Accedia 243

Avaritia [illegible]

Gula [illegible]

Invidia

Ira [illegible]

Lingua [illegible]

Luxuria 3[illegible]

Superbia 300

SVMMAE VIRTVTVM AC VITIORVM,

*

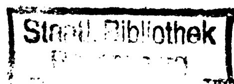
TOMVS SECVNDVS,

GVILIELMO PERALDO Episcopo Lugdunensi, ordinis Prædicatorum, authore.

Omnia nunc denuò innumeris mendis repurgata, accuratiúsque quàm antehac unquam excusa.

LVGDVNI,
Apud Iacobum Boyerium,
M. D. LIIII.

SVMMAE VITIORVM GENERALIS DISTINctio cum ordinatione rerum in eadem contentarum.

* *
*

SECVNDVS iste Tomus, qui appellatur SVMMA VITIORVM, diuiditur in nouẽ tractatus.

Primus est de his quæ ualent ad detestationem uitiorum in cõi.

Secundus, de uitio Gulæ.

Tertius, de uitio Luxuriæ.

Quartus: de Auaritia.

Quintus, de Acedia.

Sextus, de Superbia.

Septimus, de Inuidia.

Octauus, de Ira.

Nonus, de peccato Linguæ.

¶ TRACTATVS Primus, de uitiis in cõmuni unicã habet partẽ. In qua primo ponũtur tres rationes ad probãdũ ꝙ uitia sum̃ma diligẽtia sunt uitanda. Secũdõ iterũ tres rationes ad probãdũ ꝙ Deus summè odiat peccatũ. Tertiò quatuor rationes, ad ostendendum ꝙ peccatũ summè noceat homini. Et enumerãtur sex quæ peccatũ aufert homini. Quartò ostenditur quòd uita uitiorum sit aspera.

TRACTATVS SECVNDVS, *de Gula, diuiditur in quatuor partes.*

¶ Prima pars est de ordine dicendorum in isto tractatu. Et de quatuordecim quæ ualere possunt ad detestationẽ uitii Gulę.

Secunda de speciebus huius uitii. Primo de cõmessatione & ebrietate. Deinde de quinque speciebus quas distinguit Greg. super Gen, 25. Et de aliis quatuor speciebus.

Tertia continet de quatuor satellitibus, quibus utitur uitium Gulæ.

Quarta continet octo remedia contra uitium Gulæ.

Prima pars principalis huius tractatus potest diuidi in quatuordecim particulas: quarum tertia continet tres iniurias quas facit hoc uitium proximo. Quarta, septem contumelias quas facit Deo. Nona continet mala quæ in scriptura leguntur prouenisse ex hoc uitio, & quæ quotidie eueniunt his qui hoc uitio laborant. Decima cõtinet quomodo hoc uitium sit grauis infirmitas, & quare. Tertiadecima continet quòd hoc uitium est grauis seruitus. Et quòd in sex est grauitas illius seruitutis. Continentiã aliarum particularũ causa breuitatis non ponimus.

TRACTATVS TERTIVS *de Luxuria, diuiditur in sex partes.*

Prima est de his quæ ualent ad detestationem Luxuriæ.

Secunda est de speciebus eius.

Tertia de his quæ præstant occasionem huic peccato.

Quarta est de remediis contra Luxuriam.

Quinta de prohibitione simplicis fornicationis.

Sexta continet quædam necessaria contra illos qui impotentiã allegant continendi.

¶ Prima harum partium subdiuiditur in tria capitula.

Cap.j.est de ordine dicendorũ in hoc tractatu. Et de sex miseriis annexis peccato Luxuriæ, quæ faciũt ad eius detestationem, ut sunt anxietas, erubescentia &c.

Cap.ij.est de quinque quæ similiter ad eius detestationẽ faciũt. Et primo tripliciter ostenditur quòd uitium istud Angelis ualde fœtet. Secũdò sex modis ostẽditur quòd multum placeat dæmonibus. Tertiò septempliciter ostenditur quòd Deo ualde cõtumeliosum sit hoc peccatum. Quartò quomodo sit iniuriosum proximo. Quintò quomodo nociuũ sit proprio subiecto.

Cap.iij.est de quatuor quæ etiam faciunt ad detestationem huius uitii. Primò quàm efficax sit hoc uitium ad hominem capiendũ. Secundò quàm potens ad detinendum. Tertiò de uilitate in quam hominem ponit. Quartò de misera seruitute, in qua sunt luxuriosi. Et postea ponitur ꝙ Luxuria uidetur esse de numero illorum peccatorum de quibus etiam dæmones erubescunt.

¶ Secunda pars subdiuiditur in nouem capitula.

Capitulum primũ est de Luxuria cordis & corporis.

Capitulum secundum est de duplici acceptione huius nominis Luxuria, & enumerantur quinque species Luxuriæ, secundum utranque acceptionem.

Capitulum tertium est de peccato contra naturam: ubi octo modis ostenditur magnitudo illius peccati.

Capitulũ quartum, est de Incestu; ubi quadrupliciter ostenditur magnitudo illius peccati.

Capitulum quintum, est de Adulterio: ubi eius species primò tãguntur, deinde septem ponuntur per quæ magnitudo huius peccati ostenditur.

Capitulum sextũ, est de Stupro: ubi aliqua ponũtur, per quæ magnitudo huius peccati ostenditur.

Capitulũ septimum est de simplici Fornicatione, ubi tangitur de peccato uiduarum, meretricum & concubinarum, Ibidem etiam de raptu tangitur.

Capitulũ octauũ de alia diuisione Luxuriæ. Et primò de Luxuria clericorum: ubi primò tanguntur septem, quæ aggrauant hoc peccatum in his qui sunt in sacris ordinibus; deinde ponũtur quinq; causæ propter quas hoc peccatum indecens sit in sacerdotibus.

Cap.nonũ est de peccato carnis in per

personis religiosis: ubi primò sex tãguntur, quæ ualẽt ad ostẽdendum quòd peccatum carnis ualde graue est in personis religiosis: deinde quinque tanguntur specialiter quæ illud aggrauant in monialibus.

¶ Tertia pars subdiuiditur in septem capitula.

Capitulum primum, est de his quę dant occasionẽ Luxuriæ: & enumerantur octo. Et de duobus breuiter agitur.

Cap. secundũ est de peccato uetularum turpitudinem consulentium: ubi multipliciter ostenditur magnitudo peccati earum.

Capitulum tertiũ est de malo exẽplo, quod frequenter dat occasionem peccato luxuriæ.

Cap. iiij. est de aspectu mulierum: ubi ostenditur ꝙ aspectus mulierum sit timendus: primò authoritatibus & exemplis, deinde tribus rationibus sumptis ex parte mulierum, & septem ex parte oculorum sumptis.

Capit. quintum, quòd colloquium mulierum ualde sit timendum.

Cap. sextum de auditu cantionum amatoriarum, & similium quæ ad libidinem incitant.

Capit. septimum quòd tactus mulierum sit ualde periculosus.

¶ Quarta pars subdiuiditur in quatuor capitula.

Cap. primũ, est de tribus remediis cõtra Luxuriã: ubi ponũtur tres rationes quare fugiendo contra Luxuriam sit pugnandum.

Capi. secundum de tribus quæ homines quandoq; decipiunt, qui cum mulieribus habitant.

Capi. tertiũ de choreis: ubi primò ostenditur authoritatibus quàm malũ sit choreas ducere. Secundò, ostenditur rationibus quàm periculosum sit. Tertiò, ostenditur similiter rationibus quàm fatuum sit.

Cap. quartum de quinque aliis remediis contra Luxuriam.

¶ Quinta pars subdiuiditur in quatuor capitula.

Cap. primum de ordine dicendorum in ista parte. Et quòd simplex fornicatio sit prohibita, ostenditur authoritatibus.

Cap. ij. ꝙ fornicatio sit prohibita, ostenditur octo rationibus.

Capi. tertium, quòd fatuũ est quærere quare Dominus simplicem fornicationem prohibuerit.

Capi. quartũ, quòd dominus prohibendo eã, misericorditer egit cum genere humano.

¶ Sexta pars subdiuiditur in duo capitula.

Cap. primum est de illis qui dicũt se non posse continere: contra quos ponuntur diuersa testimonia scripturarum.

Capi. secundum de fatuitate illorũ qui dicunt se continere nõ posse: contra quos aliquæ ponũtur rationes, ubi uersus finẽ probatur, ꝙ sine Dei auxilio nihil possumus. Ibi etiã tangũtur tria necessaria ei qui debet iustificari.

TRACTATVS QVARTVS, *de Auaritia, diuiditur in quinque partes.*

¶Prima est de his quæ faciunt ad detestationem Auaritiæ.
Secũda est de speciebus Auaritiæ.
Tertia de his quæ dant occasionem huic uitio.
Quarta de remediis contra hoc uitium.
Quinta de Prodigalitate.
¶Prima pars subdiuiditur in nouem capitula.

¶ Secun

¶ Secunda pars subdiuiditur in quindecim capitula.

Cap.j. de peccato Vsurę: ubi primò ponuntur uerba sacræ scripturæ quæ faciunt contra hoc peccatum. Secũdo assignantur sex stultitiæ usurarii. Tertiò duodecim iniquitates eius. Quartò duodecim alia quæ faciunt ad detestationẽ huius peccati: ubi ultimò tanguntur quinque pœnæ Vsurarii. Quintò agitur de speciebus Vsuræ. Sextò ponuntur octo reprehensibilia circa restitutionem. Septimò ponuntur octo per quæ potest aliquis induci ut restituat.

Capitulum secundum, de rapina: ubi sex ponuntur quæ debent homines cohibere à rapina. Et duodecim quæ ostendũt magnitudinem huius peccati: & ostenditur quadruplici ratione, quòd raptores multũ à Domino sunt puniendi. Et tanguntur sex pœnæ raptorum. Et circa primam, assignantur quinque rationes quare raptores in hoc mundo sint pauperes.

Capi.iij. est de iniustis talliis: ubi primò ostenditur huius peccati magnitudo. Secundò ponuntur sex mala quę proueniunt alicui eò ꝙ tallias faciat. Tertiò tangitur de uilitate huius peccati.

Capitulum quartum, est de fraudibus negotiatorũ: ubi ponuntur duo mala quæ abundant mercatoribus. Et ubi quartum assignatur, tripliciter ostenditur, ꝙ magnum peccatum est fraus in ponderibus & mensuris.

Capitulum quintum, est de acceptione munerum, ubi primò ostendũtur decẽ mala quæ faciunt munera acceptoribus suis. Secundò tanguntur quinq; quę possunt esse reprehẽsibilia circa acceptores munerum, ubi ostenditur ꝙ deliciæ munerum mortem continent, & quòd possunt ibi esse septem mortes. In fine tangitur de diuersis speciebus munerum.

Capitulum sextum, est de Auaritia aduocatorum: ubi octo tanguntur quæ deberent homines ab officio Aduocatiõis retrahere. Et ubi secundum ponitur, tanguntur duodecim pericula, quę sunt circa illud officium. In fine tangitur de conditionibus scientiæ detractorum & similium.

Cap.vij. de Auaritia ministrorum Ecclesię. Et de ordine dicendorum de illa Auaritia. & primò de Simonia: ubi octo ponuntur quæ faciũt ad detestationem simoniæ. Et tanguntur duodecim contumeliæ quas simonia facit Deo. Et multiplex damnũ quod ex simonia prouenit. Et in fine ponuntur diuisiones ad simoniam pertinentes.

Capitulum octauum, est de peccato ędificantium Sion in sanguinibus: ubi primò ostenduntur maledicti. Secundò ponuntur exempla & uerba sacræ scripturæ, quæ ualent contra hoc peccatum. Tertiò mala quæ ex hoc peccato proueniunt. Vbi osten-

ditur tripliciter, q͂ sunt infideles qui bona ecclesiastica carnali amori conferunt. Et in fine triplici ratione ostẽditur, q͂ amor carnalis plus noceat in ministris Ecclesiæ quàm simonia.

Capitulum nonum, est de peccato choritarũ: ubi tripliciter ostenditur, q͂ hoc peccatum sit detestabile. Deinde tanguntur quatuor modi, quibus aliquis uocatur à Deo ad dignitatem.

Capitulum decimum, est de Auaritia mercenariorũ: ubi ponuntur sex quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Et in fine sex rationes tanguntur, quare CHRISTVS noluit in primitiua Ecclesia temporalia coniuncta esse spiritualibus.

Cap. xj. est de septem signis Auaritiæ quæ apparent in ecclesia Dei, quæ sunt pluralitas beneficiorum, pluralitas missarum ab eadem persona in eadẽ die dictarum: pluralitas officiorũ in eadem missa, multiplicatio altarium sine necessitate, auara obseruatio fructuũ, promotio puerorum ad sacros ordines & ecclesiasticas dignitates: cõcursus ad loca in quibus solet offerri. Vbi uerò agitur de primo signo Auaritiæ, Primò ostenditur, q͂ non liceat habere plura beneficia ecclesiastica, quãdo unũ sufficit: ubi enumerãtur causę propter quas aliqui credũt hoc sibi licere. Secũdò sex ponũtur quæ uidentur ualere ad detestationẽ huius peccati. Tertiò tangũtur, quæ sunt reprehensibilia in talibus personis: ubi ostẽditur tripliciter, quòd pręsentia pastoris gregi sit necessaria. Et tãguntur sex ad quæ se obligat qui curã animarum recepit. In fine uerò ostenditur tripliciter q͂ periculosa sit bonorũ ecclesiasticorum dispensatio. Vbi uerò agitur de pluralitate Missarum, ponuntur primò casus diuersi, in quibus licet celebrare duas missas in die. Secundò ponuntur sex rationes ad hoc quòd non sit licitũ simpliciter aliquem celebrare duas missas in una die. Vbi uerò agitur de conseruatione fructuum, ostenditur quinq; modis fatuitas eorũ, qui quum habeant annuos reditus sufficientes, ex Auaritia tamen conseruant fructus. Vbi uerò agitur de promotione puerorum, septem causæ tanguntur quare cauendum esset Ecclesiæ à promotione taliũ.

Capitulum duodecimum est primò de his quæ pertinent ad dignitatem conficiendi. Secundò de his quę faciunt ad detestationem peccati indignè confitentium. Tertiò de peccato eorum qui nunquam curant communicare: ubi quinque causæ tanguntur, quare tales multum deberent dolere. Quartò de peccato eorũ qui per mortale peccatum Deum à se expellunt.

Capitulum tertiumdecimũ, est de uitio ꝓprietatis: ubi primò ponuntur xii. exempla, quibus possumus uti contra hoc peccatum.

Secund

Secundò tanguntur xii. stultitię, quibus laborant proprietarii. Tertiò multiplex peruersitas, quam facit hoc peccatũ. Quartò multiplex malum, quod est in proprietario. Quintò ostenditur, ꝙ religio maximè debeat persequi hoc uitium.

Capitulum decimumquartum, est de auaritia scientię: ubi ponuntur duodecim quæ possunt contra hoc uitium ualere. Et in fine ponitur de prædicatoribus sibi solùm uiuere eligentibus.

Cap. xv. est de peccato lusorum: ubi quinque ponuntur quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Enumerantur etiam xvj. peccata quæ circa ludum accidunt. Et ostenditur transgresſio totius Decalogi ubi accidere posſit. Tanguntur etiam ibi duodecim stultitiæ lusorũ. In fine tangitur de his qui lusoribus se immiscent causa spectandi. Et de illis qui locãt necessaria ad ludũ. Et de his in quorũ domibus ludit̃.

¶ Tertia pars est de his quæ auaritiæ solent dare occasionem.

¶ Quarta pars est de octo remediis contra auaritiam.

¶ Quinta pars de prodigalitate subdiuidit̃ in quatuor capitula.

Capitulum primum, de ordine dicendorum in ista parte. Et primò de distinctione prodigalitatis à largitate.

Capitulum secundũ, de malis quæ ex prodigalitate sequuntur.

Capitulum tertium, de septem stultitiis prodigi.

Capitulum quartum, de prodigalitate clericorum: ubi tangũtur sex quæ debent cohibere clericos, ne de bonis Ecclesiæ sint prodigi. Et tripliciter ostenditur rapina talium personarum esse periculosa.

TRACTATVS QVINTVS *de Acedia, diuiditur in quatuor partes.*

¶ Prima pars est de his quę ualere posſunt ad detestationẽ Acedię.

Secunda, de diuersis generibus peccatorum, quę ad hoc uitium pertinent.

Tertia de diuersis remediis contra hoc uitium.

Quarta de indiscreto feruore, qui acediæ uidetur esse contrarius.

¶ Prima pars subdiuiditur in quatuor capitula.

Capitu. primum, de ordine dicendorum in isto tractatu. Et de diuersis exemplis quę ualere posſunt ad detestationem acediæ.

Capitulum secundum, de uerbis Sacræ scripturæ, quæ laborem suadent & otium, uel pigritiam disſuadent.

Capitulum tertium, quantum Acedia disſpliceat Deo, & placeat diabolo, & noceat proprio subiecto. Vbi uerò ostenditur, quomodo acedia noceat proprio subiecto, Primò ostenditur ꝙ ipsa replet hominẽ malis pœnę. Secundò ꝙ malis culpæ. Tertiò quòd aufert homini bonum gloriæ, gratiæ, & naturæ. Et ponuntur ibi octo, quæ deberent

homines mouere ad conseruationem temporis.

Capitulum quartum, de sex aliis quæ ualere possunt ad detestationem acediæ.

¶ Secunda pars subdiuiditur in septemdecim capitula.

Cap.j.est de diuersis speciebus uitiorum queæ ad acediá pertinent. Et primò de tepiditate & eius descriptione, & de malis quæ tepiditas in homine facit.

Capitulum secundum de mollitie.

Capitulum tertium, de somnolentia: ubi primò ponuntur duo exempla contra eos qui nomine cótemplationis palliant pigritiam suá. Secundò ostenduntur quinq; reprehensibilia circa somnum corporis. Tertiò tangũtur tria quæ debent homines cohibere à nimietate somni. Vltimo similiter ponunt tria, quæ sunt necessaria ad hoc ꝙ aliquis debito modo dormiat.

Capitulum quartum, de otiositate: ubi primò ostéditur, ꝙ otiosus sit multum stultus. Secundò ponuntur duodecim stultitię otiosi. Et ubi ponitur tertia stultitia, tangitur de octo fructibus oris. Tertio quadruplici ratione ostenditur, ꝙ potius sint reprehensibiles otiosi in tépore gratię quàm ante. Quartò tanguntur tria, quæ sunt attendenda in occupatione.

Capitulum quintum, de uitio dilationis. Et primò de dilatione conuersionis: secundò de dilatione confessionis. Vbi uerò agitur de dilatione conuersionis, Primò ponuntur uerba sacræ scripturæ cótra hoc uitium. Secundò ponũtur duo quæ impediunt ne Deus intret ad cor peccatoris. Et ostenditur ꝙ repromissio eius, qui sic differt conuerti, sit nequam, nequior, nequissima. Tertiò uerò ponũtur octo quę deberent homines mouere ad accelerandam conuersioné. Et ubi ponitur secundum illorũ, tanguntur octo bona quæ sequũtur ex hac acceleratione. Vbi uerò ponitur tertiũ priorũ octo, multipliciter ostenditur quantum sit periculũ malę consuetudinis. Vbi uerò ponitur quartũ, tangũtur duodecim quę faciunt ad hoc ꝙ conuersio dilata sit difficilior. Vbi uerò ponitur quintum, ostenditur ꝙ ille qui differt conuerti, iniquus sit in Deum, & angelum, in seipsum & in proximũ, & in inferiores creaturas. Vbi uerò sextũ ponitur, ostenditur ꝙ difficile est aliquem uerè conuerti. Vbi uerò ponitur septimũ, ostenditur magnũ periculum in quo est peccator. Vbi uerò ponitur octauum, ostenditur magna fatuitas eius qui differt conuerti. Et ad probandá fatuitaté hanc, assumuntur octo casus, in quibus est fatua dilatio. Vbi uerò agitur de dilatione cófessionis, Primò octo rationibus ostéditur fatuitas eorum qui differunt confiteri. Et ubi ponitur quarta ratio, tangũtur bona quæ ex cófessione

ne proueniunt. Secundò quinq; rationibus ostenditur specialiter fatuitas eorum, qui usque ad mortem differunt cõfiteri. Tertiò uerò ostenditur fatuitas eorum, qui in Quadragesima differunt confiteri donec ferè tota Quadragesima sit transacta.

Capit.vj.est de uitio tarditatis: ubi tanguntur sex quæ possunt nobis dissuadere hoc uitium.

Cap.vij.est de negligẽtia: ubi primò sex ponũtur quæ ualere possunt ad detestationem huius uitii. Pòst uerò tanguntur duo remedia contra hoc uitium. Et in fine ponuntur tria quæ impediunt diligentiam studii.

Capitulum òctauum, de uitio imperseuerantiæ: ubi quinq; tanguntur. quæ possunt ualere ad detestationem huius uitii.

Capit.ix. est de uitio remissionis: ubi in fine tria mala tanguntur quæ ex hoc uitio proueniunt.

Capitulum decimum, est de dissolutione.

Capit.undecimum, est de incuria.

Cap.xij.est de ignauia: ubi ponuntur xij. ignauiæ, quę solent inueniri in omnibus acediosis.

Capitulum decimumtertium, est de indeuotione: ubi primò tanguntur quatuor causæ unde solet prouenire indeuotio uel ariditas spiritualis, deinde ostenditur multiplex effectus huius ariditatis.

Capitulum decimumquartum, est de tristitia in diuino seruitio: ubi primò ostenditur ꝙ hoc uitium multum displiceat Deo. Et ibi tanguntur tres causæ lætandi in diuino seruitio. Secundò ostenditur ꝙ hoc uitium multum placeat diabolo. Tertiò ꝙ ualde noceat homini.

Capitulum decimumquintum, est de tædio uitæ, ubi tanguntur quatuor causæ, ex quibus solet tædium prouenire.

Capitulum decimumsextũ, de desperatione: ubi ostẽditur quòd hoc peccatum multum displiceat Deo, & multũ placeat diabolo, & multum noceat homini. Et in fine tanguntur quinq; remedia contra hoc peccatum.

Capitulum decimumseptimum, de acedia claustralium: ubi tanguntur duodecim mala quæ solent in claustralibus inueniri ex acedia.

¶ Tertia pars est de octo remediis contra peccatum acediæ.

¶ Quarta pars subdiuiditur in quinque capitula.

Capitulum primum, de indiscreto feruore. Et de tribus quę exiguntur ad hoc, quòd aliquis Deo discretè seruiat.

Capitulum secundum, de multiplici malo, quod ex discreto feruore prouenit.

Capitulum tertium, de duodecim stultitiis eorum qui habent indiscretum feruorem.

Capitulum quartum, qualiter sumendus est cibus.

Capitulum quintum, quòd oporteat patres spirituales quandoque condescendere fratribus.

TRACTATVS SEXTVS, *de Superbia, diuiditur in quatuor partes.*

¶ Prima pars aſsignat rationem quare uitia ſic ordinentur in hoc tractatu: ubi etiam tangitur de radicibus horum uitiorum.

¶ Secunda pars eſt de his quæ ualent ad deteſtationem ſuperbiæ in communi.

¶ Tertia pars eſt de diuerſis generibus peccatorum quæ ad ſuperbiam pertinent.

¶ Quarta eſt de remediis contra peccatum ſuperbiæ.

Secunda pars ſubdiuiditur in duodecim capitula.

Capitulum primum, quomodo ſe habeat Superbia ad bona.

Capitulum ſecundum, quomodo ſe habeat Superbia ad alia uitia.

Capitulum tertium, quomodo ſe habeat ad diabolum.

Capitulum quartum, quomodo ſe habeat Superbia ad proximum.

Capitulum quintum, quomodo ſe habeat ſuperbia ad Deum.

Capitulum ſextum, quomodo ſe habeat Deus ad ſuperbum: ubi oſtenditur quòd Deus ſuperbum uilipendit & deteſtatur, odit, & abominatur. Vbi uerò oſtenditur, quòd Deus ſuperbum odiat, ponuntur ſex ſigna huius odii. Deinde ponuntur duodecim exempla ad hoc odium oſtendendum. Tertiò oſtenditur hoc odium eſſe *inueteratum*. Et tangitur multiplex cauſa huius odii.

Capitulum ſeptimum, quòd ſuperbia hominem inflet, & infelicem reddat, & eum areſaciat, & bona eius conſumat. Vbi uerò oſtenditur quòd hominem infelicem reddat, tanguntur octo, in quibus conſiſtit infelicitas illa.

Capitulum octauum, quòd ſuperbia hominem decipiat, excæcet, & infatuet. Vbi uerò agitur de illa infatuatione, oſtenditur, quòd ſuperbia infatuet quinque modis. Deinde ponuntur duodecim ſtultitiæ quib. laborat ſuperbus. Vbi uerò ponitur quarta ſtultitia, aſsignatur quadruplex ratio quare mons ſuperbiæ ſit infelicißimus. Vbi uerò ponitur ſexta ſtultitia, diſtinguuntur ſex ſpecies exaltationis, quarum una bona eſt, quinque ſunt malæ.

Capitulum nonum, quòd ſuperbia ſit ualde periculoſa infirmitas, eò quòd de facili incurratur, & non de facili ſanetur, & de facili in eam recidiuetur. Ad primum probandum ponuntur tres rationes. Ad ſecundum probandum ponuntur quinque rationes.

Capitulum decimum, quòd ſuperbia ſit magna deformitas, & quòd ponat hominem in miſera ſeruitute & magna debilitate: ubi etiam diuerſa uitia tanguntur, quæ hominem repellunt

sunt à ministerio Dei.

Capitulum undecimum, de diuersis rebus quibus superbus uel superbia comparatur.

Capitulum duodecimum, quàm diligenter uelit Dominus cauere suis à uitio superbiæ.

¶ Tertia pars subdiuiditur in quadraginta capitula. Habet enim quinque partes, in quibus ponuntur quinque diuisiones ad peccatum superbiæ pertinentes. & de membris illarum tractatur. Quarum prima habet xxiiij. capitula. Secunda septem. Tertia tria. Quarta unicum. Quinta quinque. Vnde in uniuerso sunt quadraginta capitula.

Capitulum primum, est de diuisione Superbiæ. Et de illa specie superbiæ, quæ est quando aliquis credit se bona sua habere à se: ubi ponitur dubitatio quomodo aliquis credat se bona sua habere à se, & soluitur. Et tanguntur sex, quæ quantum ad se, dicitur facere superbus, quasi crederet bona sua habere à se, & non à Deo.

Capitulum secundum, de illa specie superbiæ, quæ est quando aliquis credit se habere bonà sua à Deo, sed tamen pro meritis suis: ubi ponuntur quatuor quæ faciunt ad detestationem huius peccati. Et quinque rationibus ostenditur fatuus, qui hoc uitio laborat.

Capitulum tertium, de illa specie, superbiæ, quæ est quandò aliquis credit se habere bonum quod non habet: ubi tanguntur sex quæ possunt facere ad detestationem huius peccati. Et in fine ponitur triplex remedium contra hoc peccatum.

Capitulum quartum, de illa specie superbiæ, qua aliquis se præponit aliis: ubi primo ostenditur rusticitas eius qui tali specie superbiæ laborat. Secundo ponuntur quinque rationes, per quas potest ostendi, quòd talis sit fatuus. Tertiò ostenditur, quòd talis sit iniquus quadrupliciter in Deum, & dupliciter in proximum.

Capitulum quintum, de Præsumptione: ubi primò ostenditur tripliciter quòd hoc uitium sit ualde timendum. Et tangitur triplex damnum, quod prouenit ex uitio isto. Secundò quatuor tanguntur, per quæ potest ostendi fatuitas præsumentium. Tertiò distinguuntur quatuor species præsumptionis.

Capitulum sextum, de diuisione appetitus propriæ excellentiæ in tres species. Et primò agitur de appetitu dominii, hoc modo, quòd primò ostenditur talis appetitus esse malus. Secundò tanguntur quinque, quibus possumus uti ad detestationem huius peccati. Vbi uerò ponitur tertium illorum, ostenditur quòd malè sit ambitiosis, dum tendũt ad dignitatem: peius, cum iam in dignitate sunt: pessimè uerò quan

quando pro abusione eius puniuntur: in fine uerò ponitur responsio contra illud uerbum Apostoli, Si quis episcopatum &c. quod ambitiosi pro se allegant.

Capitulum septimum, de appetitu magisterii: ubi primò ostenditur quòd appetitus talis posit esse culpabilis quinque de causis. Vbi ponitur secundum illorum, ostenditur quòd habere bonam doctrinam & malam uitam, sit homini ualde uerecundum & erubescentia plenum, & quòd multum Deo displiceat & ecclesiæ multum noceat. Secundò ostenditur quòd magisterium curiosorum sit occupatio mala, peior, pessima: & quòd magistri sint in triplici periculo. Tertiò ostenditur quanti meriti sit ministerium bonorum doctorum: ubi tria genera hominum distinguuntur.

Capitulum octauum, de appetitu simplicis excessus: ubi quatuor tanguntur quæ faciunt ad detestationem huius peccati.

Capitulum nonum, de octo speciebus superbiæ exterioris, & de prima, scilicet superbia, quæ apparet in ipso corpore hominis.

Capitulum decimum, de superbia ornatus uirorum & mulierum: contra quam ponuntur uerba sacræ scripturæ.

Capitulum undecimum, de exemplis quæ dissuadent ornatum superbum, & humilem suadent.

Capitulum duodecimum, de stultitiis se ornantium. Et ubi ponitur octaua stultitia, ostenditur triplici ratione, quòd de ueste debeat homo erubescere potius quàm gloriari.

Capitulum decimumtertium de aliis quinque quæ debent homines cohibere ab amore superbi ornatus.

Capitulum decimumquartum, de duodecim causis, ex quibus aliquis potest esse culpabilis in habitu suo. Et ubi ponitur quarta causa, tangitur de caudis mulierum: ubi uerò ponitur quinta, ostenditur de superbia corrigiarum: ubi uerò ponitur sexta, ostenditur quadruplici ratione quòd croceus color sit reprehensibilis in peplis: ubi uerò ponitur septima causa, agitur de peccato illarum *quæ* colorem præsumunt ponere *in* uultibus suis. Et pòst sex tanguntur quæ deberent cohibere mulieres, ne alienis crinibus uterentur. ubi uerò ponitur decima causa, tanguntur quinque quæ deberent cohibere mulieras à nimio amore pulchritudinis. ubi uerò ponitur undecima causa, ostenditur quantum & quot personis noceat superbus habitus. ubi uero duodecima ponitur, ostenduntur diuersæ intentiones, quibus mulieres solent se ornare. Et ostenditur quòd mulieres ornatæ ostentantes se, sunt incendiariæ sacrorum locorum, homicidæ,

imò

imò fratricidæ, & gladii & laquei, & retia diaboli, & cisternæ quæ incautis sunt occasio præcipitii.

Capitulum decimumquintum de erubescentia bona: ubi primò ponuntur uerba Sacræ scripturæ ad commendationem huius erubescentiæ. Secundò ostenditur multipliciter, quòd peccatum sit ualde erubescibile. Tertiò sexdecim enumerantur, de quibus debet homo erubescere.

Capitulum decimumsextum, de erubescentia mala: ubi ponuntur tria quæ possunt ualere ad detestationem huius peccati. Et ubi ponitur primum, tangitur triplex causa timiditatis. Vbi uerò secundum ponitur, ostenditur triplex fatuitas eorum qui erubescunt bene agere. Vbi uerò ponitur tertium, ostenditur quòd erubescentes de bono, malè se habent ad Deum tripliciter & ad bona opera. Et quòd bona opera tripliciter glorificant hominem. In fine tanguntur quatuor remedia contra erubescentiam malam.

Capitulum decimumseptimum de malitia irrisorum, quæ multum nociua est Ecclesiæ.

Capitulum decimumoctauum de superbo ornatu lectorum: ubi primo tanguntur reprehensibilia in lectis. Secundò ponuntur sex quæ deberent homines cohibere à lectis superbis.

Capitulum decimumnonum de illa superbia, quæ apparet inequitaturis: ubi primò tanguntur quatuor, in quibus hæc superbia potest apparere. Deinde ponuntur septem, quæ deberent homines cohibere ab hac superbia.

Capitulum uigesimum de superbia quæ apparet in familia: ubi tria reprehensibilia tanguntur circa familiam.

Capitulum uigesimumprimum de superbia conuiuiorum: ubi quinque tanguntur, in quibus apparet hæc superbia.

Capitulum uigesimumsecundum de superbia ędificiorum: ubi primò tanguntur sex quæ possunt esse reprehensibilia circa ædificia. Secundò ponuntur sex quæ deberent cohibere ab amore superborum ædificiorum. Et ubi ponitur sextum, ostenditur multipliciter fatuus esse qui superba ædificia constituit. Deinde tanguntur quæ deberent prohibere claustrales à superbis ædificiis.

Capitulum uigesimumtertium de superbia librorum: ubi octo ponuntur quæ possunt ualere contra hoc peccatum.

Capitulum uigesimumquartum de superbia cantus: ubi breuiter tanguntur quæ uidentur esse reprehensibilia circa cantum.

Capitulum uigesimumquintum ex quib. bonis nascatur superbia.

Capitulum uigesimumsextum ꝙ fatuus sit & impius qui de bonis suis superbit: quod ostenditur quinque rationibus.

Cap

quo

quomodo eueniant frequenter quæ prædicunt diuini. Deinde quomodo diabolus prędicat futura. Et de Pythonissa quæ Samuelem suscitauit. Post errorem uerò maleficiorum & superstitiosorũ remediorum v. tanguntur quæ faciũt ad hoc, quòd maleficia uim habeant.

Cap. xxxvij. de peccato irreuerentiæ: ubi primò ostenditur, quòd reuerentia sit exhibẽda Deo, angelo, rebus sacratis, ut ecclesiæ, & hominibus. Distinguũtur etiam diuersæ personæ quibus reuerentia est exhibenda. Et specialiter ostenditur qualiter, & quare reuerentia sit exhibenda, & spiritualibus parentibus & carnalibus. Deinde tanguntur quinque quæ debẽt homines monere ad soluendum decimas. Et ubi primum ponitur, ostenditur illum, qui bene soluit decimas in iiij. remunerari. Et qui malè soluit, in paupertate puniri. Et ostenditur quòd decimæ, & similia soluenda sunt de melioribus integrè & absque mora, & libenter.

Capit. xxxviij. de Inobedientia: ubi primò ponuntur quinque quæ ualere possunt ad detestationẽ huius uitii, in quorũ primo ponitur multiplex pœna qua legitur punitum esse hoc peccatum. Et in tertio horũ tangũntur mala quæ sequũtur ex inobediẽtia. Secundò ostẽditur quòd cuncta moneant ad obedientiam. Tertiò distinguuntur quatuor quæ pertinent ad obseruantiam solennitatum. Et ubi ponitur quartum, ostenditur quòd quinque sunt quibus uacandum est in festis. Quorum unum est meditatio sancta: & distinguitur circa quæ meditatio illa uersari debeat. Quartò ostenditur peruersitas eorum qui contraria agunt illis quatuor propter quæ festa sunt instituta. Et ubi agitur de peruersitate illorum qui in festis nõ cessant à terreno opere, tangũtur quatuor causæ quare dies Dominica celebris est. Et alia quatuor quare in die Sabbati honor specialiter beatæ Virgini exhibeatur. Quintò agitur de inobedientia eorum qui excommunicationem cõtemnunt: ubi primò distinguũtur duæ species excõmunicationis. Et primò ponuntur xij. rationes quare multum timenda sit maior excommunicatio. Deinde ostẽditur in quot personas peccat, qui minorem excommunicationem contemnit, nec timet communicare cum excommunicato. Sextò agitur de peccato indiscretè præcipientium. Vbi quatuor modi tanguntur indiscrete præcipientium. Et sex ponuntur, quæ deberent cohibere prælatos à multitudine præceptorum. Et ostẽditur quòd multa præcipientes sunt ualde impii. Et quòd in claustris præcipuè sit cauendum à multitudine præceptorum: ubi tanguntur tria quæ religionem destruũt. Septimò agitur de his qui nimis de facili excommuni-

iracun

iracundus stultus sit iram recipiẽdo & cõseruãdo, & indicãdo.

Capitulum quintum, de sex iniquitatibus eius qui uult se uindicare. Et ponuntur duo ultima, quæ possunt ualere ad detestationẽ iræ. Secunda pars est de diuisionibus ad iram pertinentibus. Et de sex quæ faciunt ad detestationem odii.

¶ Tertia pars subdiuiditur in tria capitula.

Capitulum primũ, de peccatis quæ ex ira proueniunt. Et de xij. quæ debent homines à guerra cohibere. Vbi uerò ponitur secũdum illorũ, tanguntur sex signa amoris, quæ Deus habet ad pacem.

Capitulum secundum de incẽdiariis: ubi primò ostẽditur quis dicatur incendiarius. Deinde ponuntur octo quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato.

Capitulum tertium, de homicidio: ubi xij. ponuntur quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. Vbi uerò ponitur quintum eorum, distinguuntur quatuor peccata quæ dicuntur ad Deum clamare. In fine tãgitur de morte iniustorum hominum.

¶ Pars quarta est de tribus remediis contra alienam iram: & de octo remediis contra propriam iram.

TRACTATVS NONVS, *de peccato linguæ diuiditur in tres partes.*

¶ Pars prima est de ordine dicendorum in isto tractatu. Et de xviij. quæ deberent hominẽ monere ad diligentem custodiam linguæ. Vbi octauum illorũ ponitur, ostenditur quantũ, & quot modis, & quàm uelociter lingua noceat. Vbi uerò ponitur xv. illorũ, ponuntur quinque ad quæ habendus est respectus in moderatione prædicationis.

Secunda pars est de xxiiij. peccatis linguæ.

Tertia est de octo remediis contra peccatum linguæ.

¶ Secunda pars subdiuiditur in xxiiij. capitula.

Capitulum primum de ordine dicẽdorũ in ista parte. Et de xxiiij. peccatis linguæ. [illegible] imò de blasphemia, post de[illegible] quæ faciunt ad detestationẽ huius peccati. Primum est multiplex pœna blasphemorum: & ubi ponitur quartum illorum, tangũtur alia sex quæ faciunt ad magnitudinẽ huius peccati. Post tangitur de personis quæ uidentur consentire blasphemãtibus. Vltimò tangitur de spirituali blasphemia, & eius remedio.

Capitulum secundũ de murmure. Vbi primò ponuntur septem ad detestationem huius uitii. Deinde ponuntur tres diuisiones murmuris, & quædam contra murmurantes contra infirmitatem, paupertatem temporis, importunitatem, & malorum prosperitatem, & bonorum aduersitatem. Tertiò multa ponuntur contra murmur claustralium. In fine ponuntur quatuor remedia contra peccatum murmuris.

Capitulum tertium de defensione proprii peccati: ubi nouem ponuntur quæ ualere possunt ad detestationē huius peccati. Vbi uerò ponitur quintum, ostenditur tripliciter, quòd defendens peccatum suum stultus sit, & in fine tangitur de diuersis modis excusandi peccatum suum.

Capitulum quartum, de periurio: ubi primò distinguūtur duæ species periurii. Secūdò duodecim ponūtur quæ ualere possunt ad detestationem huius peccati. In fine septem ponuntur quæ Sacra scriptura dissuadet circa iuramentu[illegible].

Capitulum [illegible]tum, de mendacio: & primò dicitur quid sit mendacium. Secundò ponuntur duodecim quæ possunt ualere ad detestationem mendacii. Tertiò ponuntur diuisiones mendacii. Quartò tanguntur quatuor quæ possunt specialiter ualere contra peccatum falsi testimonii.

Capitulum sextum, de detractione: ubi ponūtur duodecim quę possunt ualere ad detestationē huius peccati. Et ubi ponitur secundum, tanguntur multa quibus comparatur detractor. Deinde ponūtur diuersæ species detractionum. Tertiò multis de causis ostenduntur reprehensibiles qui audiunt detractiones. In fine tanguntur de his qui impatienter sustinent detractiones.

Capitulum septimū, de Adulatione: ubi ponuntur sex ad detestationem huius peccati. Vbi uerò ponitur tertium illorum, tanguntur multa quibus adulator uel adulatio comparatur. In fine ponuntur quatuor remedia contra peccatum Adulationis.

Capitulum octauū, de peccato maledictionis: ubi quinque tanguntur quæ ualere possunt contra hoc peccatum.

Capitulum nonum, de cōuitio: ubi septem ponuntur quæ deberent hominem cohibere ab hoc peccato. Et in fine tangitur quod conuitium non est admiscēdum correctioni.

Capitulum decimum, de peccato contentionis: ubi quinque ponuntur quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. Et in fine tanguntur quædam personæ à quarū contentione cauendum est.

Capitulum undecimum, de peccato derisionis.

Capitulum duodecimum, de peccato praui consilii: ubi ponūtur quinque quæ deberēt hominem cohibere ab hoc peccato. In fine tanguntur quædam personæ à quibus cōsiliū sumendū non est.

Capitulum decimumtertiū, de peccato eorum qui seminant discordias: ubi tria ponuntur quæ homines deberēt cohibere ab hoc peccato.

Capitulum decimumquartum, de peccato bilinguiū: ubi tria ponuntur quæ hominem deberēt cohibere ab hoc peccato: & ostenditur q̄ hoc peccatū, tripliciter noceat proprio subiecto.

Capit

FINIS.

REVERENDISSIMI AC EXIMII SACRAE THEOlogiæ professoris Guilielmi Peraldi Episcopi Lugdunensis, ex sacro Ordine Prædicatorum, Tomus Secundus, qui SVMMA VITIORVM appellatur.

TRACTATVS I. DE VITIIS IN COMMVNI, PARS I.

DICTVRI de singulis Vitiis, cũ opportunitas se offert, incipiemus à uitio Gulæ:& quia locus se offert, & propter hoc quod dicit Glossa super Matt. 4. In pugna Christi prius contra gulam agitur, quia nisi hęc prius refrænetur, frustra contra alia uitia laboratur. Et alia gloss. dicit ibi, quòd diabolus uictus de gula, non tentat de libidine. Ante omnia tamen ostendemus, doctrinã uitiorum perutilem esse, per hoc ꝙ uitia studio & summa diligentia sunt uitanda: Vitari autem non possunt, nisi prius cognoscantur.

¶ *Quòd uitia summa diligentia sint uitanda, tribus rationibus ostenditur.*

TRIPLICI autẽ ratione potest ostẽdi uitia summa diligẽtia esse uitanda: scilicet quia dæmonibus ualde placẽt, Deo summè displicẽt, homini uerò summè nocent. Quòd ualde placeãt uitia dæmonibus, ostenditur ex assiduitate tentandi. De qua dicit Greg. Assidua tentatione diabolus tentat, ut saltem tędio uincat. Tẽtatio uerò diaboli ad hoc est immediatè, ut in malũ culpæ hominem impellat. Vnde Greg. de illo: Nihil se fecisse æstimat, quum animas non sauciat.

¶ *Quòd Deus summè odiat peccatum, triplici ratione ostenditur.*

QVOD autem Deus summè odiat peccatum, ostenditur triplici ratione. ¶ Primò, ex hoc, ꝙ illiud quod maximè uidetur odire, scilicet diabolum, non odit nisi ratione peccati: & eum amaret, si peccatũ non esset, tãquam creaturam suam. Vnde Sap. 11. Nihil odisti eorum quæ fecisti. Quod intelligendum est, nisi propter peccatũ adiunctũ, quod ipse non fecit. Vnde quum illud propter quod aliquid est tale, sit magis

magis tale, constat uitiũ esse magis exosum Deo quàm diabolũ. ¶ Secundò, potest idem ostendi per hoc quòd Deus nõ habet ita bonum amicũ in cælo, nec in terra, quem non haberet odio ad mortẽ, si inueniret peccatũ mortale in eo. Vnde licet Petrus ardentius amasset Christum quàm cæteri Apostoli: tamen Christus eum damnasset, si decessisset in peccato trinæ negationis. Bene ostendit Deus quantũ odiat peccatũ, quãdo filios suos quos tantum dilexit ꝙ pro illis mori uoluit, in ignem inextinguibilem proiiciet, quando inueniet in eis peccatum mortale. ¶ Tertiò potest ostendi idem per hoc, quòd Deus filiũ suum crucifigi uoluit, ut cum eo peccatum crucifigeretur. Vnde Aug. super illud ad Coloss. 2. ubi loquitur de chirographo: Innocens occiditur, & peccatum crucifigitur. Et Deus pater dicit de Filio suo, Esa. 53. Propter scelus populi mei percussi eum. Si quis diceret se tantum odire aliquem ꝙ uellet eum cum proprio filio gladio uno trãsuerberasse, uel cũ propria matre, satis uideret ꝙ haberet eũ odio. Sic Christus odiuit peccatum, uoluit enim uno gladio illud secũ trãsuerberari. Animam etiam matris suæ uoluit cum peccato eodem gladio trãsuerberari. Vnde Luc. 2. dicit Simeon ad beatam Virginem: Et tuam ipsius animam pertrãsibit gladius. Pertransibit, inquam, per compassionem.

¶ Quod peccatum noceat homini, quatuor rationibus ostenditur. Et enumerantur sex quæ peccatum auferant homini.

QVOD autem peccatũ summè noceat homini, potest ostendi multis rationibus. ¶ Primò, per hoc quòd nihil potest homini nocere nisi per peccatum. Vnde solũ caueat homo sibi ab isto hoste: & non sunt timendi ei alii hostes. Nec diabolus, nec homo malus, nec infirmitas, nec mors, nec alia aduersitas potest ei nocere, si à peccato cauerit sibi. Ad hoc pertinẽt hæc testimonia scripturæ quæ sequuntur. Greg. Nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Et illud Eccle siast. 8. Qui custodit mandatum, non experietur quicquam mali. Nihil enim erit ei malum uel nociuum. Esa. 3. Dicite iusto, quia bene &c. Et ad Roma. 8. Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum. Ad plus nõ potest nocere diabolus uel persecutor iusto, nisi quia fabricabit ei coronam æternam. Bernardus: Iocundum Dei iudicium: quia ille superbus humilium malleator nesciens eis coronas fabricat perpetuas omnes impugnando & omnibus succumbendo. Et Dauid: Supra dorsum meũ fabricauerunt peccatores. Fabricauerunt, inquam, coronam perpetuam. ¶ Secundò, potest ostendi quantũ noceat homini peccatum, per hoc ꝙ nihil est homini adeò salubre, quòd peccatũ non

reddat ei nociuum. Ipsam unitam conuertit peccatum homini in mortem, & ipsam salutem in damnatione: sicut patet in sacramento altaris, quod qui indignè accipit, iudiciũ sibi manducat & bibit, id est, damnationẽ. Peccatum ad illum qui nõ solum est benignus & mansuetus, sed ipsa benignitas & mãsuetudo nobis quasi furibũdum reddit. Dauid, Domine ne in furore, &c. Furor eius uidebitur, quando filios suos in ignẽ proiiciet, nec inde extrahet eos. ¶ Tertiò, potest ostendi quãtũ noceat peccatũ homini: quia meliori parti hominis nocet, scilicet animæ. Vnde Eccle. 21. Dentes illius dentes leonis, interficiẽtes animas hominum. Nec solùm animæ nocet, imò etiam corpori. Vnde sequitur: Quasi rõphæa bis acuta omnis iniquitas. Bis acuta dicitur: quia interficit animam & corpus. Sequitur, Plagæ illius nõ est sanitas. Intellige post uitã istã. In quo innuitur, quòd non parũ noceat peccatum tam corpori quàm animæ. ¶ Ad ultimũ: peccatũ omnia bona aufert homini, & ferè omnia mala infert. ¶ Primò, aufert Deum. Secundò, regnum æternum. Tertiò, fraternitatem Ecclesię. Vnde Ecclesiastic. 13. Quæ communicatio hominis sancti ad canem? Quartò, bona Ecclesiæ. Dauid: Particeps ego sum omniũ, &c. Quintò, bona propria. Amb. Qui charitatem nõ habet, omne bonum amittit quod habet. Sextò, aufert homini seipsum. Et hoc duobus modis. Primò, quia in seruitutem diaboli transit. Secundò, quia melius esset ei ꝙ natus nõ fuisset, si sic perseuerauerit. Vnde quum ante peccatum quoddã pretiosum esset, esse per peccatum transit ad statum in quo minus eligendum est esse quàm nõ esse. Patet, quia plus nocet homini, quàm si omnino auferret ei esse. Ferè enĩ omnia mala infert peccatum, sicut manifestum erit cum de singulis peccatis agetur.

¶ *Quòd uita Vitiorum sit aspera & molesta in præsenti, tribus rationibus ostenditur.*

SED hic ad præsens sufficiat ostẽdere, ꝙ uita uitiorũ est aspera & molesta etiam in præsenti. ¶ Ostendemus autẽ hoc tripliciter. ¶ Primò, per iustitiã Dei, quæ non sinit dedecus culpæ esse in homine usq; decore uindictæ: sicut dicit Aug. Vnde idem Augu. Iussit Deus, & uerum est, ut sua pœna inordinatus sit animus. Multæ molestię sequuntur odiũ, uel irã, uel unã de aliis uitiis. Vnde Hiere. 2. Scito, & uide quàm malum & amarum est dereliquisse te Dominum Deum tuum. Ad minus sequitur hęc pœna de peccato, scilicet remorsio cõsciẽtiæ. ¶ Secũdò, potest ostendi idẽ, per hoc ꝙ opus uitii est in extremis, sicut opus uirtutis est in medietate. Natura uerò in medietate delectatur: in extremis uerò contristatur. Vnde Dauid: Iustitię Domini rectæ, lætificantes corda.

Tertiò,

¶ Tertiò, ostenditur idem per hoc quòd uitium innaturale est: sed uirtus est secũdum naturam. Vnde Bern. Nullum uitiũ naturale est: omnis uerò uirtus homini naturalis est. Deinde subiungit: Virtus, quoniam res naturæ est, cùm uenit in animum, aliquando non uenit sine labore: sed uenit in locum suum, & fideliter sedet, & bene cum ea conuenit natura. Vita ergo uitiorum aspera est: uita uerò uirtutum est suauis. Sed sicut dicit Hiero. insuauem & asperam fecit nobis uiã uirtututum longa cõsuetudo peccandi. Et habetur simile in lumine solis, quod est delectabile oculis. Vnde Eccle. 11. Dulce lumen est, & delectabile oculis uidere solem. Contristat tamen lux solis, oculos tenebris assuetos. ¶ Peccatum ergo dæmonibus placet, Deo summè displicet, & homini summè nocet, sicut ostensum est. Abominabilem etiam reddit hominẽ, & Deo, & Angelis, & hominibus. Vnde Dauid: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Summa ergo diligentia est uitandũ. Si uniuersi dęmones, & mali homines, & bestiæ & omnes aliæ creaturæ quæ possent homini nocere, essent simul cõgregatæ ex una parte, magis timendũ esset unũ peccatũ mortale quàm omnia illa. Ad hoc autem quòd nos debeamus ita fugere peccatũ, pertinet quod legitur Eccle. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Et illud Sene. Cùm hominibus pacem habe, cum uitiis bellum. Et iterũ: Vitia sine modo & sine ordine persequenda sunt: quia modum & ordinem non habent.

TRACTATVS II.
De uitio Gulæ.

De ordine dicẽdorũ in hoc tractatu. Et de quatuordecim quæ ualere possunt ad detestationem uitii Gulæ. PARS I.

HOC ordine dicemus de uitio Gulæ. Primò dicemus de his quæ faciunt ad detestationem huius uitii. Secũdò, de speciebus eius. Tertiò, de satellitib⁹ quibus utitur uitiũ istud. Quartò, de remediis contra hoc uitiũ. ¶ Quatuordecim autẽ sũt quę faciũt ad detestationẽ huius uitii. ¶ Primũ est hoc ꝙ natura dissuadet nobis illud. Vnde legitur in sciẽtia naturali, quòd inter animalia magnorũ corporum nulli dedit natura tam strictũ os secundũ corporis qualitatem, sicut homini, quod sine dubio factum est ad commendationem temperantię & detestationẽ Gulositatis. ¶ Secundum est hoc ꝙ uitiũ istud est requies dæmonum: unde Matt. 12. Cũ immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiẽ, & non inuenit. Loca arida sunt homines separatè uiuentes, in quibus diabolus nõ inuenit requiem. Vnde legio dæmonum dixit Domino;

 ut le

ut legitur Matth. 8. Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. quod Dominus permisit eis. Postquam enim aliquis quasi porcus uitio gulæ est subditus, dæmonum habitaculum est. Vnde dicit Gloss. Nisi quis more porci uixerit, diabolus potestatem in eo non accipit.

¶ *De triplici iniuria quæ fit proximo ex uitio Gulæ.*

TERTIVM est multiplex iniuria proximi quæ sequitur ex uitio isto. Triplicem autem iniuriam proximi quæ sequitur ex uitio isto ponemus ad præsens. Prima est, proximi corruptio. Vnde in Psal. Sepulchrum patẽs est guttur eorum. Ad literã, homo qui se inebriat uespere, os fœtidum habet sequẽti mane ad modum sepulchri. Sed ad corruptionem mali exẽpli possumus hoc referre. Malo enim exẽplo corrumpunt gulosi proximos suos. Ad quod pertinet quod legitur ad Rom. 14. Si propter cibum tuũ frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illũ perdere, pro quo Christus mortuus est. Et in epistola Iudæ de gulosis dicitur: Hi sunt in epulis suis maculæ cõuiuãtes. Non solũ sunt maculati, imò sunt maculæ alios maculantes suo exemplo. Secũda iniuria est, q; unus gulosus expẽdit in piscibus, unde uiginti pauperes satis haberẽt de pane. In quo fratres suos de portione eorũ defraudat. Omnes fideles fratres sunt. Vnde Bern. Noli putare gratuitum, q; impendis proximo: uelis nolis debitor es. Tertia iniuria est, conuitia & uerbera quæ ebrii & uariis repleti ferculis solent inferre uicinis suis. Tumultuosa enim res est ebrietas: ut legitur Prouerbior. 20.

¶ *De multiplici contumelia quæ sequitur ex uitio Gulæ.*

QVARTO facit ad detestationẽ huius uitii multiplex contumelia Dei, quæ sequitur ex uitio isto. Ex quibus septem ponemus ad præsens. ¶ Prima est, quia uitiũ istud uilissimũ creaturã dei ficat, uentrem scilicet, iuxta illud Apost. ad Phil. 3. Quorum Deus uenter est. ubi dicit Aug. Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligitur. Idololatria ista deterior est in hoc, idololatria paganorũ: quia illi auro & argẽto & marmoreis lapidibus honores diuinos impẽdere solent: sed gulosus uentri ẽ pro Deo honorat, qui est quasi latrina. In hoc uidetur hoc uitium detestabilius esse cunctis aliis uitiis. Secunda cõtumelia est, quia de tẽplo spiritus sancti coquinam facit. Vnde 2. ad Corint. 6. Vos enim templũ Dei uiui estis. De hoc templo facit coquinam, qui adeò se implet cibis & potibus, quòd igniculus naturalis non sufficit illud decoquere: sed tanquam ex lignis uiridibus uel humidis fumũ producit qui hominem pigrum & somnolentũ reddit. ¶ Tertia contumelia est, quòd animam quæ imago est

est beatæ Trinitatis, multum deturpat obscurando eam, unde in hominib⁹, qui laborãt uitio isto, impletur illud uerbũ Prophetæ: Denigrata est facies eorũ super carbones. Vnde Hierony. Nihil adeò obruit intelligentiã: ut comessatio & ebrietas. ¶ Quartũ est, quòd hoc uitiũ multũ elõgat à Deo. Ad quod pertinet quod dicitur in Psal. In chamo & fræno maxillas eorũ cõstringe, qui non approximant ad te. Non approximantes ad Deũ, sunt homines cibo & potu se replẽtes, quibus optat Dauid magis ac magis cõstringi maxillas, id est, parcius uictualia dari: ut sic saltẽ cogãtur approximare sicut accedit famelicus ad dominũ. ¶ Quintum est, quòd uitiũ hoc Dei obliuionem inducit. Vnde Osee 13. *Saturati sunt & eleuauerunt cor suum: & obliti sunt mei.* ¶ Sextũ est, quòd Deũ blasphemat. Vnde super illud 1. ad Corint. 10. Siue comeditis, siue bibitis, omnia ad gloriam Dei facite. dicit Augu. Si quod mãducas & bibis, ad refectionẽ corporis sumis, sustentationémque membrorum, gratias agens ei qui tibi mortali & fragili tribuit ista supplementorum solatia, cibus tuus & potus tuus laudant Deũ. Si uerò modũ naturæ debitũ immoderatione edacitatis excedas, & uinolẽtia te ingurgites, quantaslibet Dei laudes lingua tua resonet, uita tua blasphemat. Sicut formositas operis artificẽ laudat, sic eius deformitas eum quodammodo blasphemat. Hier. Valde absurdũ est nimia saturitate uelle honorare sanctũ, quẽ scimus Deo placuisse per ieiuniũ. Quidã sanctus dixit: Venter receptaculum ciborum omnes hominum labores & momẽtanea gulæ blandimenta stercoris fine condẽnat: id est, uana fuisse probat. Vnde male uiuẽs, creatorẽ suum blasphemat. ¶ Septimum est, quòd hoc uitium contemnit Deum & quicquid Deus habet. Vnde Esau qui tenet figuram gulosorum, dicit Genes. 25. Quid mihi proderunt primogenita? Et paucis interpositis subditur: & abiit paruipendens quòd primogenita uendidisset. De gulosis uerũ est illud, quòd pro nihilo habẽt terrã desiderabilẽ. & illud Thren. 1. Dederũt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandas animas. ¶ Quintum quod facit ad detestationẽ huius uitii est hoc, quòd uitium istud inquinat membrũ illud, in quo magis indecens est immunditia quàm in alio membro. In ore minus tolerabilis est immunditia, quàm in alio membro, duplici ratione. Primo propter nobilitatem membri. Secundo, quia præ cæteris mẽbris deputatũ est diuino officio. ¶ Sextũ est, quòd prima prohibitio quã Deus dedit, data fuit contra uitiũ istud. Vnde Gene. 2. De omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. ¶ Septimum est, hoc

quòd

quòd uitium istud laqueus est in uia per quam necesse est nos ire: & ideo magis timendum est nobis. Vnde diabolus hoc uitio hominem tentauit cùm esset in paradiso,& in statu innocẽtiæ. Isto etiam uitio primo aggressus est tentator filium Dei. Vnde Gregorius loquens de illo uerbo, De necessitatibus meis erue me: dicit, Necessitates corporales hoc habent periculosum, quòd in eis sæpe minimè dignoscitur quid circa eas uitio uel utilitatis studio agatur. Has necessitates Psalmista cupit euadere, sciens plerunque uoluptatũ culpas occasione necessitatis prorumpere. Ait August. Sumenda sunt alimenta tanquam medicamenta: sed dum ad quietẽ satietatis ab indigentia transitur, in ipso trãsitu laqueus concupiscentiæ insidiatur. Frequẽter enim dum hoc fit, adiungit se quasi pedissequa periculosa iocũditas, & plerunque præcurrit ut eius causa fiat quod causa salutis fieri debuit, & gaudet infelix anima, ut obtentu salutis obumbret negotiũ uoluptatis. ¶ Octauũ est hoc quòd totiens in Euangelio exprimitur tormentũ huic uitio reddendum. Vnde pluries dicit Dominus in Euangelio: Ibi erit fletus & stridor dentium. & dicit glos. qui de edacitate gauisi sunt. Et Luc. 16. Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquã ut refrigeret linguã meam: quia crucior in hac flamma.

¶ De multiplici malo quod legitur in Scriptura ex uitio Gulæ subsecutum.

NONO facit ad detestationẽ huius uitii multiplex malũ proueniens ex hoc uitio. Et primo enumeremus mala quæ in Sacra scriptura reperiuntur euenisse occasione gulæ. Secundo mala quæ eueniũt quotidie his in quibus est uitium istud. Primo enim occurrit nobis quòd uitiũ gulæ in matre nostra Eua occasio fuit omniũ malorũ. Secũdo legitur Gen. 9. quòd Noë qui perfectus fuit in generationibus suis, uitio isto deuictus fit. Bibẽs enim uinũ inebriatus est & nudatus in tabernaculo suo. Tertio legitur Gen. 19. quòd Loth, quẽ Sodoma non uicit, uino inebriatus, duplicẽ incestũ cõmisit. Quarto legitur Gen. 25. quòd Esau uitio isto dignitatẽ primogenituræ amiserit. Quinto legitur Gene. 4. quòd Pharao faciens conuiuiũ grande, magistrũ pistorũ suspẽdit. Vitio etiã gulæ populus Israël iram Dei meruit. Vnde in Psal. Adhuc escæ eorũ erãt in ore ipsorũ, & ira Dei, &c. Et 2. Reg. 13. Absalon fecit conuiuium, & interfecit fratrem suum Amon, cùm temulentus esset uino. Et de Holoferne legitur Iudith. 11. quòd bibit uinũ multum nimis quantũ una die nunquam biberat in tota uita sua, & interfectus est à Iudith. Legitur etiã in principio Iob, quòd filii Iob bibẽtes uinũ in domo fratris sui primogeniti sunt oppressi. & di- cit

cit Greg. In maioris fratris conuiuio filios Iob sathan obruit. Nũquid illi uẽtri uacabãt? Quasi diceret, Non: sed tamen inter conuiuia, mentis bona intentio minus feruet & minus prouidet. Et in Euangelio legitur, quòd Herodes conuiuium faciens, Ioànnem Baptistam occiderit.

¶ *De multiplici malo quotidie corpori & animæ ex uitio Gulæ proueniente.*

MALA uerò quæ proueniũt quotidie ex hoc uitio illis qui habent hoc uitiũ, multa sunt. Et primò enumeremus ea mala quæ eueniũt spiritui. Inter quę primũ est grauamẽ spiritus. Vnde dominus Luc. 21. Attẽdite ne grauẽtur corda uestra in crapula & ebrietate. Crapula est cruda epula, quando tantum de cibo sumitur quòd calor naturalis nõ sufficit ad decoctionẽ eius. Adeò enim grauatur spiritus nimietate cibi & potus, ut sit quasi sepultus. unde Osee 9. Mẽphis sepeliet eos. Memphis interpretatur, ex ore. Nimietas cibi & potus ex oris uitio occasionẽ habẽs homines sepelit. Greg. Quãto corpus implетur, tãto anima minoratur. Vnde Hier. Qui luxuriatur, uiuẽs mortuus est: & qui inebriatur, mortuus est, & sepultus. Rabanus: Vile sepulchrũ est ebrietas. Sepultura ista quasi quędã submersio spiritualis est. In aqua enim sepeliri est submergi. ¶ Secundũ malum est loquacitas. Vnde Greg. in homilia, de diuite epulone: Prima in male conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, post loquacitatẽ ludi etiã leuitas sequitur. ¶ Tertiũ est, lasciuia. Exod. 32. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. ¶ Quartũ malũ est luxuria. Vnde Hierem. 5. Saturaui eos, & mœchati sunt. Ad Ephes. 5. Nolite inebriari uino, in quo est luxuria. Prou. 20. Luxuriosa res est uinum. Hier. ad Eustochiũ: Virgo Christi uinũ fugiat ut uenenum: Idẽ: Quicquid seminariũ est uoluptatis, uenenũ puta. Idẽ, Quandiu Eua in paradiso abstinuit, uirgo fuit: quàm citò præceptum abstinẽtiæ uiolauit, corruptionẽ sensit. Idem ad Furiã uirginem: O filia si Apostolus castigauit corpus suũ, & in seruitutẽ redegit, ne cùm aliis prædicasset reprobus efficeretur: quomodo tu iuuẽcula adhuc in furore iuuẽtutis posita, dapibus & uino plena, de castitate eris secura? Ipsa etiã auaritia quãdoq; prouenit ex uitio gulæ. Vnde Hier. Deliciæ & epularum uarietas auaritiæ fomenta sunt. Idem: Tolle epularũ & libidinis luxuriã, nemo quærit diuitias, quarum usus uel in uentre uel sub uentre sunt.

¶ *De innumeris uitijs prouenientibus ex hoc uitio, scilicet Immisericordia, &c.*

SEQVITVR ex hoc uitio similiter Immisericordia. Vnde Amos 6. Bibẽtes uinũ in phialis & optimo unguẽto delibuti, nihil cõpatiebatur super cõtritione

ne Ioseph. Ad idē facit quòd legitur Luc. 16. de diuite epulone qui Lazaro compassus nō est. Et uniuersaliter homo uitio gulæ subiectus nulli alii uitio resistere potest. Vnde Galenus: Ebriosus, seruus est omniū peccatorū. Nullum peccatū potest uincere qui captus est hoc uitio. Ex quo enim ori, quod est quasi porta hominis, uitiū gulæ, quod est quasi de familia diaboli, dominatur, totā familiā diabolicā, scilicet uniuersitatem uitiorū permittit intrare. ¶ Vitiū gulæ reddit hominē stultum, imò insanū, & ad ultimum reddit eum quasi porcum. ¶ Ad primū faciūt hæc testimonia scripturæ. Prou. 20. ubi loquitur de uino & ebrietate. Quicunq; his delectatur, non erit sapiēs. Et in Iob 28. Sapiētia nō inuenitur in terra suauiter uiuentiū. Sen. Copia ciborū subtilitas impeditur. Hiero: Vēter pinguis non gignit tenuem sensum. Tullius: Mente recta uti nō possunt multo cibo & potu repleti. ¶ Ad secundum pertinet quod legitur Osee 4. Vinū & ebrietas auferunt cor: id est, mentē. Et eiusdē 7. Cœperūt principes furere à uino. Seneca: Nihil aliud est ebrietas, quàm uoluntaria insania. ¶ Ad tertiū facit quod dicit Senec. Quosdam uentri obediētes loco animaliū numeremus, nō hominū. Hiero. Qui post carnē ambulant in uentrem & libidinē proni, quasi irrationabilia animalia reputantur. Et 2. Petr. 2. dicitur de talibus: Hi uelut irrationabilia pecora naturaliter in captionē & perniciem. Et glossa interlin. supplet tendunt. In hoc tamen deteriores sunt irrationabilib⁹ animalibus, quia illa non incidūt in laqueos quos uident, uel in laqueos in quos alia uice ceciderunt, quod isti faciunt. Vnde Hieron. Bruta animalia & uagæ aues in easdē pedicas retiáque non incidunt. ¶ Præter ista mala quæ spiritualia uidentur esse, sequuntur multa alia mala ex uitio gulæ. Primò fames. Vnde de gulosis in Psal. dicitur: Famē patientur ut canes. Osee 4. Comedent & non saturabūtur. Hieron. Voluptas habita, famem, non saturitatē parit. Et Lucæ 15. dicit filius prodigus, qui tenet figurā gulosorū: Ego autē hic fame pereo. Et ad literā est hoc uerū de illo qui inebriat se uespere, quòd sitit in sequenti mane. Vnde Prou. 23. dicit Salomon in pſona talis: Quādo euigilabo, & rursus uina reperiam? Deinde sitit usq; ad prandiū, nisi prius biberit. Idē accidit de esurie: quia in prandio non cessat esuries, uel quia non habet ea quæ uellet, uel quantū uellet, uel præparata ut uellet. Sicut enim dicit Augustinus: ubicunq; quærit caro refectionē, inuenit defectionē. Si autem accidat quòd habeat, quæ, & qualia, & qualiter uult, non habet tantum uentrem quantum uellet habere, aut deest ei annona, aut saccus. Non potest esse sine fame, cui ex defectu

fectu famis fames nascitur: tunc oportet eum ire spatiatũ, ut sic esuriat, & sic famẽ uenetur. Læditur etiã natura. Vnde Iob. 20. Cùm satiatus fuerit arctabitur, & omnis dolor irruet super eũ. Homo satiatus arctatur: id est, arctus sibi uidetur: sicut angusta uidentur alicui horrea sua propter multitudinem frumẽti. Dolor enim irruit super eum: non enim consequitur uoluptatem quam quæsiuit. Vnde Tullius: Si uideres istos epulones uelut opimos boues stertere & sudare, intelligeres eos qui maximè sequuntur uoluptates minimè assequi quod uolunt. Qui uitio gulæ laborat, patitur pro delectatione unius horæ molestiã diei unius uel mensis: quia in acutam uel altam infirmitatem incidit. Seneca: Ebrietas unius horæ hilarem insaniã longi temporis tædio pẽsat. Ecclesiast. 30. Amaritudo animæ, uinum multum potatum. Ex uitio etiam gulæ sequitur uigilia. Vnde Ecclesiast. 5. Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multũ comedat: saturitas autem diuitis non sinit eum dormire. Sequitur etiã inde paupertas. Vnde Eccles. 19. Operarius ebriosus nõ locupletabitur. Prouerbi. 21. Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat uinum & pinguia, non ditabitur. Causa uerò quare talis non ditatur, tangitur in Aggæo, ubi sic legitur cap. 1. Qui congregauit merces, misit eas in saccum pertusum. Quãdoq; ebriosus quod per totam hebdomadam laborauit, in die Dominica ponit in saccum pertusum, scilicet in uentrem. ¶ Sequitur etiam ex uitio gulæ, corporis infirmitas: nec una tantùm, sed plures & quandoq; mors. ¶ Ad primũ pertinet quod legitur Eccle. 37. In multis escis erit infirmitas. ¶ Ad secundum pertinet quod dicit Seneca: Quis hostis in quẽquam tam cõtumeliosus fuit, quàm in quosdam uoluptates suæ sunt? Sufficit alicui si hostem suum excæcat: sed uoluptates non solùm excæcãt uoluptuosos, sed etiam impotentes reddunt, & contractos, & leprosos ex diuersis aliis infirmitatibus affligunt. Ad tertiũ pertinet quod legitur Eccles. 37. Propter crapulã multi obierunt. Et Sene. Potest nostra prouidẽtia huic corpusculo lõgiorẽ prorogare morã, si uoluptates quibus maior pars perit, poterimus regere & coërcere. ¶ Ad quartum pertinet quod legitur Eccl. 7. Inueni mulierem morte amariorem. Hæc mulier est uoluptas carnis quæ morte est amarior: quia nõ una sola morte interficit, sed triplici: scilicet morte temporali, morte culpę, & damnationis æternę. Ad idem pertinet quod legitur Prouerbior. 23. Vacantes potibus, & dantes symbola, consumẽtur. Et pòst in eodem: Ingreditur blandè: sed in nouissimo mordebit ut coluber, & sicut regulus uenena diffund

fundet. Et Naum 1. Sicut spinę se inuicē complectuntur, sic conuiuium eorū pariter potantiū consumetur quasi stipula ariditate plena. Hoc uitium seruum nostrū naturalē dominari nobis facit. unde Eccle. 12. Benefac humili: id est, animæ: & ne dederis impio: id est, corpori. Prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te sit. Et Prou. 29. Qui delicatè à pueritia nutrit seruū suū, postea sentiet eum cōtumacem.

¶ *Quòd uitiū Gulæ est una de grauioribus infirmitatibus.*

DECIMVM faciēs ad detestationē huius uitii est hoc, quòd uitiū istud est una de grauioribus infirmitatibus spiritualibus. Perpenditur autem grauitas huius infirmitatis ex hoc, quòd citò interficit uel suffocat, durè affligit, uix curatūr, multas expensas requirit, quæ tamen potius noceent quàm prosint. Omnia etiā genera infirmitatum & spiritualium & corporalium inducit hæc infirmitas. Propter primum assimilatur hæc infirmitas squinantiæ, quæ est infirmitas gulæ citò suffocans hominem. Propter secundum assimilatur hæc infirmitas cuidam infirmitati quæ dicitur appetitus caninus, uel bolismus. Affligit enim hæc infirmitas hominē fame insatiabili, sicut ostēsum est prius. Vnde Prouer. 13. Iustus comedit, & implet animā suam: uenter autē impiorum insatiabilis est. Vix etiam cūratur uitium istud; quia initium habet ab humana necessitate, sicut ostēsum est prius. Nec senectute uidetur deficere sicut luxuria: imò tunc augetur, & medicamentū eius uertitur in nocumentū. Vnde Grego. in Moral. Quot solatia ad uiuendi usum quærimus, quasi tot nostræ ægritudinis medicamētis obuiamus: quia hoc ipsum medicamentū in uulnus uertitur: quia exquisito remedio paulò diutius inhærētes, ex eo grauius reficimur, quòd prouidè ad refectionē paramus. Senes enim magis amant bonū uinū: expēsas etiā tantas requirit hęc infirmitas, ut multi hoc uitio depauperentur, & semper deterius se habēt. Quomodo autem ex hac infirmitate cæteræ introducātur, satis manifestum est ex prædictis. ¶ Vndecimū faciēs ad detestationē huius uitii est hoc, quòd ille qui hoc uitio *capitur*, à diabolo ualde *periculose* capitur. Vnde cum diabolus quærat eum mortificare, secundū illud Psal. Cōsiderat peccator iustū, & quærit mortificare eum: iam est prope intentionē suā, cùm ad gulam manū ei tenet. Ad hoc referri potest illud uerbum Sen. Voluptates inter res uilissimas præcipuè extirpa, quæ more latronū in hoc nos amplectūtur ut strangulent. ¶ Duodecimū faciēs ad detestationem huius uitii est hoc: quòd ille qui hoc uitio à diabolo tenetur, ualde firmiter tenetur. Hoc enim uitiū est quasi quoddam frenū ori ipsius impositum.

Vnde

Vnde potest eum circunducere ad uolũtatẽ suã:iuxta illud Iac.3. Fræna in equorũ ora ad cõsentiendũ nobis mittimus, & omne corpus eorũ circumferimus. Est etiam uitiũ istud inter difformitates spirituales, quasi latitudo oris:non talis,qualem habẽt ora canum,qui dicũtur leporarii uel uenatitii,sed talis qualem habet os inferni. Insatiabilis enim est, nec sufficit ei quod gignit terra, nisi & aquatilia & uolatilia habeat. Vnde Hieron. Tauri paucorum iugerum pascuis aluntur, unica sylua pluribus elephantibus sufficit: homo uerò terra,& mari pascitur.

¶ *De graui seruitute qua laborat gulosus,qua in sex attenditur.*

PENVLTIMVM faciẽs ad detestationẽ huius uitii est hoc, quòd ille qui laborat hoc uitio, est in seruitute ualde graui, & ualde ignominiosa. ¶ Sex autẽ sunt in quibus attẽditur grauitas huius seruitutis. ¶ Primũ est hoc, quòd ipse est seruus eius qui naturaliter debet seruire ei,scilicet corporis sui. Ad hoc pertinet illud quod legitur Prou.19. Non decet seruũ dominari principibus. Et illud Prouer.30. Per tria mouetur terra,& quartũ sustinere non potest,per seruũ cùm regnare cœperit. Seruus iste corpus est, ex cuius dominatione terra mouetur : quia homo uel ecclesia turbatur. ¶ Secundũ est, quòd talis omniũ illorũ seruus est quibus indiget corpus. Vnde Senec. Multis seruit,qui corpori seruit. ¶ Tertium est,quia talem oportet seruire cuidã dominæ, scilicet gulæ, cui nullus potest seruire ad suã uolũtatẽ,quæ uult singulis diebus parari bis sibi uaria fercula,de quibus nihil remanet : sed postquã tetigerit,proiicit, & in locum turpitudinis, & quasi perditionis transmittit. Ad hoc pertinet quod legitur Ioel. 1. Vlulate qui bibitis uinũ in dulcedine:perit enim ab ore uestro. Et illud uerbũ Bernar. Voluptas gutturis,quæ tãti hodie æstimatur, uix duorũ habet latitudinẽ digitorũ. Non durat delectatio, nisi quantum durat transitus ille per gulã,& pro illo transitu uult domina gula tot & tanta sibi parari. ¶ Quartũ est,quod ipse uili labori intendit:quia impletioni loci immũdi,scilicet uẽtris. Qua enim ratione locorum immundorum euacuatio est uile opus, eadẽ ratione etiam impletio. Intẽdit enim sacci unius refectioni,& sacci immũditia pleni,cùm intẽdit refectioni corporis. Corpus enim saccus est. Vnde in Psa. Concidisti saccũ meũ. Ipsa etiam gloriosa & beata caro Christi saccus uocatur. Quid autem est hoc, intendere refectioni sacci unius XL. annis,quem ad ultimũ scio putrefiendũ? ¶ Quintũ est hoc,quòd uanus & quasi inutilis est labor eius. Satis uanus uidetur labor quo aliquis laborat, ut deliciose pascat latronem unum morti damnatũ. Latro iste morti

damnatus, est corpus nostrum. Vnde Sen. Omnes capitali supplicio condemnati sumus. Satis etiã uidetur uanus labor quo homo laborat ut uermes splẽdidè pascat. Non est curandũ qualẽ inueniãt carnẽ uermes, uel pinguem, uel macilentã. Carnẽ impinguare, est uermibus escam præparare. ¶ Sextũ est quòd domina gula totũ laborẽ hominis requirit. Vnde Eccles. Omnis labor in ore eius. ¶ Vltimũ faciẽs ad detestationem huius uitii est commẽdatio sui contrarii, scilicet cõmendatio Tẽperantiæ uel Ieiunii. Sed de hoc alibi dicetur.

De speciebus Gulæ. PARS II.

SEquitur de speciebus huius uitii, quæ sunt gastrimargia, siue comessatio & ebrietas. Dicitur autẽ gastrimargia, eò quòd in castris uentris omnia mergantur. Ad cuius detestationẽ sufficiant ea quæ ad detestationem gulositatis superius dicta sunt.

¶ *Quæ mala ueniant ex Ebrietate.*

SED ad detestationẽ ebrietatis, quæ semper uitiosior est, aliqua addemus. ¶ Primum est, quòd ebrietas proditiosè agit. Exercitus enim illius pacificè recipitur, & pòst nocet. Vnde Prouerb. 23. Ne intuearis uinũ quando flauescit, cùm splenduerit in uitro color eius: ingreditur blandè: ecce pacificus ingressus, sed in fine mordebit ut coluber: ecce nocumentũ. ¶ Secundo facit ad detestationem huius uitii multiplex maledictio, quã Deus ebriis facit. Vnde Esa. 5. Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam & potandum usque ad uesperum. Et pòst eodem cap. Væ qui potentes estis ad bibendum uinum. Et dicitur contra aliquos qui gloriantur ex hoc quòd possunt multum uinum sustinere. Et Esaiæ 28. Væ coronæ superbiæ ebriis Ephraim. Et Prouerb. 23. Cui uæ? cuius patri uæ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa uulnera? cui suffossio oculorũ? nónne his qui morantur in uino, & student calicibus epotandis? Et dicit Gloss. super illud, Cui suffossio oculorũ. Immoderatus haustus uini, exterioris & interioris uisus ingerit cæcitatẽ. ¶ Tertiò facit ad detestationẽ huius uitii hoc, quòd omnia bona dissipat in homine. Bona gratiæ dissipat usque ad fundamentũ eorũ, scilicet usque ad fidem. Vnde Eccl. 19. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes: bona etiam naturæ exterminãt usque ad insensibilitatem. Vnde Prouer. 23. dicit ebriosus: Verberauerunt me, & non dolui: uulnerauerunt me, & non sensi. Vnde Augustin. Ebrietas aufert memoriam, dissipat sensum, confundit intellectum, concitat libidinem, inuoluit linguam, corrumpit sanguinem, omnia membra debilitat, uitam diminuit, & omnem salutem exterminat. ¶ Quartò facit ad detestationẽ huius uitii hoc, quòd dicit Augustin. super illud Genes. 43. Biberunt, & inebriati sunt

sunt cum illo. uerbum inebriandi, ut ait Augustin. pro saturitate ponitur. Et post subiungit, Inebriari, ut inebriantur ebrosi, nec ipsi terræ est utile, quoniam maiore humore quàm sufficit, corrumpitur: sic uita ebriosi qui nõ satietate se replet, sed emergitur diluuio. ¶ Quintò facit ad detestationem huius uitii, quod Gregor. de illo dicit: Ebrietas, inquam, est blãdus dæmon, dulce uenenum, suaue peccatum: quam qui habet, non se habet: quam qui facit, non facit peccatum, sed totus est peccatum.

¶ De aliis quinque speciebus Gulæ secundum Gregorium.

ALITER distingũtur quinque species huius uitii à Gregor. super illud Gen. 25. ubi dicit Esau Iacob: Da mihi de coctione hac rufa. ¶ Prima species est, cùm quis horam comedendi præuenit: ut legitur de Ionatha 1. Reg. 14. Talis timere potest illã maledictionẽ quæ habetur Eccl. 10. Væ tibi terra, cui rex puer est, & cuius principes mane comedũt. Terra intelligitur hic homo. Terra enim est, & in terram ibit. Rex est liberum arbitrium, qui animam habet regere. Principes intelliguntur quinque sensus: sicut illi qui uerum Deum colunt, ab honore & obsequio diuino diẽ inchoare uolunt: sic illi quorum Deus uẽter est, primo quærunt regnũ Dei sui. Regnũ Dei eorũ, est esca & potus. ¶ Secũda species est, quãdo aliquis nimis delicata uult habere, ut legitur Numeri 11. de filiis Israël, qui in eremo carnes desiderabãt. Et in Luca legitur de Diuite epulone, quòd epulabatur quotidiè splendidè. Seneca: Palatũ tuum fames excitet, non sapores.

¶ Triplici ratione ostenditur quare homo non debeat quærere delicata.

TRIPLICI autem ratione non debet homo quærere delicata. ¶ Primò propter naturam uasis cui cibos quos sumimus infundimus: corrumpit enim quicquid infunditur. Si quis haberet aliquod uas quod corrumperet uinum quando est infusum, ipse non infunderet ibi de meliori quod haberet. Ad hoc pertinet quod legitur Ioël. 1. Vlulate qui bibitis uinũ in dulcedine: perit enim ab ore uestro. ¶ Secundò propter hoc: quia cùm delectabilia tibi dantur in adiutorium carni aduersus spiritum concupiscenti, fiunt duo cõtra unũ, & uincitur spiritus. Vnde Bernard. de condimentis: Sufficit ut comestibilia fiant, non concupiscibilia. Sufficit enim concupiscentiæ malitia sua: quæ cùm uix aut nullo modo pertransire possit ad finem explendæ necessitatis, nisi per uiam quãtæcunque delectationis, si cœperit habere irritamenta, fiunt duo contra unũ, & periclitatur cõtinẽtia. ¶ Tertiò, cùm carni deliciæ dãtur, uult eas pòst ex cõsuetudine habere. Vnde Prouer. 22. Prouerbiũ est,

 Adol

Adolescẽs iuxta uiam suã, etiam cum senuerit, nõ recedet ab ea. Cum homines timeant tantum malam cõsuetudinẽ, quòd etiã à dilectissimis non sustineat eam super se adinueniri: mirum est quomodo seruo nequam, scilicet corpori hoc tolerare uolũt. ¶ Tertia species est, quãdo quis nimis sumit; ut legitur de Sodomitis, Ezech. 16. Hierony. Pluuia illa optima est quæ sensim descendit: subitus autem & nimius & præceps imber, arua subuertit. Similiter nimius cibus nocet. ¶ Quarta species est studiositas quæ pertinet ad solicitudinẽ & curiositatẽ lautè præparandi; ut legitur de filiis Heli. 1. Reg. 2. De studioso dicit Isid. Tota die epulas ruminat, qui ad explendam gulã uespere delicias præparat. Talis est quasi animal ruminãs. Sed in hoc differt à ruminantibus animalibus, quia bruta animalia ruminantia ruminãt post sumptionem cibi, sed talis ruminat ante. ¶ Quinta species, est quum quis nimis auidè, uel ardenter sumit cibũ: ut legitur de Esau, Gen. 25. Vnde Eccl. 27. Noli auidus esse in omni epulatione, neque te effundas super omnem escam. Et August. Melius est piscibus uesci more domini, quàm lenticula more iumentorum. Signum fœdæ auiditatis est in sumendo cibum, tremor manuum scyphum & bolum tenentiũ, effusio uultus exterioris super cibaria, cum toruis oculis, quam comitatur effusio uultus exterioris super escam, quæ est quando sic animus ad cibum ardore trahitur, ut aliquid cogitare nõ sinatur. Signum etiam huius fœdæ auiditatis est inordinatio scindendi panem, masticandi cibum & sumendi. Bernard. Etiã ad sanitatẽ corporis quanto cibus honestius & ordinatius ingeritur, tanto facilius & salubrius digeritur. Contra auiditatem istam cõsilium est interponere psalmum uel aliam orationem. Hæ species continentur in hoc uersu: Præ, properè, lautè, nimis ardenter, studiosè.

¶ *De aliis quatuor speciebus Gulæ.*

POSSVNT etiam addi his quinque speciebus aliæ quatuor species. Prima est, quum quis nimis frequenter sumit cibum. Sufficit homini sano sumere bis in die ad plus cibum. Frequens autẽ sumptio cibi multùm nociua est corpori; secundum enim artẽ medicinalem, una de deterioribus rebus est apponere cibum super cibũ indecoctũ. Alia species est, quando quis uariis ferculis uult uti. De qua uarietate dicit Seneca; Fastidientis stomachi est multa degustare, quæ ut uaria sunt & diuersa inquinãt, non alunt. Sicut aliqua sunt, quæ diuisa placent, coniuncta uerò nobis abominabilia sunt: sic coniunctio tot diuersorum ferculorum in stomacho interdum est abominabilis naturę. Tertia species est, quum quis noua requirit &

& inconsueta. Quarta, cum pretiosa uel sumptuosa, non habens etiam respectũ ad hoc quòd sint magis saporosa.

De quatuor satellitibus quibus utitur uitiũ Gulæ. PARS III.

DIcto de speciebus huius uitii, consequenter dicẽdum est de quibusdã satellitibus, quibus utitur uitium istud: quæ quatuor sunt præcipuè. Primum est ambitio, de qua dicit Sapiens: Non magno nobis constat fames, sed ambitio. Maiorem partem eorum quæ expendunt superbi, faciunt ad pascẽdum oculos hominum. Sed si nullus hoc deberet scire, ipsi quandoq; non expenderent decimam partem eorum, quæ expẽdunt. Alia tria sunt, ciborum delectabilitas, siue sit ex generibus ciborum, siue ex modo præparandi, & ciborum uarietas, & qualitas.

De octo remediis contra uitium Gulæ. PARS IIII.

SEquitur de remediis contra uitium istud, quæ octo sunt. ¶ Primũ est sermo diuinus. Hoc remedium docet nos Dominus Matth. 4. ubi dicit diabolo tentanti ipsum de uitio gulæ: Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit ex ore Dei. Et Greg. Frequens sumptio cibi spiritualis interdũ inducit contemptũ & obliuionem cibi corporalis. ¶ Secundum remedium est moderata occupatio. Hoc remedium insinuat nobis Salomon in Prouerb. 21. Desideria occidunt pigrum: nóluerunt enim quicquã operari manus eius: tota die concupiscit & desiderat. Homo otiosus patitur famẽ uniuersalem. Aures enim eius esuriunt rumores, oculi uanitates, gula cibos: sed occupatio in magna parte sedat famem istam. Mallent autem specialiter hæc duo remedia, ad hoc ne homo horam præueniat, uel ne nimiam solicitudinem de cibo sibi præparãdo habeat. Tertium remediũ est, elongatio ab his qui dant occasionem excedendi in cibo uel potu, sicut est delectabilitas, uel uarietas, uel nimietas ciborum. Licet enim illud quod legitur Ecclesiast. 21. Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad ea, suscipiẽt te: uideatur generaliter dictum de omni peccato: specialiter tamen hoc referri potest ad illa peccata in quibus tentat suauitas uel uoluptas. In illis enim in quibus aduersitas tentat, melius potest expectari conflictus: unde non est securum accedere ad mensam, ubi nimia, uel uaria, uel delicata sunt apposita homini, qui uult curari ab hoc uitio. Hoc insinuatur nobis Genes. 3. ubi sic legitur: Vidit mulier lignũ quòd bonum esset ad uescendum, & pulchrum oculis & delectabile aspectu, & tulit de fructu illius & comedit. Vnde dicit Gregorius: Non licet intueri quod non licet concupisci. Et Esa. 28. loquẽs de flore gloriæ exultationis, di-

cit: Quòd cum aspexerit uidēs, statim ut manu tenuerit, deuorabit illud. Non est securū intueri uel uidere delectabilia. ¶ Quartum remedium est, frequenter considerare qualis post mortem caro sit futura. Hoc remedium docet nos Gregor. dicens: Nihil adeò ualet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare qualis sit futura mortua. ¶ Quintum remediū est, æternæ cœnæ meditatio, ad quam inuitati sumus. Hoc remedium docuit nos Dominus, ubi nos ad cœnam illam inuitatos esse docuit. Aliter comedit ad cœnam delicatam inuitatus, & aliter non inuitatus. Qui enim inuitatus est, parum comedit in prandio ne cœnam amittat. Sed sunt quidam qui adeò similes sunt facti iumentis, quòd de siliquis porcorum hîc impleri desiderant, & de illa delicata cœna, & æterna non curant, cuius sola esuries hominē beatum reddit. Beati enim qui esuriunt, & sitiūt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur, quid faciet ipsa refectio, si esuries ipsa beatum reddit? ¶ Sextum remedium est, cōsideratio malorum quæ excessum cibi, & potus sequuntur. Sequitur enim inde triplex mors, scilicet mors culpæ: & interdum mors corporis in præsenti, & in futuro æterna mors, scilicet corporis & animæ. Ad hoc pertinet quod legitur Iob 6. Aut gustare quis poterit, quòd gustatum affert mortem? Cum magna mensura sumuntur medicamenta, sic & alimenta sumi debent, secundum Augustinum. ¶ Septimum remedium est, consideratio penuriæ Christi & in se, & in mēbris suis. Ad primum monemur Thren. 3. Recordare paupertatis meæ & transgressionis, & absynthii, & fellis. Paupertas etiam ipsius in membris suis multum deberet homines retrahere à superfluitate, quam faciunt in conuiuiis suis, quum cogitant quantā paupertatē sustinet Christus in pauperibus & infirmis ad mortem, qui uix possunt interdum panē habere. Mirū est quomodo sæpe non remordet cōscientia diuites huius seculi, quando cogitant, quòd ipsi subtrahunt ori Dei in pauperibus quod ponunt in ore diaboli. Pascunt enim filios diaboli, scilicet malos, & Dei filios fame perire permittunt. ¶ Vltimum remedium est & summum, Dei gratia. Vnde qui laborat hoc uitio, orationi debet instare, & Dei gratiam postulare, quæ ardorem huius uitii sedat. Vnde Ioan. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Et ad Hebr. 13. Optimū est gratia stabilire cor, non escis quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Ad idem pertinet illud uerbum Senecæ: Si uis, inquit, in perpetua uoluptate esse, nō uoluptatibus adiiciendum est, sed cupiditatibus detrahendū. Cupiditatibus uerò

non detrahitur, nisi quum ros gratiæ infunditur.

TRACTATVS III.

De Luxuria.

De his quæ faciunt ad detestationem huius uitij PARS I. *quæ habet tria capitula.*

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de sex miserijs annexis peccato Luxuriæ. CAP. I.

HERODES autẽ Tetrarcha, &c. Quia peccatũ Luxuriæ occasio fuit incarcerationis & decollationis Ioannis. Ideò hîc dicemus de peccato isto & satis congruo ordine pòst uitium gulæ, quia nascitur ex illo. Dicemus autem hoc ordine. ¶ Primò, dicemus de his quę faciũt ad detestationẽ hui⁹ uitij. ¶ Secũdò, de speciebus eius. Tertiò, de his quæ præstãt occasionẽ huic peccato. ¶ Quartò, de remedijs contra uitiũ istud. ¶ Quintò, quare Deus prohibuit simplicẽ fornicationẽ. Minus enim misericorditer uidetur Deus egisse cũ genere humano in hac prohibitiõe, cũ propter hanc prohibitionẽ ferè totus mũdus pereat. ¶ Sextò, tãgemus aliquid de impotẽtia cõtinẽdi quã multi allegant. ¶ Primò, autẽ faciunt ad detestationẽ huius uitij ista sex quæ circa hoc peccatũ inueniũtur, scilicet anxietas, pœnitentia, erubescentia, fœtor, fœditas, infamia. ¶ De anxietate & pœnitentia, dicit Hieron. Appetitus fornicationis anxietas est, satietas pœnitentia. Nec solùm pręcedit illud peccatũ anxietas appetitus, imò & multæ aliæ molestię quas domin⁹ spinas uocat. Oseæ 2. dicẽs: Sepiam uias tuas spinis. Spinæ illæ sunt uigiliæ, timores, expensę, & solicitudines hoc peccatũ præcedentes. Bern. O quantæ præcedunt uigilię tã modicũ festum. Sequitur: Interdũ extenduntur uigiliæ per annum, & sequitur momẽtaneę delectationis festum. Tãta est insania luxuriosorum, ut super spinas currãt ad mortem suam, & expensis multis parẽt sibi uiã in infernũ. ¶ Ad pœnitentiam pertinet quod legitur Pro. 5. de muliere fallace, per quã uoluptas intelligitur. Nouissima autem illius amara quasi absynthiũ. Et quidã qui sibi abscidit linguam, ut uehementia doloris tẽperaret uehementiã tentationis, dixit: Absit ut tanti emã, unde postea pœniteam. Insipiens mercator est, qui forum facit, unde certum est ꝙ pœnitebit. Exemplum: Quædam uirgo æstimans quòd delectatio huius peccati quippiam magnũ esset, desiderio illius uirginitatem suam auferri permisit. Deinde uidens quòd pro tam uili re tantum thesaurũ amiserat, adeò pœnituit, ꝙ uoluit se interficere. ¶ Erubescentiã uerò, quæ est in hoc peccato, ostendit abscõsio. Vnde Iob 24. Oculus adulteri obseruat caliginem. Erubescentia autem osten-

dit indecentiam huius peccati. Erubescentia enim fuga est rei indecentis. Magna ergo erubescentia, quæ est in peccato isto, ostendit magnam eius indecentiam. ¶ Fœtor etiam est in hoc peccato qui à uiris spiritualibus aliquãdo sentitur. Vnde quidam scholaris præsentiam scorti in domo sua fœtore eius cognoscebat. Et quidam Archidiaconus sentiebat, quum seruus eius fornicatus fuerat. Et de fœditate dicit Senec. In uoluptate nihil est magnificum, nihil quod naturam Deo proximã deceat, membrorum uilium ac turpium ministerio ueniens, exitu fœda. Ista fœditas est inquinatio corporis. Vnde super illud ad Corinth. 6. Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. dicit Gloss. Cætera peccata tantum animam maculant, fornicatio uerò non tantum animam, sed etiam corpus contaminat. Ibi enim non solum est immunditia spiritualis, sed etiam corporalis. ¶ Est etiam infamia in peccato isto. Vnde macula gloriæ uocatur. Ecclesi. 47. Inclinasti femora tua mulieribus. Et pòst: Maculam dedisti in gloria tua. Hieronym. etiam dicit hoc peccato pollui quæ in homine honesta sunt. Palma, inquit, uitiorum est, honesta polluere: tunc uitia bene de aliquo triumphauerunt, quum per peccatum Luxuriæ honesta in eo polluerunt. Ad idẽ pertinet quod legitur Prouerb. 6. de adultero: Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur. Non enim habebit opprobriũ solùm in præsenti, imò etiam in futuro. Vnde de ipso Eccles. 22. In plateis ciuitatis uindicabitur, quasi pullus equinus fugabitur: & ubi nõ sperauit apprehẽdetur, & erit dedecus omnibus, quia nõ intellexit timorẽ domini. Luxuriosus quodammodo iam habet gehennã suam. Habet enim ad modum gehennę ignem, fœtorem, & uermem. Ignem concupiscentię. Vnde Oseæ 7. Omnes adulterãtes quasi clibanus succensus à coquente. Et fœtorem, de quo iam diximus, & etiam fœtorem infamiæ, & uermem remordentis conscientiæ.

Quòd quinque faciunt ad detestationem Luxuriæ. Et primò quòd luxuria angelis ualde fœtet. CAP. II.

AD detestationem huius uitii faciũt etiam ista quinq;, scilicet ꝙ uitium istud angelis ualde fœtet uel displicet, dęmonibus ualde placet, Deo est ualde contumeliosum, proximo ualde iniuriosum, subiecto suo ualde nociuũ. ¶ Primũ potest ostẽdi tripliciter. Primò, per hoc quod in Vitiis patrum legitur de angelo quodam, ꝙ obturauit nares ad aspectum cuiusdã luxuriosi. ¶ Secundò, per hoc quod scriptum est: Angelis suis mandauit de te,

de te, ut custodiant te in omnibus uiis tuis. Si filia regis Fráciç tradita esset alicui ut custodiret eam, non parũ displiceret ei si in eius custodia fornicaretur. Quãtum ergo angelis displicere potest si filiæ regis cælestis, quibus ipsi ad custodiam deputati sunt, fornicantur? Ideó dicit Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo, reuerentiam habe angelo tuo, nec audeas illo præsente quod me uidente non auderes. Ad idem potest referri quod dicit Apostolus 1. ad Corint. 11. scilicet quód mulier debet habere caput uelatum propter angelos. Tertió, potest ostendi per hoc, quód in isto peccato quædam cotumelia fit spirituali naturæ, quum anima magis eligit iumentinæ naturæ assimilari, quàm in spiritualitate se seruare, & carnẽ sibi assimilare, à brutali delectatione eam cohibendo. Hoc autẽ non fit absq; contumelia angelicæ naturæ, quæ est spiritualis natura ut anima: sicut non fit absq; dedecore aliorũ clericorũ, quando aliquis clericus apostatat, & fit laicus, mallens similis esse rusticis quàm clericis. Ad istam tertiã rationem pertinet quod dicit glos. 1. ad Corinth. 6. super illud, Qui fornicatur, in corpus suum peccat. In hoc peccato est anima sub corpore. Itẽ dicit gl. In fornicatiõis opere sic totus homo absorbetur à carne, ut iã dici nõ possit ipse animus suus esse, sed simul totus homo possit dici caro.

¶ *Quód peccatum Luxuriæ multum placeat dæmonibus.*

QVOD autem multùm placeat dæmonibus, primó ostendi potest per hoc quod legitur Iob 40. Behemoth in locis humentibus dormire. Loca humẽtia sunt Luxuriosi. Secũdó, per hoc quod dicit gloss. super Lucam, quód quum dæmones de omni peccato gaudeant, præcipuè tamẽ gaudent de fornicatione & idololatria. Et tangitur ibi causa quare de fornicatiõe ita gaudeãt: quia ibi corpus & anima maculantur. Tertió, per hoc quód diabolus poterit se iustificare comparatione fornicatorum coram Deo, quũ in eo nõ inuenietur peccatum quod ipsi habebũt. Quartó, per hoc, quód diabolus procurat ut in dormiendo habeat homo delectationẽ huius peccati. Quintó, per hoc quód illis qui non habent materiam perpetrandi hoc peccatum, ipse quandoque ministrat materiam: ut patet in dçmonibus incubis. Sextó, per hoc quód in hoc pecccato binos & binos lucratur diabolus homines, & uili foro etiam habet eos. Ad quod pertinet quod legitur Prouerb. 6. Prætium scorti uix est unius panis: mulier autem uiri pretiosam animam rapit. Pretium scorti dicitur esse uix unius panis: quia unus panis diutius sedat ardorem appetitus, quàm delectatio illius peccati. Fatua autem mulier illo pretio dat animam suam diabolo, & corpus

locatori,pro quo non daret alicui sotulares suos &c.

¶ *Quòd peccatum Luxuriæ sit contumeliosum* Deo.

EST etiã istud peccatum ualde contumeliosum Deo. Quòd primò potest ostendi per hoc ꝙ honorabiles personę huius seculi tantum dedecus reputant sibi quum filiæ eorũ fornicantur:quã tam ergo contumeliã faciũt filię cęlestis regis patri suo quũ fornicantur?Secundo,per hoc ꝙ tantũ dedecus est sponsis nobilibus, quum sponsæ eorũ adulterãtur. Ad hoc pertinet quod legitur Prou. 6. Zelus & furor uiri non parcet in die uĩdictę, nec acquiescet cuiusquã precibus, nec suscipiet pro redẽptione dona plurima.& exponit hoc glo.de cęlesti sponso. Tertiò,per hoc ꝙ quum uilissima pars quę in ipso fornicatore est,imperet ei quod dominus prohibet,ipse potius illi uili parti, quàm Deo obedit, potius eligẽs sibi eandẽ dominari quàm Deum.Quartò,per hoc ꝙ templum Dei uiolat & polluit. Ad quod pertinet quod legitur 1.ad Corint.3.Nescitis quia templum Dei estis uos,& spiritus Dei habitat in uobis? Siquis autẽ templũ Dei uiolauerit, disperdet illum Deus.& pòst: Templum Dei sanctũ est, quod estis uos. & pòst 6. Nescitis quoniã corpora uestra sunt tẽplũ Spiritussancti qui in uobis est,quem habetis à Deo,& nõ estis uestri? unde & sequitur: Empti estis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore uestro. Glorificãdus est Deus in corpore tanquã in tẽplo.Contra luxuriosos potest dici psal. iste:Deus,uenerunt Gẽtes in hęreditatẽ tuam,polluerũt templũ sanctũ tuũ, posuerunt Hierusalẽ in pomorũ custodiam. Et super illud, Portate Deum in corpore uestro:dicit gl. Si non parcis cibis propter te,uel parce tibi propter Deũ, qui sibi fecit te domũ pro se. Quintò potest ostendi quàm cõtumeliosum sit peccatũ istud Deo, ex hoc ꝙ luxuriosus illud dulcius reputat quod Deo est contumeliosius. Magis enim amat interdum coniugatã turpẽ quàm solutam pulchrã, unde nõ uidetur quærere in peccato suo uoluptatem suam,sed Dei contumeliam. Vnde Hiero. Luxuriosa mens inhonesta ardẽtius prosequitur,& quod non licet,dulcius suspicatur. Sextò, patet per hoc ꝙ hoc peccatum contumeliam Dei publicam negotiationẽ facit,& quod purè est peccatũ publicũ officium efficit, quod speciale est huic peccato & peccato usuræ: & ideò Ecclesia persequitur ista peccata præ cęteris.Septimò per hoc ꝙ istud uitiũ prępo nit delectationẽ uilium & turpiũ mẽbrorũ deliciis quę in Deo sũt, quę cõtumelia ualde magna est.

¶ *Quòd peccatum Luxuriæ sit iniuriosum proximo.*

HOC etiam peccatũ est ualde iniuriosum proximo,quod tripliciter potest ostendi.Primò per hoc

hoc quòd aufert ei non sua, sed seipsum. Vnde Prou. 6. Non grãdis est culpa cùm quis furatus fuerit. Furatur enim ut esurientẽ impleat animam. Deprehensus quoq; reddet septuplũ, & omnẽ substãtiam domus suæ tradet, & liberabit se: qui autẽ adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suã: unde mulier fatua non aufert tantum sua stulto, sed seipsum. Nota ꝙ adulteriũ accidit propter cordis inopiã. Indignaretur enim cor si haberet uilissimę parti suę se subiici, & pro tã uili lenocinio se dari. unde Eccle. In multa sapientia multa est indignatio. Vel propter cordis inopiã, id est, sapientiæ defectũ. Secundò, potest ostendi per hoc ꝙ ille qui hoc uitio laborat, nulli fidẽ seruat. Vnde 2. Reg. 11. Dauid suũ fidelem militẽ fecit occidi pro uxore eius. Ad idem pertinet quod legitur 2. Reg. 13. de Amon qui sororem suã Thamar corrupit. Tertiò, potest ostendi per hoc ꝙ uitiũ istud multis aufert hęreditatẽ suã, unde legitur Eccl. 23. Mulier omnis relinquẽs uirũ suũ, peccabit, statuens hęreditatem ex alieno matrimonio.

¶ *Quòd peccatum Luxuriæ sit nociuum proprio subiecto.*

EST etiam hoc uitium ualde nociuum subiecto suo. Aufert enim pecuniã illi, aufert & bona temporalia & spiritualia, & etiã seipsum. Ad primum pertinet quod legitur Prou. 29. Qui nutrit scortum, perdet substãtiam. & Luc. 15. de filio prodigo qui dissipauit substantiã suam uiuendo luxuriose, propter bona uerò omnia quæ destruxit, cõparatur igni. Vnde Iob 31. Ignis est usq; ad consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Hieron. Flammigero igne percutit fœmina cõscientiã, ad hoc quod ipsum hominem auferat sibi. Pertinet quod legitur Oseæ 4. Fornicatio, uinum, & ebrietas auferunt cor. Amans amore fatuo nõ habet cor suum. Ipsum etiã corpus quandoq; amittit. Vndę 2. Reg. 13. Interfectus est Amõ, quia corrupit Thamar. Hiero. Quotidie sanguis mœchorũ funditur, adulteria damnantur. Honorem etiam aufert hoc uitium & incremẽtum bonorũ. Vnde Gen. pen. Ruben primogenitus meus. & subiungitur: Prior in donis, maior imperio: supple debueras esse. Sed sequitur: Non crescas, quia maculasti cubile patris tui, &c. Præ cæteris iure debebatur ei honor primogeniturę & duplicitas in possessiõibus, quod amisit, quia cubile patris maculauit.

De alijs quatuor quæ faciũt ad detestationẽ huius uitij. Et primò quòd est multũ efficax: ad hominem capiendum. CAP. III.

IN huius peccati detestationẽ faciũt etiã alia quatuor, scilicet hoc, ꝙ uitiũ istud multũ efficax est ad hominẽ capiẽdum, & multum potens ad detinendũ hominẽ, & etiã ponit in magna uilitate & in misera seruitute. Ad primũ perti

pertinet quod dicit Aug. Efficacissimũ glutinũ ad capiẽdas animas est mulier. Et prou. 6. de muliere mala: Multos uulneratos deiecit: & fortissimi quiq; interfecti sunt ab ea. Ad idẽ facit quod legitur Num. 24. quòd hoc peccatũ præ cæteris elegit Balaam, quo deiiceret filios Israël, & faceret eos peccare. Hoc uitiũ capit nobiles & ignobiles. unde Hier. In serico & in pānis eadẽ libido dominatur, nec regũ purpuras, nec mendicantiũ squallorẽ spernit. Hoc uitiũ uincit & sapientes & insipiẽtes. unde Hier. Quid Salomone sapientius? & tamẽ infatuatus est amore mulierũ. Eccle. 19. Vinũ & mulieres apostatare faciũt etiã sapiẽtes. Breuiter istud peccatũ ferè totũ mundũ ad infernũ trahit: unde Abac. 1. Totũ in hamo suo subleuauit, totum traxit in sagena sua, & congregauit in rete suo. Hamus, & sagena, & rete diaboli, sunt pulchræ mulieres, quæ totum mundum in perditionem trahunt.

¶ *Quòd Luxuria est potens ad retinendum.*

POTENS est etiã hoc peccatum ad retinendũ. Vnde Prou. 22. Fouea ꝓfunda os alienæ: cui iratus est dominus, incidet in eã: qui in profundã foueã cadit, nõ exit de facili: sic nõ de facili euadit de manibus diaboli qui capitur pulchritudine alicuius mulieris. Ideo dicitur de ore mulieris, quòd sit ꝓfunda fouea, potius q̃ de alio mẽbro: quia pulchritudo huius mẽbri multos capit: q hoc uitio laborat, uix potest cogitare de his quæ pertinẽt ad salutẽ suã, Deũ quasi nõ cognoscit, ad cælũ etiã non leuat oculos: adeò brutalis factus est, ꝙ uerba correctionis uel admonitionis suæ nõ potest audire. Ad duo prima ptinęt quod legitur Osee 5. Nõ dabũt cogitationes suas ut reuertãtur ad dominum: quia spiritus fornicationis in medio eorũ, & dominũ non cognouerũt. ¶ Ad tertiũ facit quod legit Dan. 13. de senibus q exarserũt in Susannã, & declinauerunt oculos suos ut nõ uiderẽt cælũ, nec recordarentur iudiciorũ iustorũ. ¶ Ad quartũ pertinet quod legitur Eccl. 21. Verbũ sapiẽs quodcũq; audierit scius, laudabit, & adiiciet: audiet luxuriosus, & displicebit sibi, & proiiciet illud post tergũ suum. Vix ergo emẽdat aliquis de peccato isto, quũ ea fugat quæ possunt esse occasio suæ liberatiõis.

¶ *Quòd Luxuria ponit hominem in magna uilitate.*

PONIT etiã hoc uitiũ hominẽ in magna uilitate, ad quã uilitatẽ & turpitudinẽ exprimendã, quasi turpiter loquitur scriptura de uitio isto. unde Ioël. 1. Computruerũt iumenta in stercore suo. Greg. Iumẽta in stercore suo cõputrescere, est homines in fœtore Luxuriæ uitã finire. In Psalm. Disperierunt in Endor, facti sunt sicut stercus terræ. Endor, interpretatur fons generatiõis. unde Endor pars illa intelligitur quæ

operi

operi carnali & generationi deseruit. Propter hãc uilitatẽ cõparatᶜ sui. Prou. xi. Circulus aureus in narib⁹ suis, mulier pulchra & fatua. Sus si ex una parte uideret uolutabrũ, & ex alia parte lectũ roseum, prius curreret ad uolutabrũ. Sic tales immũditiã luxuriæ, delitiis paradisi præponunt. *Licet* diabolus intelligi posset *sus ista*, & mulier ipse circulus quẽ diabolus immergit in lutum omnis immũditiæ. Ad eandẽ uilitatẽ ptinet quod legitur Eccl. 9. Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercus in uia ab omnibus prætereũtibus cõculcabitur.

¶ *Quòd Luxuria ponit hominem in misera seruitute.*

IN misera etiã seruitute ponit hominẽ uitiũ istud, non solũ, quia facit spiritũ seruũ ei⁹ q sibi *naturaliter* deberet seruire, scilicet corporis sui, sed etiã uilissimæ parti illius. Sed etiã propter seruitutẽ mulierũ quæ est ualde misera. Vnde Tul. illum ego nõ liberũ dicam, cui mulier imperat, leges imponit: uocat, ueniendũ est: eiicit, abeundũ est: poscit, dandũ est: minatur, extimescendum est. Hunc ergo nõ tantũmodo seruũ, sed nequissimũ seruũ ego iudico. Hieron. Nihil uilius quàm à carne uinci: nihil gloriosius, quàm carnem uincere.

Luxuria uidetur esse de numero peccatorũ illorũ de quibus dæmones erubescunt.

PRAETEREA Luxuria uidetur esse de numero peccatorũ illorũ de quibus etiã erubescũt dæmones. Vnde gl. sup illud Ezech. 16. Dabo te in animas odientium te filiarũ Palæstinarũ, quæ erubescũt in uia tua scelerata. dicit gl. loquens de spirituali Hierusalẽ. Tãta miseriæ Hierusalẽ erit correctio, ut erubescãt etiã dęmones nostrorũ magnitudinẽ peccatorum. Cuius ratio esse potest hæc: peccatum diaboli, est superbia; hominũ uerò, luxuria, & alia carnalia peccata. Luxuria uerò uideť esse turpior superbia, quæ quia minus turpis creditur, minus uitatur. Luxuriã eo magis erubescũt homines, quia oẽs turpẽ nouerunt. Præterea dicũt Magistri ꝙ sunt aliqui dæmones q memores suæ antiquæ nobilitatis, nõ dignãtur de luxuria tentare. Signũ ad hoc est, quòd Lucifer tentans dominũ in deserto, non tentauit eum de luxuria.

De speciebus Luxuriæ. PARS II. *quæ habet decem capitula.*

De Luxuria cordis & corporis.

CAP. I.

SEquitur de speciebus luxurię. Diuiditur autẽ Luxuria, uno modo in duas species, scilicet in luxuriã cordis, & luxuriã corporis. Ad has duas species pertinet quod legitur in Psal. Vre renes meos, & cor meum. Cõtra primã speciem est necessarium ut ad mãmillas zona aurea simus præcincti, secundũ quod uidit Ioannes Apoc. 1. Cõtra secundã oportet nos præcinctos esse ad renes, secundum uisionem, Ezech. 9. & Dan.

Dan.10. Leuaui oculos meos,& uidi, & ecce uir unus uestitus lineis & renes eius accincti auro obrizo. Incõtinentia uerò cordis ualde periculosa est propter hoc quòd ille qui laborat hac specie incõtinentiæ, peccat mortaliter toties quoties uidet pulchrã mulierẽ. Ideo dicitur sagena eorũ cor mulieris fatuæ. Eccl.7. Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus uenatorum est, & sagena cor eius. Sagena totam aquam occupat: sic corde fornicatur cũ omnibus fatua mulier.

De acceptione huius nominis Luxuria, & quòd enumerantur quinque species secundũ utrãque acceptionẽ. CAP. II.

ALio modo diuiditur Luxuria in quinque species. Notandũ tamẽ est quòd hoc nomẽ Luxuria quandoq; sumitur largius, quãdoq; minus largè. ¶Primò modo Luxuria dicitur inordinatus amor delectationis, quæ secundũ tactũ est: sicut uitiũ Gulæ est inordinatus amor delectationis quæ est secũdùm gustũ: & cupiditas: inordinatus amor pecuniæ: & secundũ hoc potest diuidi Luxuria in quinque species. ¶Quarũ prima pertinet ad suauitatẽ uestiũ & lectorũ. ¶Secũda, ad suauitatẽ unctionũ qua antiqui utebãtur. ¶Tertia, ad suauitatem balneorũ. ¶Quarta, ad tactus immũdos illorũ membrorũ quæ generationi nõ deseruiunt. ¶Quinta, pertinet & ad mẽbra generationi deputata. ¶Et istæ species luxuriæ uocãtur Luxuria, secũdum quod hoc nomẽ Luxuria strictè sumitur. Et diuiditur in quinq; species. ¶Prima, est simplex fornicatio. ¶Secunda, stuprũ, quod est illicita defloratio uirginũ. ¶Tertia, est adulteriũ, quod est ad alterius thorũ accessio. ¶Quarta est incestus, qui est cõsanguinearũ uel affinium abusus. Sub qua specie comprehẽdi possunt peccata sanctimonialiũ & etiã religiosorũ. ¶Quinta est, peccatũ cõtra naturam, quod fit duobus modis: quãdoq; enim est contra naturã quo ad modũ, ut cùm mulier supergreditur, uel cùm fit bestiali modo illud opus, tamen in uase debito: quandoq; uerò est contra naturam quantũ ad substantiam, ut cùm quis procurat uel consentit, ut semen alibi quàm in loco ad hoc deputato effundatur. De quo uitio cum magna cautela loquendũ est in prædicando, & interrogationes in cõfessionibus faciendo, ut nihil hominibus reueletur quod illis præstet occasionẽ peccãdi. Et nota quòd diabolus dicitur habere duas manus, quibus frequenter homines capit, scilicet Gulã & Luxuriã. De quibus exponitur illud Psal. Considerat peccator iustum: scilicet diabolus, & quærit mortificare eum: dominus autem nõ derelinquet eum in manibus eius. Quinque digiti in prima manu, sunt quinq; species Gulæ, quæ notantur in hoc uersic. Præproperè, lautè, nimis, ardent

ardenter, studiosè. Quinq; digiti in secunda manu, sunt quinq; species dictæ.

De peccato contra naturã, cuius magnitudo octo modis ostenditur. CAP. III.

INter quas primo prosequemur de uitio cõtra naturã. Magnitudo huius peccati potest ostẽdi octo modis. ¶Primò, illis testimoniis scripturę quæ hoc uitium asserũt maximũ, uel nimiũ. Quale est illud quod dicitur Genes. 14. Homines autẽ Sodomitę erant pessimi, & peccatores corã Deo nimis. Et 18. dicit dominus: Clamor Sodomorũ & Gomorrhæorũ multiplicatus est: peccatum eorũ aggrauatũ est nimis: descendam & uidebo, &c. Greg. Nouitas tantæ & inauditæ turpitudinis quasi admirationẽ & dubitationem parit in audiente. Vnde dominus quasi admirans & dubitans, super tanto scelere, introducitur loquens: Descendã & uidebo, &c. Incredibile enim mihi uidetur homines tantũ flagitiũ perpetrasse. Et nota quòd de duobus peccatis, scilicet de homicidio & de uitio contra naturam, legitur clamor ascẽdisse ad dominum: quia laborãtes his duobus uitiis specialiter, hostes Dei sunt & generis humani. Facto enim etsi non uerbo, dicunt ei: Masculum & fœminam creasti ut multiplicarentur, nos operã dabimus ut minuantur. Vnde quasi parificatur homicidio uitiũ istud. Ad istum etiã primum modũ pertinet quod legitur de Ioseph Gen. 37. Accusauitq; fratres suos apud patrẽ suum crimine pessimo. id est, de uitio cõtra naturã secundũ unam expositionem. Ad eundem modum pertinet illud uerbum Aug. Adulterii malum fornicationẽ uincit, uincitur ab incestu: peius enim est cum matre, quàm cũ aliena uxore dormire. Sed omnium horum pessimum est quod contra naturam fit: ut si uir mẽbro mulieris non ad hoc cõcesso utatur. Hoc execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in uxore. Vnde & Clemens papa: Grauissimè peccant fornicarii: id est, ualde grauiter: grauius adulteri: cũctis his grauius incestuosi: quos omnes transcendunt cõtra naturã delinquentes. ¶Secũdò, potest ostendi magnitudo huius peccati per uindictam iam sumptam à domino de peccato isto. Prima autem uindicta huius peccati fuit diluuiũ. Inter alias causas enim diluuii ponit hoc Methodius, quòd mulieres in uesaniam uersæ, supergressæ uiris abutebantur, & quòd exarserant homines in alterutrũ coëuntes. Secunda fuit subuersio quinq; ciuitatũ. In qua uindicta attendendum est, quòd Dominus non solùm nocẽtes puniri uoluit, sed innocentes paruulos etiam unius diei. In hoc prouisum est pueris ne diutius uiuentes sequerentur exẽpla patrum, & grauius damparentur. Et etiã circumiacentes regiones puniri

puniri noluit:nec solũ etiã homines,imò etiam animalia & terræ nascentia.Ipsam quoque terram destruxit, eã conuertendo in mare mortuũ in quo nihil uiuit,nec auis,nec piscis.Etiã candela uiua supernatans extincta mergitur, quasi igne infernali sumpta est ista uindicta.Nec potuit expectare ignis iste,donec cætera peccata punirentur.Vnde Gregor.Gehennalis flamma moram non sustinens, Sodomorum præuenit tollere nationem, & ipsam terrã tantę confusionis cõscientia consumpsit ignis sulphureus & spiritus procellarũ, & in lacum horribilem solum omne redactum est. Et Genes.19. Dominus pluit super Sodomam & Gomorram ignem & sulphur de cælo, & subuertit ciuitates has, & omnẽ circà regionem, uniuersos habitatores urbium, & cuncta terræ uirentia. Respiciens etiam uxor Loth post se,uersa est in statuam salis, ad ostendendum quantum displiceat Deo memoria huius peccati. Tertia uindicta fuit de Onan, de quo legitur Genesis 38.quòd semen fundebat in terrã, & idcirco percussit eum dominus, eò quòd rem detestabilẽ faceret.¶Tertiò potest ostẽdi magnitudo huius uitii per pœnã huic peccato taxatam. Vnde Leuit.20. Qui dormierit cũ masculo fœmineo coitu,uterque operatus est nefas: morte moriãtur, sanguis eorũ super eos. ¶Quartò, per comminationem quam facit Deus huic peccato. Vnde Ioël.3.Congregabo omnes gentes, & deducam eos in uallem Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis. Et subiũgitur causa una disceptationis:quia posuerunt puerũ in prostibulo. Quintò, potest ostendi per hoc quòd Scriptura ita detestabiliter loquitur de peccato isto. Vnde ad Romanos 1. Masculi in masculos turpitudinem operantes. Non dicit aliquod turpe, sed ipsam turpitudinem uocat peccatum istud. Et ibidem:Vt cõtumeliis afficerent corpora sua,&c.Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ.Et Leuit.18.Cum masculo nõ cõmiscearis coitu fœmineo, quia abominatio est. Et Symmachus dicit, quòd ineffabile est,& non debet homo loqui de peccato isto. ¶Sextò quòd *multi antiqui* inueniuntur *non reputasse* adulteriũ uel stuprum respectu huius peccati. Genesis 19. dicit Loth Sodomitis; Nolite, quæso, fratres mei, nolite hoc malum facere: habeo duas filias quæ nondũ cognouerũt uirum, educam eas ad uos,& abutimini eis. Et Iudic.18. Habeo filiã uirginem,& hic homo habet concubinam:educam eas ad uos,ut humilietis eas, & uestram libidinẽ impleatis: tantum hoc obsecro, ut scelus hoc contra naturã non operemini in uirum.¶Septimò, potest ostendi magnitudo huius uitii, per hoc quòd illud peccatum est adinuentio. Deus enim

mult

multum odit adinuentiones in peccatis. Vnde super illud Esa. Visitabo super fructū adinuentionū uestrarū: dicit Greg. Deus plus punit studia peccatorum, quàm peccata. Et in Psal. Ibūt in adinuentionibus suis. Itē, Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis. ¶ Octauo potest ostēdi magnitudo huius uitii per multiplicē effectū ipsius. Hoc uitium fœdus inter nos & Deum rumpit. Genus humanū quantum in se est, destruit, hominem iumento inferiorē reddit. Propter hoc uitiū filius Dei desiit incarnari, ut dicit authoritas. Ad primū pertinet quod dicit Aug. Hoc uitio uiolatur societas quæ nobis cum Deo esse dicitur dū natura, cuius ipse author est, peruersitate libidinis polluitur. *Sicut aliquis quum alius deteriorauit sibi rem suam,* dicit, Vestra sit. Sic Deus illum quem ipse fecit hominem masculum, quum uidet quod ipse fecerit se fœminam, non reputat creaturam suam. Secundum uero planum est. Tertium uerò potest ostendi per hoc, quòd ille qui peccat peccato isto, non obseruat legem: quam etiā bruta animalia obseruant. Aliæ species luxuriæ iumento assimilāt hominem, sed hæc inferiorem reddit. Ideóque Sodoma bene muta interpretatur: q͞a hoc peccatum reddet homines mutos in die Iudicii. Non poterunt enim excusare se per ignorantiam, quum ipsa natura legem docuerit ipsa bruta animalia, quam isti transgrediuntur.

De incestu, cuius peccati magnitudo quatuor modis ostenditur. CAP. IIII.

SEquitur de Incestu, cuius peccati magnitudo potest ostēdi. ¶ Primò per pœnam taxatam huic peccato in lege. Postquam enim dominus prohibuit incestum & peccatum contra naturam, Leuit. 18. subiungitur: Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiā, peribit de medio populi sui. Et eiusdem 30. taxatur pœna eadē huic peccato. ¶ Secundo potest ostendi per hoc, quòd Apostolus tradidit Satanę cruciandum illum fornicatorem, qui cū nouerca sua peccauerat: secundū quod legitur 1. ad Cor. 5. ¶ Tertiò potest idem ostēdi per mala quæ ex hoc peccato sequuntur, unde legitur 2. Reg. 12. ꝙ Amon qui sororem suam corruperat, interfectus est à fratre suo Absalon. Nisi homines ab hoc peccato cauerēt sibi, sequerētur inde nō solū odia & homicidia, sed etiam fratricidia. ¶ Quartò potest ostēdi per hoc quòd peccatum istud hominē quasi canem reddit, Canis enim in opere illo non obseruat consanguinitatē.

De Adulterio & speciebus eius, cuius magnitudo in septem ostenditur. CAP. V.

SEquitur de adulterio: quod diuiditur in duas species: scilicet

 licet

licet in simplex adulteriũ, quod est cum uxoratus peccat cũ soluta, & econuerso. Et in adulterium duplex, quod est cum uxoratus peccat cũ uxore alterius. ¶ Septẽ autẽ sunt per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. ¶ Primò per hoc, ꝙ est cõtrariũ sacramẽto matrimonii quod ipse Deus instituit & in paradiso, & in statu innocentię. Vnde non fit contumelia tanto sacramento absque magna contumelia Dei. ¶ Secũdò per hoc, ꝙ est contrarium iuri naturali. Vnũ enim ex præceptis iuris naturalis est hoc, Quod tibi non uis fieri, alii ne feceris. Hoc nullo modo uellet aliquis sibi fieri, ut quis cũ uxore sua peccaret. Multi sunt qui potius permitterent se interfici, uel exhæredari, quàm hoc sustinerent. Ius ergo naturale dicit homini, ꝙ hoc nullo modo debeat facere alii, qđ ab eo odit sibi fieri. ¶ Tertiò potest ostẽdi per hoc, ꝙ prohibitio adulterii in Decalogo immediatè ponitur post prohibitionẽ homicidii, & ante prohibitionẽ furti, unde Clemẽs papa: Quid in omnibus peccatis adulterii grauius? Secũdũ enim in pœnis tenet locum id est, in prohibitiõibus. Homicidio quodãmodo assimilatur adulteriũ. Cum enim uir & mulier sint una caro: qui aufert uxorem suã alicui, idem est acsi seipsum ei auferret. Exuperat autem istud peccatum omne furtũ: quia quod aufertur, cùm sit creatura rationalis, melius est quacũq; terrena substantia. ¶ Quartò potest idem ostendi per legẽ quæ habetur Leuiti. 10. Vbi sic dicitur: Si mœchatus quis fuerit cũ uxore alterius, & adulteriũ perpetrauerit cũ uxore proximi sui, morte moriatur: moriatur & mœchus & adultera. Eadẽ pœna punitur hoc peccatũ secundum leges mundanas, nec recipitur aliqua redẽptio. ¶ Quintò ostẽditur idem per hoc quòd legitur dominus dixisse Dauid cum adulterans esset, 2. Reg. 12. Non recedet, ait, gladius de domo tua, usq; in sempiternũ, eò quòd despexeris me, & tuleris uxorẽ Vriæ Hethæi. ¶ Sextò potest ostendi per mala quæ inde sequũtur. Sequuntur autẽ ex hoc peccato exhæredationes filiorum. Vnde Eccl. 22. Mulier relinquẽs uirum suũ peccabit statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. Sequũtur etiam inde homicidia. Vnde Dauid cùm in adulterium cecidisset, fecit interfici fidelẽ militem suũ. Sequitur etiã inde multoties, ut scilicet quis cognoscat filiam patris sui, uel eius uxorẽ, ignorans quis sit pater eius. Septimò potest ostẽdi magnitudo huius peccati per iudiciũ zelotypiæ, de quo Num. 5. Si declinasti à uiro tuo atque polluta es, & concubuisti cũ altero uiro, his maledictionibus subiacebis. Det te dominus in maledictionem exẽplũmq; cũctor

ctorum in populo. Putrefacere faciat femur tuum, & tumẽs uterus tuus dirumpatur &c. & Ezechi. 33. Vnusquisque uxorẽ proximi sui polluit: & hæreditate terram possidebitis.

De Stupro, cuius peccati magnitudo ostenditur. CAP. VI.

SEquitur de Stupro, quod est illicita defloratio uirginũ. Cuius peccati magnitudo ostẽdi potest. ¶ Primò ex hoc ꝙ Sichen filius Emor, qui Dinam filiam Iacob deflorauit, interfectus est hac de causa cum patre suo & toto populo urbis suæ: ut legitur Gene. 34. ¶ Secũdò potest idem ostendi per hoc quòd idem peccatum aufert uirginitatem, cui debetur fructus centesimus: cùm coniugatis debeatur solum tricesimus, uiduis solum sexagesim⁹. Satis deteriorat terram, qui facit ut nõ possit reddere nisi sexagesimum fructũ, uel tricesimum, cùm prius redderet cẽtesimũ. Qui illicitè deflorat aliquã, aliquando est occasio mille fornicationũ, quas ipsa faciet postea. Sicut ille qui primò rumpit clausuram uineę, occasio est illius dãni quod faciunt qui postea intrant, qui aliter non intrassent. Et aufert ei quandoq; ꝙ nunquã decætero maritũ habebit. Ad detestationẽ etiam huius peccati facit quòd bonum quod ipse aufert, scilicet uirginitatis bonũ, est irrecuperabile & irrecõpensabile. Votũ uirginitatis nõ recipit dispensationẽ, quia nec recõpensationẽ.

De simplici Fornicatione. CAP. VII.

AD simplicis fornicationis detestationẽ sufficere possunt quæ dicta sunt de luxuria generaliter. Addere tamen hoc possumus, ꝙ hoc peccatũ est detestabilius etiã homicidio, uel rapina, in hoc quòd illa nõ sunt substãtialiter mala: potest enim aliquis uelle occidere aliquem meritoriè, sicut iudex amore iustitiæ. Et aliquis potest accipere alienum in summa necessitate: sed nullus potest fornicari sciẽter, quin mortaliter peccet. Ponamus quòd aliquis malum nõ cogitauerit, nec dixerit, nec fecerit, & omnia egerit bona quę excogitari possunt, & semel tantũ fornicatur, & sic decedit absque pœnitentia, ex necessitate dãnabitur. Si omnes missæ quæ usq; ad finem mũdi celebrabũtur ab ecclesia pro eo celebrarentur, nõ liberarent eũ à morte æterna. Ad detestationẽ etiã istius peccati facit quod legitur Nume. 25. quòd cùm esset fornicatus populus Israël cum filiabus Moab: iussit dominus cunctos principes populi suspendi in patibulis contra solẽ. Et occisi sunt de populo xxiiij. milia hominum. Et Phinees, qui interfecit Zambri coëuntẽ cũ Madianitide, sacerdotiũ sempiternũ meruit, & irã Dei à populo diuertit. Et licet fornicatio genus sit omnis illiciti coitus, qui fit extra

uxorem:tamen specialiter intelligitur in usu uiduarũ,uel meretricum,uel concubinarum.

¶ *De peccato meretricum.*

AD detestationẽ huius fornicationis quæ fit cũ meretricibus,facit hoc,ꝙ quando aliquis se credit cũ talibus peccare simplici fornicatiõe,ipse quãdoq; cõmisit adulteriũ uel incæstum. Sæpe enim tales mulieres cõiugatæ sunt,& forsitan à cõsanguineis eius qui peccant cũ eis cognitę.Vnde cõmittit se,qui cùm talibus peccat,magno discrimini.Et licet nõ sint cõiugatæ uel affines ei,ipsæ tamẽ æquè peccãt acsi forẽt:ex quo æqualis est cõtemptus,Ad detestationẽ uerò illius fornicationis quę fit cũ uiduis,facit hoc ꝙ peccãs cũ talibus aufert eis honorẽ.Ad detestationẽ uerò eius quę fit cũ cõcubina,facit hoc,ꝙ talis fornicatio fit cum scandalo proximi,

¶ *De raptu.*

EST autẽ alia species luxurię præter prędictas,quę Raptus dicitur.Est autẽ raptus,cũ puella uiolẽter à domo patris educitur,ut corrupta in uxorẽ habeatur,siue puellæ,siue parentibus uis illata cõstiterit.Hoc peccatũ tantum est,ꝙ morte punitur.

De alia diuisione Luxuriæ. Et primo de Luxuria Clericorum. CAP. VIII.

TErtiò modo potest diuidi peccatũ Luxuriæ secundũ diuersitatẽ subiectorũ in quibus est,ut diuidatur in luxuriã laicorũ,clericorũ & religiosarũ personarũ.¶ De luxuria uerò laicorũ nihil aliud dicemus q̃ de luxuria in genere dictũ sit.Sed de aliis duabus speciebus dicemus, quia grauius est peccatũ illud in clericis religiosis personis:& aliter ponderãdũ est in eis,quàm in laicis.Vnde pondus sanctuarii maius erat cæteris ponderibus mercatorũ & ciuiũ,ad designandũ, ꝙ aliter ponderanda sunt peccata laicorũ & peccata eorũ qui sancti deberent esse, quibus dicitur in Esa.Mundamini qui fertis uasa domini.

¶ *Quæ aggrauant peccatum carnis in clericis.*

SEPTEM aũt sunt quæ aggrauant peccatũ carnis in clericis in sacris ordinibus cõstitutis. ¶ Primum est,uoti fractio,& est ista circũstantia ualde aggrauãs peccatũ,ꝙ satis apparebit,si aliquis attendat quàm pretiosum sit quod talis aufert Deo, & ꝙ res sancta sit.Hæ duæ circũstantiæ aggrauare solẽt peccatũ rapinę:pretiositas rei quę rapitur, quia magis dãnificatur proximus:& sanctitas ipsius,quia tũc nõ est solùm furtũ,imò etiã sacrilegiũ. Castitas uerò qua iste ꝓmisit Deo cum sacros ordines suscepit,quã Deo aufert cũ fornicatur,res irrecõpensabilis est. Vnde Ecc.26.Omnis põderatio nõ est digna animæ cõtinentis. Res etiã sancta est, cùm sit Deo oblata.Vnde contrectatio eius inuito dño facta est sacrilegiũ.

¶ Sec

¶ Secundum est scandalum & derisio populi. Vnde Hier. Clericus aut honestior est cæteris, aut aliis est fabula. ¶ Tertiũ est scientia. unde Greg. Vbi maius est sciẽtiæ donum, transgressor maiori subiacet culpę. ¶ Quartum est hoc, quod ad seruitium Dei assumpti sunt. Sicut enim qui fornicatur in ecclesia, magis peccat quàm qui fornicatur in domo cõmuni: eo ꝙ ecclesia sit Dei seruitio deputata: sic maius est peccatũ luxuriæ in clericis qui sunt Dei seruitio deputati, quàm in laicis. ¶ Quintũ est, ꝙ ipsi sunt de familia Dei, & eius expẽsis uiuũt, & uestiuntur: proditores enim sunt quãdo illum impugnant, de cuius bonis uiuunt & uestiũtur. Et Dei cõtumelia etiã maior est: quia à suis contẽnitur. unde in Psal. *Si inimicus meus maledixisset mihi &c.* ¶ Sextũ est hoc, ꝙ ipsi decipiũt populũ qui dat eis eleemosynas, ut ipsius peccata deleant orando, & gratiã impetrẽt sanctitate uitæ suæ: qđ ipsi non faciunt, quia secundũ Greg. cũ indignus ad intercedendũ mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Ber. Qui ambulant in carne, Deo placere non possunt, & placere uelle præsumũt. ¶ Septimum est, dignitas officii ad qđ ordinati sunt, qđ specialiter pertinet ad sacerdotes. Sicut enim grauiter peccaret qui calicem benedictum in lutum proiiceret, uel aliter macularet, eò ꝙ ad continendum Dominicum sanguinem sit deputatus: sic sacerdos ualde peccat grauiter, qui ad suscipiendũ Dominicum corpus & sanguinem ordinatus est, quãdo peccato carnis se maculat. Et sicut etiã ille grauius peccaret, qui in calice inquinato manente immunditia in eo sanguinem domini poneret: sic ualde grauiter peccat ille qui fœtore luxuriæ inquinatus antequam ab immũditia illa se abluerit, corpus & sanguinẽ domini sumere præsumit. De quo Ambro. Qui indignè Christum sumit, idem est ac si interficiat. & Aug. super illud ad Hebr. 10. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus uel tribus testibus moritur: quãto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filiũ Dei conculcauerit? Conculcat Christum qui liberè peccat, & absq; timore, & qui eo indignè participat.

¶ *Quòd peccatum Luxuriæ ualde indecens sit in sacerdote.*

NOTA ꝙ peccatum Luxuriæ ualde indecens est in sacerdote. Et hoc quinque de causis. Et quia homo, & quia Dei minister, & quia angelus, & quia plusquam angelus in aliquo, & quia uidetur Deus, uicem enim Dei tenet. Ad primũ enim facit illud Senecæ: Voluptas nihil habet magnificũ, nihil qđ naturã Deo proximam deceat ministerio membrorum uiliũ ac turpiũ ueniens. Appetitus fornicantis est

est brutalis. Cōcupiscentia brutorum uiso delectabili tam citò accenditur, & non habet in potestate sua ut eam temperet uel extinguat. Sic fornicator uult appetitum suum implere quantumcunq; malum inde sibi accidere debeat. ¶ Ad secūdum nota, quòd si diuites huius seculi tantum amant mūditiam in eis qui sibi seruiunt cibum præparando, quid ille de quo legitur in Cant. Qui pascitur inter lilia: id est, puritate delectatur? August. Melius est spiritualia penitus omitti, quàm impurè tractari, uel tangi. In ecclesiasticis officiis dominus non frequētiam ministrorum, sed deuotionem probat animorum. Ad tertium pertinet quod legitur in Malach. 3. cap. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirūt ex ore eius: quia angelus domini exercituū est: plus est etiā quàm angelus, quantum ad dignitatem sacerdotalem, quā nō credimus angelis esse concessam. Non enim si proferret angelus uerba illa, Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus: fieret transsubstantiatio: quia non habet ordinem qui ad hoc exigitur. Nec angelis legimus dictum esse, Quorum remiseritis peccata remissa sunt: ut legitur discipulis dictum Ioā. pen. Hoc tamen uerbum sanè intelligendum est. ¶ Est etiā ut Deus. Vnde super illud Matt. 16. Vos autem quem me esse dicitis? dicit glos. interli. uos ab aliis discretis non homines, sed dii. Et in Leuit. Diis nō detrahes: & principi populi tui nō maledices. Et quale est hoc, quod ille amat ut porcus qui est ut Deus.

De peccato carnis in personis religiosis, cuius magnitudo peccati sex modis probatur.

CAP. IX.

Consequenter ostendēdum est quomodo aggrauetur peccatū carnis in religiosis personis. Et primo ostēdemus hoc generaliter in quibuscūq; religiosis personis, deinde specialiter in sanctimonialibus. Et nota ꝙ septem circūstantiæ aggrauātes peccatū clericorū qui sunt in sacris ordinibus constituti, possunt similiter ad peccata religiosarū personarū referri. Sed causa breuitatis de hoc ad præsens dimittimus. ¶ Sex autē sunt per quæ ostēdi potest quātū aggrauetur hoc peccatum in religiosis. ¶ Primum est hoc, quòd Moyses narrat Gen. 6. tanquam causam diluuii: Cùm cœpissent, inquit, homines multiplicari super terram, & filios procreassent: uidentes filii Dei filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt uxores sibi ex omnibus quas elegerant. Si enim displicuit tantum Deo ꝙ filii Dei filias hominum in uxores acceperunt, quantū credendū est displicere Deo cùm filii Dei cum filiabus hominum fornicantur? ¶ Secundū est, ꝙ cœtus religio-

sor

sorum nobilior pars est in corpore Christi, scilicet ecclesia: unde per faciẽ intelligitur, & ideo sponso Ecclesiæ maximè displicet macula in eis: unde ipse dicit in Can. sponsæ: Ostende mihi faciem tuã. Qui magnã alicui uult facere cõtumeliã, maculat ei faciẽ. Vnde Iudæi in faciẽ Christi expuerunt, ut cõtumelia maior esset. Sic Christo cõtumeliam magnam faciunt, qui faciẽ sponsæ, pro qua abluenda faciẽ propriam sputis Iudęorũ exposuit, maculant uel in se uel in alijs. ¶ Tertium est hoc, ꝙ peccatum carnis in religiosis apostasia est. Si enim qui habitum religionis deserit, apostata iudicatur: cum castitas magis substantialis sit religioni quàm habitus qui castitatem deserit, apostata est. *Vnde de tali uerũ est, quod legitur Prou. 6. Homo apostata uir inutilis.* Nec quantũ ad Deũ utilis est: quicquid enim facit in claustro, non ualet ei ad meritũ uitę æternę. Et quo ad homines inutilis est, cum eis sit scandalo & derisioni. ¶ Quartũ est hoc, ꝙ diabolus ita studet & laborat ut religiosos faciat cadere, pręcipuè in peccatum carnis. Vnde Eccl. 13. Venatio leonis onager in eremo. Leo est diabolus, cuius uenatio est monach⁹ in eremo claustri. Diabolus est quasi lecator, cibos inusitatos quęrẽs. Vnde Habacuc 3. Incrassata est pars eius, & cibus eius electus. ¶ Quantũ placeat diabolo peccatum carnis in religiosis, potest ostendi ex hoc, quod legitur in dialogo Gregor. ꝙ Andreas Fundanę ciuitatis episcopus, cũ uitam uirtutibus multis plenam duceret & continentẽ, quandam monialem quam secũ prius habuerat, noluit ab episcopi sui cura repellere, certus de sui & eius continentia. Sed hostis eius cœpit speciẽ oculis eius imprimere, aditum tentationis exquirens. Quadam uerò die Iudæus quidam de Campania Appiam tendẽs, cũ iam esset nox, nesciens quò declinaret, iuxta Apollinis templũ se contulit. Nocte uerò media dũ præ timore uigilaret, uidit malignorũ spirituũ turbam in ecclesiam aduenire, quorum princeps discutere cœpit quid egissent. Et post multũ uenit unus qui in Andreæ animum per speciẽ sanctimonialis quandam tẽtationẽ carnis commouisse aperuit. Cùm uerò malignus spiritus qui præerat inhians audiret, adiunxit, ꝙ ad hoc peruenisset tẽtatio, ut die pręterito in terga eiusdẽ sanctimonialis fœminæ alapã daret. Tũc blandè exhortatus est eũ, ut perficeret, quod cœperat, ut singularẽ palmã teneret. Tũc Iudæus accedens ad episcopũ, diligẽter ab eo, licet hoc celare uellet, extorsit. Quem episcopus ad fidẽ monuit, & baptizauit. Ad idem facit qđ legitur in Vitis patrũ, quod dicebat quidam Thebeus senex, ꝙ filius fuisset sacerdotis idolo

idolorum. Et cùm quadam die uideret patrem suum in templo sacrificantem idolis, uidit & sathanam cũ malitia sua astãtem. Quem cũ singuli dęmones ado rassent, retulerũt facta nequitiæ suæ. unus ait, Per x x x. dies homines unius prouinciæ plurimos occidi. Ali⁹ dixit, per x x x. dies plurimos se submersisse in mari. Alius se per decẽ dies interfuisse nuptiis, & sponsum & sponsam occidisse, & multã effusionẽ sanguinis incitasse. Hoc audito omnes sathan flagellari iussit. Tandem unus ait, per xl. annos incitasse quendã monachum in eremo ad peccandũ, & uix illa nocte cõpulisse eũ fornicari. Tunc surgẽs & osculans eum imposuit ei coronam quã habebat, dicens quid maximum fecisse. ¶ Quintũ est hoc, ꝙ dominus legitur ita grauiter puni uisse peccata illa quæ in claustris sunt cõmissa. Primum claustrum fuit in cælo, in quo ipse Deus abbas fuit: in quo quidam conspirationẽ fecerunt, & absq; spe ueniæ damnati sunt. Secundum claustrũ fuit in terrestri paradiso, in quo qui inobedientes fuerunt, de paradiso expulsi & morti cum tota successione sua damnati sunt. Tertiũ claustrum fuit in principio Ecclesię, in quo Petrus fuit abbas, in quo qui proprietarii esse uoluerũt, morte subitãnea perierũt. Causa autem quare peccatum in claustro commissum adeò Deo displiceat, potest esse duplex. Vna tangitur Esaiæ uicesimosexto, ubi sic legitur: In terra sanctorũ inique gessit, & non uidebit gloriam Dei. Multũ displicet Deo ꝙ diaboli filius locũ occupet, in quo deberet esse uir sanctus. Secũda causa est: quia claustrales debent esse serui Domini, proprie proprii. unde ualde magnam cõtumeliam reputat sibi hoc Deus, quũ à talibus se contemni uidet. ¶ Sextum est hoc, ꝙ uita claustralis est angelica uita. Imitari enim debet angelicã uitam in puritate per castitatẽ. In carne enim præter carnẽ uiuere, non humanæ est naturæ, sed uirtus angelicæ. Et in charitatis feruore usque ad omnium communionem. Et in perfectione obedientię: ut sicut in cęlo, sic ibi uoluntas Dei *perfectè* fiat. Claustralis ergo *angelus* est. Ergo uel mal⁹ uel bonus. Si malus est, diabolus est uel dæmon. Nihil enim aliud est malus angelus, quàm diabolus. Et sic claustrales luxuriosi sunt dæmones incubi. Hierony. Professis Christianę religionis militiam, nihil est mediũ inter angelos & dæmones. Aut enim erunt angelis æquales, aut dęmonibus nõ impares. ¶ In claustralibus uidetur hoc peccatum maximum esse & indecens: quia spiritualissimi deberent esse. Et hoc peccatum præ cęteris carnales eos reddit. Efficitur enim in hoc peccato homo totus caro. Macula enim intoler

intolerabilis est in oculo, quæ parum grauaret in alio membro. Viri enim contemplatiui sunt ut oculus.

¶ *De peccato carnis in Monialibus.*

SEQVITVR de peccato carnis in sanctimonialibus. Qđ adeó graue est, quód nõ est sola fornicatio, imó est ibi adulterium, & incestus, & stuprum, & quasi peccatum cõtra naturam. Adulterium est ibi, quũ fit accessio ad sponsam Christi. ¶ Et ualde est graue genus adulterii, si attendatur, ꝙ despõsata sit Altissimo: quanto enim nobilior est cui desponsata est, tanto maior est contumelia. Ipsi enim est despõsata, cui angeli deseruiũt. Attẽdere etiam debet qui eam solicitat, ꝙ sponsa est domini sui. Vnde cum peccato adulterii, erit ibi crimen proditionis. Hoc autem attendebat Ioseph, qui dominæ suæ dicenti sibi, Dormi mecum: dixit Genesi.39. Quomodo possum facere hoc malum, & peccare in dominum meum? Attendere etiam debet, ꝙ sponsa ista est adeó dilecta à domino suo, ꝙ inclusit eã. Oblita est populũ suum & domum patris sui, unde concupiuit rex decorem eius. Iuxta uerbũ Psal. Ad hoc adulteriũ specialiter potest referri, quod legitur Prou. 6. Zelus & furor uiri non parcet in die uindictę. Stuprum etiam, id est illicita defloratio uirginis, frequenter est ibi. Incestus etiam & ualde graue genus incestus: quia cum uxore patris. Vnde ad hoc potest referri qđ legitur 1. ad Cor. 5. Auditur inter uos fornicatio, & talis fornicatio qualis nec inter gẽtes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. Ad idem potest referri qđ legitur Genes. pen Ruben effusus es sicut aqua: non crescas, quoniam ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratũ eius. Est etiam quodammodo ibi uitium contra naturam, quum fornicatur cum mortua, & iam sudario inuoluta. Religiosæ personæ quæ perfecté ordinem suum seruant, continué sudarium suum ferunt, quia in habitu suo sepeliuntur.

De his quæ dãt occasionem peccato Luxuriæ, PARS III. *Quæ habet septem capitula.*

De incitamentis Luxuriæ. Et primó de otio, & indiscreta sumptione cibi & potus. CAPVT I.

DIcto de his quæ faciunt ad detestationem Luxuriæ, & de speciebus eius, dicendum est de his quæ præstãt occasionem huic peccato. Quæ sunt octo, scilicet otiũ, indiscreta sumptio cibi & potus, exhortatio uetularum uel aliarum personarum quæ consiliatrices sunt turpitudinis, & prauum exemplũ, aspectus mulierum, colloquium, auditus cantilenarum amatoriarum, uel instrumentorum musicorum, & turpiloquiorum, & tactus. ¶ Quod otium det occa-

sionem huic peccato, patet ex scriptis ethnicorũ, & etiã ex sacra scriptura. Vnde Poëta: Quæritur, Aegysthus quare sit factus adulter: In promptu causa est, desidiosus erat. Et Ezec. 16. Hęc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium. ¶ De indiscreta sumptione cibi & potus, quomodo sit causa luxuriç, satis dictum est, ubi de uitio gulæ suprà in principio diximus. Dicit etiam Hieron. ꝙ difficile inter epulas seruatur pudicitia. Et Ber. Periclitatur castitas in deliciis. Itẽ Hieron. Pro mẽbrorum ordine ordo uitiorum est. Hinc dicitur quòd membra generationi deputata seruiant peccato.

¶ De *peccato uetularũ turpitudinem cõsulentiũ.* CAP. II.

MVlta autem sunt per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. ¶ Primum est hoc, ꝙ peccatum istud est diabolicũ. Opus enim diaboli est operam dare ut hominem deiiciat in peccatũ. Sic studiũ uetularũ talium est, ut mulieres inclinent ad peccatum. Nec habent de illo peccato quandoq; nisi fœtorem & potum unum uini. Vnde Ioel. 3. Puellam uendiderũt pro uino, & biberunt. ¶ Secundum est hoc, ꝙ opus earũ magis est noxiũ quàm opus diaboli. Vbi enim nec homo nec diabolus potest aliquid facere per se, ibi facit uetula. Vnde posset rectè dici diabola, eo ꝙ in peccato diabolo assimiletur. A peccato enim habet diabolus, ꝙ sit diabolus, qui est à creatione angelus. Posset etiam dici sathan, qđ interpretatur aduersator. Efficacius enim aduersatur saluti eius quam mouet ad malũ, quàm ipse diabolus. ¶ Tertiũ per quod potest ostendi magnitudo huius peccati, est pœna serpenti à domino inflicta. Serpens enim quẽ diabolus sibi elegit, ut per eum mulierem deiiceret, eo ꝙ mulieri assimilaretur (erectus enim tũc erat, & secundũ Bedã, uultum uirgineum habẽs) significat rectè has uetulas quas diabolus elegit ad alias mulieres deiiciendas, eò ꝙ sint eis similes. Licet autẽ serpens tanquam creatura irrationalis nõ intellexerit quid fecerit, tamen in tribus punitus est, cùm mulier in duobus punita sit tantùm, & uir tantum in uno. Vir etiã quia in solo esu peccauit, in labore quęrendo sibi edulium punitus est. Vnde dictum est ei: Maledicta terra in opere tuo &c. Mulier superbiuit, & in fructu peccauit, ideo Deus eã humiliauit, dicens, Sub uiri potestate eris. Et in fructu eius puniuit eam, dicens, In dolore paries. Serpens uerò, ꝗa hominẽ deiecit, prostratus est, quum prius erectus incederet. Vnde dictũ est ei, Super pectus tuum gradieris. Quia habuit in ore mendaciũ, ideo in ore eius positum est uenenum. Et in cibo punitus

punitus est. Vnde dictum est ei: Terram comedes omnibus diebus uitæ tuæ. Quia mulierē decepit, ideo dictum est ei: Inimicitias ponam inter te & mulierē. Et pōst: Ipsa conteret caput tuū. Et est argumentum, quòd mulieres sanctę multū debent odio habere tales uetulas: non naturam, sed uitium earum. Et nisi se correxerint, procurare eo modo quo secundum Deum poterunt, ut à uicinia sua expellant eas. Qualiter ergo punientur uetulæ quæ intelligūt peccata quę faciunt, si sic serpens punitus est qui nō intellexit? Sicut serpens in ore punitus est, sic punientur & ipsæ. Et quia uinum pro peccato, qđ faciunt bibunt: fel draconum erit uinum earum, & uenenum *aspidum insanabile. Ipsis etiam dicetur: Non terram comedes, sed carbones comedes omnibus diebus uitę tuæ.* Et quia se plancam uel pontē diabolo fecerunt, ut per eas ad mulieres diabolus trāsiret, ipsę prostratæ conculcabūtur, & uadent super eas horribiles, ut ait Iob. ¶ Quartū est, quod legitur Ecc. 28. de lingua tertia, ubi sic habetur: Mulieres fortes deiecit: uel mulieres uiratas, secundū aliam literam, uel etiam maritatas. Et quibusdam interpositis, subiungitur: Et utilis potius infernus, quàm illa. Ignis infernalis non exurit nisi illos qui adducuntur, & qui hoc meruerunt: sed lingua tertia iniustissimè urit igne peccati, etiam illos qui sibi nihil nocuerunt. ¶ Quintum est hoc, ꝙ uetula talis se habet sicut lingua in corpore diaboli, ꝙ est congregatio malorū. Ex quo satis potest ostendi, ꝙ multa malitia sit in huiusmodi mulieribus. Si enim tantū est malitiæ in lingua unius hominis, ut habetur in Cano. Iac. 3. quantum credenda est habere malitię lingua diaboli? De lingua hominis dicit Iacob: Lingua nostra ignis est uniuersitas iniquitatis. Et pōst, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna. Et iterum: Lingua est inquietum malum, plena ueneno mortifero. quæ de lingua diaboli uerissimè possunt dici, scilicet de uetula. Pręterea cū diabolus ut faber sit, iuxta illud Esaiæ 54. Ego creaui fabrum sufflātem in igne prunas. Et iuxta illud Iob 41. Halitus eius prunas ardere facit: Vetulæ istæ sunt ut folles ipsius. Attestatur autem nigredo uetularum huic officio. Ipsæ etiam uetulę sunt quasi laruæ sub quibus latet diabolus, & in quibus operatur. Si enim se manifestaret in propria forma, horrorem mulieribus incuteret. Ipsę etiam reę sunt proditionis apud Deū, cuius castra explorant, & procurant ut diabolo tradātur. ¶ Prętere, quū Christus in tempore passionis laborauerit usque ad sudorem sanguineum, & tantum dolorem sustinuerit, ꝙ non

fuit

fuit dolor ſicut dolor eius,& tãtũ expẽderit. Ibi enim fractũ eſt alabaſtrũ,& unguẽtũ miſericordiæ effuſum in tãta abundantia, quòd eũ ſenſerunt cælũ & terra, & infernus: unicã tamen animã, ſcilicet latronis, in actu lucratus eſt ibi. Ex quo ſatis patet quantũ peccẽt hæ uetulæ etiã ſi non auferrent niſi unam animã Deo in tota uita ſua, cũ tale dãnũ faciãt ei, quale lucrũ ipſe fecit in cruce. Itẽ ſi prædicator unus nõ lucraretur in tota uita ſua niſi unicã animã, multũ faceret, quũ una anima plus ualeat, quàm omnes diuitiæ huius mũdi. Igitur ſi aliqua uetula toto tẽpore uitæ ſuæ nullũ aliud malũ faceret, nec corde, nec ore, nec opere, niſi quod unã animã Deo auferret, nimis eſſet. Itẽ ſi aliquis uendidiſset unũ de uicinis ſuis comedẽdo & bibẽdo cũ eo aliquibus qui eũ corporaliter iugularẽt, ualde malus iudicaretur: uel ſi quis ad tãtam malitiã perueniſſet, quòd pro duodecim denariis hominẽ unũ corporaliter interficeret. Quàm mala ergo iudicãda eſt quæ tot mulieres uẽdit ad interficiendũ eas ſpiritualiter, comedẽdo & bibẽdo cum eis. Et quæ nõ pro duodecim denariis, ſed pro potu uno uini interdũ in mortem unius animæ cõſentit. Præterea incẽdiarii, qui furtim domos & aceruos manipulorũ incẽdũt in guerris, peiores cæteris reputãtur, & maximè ſunt exoſi. Vetulæ aũt iſtę incẽdiariæ ſunt. Luxuriã enim, quæ ignis eſt uſq; ad cõſumptionẽ deuorãs, ut legit Iob 31. in cordibus hominũ ponũt. Nec parcũt etiã tẽplis: fideles enim tẽpla ſunt Deo in baptiſmo dedicata. Itẽ ſi nullũ tale ſacrificium eſt Deo ut zelus animarũ, nullũ tale ſacrificiũ eſt diabolo ut perditio earũ, & nihil ſic Deo diſplicet. Vetulæ tales uidentur propriè eſſe de familia diaboli. Et ſicut uoluit Chriſtus ut ſuper apoſtolos apparerẽt linguæ igneę, ad oſtendendum quòd officiũ eorũ erat uerbis corda hominũ igne cæleſti inflammare: ſic diabolus ſi uellet officium iſtarum uetularum hominibus oſtendere, linguas igneas igne fœtido inferni faceret ſuper eas apparere.

De malo exemplo per quod excitatur Luxuria. CAP. III.

MAlũ exẽplũ licet uniuerſaliter multũ timendũ ſit, præcipuè tamen exẽplum huius peccati: quia in mẽbris generatiõi deputatis maximè ſęuit cõcupiſcẽtia. Vnde ſummo ſtudio uitãda ſunt ubi fornicarii conuerſantur: quia nõ accideret de facili quòd aliquis uideret aliquos fornicari quin tentaretur. Vnde Eccl. 19. Qui ſe coniungit fornicariis, erit nequã. Et Apoſt. 1. ad Cor. 5. loquẽs de Corinthio fornicatore: Neſcitis quia modicũ fermẽti totã maſſam corrũpit? Expurgate ergo uetus fermẽtũ. Et Senec. Vnũ exẽplũ auaritiæ

ritiæ uel luxuriæ multũ mali facit. Etiam cũ eis qui sunt in matrimonio non est tutum habitare cum illis qui uirginitatẽ uel castitatem uolunt seruare.

De aspectu mulierum, qui ualde timendus est. CAP. IIII.

ASpectus mulierũ ualde timendus est, ut potest ostẽdi & authoritatibus & exẽplis, & rationibus. Authoritatibus. Vnde super illud Genes. 3. uidit mulier &c. Dicit Greg. Nõ licet intueri qđ non licet cõcupisci. Itẽ Greg. Pẽsandũ est quantũ uisum debemus restringere, qui mortaliter uiuimus, si mater uiuentium per oculos ad mortem uenit. Et Ecclesiast. 9. Virginem ne conspicias, ne fortè scãdalizeris in decore eius. Et pòst: Auerte faciem tuã à muliere cõpta. ¶*Exẽplis potest idẽ ostẽdi. Vnde Gen. 34. Cũ uidisset Dinã Sichẽ filius* Emor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit illã, & rapuit. Et Gen. 39. Iniecit domina oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum. Et 2. reg. 11. uidit Dauid Bersabee lauantem se ex aduerso super solariũ suũ. Erat tunc mulier pulchra ualde. Et subiũgitur: Missis itaque Dauid nuntiis tulit eam. Et de Iudith 16. legitur: Colligauit cincinnos suos mitra ad decipiendum eum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius. Pulchritudo eius captiuam fecit animã eius. Cincinnos uocat capillos in serie una congregatos. ¶Multis etiam rationibus potest ostẽdi quòd ualde timendus sit nobis aspectus mulierũ. Quarũ quædam sumũtur ex parte mulierũ, & aliæ ex parte oculorum. ¶Ex parte mulierum sumere possumus tres ratiões, ad hoc ostendendum. Prima est hæc, quòd à planta pedis usque ad uerticem non est locus in mulieribus, in quo non sit positus laqueus ad capiendum oculos. Quod satis innuitur Iudith 16. Dicitur ibi: Colligauit &c. ut suprà, ecce laqueus in uertice. Sandalia eius rapuerunt oculos eius: ecce laqueus in pedibus. Et Ecclesia. 7. Inueni mulierẽ amariorẽ morte, quæ laqueus est uenatorum, & sagena cor eius. Vincula sunt manus eius. Hoc dicitur, ut qui in manibus eius tenetur, sciat se esse in uinculis diaboli. Et Prouer. 7. Ecce occurrit mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas. ¶Notãdum quòd diabolus excoriat mulieres, pellẽ honestæ conuersationis ab eis remouendo, ad miluos, id est, ad luxuriosos capiẽdos, qui sunt animalia ignobilia quæ ad extra uolãt. Ad idem solẽt canes uel murilegi excoriari. Mirum est quomodo hoc toleratur inter fideles, quod mulieres sic pręparent se ad interfectionem animarũ. Si quis faceret foueam in uia, & eam cooperiret, non toleraretur. Fouea autem profunda est meretrix: ut legitur in Prouerb. 23. Itẽ

Ecclesia.9. Ne respicias mulierem multiuolam, ne forte incidas in laqueos eius. ¶ Secunda ratio quare aspectus mulierum sit timēdus, est hęc, quòd mulieres in aspicientibus se solo uisu ignem infernalem succendunt etiam à remotis. Vnde Eccles.9. Ne circūspicias speciem alienā. Propter speciē mulieris perierūt multi. Et ex hoc concupiscētia quasi ignis exardescit. Tertia ratio est, quia non est aliqua pars in eis qua quasi gladio non utātur in necem se aspiciētium. Hieron. Gladius igneus est species mulieris, quasi ex omni parte sui sagittas mittens. Ad quam sagittationē pertinet quod legitur Prou.7. Donec transfigat sagitta iecur eius. Et paulò post: Multos uulneratos deiecit. Nō est hoc mirum, si multos interficiat, cum densescat multitudine telorū, sicut porcus qui dicitur spinatious multitudine spinarū.

¶ *Quòd oculi dant occasionem sæpe peccato Luxuriæ.*

EX parte uerò oculorū possunt sumi septē rationes. ¶ Prima est, ꝙ oculi sunt ualde ueloces ad nocēdum animæ. Ideo prædonibus comparātur. Thrē.4. Oculus meus deprædatus est animam meam. Prędones timētur multum propter sui uelocitatem. Ad idem pertinet quod dicit Gregorius super illud Genes.3. Vidit mulier &c. Deprimendi sunt oculi à lasciuia suæ uoluptatis, quasi quidam raptores ad culpam. Non enim Heua lignum cōtigisset, nisi prius incautè respexisset. ¶ Secundo timendi sunt oculi, quia à remotiori nocēt. Gustus & tactus sunt eorum quę sunt immediata: sed uisus non sic. propter hanc causam multum timentur balistarii & sagittarii. ¶ Tertio, quia oculi contra nos multis armis utūtur. Plures enim differentias rerum nobis ostendit uisus, quàm cæteri sensus. Sensus iste ministrat materiam tentandi nobis, & quantum ad concupiscētiam carnis, & quantū ad cōcupiscētiam oculorum, & quantum ad superbiam uitæ. Vnde philosophus: Totius hominis libertas, est perdidisse oculos. Oculi sunt per quos paupertatem ferre non possumus. Oculi tota nostra luxuria sunt: hi nos *in* omnia quotidie uitia *præcipitant*. ¶ Quarto, quia *duces* sunt scelerū. Inter latrones magis timentur qui uias sciētes aliorum sunt duces. Senec. Intelligēdum est partem esse innocētiæ cæcitatē. Huic oculi adulteriū monstrant, huic incestum, huic domū quam concupiscat, irritamenta sunt malorum, duces scelerum. ¶ Quinto propter corruptionē magnā quæ in oculis est. Ad quā corruptionem, Primo facit facilitas lædendi, quam uidētur habere à natura, etiam quātum ad peccatū. Cui attestatur facilitas lædendi corporaliter, quę est in eis. Dispositio enim corporalis

mestatur frequẽter dispositiõi spirituali. Ad idẽ facit hoc quòd naturaliter custodiuntur oculi tanta diligẽtia. Multis enim tunicis inuoluti sunt à natura, & palpebra etiã exteriori defenduntur, & etiam obiectiõe manus, si opus fuerit. Eiusdem etiã facilitatis lædẽdi signum uidetur esse hoc, quòd per oculos ad matrẽ nostrã mors intrauit. ¶ Secundo facit ad corruptionẽ istã hoc, ꝙ multi corrupti fuerũt in primo peccato. Vnde post comestionẽ pomi sequitur in Genesi: Et aperti sunt oculi eorum. Quod intelligitur quo ad motus cõcupiscẽtiarũ. Nõ enim intelligẽdum est, quòd quasi palpones & cæci accesserunt ad lignum uetitũ. Vnde super illud Matt. 7. Quid aũt uides festucã. dicit gl. *Oculus qui in paradiso post culpã est reseratus, uidet nõ unde pficiat, sed unde in deterius cadat.* ¶ Tertio corrupti sunt ex diuturna consuetudine peccãdi. Tãta aũt corruptio ista est, ꝙ quasi inuitus concupiscit homo quod uidet oculus. Vnde super illud Iob 31. Pepigi fœdus cũ oculis meis &c. dicit gl. Fœdus cũ oculis pepigit, ne prius incautè aspiceret qđ postea inuitus amaret. ¶ Sexto ideo sunt multũ timẽdi oculi, qa usus eorũ est ualde necessarius, quanto enim est usus magis necessarius tãto & abusus est magis timendus. *Licet lingua ualde corrupta sit, tamẽ includi potest lõgo tẽ*pore, & sic cessando ab eius usu cauet homo ab eius abusu. Sed oculi non cessant uidere, unde nõ cessant peccare. Vnde 2. Pet. 2. Oculos habẽtes plenos adulterii, & incessabilis delicti. ¶ Septimo sunt oculi timendi, quia sunt quasi duæ portæ in castro corporis nostri, quibus si dominetur diabolus, simpliciter erit dominus corporis nostri. Dominus qui habet portas alicuius castri, habet & castrũ. Vnde Iob 31. Post illud pepigi fœdus &c. Subiungitur: Quã enim partẽ haberet in me Deus desuper? Vbi insinuat quòd nihil habet Deus in homine, si oculos non habeat: sicut non est dominus castri, qui non habet ibi ingressum & egressum: & ut breuiter dicã, quũ breuis sit omnis malitia super malitiã mulieris, ut legitur Ecclesiast. 25. & nihil oculo nequius creatũ sit, ut legitur eiusdem 30. quũ in aspectu mulierum hęc duo ualde timẽda coniungũtur, cõstat aspectum mulierum ualde timẽdum esse. Ideo Iob sciens oculos esse hostes ualde nociuos, fœdus cũ eis pepigerat, ut nec cogitaret de uirgine. Ideo etiam legũtur quidam philosophi sibi oculos eruisse. Vnde Hierony. Nõ doleas si hoc nõ habeas quod formicę, & muscę, & serpẽtes habẽt, carnis oculos: sed illum oculum te habere lætare, de quo in Cãtic. Vulnerasti cor meum, soror mea, spõsa in uno oculorũ tuorum.

rũ. Denique quosdã mũdi philosophos legimus, ut totã cogitationẽ ad puritatẽ cogerẽt, sibi oculos eruisse: in hoc tamen nõ debemus eos imitari.

Quòd colloquium mulierum ualde sit timendum. CAP. V.

COlloquiũ mulierũ ualde timẽdum est. Quod patet primò per hoc quòd sermo mulieris insinuatur esse rete. Prou. 7. ubi sic legitur, de fallace muliere: Irretiuit eum sermonibus multis. ¶ Secundo ex hoc quòd cõparatur igni. Eccl. 9. ubi sic legitur: Colloquium illius quasi ignis exardescit. ¶ Tertio ex hoc quòd comparatur gladio acuto. Prou. 5. Fauus distillãs, labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autẽ eius amara quasi absynthiũ, & acuta quasi gladius biceps.

De auditu cantionum amatoriarum, turpiloquiorum, & instrumentorum musicorum.

CAP. VI.

AVditus cãtionum ualde timendus est. Vnde Eccle. 9. Cùm saltatrice ne sis assiduus, nec audias illã, ne fortè pereas in efficacia illius. Ad auditũ turpiloquiorum possumus referre quod dicit Aposto. 1. ad Cor. 15. Corrũpũt bonos mores colloquia mala. Musica etiam instrumẽta multũ sunt timẽda. Frãgũt enim corda hominum & emolliunt. Et ideo secũdum uerbum Sapientis essent frangenda.

Quòd tactus mulierũ sit ualde periculosus. CAP. VII.

TActus mulierũ ualde periculosus est, sicut potest ostendi multis testimoniis scripturæ. Et primo ex hoc quod legitur Eccl. 9. Cũ muliere aliena ne sedeas omnino, nec accũbas cũ ea super cubitũ &c. Secũdo ex hoc quod legitur Eccl. 26. Qui tenet eã, quasi qui apprehendit scorpionẽ. Tertio ex hoc quod legitur Ecclesi. 7. Vincula sunt manus eius. Quarto ex hoc quod legitur Prou. 6. Nunquid potest homo abscõdere ignẽ in sinu suo, ut uestimenta eius non ardeãt? aut ambulare super prunas ut nõ cõburãtur plãtæ eius? sic qui ingreditur ad uxorem ꝓximi sui, nõ erit mũdus quũ tetigerit eã. ¶ Ad idẽ facit exẽplũ Andreæ episcopi suprà positũ, qui sanctimonialẽ percussit manu, de qua percussiõe princeps dęmonũ adeò lętatus est. Ad idẽ facit exẽplum quod habetur in dialogo de quodam sacerdote qui habuerat cõcubinam, sed eã dimiserat, & ei nõ cohabitabat, imò sanctissimè uiuebat. Tãdẽ eo ægrotãte ad mortẽ, & circũstãtibus dubitãtibus, utrũ iã spiritus recessisset, illa quæ tũc ibi erat accessit propè tẽtatura utrũ adhuc spiraret: ille aũt uidit eã, & cũ magno conamine locutus ait: Recede mulier, recede: adhuc uiuit igniculus, tolle paleã. Ad idẽ facit quod legitur in Vitis patrũ, de quodam fratre, qui uolẽs cũ matre trãsire flumẽ, manus

mus suas inuoluit pallio eius, & portauit eam ultrà & interrogatus ab ea, cur hoc faceret. Respõdit: Corpus mulieris ignis est, & eo ipso quòd contingebam te, ueniebat mihi memoria de aliis mulieribus.

De remediis contra Luxuriam PARS IIII. quae habet quatuor capitula.

De triplici remedio contra peccatum Luxuriæ. CAP. I.

Dictum est de his quæ dant occasionẽ Luxuriæ, consequenter dicẽdũ est de remediis contra hoc peccatũ. Quũ autem Luxuria sit ignis, sicut patet ex prędictis, necessariũ erit triplex remediũ contra eam, sicut contra ignẽ nimiũ triplex solet adhiberi remediũ, scilicet aut per aquæ effusionem, aut lignorum subtractionem, aut elõgationẽ. Verbi gratia: Si olla quæ iuxta ignẽ est adeo ebulliat ut effundatur quod in ea cõtinetur, aliquod horũ triũ fieri consueuit; uel aqua frigida ollæ infunditur, uel de lignis subtrahitur, uel olla ab igne elongatur. Sic etiã faciendũ est contra ignem luxuriæ. Si quis uideret se tentari à peccato illo, consilium unũ est ut ad aquam recurrat, uel ad aquam frigidam quam proiiciat super se ad literam, uel ad aquã lacrymarũ, uel ad aquam, id est tribulationẽ quãcunq;, uel recipiat disciplinam bonã, uel pungat se fortiter, uel trahat sibi pilos barbæ, uel capitis, uel si non uult adhibere tribulationis præsentiam, saltẽ adhibeat eius memoriã, ut cogitet de pœnis quæ debentur peccato luxuriæ. Ad istud remediũ pertinet, quod legitur Prou. 20. Dolor uulneris abstergebit maculam. Eccl. 11. Malitia unius horæ obliuionẽ facit luxuriæ maximæ. Ad idem pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodam sene, qui quũ tentaretur grauiter de quadam muliere quam receperat in hospitio suo, ipse accendit lucernã, & cõbussit omnes digitos suos. Sicut autem ille meritò cõbureretur super cuius ueste ignis caderet, qui præ pigritia illũ à se nõ excuteret, nec esset compatiendũ ei. Et sicut meritò domũ suam amitteret qui uidens domum suam comburi, aquam nõ quæreret: sic meritò ignis luxuriæ eos consumit qui ad aquam tribulationis non currunt, cùm uident ignem consumere, non uestes suas uel domum, sed seipsos. In qua pigritia satis ostendunt, quod magis uilipendunt seipsos, quàm aliqua suorũ. Sene. Nihil est homini seipso uilius, si homo tũc intraret in aquã frigidã usq; ad pectus, ex quo nõ immineret ei ex hoc periculũ, nõ esset malũ. ¶ Secundũ remedium est ut homo subtrahat sibi de cibo & potu; secũdũ enim ligna syluæ exardescit ignis; ut legitur Eccl. 28. Pamphilus: Detrahe ligna foco, protinus ignis abest, & præcipuè de illis gene-

ribus ciborum & potuum, quæ inflammāt ad luxuriam: ut sunt fortia uina & acuti saporis. Ista enim sunt non qualiacunq; ligna ad nutrimentū luxuriæ, sed sunt quasi faculæ ardentes ad eā incendendam. Vnde sicut deridendus esset ille qui faculis ardentibus domum suam accēderet, si diceret q̄ combustio eius sibi displiceret: Sic deridendi sunt qui dicunt se uelle cōtinere, cum talibus cibis & potibus domus suas incendant. ¶ Tertium remediū est, ut homo elōget se ab igne luxuriæ. Hoc remedium docet nos Apostolus 1. ad Corin. 6. dicens, Fugite fornicationem. Super quod uerbū dicit Ambrosius: Quū aliis nempe uitiis potest expectari conflictus: hanc fugite, ne approximetis, quia nō potest aliter melius uinci. Ad idem monemur exemplo Ioseph: de quo legitur Genes. 39. quòd cum domina sua diceret ei, Dormi mecum: ipse relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.

¶ *Quòd fugiendo homo debeat pugnare contra peccatū carnis.*

TRIPLEX autē ratio potest assignari quare fugiēdo pugnandum sit cū peccato carnis. Primum est, q̄ luxuria ignis est, homo uerò est uel fœnū uel stupa. Primum potest haberi ex illo uerbo Esa. 40. Omnis caro fœnum. Secundū ex illo uerbo Ecclesi. 21. Stupa collecta synagoga peccantiū. Nulla autē securitas est stupæ uel fœno esse iuxta ignem. Secunda ratio est, quia luxuria peccatum est, ualde immundum. Vnde sicut non esset bonū luctari cum homine lutoso, quia licet deiiceret eum, tamen se inquinaret: & sic nō est securum luctari cū peccato isto. Vix enim potest esse quin homo non inquinetur ibi. Ad hoc potest referri quod legitur Ecclesia. 13. Qui tetigerit picē, inquinabitur ab ea. Tertia ratio est, quia non est bonū de propè pugnare cum hoste illo qui ex propinquitate sumit uires. Talis est luxuria. Corpus enim nostrum quod prius erat pacificū, conuertitur in hostem. Vnde sicut princeps aliqs timet pugnare cum hostibus suis, quādo credit, q̄ in exercitu suo multi sunt proditores qui debeant *iuuare* hostes suos quando *cōflictus ue*nerit: sic debet timere homo pugnare cōtra luxuriam, quū corpus nostrū ad motū proditoris contra nos in pugna illa fiat.

¶ *Quòd mulieres sint fugiendæ.*

AD hoc enim q̄ mulieres nobis fugiendæ sint, faciunt testimonia scripturæ quæ sequuntur, Ecclesi. 30. Commorari leoni & draconi placebit, magis quàm habitare cū muliere nequam. Hierony. Ianua diaboli, uia iniquitatis: scorpionis percussio, nociuū genus est fœminarum. Idem: Ego iudico, si cum uiris mulieres habitent, uiscariū diabolo non deerit. Ex his occu

pa

patum est ab initio peccatum. Ecclesia.25. A mnliere initium factum est peccati,& per illã omnes morimur.Hierony.Prima tentamenta clericorum sunt frequentes accessus mulierum.

De tribus quæ solent homines ex accessu mulierum ad se decipere. CAP. II.

SEd tria solent circa aliquos decipere, scilicet sanctitas mulierũ,fiducia de propria castitate,& consanguinitas.¶ Contra primum dicit Hiero.Si pudicitiam quæris,fœminam quam uidebis bene conuersantẽ, mente dilige,non corporali frequẽtes ornatu.¶ Contra secundum similiter dicit Hiero. Ostiolum tuum aut raró aut nunquam mulierum pedes terẽt. Vide ne sub eodẽ tecto manseris,nec in præterita castitate cõfidas.Nec Dauid sanctior, nec Sãpsone fortior,nec Salomone potes esse sapientior.Mẽmẽto semper q paradisi colonũ mulier de possessione sua eiecerit. Si dixerit forsitan aliquis se non stipulam esse,sed ferrum,& ideó non oportet eum timere mulierũ familiaritatem:scimus quód ignis ferrum ipsum immutat,& quasi ignem induit:Sic & ignis luxuriæ etiam homines ferreos immutat in malum.Vnde Hieron. Ferreas mentes libido domat. Ex duobus etiã lapidibus si inuicem collidantur, ignis exit:Sic ex familiaritate duarũ personarum,quæ quasi lapideæ uidẽtur, exit quandoque ignis luxuriæ. ¶ Præterea,etsi murus à cãdela iuxta se posita nõ comburatur, tamen denigratur. Sic licet homo non cadat ex familiaritate mulierũ in peccatũ carnis,tamẽ aliquantulum inquinatur.Vnde Hiero.Crede mihi, non potest cum domino toto corde habitare,qui fœminarum accessibus copulatur.¶ Contra tertium dicit Hiero. Si generis gratia iudicas mulieres nullo modo dimittere,memento quód Thamar à fratre suo corrupta sit:præcipuè ueró debet homo cauere ne fit solus cum sola.Vnde Hiero.Solus cũ sola secretó absq; arbitris ne sedeas. Ad hoc facit quod legitur Gen.39. Accidit quadã die ut intraret Ioseph domũ,& operis quippiam absq; arbitris faceret:at illa apprehensa lascinia uestimenti diceret,Dormi mecum:& ipse fugit.Sicut autẽ fugiendæ sunt mulieres,ita & munuscula earum.Vnde Hier.Crebra munuscula,& uestes ori applicatas,ac degustatos cibos,blãdas dulcesque literas sanctus amor non habet.¶ Fugienda etiã sunt loca in quibus homo possit uel spectare mulieres,uel spectari ab eis. Ad qđ pertinet qđ legitur Eccl.8.Noli circũspicere in uitis ciuitatis, nec obseruaueris in plateis illius. Auerte faciem tuã à muliere compta. Ad hoc essent homines multũ admonẽdi post Pascha, hæc enim est occasio recidiuandi multis.

De choreis, & quàm malum sit ducere eas, multis testimonijs scripturarum ostenditur.

CAP. III.

LIcet autẽ sint fugienda loca uniuersaliter in quibus mulieres possunt uel uidere, uel uideri, specialiter tamen fugienda sunt loca in quibus ducũtur choreæ. Vnde hic de choreis agemus ostendentes quàm malũ sit choreas ducere. Primo ex testimoniis scripturarũ. Secundo rationibus multis quàm periculosum hoc sit. Tertiò, quàm fatuũ sit hoc. ¶ De testimoniis autem scripturarũ sufficiat ponere septem. ¶ Primum est illud uerbũ Augustini: Melius est in dominicis diebus arare uel fodere, q̃ choreas ducere. ¶ Secũdum est illud quod legitur Exo. 32. Quũ appropinquasset Moyses ad castra, uidit uitulum, & choros, iratúsque ualde, proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis. Deinde assumptis secum filiis Leui, interfecit tria millia. Alia litera habet uiginti tria millia. Ex hoc quòd Moyses qui erat mansuetissimus hominum qui erant in terra, adeò iratus fuit, & tantam uindictam sumpsit de hoc quòd Dei honores uitulo impenderant & choreas duxerant, satis potest esse manifestum, quãtum irasci deberet, si quis zelum animarum haberet qui diuino seruitio cõtempto & neglecto uideret diuinos honores impendi non uitulo, qui est creatura Dei: sed ipsi uanitati lasciuiæ per uitulũ designatæ, uitulus enim animal est lasciuum. Temporibus illis quibus deberent homines audire cantus ecclesiæ, audiunt cantus lasciuiæ. ¶ Tertium testimoniũ est illud quod legitur Matthæ. 14. q̃ saltatrix fecit amputari caput Ioannis. In hoc enim præfiguratum est, quantam potestatem habituræ erant saltatrices ad separandum eas, in quibus est gratia Dei, quæ per Ioãnem designantur à capite suo Christo. ¶ Quartũ testimoniũ est quod legitur Ezechi. 25. Pro eo quòd plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es toto affectu super terram Israël: idcirco ego extendam manũ meã super te, & tradam te in direptionem gẽtium, & interficiam te de populis. ¶ Quintũ est illud Augus. Omnis motus petulantiæ, saltus est in profundum cloacæ. ¶ Sextum est illud quòd refert Greg. in dialogo de quadam sorore, cui de nocte in uisione apparuit beata Virgo, atque coæuas in albis uestibus ei ostendit puellas, quæ cum illis se admiscere appeteret, & se illis adiungere non auderet, beatæ Mariæ uoce requisita est, an uellet cum eis esse, & in eius obsequiis uiuere. Cui cùm puella diceret, Volo: mandatũ protinus accepit, ut nihil ultra leue & puellare ageret, & à risu & iocis abstineret, sciens quòd inter

inter uirgines quas uiderat ad eius obsequiũ die xxx. ueniret. Quibus uisis in cũctis suis moribus puella mutata est, & omnẽ à se leuitatẽ puellaris uitę remouit. Cúmq; parẽtes eius eã mutatam mirarentur, quid sibi beata uirgo iusserat, & quo die itura esset ad eius obsequiũ indicauit. Tũc post x x v. dies febre correpta est, & die x x x. cũ hora exitus sui appropinquasset, eãdem Dei genitricẽ cum puellis quas in uisione uiderat, ad se uenire cõspexit. Cui se uocãti respõdit, & aperta uoce bis clamare cœpit, Ecce domina uenio: in qua uoce reddidit spm̃: & ex corpore uirgineo habitatura cũ suis uirginibus, exiit. In hoc, ꝙ puella quæ uolebat processioni beatæ *Virginis interesse*, mãdatum *accepit ut à iocis abstineret*, satis potest perpẽdi, ꝙ ingressus processionis chorearũ prohibebat ab ingressu processionis cęlestis. Vnde multũ fugiẽdæ sunt huiusmodi processiones, quæ à tali ꝓcessione hominẽ ꝓhibẽt. ¶ Septimũ testimoniũ est Apoc. 9. ubi legitur, ꝙ ascendit fumus putei abyssi sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aër de fumo putei abyssi, & de fumo putei exierunt locustæ in terrã. Fumus ascẽdens de puteo abyssi, est fœtor & ardor luxuriæ qui obscurauit solẽ, id est cœtum sacerdotũ, quorũ est illuminare ecclesiã & aërẽ: id est, cœtum contemplatiuorũ pro magna parte. De hoc fumo exierũt locustæ: id est, cantatrices & saltatrices: se non regẽtes ratione, sed incedentes inordinatè ac si bruta animalia essent. Hæ locustæ nihil omninò uirens relinquunt in terra ecclesiæ, sicut de locustis Aegypti legitur Exod. 10. Hæ locustę dicũtur exisse de fumo putei, nõ quia habeant ab eo, ꝙ sunt, sed quia habẽt inde quòd locustæ sunt. Aliquæ enim quarum corda infecta sunt ex fumo putei abyssi, procurant choreas. Aliæ uerò ex leuitate sola in principio ei consentiunt. Iuxta hunc modũ loquẽdi dicitur diabolus esse pater malorũ, nõ quia ipsi habeant ab eo ꝙ sunt, sed quia habeant ab eo, id est, ab eius imitatione, quòd mali sunt. ¶ Sequitur in uisione Ioannis quibusdam interpositis: Et similitudines locustarũ similes equis paratis in pręlium. Innuitur in hoc, ꝙ ornatus mulierum est quædam præparatio ad hoc, quòd diabolus eis insedeat, & Deum in eis impugnet, unde sicut dicit Propheta de domino, quòd ipse posuit Ierusalẽ sicut equum gloriæ suæ in pręlio: sic diabolus facit de talibus mulieribus. Sequitur, Et super capita earum tanquam coronæ similes auro. Hoc pertinet ad ornatum quẽ habent tales mulieres in capitibus. Et insinuatur, ꝙ ornatus quos istæ mulieres deferunt in suis capitibus, quos acquisiuerunt à suis amasiis, sunt quasi co-

ronæ pro multiplici triumpho quē habuit diabolus per eas dé filiis Dei. Sic solent strenui milites in tornemētis in capitibus equorum suorum coronas ponere de floribus. Sequitur, Et facies eorum, sicut facies hominum. Sicut facies hominum dicit, & nō facies mulierum: propter mulieres quæ se depingūt, quarum facies sunt sicut laruæ, sub quibus latent facies naturales, quas dominus eis dedit: quę sunt pallidę. Ad quas facies pertinet quod dicit Hiero. Qua fiducia, inquit, erigit ad cęlos uultus, quos conditor nō agnoscit? Sequitur: Et habebant capillos sicut capillos mulierū. Sicut dicitur, propter illas quæ deferunt crines à mortuis mulieribus abscisos, qui nō sunt capilli mulierū, quia nec mortuarū sunt, qa ab eis abscisi sunt: nec illarum sunt quæ eos deferūt, sicut uuæ nō sunt spinarū, etsi eis alligentur. Et mirū est quomodo mulieres nō timent deferre capillos mulierū mortuarū, & habere eos de nocte ad caput suū. Sed uerisimile est ꝙ diabolus hanc audaciam procuret in eis. Cuius signū est hoc, ꝙ ipsæ deferre timerent camisiam uel aliā uestē mulieris mortuæ, de capillis uerò non timent, de quibus uidetur magis esse timendū. Sequitur, Et dētes earū sicut dētes leonum. Hoc pertinet ad rapacitatē taliū mulierum. Ad hoc pertinet quod legitur Eccl. 9. Ne respicias mulierē multiuolam: tot enim uolunt tales mulieres ab amatoribus suis, ꝙ mirum est. Sequitur, Et habebāt loricas sicut loricas ferreas. Hic insinuatur incorrigibilitas earū. Sicut enim in lorica non potest una macula ab alia separari: sic non potest eis persuaderi ut unū de ornamentis suis dimittāt. Et uox alarū earū sicut uox curruum equorū multorū currentiū in bellū. Sicut exercitus magnus suo tumultu hostes fugat quādoq;, & deuincit, & clamore aues uolantes cadere facit: sic exercitus diabolicus chorearū solis derisionibus & clamoribus suis deuincit bonos, & illos qui habebant pennas uirtutum à sublimitate uitæ inchoatæ cadere facit. Quod dicitur, alarū, pertinet ad uelocitatē quam habent *in discurrendo*. Quod dicitur, uox curruum pertinet ad tumultum quem faciunt. Sequitur: Et habebant caudas similes scorpionibus, & aculei erant in caudis earum. Hoc referendum est ad hoc, quòd mors æterna est finis carnalium uoluptatum. Vel ad hoc, quòd ad mortem culpæ homines pertrahunt. Sequitur, Et potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. Hoc potest referri ad hoc quod à Pascha usque ad Autumnum præcipuè nocēt choreæ ecclesiæ Dei. Sicut enim reges tēpore isto solent ad bella procedere, ut hostibus suis auferant

rant quod in hyeme labore acquisierunt: sic diabolus quàm cito est Pascha, congregat exercitus chorearum, & aufert ecclesiæ quod in Aduẽtu & Quadragesima acquisierat. Sequitur: Et habebant super se regẽ angelũ abyssi. Diabolus enim eas regit, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autẽ Apollyon, & Latinè habens nomen exterminans. Glos. interli. A patria uitę exterminare, est exulem facere. Vnde merito uocatur exterminans diabolus, tentans homines per mulieres: qa per eas hoc in exilio sumus, iuxta uerbũ Hierony. prius positũ, Memento semper, ꝙ paradisi colonũ mulier de possessione sua eiecerit, & ualde potens est dæmon ille ad faciendum homines exulare à *cælesti patria*. ¶ Rationibus ostenditur quàm periculosum sit choreas ducere. ¶ Cõsequenter ostẽdendũ est rationibus, quàm periculosum sit choreas ducere. ¶ Sex autẽ sunt per quæ potest ostẽdi hoc. Primũ est hoc, ꝙ diabolus in choreis nõ habet unicũ gladiũ, sed tot quot ibi sunt personæ pulchræ & ornatæ: iuxta uerbũ Hierony. prius positum, Gladius igneus est species mulieris. Vnde non parũ timendũ est, ubi tot gladii hostis conspiciuntur: cùm unicus etiã gladius eius multũ timeatur. Præterea, ibi percutit diabolus gladio euaginato: tunc enim pallia & supertunicalia remouentur. Cùm enim alibi percutit, gladiũ inuoluit. Cùm etiã gladius iste ex omni parte secet, ibi ex omni parte percutit. Ostẽdũt enim ibi se ex omni parte antè & retrò à dextris & à sinistris. Percutit etiã ibi gladio exacuto. Ad choreas enim non ueniũt nisi prius præparatę: quę pręparatio quędam exacuatio est gladii diaboli. Motu etiã circulari quasi quadam mola diaboli exacuitur gladius iste, id est, pulchritudo augetur: quia quæ pallida est, & quasi febricitãs ibi à fatuis pulchra creditur. ¶ Secundũ est, ꝙ diabolus non utitur ibi facula unica ad accendendũ corda hominum, sed pyra immensa. Vnde cũ uix possit esse aliquis diu iuxta unam de faculis istis quin calefiat: quomodo non calefiet, ubi tot sunt faculæ ardentes? Præterea matres quæ filias suas ornant & ad choreas mittunt, quasi festucas ungunt, ut melius ardeant, & in ignem proiiciunt. ¶ Tertium est, ꝙ in choreis utitur diabolus potentioribus armis quæ habet, & ferè omnibus modis quibus uti potest. Potentiora arma quę diabolus habet, sunt mulieres. Quod patet per hoc, ꝙ diabolus elegit mulierẽ ad deiiciendum hominem primum. Has etiam elegit Balaam ad deiiciendum filios Israël: ut legitur in libro Num. 24. ubi habetur, ꝙ Balaã dixit ad Balach, Dabo consilium quid populus tuus huic populo faciet extre-

suo tempore. Istud consilium fuit, quod ipse Balach mitteret mulieres de Moab ad filios Israël quæ deciperent eos. Et sic factum est: ut patet parum infrà, scilicet 25. ubi sic dicitur: Morabatur autem eo tempore Israël in Sethim, & fornicatus est populus cũ filiabus Moab, qui uocauerũt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earum. Et Apocal. 2. habetur q̃ dicit Deus per Ioannem angelo Pergami, Habeo aduersum te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docuit Balach mittere scandalũ coram filiis Israël, edere & fornicari. Hanc dimisit diabolus Iob, sperans, q̃ per eam deiiceret eũ. Per hanc etiã uoluit deiicere Tobiam. Per hanc Dauid, Sampsonem, & Salomonẽ deiecit. Diabolus tribus modis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu, uisu, & colloquio. His tribus modis simul in choreis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu manuum, cantus suauitate, & pulchritudinis ostẽsione. In quibus quantum est periculũ, ostensum est prius. ¶ Quartum est, q̃ nulli sancto uel sanctę deferunt honorem qui choreas ducunt: imò omnibus contumeliam faciunt. Sicut enim contumeliam facit alicui sancto qui peccat in loco ei dedicato: sic qui peccat in tẽpore ei dedicato. Vnde cũ in nullo festo timeant choreas ducere, nulli sancto timent contumeliam facere. Præterea cùm probibitus sit eis labor in diebus festis, etiam ille qui esset ad honorem Dei & utilitatem propriam uel proximi, nunquã concessus est eis labor qui sit in cõtumeliam Dei & sanctorum, & damnum proximi. Irridẽdus uidetur esse qui petit requiẽ pro ducentibus choreas, quę absque pœnitentia decesserunt, cùm laborem in uita sua quieti prælegerint, & in diebus festis quiescere noluerunt. Nec habent aliquem sanctum qui pro eis intercedat, quia omnibus contumeliam fecerunt. ¶ Quintũ est, q̃ ducẽtes choreas faciũt quodammodo contra omnia sacramenta ecclesiæ. Primo cõtra baptismum: quia frangunt pactum quod inierunt cũ Deo in baptismo, cum patrinus earum dixit pro eis, Abrenuntio diabolo, & omnibus pompis eius. Põpam enim siue processionẽ diaboli intrant, cùm choreas intrãt: unde patrini earũ possunt timere ne de promissione illa rei apud Deũ inueniantur, si non admonuerunt eas diligenter, ne choreas intrarẽt. Processio diaboli, est chorea in qua ad modũ conuersarum diaboli se habẽt, quæ non intrãt, sed assistũt. Tãquam moniales diaboli sunt quæ intrant & cantant. Quæ autẽ assistũt, participes sunt maleficiorũ quæ ibi fiũt, sicut conuersæ sunt participes beneficiorũ quę fiunt

à foro

à sororibus quæ nouerunt cantare. Signum autem quod chorea est processio diaboli, est hoc, quod tendit ad sinistrã. Ad hoc potest referri illud, quod legitur Prou. 4. Vias quæ à dextris sunt nouit Dominus: peruersæ uerò sunt quæ à sinistris sunt. Cõtra sacramentum etiã ordinis quodammodo faciunt qui choreas ducunt. Sunt enim quasi simię clericorum, & tale seruitiũ diabolo offerũt, quale clerici Deo, & per cantus earum cantus ecclesiastiticus contemnitur & negligitur. Qui enim deberẽt interesse uesperis, intersunt choreis. Cõtra sacramẽtum matrimonii etiam fit ibi: & quia maritis multũ ibi detrahitur, quibus dicitur, Por mon mari si &c. & multi incitantur ad faciendũ cõtra matrimonii fidem: apertè etiam contra matrimonii legẽ ibi prædicatur: ut cũ cantatur, quod pro paruo marito uxor dimittere non debeat quin amicum habeat, cum secundũ legem Dei etiã leprosum dimittere nõ debeat, quin loco & tempore ei debitũ reddat, si ipse uoluerit. Faciunt etiã contra sacramentũ confirmationis, in quo in fronte signum crucis susceperunt tanquam emptę passione Christi. In choreis uerò signo crucis abiecto, signum diaboli in capite proprio posuerunt, signum scilicet uenalitatis, quasi Christus non emerit eas. Posuerat Christus uexillũ suum in fronte earũ tanquam in eminentiori parte castri sui, & ipsæ uexillum diaboli pro eo posuerunt, non absq; magna cõtumelia Christi. Faciũt etiam contra sacramentũ pœnitẽtiæ, per quã Deo reconliatæ erant in Quadragesima, dum pacẽ illam frangunt, & in exercitũ diaboli addunt. Faciũt etiã contra sacramẽtum altaris: quia ad mẽsam Dei panem cęlestem susceperunt, & pòst nihilominus Dei terrã igne incendũt, similes Iudæ, qui cum comedisset ad mẽsam domini, accepit cohortem, & à pontificibus & pharisæis ministros, & uenit contra Iesum: ut habetur Io. 18. Contra sacramẽtum uero extremæ unctionis paucæ possunt facere, quia paucæ illud susceperunt. Si quæ tamẽ illud susceperunt, faciunt cõtra illud, quãdo sanitatem accęptam à Deo, in sacramento illo expendũt in contumeliã largientis. ¶ Sextũ, per quod potest ostendi quàm malũ sit choreas ducere, est multitudo peccatorũ quæ committũt personæ quæ choreas ducunt. Peccant enim gressu, ornatu, cantu, tactu, uisu, auditu &c. Gressu peccant, nullũ enim passum faciunt qui non bene numeretur. Vnde Iob 31. Nõne ipse cõsiderat uias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Ornatu uerò peccãt quinq; modis. Primo, quia inde superbiunt. Secudo, quia corda intuentium ad luxuriam accendunt. Tertio, quia aliis qui non habent similes ornatus erube-

ſcentiam faciunt,& dant eis oc-casionem concupiſcẽdi ſimilia. Quarto, quia reddunt eas que-rulas & moleſtas maritis ſuis. Quinto, quia ſi ſimilia à mari-tis ſuis habere non poſſunt, per peccatũ ea aliunde habere uo-lunt. Cantu etiam peccant multi pliciter. Primo, quia attrahunt corda aliquarũ perſonarũ quæ nõ ſunt iuris ſui: ut ſunt iuuenes maritatæ uel filiæfamilias qui-bus mariti uel parẽtes prohibẽt ne eãt ad choreas,& tamẽ adeò attrahunt corda earũ, ꝙ uadũt, & in reditu mariti uel parentes uerberant eas, iurant, litigant,& multa alia mala occaſione iſta faciunt. Propter hoc comparan tur cantatrices Sirenis. Eſaiæ 13. Vbi ſic legitur, Reſpondebunt ibi ululæ in ædibus ſuis,& Sire-nes in delubris uoluptatis. Vlu-læ aues ſunt, quę roſtro in palu-de fixo ſtridẽt. Vnde ſignificant cantatrices quę roſtro cordis fi-xo in palude luxuriæ cantãt. Si-renes ſunt ſecũdum quoſdã pi-ſces marini in ſpecie muliebri, quæ cantu ſuo dulci homines decipiunt. Delubra uocat loca in quibus uoluptuoſi uacant uo luptati, ut eos inſinuet eſſe ido-lolatras. Secundo cantus earum tentat etiam corda ſanctorum. Et eſt illa ſagitta diaboli ineui-tabilis, à qua non defendit mu-rus, nec aliquid tale. Ab ornatu poteſt homo abſcondere ſe, ſed à cantu nõ ſic. Tertio, quando-que poteſt eſſe occaſio mortis alicui infirmanti cantus earũ quĩ quiete indiget, & ſi quieſceret, curaretur: moritur aũt, quia can tatrices non permittunt eũ quie ſcere. Quarto, aſsiſtẽtes ad libi-dinem inflãmãt. Sicut cantus ec cleſiaſticus excitat ad ſpiritualẽ deuotionem, ſic talis cantus ad libidinem. Quinto, corda au-dientium inebriat uino gaudii tẽporalis. Vnde quaſi ebrii Dei obliuiſcuntur omninò,& etiã ſe ratione non regunt. Præter hęc interdum eſt in cãtilenis earum turpiloquiũ,& interdũ menda-cium contra legẽ Dei. unde mi-rum eſt, quomodo apud Chri-ſtianos hoc toleratur, ꝙ inter eos contra legem eorum prædi cetur, cũ apud gentiles ſtatutum ſit, ut quicunq; cõtra legem eo-rum prædicauerit, interficiatur.

¶ *Quòd fatuum ſit in præſenti choreas ducere, uel alia ſi-gna lætitiæ habere.*

OSTENSVM eſt quãtũ ſit periculum chorearũ, cõſequen ter eſt oſtendendũ quàm fatuũ ſit in præſenti uita choreas du-cere, uel alia ſigna lætitiæ ha-bere. Fatuitas uerò iſta ſatis ap-parebit nobis, ſi diligenter at-tendamus ubi ſumus,& quò ten dimus. In prima conſideratione inuenimus nos eſſe in exilio, in ualle miſeriæ & lacrymarum,& in regione umbræ mortis. De primo dicit Aug. Neſcimus quo fine claudimur in exilio iſto. Et in Pſal. Quomodo cantabimus canticũ domini in terra aliena?

Si

Si uiris sanctis graue est cantare in terra aliena etiam canticum Domini, quid debet esse de cātico diaboli? De secundo etiam dicit Augustinus: In ualle miseriæ sumus, in qua eo magis flēdū, quo minus flemus, qui deberemus esse in cęlo uel saltem in terrestri paradiso, qui est locus amœnissimus usque ad globū lunarē attingēs, nūc heu sumus in ualle miseriis plena, ubi interdum infixi sumus in limo profundi usque ad genua, ubi uentis & grādine & pluuiis impugnamur, ubi aduersantur nobis quæ ad seruiēdum nobis creata sunt quædā animalia: ut lupi, leones, & serpētes quærunt nos interficere, & quædam non permittūt nos quiescere, nec de die, nec de nocte, ut pulices & similia. Quædam nobis uolunt eruere oculos, ut culices & similia. Ad tertiū pertinet quod legitur in Psal. Ascēsiões in corde suo disposuit in ualle lacrymarum. Quis locus est cātui uel risui in ualle lacrymarum? Ideo dicitur Eccle. 2. Risum reputaui errorē. Et Aug. dicit super Ioan. risum taliū esse phreneticorum. Et Eccle. 22. dicitur quòd musica in luctu importuna sit narratio. Sicut importuna esset narratio eius qui narrationē suā proponere uellet, licet omnes imponerēt ei silētium: sic importuna est narratio illorū, qui in risu & lætitia sunt in mundo isto, cùm omnia ad fletū moueant quæ in hoc mūdo uidētur, si uerè agnoscātur. Vnde Eccl. 1. Qui addit sciētiā, addit & dolorē. Mala præsentis uitæ per se & immediatè luctū inducunt: bona uerò præsentia inducūt causam luctus: id est, peccatum. Quocunque homo se uertat, uidet unde flere possit & debeat. Si sursum respiciat, uidet patriam cælestem, à qua exul est, incertus utrū unquam ad eam sit peruēturus. Si deorsum respiciat, uidet sepulchrū suum, terrā scilicet in quā necessariò reuertetur. Si ad dextrā prosperitatis, & ad sinistrā aduersitatis se uertat, uidet quod cadunt à sinistris mille, & à dextris decem millia. Si autem respiciat antè, in promptu sunt multæ causæ flendi. In occulto uerò, id est, à tergo, sunt multo plures. Plura enim sunt pro quibus flere debemus quæ non uidemus, quàm ea quæ uidemus. Quis potest locus esse risui inter tot Dei iniurias, inter tot proximorum miserias, inter tot fratres nostros, quos quasi in feretris peccatorum iacere uidemus? Corpus peccatoris quasi feretrum est, in quo mortuus spiritus iacet. Talia meditabatur Ieremias, cùm diceret, Quis dabit capiti meo aquā, & oculis meis fontē lacrymarū, & plorabo interfectos filiæ populi mei? Ierem. 9. Quis deflere non debeat, ubi ad fletum monet ipse Deus & uerbo & exēplo? Verbo, ut Luc. 6. Beati qui nūc fletis

quia

quia ridebitis. Et post, Væ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Exẽplo uerò Luc. 19. ubi post gaudium & cantum cũ quo susceperant eum in Ierusalem uenientem, subiungitur: Et ut appropinquauit uidens ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses, & tu. innuens cãtum huius uitæ & gaudiũ ex cæcitate prouenire. Bernardus: Compatitur Dei filius, & plorat: homo patitur, & ridebit. Etiam ad fletũ monent paruuli, qui nondũ sunt unius diei. Augusti. Puer à ploratu incipit, nec ridere potest propheta calamitatis. Lacrymæ sunt testes miseriæ: nondũ loquitur, & iam prophetat. Erubescant cantatrices ibi non flere, ubi infans qui nõdum est unius diei, prædicat esse flẽdum. Quòd autem simus in regione umbræ mortis, patet ex illo uerbo Lucæ 1. Visitauit nos oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent ad dirigẽdos pedes nostros in uiã pacis. Ad idẽ potest referri quod legitur Esa. 9. Habitantibus in regiõe umbræ mortis, lux orta est eis. ¶ Potest autem uocari uita ista umbra mortis: quia magis assimilatur morti quàm uitæ. Vel propter proximitatem quam habẽt ad mortẽ culpæ illi qui hic uiuunt uita gratiæ. Omnia enim quærunt mortem spiritualẽ eorum. Vnde Dauid, Inimici mei circundederũt animam meam. Item Hieronymus: Gladium tenet hostis ut me perimat. Ex omni parte sunt pericula spiritualia & laquei. unde Guido Cartusiensis: Laqueos bibis, comedis, uestis, dormis. Omnia sunt laqueus. Vmbra etiã mortis potest dici, propter proximitatem quam habẽt ad mortẽ pœnæ æternæ, qui in peccato sunt. Quasi ad portã inferni sunt: tales, ita ut inter eos & infernum non sit nisi transuersum corporis, ut si à corporibus recedant animæ, statim quasi in puncto sint in inferno. Dauid: Appropinquauerunt usque ad portas mortis. Iob 21. Tympanũ & citharam tenent & gaudẽt ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Illa etiam pars mundi in qua sumus, quasi stabulũ est in domo Dei. Quæ domus tota est machina mũdi. Palatium eius est cælum. Et quale est in hoc stabulo sordido choreas ducere? Ad hoc ualet quod legitur Lucæ 10. Imponẽs illum in iumentum suum, duxit in stabulum. ubi gl. non domum, sed stabulũ dixit: quo nomine miserias & fœtores huius uitæ designat, ne homo in hoc exilio quasi in patria gaudeat. Sed hũc fœtorem non sentiunt qui fœtidi sunt. Vnde Bern. Vbi omnes fœtidi sunt, fœtor unius minimè sentitur. Si quis etiam attendit quò nos tẽdimus, satis uidebit quòd fatuum hic est cantare

uel

uel choreas ducere: quasi enim ducimur ad mortẽ. Sen. Omnes supplicio capitali condemnati sumus. Et Augu. Nihil aliud est tempus huius uitæ, quàm cursus ad mortẽ. In quo nemo paululũ stare uel tardius ire permittitur, sed urgentur omnes pari motu. Singulis diebus facit homo dietam unã ad mortẽ corporis. Et talis est proximus morti, qui se credit remotum. Ad hoc potest referri quod narrat Gregor. in dialogo de Fortunato, qui audiuit quẽdam unam simiam ferẽtem qui ante portam suã cœpit cymbalis ludere, & clamauit: Heu heu mortuus est infelix iste. Et post cibũ sibi datũ quum egrederetur ianuam, saxum cecidit in uerticẽ eius, altero die funditus uitã finiuit. Quale est hoc, hominem morti condemnatum, cũ choreis & instrumentis musicis ad tormentum suum ire? Ad mortem suam cantando & lætando uadunt qui choreas ducunt. In hoc cygno sunt similes, qui ante mortem cãtare dicitur. Quale etiam est hoc, ad districtissimũ iudiciũ ire, lętando, præcipuẽ cum sentiat se homo in tot & tantis culpabilem? Ad hoc pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodam patre, qui uidens quendam ridentem ait: Reddituri sumus rationem de uita nostra coram cælo & terra, & tu rides. Ad idẽ potest referri exẽplũ de rege illo, qui memor malorũ suorũ & diuini iudicii gaudere non poterat. Qui interrogatus super hoc à quodã fratre suo, uoluit ei causam ostendere: unde misit buccinatores suos ad portã fratris sui, quod secundum cõsuetudinem illius regni certum signum erat mortis. Deinde quũ frater regis ad regem esset adductus, & nõ modicum timeret & ualde tristis esset, requisiuit rex quare non gauderet: qui cũ respõdisset ei, Quomodo in statu tali possem gaudere? indicauit ei rex causam tristitiæ. Si enim ille tãtũ timebat qui sciebat regẽ esse fratrẽ suũ, qui in nullo se sciebat regem esse culpabilẽ apud eum, quia aliqua signa offensæ regis audierat: merito timere põt qui tot & tãtis scit se esse culpabilẽ, non apud fratrẽ, esse apud Dominũ maiestatis.

De alijs remedijs contra Luxuriam. CAP. IIII.

SEquitur de aliis remediis cõtra peccatũ Luxuriæ. Et cùm luxuria nõ sit qualiscũq; ignis, scilicet ignis infernalis, summũ remedium cõtra ipsam est oratio: unde sicut ille qui patitur morbum illum qui ignis infernalis dicitur, alicubi se facit referre ad ecclesiam beatæ Mariæ Virginis, ut Parisiis: alicubi ad sanctum Antoniũ, nec inde recedit donec curatus sit: Sic qui ignem luxuriæ sentit, toto corde deberet se cõuertere ad Deũ & ad suffragium sanctorum, & non deberet cessare donec accepis

cepisset sanitatē,& pòst deberet sequi gratiarum actio,& singulis diebus reddere deberet homo Deo & sanctis aliquem sensum uel seruitium in signum liberatiōis: quia scriptū est, Eruā te, & honorificabis me. Si quis tanto ardore quæreret curationē ab isto igne infernali, quanto quærit curationē ab illo, uix non esset quin impetraret. Hoc remedium docemur Sapient. 8. ubi sic legitur: Vt sciui quoniam aliter nō possum esse continēs nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum, adii Dominū, & deprecatus sum illum. Specialiter autem ualet cōtra peccatum illud beata uirgo Maria, quæ sic amatrix est munditiæ in se, sicut in aliis. Et specialiter aliquod seruitium faciēdum esset, ut ab hoc igne liberaret. Tamen in hac parte cauēdū est à temerariis uotis. ¶ Quintum remediū est, honesta occupatio: quia, Otia si tollas, periere Cupidinis arcus. ¶ Sextum est, aqua sapiētiæ salutaris. Vnde in Canonica Iacob. 3. Quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est, id est, pudicum reddēs. Vnde Zachariæ 9. Vocatur uinum germinās uirgines: id est, uirginales affectiōes. Et Dominus Ioānis 15. Vos mūdi estis propter sermonem quem locutus sum uobis &c. Hieronymus: Ama sacras literas, & carnis uitia nō amabis. Et sapi. 8. uocatur sponsa. ubi sic legitur, Quæsiui sponsam mihi eam assumere. In quo uerbo insinuatur quòd adhærere sapientiæ, sit remedium cōtra illicitas delectatiōes carnis. ¶ Septimum remedium est eleemosyna. Vnde super illud 1. ad Timoth. 4. Pietas ad omnia utilis est. dicit Ambrosius, Si quis misericordiam sequitur, si lubricum carnis patiatur, uapulabit quidem, sed non peribit. ¶ Octauum remediū habet hoc uitium commune cū uitio gulę. Et hoc remedium est cōsideratio mortis, uel status, in quo caro post mortem futura est: quia iuxta uerbum Gregorii, Nihil adeò ualet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare semper qualis caro sit futura mortua, sicut in tractatu de Gula diximus.

De prohibitione simplicis fornicationis. PARS V. *Quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in ista parte. Et quòd simplex fornicatio sit prohibita, ostenditur authoritatibus. CAP. I.

QVinto loco in tractatu de Luxuria est dicendum de simplicis fornicatiōis prohibitione. De qua hoc ordine dicemus. Primo ostendemus simplicem fornicationem prohibitā esse. Secundo ostendetur eam prohibendā fuisse. Tertio ostēdemus quæstionē illā, qua quæritur quare Deus prohibuit simplicem fornicationem, diabolicam

eam esse & irrationabilẽ & irrisione dignã. Quarto ostẽdemus, quòd egit Dominus misericorditer cum genere humano, quum simplicem fornicationẽ prohibuit: quũ possit tamẽ alicui cõtrariũ uideri, ex hoc quòd ferè totus mũdus perire propter prohibitionem istã uideatur: & quia hæc prohibitio uidetur esse cõtra multiplicationem humani generis. ¶ Quòd autẽ simplex fornicatio sit prohibita, probatur, Primo ex hoc quod legitur Deut. 23. Non erit meretrix de filiabus Israël. Secundo ex hoc quod legitur 1. ad Corint. 6. Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis seruiẽtes, neq; adulterij, neq; molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neq; auari, neque ebriosi, neq; maledici, neq; raptores regnum Dei possidebunt. Tertio ex hoc quod legitur ad Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio &c. Et subiungitur: Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Quarto, ex hoc quod legitur ad Ephes. 5. Hoc scitote, intelligẽtes quoniã omnis fornicator, aut immũdus, aut auarus, quod est idolorũ seruitus, nõ habet hereditatem in regno Christi & Dei. Quinto ex hoc quod legitur Act. 15. quòd dixerũt Apostoli & seniores fratres: Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultrà imponere uobis oneris, quàm hæc necessaria, ut abstineatis uos ab immolatis simulacrorum & sanguine, & suffocato, & fornicatiõe, Vbi dicit gloss. interlin. Necessaria sunt sine quibus non est salus. Vnde quum fornicatio ibi numeretur nisi quis ab ea abstineat, nõ saluatur.

Quare Dominus prohibuerit simplicẽ fornicationẽ. CAP. II.

OCto autẽ sunt per quæ potest ostendi quòd simplex fornicatio prohibẽda fuit. ¶ Primũ est sterilitas, quę frequenter ęst in illis, quæ indifferenter omnibus se exponunt. Si enim passim se omnibus exponere reddit eas steriles, sicut procurare sterilitatem contra legem naturalẽ est: sic exponere se, cõtra legem naturalem erit. ¶ Secũdum est, quòd educatio prolis de naturali lege ad patrem pertinet, & educare eã non potest nisi eã agnoscat. Agnoscere uerò prolem suam non potest pater, nisi matrem ut propriam habuerit. Vnde patet quòd cõcessio simplicis fornicationis quæ impedit ne pater prolẽ suã educat, quodammodo est cõtra legem naturalem. ¶ Tertiũ est, crebra interfectio plis quæ sequitur ex fornicatione, & crebrior sequeretur, si esset cõcessa. Matres enim nõ potẽtes proli prouidere, nec habẽtes auxilium à patre, suffocarẽt sæpe eã, sicut & hodie aliquæ faciunt. ¶ Quartũ est hoc, quòd uir reddit mulierẽ impotẽtem ad prouid

uidendum sibi, & tempore quo est grauida, & quo iacet de ꝓle, & quo occupata est circa prolē educādam: quare uidetur de lege naturali obligatus esse ad prouidendum ei tempore tali, quod cōcessio fornicatiōis impediret. ¶ Quintū est hoc, quod ita displicet uiro quando uel uxor uel concubina se concedit alii uiro. Secūdum enim legem naturalem non deberet se coniungere alii mulieri, ex quo simile nollet fieri ullo modo. ¶ Sextum est, naturalis æquitas, quæ requirit hoc ne aliquis homo plus quàm unā habeat, ne fortè sit aliquis qui nullam habeat. In æquali numero fuerunt formati à principio uir & mulier: nec est certum utrum numerus per generationē amplius creuerit. Vnde sicut aliquis paterfamilias q habet quatuor domos & quatuor filios, ordinat ꝙ unus non habeat nisi unam, ne sit aliquis qui nullā habeat: sic Dominus ordinauit ut uir unus nō habeat nisi unam mulierem. ¶ Septimū est, pax generis humani. Si enim liceret cuilibet qualibet uti, sequerentur rixæ & odia, & multa homicidia. ¶ Octauū est, quod aliquæ aues sunt, quarum est talis castitas, ꝙ una uni adhæret: ut patet in turturibus. Vnde quum nō minor debeat esse castitas hominis castitate turturis, unus uir uni debet adhærere mulieri. Indecēs est ꝙ carnalior sit homo qui præter carnē habet spiritum rationalē, quàm auis quę carnalitatē habet solū. ¶ Possunt autē præter prædicta tres causæ assignari quare Dominus prohibuit aliquas uoluptates, & secundum gustū & secundum tactum. ¶ Primo in signum domini. Vnde Augustinus dicit super Genes. Non erat unde homo se dominum habere cogitaret, nisi ab aliquo prohiberetur. ¶ Secūdum ut haberet homo unde mereretur. Vnde Augusti. similiter super Gen. dicit, Oportebat ut homo sub domino positus ab aliquo prohiberetur, ut uirtus merendi esset obedientia, quę sola uerissimè est uirtus. Si enim nihil fuisset prohibitum uel præceptum, non posset aliquis malè agere: & ideo non esset difficile, nec forsitan laudabile bene agere: quæ enim uirtus est, si quis agat quod sibi placet? Sed in hoc est uirtus magna, quod homo cōtra propriā uolūtatē facit, & cōformat se uoluntati Dei. Vnde Sapiē. Hoc solū uirtuti adiicies, quod propriæ uoluntati detraxeris. Et poëta: Est uirtus placidis abstinuisse bonis. ¶ Tertio ut homo assuescat proponere amorem Dei amori carnali. Ad amādū enim Deū super omnia tenet homo ex illo mādato primo & maximo: Diligēs Dominū Deū tuū. Et ex sola trangressione huius mādati posset aliqs dānari, etiam si nullū aliud speciale mandatū transgrederetur.

Quod

Quòd fatuum sit quærere quare Dominus simplicē fornicationē prohibuerit. CAP. III.

SEquitur uidere quomodo illa quæstio sit diabolica & irrisione digna, qua quæritur quare dominus prohibuerit simplicem fornicationē. Ideò uerò diximus eam diabolicā, quia proposita est primo à diabolo talis quæstio, Genesis 3. ubi dixit ad mulierem: Cur præcepit uobis dominus, ut non comederetis ex omni ligno paradisi? Ideò uerò diximus eam irrisione dignam: quia nullus proponeret alicui homini similem quæstionem, qui eum pro stulto non haberet. Si ueniret aliquis ad aliquem ciuem, & diceret ei, Quare non permittis filias tuas prostitui? quare uis eas maritari? Estis uos fatuus? diceret ipse. Quanto ergo potius ille fatuus potest reputari, qui de cælesti rege hoc audet quærere, quare ipse filias suas nō permittit fornicari, quare uult eas uel castas permanere, uel nuptiis tradi? Præterea, quærere quare Dominus de re sua aliquid prohibuerit, est quærere quare Dominus in re sua ius aliquod uel aliquod signum dominii tenuerit: quā quæstionem patet stultam esse: ut si quis quærat à rege Frāciæ, quare non datis mihi totū regnū uestrū, ut nec aliquod signū dominii retineatis? Ibi permiserat dominus bonū omne lignū, præter unū, bene debuisset ei sufficere.

Quòd Dominus misericorditer egerit cum hominibus, prohibendo eis simplicem fornicationem. CAP. IIII.

EX iam dictis patet manifestum esse quòd dominus misericorditer egit cum humano genere, quum simplicem fornicationē prohibuit uiris, quia potius uoluit eos habere fidele adiutoriū, quàm tales, qui furarentur eis quicquid possent furari. Concubinæ quæ nesciunt quandiu debent esse cum hominibus, furantur eis quicquid possunt. Cum mulieribus etiā in hoc misericorditer egit. Videns enim Dominus quòd mulieres habituræ essent laborem in portando prolem in utero, dolorem in parturiendo, sollicitudinē & occupationem & laborem in nutriendo, uoluit uiros ante opus carnale eis obligari in iuuando eas. Cum prole etiam misericorditer egit. Frequenter enim periret proles, si simplex fornicatio esset concessa, ut prius ostendimus. Cum toto etiam genere humano dominus in hoc misericorditer egit, cuius paci prouidit. Misericorditer etiam egit cum genere humano, quòd ab illa uoluptate hominē cohibere uoluit in parte qua nullus utitur nisi ualde raro absque peccato. ¶ Ad id autem quod obiicitur, quòd ferè totus mundus petit propter prohibitionē illam: Dicendum est, quòd fortè plures perirent, si non esset prohibita

fornicatio, quàm modo pereant. Quia uel perirent propter nimium amorem quem haberent ad mulieres. Vehemens enim amator propriæ uxoris, sicut dicit Ambrosius, adulter est. Homines enim tunc nimis essent carnales: quia quem non alliceret una, alliceret altera. Vnde Deut. 17. dicitur de rege, Non habebit uxores plurimas, ne illiciant animam eius. uel perirent propter rapacitatē. Fornicariæ enim mulieres depauperant homines, & fures reddūt: uel propter odiū, quando auferretur ab aliquo illa quā amaret: uel propter aliud peccatum quod fornicationem sequeretur. Ad id autē quod obiicitur, quòd hæc prohibitio est contra multiplicationem generis humani, in parte patet solutio ex hoc quod dictū est prius, ꝙ illæ quæ omnibus supponuntur, steriles efficiuntur. Præterea, Dominus nō facit magnam uim in paucitate uel multitudine hominum. Vnde Eccles. 16. Ne iocunderis in filiis impiis, si multiplicentur. Et subiungit: Melior est enim unus timens Deū, quàm mille filii impii. Et utilius est mori sine filiis, quàm relinquere filios impios. Et Ecclesiast. 15. Non concupiscit dominus multitudinem filiorum infidelium & inutilium. Scit enim dominus, quòd melius fuisset malis mori sine filiis, quàm relinquere filios impios. Vnde Dominus bene præcepit uel consuluit illud. Ex quo hoc sequitur, ꝙ pauciores sint homines: quoniam uidelicet ad hoc quòd plures saluentur, uel ad hoc meliores sint qui saluentur. Vnde ipse consuluit castitatē & uirginitatē, & similia. Prohibitio uerò fornicationis saltē ad hoc ualet, quòd perfectiores sint qui saluantur. Nota peruersitatē quorundam hominū, quibus ibi displicet proprietas, ubi Deo placet, in mulieribus scilicet: & ibi placet, ubi Deo displicet, scilicet in possessionibus.

De allegantibus impotentiam continendi. PARS VI. *qua habet duo capitula.*

De diuersis testimoniis scripturarū contra illos qui dicunt se non posse continere. CAP. I.

VLtimo in tractatu de Luxuria, dicēdum est aliquid de impotentia continēdi, *quam* multi allegant. Et primo ponemus diuersa testimonia scripturarum, quibus cōtra eos qui hoc dicūt possumus uti. Deinde ponemus multas rationes, quibus cōtra tales utendum est. ¶ Et inter testimonia, Primò occurrit illud Gene. 4. quòd dicit Dominus ad Cain, loquens de peccato: Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Vnde quasi mendaciū Deo imponunt, qui dicunt se non posse abstinere à peccato. ¶ Secundo occurrit illud Iob 6. Aut poterit aliquis gustare, quòd gustatū affert mortem. Ex quo uerbo uidetur, quòd potius deberet homo dicere,

cere, Non possum fornicari? quàm, non possũ cõtinere. Et in ueritate qui perfectã fidem haberet, quòd delectatio fornicationis esset uenenata, sic faceret. Nónne si apponeretur alicui cibus amarissimus uel uenenatus, ipse statim diceret, Non possum aliquo modo comedere? uoluptas uerò prohibita est uenenata & morte amarior. Vnde Eccl. 7. Inueni amariorẽ morte mulierẽ. Quod intelligitur de uoluptate, quæ est morte amarior: quia hic morte culpæ interficit: in futuro uerò interficit morte æterna, tam corporis quàm animæ. Ad idẽ potest adduci quod legitur Eccl. 15. Apposuit tibi aquam & ignẽ: ad quod uolueris, porrige manũ. Et post: *Ante hominẽ uita & mors: bonũ & malum: quod placuerit, dabitur ei.* Ad idem facit illud Apostoli: Fidelis est Deus, qui non permittet uos tentari supra id quod potestis. & Matt. 11. Iugum enim meum suaue est, &c. Quomodo enim leue est, si est importabile? Et illud 1. Ioan. 5. Hæc est charitas Dei, ut mãdata eius custodiamus, & mandata eius grauia nõ sunt. Ad idem potest referri illud Hierony. Maledictus qui dicit Deũ præcepisse impossibile. Idem: Violentiã facit Deo, qui petit ab eo quod soluere nõ potest. Ius enim iustitiæ humanæ est, non esse licitũ petere ab homine quod soluere non potest. Quòd si uerũ est, multo fortius non est licitũ iustitiæ diuinæ petere hoc. Idem: O prophana temeritas, ô uesanorum insania, Deum scientiæ duplici ignorantia cõdemnatis: scilicet quòd nesciat quid fecit, ꝙ nesciat quid iusserit, quasi imposuerit mãdatum quod impleri non possit. Proh nephas, imponitis iniquitatẽ iusto, crudelitatem pio, acsi uos quod suspicari sacrilegium est, ad salutẽ non fecerit, sed ad pœnam. In qua authoritate insinuat Hieron. illos esse blasphemos, qui dicũt se non posse continere. Deo enim imponũt ignorantiam, iustitiam & impietatẽ. Cõtra tales potest etiam adduci illud August. Nemo peccat in eo quod uitare non potest. Et illud, Peccatũ adeò est uoluntariũ, ꝙ si non est uoluntariũ, nõ est peccatũ. Et illud Sen. Omitte excusationes, nemo peccat inuitus.

Rationibus ostenditur, quòd fatui sint qui dicunt se non posse continere. CAP. II.

Consequenter sunt rationes ponendæ, quibus uti possumus cõtra eos, qui dicũt se non posse continere. ¶ Primò ergò dicimus illis, quòd ipsi faciũt uerecundiam sibiipsis, & confitentur suum magnũ opprobrium. Confitentur enim uilissimã partem quæ in eis est sibi dominari, & adeò perfecta dominatione quòd oportet fieri, ꝙ illa pars imperauerit, & hoc cum uigiliis multis, cum laboribus multis & expensis, cum periculo animæ, &

 etiam

etiam corporis quandoque. Bene uidetur cor amisisse qui talẽ seruitutem tolerat: melius esset tolerare seruitutẽ leprosi unius, quàm istam. Vnde rectè numeratur fornicatio cũ his quæ auferunt cor. Osee 4. Fornicatio, uinum,& ebrietas auferunt cor. ¶ Secundò dicimus quòd in talibus hominibus est impotentia, quæ non uidetur esse in paralyticis hominibus. Non enim possunt sedere, nec iacere. Si enim hoc possent, diabolus nõ ferret eos ad locũ in quo fornicarentur. ¶ Tertiò dicimus quòd cum dignitas ista sit data homini præ cæteris animalibus, quòd liberũ habeat arbitriũ, ipsi non solũ similes facti sunt brutis, imò etiam inferiores. Minus enim habent libertatis quàm bruta,& quodámodo magis habẽt brutalẽ concupiscentiam,& maiori seruituti subiectam. Piscis enim temperat se ab esca si hamũ uideat, & auis à granis si laqueum uideat: miser uerò homo timore mortis æternæ non potest se temperare ab esca uoluptatis momẽtaneæ. ¶ Quartò, dicimus ꝙ talis uno solo gartione præsente non auderet fornicari, sed sola uerecũdia cohiberet eum: quãto magis præsentia Dei & angeli qui sibi deputatus est ad custodiã, deberet eum cohibere? Boëtius in lib. Consolat. Magna nobis, si dissimulare non uolumus, indicta est probitatis necessitas, cùm ante oculos iudicis agamus cuncta cernentis. Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiã habe angelo tuo, nec audeas illo præsente quod me uidente nõ auderes. Versificator: Cùm quid turpe facis quod me cernenteruberes: Cur spectante Deo non magis ipse rubes? Non est dicendũ quòd equus nõ possit cohiberi ex quo modico fræno cohibetur: sic nõ debet dicere, non possum me cohibere à peccato carnis ille quẽ frænum erubescẽtiæ cohiberet. ¶ Quintò, dicimus quòd non est uerisimile, ꝙ domus alicuius hominis eo inuito cõburatur, ex quo ipse uoluntariè ignẽ apponit. Ignem propriis manibus in domo corporis sui apponunt, qui cibos & potus ad libidinẽ excitantes sumunt. ¶ Sextò, dicimus quòd nõ debet dicere infirmus, non possum curari, qui solũ propter hoc nõ curatur, quia cõsilio non acquiescit. Hæc est sola causa quare laborãtes in infirmitate spirituali non curãtur, quia consilio cælestis medici non acquiescũt. Illa quæ ad cõsilium corporalis medici proprios crines deponeret, ad consiliũ spiritualis medici non uult deponere alienos. Vsurarius qui corporali medico proprios daret denarios, ad consilium spiritualis non uult restituere alienos. ¶ Septimò, dicimus ꝙ nulla est eius excusatio, qui castrũ fidei suæ cõmissum hostibus domini sui uili pretio reddit, muris adhuc integris succur-

su

su non postulato à domino suo, nec expectato: cùm sciat eum & posse,& uelle subuenire ei. Nec est credendũ ei à domino suo, si dicat, non poteram me tenere: Omnia ista facile est uidere in eo qui pretio uilis uoluptatis castrũ corporis sui tradidit diabolo in primo cõflictu tẽtatiõis,nõ misso nũtio oratiõis ad dominũ pro succursu, quũ dominus possit ei subuenire,& uelit. Nõ uult enim exhæredari.Vnde Apostolus:Fidelis Deus qui nõ permittet uos tẽtari supra id quod potestis:sed faciet etiã cũ tẽtatione prouentum,ut possitis sustinere. ¶ Octauò,dicimus ꝙ non uidetur inuitus mori qui uoluntariè mortẽ suã carè emit:nec inuitus capi,qui hostes insequitur,& inter manus eorũ se ponit, quum sciat se eis non posse resistere, quũ sola fuga securus possit esse. Sic nõ debet dicere, Nõ possum cõtinere,qui consortia mulierũ nõ uult fugere, quũ debilẽ se agnoscat. ¶ Nonò,dicimus ꝙ si talis qui dicit se nõ posse continere,haberet tantã uoluntatem cõtinẽdi quantã habet uinũ tuũ custodiendi, de facili cõtineret. Si tanta diligẽtia obstrueret sensus corporis sui, cum sentit conscientiã per eos aliquãtulũ dãnificatã, quãta diligẽtia obstruit foramẽ dolii sui, cùm perpẽdit per illud aliquantulum uini exisse? ¶ Decimò, quærimus ab eo qui se nõ posse cõtinere dicit à quo cogitur ad fornicãdũ,utrũ à diabolo,uel à carne,uel ab ipsa muliere? A diabolo non,cùm dicat de eo Greg. Nõ est timẽdus hostis qui nõ potest uincere nisi uolentẽ. Super illud Matth.4. Si filius Dei es,mitte te deorsum.dicit Gl. In quo infirmus ostẽditur, cùm nulli nocere possit, nisi ille prius se deorsum miserit. Si dicat se à muliere cogi, ridiculum est hoc,cùm potius ipse eam cogat. Si à carne, ille hanc excusationẽ nõ recipit qui ei dominiũ carnis dedit. Vnde Gen.3.dicitur ad mulierẽ quæ tenet figurã carnis:Sub uiri potestate eris,& ipse dominabitur tui. ¶ Vndecimò, quærimus à tali quomodo ipse intelligat hoc, Nõ possum cõtinere: utrũ sic intelligat,nõ possum cõtinere etiam si uelim:uel sic,nõ possum,quia nolo? Si primo modo,patet hoc esse falsum: quia si impulerit eũ timor uel cupiditas ad hoc quod uelit tam cito,potest cõtinere. Verbi gratia: Si debeat lucrari ex cõtinẽtia sua mille marcas,uel castrũ,uel ciuitatẽ,uel domũ,uel si sciat se tam cito post peccatũ amissurũ pedẽ suũ,uel aliud membrũ, uel si uideat sibi paratũ lectũ igneum in quo oporteat eum iacere,cùm à lecto mulieris surrexerit. Vnde Bern. Ignosce domine,ignosce, excusamus, tergiuersamur, uix est aliquis qui in eis quæ ad te sunt experiri uelit quid possit etiã quod prõptissimè secũdum carnẽ potest uel secundũ seculũ, siue timor impulerit,siue cupidi-

tas traxerit. Si secundo modo intelligat, nō possum continere, quia nolo, igitur non est nō posse in causa, sed potius non uelle in culpa: iuxta uerbum August.

¶ Duodecimo potest quæri ab ipso qui dicit se non posse cōtinere, utrū intelligat quòd nō potest continere suis uiribus sine Dei auxilio, aut intelligat quòd etiam adiutus à Deo non possit. Si secundo modo, hoc est manifestè falsum, & etiam sapit hæresim. Si primo intelligat, hoc planè uerum est. Sine adiutorio enim diuino nihil possumus. unde Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. Et 2. Corint. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est. Et Augustin. Domine, sine te nihil sunt omnes conatus mei. Et Sapien. 8. Vt sciui quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum eum. Mat. 19. Cùm quærerent discipuli, quis potest saluus esse? Respondit Iesus: Apud homines impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt. ubi dicit interlin. Impossibile est apud homines ut per se à suis cupiditatibus cōuertantur. Et Ioā. 7. Nemo potest uenire ad me, nisi Pater meus traxerit eū. Hoc autē ualde utile est ostēdere hominibus, quod uiribus suis saluari non possunt, nec à peccato abstinere. Hoc enim persuaso eis, potest eos monere homo ad tria ualde eis utilia: ad eorū iustificationē scilicet, ad excutiendā quandam stultam præsumptionē, & fiduciā qua credunt se conuerti quando uoluerint. De qua legitur Ecclesiast. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. Mira insania: ille qui non potest, cùm liber est, diabolo resistere, sperat cum ab eo captus erit & ligatus, uiribus suis de manibus eius liberari, quum scriptum sit Iob 41. quòd factus est ut nullum timeret, & non est potestas in terra quæ ei ualeat cōparari. Qui in mortali est, captus est & ligat⁹. Vnde Prouer. 5. Iniquitates suæ capiūt impiū, & funibus peccatorū suorū quisque constringitur. Item qui non potest se tenere ne ad impulsum tentationis cadat in foueā peccati: quomodo sperat se confractum casu, consuetudine pressum aggere peccatorū obrutū à tam profunda fouea per se exire eo qui impulit ei resistēte? Imò quod amplius est, sperāt homines cùm morte spirituali mortui fuerint, seipsos posse resuscitare. Et ut breuiter dicam, in præsenti se nihil posse asserunt: sed in futuro, quando ex se erunt impotentiores & Dei adiutorio minus digni, quia eum diutius offenderunt, quando etiam diabolus magis laborabit ad impediendum salutem eorum. Ipse enim calcaneo insidiatur: id est, fini hominis. Quod haberi potest

test ex hoc quod dictũ est serpẽti Gen. 3. Tu insidiaberis calcaneo illius. Tunc, inquã, omnia se posse præsumũt. ¶ Secundo potest homo monere eos ad hoc quòd gratiã eius studeant sibi cõparare: sine eius auxilio cõuerti non possunt eleemosynas suas largiẽdo, orando Deũ, & suffragia sanctorũ & uirorũ iustorũ implorãdo. ¶ Tertio nõ possunt moueri ad hoc ne fingant se quin faciãt quod possunt, etiã aliqua quæ uidẽtur sibi difficilia. Dominus enim nõ uult iuuare eos qui se nõ iuuãt: imò quasi fingit se, quia ipsi fingũt se. Vnde Sap. 1. Spiritus disciplinæ effugiet fictũ. ¶ Item potest sic quæri ab eo qui dicit se cõtinere nõ posse. Aut uis continere, & non potes: aut potes, & nõ uis. *Si uis & nõ potes*, infidelis est Deus qui patitur te tẽtari *supra* posse tuũ. Præterea nónne credis ꝙ omnia possis cũ eo qui omnia potest? Sicut uulgariter dicit qui nõ habet nisi quinq; solidos, Ego & rex habemus centũ millia marcarũ. Nõ potest paruũ esse illud posse, cuius defectum posse diuinũ paratũ est supplere. *Si autẽ* potes & non uis, inexcusabilis es. ¶ Vltimo potest quæri à tali, an possit aliquo tẽpore cõtinere. Quòd si dixerit sic per mensem: ostendendũ est ei quòd potius sperare debet ꝙ sequẽti mẽse contineat quàm isto. Primo, quia cõsuetudo iuuabit eũ. De qua Tullius: Optima forma uiuendi est eligenda, quam iocũdam reddet assuetudo. Poëta: Quod male fers, assuesce, feres. Præterea sperare debet Deũ esse paratiorẽ ad iuuandũ, quũ postquã per mẽsem pro amore eius cõtinuerit quàm antè, si tamẽ ex corde instãter hoc petierit. Item quũ ipse nõ sit securus de uita nõ dico per mẽsem, sed nec per unã horã, qua ratione sperat se accepturũ à Deo uitã, eadẽ debet ipse sperare se accepturũ uirtutẽ seruiẽdi Deo in uita illa. nec debet disponere se seruiturũ diabolo in uita quam nondũ habet. Non debet similis esse operario ebrioso & lusori, qui prius obolũ perdit, quàm illum lucratus sit.

TRACTATVS IIII.
De Auaritia.

De his quæ faciunt ad detestationem huius uitij. PARS I. *quæ habet nouem capitula.*

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et quòd natura dissuadeat Auaritiam. CAP. I.

POST uitiũ Gulæ & Luxuriæ dicemus de uitio Auaritiæ: quia tractatus de uitio isto utilior est prædicationi, quàm tractatus aliorum uitiorum. Hunc enim ordinem tradit Bern. ut id prius, quod maturius ad salutem. De quo uitio hoc ordine dicemus. Primo dicemus de his quæ faciunt ad detestationem huius uitii. Secundo, de specie-

bus eius. Tertio, de his quæ fouent aliquo modo auaritiam in cordibus hominum. Quarto, de remediis contra uitium illud. Quinto, tangemus de prodigalitate, quæ est uitium contrariũ auaritiæ. Intelligimus autẽ auaritiam in hoc loco, indebitum amorem pecuniæ. ¶ Primo autẽ facit ad detestationem auaritiæ hoc, quòd natura dissuadet nobis uitium istud, & quodammodo est contra naturam. Voluit enim natura terram infimam esse inter creaturas, & à pedibus omnium cõculcari, docens nos in hoc absque dubio quòd debemus conculcare pedibus mentis terrena ista, & contẽnere. Quale uerò est hoc, quòd homo Deo & creaturis omnibus præponat creaturam illam quam natura omnibus creaturis uoluit postponi? Ad significandum diuitias conculcandas esse & contemnẽdas, primitiui de ecclesia cælitus edocti, pretia domorũ & agrorum suorum ponebãt ad pedes Apostolorũ, ut legitur Actuum 4. Vnde in fine eiusdem capituli, ubi dicitur quod Ioseph attulit pretium agri sui quem uendiderat, & posuit ante pedes Apostolorum: dicit Glos. Docet calcandum esse aurum quod subdit pedibus apostolorum. Præterea cum anima secundum naturam sublimior & purior sit cælo tanquam Deo similis, exaltata debet esse à terrenis istis, sicut exaltãtur cæli à terra. Vnde sicut ualde mirabile esset & quasi contra naturam si cælum adhæreret terræ: sic quasi contra naturam est cum auaritia animam terrenis adhærere facit. Item anima cælum spirituale est. Dei enim habitaculum est. De quo cælo dicit Bernard. Non mirum si libenter inhabitat cælum hoc Dominus Iesus, quod utique non quomodo cæteros dixit tantum ut fieret, sed pugnauit ut acquireret, occubuit ut redimeret. Comparatione huius cæli, uocat Dominus cælum materiale desertum. Lucæ 15. Nónne dimittit nonagintanouem in deserto? quanta uerò peruersitas est cælum uelle terra implere, uel ei terram supponere? Quis locus terræ in cælo uel sit per cælum? hanc tamen peruersitatẽ uult auaritia facere.

De duodecim maledictionibus, quas facit sacra scriptura auaris. CAP. II.

SEcundo faciunt ad detestationẽ huius uitii maledictiones quas facit sacra scriptura auaris. De quibus ponem⁹ has duodecim quæ sequuntur. Esa. 5. Væ qui coniungitis domum ad domum &c. Et eiusdem 32. Væ qui prædaris, nónne & ipse prædaberis? Habacuc 2. Væ qui cõgregat non sua. Et in eodem, Væ qui cõgregat auaritiam malam domui suæ. Amos 6. Væ qui opulenti estis in Sion. Et in eodem: Væ uobis qui dormitis in lectis eburneis. Et Luc. 5. Væ uobis diuitib⁹. Et Iac. 5. Agite nunc diuites: plorate

rate ululantes in miseriis quæ euenient uobis. In epistola Iudę, Væ his qui in uiã Cain abierunt. Principiũ malitiæ Cain fuit auaritia: unde in uiam Cain abeunt, qui sequũtur auaritiam. Et Apoca. 8. Væ uæ uæ habitantibus in terra. Ad modum talparum sunt auari. Et Aug. Væ illis qui uiuunt ut augeant res perituras unde æternas amittunt. Idem: Maledictus dispensator auarus, cui largus est dominus. Si scires aliquẽ sanctũ maledixisse ei qui aliquẽ cibum comederet, uix auderes eum comedere: quomodo ergo auarus audet cõtingere diuitias amore, quum amatoribus earum sacra scriptura quæ ex ore Altissimi prodiit, ut legitur Ecclesiast. 23. tot maledictiones ponat?

De quatuor testimoniis Sacræ scripturæ, quibus ostẽditur magnitudo huius uitii. CAP. III.

TErtio faciunt ad detestationem auaritiæ testimonia Sacræ scripturæ, quæ ostendunt magnitudinem huius uitii. De quibus ponemus quatuor tãtummodo. ¶ Primum est Eccles. 10. ubi dicitur: Auaro nihil est scelestius, id est, nullum scelus maius est auaritia: etiam scelus Iudæ non uidetur maius fuisse scelere auari, quantum ad hoc quòd Iudas Deum dedit pro triginta denariis: sed auarus quandoq; dat eum pro uno denario, & quandoque pro nihilo, quum non timet periuriũ incurrere, ut denariũ unum lucretur, & quandoq; non lucratur unũ denariũ, quandoq; non uendit illud pro quo periuriũ incurrit: & in ueritate peccatum Iudæ fuit auaritia uel ex auaritia. ¶ Secundum testimoniũ similiter est Eccl. 10. ubi dicitur, Nihil iniquius est, quàm pecuniam amare. Hic enim animam suam uenalem habet, quoniam in uita sua proiecit intima sua. ¶ Quàm iniquus sit amãs pecuniam, manifestari potest. Primo per hoc, quòd statera æstimationis suæ iniquissima est. Plus enim in ea ponderat obolus, quàm Deus, & quàm anima ipsius auari, & quàm regnũ æternũ. De hac statera legitur Osee 12. Chanaan in manu eius statera dolosa. Chanaan interpretatur, negotiator. Hæc est statera dolosa quę abominatio est apud Deum, de qua Prou. 11. Et bene dicitur abominatio esse, quia nõ ponderant ibi nisi temporalia, quæ Apostolus Philip. 3. stercora reputabat, quem non dimisisset spiritussanctus decipi in sua æstimatione. Secundo potest ostendi iniquitas amantis pecuniam, per hoc quòd in eo non est æquitas illa quæ est tam in creatore quàm in cæteris creaturis. Creator enim cõmunicare uult & se & sua. Similiter creaturæ sua cõmunicant: ut sol cõmunicat lumẽ suũ, & ignis calorem, & arbores fructus suos. Vnde Aug. Indiciũ maximũ diuinæ bonitatis est, ꝙ quælibet res cogitur dare seipsã. Auarus uerò communicare non

uult sua nisi cum à morte cogitur. Nec etiam tunc frequenter, imò abscondita putrefiunt, creatura una defectum alterius supplere cupit. Vnde natura nihil uacuum patitur: auarus uerò nõ curat defect⁹ proximi sui supplere.

¶ *Quòd auarus iniquus sit in Deũ, in se, in proximum, & in inferiores creaturas.*

TERTIO ostẽditur iniquitas auari, per hoc quòd ipse est iniquus in Deum, & in seipsum, & in proximum, & in inferiores creaturas. In Deum iniquus est, quia bona sibi commendata à Deo ad dispẽsandũ, proditiose sua facit. Diuites enim dispensatores sunt diuitiarũ Domini. Vnde Apostolus 1. Corin. 4. Sic nos aestimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorũ Dei. Iniquus est in Deũ, quia uilissimã creaturã ei praeponit. Iniquus est etiã in Deum, quia inde hostis Dei efficitur. unde ampli⁹ eum amare debuit: scilicet, ꝓpter bona huius mundi, quae Deus sibi cõtulit. ¶ Iniquus in seipsum est, Primo quia seipsum inimicis suis uendit. Valde iniquus reputaretur aliquis qui proximũ suũ inimicis suis capitalibus uenderet. Sed iniquior ualde reputaretur, qui cognatũ uel fratrem uẽderet. Iniquissim⁹ qui patrẽ, quẽ plus amare deberet. Sed multo iniquior uidetur esse reputãdus ille qui seipsum uendit, cùm ampli⁹ seipsum debeat amare quàm patrẽ. Haec causa innuitur cùm sequitur in uerbo proposito, Eccl. 10. Hic enim animã suã uenalẽ habet. ¶ Secũdo iniquus est auarus in seipsum, quia se euiscerat. Vnde Dauid, Tabescere fecisti sicut araneam animã eius. Valde crudelis reputaretur, qui uentrẽ patris sui gladio transuerberaret, & uiscera proiiceret. quomodo ergo iniquus nõ est, qui seipsum quẽ debet amplius amare, euiscerat? quod est desperare se. Desperatio enim mai⁹ peccatũ est caeteris. Ad hoc pertinet quod legitur in uerbo Eccl. proposito: Proiecit in uita sua intima sua. ¶ Tertio iniquus est in seipsum, quia amat ea quae tot mala sibi faciũt: ut patebit inferius. Amat spinas diuitiarum, in quibus cõburẽdus est. Vnde Prou. 1. legitur de auaris, Ipsi cõtra sanguinem suũ insidiãtur, & molliũtur fraudes cõtra animas suas. ¶ Iniquus etiã auar⁹ est in proximũ, quia sibi retinet quod pauperibus erogare debuit. Sicut eleemosynarius alicuius principis uel executor alicuius testamenti iniquus esset, si ea quae deberet distribuere pauperibus, sibi retineret. Iniquus est etiam in proximũ, qui quasi occidit eum, cũ fame eũ permittit perire, cùm potest subuenire. Vnde scriptũ est, Pasce fame morientẽ: ꝙ si non paueris, occidisti. Vnde Eccl. 34. Panis egentiũ, uita pauperũ, qui defraudat illum, homo sanguinis est. Praecipuè autẽ iniquus est auarus in eos, quos amplius debet amare: scilicet in filios

filios, quibus materiam incendii congregat infernalis, quibus molam asinariã ad colla suspendit, qua demergentur in profundũ inferni, quos amore diuitiarum quasi ad collũ posito quodã fune hostibus infernalibus tradit. Iniquus est auarus in uxorem & in totam familiam suã quã strangulat, dum eos facit consentire peccato usurarũ. In creaturas uerò inferiores iniquus est auarus, quia recludit eas in carcere custodiæ suæ, ubi eas putrescere facit. Vnde Iac. 5. dicitur auaris, Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, & uestimenta uestra à tineis comesta sunt. Aurũ & argentũ uestrũ æruginauit, & ærugo eorum erit uobis in testimonium, & manducabit carnes uestras quasi ignis.

¶ *Quòd auaritia sit idololatria, & auarus idololatra.*

TERTIVM testimonium est ad Ephes. 5. ubi dicitur quòd auaritia est idolorum seruitus. ubi dicit glossa: Auari Deus est nũmus. Auarus est similis latroni minus bona pro melioribus commutanti, donec inuentus est & comprehensus. Aegris dantur à medicis cũcta quæ desiderant. Sen. Nunquam auarus bene facit, nisi cùm moritur. Aug. Nemo habet iustũ lucrũ sine iusto damno. Vbi lucrũ, ibi & damnũ: lucrũ in arca, damnũ in cõscientia. Tulit ueste & perdit fidẽ. Acquirit pecuniã, & perdit iustitiã. ¶ Quòd autẽ auaritia sit idololatria, uel Dei negatio, potest ostendi multipliciter. ¶ Primo per hoc quod super illud Matth. 6. Nõ potestis Deo seruire, & mãmonæ. dicit gl. Diuitiis seruire, Deũ negare est. Duobus modis potest negare aliquis dominiũ alicuius principis, uel dicendo, Ego non recognosco uos esse dominũ meũ, nec aliquid teneo à uobis. Si scirẽ uos esse dominũ meũ, uel aliquid me tenere à uobis, libenter soluerẽ uobis censum uel seruitiũ uestrũ. Item dicendo, bene recognosco ꝙ debetis esse Dominus meus, & censum debeo uobis, sed nihil soluã uobis: & hic modus negandi magis est contumeliosus Domino. Sic differt negatio qua mali Christiani negãt Dominum Deũ, ab illa qua Gentiles negãt eũ. Multi enim Gentiles sunt, qui Christo libẽter seruirent, si scirẽt eum esse Dominũ suum: sed solũ propter hoc cẽsum seruitii sui ei non reddũt, quia eius dominiũ non agnoscũt: sed Christiani bene agnoscunt eũ esse Dominũ suum, & tamẽ seruitii censum nolũt ei reddere, maiorem contumeliã faciẽtes ei, quàm Gẽtiles, quia sciẽter hoc faciunt. Secundo potest ostendi per hoc ꝙ Deus præcipit auaro ut nomen eius nõ assumat in uanũ. Exo. 20. Et ex alia parte nũmus unus quẽ lucrari cupit, præcipit ei ut nomẽ Dei assumat in uanum. & ipse potius obedit nummo, quàm Deo, indubitanter ostẽdens se magis esse seruũ nũmi, quàm Dei. Obediẽtia enim ostendit quẽ aliquis uerè

uerè reputet dominum. Vnde dominus Luc. 6. Quid uocatis me domine, domine, & non facitis quæ dico? Eccl. 10. Pecuniæ obediũt omnia. Tertiò, potest osten di per hoc, quòd auarus creaturã adorat interiori adoratione. Adorare enim aliquid, est summũ honorẽ ei exhibere, uel diuinã maiestatẽ ei profiteri. Vtrũq; uerò facit auarus. Si enim occur rant ei duo, quorum alterum credat habere Deum, alterum diuitias, maiorem honorẽ exhiberet diuitiis in diuite, quàm Deo in alio. Hanc idololatriam insinuat nobis Salomon in Prouer. dicẽs: Multi colunt personam potẽtis, &c. Coli ad Deum pertinet. In potente coluntur diuitiæ per se: diues uerò per accidens. unde quidã dominus Nũmi nobis hos præstat honores. Maiestatẽ etiã diuinam profitetur auarus creaturæ. Maiestas enim est quod signatur per hoc aduerbiũ Summè, cùm dicitur summè bonus, uel summè potẽs, uel aliquid simile. Facto autẽ profitetur auarus illud summè bonum quod summè diligit, & præ cęteris charum habet: & sic diuinam maiestatẽ profitetur auarus illi creaturæ quam diligit amplius quàm Deum. Præterea cum trãsit, ante pulchrã uineam uel domum, caput cordis inclinat ei. Inclinatio animi est amor, sicut dicit Dionysius. Interius ergo talem reuerentiam exhibet auarus uineæ uel domui, qualem uerus fidelis exhibet Deo in imagine Crucifixi uel beatę Virginis. ¶ Quartò, potest ostẽdi per hoc, quòd auarus illa tria dat creaturę quę propriè Deo danda sunt: scilicet fidem, spem & amorẽ. De fide satis potest ostẽdi, quia ipse melius sentit uel credit de diuitiis quàm de Deo. Credit enim quòd necessaria debet habere si diuitiis seruierit, & credit se fame perire, si Deo seruierit, quasi Deus possit minus uel minus uelit seruiẽtes suos remunerare quàm diuitiæ. Duabus de causis accidit quòd aliquis nõ prouidet ei quę sibi uidet fideliter seruire: uel quia nõ potest, uel quia nõ uult: quarũ neutra potest esse in Deo, cùm sit omnipotẽs, & summè bonus. Spem etiã ponit auarus in diuitiis suis, quod quodãmodo de Deo desperare est. unde Aug. De Deo desperare est spem in creaturis posuisse. Amorẽ etiam ponit ibi quem in Deo deberet ponere faciens inde Deũ suũ. unde Aug. super epistolã ad Phil. Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligitur. Quinto hoc potest ostendi authoritate Hier. dicẽtis ad Rusticũ monachũ: Aestimato male põdere peccatorũ, leuius alicui uidetur peccare auarus, quàm idololatra: sed non mediocriter errat. Nõ enim grauius peccat qui duo grana thuris proiicit super altare Mercurii, quàm qui pecuniam auarè cupit, & inutiliter congregat. Ridiculũ uidetur quòd aliquis iudicetur

cetur

cetur idololatra, quia duo grana thuris offert creaturæ quæ Deo debuit offerre: & ille non iudicetur idololatra, qui totũ seruitiũ uitæ quod Deo debuit offerre, offert creaturę. Ad idẽ facit illud uerbũ Osee 10. Secundũ multitudinẽ fructus sui Israël multiplicauit sibi altaria, iuxta ubertatem terrę suę exuberauit simulachris. ¶ Quartum testimoniũ est, illud uerbũ quod legitur 1. Tim. 6. Radix omniũ malorũ est cupiditas. Alia litera habet, Radix omniũ malorum est auaritia. Ad auaritiam ergo quasi ad radicem omnium malorum præcipuè adhibenda esset securis prædicationis. Frustra laboratur in extirpatione malorum si rami amputantur, & radix ista relinquitur.

Quòd grauis infirmitas sit Auaritia. CAP. IIII.

QVarto facit ad detestationẽ auaritiæ hoc ꝙ inter infirmitates spirituales ipsa est pessima, uel una de peioribus. Vnde Eccl. 5. Est infirmitas pessima quã uidi sub sole, diuitiæ conseruatę in malũ domini sui. Pereũt enim in afflictione pessima. Inter infirmitates quædam sunt bonæ, quædã sunt malæ. Bonæ sunt infirmitates corporis: quod ostẽditur per hoc, quòd à summo bono, id est, à Deo, & quòd dantur à patre amantissimo, & per hoc quòd sunt ut cocturæ factæ in minus nobili parte hominis ad sanandũ partẽ meliorẽ, scilicet animã. Meliora sunt, ut ait Salomõ, uulnera diligentis, scilicet Dei, quàm fraudulẽta oscula odiẽtis, scilicet mũdi. Vulnera diligentis cocturæ sunt ut medicinalia: sed oscula odiẽtis sunt ut morsus serpentini, uel uenenati, uel oscula Iudę proditoris. Dicit enim mundus iste dæmonibus, Matth. 26. Quemcũq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Infirmitates uerò malæ, sunt infirmitates spirituales, scilicet peccata mortalia: quod potest ex hoc ostẽdi quòd sunt infirmitates ad mortẽ, & ad æternã mortẽ: & hoc, quòd medicũ, scilicet Dei filium oportuit uenire de tam longinquis partibus ad curationẽ earũ: & ex hoc quòd tantas expensas oportuit fieri pro curatione earum: Filius enim Dei se expendit ibi. Vnde Bern. Ex cõsideratione remedii periculi mei æstimo quãtitatem. Filius Dei iubetur occidi, ut uulneribus meis pretioso sanguinis istius balsamo medeatur. Agnosce homo quàm grauia sint uulnera illa pro quibus necesse est Christum domini uulnerari. Inter infirmitates spirituales pessima uel grauissima est infirmitas auaritiæ quantum ad multa.

¶ *Quòd in xij. grauitas huius infirmitatis potest ostendi.*

DVODECIM uerò sunt ex quibus potest ostẽdi grauitas huius infirmitatis. Primum est, eius diuturnitas. Cuius diuturnitatis duæ sunt causæ: scilicet abundantia materię & durabilitas. In materia huius infirmitatis est ferè

totus

totus mūdus. Vnde cū difficultate ualde magna euacuatur perfectè materia ista à corde hominis: ut scilicet homo omnia temporalia perfectè contēnat: materia etiā huius infirmitatis durabilior est quàm materia luxurię. Mulier enim quam aliquis amat, potest mori uel deformis fieri: & sic cessante materia cessat infirmitas luxuriæ in homine. Sed terra quam amat auarus plus durabit, quàm ipse: & ideo infirmitas illa erit diuturna propter cōsimiles causas: est diuturna & aliqua infirmitas corporalis propter abūdantiā materiæ & compactionē. Secundū est, cōtinuitas huius bonitatis. Fornicator quādoq; non fornicatur semel in mēse: auarus uerò quasi cōtinuè laborat. unde Eccl. 4. Vnus solus est & secundū non habet, non filium, non fratrem, & tamē laborare non cessat. Et eiusdē 2. Cuncti dies eius laboribus & ærumnis pleni sunt. Tertiū est, afflictio acerba, quam habet infirmitas ista. Affligit autē in hac infirmitate grauiter sollicitudo, quæ est in cōseruando. Ad quod pertinet quòd dictum est in uerbo proposito, Diuitiæ cōseruatæ in malum domini sui. Grauius uerò affligit labor in acquirendo. unde 1. ad Timo. 6. post illud uerbū, radix omnium malorum est cupiditas, subiūgit Apostolus, Quā quidē appetētes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Grauissimè uerò affligit dolor in amittēdo. Et ad hoc pertinet quod dictum est in uerbo proposito. Pereunt enim in afflictione pessima. Tūc enim pessimè affligūtur, cùm diuitiæ eis pereūt. Vnde Poëta: Plorat enim lacrymis amissa pecunia ueris. ¶ Quarta est, uniuersitas huius infirmitatis. Auaritia enim nō parcit seni, nec iuueni: imò secundū uerbum Prophetæ, A maiore usq; ad minorē omnes auaritiæ studēt. Vix est puer septennis quin cupidus sit, & furetur denarios matri suę. De peccato luxurię expectāt pueri duodecimū annum uel decimū quartum. Item peccatū luxuriæ senio senescit in aliquibus: sed de auaritia dicit authoritas, quòd cùm cætera uitia in senibus senescāt, sola auaritia nō senescit. Sapiēs: Cùm senes ad omnia alia rectius cæteris sapiāt, ad solam auaritiā desipiunt. Senec. Monstro similis est seni auaritia. Quid enim stultius est quàm uia deficiente uiaticū augere? Auaritia etiā nō parcit infirmis, nec sanis. Peccatum luxuriæ ad modicā infirmitatem corporalē fugit. Infirmitas enim grauis sobriam reddit animam: ut legitur Eccl. 31. Sed auaritia tunc interdū augetur. Amat enim tunc auarus amplius suas diuitias, quas iam habet, quia laborare non potest in acquisitione aliarū diuitiarū. Auaritia etiā nō parcit nec literatis, nec idiotis: multi sunt uiri literati qui fornicari dedignarentur, qui tamē ualde auari sunt. ¶ Quintū,

per

per quod potest ostẽdi grauitas huius infirmitatis est hoc, quòd cælestis medicus primò uolens occurrere huic infirmitati quasi periculosiori, primũ consiliũ dedit cõtra eam. Matt.5. dicẽs: Beati pauperes spiritu, &c. ¶ Sextum est hoc, quòd quasi ad mortẽ iudicauit eã tantus medicus. Matt. 19. dicẽs, Amen dico uobis: quia diues difficile intrabit in regnũ cælorũ. & pòst: Facilius est camelum intrare per foramẽ acus, &c. Nõ dixit hoc de peccato carnis: imò dixit, Meretrices & publicani præcedent uos in regnũ Dei. ¶ Septimũ est hoc, quòd ista infirmitas abstulit finaliter tanto medico unum de illis quos ipse acceperat in cura, scilicet Iudã. Hoc nõ facit ambitio uel aliud peccatũ, licet de ambitione pluries sint tẽtati apostoli. ¶ Octauum est hoc, quòd auaritia irrisit cælestem medicũ, & ad ultimum ipsum interfecit. De primo habemus Luc.15. Audiebãt hæc uerba Pharisæi qui erãt auari, & irridebãt eum. Aliud manifestum est, quia auaritia Iudæ, & sacerdotũ interfecit eum. ¶ Nonũ est hoc, quòd cælestis medicus cõtra hãc infirmitatẽ tantam purgationẽ indixit, dicens Luc.14. Omnis ex uobis qui non renuntiauerit omnibus quæ possidet, nõ potest meus esse discipulus. Contra gulam non tantum dixit, sed solum admonuit, ne corda discipulorũ grauarẽtur crapula & ebrietate. ¶ Decimum est hoc, quòd ecclesia in principio cõtra hanc infirmitatẽ ita strictã dietam obseruari uoluit, ut nullus haberet aliquid proprium. ¶ Vndecimũ est hoc, quòd multi hac infirmitate laborant, qui nesciunt se illa laborare, & ideo non quærunt sanitatem. Seneca: Initium salutis est cognitio peccati. Idẽ: Se nemo auarum intelligit, nemo cupidum. Ideo cum difficultate ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus.

¶ *De septem infirmitatibus quæ sunt in auaro.*

DVODECIMVM est uarietas infirmitatũ quę infirmitatẽ auaritiæ sequuntur. De quibus septẽ ponemus. Quarum prima est cæcitas, quæ est figurata, Io.9. per cæcitatem illius cæci nati. Vnde dominus uolẽs illuminare eum, liniuit oculos eius luto: insinuans esse causam cæcitatis illius lutum temporaliũ illorum. De hac cæcitate legitur similiter Tob.2. ubi habetur quòd Tobias fuit excæcatus stercoribus calidis hirundinũ quæ super oculos eius ceciderũt. Hirũdo garula & depicta, significat felicitatẽ huius mundi, quæ est quadã pulchritudine depicta & tumultuosa, quæ calida stercora proijcit super oculos cordis: id est, tẽporalia ista quæ exurunt corda hominũ. Gen.20. legitur quòd Abimelech rex Geraræ dedit Saræ mille argẽteos in uelamen oculorum suorũ. & super illud Psal. Mane astabo tibi, & uidebo: dicit

cit glos. Deum nō uidet qui temporalibus adhæret. ¶ Secūda infirmitas est, febris quæ figurata potest esse per febrē à qua dominus curauit filiū reguli. De qua legitur Io. 4. Auarus febrilem distemperantiā patitur, cuius tremorē habet cùm trepidat ubi trepidādum non esset. Seneca: De ipso uidet regē, & ęstimat prędonem: uidet pauperem, & æstimat furem. Ad tremorē huius febris pertinet quod legitur Iob 15. Sonitus terroris semper in auribus eius: & cùm sit pax, insidias suspicatur. & in Psalm. Posuisti firmamentū eius formidinē. & Esa. 24. Formido, & fouea, & laqueus super te, qui habitator es terræ. Habitator terræ est auarus, qui est quasi talpa. Aestuat autē auarus ex febre ista, cùm irascitur ex amissione diuitiarum suarum. ¶ Tertia infirmitas est, manus ariditas, de qua legitur Matt. 12. Extende manum tuam, ait dominus habēti manum aridā, & extendit, & restituta est sanitati sicut altera. Manum aridam habet auarus, dum per largitionē eleemosynarū non ualet pauperi extendere. ¶ Quarta infirmitas est illa à qua quis dicitur lunaticus: de qua legitur Matthæi 17. Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & mala patitur, & sæpe cadit in ignē, & crebro in aquam. Auarus sępe cadit in ignem iræ, & crebro in aquā uoluptatis. Potest autem uocari lunaticus, quia regitur secūdum sapiētiam huius mundi: quæ per lumen lunæ intelligitur, quæ lucet de nocte. Sapientia huius mūdi solum lucet de nocte præsentis uitæ. Cum post pręsentem uitam illuxerit sol iustitiæ, bene apparebit quòd sapientia huius mundi stultitia sit. ¶ Quinta infirmitas est, inclinatio ad terrā. De qua Lucæ 14. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis xviii. & erat inclinata, nec poterat sursum respicere. Secundū sacros expositores, ista infirmitas est amor diuitiarum quæ hominē bestiam reddit interius, ut ad terram respiciat qui ad cælos respicere debuit. Vnde Dauid: Oculos suos statuerunt declinare in terram. Bern. Quid indecentius quàm curuum recto corpore gerere animum? Idem: Indignè corpus humanum inhabitat brutus & bestialis spiritus. ¶ Sexta infirmitas est, respirandi difficultas usq; ad suffocationem, unde Matth. 13. Solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarū suffocat uerbum. ubi dicit gl. Solicitudo huius seculi dum bonū ad cor intrare non sinit, quasi aditum uitalis flatus claudit. ¶ Septima infirmitas est, hydropisis. De qua Lucæ 13. Ecce quidā homo hydropicus erat ante illum, &c. Assimilatur autem auarus hydropico in inflatione, & fœtido anhelitu, & siti insatiabili. Inflationem possumus referre ad superbiam quæ comitatur diuitias. Vnde super illud 1. ad Timo.

Timot. 6. Diuitibus huius seculi precipe, non sublime sapere. dicit Gloss. Aug. Vermis diuitũ superbia est, uel istã inflationẽ possumus referre ad uentris ingluuiem, quæ interdum diuitias comitatur. Illi enim cui sufficiebat unũ ferculum cùm pauper erat, nõ sufficiũt tria cùm diues factus est. Fœtorẽ uerò anhelitus referre possumus ad cõsilia corrupta quæ dant auari familiaribus suis. ¶ De siti uerò auari planum est, quòd est insatiabilis. Vnde Prouerb. 30. Sanguisugæ duæ filiæ sunt, dicentes, Affer, affer. Sanguisuga diabolus est sanguinem peccati semper sugẽs & sitiens. Ipse dum in humilitate mãsit fuit angelus: superbia uerò fecit eum sanguisugam. Ipsius uerò duæ sunt filiæ auaritia & luxuria, dicentes semper, Affer, affer. Ad eandem insatiabilitatem pertinet quod legitur Eccl. 5. Auarus non implebitur pecunia.

¶ Quare auarus diuitiis non satietur.

POSSVNT autem assignari septem causæ huius insatietatis. ¶ Prima est, animę capacitas: quia secundũ sanctos, animã Dei capacem nihil minus Deo implere potest: unde quum orbis terrarũ sit ante Deum, quasi gutta roris antelucani, ut legitur Sapien. 11. nõ sufficit implere cor hominis unius. Exemplũ de Alexãdro qui dixit: Mundus uni nõ sufficit homini. ¶ Secunda causa est: quia cupiditas est infinita, pecunia uerò quantumcũque magna sit, est finita. Sene. Naturalia desideria finita sunt ex sancta opinione nascentia: innaturalia uerò ubi desinant non habent. Cupiditatem infinitã dicimus: quia nullo fine mẽsuratur, uel fine tali mensuratur, qui in præsenti nõ obtinetur. Nullo fine mensuratur in eo qui solũ uult habere diuitias, ut habeat. Fine, qui in præsenti non obtinetur, mẽsuratur in eo qui ideo uult eas habere, ut per eas gratiã & gloriã huius mundi sibi acquirat: uel qui tantum de pecunia uult habere, ut necessitati quæ possit sibi accidere, sufficiat. Nullus enim unquam in mundo isto habuit gratiã & gloriam apud omnes, etiam ipse filius Dei: imò alii dicebãt de ipso, bonus est: alii dicebant non, sed seducit turbas. Necessitati autẽ quæ potest accidere nõ sufficere etiam quæ sunt, sed necessaria essent quæ possunt esse. Sed qui mensuraret desideriũ suum necessitati præsenti, pauca sufficerent. Sic mensurant animalia: & ideo pauca eis sufficiunt. Senec. Quibus nihil deest, feris in alimentum solicitudo sua sufficit. Sic docet nos Apostolus, ut nos desideria nostra mensuremus. 1. ad Timot. 6. Habentes alimẽta, &c. Cum pecunia quantacunque sit finita, cupiditas infinita, non potest pecunia uia alia adæquari ei nisi cupiditas finiatur, & sic diminuatur. Vnde nõ est alia uia cupido perueniendi ad satietatem,

tem, nisi rescindendo desideriū suum. Vnde Sene. Si uis te diuitem facere, nō pecuniæ est adiiciendū, sed cupiditati detrahendum. ¶ Tertia causa quare auari desideriū nō satiatur, est hæc, quia quasi pars cibi appositi semper uenter efficitur. Verbi gratia: Auarus si habet nouum frumentū, statim condit nouū horreum. Si habet nouam uineam, condit nouum dolium, & tamen facit, ut cui prius deerat horreū, uel dolium, modò desit uinū uel frumentum. ¶ Quarta causa est hæc, quòd bona quæ auarus acquirit, quid uacui secum afferūt. Sicut enim homo habet aliquē defectum, sic & aliæ creaturæ. Vnde cum auro & argento uenit defectus clauis & seræ. Vinea habet defectum cellarii, doliorum, & aliorum multorū quæ secum affert: uenit enim necessitas plura expendendi cum diuitiis. Vnde Ecclesiast. 5. Vbi multæ opes, & multi qui comedūt eas. Et sic uerū est, permultis illos indigere, qui permulta possident, ut dicit Boët. Et sicut dicit Senec. Altera cupiditatum ex fine alterius trahitur. Idem: Cōgregetur in te quicquid multi diuites possident, ex his maiora cupere disces. Et super illud 1. ad Tim. 6. Quam quidam appetētes, errauerunt à fide. dicit Glo. Qui pecuniā appetit, capere cupit. Qui uult sitim cupiditatis suæ diuitiis sedare, similis est illi qui uult sitim corporalem extinguere salsam aquam bibendo. Aqua salsa ex eo quòd aqua nata est sitim extinguere, & eo quòd salsa nata est eam prouocare: Sic diuitiæ inquantum aliquē defectum supplent, sitim sedant: inquātum uerò multos defectus secū afferunt, sitim prouocant. ¶ Quinta causa est, quòd hæc cupiditas est quasi ignis. Vnde Eccl. 23. Anima calida quasi ignis ardēs. Et Prouerb. 30. Ignis nunquā dicit, sufficit. Ignis uerò non extinguitur ex appositione lignorū siccorū, sed augetur. Secūdū enim ligna syluæ exardescet ignis, ut dicitur Ecclesi. 28. Sic nec cupiditas extinguitur ex appositione diuitiarū, sed augetur. Crescit enim amor nummi quantū ipsa pecūnia crescit: quia pecunia nō ponitur, ubi sitis auari est. Vnde sicut uinū in dolio nō sedat sitim corporalem: sic nec pecunia in arca uel bursa sedat sitim auaritiæ. Insanis auare, qui pecuniam ponis in bursa uel arca: nō enim est ibi sitis. ¶ Sexta est, quòd pecūnia res est corporalis: anima uerò res est spiritualis. Res uerò spiritualis corporali non potest impleri: nec econuerso. Verbi gratia: Sicut arca sapientia non potest impleri, ita nec anima pecunia. ¶ Septima causa est uanitas pecuniæ. Vnde Dauid: Vt quid diligitis uanitatem? Et sicut plenū uano adhuc uacuū reputatur, ut arca plena aëre uacua reputatur, nec propter plenitudinem quam habet minus capax est

est alterius rei: sic anima auari quantumcũque habeat de diuitiis, adhuc uacua est. Vnde uerũ est quod dicit beata Virgo, Diuites dimisit inanes. Ad hoc pertinet quòd dicit Bernardus: Non plus satiabitur cor hominis auro, quàm corpus aura. Et Eccles. 34. Quasi qui apprehendit umbrã, & sequitur uentũ: sic qui attẽdit ad uisa mendacia. Et Ier. 4. Aspexi terrã, & ecce uacua erat, & nihil. Non solum autẽ inanis, & uacuus est omnis auarus, imò & pauper. Vnde Tullius: Si propter auiditatem pecuniæ quotidie decipis, poscis, eripis, sũtne hæc signa abundantis an egẽtis? Animus humanus non arca diues appellari solet, quamuis illa plena sit. Quum inanẽ te uidebo, diuitẽ non reputabo. Et subiungit: Contentũ suis rebus esse, sunt maximæ & certissimæ diuitiæ: quasi diues potest auarus esse, sed uerè diues nunquã erit. Vnde Prouer. 14. Est quasi diues, quum nihil habeat: & est quasi pauper, cum in multis diuitiis sit. Auarus in ueritate nihil habet eorũ quæ habere uidetur. Vnde Hieron. in magno prologo Bibliæ: Antiquum dictum est, Auaro deest tam quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autẽ, etiã obolo indiget. Quod exponit Bernard. dicens: Fideli totus mundus diuitiarum est: quia tam aduersa quàm prospera ipsius æquè seruiunt ei, & cooperãtur in bonũ. Et subiungit: Auarus esurit terrena, ut mendicus: fidelis contẽnit, ut dominus. Poëta: Sẽper auarus eget: nocet empta dolore uoluptas. Dauid: Diuites eguerunt, & esurierunt.

Quòd auaritia sit misera seruitus. CAP. V.

Qvinto facit ad detestationem auaritiæ misera seruitus, in qua auaritia ponit. Auarus enim seruus est diuitiarum. Vnde Dauid: Nihil inuenerunt uiri diuitiarum in manibus suis. Ordo congruus esset, ut diuitiæ uirorũ essent, non uiri diuitiarũ. Sed auaritia hanc peruersitatem facit, ubi uiri sint diuitiarũ. Dicitur autẽ auarus seruus diuitiarũ: quia non est possessor earũ, sed tantũ custos. Et non tantum non possidet, imò etiã possidetur ab eis. Quòd auarus sit custos diuitiarũ, dicit Gloss. super illud Luc. 16. Non potestis Deo seruire & mammonæ, his uerbis: Seruit diuitiis, qui custodit ut seruus: sed qui seruitutis excussit iugum, distribuit ut dominus. Quòd autẽ auarus diuitias nõ possideat, dicit Seneca his uerbis: Pecuniam magnam habet aliquis. Si auarus est, non habet. Si prodigus est, non habebit. Signum autem manifestum quòd auarus nõ sit possessor diuitiarum, est hoc, quod non potest inde facere quod uult, uel quod bonum iudicat: imò domina auaritia bene prohiberet ei. Vnde Ecclesiast. 6. Est aliud malũ, quod uidi sub sole,

quod est frequens apud homines, Vir cui Deus dedit diuitias, & honorem & substantiam, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei Deus potestatem ut comedat ex eo, sed homo extraneus deuorabit illud. Hoc uanitas & magna miseria est. Et Seneca: Non sit tibi auaritia, quæ quicquid omnibus abstulerit, sibiipsi neget. & Bernard. super Cantic. Quæritur à quouis eorum qui insatiabili corde lucris tẽporalibus inhiant, quid sentiãt de illis qui sua uẽdẽtes, & pauperibus erogantes, regnum cælorũ pro terrena substantia mercãtur, sapienterne agant. Respondebit, proculdubio, Sapienter. quære iterum sibi, Cur quòd approbat nõ facit. Non possum, inquit. Quare profectò? quia domina auaritia nõ permittit. Non habet auarus ea quæ habere uidetur, nisi eo modo loquẽdi quo quis compedes habet quibus compeditus est, qui potius dominantur ei quàm seruiant.

¶ *Quòd auarus possideatur à diuitiis.*

QVOD autem auarus possideatur à diuitiis, ostendit Sidonius, dicens: Res tuas si mediocriter colas, possides: si nimium, possideris. Hoc etiã potest probari, primo per hoc, quòd obedit eis auarus, sicut prius ostensum est ex illo uerbo Ecclesi. 10. Pecuniæ obediũt omnia. Secundo ex hoc, quòd conformat se auarus bursæ suæ, sicut ancilla dominæ. Bernar. super Cant. loquens ad auarum: Facis te pecuniæ tuæ non dominũ, sed seruũ, custodem, nõ possessorem. Denique cõformaris crumenæ tuæ tanquam seruus domino suo: ut quomodo ille necessario congaudet illi gaudenti, & condolet dolenti: tu quoque crescente marsupio tuo crescis pariter & animo, & decrescẽte pariter decrescis. Nam contraheris tristitia, quum illud exinanitur: & solueris lætitia, aut certe inflaris superbia, quũ illud impletur. Tertiò ostenditur quòd diuitiæ possideant auarum, ex hoc quòd ita impediunt eum quòd in nulla necessitate potest se habere. Si infirmus fuerit ad mortem, non potest se habere per horam ad audiendum cõsilium medici, ut scilicet audiat sermonẽ. *Si sententiam* mortis cognouerit latam cõtra se, non poterit se habere, ut iudicẽ pro uita sua oret. August. Venditis rebus nostris, nullum maius earum recipimus pretium quàm nosipsos. Implicati enim talibus, nostri nõ eramus. Sene. Gratuita nobis uidentur quæ carissimè constant. Ex hoc potest apparere stupor noster; quia ea sola putamus emi, pro quibus pecuniã damus uel soluimus. Ea gratuita uocamus, pro quibus nosipsos impendimus. Idem: Nihil est cuique se uilius. Idem: Nostri essemus, si nostra non essent. Nónne bene se

amisit

amisit diues auarus, qui in summa necessitate nō potest se habere? infirmus etiā ad mortē, nec potest se habere ad horā, ut consiliū medici audiat? id est, ut prædicationē audiat. lata est sententia mortis super eum, nec per unam horā potest se habere, ut pro uita sua iudicē oret. Si maledictus est qui partē suam deteriorē facit, quid ille qui omnino se reddit expertem? id est, sine parte, sicut dicit Bernard.

¶ *Quòd sex sunt quæ faciunt ad miseriam huius seruitutis.*

SEX sunt quæ faciunt ad miseriā illius seruitutis, in qua ponit auaritia. Primū est hoc, quòd ista seruitus est spiritualis. Multo enim indignius est mēte seruire, quàm corpore, ut dicit Sapiens, & Bern. An nō seruus cui dominatur peccatū, & maximè nisi tu fortè indignius iudices hominē tibi quàm uitium dominari? Secundū est uilitas rei cuius seruus est. Rei enim cōtemptibilis & ab omnibus cōculcabilis seruus est, scilicet terræ. Tertium est hoc, quòd ipse seruus est cuiusdā dominæ quæ uellet quòd ipse nunquā comederet uel biberet. Ista domina est auaritia. Quartū est hoc, quòd domina ista eos qui sibi seruierunt per totā uitā suā, nudos transmittit in camisia, nec aliam mercedem dat eis. Vnde Psal. Dormierunt somnū suum, & nihil inuenerunt: omnes uiri diuitiarū in manibus suis. Item: Simul insipiens & stultus peribunt, & relinquent alienis diuitias suas. Item: Ne timueris cum diues factus fuerit homo, &c. Eccl. 14. Qui congregat ex animo suo iniustè, aliis cōgregat, & in bonis illius alius luxuriabitur. Iob 1. Nudus egressus sum ex utero matris meæ, & nudus reuertar illuc. & 27. Diues quum dormierit, nihil secum auferet. 1. ad Timoth. 6. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus. Quintum est hoc, quòd domina ista honestissima præcipit furta, rapinas, periuria, proditiones, homicidia, imò etiam deicidia. Hæc præcepit principibus sacerdotum, ut filium Dei occiderēt. Sextū est hoc, quòd grauia præcepit. Vnde Ierem. 16. Seruietis diis alienis, qui non dabunt uobis requiē die. ac nocte. Esa. 20. Tradam Aegyptum in manibus dominorū crudelium. Et ut breuiter dicam, Auaritia seruis suis exhibet torturam, & compedes, & occupationes graues, & uiles, quæ seruis maleuolis solent exhiberi. Eccl. 33. Seruo maleuolo tortura & cōpedes, mitte illum in operationem, ne uacet. Greg. Ad compedes onerat quicquid homo præter necessaria curat. Auaritia seruos suos excæcat: & ad molam, id est, ad uolubilitatem terrenorum istorum molere facit. Quod significatum est Iudic. 16. in Sampsone, quē excæcatum Philistæi molere fecerunt. Auaritia etiam facit manus

auarorum in cophino seruire. Terra enim onerati uadunt per solitudinem. Ipsa etiam facit eos fodere, non solum fossorio, imò etiam corde. Vnde & talpis assimilantur. Ad miseriam etiam seruitutis auaritiæ, facit hoc, ꝙ auarus est seruus omnium illorum qui diuitias possunt ei conferre, uel auferre, uel conseruare. Seneca: Minus quàm seruus est, qui seruos timet.

Quòd magnam uim habeat auaritia ad capiẽdum animas & detinendum uel submergendum. CAP. VI.

SExto facit ad detestationem Auaritiæ hoc, ꝙ diabolus nõ habet machinamentũ efficacius ad capiẽdum uel detinendũ uel submergendum, quàm sit auaritia. Contra eam quasi nullum castrũ potest tenere. Quatuor sunt quæ ad fortitudinem castri solent facere, scilicet fossati magnitudo, loci altitudo, murus & aquę abundantia castrũ cingens. Contra primum comportat auaritia aggerem, & fossatum paupertatis replet. Vnde bene ei cõuenit quod legitur Habac. 1. Super omnem munitionẽ ridebit, comportabit aggerem, & capiet eam. Contra altitudinem uerò loci congregat molem terræ castro altiorẽ. Procurat enim quando uidet castrum aliquod in eminentia uitæ, ut tot temporalia habeat, quòd altiora sint quodammodo ipsis spiritualibus. Tunc temporalia quodammodo altiora sunt, quando spiritualibus pręponuntur: quando etiam in electione prælatorum maior habetur respectus ad illa, & magis occupantur prælati circa ea postquam electi sunt. Contra abundãtiam uerò aquæ lacrymarum & sapiẽtiæ salutaris auaritia obstruit terra meatus aquæ, dum adeò impedit spirituales uiros terrenorum solicitudine, quòd non possunt cogitare nec peccata sua, nec alias causas flendi, ut exitus aquarum deducant oculi eorum, & hoc est quod legitur Gene. 4. Cain interfecisse Abel. Cain interpretatur possessio, Abel luctus. Tunc Cain Abel interfecit, quum solicitudo terrenarum possessionũ luctum claustralium impedit. Item etiam impedit ne aqua gratiæ uel sapientiæ salutaris ad claustrales fluat. Ad quod potest pertinere quod legitur Iudith 7. quòd quum Holofernes obsedisset Bethuliam, fecit incidi aquæductum. Murum uerò castri subfodit auaritia, quum de muneribus prælatum ecclesiæ corrumpit. Vnde Gene. penul. Simeon & Leui fratres uasa iniquitatis bellantia. & quibusdam interpositis, subiũgitur: In furore suo occiderunt uirum, & in uoluntate sua suffoderunt murum. Simeon interpretatur exaudibilis, Leui assumptus. Vnde bene tenent hi duo figuram eorum qui munera largiuntur. Illi enim exaudiuntur in petitionibus suis, & assumuntur ad digni

dignitates. Isti occidunt prælatũ ecclesię qui uir deberet esse, & suffodiunt murũ, corrumpendo illum qui resistere deberet male ingredientibus in ecclesiã Dei. Nullum etiam uitium est cuius laquei sint potentiores ad capiendum quàm auaritia. Quod ideò est: quia auaritia habet laqueos ualde absconsos, & diuersos, & ferè ubique positos.

Quòd laquei auaritiæ tribus modis sint occulti.

DE absconsione legitur Iob 24. Abscondita est in terra pedica eius. & Dauid, Narrauerũt ut absconderẽt laqueos, dixerunt, Quis uidebit eos? Scrutati sunt &c. ¶ Abscõditi uerò possunt dici tribus modis. Primò, quia adeò subtiles sunt ꝙ periti magistri non uident eos: ut patet in subtilibus laqueis usuræ, & simoniæ, de quibus etiam summi magistri dubitãt. Secũdò, quia uelati sunt necessitate naturali: necessariũ est enim aliqua habere ad sustentationem uitæ. Vnde Gregorius: Primò, diabolus solicitat hominem, ut quærat necessaria: quando uerò est in opere, ut quęrat superflua. & ex hoc accidit ꝙ diabolus tẽtat eos de auaritia, quos non auderet tentare de luxuria, quia non audirent illum, quia nihil boni est ibi. Tertio uerò quia sunt uelati spirituali utilitate. Qui enim habet diuitias, potest peccata sua eleemosynis redimere, & multa alia bona facere. Ad quod referunt auari illud Eccle. 7. Vtilior est sapientia cum diuitiis, non attẽdentes ꝙ ualdè magnam oporteret esse sapiẽtiam, quę cum diuitiis duraret diu, quũ sapientia Salomonis cum eis durare non potuerit. Quòd autem laquei auaritię multi sunt & ubique positi, patet per hoc quod legitur Sapientiæ 14. quòd creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationẽ animæ hominũ, & in muscipulam pedibus insipientiũ. In quacunq; creatura desiderabili quam uidemus, habet auaritia laqueum suum. unde difficile est laqueos auaritiæ euadere ei qui corde in terra habitat. Ideò bene dicitur Esaiæ 24. Laqueus super te qui habitator es terræ. Et 1. Timot. 6. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli. ¶ Et nota ꝙ auaritia utitur muscipula ad capiẽdum incautos, in qua pro assere retinente, est tota domus una, & quandoque episcopatus unus, & quandoq; regnũ, ut quando aliquis talia iniustè possidet. De hac muscipula loquitur Augu. dicens auaro: Præda, quam uis rapere, est in muscipula. Tenes alienum, & teneris à diabolo. Et uix tales saluantur, cum ualde difficile sit ea relinquere quæ iniustè possident.

¶ *Quòd nullũ uitium fortius teneat hominẽ, quàm auaritia.*

NVLLVM enim uitium est qđ fortius hominẽ teneat. Cuius rei potest triplex causa assignari. ¶ Prima est soliditas rei cui li-

gatus est. Possessio enim sua pl⁹ durat quàm ipse: & ideo nõ soluitur à uitio auaritiæ, dum uiuit. ¶ Secunda causa est, quia pluribus stipitibus ligatus est. Quot possessiones amat, tot stipitibus ligatus est. Et multiplici funiculo: quia non solùm amore proprio, imò etiam amore filiorum. Vnde cum in morte desinit amare ea sibi, amat adhuc filiis suis. Potẽs etiam est auaritia ad submergendum hominem in profundum inferni. Vnde super illud Deuter. 33. Non habebit rex argenti & auri immensa pondera. dicit interlin. in infernũ mergentia. Et 1. ad Timo. 6. loquens Apostolus de diuitum desideriis, dicit, Quæ mergunt hominẽ in interitum, & perditionem. & Augustinus: Amas seculum, absorbebit te. Amatores enim suos uorare nouit, non portare. Nec mirum si auari demerguntur, cũ ligatam habeant ad collum per amorem, nõ molam asinariam, imò domum uel rem ponderosiorẽ, & sint in profundo maris.

Quòd Auaritia sit Deo exosa, iniuriosa proximo, & nociua proprio subiecto. Et primo quòd Deo exosa sit, testimoniis sacræ scripturæ ostenditur. CAP. VII.

SEptimo facit ad detestationẽ auaritiæ hoc, quòd ipsa est Deo ualde exosa, proximo ualde iniuriosa, & proprio subiecto ualde nociua. ¶ Primum potest ostendi ex testimoniis sacræ scripturæ, quæ Deum odire auaros, uel iratum esse eis, quale est illud, Odisti obseruantes uanitates superuacuas. Vanitates obseruant, qui in diuitiis sperant: & sicut tangitur in gloss. superuacuè sperat, qui sperat in diuitiis: quia quum in eis sperat, aut ipse expirat, & ea hic dimittit: aut quum uiuit, omnia pereunt, & ipse in spe sua deficit. Ad idẽ facit illud Iac. 4. Amicus huius mundi, inimicus Dei constituitur. & illud 1. Ioan. 2. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. & illud, Inimici eius terram lingent.

¶ *De quadruplici stultitia auari.*

IN quo uerbo quadruplex stultitia auarorum insinuatur. ¶ Prima est, quia rem immũdam corde lingunt quam carnis lingua erubesceret lingere: scilicet terram. ¶ Secũda est, quia quum diuitiæ spinę uocentur à Domino, Matt. 13. qui uerissimè res scit appellare, quum diuitias terrenas lingunt, solatium in eis quærendo, quasi mel super spinas lingunt. Quòd diuitiæ spinæ sint, dicit Greg. super illud Iob 30. Esse sub sentibus delicias reputabant. his uerbis: Profectò spinę sunt, quia cogitationum suarum aculeis mentem pungunt. ¶ Tertia stultitia est hęc, quia fonte dulcedinis & solatii neglecto, guttas solatii in terrenis diuitiis quærunt. ¶ Quarta stultitia est, quòd lingendo ad sacietatem se posse peruenire credunt.

Quod

¶ *Quòd auaris Deus sit iratus.*

QVOD uerò Deus iratus sit auaris, patet Primo ex illo uerbo Zach. 1. Ira magna irascor ego super omnes gentes opulentas. Secundo, ex illo uerbo Esa. 57. Propter iniquitatē auaritiæ eius iratus sum, & percussi eum. Tertio, ex illo uerbo Osee 12. Ad iracundiā prouocauit me Ephraim. Ephraim, id est fructificans, & diues. Quarto, ex illo uerbo quod dicit Iac. 5. auaris diuitibus: Thesaurizastis uobis irā in nouissimis diebus. ubi dicit glo. Nescis miser cū thesauro pecuniæ, thesaurum iræ pariter cumulari? Signū etiam ꝙ auarus sit Deo exosus, potest hic esse, ꝙ Deus non uult eū nominare. unde Luc. 16. nō nominatur diues, Lazarus uerò nominatur, & hæc potest esse causa: quia diuites uocauerunt nomina sua in terris suis. Vnde Dominus non uult memor esse nominū eorū per labia sua: quia nomina eorū fuerunt in ore ioculatorum, & aliorū hominū carnaliū, qui quasi porci sunt. Vnde sicut aliquis non poneret libenter in ore suo pomū quod in ore porci fuisset, sic Deus nomina talium in ore suo nō uult habere.

¶ *Quatuor rationes sunt quare Deus odit auaritiam.*

POTEST autem assignari quadruplex ratio inimicitiarum quæ sunt Dei ad auaritiā. Prima est hæc, ꝙ auaritia misericordiā fugat. Vnde sicut misericordia Deo specialiter placet, iuxta illud Osee 6. Misericordiā uolo, & non sacrificium: sic auaritia displicet ei. Secūda hæc est, ꝙ auaritia uilipendit multum Deum: Illud enim quod libēter faceret pro obolo, non uult facere, cùm dicitur ei quòd hoc faciat pro Deo. Tertia est hæc, ꝙ creaturā ab omnibus cōculcabilē deificat, non sine magna cōtumelia Dei. Ad augmentum uerò contumeliæ Dei, non solum unum Deum sibi facit, sed tot quot possessiones habet. unde Osee 10. Israël secundum multitudinē fructus sui multiplicauit altaria sibi, iuxta ubertatem terræ suæ exuberauit simulachris. Ad cumulum etiā contumeliæ facit quòd de bonis sibi à Deo collatis hāc cōtumeliā illi faciunt. Vnde Osee 2. Ego dedi ei frumentum, uinū, & oleum, & argentum multiplicaui eis, & aurum, quæ fecerunt Baal. In hoc autem deterior est hæc idololatria, idololatria gentiū: quia simulachra gentium os habent & cætera mēbra ad similitudinem hominū: sed auaritia deificat informem materiam, scilicet argentum & aurum.

¶ *Quòd auarus diues quinque rusticitates faciat Deo.*

QVARTA causa est hæc, ꝙ auarus diues quinq; rusticitates facit Deo, seu peruersitates quas nulli homini faceret. ¶ Prima est, quia cū beneficiū debeat acceptorē reddere memorē benefactoris sui: auarus tamen inde Deum magis obliuiscitur. Vnde

Osee 13. Adimpleti sunt, & satu-rati sunt, & eleuauerunt cor suũ, & obliti sunt mei. Et Esa. 57. Viã manus tuæ inuenisti, propterea Deũ non rogasti. Greg. Qui felicitatem quęsitã in terris inuenit, datorẽ qui eam tribuit nõ requirit. Gen. 40. Succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui. ¶ Secũda rusticitas est, ꝙ Deo de bonis sibi collatis gratias nõ agit: nec propterea eũ magis diligit, imò minus, quod nulli homini faceret. unde Iere. 5. Ibo ad optimates. Et sequitur quibusdã interpositis: Ecce, magis hi simul fregerunt iugum, ruperũt uincula. ¶ Tertia rusticitas est, quia quũ beneficium debeat esse quoddã frænũ retinẽs susceptorẽ beneficii ab iniuria largitoris, iuxta illud Esaiæ 47. Laude mea infrænabo te, ne intereas. auarus tamẽ nõ timet Deũ offendere, licet tot beneficia ab eo susceperit: nec timet beneficia suscipere, licet tantũ eũ offenderit, in quo etiam cauent sibi ipsi latrones. ¶ Quarta rusticitas est hæc, ꝙ quanto maiorem terrã à Deo tenet, tãto ad minus seruitiũ teneri se credit. Diuites omnino nihil uolũt facere de seruitio Dei. ¶ Quinta rusticitas est, quia cùm teneat bona Domini in manib⁹ suis, & Dominus inde petat in pauperibus, ipsi nolunt dare uel cõmodare etiã ad centuplã usurã: quod facerent uni Iudæo uel Saraceno. Vnde Aug. ad auarũ: Dicit tibi Christus, Da mihi ex eo quod dedi tibi. De meo quæro, & mihi nõ donas. Da mihi, & reddo. Habuisti me largitorẽ, facito me debitorẽ, habeã te fœneratorẽ. Pauca mihi das, plura reddã. Tẽporalia mihi das, æterna restituã. Idẽ: Præbe tectũ, & accipe cælũ. Ber. Quid insaniæ est, ꝙ cũctãtur relinquere simpla pro centuplis? Vbi est cupidus? ubi ambitiosus? ubi cõquisitor huius seculi?

¶ *Quòd auaritia sit iniuriosa proximo.*

SEQVITVR de malis quæ facit auaritia proximo. Quę multa sunt. Ex hac enim sequuntur bella & lites. unde Iacob. 5. Vnde in uobis bella & lites, nisi ex concupiscentiis uestris? Sen. Quietissimè uiuerent homines, si hæc duo pronomina de medio tollerentur, meum & tuum. Ex hac etiam sequuntur homicidia. Vnde Cain qui interpretatur possessio, legitur fratrem suũ Abel occidisse. Et Prouerbiorum 1. Fili mi, si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini. Et pòst subiungitur causa motiua: Omnẽ substantiam pretiosam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis &c. Ex hac etiam sequitur rapina. Vnde Ecclesiastic. 13. Venatio leonis onager in eremo. Sic pascua diuitum sunt pauperes. Auarus nulli fidem custodit, nec Deo, nec homini. Deo nõ: ipsius enim est uox illa Luc. 10. Ecce hæ-

res.

res, uenite occidamus eum, ut nostra fiat hereditas. Homini nō: Filius enim auarus mortē patris exoptat, & mater filiam uēdit iugulatoribus infernalibus. Ex hac etiā accidit quòd filii uolunt potius parentes comburi æternaliter, quàm hæreditatē sibi minui. Hæc facit ut tribunalia uelut tabernæ sint, in quibus sanguis innocentū uenalis offertur. Amos 3. Nescierūt facere rectum, dicit dominus: thesaurizantes iniquitatē. Hæc mendacia uel periuria non timet, pupillos & uiduam exhæredat. Hæc pauperes contēnit & irridet. unde Iob 12. Deridetur iusti simplicitas, lampas contenta apud cogitationes diuitum, parata ad tēpus statutū. Et Eccl. 13. Sicut abominatio est superbo *humilitas, sic execratio est diuiti pauper*. Hæc est immisericors proximo. unde Iob. 40. Cor eius indurabitur quasi lapis. Cor diaboli est auarus. Et Lucæ 12. habetur de Lazaro petente eleemosynam, & nemo illi dabat. Et notatur ibi immisericordia diuitis epulonis & etiam familiæ illius. Et Amos 6. Bibentes uinum in phialis, & optimo unguento delibuti, nihil compatiebantur super contritione Ioseph.

¶ *Quomodo proprio subiecto noceat auaritia.*

SEQVITVR uidere quomodo auaritia noceat proprio subiecto. Notandum ergo quòd auaritia reddit hominē stultum. unde Lucæ 12. Stulte, hac nocte animā tuam repetēt à te: quæ autem parasti, cuius erūt? Sic est qui sibi thesaurizat, & nō est in Deū diues. & supplet glo. supra illud, Sic est stultus. Ad idem pertinet illud Apostoli, Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. & Prouerb. 1. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti quæ sibi noxia sunt cupient? Nec est stultus auarus unica stultitia, sed multiplici. Non solū stultus, imò & insanus est.

¶ *De insania auari diuitis.*

INSANIA uerò diuitis auari potest multipliciter ostendi. ¶ Primò, per hoc quòd occultos laqueos exquirit, ut se strāgulet. Vnde Prou. 26. Cor iniqui exquirit mala. Iniquus potest intelligi auarus propter illud uerbū Eccl. 10. Nihil iniquius, quàm amare pecuniā. qui ad modū insani exquirit mala, scilicet laqueos occultos usuræ & simoniæ, in quibus se interficiat. ¶ Secundò, potest ostendi ista insania per hoc, quòd uolūtarius uadit submergere se. Singulis diebus facit dietā unā in infernū. Quis adeò sapiens est qui insanus reputari non possit, si requisitus quò eat, respōdeat, Vado me submergere, uel suspendere? Hoc autē respondere potest quicunq; est in mortali peccato: uadit enim submergere se in abyssum inferni, quod est summa stultitia, sicut sapientia summa est in paradisum ire. Vnde Eccles. 6. Quid habet amplius stulto sapiens? & quid

paup

pauper, nisi ut pergat illuc ubi est uita? ¶ Tertiò per hoc, quòd cùm insipiēs sit, insipientiā suam non agnoscit, imo sapientem se putat: quod plus est quàm stultitia, & quàm insania. Vnde Prou. 28. Sapiēs sibi uidetur uir diues: pauper autem prudens, scrutabitur eum. Pauper iste Christus est qui scrutabitur eum qui sibi sapiens uidetur, ostendens eum non fuisse sapientem. Et Prouerbior. 22. Vidisti hominem sibi sapientem uideri, magis illo spem habebit stultus. In quo uerbo innuitur insipientiorem esse cæteris illum, qui se putat sapientem quum non sit. ¶ Quartò, ostenditur insania ista per hoc, quòd auarus spiritualiter interficit omnes qui iuxta se sunt. Si uideris aliquem qui claua accepta primò interficeret uxorē suam, deinde filios suos & filias, & totam familiam, & post sacerdotem ne pro peccato suo eum excommunicaret, nunquid eum insanū reputares? Sic facit auarus, præcipuè usurarius, dum omnes tales facit communicari peccato suo. Corporaliter etiam percutit diues uicinos suos. Quandoque enim diuitiæ suæ eum faciūt insanire. Vnde alapa una quādoq; constat ei centum libras. Vnde Eccles. 21. Obiurgatio & iniuriæ annihilabūt substantiā, & domus quæ nimis locuples est, annihilabitur superbia. De hac persecutione loquitur Dominus, Matth. 24. dicens: Si autem dixerit malus ille seruus in corde suo, Morā facit dominus meus, & cœperit percutere cōseruos suos, &c. ¶ Quintò, ostēditur insania ista per hoc, quia ad districtissimum iudicē cum re furtiua ire non timet. Dū uiuimus, non cessamus ad iudicem ire, & quotidie proximiores sumus. ¶ Sextò, ostenditur insania ista per hoc, quòd cum domus cōscientiæ suæ igne cupiditatis succensa sit tempore quo aquam gratiæ ad ignem illum infernalem extinguēdum quærere debuit, quærit potius quasi faculas ad incendendū domum suam, quia quærit aurum & argentum, cæteráque concupiscibilia, quæ ignem cupiditatis incendunt.

¶ *De multiplici stultitia Auari.*

SEQVITVR de multiplici stultitia auari. Et est prima stultitia eius, quòd se cæteris rebus minus diligit, quod potest ostendi. ¶ Primò, per hoc quòd se malū & sua bona uult habere. unde Aug. Adeò cæcitas mētis conualuit, adeò absorbuit hominē interius, ut omnia uelit præter seipsum bona habere. Et iterū Augu. loquēs ad auarum. Quid est quod te uelis malū habere? Nihil omninò. Non uxorē, nō filiū, non seruum, non tunicā, postremo non caligā, & tamē uis habere malam uitā. Rogo te præpone uitā tuam caligæ tuæ. ¶ Secūdò, potest ostēdi idem per hoc quod auarus de perditione sui nō dolet, de perditione autem oboli

dolet

doleret. Singulis diebus sotulares suos tergit, seipsum autẽ per annũ in sordibus relinquit: nec etiã tunc bene mũdat. ¶ Tertiò, potest idẽ ostendi per hoc quòd de corde suo quasi clypeũ rebus suis facit, ut cor suum incõmoda rerum suarũ primo excipiat, similis cuidam stulto, qui habens sotulares nouos transiens per spinas, se discalciauit. Adeò enim amabat sotulares suos, quòd potius elegit sotularibus suis quàm propriis pedibus parcere. ¶ Secũda stultitia auari est, ꝙ sua negligit, & de alienis solicitus est.

¶ *Quæ propriè sint hominis.*

QVATVOR autẽ sunt quæ possumus dicere nostra, scilicet bona interna. Vnde Seneca: Sapiens intra se omne bonum terminabit. Et dicit quòd quidã patria capta, uxore & liberis amissis, quum ex incẽdio publico solus & tamẽ beatus exiret. Interroganti uictori, si quid perdidisset: Nihil, inquit, perdidi: bona mea mecum sunt. Ista bona interna negligit auarus. Proiecit enim in uita intima sua: ut legitur Ecclesiast. 10. Nostrum est etiã tempus. unde Senec. Cætera à nobis aliena sunt: tempus tantum nostrum est. Quòd autem tempus quodam speciali modo nostrũ sit, uidetur per hoc, quòd qui tẽpus amittit, seipsum amittit: qui medium uitæ suæ amittit, se dimidiũ amittit: & qui totum tempus amittit, se totum amittit. Nostra etiam sunt ea quæ pauperibus largimur. Vnde quidã cùm dominus eius uellet de bonis eius habere, & præcepisset ei ut de bonis suis uirtutem diceret ei, facta cõputatione fercentorũ aureorum, quos pauperibus erogauerat, respondit, quòd nihil plus in mundo habebat præter centũ aureos. Cùm autem à circunstãtibus obiiceretur ei, quòd falsum esset, & diceret: Illa grangia tantũ ualet, & illa domus tantum, & multa alia. Ille respondit, Illa non sunt mea, sed domini mei: quia quando uoluerit, accipiet tanquã suũ: sed illud quod dedi pro Deo per manus pauperum in salua custodia posui, ita quòd nullus potest mihi illud auferre. Ad quod ꝑtinet illud quod legitur Eccl. 17. & 29. Eleemosyna uiri quasi sacculus cum ipso. Nostra etiam sunt bona æterna. unde Luc. 16. Si in alieno fideles nõ fuistis, quod uestrum est quis dabit uobis? Alienũ uocat bonũ transitoriũ, nostrum æternũ. Sua igitur negligit auarus, qui quatuor prædicta quæ propriè sua sunt, nõ timet amittere: de alienis uerò solicitus est: id est, de tẽporalibus istis quæ nostra non sunt. Sicut potest ostendi.

¶ *Quòd temporalia ista non sunt hominis.*

PRIMO ex hoc quòd dominus dicit in Luca, Si in alieno, &c. Secundo ex illo uerbo Abacuc 2. Væ qui cõgregat non sua. Tertio, ex illo uerbo Ambros. super Lucã, Nõ bona sunt hominis

quæ

quæ secum ferre nõ potest. Sola misericordia comes est defunctorũ. quod intelligendũ est de filiis defunctis, qui cum misericordia in præsenti societatẽ habuerunt. Quarto potest idẽ rationabiliter ostendi. ¶ Primò, per hoc quòd bona tẽporalia assimilantur fluuio transeunti. Fatua esset ciuitas aliqua quę ęstimaret aquã Rhodani ante se transeuntẽ sibi remansuram, cùm per tot ciuitates transierit, nec eis remanserit: Sic fatui sunt qui bona tẽporalia sibi remansura putant. Vnde quidã: Erras si mansuras putas tibi diuitias, quę per tot manus hominũ transierunt. Hanc rationẽ insinuat Dauid, ubi dicit, Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Diuitiæ ad modũ fluuii sicut affluunt, sic defluunt. Non est aqua Rhodani illius ciuitatis ante quã transit, sed ad necessitatẽ suam potest inde sumere: sic licet bonis temporalibus uti possimus ad necessitatem nostram, nostra tamen non sunt, sed sicut uulgariter dicitur, Tout fut à autruy, tout est à autruy. ¶ Secundò, potest ostẽdi quòd nostra nõ sunt, per hoc quòd terra in qua crescunt nostra non est. Vnde Dauid, Quomodo cantabimus canticum domini in terra alienà? Et iterum, Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. ¶ Tertiò per hoc, quòd ianitor huius mundi, mors scilicet, non permittit nos ferre aliquid de hoc mundo: quando aliquis sedet ad mensam alicuius potentis, multa apponuntur sibi, scilicet scyphi argentei, scutellæ, & similia, in quibus solum usum habet. Si uerò aliquis ex simplicitate crederet ea esse sua, & uellet ea secum ferre, ianitor bene ostẽderet ad portam quòd nihil iuris in eis haberet. Ita diuites credunt bona temporalia sua esse, sed mors bene ostendit eis cõtrariũ, cùm dicit: Nihil intulistis in hunc mundũ, nec quicquam auferre potestis. ¶ Quartò, potest idem ostendi per hoc, quia dũ canis sequitur duos homines, nescitur quis eius dominus sit: sed si separẽtur illi ab inuicem, canis sequitur dominum suum, & tunc apparet cuius sit. Sic diuitiæ in morte remanent cum mundo, & deserũt auarum. ¶ Et est notabile exemplum *principis* magni *Saracenorum*, qui cum mortem sibi imminere inspiceret, pannũ lineum de quo sibi sudarium consuendum erat, erexit in signũ, & fecit circumferri per ciuitatẽ à præcone dicẽte, Hæc dicit princeps uester: Cùm essem dominus undecim regionum, hoc solũ de gloria mea & diuitiis meis mecum auferã. Diuitiæ sunt uelut infideles amici, qui amatores suos in extrema necessitate deserũt. Vnde quidã cùm à diuitiis suis auxiliũ implorasset, nec etiã posset habere responsionẽ ab eis, ait, O fallaces diuitiæ, toto corde uos amaui, & honoraui, & nunc in tanta necessit

cessitate positus nihil cõsilii uel auxilii à uobis habere possum. Paratæ estis me deserere, nec uultis me sequi: ego præmittam uos. Et his dictis statim distribuit omnia pauperibus. ¶ Vltimò, potest ostendi quòd temporalia nostra non sunt per hoc quòd solã dispensationem in eis habemus. Ambros. Nemo dicat proprium quod cõmune est. Plus q̃ sufficeret ad sumptũ, uiolẽter obtentũ est. Ille qui sua negligit, & alia excolit, iuxta sapientiam huius mundi, infelix reputatur: quia cùm aliena cõpellitur relinquere, ex suis quæ neglexit non potest sustẽtari. Sic auarus cùm temporalia bona amiserit, bonis æternis carebit. ¶ Tertia stultia auari est: quia ea amat quæ amatoribus suis non prosunt, imò sunt eis ualde nociua, contemptoribus uerò suis ualde sunt utilia. unde melioris conditionis sunt qui ea non amant, quàm qui ea amant. Quòd diuitiæ nõ prosint amatoribus suis, patet ex illo uerbo Ecclesiast. 5. Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.

¶ *De quinque fructibus diuitiarũ.*

QVINQVE fructus uidentur esse diuitiarũ. Primus est satietas. unde Tullius: Fructus diuitiarũ est copia, hunc fructum nõ capit qui diuitias amat. Amor enim est fames spiritualis, fames autem non est satietas. Secundus autem fructus est, redẽptio animarum. Vnde Prouer. 13. Redemptio animæ uiri, propriæ diuitiæ. Et Danielis 4. Peccata tua eleemosynis redime. Prouerb. 14. Corona sapientium diuitiæ eorum. Tertius est emptio regni cælestis. Vnde Lucæ 16. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, &c. & August. Præbe tectum, & accipe cælum. Quartus fructus est patrocinium pauperum. Vnde Gregor. Pauperes nõ sunt despiciendi ut egeni, sed rogandi ut patroni. Pauperes sunt sicut stipendiarii nostri. unde Ecclesiast. 29. Conclude eleemosynam in sinu pauperis. & paulò pòst, Super scutum potẽtis & lanceas pugnabit aduersus inimicos tuos. Quintus fructus est, ipsarum diuitiarũ multiplicatio. unde 1. ad Timo. 4. Pietas ad omnia utilis est, promissionem habẽs uitæ quæ nunc est & futuræ. Quatuor ultimos fructus nõ colligit ex diuitiis, qui eas amat, quia eas nõ seminat, sed retinet apud se: & ideo nõ potest fructũ inde colligere. Non solũ autem non prosunt diuitiæ amatoribus suis, imò etiã multũ nocent. Inquinant enim eos, cruciant & occidunt. Ad primum facit illud uerbum Bernar. Beatus qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amata inquinãt. Ad secundũ facit illud quod dicit Seneca: Proiice quæ cor tuũ laniant: quæ si aliter abstrahi nequirent, cor ipsum cum eis auellẽdum esset. Ad tertium facit, quòd cùm Constantinus dedit Imperium ecclesiæ, audita est hæc uox, Hodie infusum

fusum est uenenũ ecclesiæ Dei. Diuitiæ ergo ut uenenum se habẽt ad amatores suos, interficiũt enim eos. Ideo miratur Dauid quare diligantur, dicens: Vt quid diligitis uanitatem, &c. Et Prou. 1. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, &c. Ipsæ etiam diuitiæ quodammodo ne amentur clamant, dum tot afflictiones faciũt amatoribus suis. Vnde Gregor. Mundus iste dum tot afflictionibus pulsat, tot calamitates ingeminat, quid aliud nisi ut non diligatur clamat? Quòd autem diuitiæ sint utiles contemptoribus suis, patet ex hoc quòd earum contẽptores licet pauperes sint, ex cõtemptu earum regnũ æternum emunt. ¶ Quarta stultitia auari est, quòd ea custodit quæ custodita perdũtur, perdita uerò custodiuntur. Quod ostendi potest per simile de frumẽto, quod si custodiatur perditur, si seminãdo perdatur, renouatur & multiplicatur. Vnde super illud Matthæi 16. Qui uoluerit animã suã saluam facere, perdet eam, dicit glos. Quasi dicatur agricolæ: Si frumentũ seruas, perdis: si seminas, renouas. Ad idem facit illud Eccl. 29. Perde pecuniã propter fratrem & amicum, & non abscondas sub lapide in perditionem. Lapis uocatur cordis duritia. Sub qua dum abscõditur, in perditionem absconditur: quia dum seruari creditur, perditur. Et non solum perditur, imò etiã perdit dominũ suum, quod deterius est. Vnde Bernard. loquẽs de bonis tẽporalibus, dicit: Vtinam tantum congregata perirent, & non cõgregator eorum. Tolerabilius esset insudare labori perituro, quàm peremptu ro. ¶ Quinta stultitia auari est, in expendendo prodigè: quod facit dum pretiosum lumen rationis consumit in quærendo temporalia quæ uilia sunt. de hoc lumine dicitur in Psalm. Signatum est super nos lumen uultus tui domine. Lumẽ uultus Dei, ratio est, quia secundũ eum Dei imago sumus. Lumen ergo rationis est signatum super nos: quia impressum est nobis sicut imago sigilli ceræ imprimitur. ¶ Hoc lumen ualde pretiosum est, sicut potest ostendi tripliciter. ¶ Primò per hoc, quòd secundũ illud Deo similes sumus. ¶ *Secundò* per hoc, quòd præualet *toti mundo* absq; creaturis rationalibus: quod patet per hoc, quòd si alicui lumen rationis tenebrescat, per insaniã uel alio modo, melius est illi lumẽ restitui quàm totum mundũ ei acquiri. ¶ Tertiò potest idẽ ostendi per hoc quòd sol & luna & omnia alia luminaria cæli, imò etiã omnes creaturæ uisibiles deseruiunt huic lumini, & sunt quasi ad accendẽdum illud. Vnde manifestum est, quale sit lumen istud, cui tam pretiosa luminaria deseruiunt. Valde enim paruis candelis solent accendi ualde magni cerei. Hoc lumen expendũt auari in

ri in quærēdo temporalia, quæ Apostolus arbitratus est ut stercora, quem nō credimus fuisse deceptum in sua arbitratione. Si quis candelam quinque denariorum expenderet quærendo unū obolum, ualde fatuus reputaretur: quanto insipientior reputandus est auarus, qui lumē pretiosum, imò impreciabile in congregando lutū expendit? Verè insanus est auarus qui uicinos suos reprehendit de hoc quòd ceram cōsumunt, cùm sepum eis sufficere posset, dicens: Vt quid perditio hæc? seipsum uerò non reprehendit de perditione talis & tanti luminis. Lumen istud regnū est datū homini, ut eo circa se & Deū utatur. Auarus uerò eo utetur circa iumēta sua, ipse uerò remanet in tenebris. Iumenta sua ad lumen comedunt, ipse uerò comedit in umbris, unde Eccle. 5. dicitur de auaro: Cunctis diebus uitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atque tristitia. Et quia in tenebris comedit, ideo noxia & uenenata comedit. O quàm fatuus reputaretur quis qui ad præsepe iumētorū suorū cereum magnū poneret, ad mensam uerò suā esset sine lumine, Sed insipientior eò est auarus, qui nec solum lumē rationis prodigè expendit, imò seipsum dum se totū rebus suis largitur ordinandis & excolendis, & de se nihil retinet sibiipsi, cum ipse amplius regimine & cultura indigeat. ¶ Sexta stultitia est in acquirendo. Fatuus operarius est, qui sciens aliquam bonā artē ex qua potest lucrari decē marcas in die, & facit uile opus unde tantū quatuor denarios, acquirit. Insipientior est auarus qui labore diurno tātum lucratur aliquid terrenum, cùm labore eodē, uel minori, & quādoq; maiori, si propter Deū faceret, posset lucrari regnū cælorū. Ad quod pertinet illud Gregorii, Fatuum est inde temporalia quærere, unde possumus æterna habere. Minuit dominus hominē paulominus ab angelis, sed homo ex auaritia sua minuit se multo amplius à iumētis, cùm reducit se ad illud opus in quo multo minus ualet homo quàm equus. Locatur enim equus duodecim denariis, quando homo locat se nisi quatuor. Vnde nisi homo laborem suum ad Deum referat, à quo aliam mercedem recipiet, inferior iumentis quantum ad hoc est. Fatuus etiā negotiator est auarus, qui simpla pro centuplis non uult commutare. Vnde Bern. loquens de uerbo isto, Centuplū accipietis &c. dicit, Quid insaniæ est ꝙ cunctamur relinquere simpla pro centuplis? Vbi cupidus? ubi ambitiosus? ubi conquisitor huius seculi? Fatuus est qui ad hoc laborat ut spinæ diuitiarum sibi multiplicentur quæ eū pūgant in præsenti uariis curis, & occasionaliter succendent eum in inferno.

Nunquid colliget auarus de spinis istis uuas, aut de tribulis ficus? Imò etiam in præsenti inueniet in illis molestiam & asperitatẽ, in quibus quæsiuit suauitatem. Auarus etiam talpæ similis est, quæ quicquid fodit, super humeros proprios ponit. Sic auarus ea quæ male acqrit, quodammodo super se ponit. Impediũt enim eũ ne ad uitã gratiæ suscitari possit. Vnde diuitiis quas acquirit cumulat se. Auarus etiam similis est, secundum Bern. homini qui suffocatur in aqua, qui nõ dimittit quicquid tenere potest. Et cùm deberet amplecti tabulã pœnitẽtiæ quæ eum à naufragio liberaret, potius amplectitur aurũ & argentum &c. põderosa, quæ mergũt eum in profundũ inferni. Et ut breuiter dicã, Auarus antequã lucretur, seipsum perdit, & antequam aliquid capiat capitur. Iusto enim iudicio Dei fit, sicut dicit August. ut à diuitiis quas iniustè capere uoluit, capiatur iustissimè, imò qđ deterius est ipsis diuitiis, quasi quadam esca à diabolo capiatur. ¶ Septima stultitia est, ꝙ nec solũ expendẽdo uel acqrẽdo insipienter agit auarus, sed etiam custodiendo.

¶ *Quòd auarus stultè agat, custodiendo diuitias.*

ET hæc quatuor de causis. Primò quia thesaurizat ubi oẽs antecessores sui thesauros amiserunt, scilicet in mundo isto. Vnde Ose. 7. Ephraim factus est sicut colũba seducta, nõ habens cor: id est, sapientiã. Hæc est insipientia columbæ, quòd pullos suos ibi ponit ubi omnes amittere consueuit. ¶ Secundo, *quia* custodire uult quę durabilia nõ sunt. ¶ Temporalia ista quatuor de causis consumũtur. ¶ Primò, propter corruptibilitatem propriam. Vnde Iaco. 5. Agite nunc diuites, plorate ululantes in miseriis uestris quæ euenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt &c. ¶ Secũda causa est aliena rapacitas. Vnde Matth. 6. de ista causa & præcedẽte dicitur, Nolite thesaurizare uobis thesaurũ in terra, ubi ærugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiũt & furantur. ¶ Tertia causa est superbia quã diuitiæ pariũt, quæ postea diuitias consumit, Vnde Augu. Vermis diuitũ superbia est. ¶ Quarta causa est, ampla familia quã diuitiæ requirũt. Vnde Eccl. 5. Vbi multæ sunt opes, ibi multi sunt qui comedũt eas. Et quid prodest possessori nisi ꝙ cernit eas oculis suis? ¶ Tertiò insipienter agit auarus custodiendo, quia uult sua secum habere, cùm securius possint sibi ab alio custodiri.

¶ *Fatuus est qui uult pecuniam suam secum habere.*

QVINQVE casus sunt in quibus fatuus est qui pecuniam suã secum uult habere. ¶ Primus casus est, quando aliquis est uiator, & est transiturus per locum ubi scit se spoliandum esse: tũc fatuus

Fatuus est si amplius uelit de pecunia sua secũ habere quàm sit necessariũ ei ad expensas usque ad locũ illum. Onus enim esset ei, si amitteret eam. Locus per quem necessario sumus trãsituri, est mors, ubi spoliabimur. Spoliatur homo in morte, quia mors angustũ est foramen. Vnde Ber. Quid tu camele gibbũ? qd tu pecuniose proditoris loculos tollis? non sic impie, non sic ingredieris. Foramẽ acus huiusmodi sarcinas non admittit. ¶ Secũdo spoliatur homo quasi rediturus in uentrẽ matris suæ, scilicet terræ, unde Eccl. 40. Iugum graue super filios Adæ à die exitus illorum de uẽtre matris usq; in diem sepulturæ. Et in Iob 1. Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar illuc: id est, in uterũ matris, scilicet in terram. ¶ Tertio spoliatur homo in morte ad instar damnatorum qui tradendi patibulo spoliantur. Fatuus est ergo auarus, qui diuitias secum uult habere, cùm sciat se in morte spoliandum esse: & non uult eas mittere in locum securũ per manus pauperum. Grego. Securius feruntur diuitiæ de patria ad patriã per manus plurium, quàm unius. ¶ Secũdus casus in quo fatuus est qui pecuniã suã secũ uult habere, est, cùm naufragiũ alicui imminet. Vnde Greg. super illud Iob 31. Quasi fluctus tumẽtes super me timui semper Deũ, Cum fluctus desuper imminẽt, tũc nautæ de naui proiiciũt, pro quibus lõga naufragia sum pferunt. Fatuus est ergo auarus qui in tanto naufragio positus potius uult pecuniam suã secum habere, quàm eam in saluo esse, præcipuè cũ Seneca dicat, Nemo cum sarcinis enatat. ¶ Tertius casus in quo nõ uult aliqs pecuniam suã secũ habere, est, cũ pecunia illa furtiua est, & scit pecuniam illam testimoniũ fore suæ damnationis, si apud se inuẽta fuerit. Fatuus est ergo auarus qui rem male acquisitã, quæ testimonium erit condemnationis ipsius, ita diligenter conseruat, uidetur cõiurasse sibi mortem propriam, cùm in iudicio tam periculoso testes producere uelit cõtra se. Ad hoc pertinere uidetur quod auaris dicitur Iac. 5. Aurum & argentũ uestrũ æruginauit, & ærugo eorũ erit uobis in testimonium, & mãducabit carnes uestras sicut ignis. ¶ Quartus casus est, in quo nõ uult aliquis pecuniam suã secũ habere, cùm hostes sui eum insequũtur, & pecunia illa est impedimentũ fugæ illius. Ex quo satis manifestũ est quàm insipiens sit auarus quẽ hostes inuisibiles insequuntur, & pecuniam suam nulli commendare uult, sed potius uult eam custodire, cùm in ueritate ipsa potius eum custodiat & detineat, nec de manibus eius possit euadere, Vnde auarus est sicut simia uel ursus, qui quandoq; ligantur ad

ſtipitem uel truncum mobilem. Et poſſet alicui uideri quòd ſimia uel urſus ſtipitẽ cuſtodiat, cùm potius à ſtipite cuſtodiatur. Sic auari ligati ſunt ad temporalia bona, quorum quædam ſunt mobilia, quædam immobilia, & potius per ea cuſtodiũtur à diabolo, quàm ipſi cuſtodiant ea. Nec poſſunt procedere niſi quantum uinculum amoris quo ad diuitias ſuas ligati ſunt permittit. Vnde Exo. 8. Verũtamen longius ne abeatis. ¶ Quintus caſus quomodo uult aliquis pecuniam ſuam ſecum habere eſt, cùm timet ſuper eam ſe inquietari, uel utlargiatur eam, uel ut mutuo concedat. Et iſta cauſa deberet multũ mouere auarũ, ꝙ pecuniam ſuam in loco ſaluo reponeret. Sicut enim caro circa oſſa canes prouocat, ut illa rodant & mordeant: & ſicut reclamatoria prouocant aues rapaces: ſic diuitiæ contra auaros fures & raptores prouocant. Vnde Seneca: Auarus diues cupiditatem irritat. Imò ſicuti caro quæ oſsi adhæret, cæteris carnibus amplius appetitur: ſic diuitiæ auarorũ. Dicunt enim, Auferamus ei, quia nũquam inde daret nobis: unde à multis inquietatur auarus. Accidit etiã auaro ſicut quibuſdam arboribus quæ nolũt hominibus fructus ſuos dimittere, niſi cum difficultate: uel quia non citò matureſcunt, uel alia de cauſa nihilominus arboribus illis auferũtur fructus ſui; & inſuper optimè uerberantur, etiam uſque ad fractionem multorum ramorum ſuorum. Aliæ uerò arbores quæ de facili fructus ſuos dimittunt hominibus, remanent abſq; damno ramorũ ſuorum. Similiter auarus diuitiis ſuis ſpoliatur uelit nolit, & præter hæc flagellatur & affligitur ſæpe. ¶ Quarto inſipienter agit auarus ſua cuſtodiendo, quia non uult ea præmittere in cælũ. Non enim uult eleemoſynas facere in uita ſua, ſed expectat ꝙ ab aliis ſibi fiant eleemoſynæ poſt mortem. In quo ſimilis illi eſt qui de nocte tranſiturus per loca foueis plena, lucernam uellet ferri poſt tergũ. Eleemoſynæ enim quas facit homo in uita ſua, ſunt quaſi lucerna quæ præfertur homini, & cuſtodit hominẽ ne cadat in foueam inferni. Eleemoſynæ uero poſt mortẽ factæ ſunt quaſi lucerna poſt tergũ, quæ nõ cuſtodit hominẽ qn cadere poſsit in foueã inferni. Et ſi iam cecidit, nõ extrahũt eũ inde eleemoſynæ: qa in inferno nulla eſt redemptio.

¶ *De tribus aliјs ſtultitijs auari.*

SEQVITVR de aliis tribus ſtultitiis auarorũ. Quarum prima eſt improuidentia. Secũda, incircunſpectio. Tertia uerò incautela. Hæc enim tria ſunt ſpecies ſtultitiæ, ſicut eorũ contrariæ ſunt ſpecies prudẽtiæ, ſcilicet prouidẽtia, circunſpectio, & cautela. Quòd aũt auarus ualde inſipienter ſe habeat in ſua proui

prouisione, potest ostendi multipliciter. Primo per hoc quòd ubi in æternũ mansurus est, de domo sibi nõ prouidet: ubi uerò quasi per noctem hospitaturus est, palatia magna cõstruit. Hæc est uita præsens, si ad æternitatem futuræ uitæ cõparetur. Vnde Sap. 5. dicitur ꝙ spes impii est quasi lanugo, uel tanquã memoria hospitis unius diei prætereũtis. Et Tull. loquens de eo qui bene uixit in mũdo isto, dicit quòd ipse ex hac uita discedet tanquam ex hospitio, nõ tanquam ex domo. Imò quod plus est, uita præsens est quasi quoddam diuersoriũ, ad quod homo declinat ad cõmorãdum aliquantulum: uel est quasi uia per quam cursim transituri sumus. Ad primã facit quod dicit Tullius, Commorandi diuersorium, nõ habitandi nobis natura dedit. Ad hoc signandũ dominus in diuersorio nasci uoluit. Breuitas huius uitæ in futuro uerius cognoscetur. Vnde Sapien. 5. dicũt damnati in inferno, Nos nati cõtinuò desinimus esse: adhuc uerò ꝙ nos per uiam præsentis uitæ cursim transituri sumus. Facit hoc quod dicit August. ꝙ nihil aliud est tempus huius uitæ quàm cursus ad mortẽ, unde uelocitatem huius transitus, satis exprimunt damnati in inferno, qui dicũt Sap. 5. se præteriisse uitam istam tanquã nuntium prȩcurrentem, & tanquam nauem quæ pertransiit fluctuantem aquã, & tanquam auem quȩ transuolat in aëre, & tanquã sagittam ad locum destinatum emissam. Quale uerò est hoc, ꝙ in loco ad quem ad horam diuertimus uel in uia per quã cursim transituri sumus, palatia magna construere uolumus: ubi uero æternaliter mansuri sumus, in nullo nobis prouidere curamus. ¶ Secundo potest ostendi, ꝙ auarus insipiẽter agit in sua prouisiõe per hoc quòd horrea sua & cellaria sua replet ad sustentationem uitæ diurnæ. Nihil uerò præparat uitæ æternæ. Vita præsens est quasi uita unius diei. Dauid: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præteriit. ¶ Tertio potest idem ostendi, scilicet ꝙ auarus insipienter agit in sua prouisione, per hoc ꝙ iumẽto suo, scilicet corpori uineas plantat, & agros seminat, & prouidere nõ cessat: animam uero suã propter defectũ cibi spiritualis fame perire permittit. Ad quod possumus referre illud Psal. Esurientes & sitientes anima eorũ in ipsis defecit. Et Ecc. 6. Omnis labor hominis in ore eius: sed anima illius nõ implebitur bonis. quasi diceret, Totus labor hominis est circa os corporis, animã uerò uacuam relinquit. ¶ Quarto potest ostendi ꝙ auarus insipienter agit in prouisiõe sua, per hoc ꝙ diligenter cauet ne rami arborũ suarum nimio pondere frangãtur: & iumenta

sua nō uult nimio pondere grauari: seipsum uerò onere importabili onerare non timet. Vnde Aug. Quid miseri⁹ est misero nō miserātē seipsum? Quātūcūq; oneratus sit auarus onere tēporaliū istorū, nūquā dicit, ꝙ satis sit. Sen. Segetē nimia sternit ubertas. Rami nimio onere frāgūtur. Omnibus quoq; nocet quos immoderata felicitas rumpit. Nec posset auarus sustinere, ꝙ iumētum suū ultra uires suas oneraretur, in onerando uero se uires suas nunquam considerat.

¶ De *incircunspectione auari*.

SEQVITVR de incircunspectione auari, quæ multiplex est. Prima est ꝙ terrā cōtinuè inspicit: iuxta illud Psalm. Oculos suos statuerūt declinare in terram. Cælestem uerò patriam nō considerat quam amittit. Secunda est, ꝙ pedes scuto defensionis diligēter protegit: caput uerò, id est Christū, hostibus exponit. Caput uiri Christus est, sicut dicit Apost. De hoc capite non curat auarus, licet ad custodiam illi⁹ admoneat, ubi dicitur: Estote prudētes sicut serpentes. Serpens præcipuè caput suū custodit. Capiti asini sui, id est, corporis, multū timet auarus: huic uerò glorioso capiti nō timet. Tertia incircunspectio est, ꝙ à sinistris aduersitatis diligēter sibi, à dextris uerò prosperitatis nō cauet, ex qua parte sibi magis timēdū esset: iuxta illud Greg. Quū omnis fortuna timenda sit, magis timenda est prospera quàm aduersa. Et Psal. Cadent à latere tuo mille &c. Quarta est, ꝙ paupertatē præsentis uitæ quā ante se aspicit, solam attendit, & nimis eam cupiens fugere, quasi retro cadit in foueā paupertatis æternæ: iuxta illud Iob 6. Qui timet pruinam, irruet super eum nix. Et in Prouerb. Quod timet impius, ueniet super eū. Quinta est, ꝙ dum auarus cauet diligenter, ne quis sibi furetur argentū suum uel aurū, diabolus ex alia parte furatur ei seipsum, quū tēpus suū ei furatur, & quū detinet eū in aliquo mortali peccato.

¶ De *incautela auari*.

DECIMA stultitia auari est, stultitia incautelæ. Et est incautela superficialis rerū inspectio, quæ multū abundat in auaro. Videns enim auarus quandā pulchritudinem exteriorem in uita diuitum, turpitudinem & fœtorem quæ in illa est, nō aduertit. De qua turpitudine dicit Augu. Ecce cum iniquis omnia sunt pulchra, & ipsi sunt turpes. Et Osee 8. Factus est quasi uas immundum in nationibus. Videns etiam auarus in uita diuitū exteriora signa lætitiæ, grauem tristitiā quæ corrodit corda eorum non aduertit. De qua dicit Senec. Horum qui felices uocantur, hilaritas est ficta, & est grauis tristitia, eo quidem grauior, quia interdū non licet palam esse miseros, sed inter ærumnas cor ipsum exedentes,

necesse est agere felicem. Videns etiam auarus uitam diuitum, exteriorem abundantiam, cordis pauperiem nõ aduertit. De qua Apoca.3. Dicis, quia diues sum, & locuples, & nullius egeo: & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper. Et Aug. de diuite: Extrà plenus, intus uacuus, carne crepat, & corde mẽdicat. ¶ Vndecima stultitia auari est, ꝙ quũ nouerit terram esse cibum dæmonũ, iuxta illud Genes. dictũ serpenti, Terrã comedes omnibus diebus uitæ tuæ: ipse totũ ea se inuoluit, ac si cibus diaboli desideraret esse, qa ubi est thesaurus suus, ibi est cor suum. Terram etiam in ore ponit, iuxta illud Io.3. Qui de terra est, de terra loquitur. Et Esaię 29. De humo eloquiũ tuũ mussitabit. Auarus etiam in auribus terrã ponit: qa ad modũ aspidis aurẽ terra obstruit, uel quia de terrenis audit libẽter loqui. Loquimini, dicunt auari, nobis placentia. In oculis etiam terrã ponit: quia iuxta uerbum suprà positum, oculos suos statuerunt declinare in terram. Et Salomõ, Oculi stultorum in finibus terrę. Terram etiã in manibus habent: iuxta illud, Manus eius in cophino seruierũt. Terra etiam est in pedibus eorum, imò sordes: secundum illud Thren. 1. Sordes eius in pedibus eius.

¶ *Quando auarus sit stultus tripliciter.*

DVODECIMO, stultus est auarus circa sua, stultitior circa suos, stultissimus circa seipsum. Circa sua stultus est, qa nescit inde facere commodũ suũ, imò est similis cani super aceruum fœni sedẽti, qui inde non comedit, & tamẽ latraret si quis inde sumere uellet. Auarus quidem est bursa siue arca furũ, raptorum, & tyrannorũ huius mũdi. Arca non habet aliud cõmodum de pecunia quã seruat, nisi ꝙ occasione illius interdũ frangitur. Bursa uero hoc cõmodũ reportat de pecunia quã seruat, ꝙ maculata inde remanet, & custodiendo pecuniã consumitur & rumpitur, & interdũ à latronibus scinditur. Sic auarus de pecunia quam seruat, maculam culpæ contrahit, uitam suam in custodia illius cõsumit, occasione illius affligitur, interdũ & iugulatur. ¶ Valde etiã stultus est auarus circa suos. Facit enim auarus de filiis suis sicut solet fieri de muribus: quia sicut mures inuiscantur, & inuiscati per paleam incedendo materiã suæ exustionis colligũt, quia paleæ eis adherent: Sic auarus quodammodo inuiscat filios suos, dũ docet eos temporalia amare. Amor enim temporaliũ uiscus est spiritualiũ pœnarũ, sicut dicit gl. sup Lætatus sum. Et filii sic inuiscati ob amorẽ tẽporaliũ, male congregãt materiã sui æterni incendii. Circa se uerò stultissimus est auarus, quia luctaturus cũ luctatore expeditissimo, impedit se

diuitiis quibus ab eo teneri possit, & deiici. Contra quod dicit Grego. Quando ad agonem fidei uenimus, luctamen contra malignos spiritus sumimus. Malignus autẽ spiritus nihil in hoc mundo propriũ possidet. Nudi ergo cũ nudo luctari debemus: quia si quis uestitus cum nudo luctam aggreditur, citius ad terram deiicitur, quia habet unde teneatur. Ideo adolescẽs, relicta syndone nudus aufugit. Et Ioseph relicto pallio ab Aegyptia. Stultus est etiã auarus circa se, quia plantatus uult esse in aquis diuitiarum; quasi nesciret salices & cæteras arbores quæ in aquis crescunt steriles esse.

¶ *De sex alijs stultitijs auari.*

PRAETER prędictas stultitias, sunt sex stultitiæ auari. ¶ Prima est, quòd ipse credit ea quæ somnia sunt esse ueritatẽ. Vnde Ecc. 34. Somnia extollunt imprudentes. Præsens felicitas quæ imprudentes extollit, somnium uocatur, quia assimilatur ei in quatuor. ¶ Primo in hoc, ꝙ sicuti somniantes credunt se cõtrectare poma aurea, uel lapides pretiosos, uel sumere cibos delicatos ꝑpter sola fantasmata: Sic illi qui reputãtur felices, credũt se habere ueras diuitias, uel delicias, quũ sola fantasmata earũ habeant. Longe enim amplius distant hæ diuitiæ uel deliciæ à ueris, quàm fantasmata pomorum aureorũ à pomis aureis. Ad huiusmodi somnium potest referri quod legitur Esa. 29. quemadmodũ somniat esuriens, & comedit: quũ autẽ fuerit expergefactus, uacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit; & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius uacua est: Sic erit multitudo gentium qui dimicauerunt contra montẽ Sion. Rectè sicut somnians secundũ uisionem suam esurit & comedit, & tamen adhuc in ueritate uacuus remanet: sic auarus esurit diuitias, & congregat eas, & tamen æquè uacuus est ut prius uel amplius. ¶ Secundo assimilatur præsens felicitas somno in breuitate. Vnde Iob 20. Quasi somnium auolans non inuenietur, trãsiet quasi uisio nocturna. ¶ Tertio, assimilatur in hoc, ꝙ diuites finito somno præsentis uitæ, nihil habent in manibus suis. Vnde Psal. Dormierũt somnum suum, & nihil inuenerunt: omnes uiri diuitiarũ in manibus suis. Glos. quia nihil hic posuerunt in manibus Christi. Manus pauperũ, sunt manus Christi, in quibus bonũ est ut nostra ponamus, qa nõ est, qui de manu sua possit eruere. Vnde quidam, Quas dederis solas, semper habebis opes. ¶ Quarto, assimilatur præsens felicitas somno: quia illis qui reputant se felices, nullis persuasionibus potest ostendi, quòd somnient: sicut nec alicui quũ dormit. Sene. Somnia narrare uigilantis est.

Sic

Sic quando ignis infernalis excitabit eos à somno, tũc cognoscent se somniasse, sicut illi qui dicunt Sap.5. in inferno, Transierũt omnia sicut umbra. Quũ erunt diuites in inferno, tũc cognoscent bona & mala huius uitæ non fuisse bona uera & mala uera: sed tantum umbras uerorum bonorũ & malorum. Vera enim bona & uera mala futuræ uitæ sunt. ¶ Secunda stultitia est ebrietas. De qua Esaiæ uicesimoseptimo: Væ coronæ superbię, ebriis Ephraim. Ephraim, id est, fructificãs, est diues q amore mundi ebrius est. Vnde Ieremię 51. Calix aureus Babylon in manu domini, inebriãs omnem terram, id est, amatores terrenorum. Cuius ebrietatis triplex est signum. ¶ Primũ signum est nuditas. unde legitur de Noë, Gene.9. ꝙ bibẽs uinum inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo: sic auarꝰ ueste nuptiali charitatis nudatus est, cũ egenis uiscera claudat pietatis, secũdum illud 1.Ioã.3. Qui habuerit substantiam mũdi huius, & uiderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Hanc tamen nuditatem nõ erubescit auarus ad modũ ebrii, quia eam non cognoscit. ¶ Secũdum signum est hoc, quòd damna & læsiones spirituales non sentit. Gregor. Qui peregrinationem istam pro patria appetit, dolere inter dolores nescit. Prou.23. dicit ebrius: Verberauerunt me, & non doluit: traxerunt me, & non sensi. ¶ Tertium signũ est hoc, quòd auarus dormit tãquam porcus, adeò quòd non potest excitari à somno culpæ, nec ad buccinã diuinæ prædicatiõis, nec ad tonitrua diuinarum comminationũ. ¶ Tertia stultitia auari est, quòd committit se diuitiis quas scit esse fallaces ex uerbo ueritatis. Matt.13. ubi dicitur, ꝙ fallacia diuitiarum suffocat uerbũ. Præterea scit eas quasi infinitos homines perdidisse, & hostibus inuisibilibus captos tradidisse. Abundantia diuitiarum utitur illo uerbo Iudæ, Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. unde à diuitiis quasi à proditoribus cauendũ est. ¶ Quarta stultitia auari est, quòd innititur labenti atque præcipitanti, scilicet mundo, unde Gregorius, Qui labenti innititur, necesse est, ut cum labente labatur. Prouerbiorum 11. Qui confidit in diuitiis, corruet. ¶ Quinta stultitia auari est, quòd seruitiũ suum ponit in eis quæ in summa necessitate non poterunt eũ iuuare. unde prouerbio.11. Non proderunt diuitiæ in die ultionis: iustitia autem liberabit à morte. & Sophoniæ primo, Argentum & aurum non poterit eos liberare in diè furoris domini. ¶ Sexta stultitia auari est, quòd credit diuitiis: quę non solum sunt mendaces, imò ipsa

mendacia uocantur. Vnde Psal. Et quæritis mendacium. Et Prouerbiorum 10. Qui innititur mendaciis, hic pascit uentos. Et Augustinus, Domine, uolui tecum possidere mendacium, sed te amisi, quia nō dignaris cum mendacio possideri. Et mirum est, quomodo iam creditur diuitiis, quum tam longum tempus transierit, quòd mentiri inceperunt, & tot homines suis mendaciis ad infernum pertraxerunt, & adhuc etiam quotidie mentiuntur, nec unico mendacio, imò multiplici. ¶ Primo, honorem dominii promittunt, & in miseram seruitutem hominem ponunt, de qua seruitute dictum est prius. ¶ Secundo, promittunt securitatem, & hominem timidum reddunt, unde Cain qui interpretatur possessio, legitur habuisse caput tremulum. Iob 15. Sonitus terroris in auribus eius: & quum pax sit, semper insidias suspicat. ¶ Tertio promittunt satietatem, & faciunt esurire. Vnde Philosophus: Diuitiæ cogunt esurire. Quarto, promittūt suauitatem, & tamen pungunt. Vnde Esaiæ 14. Ponam Babylonem in possessionem ericii, ut scilicet pungatur ab his quæ possidebit, sicut tenens ericium pungitur ab eo.

¶ *De cæteris malis quæ ueniunt ex auaritia.*

DICTO de stultitia auarorum, ostendēda sunt cætera mala quæ facit auaritia subiecto suo, quæ in magna parte patebunt, si ostendantur mala quæ faciunt diuitię amatoribus suis. Vnde de illis malis modo dicemus. ¶ Primum malū est, quòd inquināt amatores suos: & ideo luto comparantur, Habacuc secūdo, ubi dicitur, Vsquequo aggrauat contra se densum lutum? Ecclesia. 13. ubi dicitur, Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Et Ezech. 7. sterquilinio comparantur, ubi dicitur: Aurū eorū in sterquilinium erit. Sterquilinium dispersum utile est. Agros enim fructificare facit. Congregatum uerò non est utile, nisi ad inquinandum, & ad fœtorem inferendum: sic diuitiæ dispersæ hominem iuuāt: congregatæ uerò amatores suos inquinant, quod dominus uoluit in rerum natura significari, quando uoluit uel ordinauit, quòd argentum & cætera metalla pretiosa contingentes se etiam corporaliter inquinarent. Ad eandem inquinationem pertinet, quod legitur Prouerbiorum 27. Qui festinat ditari, nō erit innocens. Ditari festinat, qui in mundo hoc qui locus est paupertatis & exilii, uult ditari. unde Ecclesiasti. 11. Si fueris diues, non eris immunis à delicto, & Osee nono, de amatoribus diuitiarum: Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt, & Seneca: Multum est diuitiarum contubernio non corrumpi. Diuitiæ

uitæ obliuionē Dei inducunt. unde Genesis 48. Ephraim & Manasses dicūtur fuisse fratres germani. Ephraim interpretatur fructificans, per quem intelligimus diuitias: Manasses obliuio. Abundantia enim diuitiarum & Dei obliuio, societatem habent adinuicem. Quæ societas innuitur Deuteronom. 8. ubi sic legitur, Dominus Deus tuus introducet te in terrā bonā, terrā riuorū. & subiungitur, Absq; penuria comedes panē tuū, & rerum omnium abundātia perfrueris. Deinde sequitur, Obserua & caue, nequādo obliuiscatis Domini Dei tui: ualde enim turpis est inquinatio quā diuitiæ faciunt. unde Tull. Deterius auaritia nullum uitiū est. ¶ Nec solum una macula inquināt diuitiæ, imò secum uniuersitatem inducunt uitiorum. ¶ Et primo superbiam. unde Ecclesi. 21. Domus quæ nimis est locuples annihilabitur superbia. ¶ Secūdo iram. unde Gene. 13. Facta est rixa inter pastores Abrahā, & pastores Loth. Erat enim substantia eorum multa, & nequibant habitare simul. ¶ Tertia inuidiā. unde Prou. 28. Qui festinat ditari, & inuidet aliis, ignorat ꝙ egestas superueniet. Et Greg. dicit de uiro iusto: Per hoc ꝙ in terris nihil appetit, alienis profectibꝰ inuidere nescit. ¶ Quarto acediā, unde Ierem. 48. Sterilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis. ¶ Quinto uitiū gulæ. unde Lucæ 16. Homo quidā erat diues & epulabatur &c. Et eiusdem 12. Anima mea, multa habes bona reposita in annos plurimos, comede & bibe &c. ¶ Sexto luxuriam. unde Ecclesiast. 57. dicitur ad Salomonem: Collegisti quasi aurichalcum aurum, & computasti quasi plumbum argentum. Et pòst sequitur, Inclinasti femora tua mulieribus. ¶ Secūdum malum quod faciunt diuitiæ, est detentio in peccato. Et ideo comparātur luto, ut suprà, & bitumini, Gen. 14. ubi legitur quòd uallis syluestris habebat multos puteos bituminis. Vallis syluestris est uallis huius miseriç, quç diuersa genera diuitiarum habet, quæ corda hominū ad modum bituminis detinent. Ad hoc pertinet quod dicit Augustinus: Domine, ea tenebant me longe à te, quæ nō poteram possidere sine te. Et illud Ecclesiast. 31. Qui diligit aurum, non iustificabitur. Et illud Ieremiæ uicesimosecundo: Locutus sum ad te in abundantia tua, & dixisti, Non audiam. ¶ Tertium malum quod faciūt diuitiæ est, quòd possessores suos spoliant. Bona enim temporalia, secundum Augustinum, bona uiscata sunt. Ideo dicit Seneca: Quisquis, inquit, uolet uitā agere tutā, ista uiscata beneficia deuitet. Sicut ergo uirgæ uiscatæ aues spoliant plumis suis: sic bona tēporalia spoliant homines pennis

nis uirtutum, & plumis sanctarum meditationum & sanctorum desideriorum. Sicut etiam spinæ oues lana spoliant, & interdum excoriant, ita ut à muscis molestentur: Sic diuitiæ corda hominum excoriant, & faciunt ea molestari à muscis diuersarum solicitudinũ. De quibus muscis legitur Eccle.10. Muscæ morientes perdunt suauitatem unguenti. Et Exod.8. Venit musca grauissima in domo Pharaonis & seruorum eius. Et Grego. Nihil laboriosius quàm terrenis desideriis æstuare. Nihil quietius, quàm in hoc mũdo nihil appetere. Hinc est, ꝙ Israel custodiam sabbati accepit in munere, & Aegyptus percutitur muscarũ multitudine. Adeò autem spoliant diuitiæ amatores suos, ꝙ interdum brachę continentiæ non remanent eis, unde Ierem.13. Computruit lumbare Ieremiæ ad Euphraten. Adeò etiam spoliant eos, ꝙ etiam cor eis non relinquũt, imò ubi thesaurus est eorum, ibi cor eorum est. Mirum est, quomodo sapientes mundi uocantur illi, quũ mundus ita spoliet eos. Mirum etiam quomodo non cessat ludere cum mundo, quũ incessanter perdát cum eo. Sed de ludo calefacti nesciunt se subtrahere ludo: sicut nõ perdat, nõ cessat ludere lusor. ¶ Quarto loco debilitát diuitiæ. Debilis est enim homo diues ad sustinendum, & ad pugnandum, & ad bene operandum. Ad sustinendum adeò debilis est, ut ad sibilum unius uerbi de altitudine uirtutũ deiiciatur, & si aliquam infirmitatem in aliquo uiderit, fere insanit. Vnde Sene. Regum nobis animos induimus: nam illi obliti suę imbecillitatis, alienę deseruiunt, quasi iniuriam acceperint. Ad pugnandum etiam debiles sunt, unde Iere.46. Ad Aquilonem iuxta fluuiũ Euphraten uicti sunt, & corruerũt. Vnde legitur 1. Machab. ꝙ exercitus Alexãdri deuicto Dario, spoliis ultra modum ditatus, paulò pòst cũ hostibus iterũ cõgressus deuictus est. Quod uidés Alexãder, omnia spolia quæ sui acquisierant, iussit comburi, dicens: Quamdiu sine pecunia fuerũt, non erat qui eis resisteret: sed auro & argento onusti, desides & pigri effecti sunt: quib⁹ amissis, fortiter sicut prius pugnauerunt. ¶ Debiles etiã sunt diuites ad bene operãdũ. De illis enim uerum est, quod in Psal. legitur: Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabũt: non clamabũt in gutture suo. ¶ Ille qui multum poterat laborare antequam fieret episcopus, quũ factus est episcopus, non potest ire, nec cantare, nec aliqđ bonũ facere. ¶ Quinto loco affligunt diuitiæ amatores suos. Vnde Ecclesi.10. Labor stultorum affligit eos qui nesciunt in urbem pergere: id est, in paradisum. Affligunt autem

tem eos quasi continue. unde Ecclesia. 2. dicitur de auaro: Cũctí dies eius pleni sunt laboribus & ærumnis, nec per noctem mente requiescit. Et eiusdem 5. Saturitas diuitis non sinit eum dormire. & Ecclesiast. 14. dicitur de auaro ꝙ in tristitia erit super mensam suã. & Philosophus dicit de ipso, Nihil infelicius fortunato insipiẽte. Item Philosophus: Nihil grauius potest imprecari cuiuis inimico quàm auaritia. Qua in præsenti uexãte, corpus eius dura tormenta patitur, & in futuro æterna supplicia promeretur. Hoc signatũ est in eo quòd frater Abel legitur fuisse Cain. Abel luctus, Cain possessio interpretatur. Abel uerò & Cain fratres sunt: quia luctus & possessiões iũcti sunt. Idẽ figuratũ est in hoc qđ Tyrus legitur fuisse filia Sidonis. Tyrus interpretatur angustia, & afflictio: Sidon, uenatio. Venatio autẽ cupidorũ, angustiã & afflictionẽ in eis parturit. ¶ Sexto loco faciunt diuitiæ quãdã stultã fiduciã & præsumptionem. Vnde Psal. Ego dixi in abũdãtia mea, Nõ mouebor in æternũ. Et Ecc. 11. Inueni requiẽ, & nõ mãducabo de bonis meis solus: & nescit quòd tẽpus prætereat, & mors appropinquat, & relinquet omnia aliis, & morietur. ¶ Vltimo interficiũt animæ contemplationem. unde Gene. 48. Iacob egrediente Euphratẽ, mortua est Rachel. Euphrates interpretatur sterilis, & significat diuitiarum abundãtiam. Ista eadem mala quæ diuitiæ faciũt, facit per consequens ipsa auaritia, quæ eas congregat.

¶ *De duobus aliis malis quæ facit auaritia proprio subiecto.*

PRAETER ista mala sunt & alia duo quæ facit auaritia. ¶ Primũ est, quòd cõturbat auarum, & totam domum eius. Vnde Prouer. 15. Conturbat domũ suã, qui sectatur auaritiam. Domus ibi potest accipi pro domo conscientię, uel pro domesticis. ¶ Secũdum malum est ingratitudo. Vnde Sen. Nullũ malũ maius habet cupiditas, quàm quòd ingrata est. Idẽ: Quisquis de accipiẽdo cogitat, oblitus est accepti. Cùm deberet auarus regratiari Deo de bonis quę iam accepit, ipse oblitus est acceptorũ, & de acquirẽdis cogitat.

De his quibus scriptura comparat auarum. CAP. VIII.

OCtauo faciunt ad detestationem auaritię, ea quibus scriptura auarum comparat, scilicet inferno & morti. unde Habacuc 2. Dilatauit quasi infernus animam suam, & quasi mors nõ adimplebitur. Vnde in persona auarorum dicitur Prouerbior. 1. Deglutiamus eum sicut infernus uiuentem. & Hierony. Auarus est sicut infernus. Insatiabilis est enim, & quo amplius rapit & deuorat, eo amplius rapere sitit quod deuoret. Comparatur etiã auarus mari. Omnia enim flum

flumina intrāt mare, & mare nō redundat: ut legitur Ecclesiast. 1. Sic de diuitiis auarus nō redūdat. Comparatur etiā cani. unde Sen. Vidi aliquādo canem missum à domino, frusta panis aut carnis aperto ore captātē: quicquid excipit, protinus integrū deuorat, & semper ad spem uēturi inhiat. Idem accidit nobis: quicquid expectantibus nobis fortuna proiicit, illud sine ulla uoluptate dimittimus, statim ad rapinam alterius recti & attoniti aspiramus. Comparatur etiā auarus talpæ, eò quòd niger sit per nequitiam, cæcus per auaritiam, & habens diuersos tumulos. Tot tumulos habet auarus, quot possessiones amat. Comparatur etiā araneæ. Aranea telam facit ut muscas capiat. Muscæ quæ pungūt, signāt diuitias, ad quas capiēdas totum studiū est auarorum. Vnde Esa. 59. Telas araneæ texuerunt.

De exemplis quæ faciūt ad detestationē auaritiæ. CAP. IX.

NOno faciūt ad detestationē auaritię exēpla sanctorum & philosophorum, de quibus pauca ponemus. ¶ Primum exemplum est Genes. 14. ubi rex Sodomorum dixit ad Abrahā: Da mihi animas, cętera tolle tibi. Respondit Abraham: Leuo manum meam ad Deum excelsum, possessorem cæli & terræ, quòd à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt &c. ¶ Secundum exemplum est eiusdem 33. ubi Iacob uolenti dare munera Esau: respondit Esau, Habeo plurima frater mi: sint tua tibi. ¶ Tertium est Exo. 26. ubi artifices tabernaculi dixerūt Moysi: Plus offert populus quàm necessarium est. Dixit ergo Moyses præconis uoce: Nec uir, nec mulier quicquam offerat ultrà in opere sanctuarii. ¶ Quartum est, Num. 22. ubi dicit Balaā: Si dederit mihi Balach domum suam plenā argēti & auri, non potero mutare uerbum Domini. ¶ Quintum est, 1. Regū 12. ubi dicit Samuel: Loquimini de me corā Domino, si de manu cuiusquā munus accepi. ¶ Sextum, 2. Regum, in fine, ubi dicit Dauid ad Ornan: Nequaquam fiet ut uis: sed emā pretio à te areā tuā. ¶ Septimū est in Ioāne, ubi dicit Dominus: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. ubi dicit glos. Noluit habere quod perderet: uenit pauper, ne haberet diabolus quod auferret. ¶ Octauū est, 2. ad Cor. 11. Gratis euāgelizaui uobis: & quum essem apud uos, & egerem, nulli onerosus fui. Itē Paulus Actu. 20. Argentum, & aurum, & uestē nullius concupiui, sicut ipsi scitis, quoniā ad ea quæ opus erāt mihi, & his qui mecū erant, ministrauerūt manus istæ. & idem: Oportet meminisse uerbi Domini Iesu: quoniam ipse dixit, Beatius est dare, quàm accipere.

¶ Aliud

¶Aliud exemplũ est quod ponit Hieronym. de quodam philosopho qui proficiscẽs ad philosophandum Athenas, magnũ põdus auri secum detulit. In uia autem secum deliberans & cõsiderans se non posse simul diuitias & uirtutes possidere, ꝓiecit à se aurum, inquiẽs: O diuitiæ, abite, sitis procul à nobis. ¶Aliud exẽplũ est Diogenis in dolio degentis, qui locupletem ducebat paupertatem. Ad quem Aristippus quidã Anglicus quũ mundaret olera sua accedẽs ait: Tu quum sapiẽs & philosophus sis, si mihi credidisses, & regibus seruire noluisses, non olera lauares, sed in aula summi principis maneres mecum. Cui respõdens ait: Si mihi credidisses, & paupertate mediocri scires uti, nõ oporteret te regibus adulãdo mentiri. Hic quum uidisset quendam bibere cum manu ad fontem, ait: Nesciebam naturã mihi dedisse scyphũ: & paruulũ uas cum quo bibere solebat, ad lapidem cõfregit. ¶Aliud exẽplum est beati Thomę Cantuariensis, qui instituẽs cancellariũ suum, iuramento eum astrinxit ne unquã aliquid usque ad capillum in administratione cancellarii acciperet.

De speciebus Auaritiæ. PARS II. *Quæ habet* XV. *capitula.*

De peccato usuræ, & eius detestatione, ex sacra scriptura.

CAP. I.

Dicto de his quæ faciunt ad detestationem auaritiæ in communi, dicẽdum est de speciebus eius. Inter quas primo dicemus de usura, & hoc ordine. Primo dicemus de his quæ faciunt ad detestationẽ usuræ. Secũdo, de speciebus eius. Tertio, tãgemus aliquid de restitutiõe usurarũ. ¶Ad detestationẽ uerò huius peccati faciũt testimonia sanctarum scripturarũ. Quorũ primum est Exod. 22. ubi sic legitur, Si pecuniam mutuam dederis pauperi meo, qui tecũ est, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes. Secũdum est Leuit. 25. Pecuniam tuam nõ dabis fratri tuo ad usurã, & frugum superabundantiã non exiges. Tertium est Deuter. 23. ubi sic legitur: Fratri tuo absq; usura id quo indiget commodabis, ut benedicat tibi Dominus in omni opere tuo, & in terra quã ingredieris possidendã. Vbi insinuatur quanta sit utilitas mutuanti fratri suo. Benedicit enim Dominus ei in omni opere suo. Quartũ est 2. Esdræ 5. ubi sic legitur, Vsuras à fratribus uestris non exigetis. Aliud testimoniũ est in Psal. ubi quærit Dauid ad Dominum: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in mõte sancto tuo? Et Dominus subiũgit, Qui pecuniã suã non dedit ad usurã. Tabernaculũ eius est habitatio militantium, unde significat militantem ecclesiã, in qua non uult Deus

Deus quiescere usurarios. Vnde ipse legitur mẽsas euertisse nũmulariorũ, & ęs effudisse, & eos eiecisse de templo. Io. 2. non tamen recipiebãt manifestas usuras, sed munuscula fructuum accipiebãt ultra sortem. Aliud testimonium est Ezechiel. 18. ubi sic legitur de uiro iusto: Si ad usuram non commodauerit, & amplius non acceperit &c.

¶ *De sex stultitijs usurariorum.*

SECVNDO faciũt ad detestationem usuræ, sex stultitiæ quibus laborat usurarius. ¶ Prima est, cùm uehemẽter desideret fœnerari, non uult tamen cũ Deo fœnerari: quod posset facere sine peccato, & cũ magno lucro: sed ibi fœnerator, ubi paruum lucrum est, & magnũ peccatum. Vnde Aug. Miser homo, cur fœneraris homini? Fœnerare Deo, & cẽtuplum accipies, & uitam æternã possidebis. ¶ Secunda stultitia est, quòd ipse accipit pecuniam ad usuram, quũ non egeat, & super melius pignus quod habet. Melius pignus quod habet est anima supra quã accipit: & quicquid ultra sortem accipit, est ad magnã usuram pœnæ. De qua usura dicitur in Psal. Ex usuris & iniquitate redimet animas eorum, id est, pœna & culpa. Dicitur autẽ pœna usura: quia pœna excedit culpam, cùm peccatũ momẽtaneũ æternaliter puniat. ¶ Tertia stultitia est, ꝙ largè expendit sup seipsum. Largius etiã quàm expenderet sup deterius pignus qđ habeat, unde similis est animalibus emptis à carnificibus quæ ad occisionem impinguãtur: pro quibus quicquid carnifex expendit, super ipsa expendit. Ad hoc pertinet quod legitur Ierem. 12. Cõgrega eos quasi gregem ad uictimã, & sanctifica eos in die occisionis: id est, separa eos tanquam ea quæ solẽt immolari. & Eccl. 26. dicitur de tali, Deus parauit eũ ad rhõphæam. ¶ Quarta stultitia est, ꝙ sciẽter mortifera exurit, & quodãmodo sugit. Vnde cõparatur sanguisugæ, quę mẽbro tumido apposita, prauũ sanguinẽ sugit. Et dum membrum à tumore sanat, sibiipsi est mortis occasio. Et à quibus sibi potius deberet minuere, si iã ea haberet. Ad magnitudinem uerò huius stultitię facit, quòd nõ habet inde *quã*doque nisi maculatas manus, & mortem animæ suæ. Sicut enim dicit Iob 20. Diuitias quas deuorauit euomet, & de uentre illius extrahet eas Deus. ¶ Quinta stultitia est ꝙ omnẽ uiã paradisi obstruit sibi usurarius. Vias misericordię obstruit, cũ à paupere petẽte à se mutuũ, petit donũ qđ plus est, & uult sibi ab homine dari, cui potius debuit dare. Viã ueritatis obstruit, quũ dicit se amore pauperi facere cui accõmodat pecuniã, quæ incessanter pauperẽ comedit. ¶ Sexta stultitia est, qua usurarius laborat in fine uitę suę. De qua Iere. 15.

Iere.16.legitur:Et in nouissimo suo erit insipiēs.Hæc est summa stultitia,quę est in nouissimo uitæ,quum nō possit homo postea de ipsa pœnitere. Attenditur autem ista stultitia in hoc,quòd quū deberet usurarius de diuitiis sibi facere medicamēta, inde sibi facit uulnera,potius uult inde uti in mortem filiorū suorum,quàm sibi inde mederi. Aliter est etiam insipiens usurarius in nouissimo suo,quia circa uitam futuram quæ nouissima est,insipiens est,de ipsa sibi non prouidens.

¶ *De multiplici iniquitate usurarij.*

TERTIO loco facit ad detestationē usuræ, multiplex iniquitas,siue iniustitia quæ est in usurario. ¶Prima autē iniquitas est,ꝙ ipse tempus uendit,ꝙ inter omnia transitoria maximè uoluit dominus esse commune omnibus absque personarū acceptione. Quū enim diues plus de aliis rebus habeat,uel meliores eas habeat quàm pauper,de solo tempore nō potest habere, nisi idē quod pauper. Non potest enim esse nisi unicū tēpus simul & semel.Magna igitur iniquitas est,quū usurarius pauper uendit quod cōmune est. Ideo iusto Dei iudicio in tēporis indigentia frequēter punitur usurarius,cū id uēdiderit, uel quia uiri impii non dimidiabūt dies suos,uel quia differt conuersionem suam quātum potest. Et sic licet diu uiuat,tamē semper habet temporis indigentiam, unde de ipso uerum est quod legitur Ecclesia.29.In tempore redditionis postulabit tempus. Aliter etiam punitur usurarius pro temporis uēditione.Cùm enim uēdiderit requiem noctis,& lucem diei, merito istis carebit. Vnde fatuus est sacerdos qui cātat pro eo, Requiem æternam dona eis domine &c. Quū petit usurario restitui quod uendidit, præcipuè quum usurarius pretium soluere noluerit. Scriptum est enim Ezechie.7.Qui uendit,ad id quod uendidit nō reuertetur.¶Secunda iniquitas est, ꝙ uendit pauperi id quod ei debet lege triplici:id est,lege naturæ,lege Mosaica, lege Euāgelica.Lege naturæ diues debet pauperi mutuum quod continetur in illo mandato, Quæcunque uultis ut faciant uobis homines,eadem facite illis.Hāc legem uidentur implere etiam creaturæ inanimatæ. Fluuius enim inueniens uacuitatem foueæ,non pertransit, donec eam impleuerit. Lege etiā Mosaica debet diues pauperi mutuū:ut patet ex diuersis testimoniis ueteris legis prius positis. Lege etiam Euangelica debet hoc idē illi:iuxta illud Luc.6. Date mutuū,nihil inde sperantes. ¶Tertia iniquitas est,ꝙ usurarius qui non est nisi cellerarius, uendit pauperi illud quod dominus præcepit ei dari. ¶Quarta iniquitas est,quòd uult illud quod

est cõtra naturam & rationem. Vult enim quòd pecunia quam pauperi accommodat ad commodum suum, apud pauperem operetur, & sic cùm accommodare sit alicui pecuniam ad eius commodũ dare, ipse simul uult commodum pecuniæ pauperi dare, & sibi retinere, quod contra rationem esse uidetur. Præterea cùm parere in rebus quæ non uiuũt, esse non habeat, iste tamen uult nummos suos, qui non uiuunt singulis diebus uel mensibus alios nummos parere, quod contra naturam est: & frumentum in arca iam consumptum uult parere sibi aliud frumentũ. Vult etiam pecuniã sibi operari dum quiescit. ¶ Quinta iniquitas est, quòd uult pauperi locare pecuniam quæ iam pauperis est. Quum enim mutuum dicatur quasi de meo tuũ, pecunia illa iam est pauperis: & si amittatur, pauperi amittitur, nec ad eandem soluendã tenetur. ¶ Sexta iniquitas est: ꝙ continuè Deũ offendit, & continuò diabolo seruit. Alii peccatores interpolatè Deũ offendũt. Fornicator enim quandoq; per mẽsem nõ committit peccatũ suũ plus quàm semel: sed usurarius absque treuga uel pace Deum continuè impugnat, & de die & de nocte diabolo seruit, quum Deus uix inueniat qui per dimidium temporis ei seruire uelit. ¶ Septima iniquitas est, ꝙ toti curiæ cælesti cõtumeliam facit. Nónne uidetur contumeliã facere alicui sancto, q in loco sibi dedicato peccatũ mortale committit? Sic ei contumeliam facit qui in die sibi dedicato peccat. Vnde quum usurarius peccatũ usuræ omni die committat, manifestũ est ipsum contumeliam facere, & Deo, & uniuersis angelis, & sanctis eius, & ideo destitutus est auxilio omniũ sanctorũ. Vnde cũ dicitur, Domine Iesu, miserere huius usurarii: potest respondere, Quomodo miserebor eius qui nec in ipsa die qua per assumptionẽ humanæ naturæ me fratrẽ eius feci, honori meo pepercit, nec etiã in ipsa die qua pro latrocinio suo suspensus sum? Similiter si dicatur sancto Petro, Ora pro usurario isto: potest respondere, Omnes festiuitates meas uiolauit nec in ulla earũ honori meo pepercit. Sic potest dicere beata Virgo de quatuor suis festiuitatibus. Sic cùm dicitur, Omnes sancti orate pro usurario, possunt respondere, Vna festiuitas in anno nobis consecrata est, & hãc usurarius explorauit, in qua omnibus nobis contumeliã irrogauit, nec honori omniũ nostrũ pepercit. Idẽ possunt respõdere omnes angeli, si præcepto domini interfectus est. Num. 35. Ille qui ligna in sabbato colligebat, quomodo toleratur usurarius qui omni die etiã in Natali & Pascha facit, quod peius est q̃ colligere? ¶ Octaua iniqtas est, quòd

quòd à fratre suo, scilicet Christiano usuras accipit, ꝙ Iudæus nõ faceret. Iudæus enim absque usura Iudæo accõmodat. ¶ Nona iniquitas est, ꝙ quicquid habet usurarius, quodámodo dentes & fauces habet, quibus homines comedit. Frumẽtũ eius, ꝙ à Deo creatũ est ut comedatur, homines comedit. Nummi etiam eius homines comedunt. Vnde uulgariter dicitur, Ego debeo uiginti libras usurario, quæ me comedũt. ¶ Decima iniquitas est, ꝙ cum gaudio & risu comedunt & bibũt lacrymas pauperum. ¶ Vndecima est, ꝙ ipsi beneficio pauperis ad eius destructionem utuntur, dũ de hoc quod dedit eis pauper, ultra sortẽ suã comedunt, & inde usuras exigũt. ¶ Duodecima iniquitas est, quòd cõtra legẽ domini datam. Gen. 3. In sudore uultus tui uesceris pane tuo. ipse plus cæteris comedere & bibere uult, & tamẽ sine labore. Alii laborauerũt, & ipse intrat in labores eorũ. Ad usurarios pertinet qđ dicitur in Psal. In labore hominũ nõ sunt, & cũ hominibus nõ flagellabũtur. ¶ Tertiadecima est, ꝙ peccato suo finem nõ ponit. Fornicator in momento peccatũ suũ explet: sed usurarius cùm accõmodat quatuor pro quinque, nõ imponit aliquem terminum peccato suo, nec etiã uellet pecuniam suam sibi reddi.

¶ *De duodecim alijs quæ faciunt ad detestationem usuræ.*

PRAETER prædicta sunt xij. quæ faciũt ad detestationem usuræ. Primũ est, ꝙ usurarius latro est. Vnde dominus in euangelio cùm eiiceret nũmularios de tẽplo q pro munusculis fructuũ pecuniam offerentibus accõmodabãt, uocauit eos latrones, dicẽs: Scriptum est, Domus mea domus orationis uocabitur: uos autẽ fecistis illã speluncam latronũ. In hoc etiã deterior est aliis latronibus, qa domesticus est. Nulla enim pestis est efficacior ad nocendũ, quàm familiaris inimicus, sicut Sapiẽs dicit. Et nullæ sunt occultiores insidiæ, quàm quæ latẽt sub similitudine officii. Multo plures exhæredãt usurarii & depauperãt, quàm fures. Fur solum occultè spoliat homines, & de nocte: sed usurarius spoliat homines & occultè & manifestè, & de die & de nocte, tam potentes quàm pauperes. ¶ Secundũ est, ꝙ ipse est proditor. Cõfert enim pauperi beneficiũ mutui, hac intentione ut exhæredet eũ à uinea bona, uel alia possesiõe si habet. Et hoc facit tã amico quàm inimico & etiam fratri. Si habet usurarius fratrẽ minus discretũ, primo tradit ei pecuniam mutuo super possesiões suas, pòst exhæredat eũ. ¶ Tertium est, ꝙ ipse est quasi homicida, qa pauperibus aufert uitam suam. Vnde Ecclesiast. 34. Panis egẽtium uita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est.

Nec solùm homicida est usurarius quantum ad pauperes quibus aufert uitam suã, imò quantum ad filios proprios quos interficit spiritualiter. Vnde Ose. 9. Ephraim ducit ad interfectionem filios. ¶ Quartũ est, quòd id aliquó Iuda est deterior. De Iuda enim legitur Mat. 28, ꝙ pœnitẽtia ductus retulit triginta argenteos. Sed usurarius dũ uiuit, nõ uult restituere. ¶ Quintum est, ꝙ ipse est deterior inferno. Infernus enim in passione domini quæ sua nõ erant restituit: usurarius uerò audita Domini passione nõ uult aliena restituere. ¶ Sextum est quòd ualde similis est diabolo, Sicut enim officiũ diaboli est peccare; sic officium usurarii est illud quod est purè peccatum. Ipse facit peccatũ negotiationem, sicut meretrices. Aliam negotiationem uel artem non uult usurarius, nisi usuras accipere. In hoc etiam diabolo similis est, ꝙ quantum ad mutuũ nõ dormit, Denarii enim quos mutuo dedit, incessanter operãtur: sic diabolus non dormit. Iob. 13. Qui me comedunt, non dormiunt. ¶ Septimum est, ꝙ usurarius similis est bufoni, qui terra pascitur, & de uinea exit cùm florere incipit, nõ ualens eius odorem sustinere; sic usurarius terrenis pascitur & delectatur, & ab ecclesia exit ad odorem uerbi diuini, Si enim præsentit ꝙ sermo debeat ibi fieri, fugit in aliã ecclesiam audire missam. Cùm potius intrare deberet, si extra ecclesiam esset: cùm scriptũ sit Ecc. 24. de sacra scriptura, Quasi balsamum non mistum, odor meus. ¶ Octauũ est, ꝙ usurarius die & nocte in infernũ tendit, unde mirum est si citius cæteris nõ perueniat, cùm continuitas ambulandi multũ faciat ad hoc ut aliquis ad locum ad quẽ tendit citò perueniat. Vnde uetula una aliquando ita citò uenit ad sanctum Iacobũ, sicut unus fortis ambulator, eò quòd cõtinuè incedat. ¶ Nonũ est hoc, quòd usurarius uidetur simul xl. peccata usuræ in diuersis locis exercere: quod fornicator nõ facit. Fornicator enim non committit simul nisi unam fornicationem, & in uno loco solo. ¶ Decimũ est, ꝙ usurarius nõ audet nomen suum coram hominibus confiteri, cum alii homines qui alicuius sunt officii absq; omni erubescentia illud confiteãtur. ¶ Vndecimũ est hoc, quòd usura quasi cancer est, & quasi morbus contagiosus. Vnde in Psalm. Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius. Contagiosum est: quia ualde periculosum est ab usurario aliquid accipere, nisi in quibusdam casibus. Vnde Hieronymus; Cauendum est nobis maximè ne ab his accipiamus munera, quos nouimus uiuere de lacrymis pauperum, ne dicatur nobis, Videbas furem, currebas cum eo.

Vnde

Vnde legitur in uita beati Fulsei, ꝙ cùm mortuus esset, obiecit ei diabolus, ꝙ uestē à quodam usurario accepisset, & restituit eū dominus uitæ, ut uitā suam corrigeret: diabolus tamē sic eū percussit, ut per totam uitam eius uestigiū aliquod percussionis in eo appareret. Contagiosum etiā apparet esse morbum istū ex hoc, ꝙ tantum creuerit. Antiquitus enim in tota ciuitate uix inueniebatur unus fœnerator, & ille non fœnerabatur nisi data fide, ꝙ non publicaretur. De quo si fortè praua oriebatur suspicio, dicebatur, Domus eius domus diaboli, & uinea eius uinea diaboli, & sic de cęteris rebus eius. Osculum pacis ei nō dabatur in missa. Ignis à uicinis in domo eius non sumebatur. Pueri ad eius occursum expauescebant, & ad alterutrum cū digito demōstrabant. Nunc ferè nostrorum temporum fiunt homines tam detestabiles, cubicularii principum, & prælatorum ecclesię, & ab omnibus eis assurgitur.

¶ *De multiplici pœna qua punit dominus usurarios.*

DVODECIMVM est multiplex pœna qua dominus usurarios punit. ¶ Prima pœna est, ꝙ spoliantur à tyrannis, sicut ipsi spoliant pauperes. Vnde Esaiæ 33. Væ qui prędaris: nónne & ipse prędaberis? Vnde accidit eis sicut puero paruo tenenti panē in manu, cui canis capit manum, ut panem habere possit. Sic tyrānus usurarium capit interdum ut eius denarios possit habere. Vnde Iere. 18. Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in medio dierum suorū derelinquet eas. Dicunt illi qui nouerunt rerum naturas, ꝙ perdix surripit aliena oua, & fouet: sed cū pulli adulti fuerint, relinquūt eam. Sic usurarius cōgregat ea quę sua non sunt: nec in acquisitione diuitiarum suarum habet respectum ad Dei iudiciū, sed etiā sæpe in uita sua diuitias suas amittit. Secūda pœna est, ꝙ non habet potestatem restituendi usuras suas. Vult enim dominus ut cū re furtiua comprehendatur, & suspendatur. Et nota, ꝙ rarò accidit, ꝙ usurarius usuras suas restituat: quia uel prodigus est, & tātum expēdit, ꝙ restituere nō potest: uel auarus est, & ideo restituere non uult: uel licet nō sit ꝓdigus uel auarus, tamē sibi potius placet in eleemosynas centū libras expendere quàm restituere centum solidos. Vnde cōparat usurarius cuidā uasi in quo denarii reponūtur habēti unicū foramē per quod denarii immittuntur, nec per idem possunt retrahi. Oportet enim uas illud cōfringi antequā retrahant. Sic est ex usurario. Illi enim de quo habuit nō restitueret, sed forsitan pauperibus daret: nec etiā hoc faceret nisi in morte sua: unde Seneca: Auarus nunquam bene

facit nisi cùm moritur. ¶ Tertia pœna usurarii est, quòd hæreditas ipsius non transit usq; in tertium hæredem. Vnde Ecclesi. 21. Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides in hyeme. Aedificiũ enim qđ fit in hyeme, citò ruit. Sic diuitiæ male acquisitæ citò dilabũtur. Et eiusdem 41. Filiorum peccatorum peribit hæreditas, & cum semine illorum assiduitas opprobrii. Et hoc est unum de iustis iudiciis Dei, quòd filii usurariorum pauperes sunt & miseri, pro quibus ditandis Deum nõ timuerunt offendere. Quarta pœna est, ꝙ usurarii & eorũ filii in inferno sibi inuicẽ maledicẽt. Dicet enim pater filio: Maledictus sis fili, quia propter te sum in istis tormẽtis: fui enim usurarius, ne tu esses pauper. Cui econtrario dicet filius, Imò tu pater maledictus sis: nisi enim male congregasses mihi diuitias, non male congregatas cõseruassem eas. Ad hoc potest referri quòd legitur Eccl. 41. De patre impio querũtur filiiquoniam propter illum sunt in opprobrium. ¶ Quinta pœna usurariorum erit pœna damnationis æternæ. Cuius magnitudo insinuatur Ezec. 22. ubi sic legitur: Vsurã & superabundantiam accepisti, & auarè ꝓximos tuos calumniabaris, meiq; oblita es, dicit dominus Deus: Ecce complosi manus meas super auaritiã quam fecisti. Complosa manu, & non palma aperta percutiet dominus usurarium. Et meritò: quia ipse manus complosas habuit, & non apertas ad pauperes. Super illud uerbum dicit gloss. interlin. Habitum irascentis assumpsi.

De duabus speciebus usurarum.

DICTO de iis quæ faciũt ad detestationem usuræ, dicendum est de speciebus eius. Notandũ est ergo quòd duæ sunt species usuræ. Vna est manifesta, alia palliata. Manifesta usura est, cũ aliquis tradit pecuniã numeratam, uel ponderatã, uel mensuratam, tali pacto ut detur sibi aliquid ultra sortẽ. ¶ Vsura uerò palliata sex habet species. ¶ Prima species accidit circa pignora uel obsides, & hæc quinque modis. ¶ Primus modus est, cùm aliquis habet grangiam, & fructus colligit ultra sortẽ. Secundus modus est, cùm pignoribus utitur. Vnde Amos 2. Super uestimentis pignoratis accubuerunt. Tertius modus fit cùm aliqs equos habet in pignore, & facit eos comedere plusquã possibile sit. Quartus modus fit cùm usurarius habet obsides, & eorũ expẽsis uiuit. Quintus modus fit cùm non uult obsidibus dare dilationẽ, nisi prius aliqd sibi detur. Magna autẽ crudelitas usurarii est, cui non sufficit ꝙ per se & per sua pauperẽ hominẽ comedat, nisi alienos equos & alienos homines in auxiliũ suum assumat. Vnde bene potest

potest dominus dicere de usurariis uerbũ illud: Deuorant plebem meã sicut escam panis. Secunda species usuræ palliatę est circa uẽditiões & emptiones. Fit autẽ species ista tribus modis. Primus est, quãdo usurarius emit aliquã possessionẽ longè minori pretio quàm ualeat, tali cõditione, ꝙ uẽditor eã rehabere possit, quãdo pretiũ soluere uoluerit. Secũdus modus est, cũ aliqd uẽdit ad terminũ amplius quàm ualeat, uel usq; ad terminum illũ ualere debeat. Tertius modus est, quãdo ante terminũ emit aliqd minori pretio quàm ualeat, sicut bladũ in terra. Tertia species usuræ est, cum usurarius aliquid ultra sortem accipit sine pacto expresso, ipsa consuetudine sic tacitè faciente pactũ: sicut inter fatuas mulieres & peccantes cum eis ipsa consuetudo pactum facit ipsis tacentibus. Et in isto casu palliant usurarii malitiam usuræ, bonitatis nomine. Tales enim usuras bonitates uocant. Vnde satis possunt timere ne incurrant illam maledictionem Esaię 5. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum. ¶ Quarta species est, cũ quis palliat usurã societate: sicut cũ aliquis tradit pecuniam suam alicui negotiatori, tali conditione ꝙ sit socius eius in lucro, & non in dãno: quod est ualde magna iniquitas, cũ pauper cui traditur pecunia, laborem habeat & periculum tam animæ quàm corporis, & super eum adhuc ponatur pecuniæ periculũ: uult enim usurarius, ꝙ pecũnia sua sit quo ad lucrum, & pauperis, quo ad periculum. Similiter hęc species usuræ est, cum aliquis animalia sua tradit pauperi, tali cõditione, ꝙ sibi sint immortalia, quæ animalia uulgariter uocãtur ferrea. Incantator est usurarius, qui uult quod animalia quæ pauperi sunt mortua, sibi sint uiua. Quinta species est, cũ quis nomine pœnę palliat usuram, sicut faciunt Romani: quod licet aliquando iustè possit fieri, qa iustum est, negligentiam alicuius puniri: tamẽ quantũ ad multos, usura est: quia non intendũt in pœnis talibus ut sibi soluatur citius, sed ut soluatur amplius. Sexta species est ubi palliatur usura trãslatione facta de re ad rẽ, à persona in personam. A re ad rem fit translatio, cũ diues non uult ultra sortem pecuniã accipere à paupere: sed bene accipit ut operetur in uinea sua duobus diebus uel aliquid simile. A persona uerò ad personam, ut cùm usurarius non uult commodare, sed habet aliquem amicum quem facit accommodare.

¶ *De restitutionibus usurarum, maximè de* VIII. *in quibus reprehensibiles sunt usurarij circa restitutiones faciendas.*

DICTO de speciebus usurę, tangendum est aliquid ad restitutionem usurarum. Et primo

dicemus de his in quibus reprehensibiles sunt usurarii circa restitutionem. Secundo, dicemus de his per quę sunt ad restitutionem inducendi. Octo uerò sunt in quibus reprehensibiles sunt usurarii circa restitutionē. ¶ Primo in hoc, ꝙ nolunt restituere, sed de alieno nolūt eleemosynarii esse. ¶ Secūdo in hoc, ꝙ si aliquando habent uolūtatē restituendi, tamen differūt quantū possunt & authoritate sua sibi dilationē dant, & accipiūt: absq; mora uolūt sibi restitui gratiam à qua spoliati sunt, & tamen in præsenti restituere nolūt pauperi illud, unde eum spoliauerūt. Prius uolunt restitui quàm restituere, cū tamen prius spoliauerunt. ¶ Tertio reprehensibiles sunt in hoc, ꝙ non plenè restituunt. Quod tribus modis accidit. Primus modus est, cū nolūt restituere nisi usuras quas in ꝓpria persona acceperunt, cū teneantur etiā ad usuras patris restituēdas secundū portionē hæreditatis quā habēt. Secūd⁹ modus est, cū clamores exteriores pacificant. De clamore aūt conscientiæ proprię qui proximior est & qui sequitur eos usque ad æternum iudicē, non curant. Si enim aliquis est de cuius iniuria remordeat eos cōsciētia, ex quo ipse nō cōqueritur, nō curant satisfacere ei. Tertius modus est, cū his qui cōqueruntur quandoq; nō soluit etiam quartam partem. Satis dissimilis est restitutio nostri temporis restitutioni illius Zachæi, de qua Lucę 19. Si aliquem defraudaui, reddo quadruplū. Ideo meruit Zachæus tam citò audire, Hodie salus huic domui facta est. ¶ Quarto, reprehensibiles sunt usurarii, ꝙ non humiliter restituūt, imo dicūt illis qui aliquid petūt sibi restitui, Si ego nō fuissem, uos & familia uestra fame perissetis. Si Deo placuerit, ego cōualescā. Et ꝓponūt, ꝙ si Deo placuerit ut cōualescant, ipsi facient pauperi quæ Deo nō placeant. ¶ Quinto reprehēsibiles sunt in hoc, ꝙ cū difficultate restituunt ea quæ libēter deberēt restituere: quia plus sibi à Deo restituitur quàm ipsi restituant. Grati etiam deberent esse conquerentibus, tāquā illis qui sunt adiutores propriæ salutis, considerantes, ꝙ si isti modo taceant, dæmones postea non tacebunt. ¶ Sexto reprehensibiles sunt in hoc, ꝙ quādo infirmantur, proponunt se restituere, si cōtingat eos mori. Si autē contingat eos euadere, non habent propositū restituendi. Talem pacē uolunt cum Deo facere, ꝙ si moriātur, nō infestabūt eū. Sed sciant indubitāter, ꝙ Deus nō facit pacē cum eis, siue moriantur, siue uiuant. ¶ Septimo reprehēsibiles sunt in hoc, ꝙ aliquam certam summam præfigunt, unde usuræ eorum restituantur: quod non sufficit, nisi præcipiant, quòd de aliis bonis eorū restitutio perficia-

ficiatur, si summa illa non sufficerit. ¶ Octauo reprehensibiles sunt in hoc, quod filios suos constituunt restitutores: quia uerisimile est, cũ usurarius in uita sua plus amauerit diuitias quàm propriã animam, quod filius suus debeat eas plus amare quàm alienã animã, & quod nolit maledictionem illam mundanam habere. Maledictus qui partem suã deteriorẽ facit.

¶ *De octo quae ualent ad inducendum usurarium ut restituat.*

SEQVITVR de his quae ad hoc ualere possunt ut usurarius libẽtius restituat, si frequenter ea meditet. ¶ Octo sunt quę ad hoc ualent. ¶ Primo ualet ad hoc, si sępe cogitet ad ea quę sibi restituentur, si ipse restituat. Sex enim sunt quę sibi restituentur, quorũ quodlibet plus incõparabiliter ualet quàm ea quae ipse restituet. Primo restituetur ei Deus. Vnde patet, quod non debet credere diabolo, si ei dixerit, Tu pauper eris, si restitues: quomodo enim est pauper qui Deũ habet? Vnde Aug. Aurũ habens in arca diues est, Deũ habens in conscientia diues nõ est. Cõiũge aurũ & Deũ, arcam & cõscientiam. Coniũgere ibi sumitur pro comparare. Item Aug. Satis diues est Christiana religio, quę in omniũ possessore omnia possidet. Quis diceret aliquẽ pauperem, qui totũ mũdũ haberet? Quomodo ergo pauper est qui Deum habet? cuius Deus, secundum iudicium usurarii, plus ualeat quàm mũdus? Secũdũ quod usurario restituitur, est regnum aeternum. Quomodo depauperatur cui in tali regno acquiritur? Tertio restituunt usurario omnes spirituales fratres quos amiserat per peccatũ. Vnde Ecc. 13. Quae cõmunicatio sancti ad canem? Velut canis est usurarius dum est in peccato, non habens aliquam fraternitatẽ cũ aliquo amico Dei. Sed cũ usuras restituit, omnes amici Dei eius fratres fiũt. Quis fratrem suũ amissum, xii. denariis nõ redimat? Si aũt usurarius pro quolibet fratre quẽ recuperat, restituat xii. denarios, sufficienter erit restitutũ. Quarto restituitur ei societas ecclesiae, ex qua partẽ habet in omnibus bonis ecclesiae. unde Psal. Particeps ego sum omnium timentium te &c. Quinto restituũtur ei bona quae per peccatum amisit. Si peregrinationẽ fecit, uel aliud bonũ, ipse amisit illud per peccatũ usurae consequenter cõmissum, quod sibi restituitur cũ usuras restituit. Sexto restituitur ipsemet sibi. Saltẽ tantum deberet restituere quantũ redimeret se, si captus esset ab his qui haberent capitales inimicitias cũ eo, cũ in peioribus sit manibus, quia in manibus daemonũ. ¶ Secundo potest ualere ad hoc ut usurarius facilius restituat, si cogitet patibulũ infernale sibi erectum à quo alio mouere non potest nisi per restitu-

tionem. Non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Quis latro uidens sibi patibulum erectũ non libenter restituat quicqd potest, si per hoc euadere credat? Vnde Augusti. Quis non ut uiueret, continuò perdere uoluit unde uiueret, eligens potius uitã mendicantem, quàm celerem mortẽ? ¶ Tertio ualet ad idem si cogitet, ꝙ iustitia Dei gladium tenet euaginatum super caput eius ut secet eũ medium: licet ad tempus misericordia Dei gladium teneat. Quis autem potius non eligat quicqd tenet deponere, quàm gladio perire? ¶ Quarto ualet ad hoc, si cogitet se similem esse illi super quẽ cecidit domus uel magna massa terrę. Quis in tali statu si non possit molam per se remouere desuper se, nõ roget amicos suos ut se iuuent? Pecunia per usuram acquisita, quasi mola terrę est, usurariũ impediens ne ad uitã gloriæ possit resurgere. unde deberet rogare omnes amicos suos ut se inuito uel nesciente pecuniam illã restituerẽt. Quinto ualet ad idẽ si cogitet se similem esse illi qui molam asinariã habet ligatam ad collum trahentem eũ in profundum. Pecunia male acquisita est quasi mola asinaria fune amoris quasi collo eius ligata trahens eũ in profundum inferni. unde cum lacrymis rogare deberet, si amicum haberet, ꝙ auferret sibi pecuniã illam, & restitueret. ¶ Sexto ualet ad idem si cogitet, ꝙ ipse relicturus est similiter pecuniam etiam si nõ restituat, & secum eat. unde Eccle. 10. Cùm enim morietur homo, hæreditabit bestias, serpentes & uermes. Ista tria diuidunt sibi bona usurarii in morte ei⁹. Serpentes, id est, dæmones habent animam. Bestiæ, id est, dominus, uel amici usurarii qui bestię possunt dici à uastando, habent pecuniam: uermes uerò habent corpus, & quilibet horum non daret partẽ suam pro duabus aliis partibus. ¶ Septimo ualet ad idẽ, si cogitet usurarius ꝙ pecunia sua filiis suis relicta sit eis occasio mortis ętemę. Quis enim potius non eligat pecunia aliqua comparare sibi uitã æternam, quàm hęredibus suis mortem æternam? ¶ Octauo ualet ad idẽ, si usurarius cogitet in cõpassionem & duritiã quæ post mortem suam futura est in eius filiis erga eũ. Vix enim semel in anno memores erunt ipsius ut eius anniuersariũ faciant. In semetipso autem potest respicere quàm parũ boni pro suis fecerit. & sic sibi fieri non dubitet: uel multo minus, quia abundante iniquitate refrigescet charitas multorum, ut ait dominus.

De peccato rapinæ, ubi primo ponuntur sex quæ deberẽt homines cohibere à rapina. CAP. II.

POst peccatum usuræ dicendum est de peccato rapinę. Sex uerò sunt quę deberent homines

mines cohibere à peccato isto. ¶ Primum est, magnitudo ipsius. Secundum est, macula huius peccati. Tertium est, rusticitas uel uilitas quæ in peccato isto est. Quartũ est, magnũ damnum spirituale, quod raptor incurrit. Quintũ est, parua utilitas quæ inde sequitur. Sextũ est, pœna raptorum quæ in sacra scriptura inuenitur.

¶ *De XII. quæ ostendunt magnitudinem huius peccati, scilicet rapinæ.*

DVODECIM uerò sunt, quæ ualere possunt ad ostendendam magnitudinem huius peccati. ¶ Primum est, ꝙ peccatum istud ipsum fundamentum iustitiæ uel bonitatis destruit in homine. Quod sit istud fundamentũ, ostẽdit Sapiens, dicens: Primũ fundamentũ iustitiæ est, ne cui noceatur, deinde ut communi utilitati seruiatur. ¶ Secũdum est hoc, ꝙ Exo. 20. uidetur lex amplius prohibere istud peccatum, quàm alia peccata. Postquam enim prohibuit actũ rapinæ cum actu homicidii & cæteris malis actibus, iterum prohibet uolũtatem rapiendi, dicens: Non concupisces domum &c. ¶ Tertium est hoc, ꝙ adeò est odiosa rapina Deo. Vnde Esaię 41. Ego dominus amans iudicium, & odio habens rapinam. Etiã in holocaustum, quod erat dignior species sacrificii, habebat dominus odio rapinam. ¶ Quarto etiam est exosa rapina sanctis hominibus, adeò ut ipsum mundum eis exosum reddat. Vnde Ecclesiastes 4. Verti me ad alia quæ sub sole geruntur, & uidi calũnias pauperum, & lacrymas innocentũ, & consolatorem neminem: nec posse resistere eorum uiolentiæ, cunctorũ auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos, quàm uiuentes, & feliciorem utroq; iudicaui qui necdũ natus est, nec uidit mala quæ sub sole fiũt. Ad idem pertinet quod legitur Habacuc 1. Vsquequo domine clamabo, & non exaudies? uociferabor ad te, uim patiẽs, & nõ saluabis? Et subiũgit: Quare respicis contemptores, & taces, conculcante impio iustiorem se? ¶ Quintum est, ꝙ rapina inter Christianos non solũ rapina est, imò proditio, & q̃a omnes Christiani fratres sunt. Deprædari enim fratrẽ suũ innocentem non potest aliquis sine crimine proditionis. Et etiã propter hoc, q̃a qui deprædatur subditũ alicuiꝰ, deprædatur ipsum dominũ. Vnde qui fidelem deprędatur, Deũ deprædatur dominũ suum. Vnde proditor est, cum dominum suum deprædatur absque eius culpa. ¶ Sextum est hoc, quòd raptor homicida est. Vnde Ecclesia. 34. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Quũ raptor uitam suã pauperi auferat, quasi quodammodo mortẽ ei infert. Auferre enim uitã, & inferre mortem

tem conuertibilia sunt. ¶ Septimũ est hoc, ꝙ raptores peiores sunt furibus. Vniuersaliter enim peius est peccare apertè, quàm peccare occultè. Sicut adulterari aperte peius est quàm occultè. Peius igiť est iniuriari alicui apertè, ut faciũt raptores, quàm occultè, ut faciũt fures. ¶ Octauum est hoc, ꝙ peiores sunt raptores q̃ usurarii. Cuius signum est hoc, ꝙ paupes homines ut euadãt raptorũ manus, ponãt se in manus usurariorũ, qui tamen ualde mali sunt: ut ostensum est suprà. ¶ Nonum est hoc, ꝙ peccatũ rapinę multũ assimilat hominẽ diabolo. Diabolus enim fuit raptor ptimus. Voluit enim altitudinem Dei rapere. Vnde Propheta in psona eius, Ero similis Altissimo. Et adhuc incessanter laborat, ut bona nostra rapiat. Nec solũ assimilať diabolo in rapiẽdo bona hominũ, imò etiã torquẽdo homines, ut bona eorum extorqueat ab eis.

¶ *Quòd raptores peiores sunt diabolo.*

DECIMVM est, quòd raptores in tribus peiores sunt diabolo. ¶ Primo in hoc, quòd diabolus eos deprædatur, & torquet q mala agunt. sed raptores deprædãtur & torquẽt qui à malo recedũt. Vnde Esaiæ 59. Qui recessit à malo prædæ patuit. Et Prouerbiorum uigesimonono: Viri sanguinum oderũt simplicem. Diabolus poterit se iustificare comparatiõe raptorum in die iudicii. Poterit enim dicere: Ego solus illos in inferno afflixi qui te offenderũt. sed raptores isti illos deprædati sunt, & afflixerunt qui non meruerunt. ¶ Secundo sunt peiores in hoc, ꝙ diabolus defert angelo Dei homini ad custodiam deputato, ut corporalem uiolẽtiam ei nõ inferat, quod raptores non faciunt. ¶ Tertio sunt peiores in hoc, quòd diabolus torquet homines in inferno: qui locus tormentorum uocatur. Lucæ decimoquinto. sed raptores homines torquẽt in mũdo, ubi homines deberẽt habere libertatẽ faciẽdi de se, & de suis secundum uolũtatẽ suã. Vnde rectè possumus intelligere raptores uocatos angelos diaboli. Matth. 25. ubi sic legitur: Ite maledicti &c. qui paratus est diabolo & angelis eius. Missi uidentur à diabolo & raptores ad faciendum talia opera in mũdo, qualia facit diabolus in inferno. ¶ Vndecimum est, quòd Spiritussanctus in sacra scriptura dicit raptores talia facere de pauperibus, qualia nulli persecutores ecclesiæ leguntur fecisse de fidelibus. Dicit enim eos excoriare homines pauperes, & atterere & cõmolere, & pascere, & comedere, & deuorare. De primo legitur Michęę 3. Odio habetis bonũ, & diligitis malũ, qui uiolenter tollitis pelles eorum desuper eos, & carnes eorũ desuper ossibus eorum. De secundo

do & tertio legitur Esa.3. Rapina pauperis in domo uestra. Quare atteritis populum meũ, & facies pauperum cõmolitis? De quarto, Ecclesia.13. Venatio leonis onager in eremo: sic pascua diuitum sunt pauperes. De quinto, legitur Prouerb.30. Generatio quæ pro dentibus gladium habet, & commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra & pauperes ex hominibus. De sexto legitur Ezech. 19. Factus est leo, & didicit capere prędã, & homines deuorare. Et eiusdẽ 22. Sicut leo rugiẽs capiẽsque prędã, animã deuorauit inopis. ¶ Quod autẽ prædicta testimonia scripturæ de raptoribus uera sint, cõstat, quũ à sancto Spiritu dicta sunt. Sed qualiter intelligenda sint, non est adeò manifestum. Possumus tamẽ intelligere raptores talia facere pauperibus, cũ ea faciũt rebus eorũ, quæ ad sustentationẽ uitæ eis sunt necessariæ: unde qui excoriat unũ bouẽ quẽ habet pauper homo, reputatione ipsius pauperis excoriat eũ. penè enim idẽ est pauperi acsi excoriaret eum. Vnde Dauid 2. Reg.2. Quum Nathan proposuit ei parabolam de diuite, qui abstulerat pauperi homini ouẽ unam, dixit eum dignum morte. Secũdum hunc modum etiã molit pauperem, qui frumentũ eius ei necessariũ molit. ¶ Aliter etiã possumus dicere, quòd raptor pauperem excoriat quia aufert ei temporalia quæ defectum intolerabilem pellunt ab eo, sicut & pellis propriæ carnis. Nec sine illis potest uiuere, sicut nec sine propria pelle: unde & pelles uocantur, temporalia. Iob.2. Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua. Pellem inquam temporalium, pro pelle proprię carnis. Pellem etiam dicitur raptor auferre pauperi: quia aufert ea quæ adhærent per amorem cordi, sicut pellis adhæret corpori: imò amplius uidentur adhærere cordi, quàm ipsa anima corpori. Quũ enim pauperes ad mortem infirmantur, potius permittunt animam à corpore recedere quàm à se separarent, dando medicis uel aliter expendẽdo illud modicũ quod habent. Ex hac uerò adhæsione patere potest qualis sit dolor in eorum separatiõe. Carnem etiã & sanguinem auferũt raptores pauperibus, cũ auferunt ea quæ acquisierunt labore & sudore, & proprii corporis cõsumptione, & quæ etiã proprio corpori subtraxerunt, ubi in carnem & sanguinem cõuersa essent. Imò etiam plus uidetur raptor facere pauperi, quàm si eũ excoriaret. Ille enim qui eũ excoriaret, non auferret ei nisi quod haberet pellem suam: sed raptor aufert ei etiam illud quod nõ habet, quia aufert illud quod usurariorum est, qui accommodauerunt. Aufert etiam illi raptor

quod

quod iam comedit & bibit. Expendit enim pauper & annonã & uinum antequam colligat illa. Possumus etiam intelligere raptores commolere pauperes: quia inter spem euasiõis, & metum deprædationis, quasi inter duas molas eos affligũt. Notabiliter autẽ dicitur, facies pauperum commolitis. Pre paupertate enim faciunt facies eorum ad tãtam maciẽ deuenire, quòd uidẽtur genæ eorum compressæ fuisse inter duas molas.

¶ *Quæ debeant hominem cohibere à peccato rapinæ.*

DVODECIMVM faciẽs ad magnitudinem huius peccati est hoc, quod ipsi peiores sunt bestia quacũq;. Vnus enim raptor totam unam patriã deuorat: lupus uerò interdum per annum unum nõ deuorat hominẽ unũ. Vnde sacra scriptura raptores cõparat diuersis generibus bestiarum. Quandoque lupo. Vnde Sophoniæ 3. Iudices eius lupi, uespere non relinquebãt in mane. Quãdoque uerò comparat eos leoni, uel urso. ¶ Vnde Prouerb. 8. Leo rugiens & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. ¶ Secũdo, deberet cohibere homines à peccato rapinæ hoc, quòd macula huius peccati ita adhæret. Vix enim aliquis restituit perfectè ea quæ rapuit. Videmus eos qui habent nouas uestes quod diligẽtissimè cauẽt eis ab oleo, & ab aliis quorum maculæ remoueri non possunt, dicentes: Perdita esset uestis, si caderet super eam aliquid tale: quãto iuuenis magis qui nõdum rapuit, deberet sibi cauere à rapina, & dicere intra se, Perditus sum, si incepero rapere? Nunquã enim de cætero restituam. ¶ Tertio, deberet raptores cohibere hoc, quòd magna ignobilitas & rusticitas est in rapiendo. Dare enim nobile est. Vnde in Tobia uersificator, Est dare lætitiæ uox uerbũ nobile, uerbũ Mellifluum, dantis gloria dantis honor. Et ualde assimilat hominẽ Deo. Deus ex liberalitate sua fecit quicquid fecit. Et ad dãdum, alia fecit ut haberet quæ daret, alia uerò ut haberet quibus daret. Si autẽ dare hominẽ nobilẽ reddit, auferre reddit eũ rusticũ & uilem. ¶ Quarto, deberet raptores cohibere magnũ damnũ spirituale quod incurrunt, quãdo aliquid terrenũ rapiunt. Vnde Augustinus: Lucrum in arca, damnũ in conscientia, tollit uestem & perdit fidẽ, acquirit pecuniam & perdit iustitiam. Raptor lucrũ habet in arca, quã cũ lucro relicturus est: sed damnũ habet in conscientia quam cum damno delaturus est. Fidẽ perdit quam debeat Deo, & fratri suo Christiano: unde proditor est. Iustitiam etiam perdit: unde nõ habebit eam in auxilium in die iudicii, sed potius erit contra eum. ¶ Quinto, deberet cohibere raptores hoc, quòd paruam

nam utilitatem habent de rapina sua. Quo ad corpus enim, eis parũ ualet, quia citò transit. unde Ecclesia.40. Substantiæ impiorum quasi fluuius siccabuntur. Et sumitur ibi fluuius pro torrente, qui à pluuiis cõgregatur. Quo ad animam uerò, nullam habent utilitatem, quia nõ possunt inde facere eleemosynam uel oblationem. Vnde Ecclesiastici tricesimoquarto: Qui offert sacrificia ex substãtia pauperũ, quasi qui uictimat filiũ in conspectu patris. Cum substantia pauperũ uita sit eorũ, qui eã offert Domino, quasi uitam uel sanguinem pauperum qui sunt filii Dei, ei offert. Vnde substantia pauperis uocatur sanguis. Ieremiæ secũdo, In alis tuis inuẽtus est sanguis animarũ pauperum. Alæ uocãtur extremitates pretiosorum palliorum: in quibus alis sanguis inuenitur, quum de rapinis pauperũ fiunt. Cum his alis non de facili uolat quis in cælum.

¶ *Quòd Dominus multum puniturus est raptores.*

SEXTO deberet cohibere homines à rapina, magna punitio, quã sumpturus est Deus de raptorib⁹. ¶ Quatuor uerò sunt per quæ potest ostẽdi quòd Dominus multum puniturus est raptores. ¶ Primum est hoc, quòd ipse ita districtè iudicat eos qui propria non largiuntur pauperibus. Si enim damnat eos qui pauperibus sua nõ tradũt, quid faciet de his qui sua eis auferunt? Vnde dicit glo. super Luc. 16. Non reprehenditur diues ꝙ aliena rapuerit, sed quòd sua nõ erogauerit. quid ergo erit ei, qui aliena rapit? Ad idem ualet quod legitur Matth.25. Tũc dicet rex his qui à sinistris eius erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare &c. Raptoribus uerò dicere poterit: Esuriui, & abstulistis mihi quod debebã mãducare. Ori meo subtraxistis quod canibus & auibus uestris dedistis. Raptores enim ori Dei subtrahũt à pauperibus quod in ore porcorum, id est uoluptuosorum hominum, uel in ore canum, scilicet detractorum ponunt. Ad literam, etiam aues & canes pascũtur de rapinis pauperum. & etiam auferunt de ore Dei, quæ ponunt in ore diaboli. Os Dei est os pauperis. Os uerò diaboli est os impii. Cum enim impius seruus sit diaboli, os & cætera quæ habet, diaboli sunt. Qui ergo subtrahit pauperi quod dat peccatori, ori Dei subtrahit, quod ponit in ore diaboli. Raptoribus etiam poterit Dominus dicere: Sitiui, & abstulistis mihi quod debui bibere: imò quod plus est, sanguinẽ meũ in pauperibus bibistis. qđ enim uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Poterit etiã Dominus eis dicere: Hospes eram,

eram, & nõ collegistis me. imò quod plus est, domum in quam colligi debebam, combussistis. Et iterum: Nudus fui, & non me cooperuistis. Imò quod plus est, in pauperibus me excoriastis: & unde cooperiri debui, mihi subtraxistis. Vxores militum uestibus caudatis terram operiũt, pro quibus uiri earum Deum in pauperibus nudauerunt: & quãdoque trahunt in cauda sua totam substantiam unius pauperis hominis. Et iterũ: Infirmus fui, & non me uisitastis, sed super dolorem uulnerum meorũ addidistis, & quasi uulnere super uulnus me concidistis. In carcere fui, ibi me cruciastis, & quasi iterum me crucifixistis. ¶ Secũdo potest perpendi, quòd Dominus grauiter puniturus sit raptores per imprecatiões & maledictiones quas faciunt eis uiduę & pupilli, quos ipsi spoliãt. Dicit enim scriptura, quòd tales imprecatiões à Domino exaudiuntur. Vnde Ecclesiasti. tricesimoquinto: Non despiciet Dominus preces pupilli, nec uiduã si effundat loquelam gemitus. Nónne lacrymæ uiduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? id est, super eum qui facit eã lacrymari. Et subiũgitur: A maxilla eius ascendunt usque ad cælum, & Dominus exauditor nõ delectabitur in illis. Minus dicit, & plus significat, dum dicit, Nõ delectabitur: quasi diceret, grauissimè irascetur in eis. Videntur lacrymæ uiduæ tantum ad maxillam descendere: sed in ueritate ascendunt ad cælũ usq; ad conspectum Dei, quãtum ad uirtutem. Ad idem ualet parabola quam Dominus ponit Lucæ 18. de iudice iniquo, qui Deũ non timebat, nec hominem reuerebatur, qui nolebat per multum tempus uindicare uiduam quãdam de aduersario eius, sed potius dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor: tamẽ quia molesta est mihi hæc uidua, uindicabo illam. Et subiũgit Dominus: Videte quid iudex iniquitatis dicat, Deus autem non faciet uindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis. Multum timendum est raptoribus de propria salute: preces enim eorum propter rapinas eorum non exaudiuntur. Vnde Esaiæ 1. Quum multiplicaueritis orationẽ, non exaudiam uos. Manus enim uestræ sanguine plenæ sunt. Orationes etiam bonorum pro eis factæ, sæpe non exaudiuntur; quia aduersantur eis lacrymæ pupillorum & uiduarũ, quæ lacrymæ uiolentæ sunt in precibus. Sicut dicit Augustinus super illud, Auribus percipe lacrymas meas. Feruentiores & lacrymosiores sunt & frequentiores preces pauperum contra raptores, quàm sint preces bonorum pro eis factæ.

Vnde

Vnde multum timendum est raptoribus ne exaudiatur. Non de facili obtinet quis in aliqua curia iusta, quum habet ibi multos aduersarios, & fortes qui iustam causam habent. Ad contrarietatem istarũ precum uidetur pertinere quod legitur Ecclesi. 34. Vnus orans, & alius maledicens, cuius uocẽ exaudiet Dominus? Imò unus orãs, & multi maledicentes: unde timendũ est, ne uocẽ maledicentiũ dominus exaudiat. Vnde remedium est raptoribus, ut à rapinis cessent, & oppressis subueniãt prout iustè poterunt, & tunc dominum propitium habebunt. Vnde Esa. 1. Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam, & uenite, & arguite me, dicit dominus. Si fuerint peccata uestra, ut coccinum, quasi nix dealbabuntur. ¶ Tertiò potest ostendi, ꝙ grauiter puniturus sit Deus raptores per amorẽ quem habet cælestis iudex ad pauperes qui spoliantur. Amor uerò cælestis iudicis ad pauperes tantus est, ꝙ sibi fieri reputat quod eis fit. Vnde Matth. 25. Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Propter hoc etiã uenit in carnẽ. Vnde Psal. Propter miseriam inopũ & gemitũ pauperũ, nũc exurgã, dicit Dominus. Et Esa. 61. Euangelizare pauperibus misit me. In primo etiam uerbo nouæ legis regnum suum eis communicauit, dicens: Beati pauperes spiritu, &c. Vnde uerisimile est, quòd districtè iudicet oppressores eorum. Ideò dicitur in Psalm. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorẽ. & Prouerb. 23. Ne attingas paruulorũ terminos, & agrum pupillorum ne introeas. Propinquus enim illorum fortis est, ipse iudicabit contra te causam illorũ. Et Prouerb. 22. Non facies uiolentiam pauperi, quia pauper est: nec conteres egenum in porta, quia Dominus iudicabit causam eius, & configet eos qui cõfixerint animã eius. ¶ Quartò potest ostendi magna pœna raptorum, per hoc ꝙ pauperes quos ipsi spoliauerunt, iudices eorum erunt. Vnde Iob 36. Pauperibus iudiciũ tribuit. Tunc stabũt iusti in magna cõstantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum: ut legitur Sapient. 5.

¶ *Quòd raptores etiam in mundo isto multipliciter punientur à Deo.*

PRIMA uerò pœna raptorum in mũdo isto, paupertas est. Vnde Prouerb. 11. Alii diuidunt propria, & ditiores fiunt: alii rapiũt nõ sua, & semper in egestate sunt. Possunt enim assignari quinque causæ huius paupertatis. ¶ Prima est hæc, quòd raptores relicto Deo & cõtempto, qui est fons, & abundantia omnium bonorum, de indigẽtiis pauperum repleri uolunt. Vnde dominus per Prophetam: Derelique-

runt me fontē aquæ uiuæ. Adeò milites deberent sperare ea quæ sibi necessaria sunt, & ei seruire, non laboribus pauperum inhiare. De paupertate enim non colligitur abundantia. ¶ Secūda causa paupertatis est hæc, quia sicut raptores auferunt aliis, ita & alii auferent eis. Vnde Esa.33. Væ qui prædaris, nónne & ipse prædaberis? Et Habacuc 2. Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui relicti fuerunt de populis. ¶ Tertia causa est hæc, quòd oportet eos multas expēsas facere. Abyssus enim rapinarum abyssum inuocat expensarum. ¶ Quarta causa est hæc, quòd dominus non dat libenter eis qui sibi auferunt in pauperibus. Vnde plus amittunt quod Dei liberalitas eis datura erat, quàm sit illud quod pauperibus auferunt. Et facilius ad diuitias peruenirent Dei liberalitati seruiendo, quàm contra Dei uoluntatem Dei bona rapiendo. Mira insania: uolunt raptores bona eius qui liberalissimus est, per uiolentiā habere. Cum auaris hominibus hoc solebat fieri, & non illis qui sua libenter largiūtur. ¶ Quinta causa est hæc, quòd creaturæ in locis sibi à Deo deputatis conseruantur & quiescunt. In locis uerò ubi uiolenter ponuntur, non quiescunt, ut ponderosa quæ in infimis locis quiescunt, leuia in supremis. Si autē in aliis locis uiolenter ponuntur, ad sua loca reuertuntur. Sic est de diuitiis. Vnde quidam: Non habet euētus sordida præda bonos. ¶ Secunda raptorum pœna, est sterilitas: quum enim raptores contra Deum acquirere uelint quæ possideant, dominus negat eis, uel successoribus eorū qui possideant. Non enim dat eis hæredes. Vnde Eccl. 40. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos. & Sapient. 4. Adulterinæ plantationes nō dabūt radices altas, nec stabile fundamentum collocabunt. ¶ Tertia pœna raptorum est acceleratio mortis eorum. Vnde Dauid: Viri sanguinum & dolosi nō dimidiabunt dies suos, &c. Et Prouerb.3. Impii de terra perdentur, & qui iniqua agunt, auferentur ex ea. ¶ Quarta pœna est, quòd frequēter gladio moriuntur, & anima à dæmonibus rapitur, & corpus sepultura caret. Vnde Ierem.22. Væ qui ædificat domū suam in iniustitia. Et quibusdam interpositis, subiungitur: Propterea hæc dicit dominus: Non plangent eum, Væ frater, & uæ soror: & non concrepabunt ei, Væ domine, & uæ inclyte. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem. De hoc uerò quòd spiritus eius rapiatur à dæmonibus, dicit Gregor. Qui mihi uisibiliter rapit, subito urgente exitu inuisibiliter rapietur. Et Ecclesiast.16. Non effugiet rapinam peccator. ¶ Quinta & sexta pœnæ sunt, quòd filii eorū mendici

dici

dici fiunt, & gladio moriuntur. Vnde Naum 2. Leo cepit sufficienter catulis suis, & necauit leenis suis, & impleuit præda speluncas suas. Et subditur: Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & succendam usque ad summũ quadrigas tuas, & leunculos comedet gladius, & exterminabo de terra prædam tuam. Et Iob 27. Hæc est pars impii apud Deum, & hæreditas uiolentorum, quam ab omnipotente suscipiet. Si multiplicati fuerint filii eius, in gladio erunt: & nepotes eius non saturabũtur pane. In futuro uerò pœna raptorum erit, quòd rapinæ eorũ collis eorum imponentur: & sic coram toto mundo ducentur, deinde uerò suspendentur. Raptores simili pœna uel maiori debent puniri quàm latrones: sed non est qui audeat hoc facere: sed celestis rex qui nõ timet eos, hoc faciet. Vnde Thren. 1. Iniquitates meæ circũuolutæ sunt, & impositæ collo meo. Iniquitates possunt intelligi res iniquè acquisitæ. Amos 4. Iurauit Dominus in sancto suo: quia ecce dies uenient super uos, & leuabunt uos in contis, id est, in perticis, ad modum eorum qui suspendũtur. Rapinæ etiam se habebũt ad raptores, ut molæ asinariæ collo eorum suspensæ ad inferiora loca inferni eos trahentes. Vnde Prouerbiorum 21. Rapinæ impiorũ detrahent eos. Hæ sunt pœnæ raptorum, quas debent expectare, certi omnino quòd ueniet super eos, nisi pœnituerint. Iurauit enim dominus se non traditurum obliuioni rapinas eorũ. Vnde Amos 8. Audite hoc qui conteritis pauperem. Et subiungitur: Iurauit dominus in superbiã Iacob: si oblitus fuero usque ad finem opera eorum.

De iniustis talliis, & peccati huius magnitudine. CAP. III.

Tertiò loco inter species auaritiæ dicendum est de peccato iniustarum talliarum. A quo peccato tria deberent cohibere homines, scilicet peccati magnitudo, & uilitas quæ est in faciendo tallias, & damnũ quod prouenit inde eis qui eas faciũt. ¶Magnitudo uerò huius peccati ex hoc potest ostendi, quòd præter peccatum rapinæ est ibi peccatum proditionis. Est etiam ibi ingratitudo & contemptus Dei, & angelorum. Quòd proditio fit ibi, potest ostendi multipliciter. ¶Primò sic, Si aliquis paterfamiliàs filium suum transiturũ per aliquam uiam periculosam, bonæ fidei alicuius commendaret, & certam summam pecuniæ pro hoc ei assignaret: si ille ultra summam illam filio eius aliquid auferret, proditor esset. Et diceret paterfamiliàs: Ego cõmendaueram filiũ meum bonæ fidei illius, & ipse spoliauit eum. Sed constat quòd Deus filios suos commendauit potentibus huius mundi, & definiuit

eis de quibus deberẽt esse contenti. Vnde Lucæ 3. quum quærerent milites à Ioanne Baptista quid facerent. Respondit Ioannes: Neminẽ concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis uestris. Prohibentur eis primo duo peccata, per quæ solent potentes pecuniam à pauperibus extorquere, scilicet cõminatio & calumnia. Comminatio, ubi dicitur, Neminem concutiatis: calumnia uerò in sequẽti uerbo. Deinde uerò ostenditur eis, quòd stipẽdiis suis debent esse contenti. Vnde si ultra stipendia sua accipiunt, sunt proditores. ¶ Spoliãt enim filios Dei bonæ fidei eorũ commendatos: nisi faciãt hoc in illis casibus in quibus eis licet. ¶ Secundò ostenditur idem sic. Constat quòd tantã fidem debet dominus subdito, quantam subditus domino. Sed si subditus caperet dominum, uel alio modo, malefaceret, & proditor esset. Igitur si dominus subditum capiat, uel aliud malum ei faciat, proditor est: nisi ille culpã commiserit quæ hoc requirat: nec minus indecens est, si dominus absque culpa subditum capiat, quàm si subditus dominum caperet. Dicunt aliqui milites: Si alicui qui non esset meus subditus male facerẽ, bene scio quòd peccarem: sed si subdito meo male facio, tunc non credo me peccare uel tantũ peccare. Quibus dici potest, quòd secundum hoc, dominatio eorum diabolica est. Diabolus enim talis dominus est, quòd sibi subditis loco retributionis afflictionem & pœnam tribuit, & illis qui melius sibi seruiunt plura mala facit: præterea quis sani capitis dubitet minus licitum esse hostem esse in ciues, quàm in extraneos? quis nesciat crimẽ proditionis esse, cum amicis inimicitias exercere? Subditi uerò secundum Sapientem sunt humiles amici. Præterea, cùm certum sit quòd miles iste fidem debebat pauperi homini antequam faceret sibi homagiũ tanquam fratri suo Christiano, nec pauper illum à fide illa absoluit, quum ei homagium fecit: imò uinculum quod inter eos erat osculo pacis confirmatum *est*: quomodo ergo miles *immunis* est à crimine *proditionis*, quum malum facit ei, nisi ei prius significet quòd non uult ei fidem illam seruare, & quòd non uult eum de cætero tanquam subditum, sed tanquam hostem habere? Peccatum etiam ingratitudinis est ibi. Deus enim eum honorauit, aliis hominibus præficiendo. Ipse uerò ex hoc inhonorat Deum in pauperibus eum opprimendo: in hoc similis militibus, qui Deum crucifixerunt, qui de arundine de manu Domini suscepta, caput eius percutiebant. In arundine significatur terrena potestas, quam milites à Deo acceperunt, & deinde

inde ex ea Deum in pauperibus percutiunt. Contemptus etiam Dei, & angelorum est ibi. Licet enim Deus tradiderit pauperes custodiendos potentibus huius seculi: tamen ipse noluit eos esse absque custodibus cælestibus, imò unusquisque homo habet unum angelum sibi ad custodiam deputatum, quem contemnit qui pauperem hominem opprimit, & in ipso etiam angelo Deum contemnit, cuius nuntium non reueretur.

¶ *De sex malis quæ proueniunt alicui eò quòd tallias faciat.*

SECVNDO deberet cohibere milites à talliis multiplex damnũ quod indè prouenit eis. ¶ Primum autem damnũ quod ipsi incurrunt est, quòd dominus uidẽs eos iniquos in paucis bonis temporalibus eis commissis nõ uult eis ea augere. Scit enim quòd qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est, secundum quod legitur Lucæ 16. Vnde frequenter uidemus milites, qui tallias faciunt, pauperes: illos autem qui nõ faciunt, diuites. ¶ Secundum damnum est, quòd subditi eorum fugiũt eos: & fit iusto Dei iudicio, ut qui plus uoluerant habere quàm deberent, non habeant etiam quod deberẽt habere. Vnde legitur 3. Regum 12. quod Roboam filius Salomonis uolẽs aggrauare iugum filiorum Israel, dominium decem tribuum amisit. ¶ Tertium damnum est, cælestis regni amissio. Sicut enim dominus dicturus est illi qui fidelis est in temporalibus istis: Euge serue bone, &c. Ita dicturus est ei qui infideliter se habuit, Væ tibi serue nequam & infidelis: quia super pauca fuisti infidelis, super nulla te constituam: intra in carcerem domini tui, qui scilicet præparatus est diabolo & angelis eius. Mira insania est potentum huius mundi, qui cùm receperunt aliquid terrenũ, non curant de Deo, quasi nihil ultrà essent recepturi: & quia plus habent de terra quàm alii, ideo omnino non curant de cælo. ¶ Quartum damnum est, quòd durum iudicium & absque misericordia merentur sibi apud Deum. Ea enim mensura qua mensi fuerint illis quibus præsunt, remetietur eis ab eo, qui præest illis. Vnde non credant Deum misericorditer acturum cum eis, cùm ipsi non habeant se misericorditer, nec etiam iustè cum suis subditis. Ad quod pertinet quod legitur Sapien. 6. Citò apparebit uobis regibus, quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potẽtes autẽ potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam dominus, qui est omnium dominator: nec uerebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum & magnũ ipse fecit, & æqualiter cura

est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat curatio. ¶ Quintũ damnum est, quòd interdum aliquis tyrannus potentior eos opprimit, sicut ipsi minus potẽtes opprimũt. Vnde in Psal. Deus conteret dentes eorũ in ore ipsorũ, &c. Per dentes eorum & molas leonũ, intelligitur potestas deuorandi pauperes, & conterendi, quam dominus interdum aufert. ¶ Sextũ damnum est, quòd odio habentur ad modum luporum. Ideo lupus odio habetur, & ab hominibus, & à cæteris animalibus: quia nõ uiuit, nisi ex eis quæ aufert. Eadem ratione exosi sunt homines rapaces. In hoc tamen differentia est, quòd lupi rapinas non exercent cõtra lupos, sed contra animalia alterius speciei: sed tales homines contra eos, qui sunt eiusdẽ speciei, rapinas exercent.

¶ *De uilitate huius peccati.*

TERTIO deberet cohibere milites à talliis uilitas quæ est in faciendo eas. ¶ Sicut enim gloriosum est dare, sic uile est quærere. Et tanto uilius uidetur esse genus quærẽdi, quanto uilior & inferior est persona à qua quæritur, & nobilior persona quæ quærit. Vnde uilitas ista quærendi, repressiuum quoddam deberet esse militibus ne ultra uires expenderẽt. Plus enim ignominiæ est in quærẽdo, si ipsi scirent intelligere, quàm sit honoris in expẽdendo indiscretè. Sed dicet aliquis miles, Oportet nos uiuere, & uiuere non possumus, nisi iniustas tallias faciamus. Cui respõdeo, ꝙ in ualde periculoso statu sunt. Similes enim sunt illi qui in carcere esset, cui non apponerẽtur nisi toxicata: & sic cogitaret in mẽte sua, Non possum uiuere nisi comedã: & si comedo, mortẽ meam comedo. In magno animi dolore deberent esse, qui in tali statu se uident, & totã uitã istã deberẽt cõtemnere.

De fraudibus negotiatorum.

CAP. IIII.

QVartò loco inter species auaritiæ dicendum est de fraudibus negotiatorum. Et notandũ est quòd negotiatio bona est in se, & hominibus necessaria. Ordinauit enim Deus, ut nulla terra in omnibus sufficiat: ut cùm alia terra ei subuenerit, eã chariorem habeat. Subuẽtio autem ista mediante negotiatione fit. Sed malitia hominum adeò impleuit fraudibus negotiationem, quòd multi negotiatores non sunt minus mali hodie raptoribus uel usurariis. Vnde hodie impletum est quod legitur Apocal. 13. de bestia quam uidit Ioannes: Et faciet, inquit, ne quis possit uendere aut emere, nisi qui habuerit characterẽ, aut nomen bestiæ, & numerũ nominis eius. Bestia quæ dicitur à uastando, est diabolus, cuius character, siue imago est falsitas uel fraus, ipse enim fuit primus mendax. Vnde Ioan. 8. ipse est mendax, & pater eius. Absque ista imagine

confit

confitentur multi mercatores quòd non possunt emere, uel uendere. Et tamen legitur in Apocalypsi 13. quòd qui acceperit characterem in fronte sua uel in manu sua, hic bibet de uino iræ Dei.

¶ De *octo malis abundantibus in mercatoribus.*

OCTO uerò sunt mala quæ abundant in mercatoribus. ¶ Primum malum est, uendere quanto carius possunt, & emere quanto uilius possunt. Istud malũ excludit Deũ à negotiatorib⁹, & facit negotiatores idololatras esse. Ex quo enim aliquis nullum habet respectũ ad Deum ac fraternam charitatem in sua negotiatione, ipse seruitium quod deberet Deo impendere, impendit diuitiis, quod indubitanter idololatria est, sicut ostẽsum est prius. ¶ Secundo abundant mendacia in mercatoribus, in quibus non est parua culpa. unde legitur Ecclesiastic. 20. Quòd potior est fur, quàm assiduitas uiri mendacis. ¶ Tertiò, abundant ibi periuria, in quibus similiter nõ parua culpa est, quum sint contra illud decalogi, Non assumes nomen Dei tui in uanum. Præterea cùm tanta culpa sit hominem in falsum testimoniũ adducere: quanta culpa credenda est, quum aliquis uult ad testificãdum falsum adducere? quod fit in periurio: Per Deum enim iurare, est eũ in testem adducere. ¶ Quartò, uerò abundant in mercatoribus furta, quæ furta fiunt percipuè per fraudes, quas faciunt circa stateras & põdera & mensuras.

¶ *De triplici fraude mercatorum quæ fit in mensuris. Et de duplici damnio prouenienti ex isto peccato.*

IN talibus uerò tripliciter est fraus. Vno modo, quum quis habet diuersa pondera uel diuersas mensuras, & uendit ad minorem, & emit ad maiorem. Secundo modo cùm quis habet iustam mensurã, & iustum pondus, sed tamen male mensurat uel ponderat, sicut faciunt caupones qui mensuram implent spuma. Tertio modo cùm quis procurat quòd res quam ad pondus uẽdere debet ponderosior sit, ut faciunt illi qui lanam madefaciũt. Duo uerò sunt quę deberent homines cohibere à fraude quæ fit in ponderibus & mensuris, scilicet magnitudo ipsius peccati, & damnum quod inde prouenit. Magnitudo uerò huius peccati tripliciter potest ostendi: Primò, ex hoc, ꝙ peccatum istud Dei abominatio uocatur. Prouerb. 11. ubi sic legitur: Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquum uoluntas eius. Non uocamus abominationẽ illud qđ displicet alicui, sed quod ualde displicet. Secundo potest ostẽdi magnitudo huius peccati per hoc, ꝙ per mensuras, & pondera, & stateras deberent ea quę iniqua sunt, & iniusta ad iustitiam & æquitatem reduci. Vnde

sunt quasi instrumenta iustitię & æquitatis: ideò magis displicet Deo iniquitas in talibus. Tertiò, potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quòd mensuræ & pōdera pertinere solent ad dominum terræ, unde falsitas taliū in contumeliam domini quodāmodo redundat. Ideò dicitur Leuitic. 19. Ego dominus Deus uester, nolite facere aliquid iniquum in iudicio, & in regula, & in pondere, & in mensura. Statera iusta, & ęqua sint pondera: iustus modius, æquúsq; sextarius. Ego dominus Deus uester. Ideò cùm loqueretur de mensuris & ponderibus, bis se dominum dixit, ut timeant in eis fraudem facere, cùm scirent se habere dominum, quem nulla fraus posset latere. Damnum uerò prouenniens ex peccato isto, duplex est, scilicet temporale, & spirituale. De temporali habetur Deuteron. 25. Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius, & minus: nec erit in domo tua modius maior, & minor. Pondus habebis iustum & uerum, & modius æqualis & uerus erit tibi, ut multo uiuas tempore super terram quam dominus Deus meus dederit tibi. Abominabitur enim dominus eum qui fecerit hæc. Et Michææ 6. Nunquid iustificabo stateram impiam, & sacelli pondera dolosa? Et subditur pœna eius qui talia facit: Tu seminabis, & non metes: & calcabis oliuam, & non ungeris oleo &c. Spirituale uerò damnum est, quod tangitur Michææ 6. Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena. Quantum mensuræ subtrahitur, tantum iræ & offensę diuinæ acquiritur, cùm scriptum est in libro Sapientiæ 11. Per quæ peccat homo, per hæc & torquetur. Vnde cùm in statera peccent tales, in statera beati Michaëlis punientur, ut mala eorum in ea magni sint ponderis, bona uerò nullius. ¶ Quintum malum quod abundat in mercatoribus, est uendere ad terminum, quod est species usuræ palliatæ, ut dictum est prius. ¶ Sextum malum est, aliud ostendere, & aliud uendere: sicut accidit in scriptoribus qui bonam literam ostendunt, & prauam deinde scribunt. ¶ Septimum malum est, uerum celare. ¶ Octauum malum est, tenebrosa loca eligere, uel aliter procurare ut res uenalis appareat alterius modi quàm sit. Sicut accidit in mercatoribus, qui tenebras faciunt in locis in quibus debent pannos uendere: in quo ostendunt se esse filios tenebrarum. Vnde meritò dicet de eis dominus: Proiicite eos in tenebras exteriores. Tenebras quæsierunt, tenebras habeant. Ostendunt etiam se uelle male agere: quia qui male agit, odit lucem, Ioannis tertio.

De acceptione munerum.

CAP. V.

Quint

QVinto loco inter species auaritiæ dicendum est de acceptione munerum. ¶Et primo ostendemus quàm periculosa sit munerum acceptio. Deinde agemus de his quæ repræhensibilia sunt circa acceptores munerum. Quàm periculosa uerò sit munerum acceptio, satis apparebit, si ostendantur mala quæ faciunt munera acceptoribus suis.

¶ *De decem malis quæ proueniunt ex acceptione munerum.*

PRIMVM malum est, quòd excæcant eum. ¶Secundum malum est, quòd eum mutum reddunt. De his duobus legitur Ecclesiastici 20. Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptionem. De excæcatione etiam legitur in Exod. 33. Non accipies munera quę excæcant etiam prudentes, & subuertunt uerba iustorum. Deuterono. 16. Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant uerba iustorum. Quis, nisi insanus, in hospitio suo libenter recipiat eum à quo debet excæcari? Ad hoc uerò ꝙ munera hominem mutum reddunt, pertinet quod dicit Gregorius: Non potest constãter argui à quo accipitur. Apostolus noluit accipere, ne dum acciperet, authoritatem magisterii inclinaret. Ad idem pertinet quod legitur Esa. 56. Canes muti non ualentes latrare. Interdum prælatus aliquis uenit ad aliquẽ sacerdotem cum tanto latratu, quòd uidetur ꝙ uelit eum deuorare. ¶Sed ille proiicit aliquid in ore eius, & aufert ei latratum. Percutit enim de una marca argenti, ita quòd aufert ei loquelam. ¶Tertium malum quod faciunt munera acceptoribus suis, est corruptio. Vnde Esaiæ 1. Principes tui infideles, socii furum. ¶Et subiungitur causa: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiões. Et licet aliqui per munera non corrumpantur, tamen præsumptio habetur contra eos de corruptione. Quia secũdum Hieronymum, sicut matrona nõ est casta, quæ cum rogatur munera accipit: ita nec iudex munuscula accipiens à corruptione immunis iudicatur. ¶Quartũ malum est, quòd munera accipientem in seruitutẽ redigunt. Vnde 1. ad Corinth. 11. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. Et loquitur Apostolus de sumptibus recipiendis: & innuit quòd si ab eis sumptus reciperet, iam sub eorum potestate esset. Vnde quidam sapiens cum pro libertate reipublicę stetisset in causa contra quendam diuitem, cuius expensis diu edoctus fuerat, & super ingratitudine à diuite illo in causam uocatus fuisset. Reges enim Romanorum ingratos puniebãt. dixit illi diuiti: Domine mi, tu scis, quia nihil causa odii feci: sed pro libertate

reipublicę & honestate meæ personæ, imò etiã & tuæ steti. Nunc uerò hoc uideo quòd nihil periculosius est acceptis muneribus, si ad omnem nos obligant seruitutem. ¶ Quintum malum est, ꝙ manum suscipientis inquinant. Ad hoc referre possumus quod legitur Osee 5. Ephraim cœpit abire post sordes. Homo cupidus cuius cor aurũ affectat, uidetur post aurum abire, iuxta illud Eccle. 31. Beatus uir qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit. Sed secundum iudicium uiri spiritualis uadit pòst sordes, & affectat in manibus recipere illud à quo deberet eas excutere si iam illud teneret. Ab eis enim quę inquinãt, solent homines manus excutere. ¶ Sextũ malũ est, ꝙ munera maledictionem inducunt super acceptores suos. Vnde Deuter. 27. Maledictus qui munera accipit ut percutiat animam innocentis. Esaiæ 5. Væ qui iustificatis impium pro muneribus. Cupidus quãdo munus recipit, credit se benedictionem recipere. Vnde munus uocatur benedictio. 4. Regum 5. Vbi dicit Naamã Eliseo, Obsecro ut accipias benedictionem à seruo tuo. Sed latet ibi maledictio quã Giezi sensit, cùm lepra Naamam ei adhęsit. ¶ Septimum malum est, quòd munera impediũt acceptores suos à melioribus donis. Væ illis qui ideò cælestia accipere non possunt, quia manus eorum terram impediunt. Ad hoc pertinet id quod legitur Esa. 33. Qui excutit manus suas ab omni munere &c. iste in excelsis habitabit. ¶ Octauum est, quòd munera acceptores suos obligant non tantùm ad seruitutem, sed etiam ad mortẽ. Vnde prou. 15. Qui odit munera, uiuet. Vbi per oppositum innuitur, ꝙ qui diligit munera, morietur. Ad idem pertinet illud Ecclesia. 10. Hic uenalem animam suam habet. Et loquitur de amatore pecuniæ. ¶ Nono, inclinant munera acceptores suos ad omnem iniquitatem. Vnde in Psalm. In quorũ manibus iniquitates sunt. Et subditur causa: Dextera eorum repleta est muneribus. ¶ Decimo, igne infernali eos comburent. Vnde Iob 15. Ignis deuorabit tabernacula eorũ qui libẽter munera accipiunt. Quis nisi insanus, ea amet quæ amatoribus suis tot & tãta mala faciunt?

¶ *De quinque in quibus possunt reprehendi acceptores munerum.*

SEQVITVR de his quæ possunt esse reprehẽsibilia circa acceptores munerum. Quæ sunt quinq;. ¶ Primum est, quando aliquis qui nõ indiget recipit quod pauperibus dari deberet. Vnde Hierony. ad Damasum papã: Clerici qui de bonis & opibus parẽtum sustentari possunt, si quod pauperum est sibi accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium iudicium sibi manducant & bibunt.

Idem

Idem in quadam epistola: O monache, si eges & accipis, potius das quàm accipis. Hoc dicit: quia obligatur ad dandum spiritualia quæ acceptis meliora sunt. Deinde subdit: Si non indiges, & accipis, rapis: quia destribuenda pauperibus tibi usurpas. Item Prosper in libro de Vita contemplatiua: Habentes unde sustentantur, non sine grandi peccato suo, unde pauper uicturus erat, accipiunt. ¶ Secundo reprehẽsibile est in acceptoribus munerũ, quando illi qui dant tenentur restituere eis à quibus habuerunt. De quibus dicit Hierony. Qui à raptoribus, simoniacis, & fœneratoribus munera accipiunt, similes sunt illis qui minores pisces deuoratos à magnis comedunt, & deuorant. Sicut enim sic deuorati nulli usui sunt apti: ita nec obligatio talium ulli usui, uilique religioni apta est. Hoc uitio laborant quidam religiosi nostri temporis exterius prætendentes sanctitatem, interius uerò pleni auaritia & cupiditate. Qui quasi mercatores sunt pellium anguillarum, qui indifferenter omnia accipiunt, & in pios usus conuertere uolunt. Qui signati sunt per Gedeonem, qui inaures aureas de præda Madianitarum accepit, ut faceret inde sacerdotales uestes. Et factum est Gedeoni & omni domui eius in ruinam. Vt legitur Iudicum 8. ¶ Isti etiam similes sunt Saul, qui regem Amalech, & meliora de ouibus & armentis reseruauit, uolens immolare domino, propter quod abiecit eum dominus ne esset rex. ut legitur 1. Regum 15. Isti etiam similes sunt Achor, qui furatus est de anathemate Iericho: ut legitur Iosue 7. Vnde Hieronymus: Diligenter discutiendum est & cauendum, ne quis abstulerit de aliquo anathemate, ne propter illud multi cum eo perdantur. Isti etiam contra prohibitionem legis morticinium comedunt, & à bestia captum. ¶ Tertio, reprehensibile est in acceptoribus munerum, cùm habent impios ministros, qui procurant quocunq; modo possunt ut ipsi à subditis aliquid extorqueant, quod est ualde magnum peccatum, quos suggillamus hoc exemplo: Quidam clericus cùm ad aleam omnia quæ habere potuisset præter quinq; solidos perdidisset, incœpit Deũ blasphemare, & promittere eosdem quinque solidos homini qui eum doceret quomodo Deũ magis offenderet. Cui quidam qui aderat dicit: Si Deum supra omnem peccatorem uolueris offendere, fias quæstor palatij episcopi. Tales figurati sunt per fuscinulam, de qua legitur 1. Regum 2. Veniebat puer sacerdotis cùm coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat eam in lebetem, & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. Quidam prælati ecclesię ad modum

modum dæmonum habent fiſci nulas ſuas, quibus ſubditos ſpoliant. Iſti etiā ſignificati ſunt per oſtiola per quæ ſacerdotes Belis furabantur quæ ponebantur ante idolum eius: ut legitur Danielis 14. Iſti etiam ſimiles ſunt mergulis illis quos uidit beatus Martinus in quodam flumine, qui aſsiduè capturæ piſcium intendebant. Et ait, Forma iſta dæmonum eſt. Et præcepit eos auolare. Iſti ſunt uelut aucupes. Vnde Amos 3. Nunquid cadet auis in laqueum terræ abſque aucupe? Laqueus terræ eſt prælatus malus. unde Oſee 5. dicitur ad prælatos: Vobiſcum iudiciū eſt: quoniam laqueus facti eſtis ſpeculationi, & rete expanſum ſuper montem Thabor. Iſti etiam canes ſunt, de quibus dicitur in Pſal. Ipſi diſpergentur ad manducandū: ſi uerò non fuerint ſaturati, & murmurabunt. Diſpergētur miniſtri epiſcoporum per eorum diœceſes. Si non dant eis ſacerdotes, accuſant illos: iuxta illud Michææ 3. Si quis non dederit in ore eorū quippiam, ſanctificant ſuper eum præliū. Aſſerunt enim rectum eſſe & iuſtum quòd ab officio & beneficio ſuſpendantur. De iis legitur Iere. 5. Inuenti ſunt in populo meo impii inſidiantes quaſi aucupes, laqueos ponētes & pedicas ad capiendos uiros. ¶ Quartò, reprehenſibiles ſunt acceptores munerum, quādo ipſi accipiunt munera pro cauſa pro qua non deberēt accipere: ſicut iudices qui munera accipiūt uel ut iuſtitiam deſerant, uel ut iuſtitiam faciāt, quam gratis deberent facere. Vtrunq; enim peccatum eſt. Sicut enim iniquus eſſet qui cappam meā mihi uenderet: ita iniquus eſt qui iuſtitiam quam debet facere ex officio, non uult facere, niſi ſibi aliquid detur. Ad quod referri poteſt illud Pſalm. Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. Iuſtitiam uenditam dominus iudicabit, & pro ea uenditorem damnabit: munera uero accipere, ut deſeratur iuſtitia, quaſi peccatum Iudæ eſt. Vnde ſuper illud Matt. 26. Exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet. dicit gloſ. Multi hodie ſunt qui factum Iudæ execrantur, & idē faciunt. Nam cum pro munere falſum teſtimoniū dicūt, Deum qui ueritas *eſt*, *uendunt*. A ſimili, qui pro munere falſum iudicium faciunt, Deum qui iuſtitia eſt, uendunt. ¶ Quintò, reprehēſibiles ſunt acceptores munerum, quando non faciunt illud ad quod obligantur acceptione munerum. Sicut accidit in illis qui eleemoſynas recipiunt, & tamē negligunt orare pro largitoribus earum. Mercedem bene uolūt ſuſcipere, ſed laborem recuſant ferre. Quibus dicitur in Pſalm. Surgite poſtquam ſederitis, &c. Panis doloris uocatur panis clericorū: quia requiritur pro eo luctus & dolor. Dolere enim debēt peccata

eorum à quibus eis datus est panis ille. Ideo postquã sederũt ad mensam, surgere debẽt ad orandum pro eis. Sed ipsum panem doloris, faciũt panẽ risus & gaudii, iuxta illud Eccles. 10. In risu faciunt panem epulantes, & uinum bibentes. Cõuiuia quæ deberent esse in luctu, faciunt esse in risu, ita quòd epulantur bibentes, id est, potum obliuioni non tradentes. Variis enim uinis & exquisitis utuntur. Et est alicubi uerbum usitatum, cum uidetur aliquis pinguis & rubicundus, ut de eo dicatur: Iste ut comedit, bibit: id est, potum in comestione obliuioni non tradidit. Tali qui de eleemosynis delicatè comedit, & cum saturitate, dicit beatus Bernar. Væ tibi clerice: mors in olla carnium, quia peccata populi constat esse quæ comedis, acsi tua tibi sufficere non uiderentur. Mirum est quomodo ita audacter comedunt quod mortem continet, cum Iob 6. scriptũ sit: Aut gustare quis poterit quod gustatum affert mortem?

¶ *De delitijs clericorũ quæ mortes septem continent.*

NOTANDVM est, ꝙ delitię clericorũ mortem continẽt: nec unicam mortẽ, imò septem mortes ibi possũnt esse. ¶ Prima mors est, mors peccatorum pro quibus dantur eleemosynæ quas clerici comedũt: iuxta illud Osee 4. Peccata populi mei comederunt. De ista morte loquitur beatus Bernardus in prædicta authoritate. ¶ Secunda mors est, illorum peccatorum quæ habent sequi ex delitiis: ut est luxuria, & alia uitia quæ ex uitio gulæ nascuntur: ut ostensum est in tractatu de gula. ¶ Tertia mors est, mors sanctorum, qua comparata sunt bona ecclesiæ. Acquisiuit enim Christus ecclesiã sanguine suo & suorum. Vnde in recompensationem debent illi qui bona ecclesiastica comedũt glorificare Deum & sanctos. ¶ Quarta mors est, mors corporalis, quæ comeditur in delitiis: quia delitiæ mortis sunt occasio, ut prius ostẽsum est. ¶ Quinta mors est, mors pauperũ: quia portione quam deberent habere in bonis ecclesiasticis defraudantur. Defraudatio uerò talis iudicatur esse homicidium. Ecclesiast. 34. ubi sic legitur: Panis egẽtium, uita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. ¶ Sexta mors quæ ibi comedi potest, est mors propriæ damnationis. Peccatũ enim res uenenata est. Vnde dum comeditur, nisi sanctitas comedentis uel sequens oratio illud expellat, interdum mors æterna inde incurritur. Vnde Lucæ 20. Deuorant domos uiduarum, simulantes longam orationem. Hi percipient maiorem damnationem. Et Bernardus: Venient, uenient ante tribunal Christi: ibi audietur pupillorum accusatio grauis, allegatio dura, quorum uixere stipẽdiis, nec diluere peccata,

cata, quibus facti sunt cæci duces, & mediatores fraudulenti. Idem: Quid tibi insipiens delitiæ sapiunt? quid diuitię illæ cæcos oblectāt oculos, quibus tam graue mercaris iudicium, tam durè te obligas rationi? uniuersum siquidem usque ad nouissimum quadrātem exegeris. ¶ Septimò, comedunt mortem clerici qui comedunt eleemosynas sibi datas pro mortuis, & ab igne purgatorii qui grauior morte est, debent eos liberare. Ad hoc enim obligantur ex susceptione eleemosynarū: & uerisimile est quòd dominus multum offendatur, cùm animæ quę igne crucientur, in tanta amaritudine ei dicant: domine, clerici iam bona nostra susceperunt, & debuerūt liberare de angustia ista, & ipsi sunt in risu & delitiis, & de nobis non curant.

¶ *De munerum diuersitate.*

TERTIO circa acceptionē munerum dicendū est de munerum diuersitate. Distinguūtur autem tres species munerū super illud Esaiæ 33. Qui excutit manus suas ab omni munere. Dicit enim glo. interli. super illud: Munere oris, munere manus, munere officii. Munus oris est laus uel preces carnales. Munus manus, est pecunia. Munus officii, est seruitiū incredibile impensum. Super illud uerò Ierem. 48. Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter. distinguūtur similiter tres species munerum, non omninò eædē cum prædictis. Dicit enim glossa interli. sup illud fraudulēter: uel pro corporalis rei pręmio, uel pro laudis uerbo, uel humani iudicii gratia. glo. etiam dicit ibidē: Tribus modis fraus ista committitur, quia uel cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut cùm res quælibet exterior desideratur.

De auaritia Aduocatorum.

CAP. VI.

SExto loco inter species auaritiæ, dicendū est de auaritia aduocatorū. Et notandum quòd officium aduocationis secūdum se non est malum. Vnde August. Non licet iudici uēdere iustum iudiciū: sed licet aduocato uendere iustum patrocinium, & iurisconsulto iustum consiliū. Non peccat aduocatus uendendo iustum patrocinium, si non sit persona cui non sit prohibitum hoc officium: si debito modo procedat, & causa iniusta non sit uel desperata, & salariū recipiat iustum & moderatum. In moderamine uerò debet respectus haberi ad quantitatem causæ & laborem aduocationis, & qualitatem personæ aduocantis: scilicet ad facundiam, scientiam, & etiam ad consuetudinem regionis.

¶ *De octo quæ debent retrahere homines ab officio Aduocationis.*

OCTO tamen sunt quæ deberēt homines retrahere ab officio aduocationis. ¶ Primum est, uenalitas quam nobilis animus

natur

naturaliter exhorret. Triplici autem ratione indecens est uenalitas in aduocatis. Primò, cum carè empti sint à Christo, non deberent se alii uendere. Vnde Aug. Postquam intellexi me pretioso sanguine Christi redemptũ, nolui me uenalem exhibere. Secundò, quia uenalitas habet uilitatẽ quandam: unde pugiles & aliæ personæ quæ ad certamen uenales se offerunt, uiles reputantur. Aliud iudiciũ est de illis qui pro iustitia certant. Meretricum etiã est uenales esse. Et cum indecentia quæ in nobiliori parte est peior sit, uenalitas, quę penes linguam attẽditur, quæ est unum de nobilioribus membris & in quo magis displicet indecentia, peior uidetur esse quantum ad hoc uenalitate meretriciũ. Huic uilitati uidetur attestari Apostolus 1. ad Corint. 6. ubi dicit: Secularia iudicia si habueritis: cõtemptibiles qui sunt in ecclesia, illos cõstituite ad iudicandũ. & Poëta: Si fortuna uolet, fies de rhetore cõsul. Si uolet hæc eadẽ, fies de consule rhetor. Rhetor ponitur ibi pro persona uili, consul pro nobili. ¶ Tertiò indecens est uenalitas ista: quia decorum esset quòd talentũ scientiæ quod gratis acceperũt, gratis darent, præcipuè quum prohibitum sit illud uẽdere. Prou. 23. ubi dicitur: Noli uendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiã. Assimilantur enim aduocati usurariis in hoc, quòd sicut usurarius talentum fortunæ quod gratis accepit; non uult tradere proximo, ita aduocatus talentum gratiæ quod gratis accepit, nõ uult gratis proximo dare.

¶ De XII. *periculis aduocatorum.*

SECVNDO deberet homines cohibere ab officio aduocationis, multiplex periculũ, quod est circa officiũ illud. Possumus uerò ad pręsens numerare duodecim pericula, quæ ibi possunt esse. ¶ Primum periculũ est, cum miserabilibus personis non subuenit, quibus tenetur ex lege Dei subuenire. unde Esa. 1. Subuenite oppresso, &c. Et sicut medicus pauperi infirmo potẽs subuenire, & non subueniens, homicida illius iudicatur: ita aduocatus quasi aufert rem suã pauperi homini, quum nõ cõseruat eam, quum posit. unde Symmachus papa: Non grandis differentia, utrum mortẽ inferas, uel admittas: mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc quũ posit non excludit. ¶ Secundũ periculũ est, quum scienter causam iniustam uel desperatam suscipit. ¶ Tertium periculum est, quum in processu negotii causam esse iniustã cognoscit, & tamen adhuc eã defendit. ¶ Quartum periculum est, quando aduocatus monens ad compositionẽ illum ex cuius parte est, quẽ scit causam iniustam habere, consulit ei ut partem suam aduersario relinquat, & partẽ accipiat: consulit

sulit ei alienũ accipere. ¶ Quintum periculum est, quum per infidelitatẽ, uel negligentiam, uel ignorantiam illius cadit à causa sua ille quem ipse tuetur: tenetur enim ei ad restitutionem. ¶ Sextũ periculũ est, quando ille contra quem patrocinium præstat, propter pertinaciam illius rem suã amittit. Tenetur enim illi similiter ad restitutionẽ. unde aliquãdo pro centum solidis quos habet de aduocatione, tenetur ad restitutionẽ centũ marcarum uel mille. ¶ Septimum periculum est, cum accipitur immoderatum salarium, uel unde nõ deberet accipi. ¶ Octauum periculũ est, quum incurritur odium illorum contra quos præstatur patrocinium. ¶ Nonum periculum est, circa modum procedendi in causa, quum scilicet per leges falsas, uel falsa instrumenta, uel falsos testes, uel per mendacia proceditur: uel quũ dicit conuitia, uel proponit quæ non ualent nisi ad dilationem causæ. ¶ Decimum periculum est, simoniæ, quum aduocatus scientiam suam uẽdere intendit. ¶ Vndecimum periculum est, uanæ gloriæ, ex cuius amore multi timẽt cadere, etiam à causa iniusta, nolentes inscii uideri. Vnde per mendacia uel quocunque alio modo uolunt obtinere. ¶ Duodecimum est, periculum infidelitatis. Infidelis enim est malus aduocatus erga dominũ, qui talentum naturæ ei cõmisit, quando de talento illo lucratur contemptibilia, cùm possit lucrari pretiosa. Sicut nuntius alicuius negotiatoris, si ueniat ad nundinas aliquas in quibus eodẽ pretio posset habere brunetam quo burellũ, infidelis esset domino suo, si relicta bruneta burellum emeret. Eadem infidelitate laborare uidẽtur qui in sacra scriptura proficere possunt, & ad lucrũ temporalium leges uel decreta discunt. Propter pericula quæ sunt in causis, dicit Apostol. 1. ad Corint. 6. Omnino delictũ est in uobis, quòd iudicia habetis inter uos. Quare nõ magis iniuriã accipitis? quare non magis fraudem patimini? ¶ Tertiò, deberet cohibere homines ab aduocatiõe multiplex pœna, qua dominus malos aduocatos solet punire. Multos enim ante mortẽ *mu*tos efficit. Cuidã etiã *aduocato* morienti uisa est lingua celerius aura moueri, quasi diceret: Lingua mea uelox & facilis fuit ad peccandũ, sicut arundo de facili uento agitatur. Alii uisum est inferius labium moueri citius labiis crocodili. Aliis etiam exilit lingua extra os. Insipiẽter etiam solent agere mali aduocati circa mortem, quando præcipuè sapiẽtia opus esset. Vnde quidam quum adferretur ei Eucharistia, in extremis ait: Iudicetur prius utrum rectũ sit quod accipiam. Cui circunstantes dixerunt: Nos quidem rectum & iustum hoc iudicamus. Quibus ille: Non est hoc

hoc rectum iudicium. Non enim quũ ſitis mihi pares, habetis me iuſtè iudicare. Et aliàs cùm in extremis admoneretur ad ſuſceptionem Euchariſtiæ, petiit dilationẽ: quam quum nollent amici eius dare propter mortẽ quam ei uidebant imminere, appellauit à manifeſto grauamine. Poſt mortem uerò balneantur aduocati in auro feruenti. Vnde legitur in quadã tragœdia Senecæ, quòd uiſum eſt cuidam quòd uideret Neronẽ apud inferos balneãtem, miniſtróſque circa eum aurum feruens infundentes. Et quum uideret chorum aduocatorum ad ſe uenientem: Huc, inquit, uenale genus hominũ aduocati, amici mei accedite, ut in hoc uaſe mecũ balneemini: adhuc ſupereſt locus in eo quẽ uobis reſeruaui. ¶ Quartò deberet homines cohibere ab hoc officio, quia præ cęteris uidetur eſſe corruptũ. Inuenitur enim quandoque aliquis morbus incurabilis, ad quem curandum non inuenitur medicus, quia de ſalute ægri deſperatur. Sed nulla cauſa adeò inuenitur iniuſta, ad quã tuendam non inueniatur aduocatus. ¶ Quinto deberet homines cohibere ab hoc officio, moleſtia quæ eſt in audiendo lites. Propter quam dicit Auguſtinus, Chriſtũ teſtẽ inuoco, quòd mallem per ſingulos dies manibus aliquid operari, quàm tumultuoſas cauſarũ prolixitates pati. Et Ambr. in lib. de officiis: Diſpendio litis carere nõ mediocre lucrum. Et Bern. ad Eugenium papam: Lex domini ſilet in ſacro palatio, leges perſtrepunt ſeculares. Miror ſi plerunque dicere non cogaris: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non ut lex tua. ¶ Sexto deberet homines cohibere ab hoc officio, quia ualde ſimile eſt actibus dæmonũ. Vnde Aug. Nihil eſt ſimilius actibus dæmonũ, quàm litigare. ¶ Septimo deberet homines cohibere ab hoc officio magnum damnũ, quod faciunt mali aduocati Deo, & eccleſiæ ipſius. Plus enim nocet alicui quandoque unus malus aduocatus, quàm poſſent ei nocere decem fures, uel etiam omnes raptores unius patriæ. Aufert enim alicui abbatiam ſuam uel archiepiſcopatum ſuum, quod non poſſent facere omnes raptores unius patriæ. Omnes etiam dæmones nõ poſſent tantum nocere eccleſiæ quandoque, quãtum nocet unus malus aduocatus, quum epiſcopatum unũ uel archiepiſcopatũ ſubdit dominio alicuius qui ſeruus eſt diaboli: per conſequens enim ponitur epiſcopatus, uel archiepiſcopatus eius ſub dominio diaboli. ¶ Mali aduocati hæreticis ſimiles ſunt, & quia ſunt falſarii legũ & decretorum, quæ ſacra ſunt ſecundum iudicium eorum. Vnde falſarii ſunt ſacræ ſcripturæ, ſicut & hæretici. Et quia ſuadent contraria iuſtitiæ, ſicut hæretici cõtraria fidei. Duo

necessaria sunt ad salutē, fides, & bona opera, & neutrū sine altero sufficit. Hæreticus homines errare facit in fide, aduocatus uerò in opere. Alii peccatores, etsi mala agunt, non tamen dicunt sic agendum esse: sed malus aduocatus iudici suadet, ut alicui adiudicet quod eius non est. In hoc etiam est deterior hæretico: quia hæreticus ignoranter peccat, putans credendū esse quod hominibus suadet: sed malus aduocatus suadet iudici, ut agat quod scit non esse agendū. Mali etiam aduocati hostes sunt iustitiæ, ueritatis & æquitatis, quorum tamen se amatores & defensores profitētur. Vnde hodie impletū est per eos quod legitur Esa. 59. Conuersum est retrorsum iudiciū, & iustitia longe stetit: corruit in platea ueritas, & æquitas nō potuit ingredi. Conuertitur retrorsum iudiciū, quū appellatur quando sentētia debet fieri. Et iustitia tunc à longe stat, quæ ante appellationē proxima erat. Oportet enim ut pro iustitia eatur Romam, ubi fortè iustitia etiam non inuenitur, sed solum iudices dabūtur. Corruit ueritas in platea, quum aliquod crimen quod populo notum est, alicui prælato obiicitur: & tamē impedientibus hoc malis aduocatis, de illo nō punitur. Aequitas uerò ingredi non potest, quū correptio in aliquo claustro inchoatur, & opponentibus se aduocatis non perficitur. Mali aduocati quasi iugulatores sunt iustitiæ: iuxta illud Psal. Tota die cogitauit iustitiam lingua tua: sicut nouacula acuta fecisti dolū. Nouacula acuta dolū facit, quando hominem scindit, cui decorando eum seruire debuit.

¶ *De fraude mali aduocati.*

AD modum ergo nouaculæ malus aduocatus dolum facit, quando iustitiam strangulat, cui militare debuit. Qualiter expectare audent illud districtissimū iudicium, quod tenebit iustitia, qui se iugulatores iustitiæ intelligūt. Mali etiam aduocati quasi hostes Dei sunt, & quasi antichristi. Christus enim in mundū uenit, ut pacem faceret. Vnde apostolus ad Ephesios 2. Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum, ipsi uerò discordiam & litem amant, & quærunt. Vnde sicut de Christo dicunt, In pace factus est locus eius: ita de malo aduocato potest dici, In lite factus est locus eius. Aduocati ad litem conueniunt, sicut corui ad cadauera. Deus præ omnibus discordiam detestatur, quod potest haberi ex illo uerbo Prouerbiorum 6. Sex sunt quæ odit dominus, & septimum detestatur anima eius. Et est illud septimū, Seminare inter fratres discordiam. Aduocatus uerò eam optimam arbitratur. Mali aduocati Deum fugant ab ecclesia, diabolum uerò introducunt, & custodiunt ibi. Si enim aliquis homo sanctus eligatur in abbatem

uel

uel episcopum, tam citò aduocati se opponunt, nec Deum in sancto uiro in ecclesiam intrare permittũt. Si uerò electus fit aliquis malus, qui simoniam non timet committere, adiuuãt eum. Mali etiam aduocati quasi præcipitatiua diaboli sunt, iuxta illud Psalm. Dilexisti omnia uerba præcipitatiõis lingua dolosa. O aduocate, qui es lingua dolosa: id est, linguosus & dolosus: uerba præcipitatiõis sunt uerba aduocatorum. Admodum enim illius machinæ quæ dicitur præcipitium, destruunt ecclesiam Dei. Quorum pœna innuitur quum subditur: Propterea Deus destruet te in finem, &c. Ista præcipitatiua orat Dauid à Domino destrui: ubi dicit, Præcipita domine, diuide linguas eorũ: quoniam uidi iniquitatem & cõtradictionem in ciuitate. Solet præcipitium cõtra præcipitium fieri, sed secundum hunc modum loquitur hic Dauid. Tunc præcipitium cõtra præcipitium efficitur, quando aduocati adinuicem corrixantur. Non uidetur ecclesiam Dei amare, qui permittit diabolũ ibi ponere præcipitia sua ad uoluntatem suam. ¶ Aduocati etiam sunt sagittarii diaboli. Vnde Ieremiæ nono: Extenderunt linguã suam quasi arcum mendacii, & non ueritatis. Nec solum aliis, sed etiam sibiipsis damnum faciunt aduocati, dum in officio aduocationis seipsos consumunt. Vnde Oseæ 7. Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit. Alieni, id est, dæmones. In legibus & Decretis, robur multorum consumunt. Seneca: Cauillatio uerborum multum temporis nobis eripuit. Mortem etiam æternam acquirũt aduocati in officio suo: Quod uidetur signatum Genes. 34. ubi Sichem adamauit Dinã, quæ interpretatur causa: cuius occasione deinde occisus est. Notabiliter uerò Sichem dicitur fuisse filius Hemor, qui interpretatur asinus. Homines enim duri & asini, qui in aliis scientiis nequeunt proficere, consueuerunt decreta, & decretales audire. Octauo deberet homines cohibere ab hoc officio amor legis diuinæ & cõditiones scientiæ decretorum. De amore legis diuinæ, dicit Gregorius: Qui diligit regem, diligit legem. Et Psalm. Palpebræ eius interrogãt filios hominum. Palpebræ quæ quandoque sunt clausæ, quandoque apertæ, significãt sacram scripturam, quæ alicubi est obscura, alicubi est aperta, quæ interrogat filios hominum utrum amant Deum. Signum enim diuinæ dilectionis est, quum quis laborat libenter in studio sacræ scripturæ. Sacra uerò scriptura multum contemnitur propter scientiam decretorum. Vnde potest dicere, quod dicit Sara ad Abraham, Genes. 16. Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinũ tuum, quæ uidens

quòd conceperit, despectui me habet. Ancilla sacræ scripturæ est scientia decretorum, quæ sacram scripturam despectui habet propter fructum lucri quod ex ea consequitur. Et Genes. 21. Signata est oppresſio quam facit scientia lucratiua sacræ scripturæ, per ludum quo opprimebat Ismaël Isaac. Vnde sicut præcepit dominus, Eiice ancillam & filium eius. Fortè sic necesse esset scientiā illam in magna parte ab ecclesia excludi. Nec solum contemnitur sacra scriptura per sciētiam illam, imò etiam blasphematur, & in ea ipse Deus qui legislator est. Quod dicitur figuratum esse Leuiti. 24. ubi legitur, Filius mulieris Israëlitidis quem pepererat de uiro Aegyptio, iurgatus est cum uiro Israëlitico, & blasphemauit Deum Israël. Sic Decretistæ, qui Israëlitæ sunt in parte quo ad illā partem scientiæ quam à lege diuina accipiunt, & Aegyptii quo ad illam partem quam habent à sapientia mundana, blasphemant Deum Israël, dum legem quam ipse dedit paleam uocant, quasi inutilem: quum tamen legatur Esaiæ 48. Ego Deus tuus docēs te utilia. Ipsi potius paleæ sunt, de quibus Matthæi 3. Paleas autem igni comburet inextinguibili. Et August. Si paleam sequeris, palea efficieris.

¶ *De conditionibus scientiæ* Decre*torum & similium.*

CONDITIONES etiam scientiæ illius deberent homines cohibere ab ipsa. Mobilis enim est, & terrena, tumultuosa, inflatiua, & absque refectione. Mobilis ideo est: quia per similitudines remotas procedit. Agellius: Leges nostræ sunt telæ aranearū, quæ fortia animalia trāsmittunt, minus fortia & debilia retinent. Etiam ea de quibus est tēporalia sunt. Vnde eam oportet secundum uarietatem temporum uariari. Et quia decreta quodammodo in corde domini Papæ sunt, sicut quidam ait, ut ea interpretetur sicut sibi uidebitur. Canoni autem derogatur canone cōtrario uel tacito consensu Romanæ ecclesiæ, & usu facientium in contrarium. Ad hanc mobilitatem referri potest quod legitur Ierem. 2. Duo mala fecit populus meus. Dereliquerunt me fontem *aquæ uiuæ*, & foderunt sibi cisternas disſipatas quæ aquas continere non ualent. Cisterna non ualens continere aquam, est Decretū, quod hodie aquam sapientiæ continet & cras non continebit, quia abrogatum erit. Aliter est de lege diuina. Vnde Dauid dicit domino: Iustitia tua iustitia in æternum, & lex tua ueritas. Non solum uerisimilitudo. & in Euangelio: Cælum & terra transibunt: uerba autem mea non transient. Terrena est etiam scientia illa. Vnde sicut terra aquis commixta impedit, ne ibi uideatur: ita terreneitas multos

decret

decretistas impedit ne rectè iudicent. Sed lex Dei quæ contemptum terrenorũ prædicat, quasi aqua clara est, ideo dicitur illi qui lucratiuas scientias sectatur, Ieremiæ secundo: Quid tibi uis in uia Aegypti: ut bibas aquam turbidã? Tumultuosa etiã est, & inflatiua. Vnde per siliquas porcorum intelligitur, de quibus filius prodigus cupiebat implere uetrem suum, Lucæ decimoquinto: Siliquæ enim porcorum resonant & inflant. ¶ Propter tumultum quem habet scientia illa significantur aduocati per ranas, de quibus legitur Exodi 7. Et in Psalmi. Aedidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum. Sed sacra scriptura est pacifica. Vnde Dauid: Pax multa diligentibus legem tuam domine, &c. Et iterum: Contritio & infelicitas in uiis eorum, & uiam pacis nõ cognouerunt. Et Esaiæ 48. Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua. Scientia etiam decretorum animam non reficit, sed potius famem temporalium immittit, & quodammodo homines inanit, dum exteriorẽ apparentiam quærere facit. Ad quod potest referri, quod legitur Esaiæ 55. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem uestrum non in saturitate? Et ut breuiter dicamus, aliæ scientiæ, cõparatione sacræ scripturæ, scientiæ non sunt. Vnde Hieronymus: Literas non nouit qui sacras ignorat.

De auaritia ministrorum ecclesiæ, & ordine dicendorum de illa. Et primo de Simonia, & de octo quæ faciunt ad eius detestationem. CAP. VII.

SEquitur de auaritia ministrorũ ecclesiæ. Circa quam hoc modo procedemus. ¶ Primò dicemus de Simonia. ¶ Secundò, de peccato ædificantium Sion in sanguinibus. ¶ Tertiò, de peccato choritarũ. ¶ Quartò, de peccato mercenariorum. ¶ Quintò, tangemus de signis auaritiæ quæ apparent in ecclesia Dei. ¶ Sextò, de peccato indignè cõficientium. ¶ Septimò, de uitio proprietatum in claustralibus. ¶ Octauò, de auaritia scientiæ. ¶ De Simonia primo hic duo dicemus. ¶ Primò ponemus ea quæ pertinent ad detestationem simoniæ. ¶ Secundò, diuisiones quæ pertinent ad simoniã. ¶ Octo uerò sunt quæ faciunt ad detestationem ipsius. ¶ Primum est illud uerbum Damasi papæ: Omnia crimina ad comparationem simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputantur. In quo uerbo dupliciter detestabilis ostẽditur, & quia ostenditur excedere cætera crimina, & quia hæresi comparatur. In multis etiam aliis locis uocatur hæresis peccatum illud. Vnde Nicolaus papa: Statuimus decretum de simoniaca tripartita hæresi. & super illud Matthæi uicesimoprimo: Et cathedras

uendentium columbas euertit. dicit Gloss. Hinc est, quòd hæresis simoniaca damnatur. Et super illud Ioann. 2. Et his qui columbas uendebant &c. dicit glo. interlin. Specialiter damnatur simoniaca hæresis. Et act. 8. Vbi dicit Petrus Simoni mago: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua. dicit gloss. interlinear. Idem est, à duplici malo cupiditatis & prauæ fidei. Et in ueritate simoniaci, quantum ad hæc, hæretici sunt, quòd æstimant mente uel facto quod impretiabile est, sub uili pretio cadere, & separant corpus ecclesiæ à suo capite, sicut hæretici, ut inferius ostendetur. ¶ Secundo uerò facit ad detestationem simoniæ, hoc, quòd ipsa est spiritualis sodomia. Sicut enim in sodomia corporali facit contra naturam ille qui est opus naturæ: sic in simonia facit contra gratiam ille qui est opus gratiæ, quia à gratia est redemptus. Et sicut in die iudicii obmutescet sodomita secundum interpretationem sui nominis, quia hostis fuit naturæ quæ eum fecerat: quantum enim in se est, sodomita genus humanum destruit: sic obmutescet simoniacus, qui hostis gratiæ fuit, à qua redemptus fuerat. Et sicut secundum legem naturalem sodomia uel maximum peccatum, uel unum de maximis iudicatur, quia est contra naturam. In tempore gratiæ secundum legem euangelicam maximum peccatum iudicatur simonia, quæ propriè est contraria gratiæ. Propriè enim facit contra illud Matthæi 10. Gratis accepistis, gratis date. Vnde rectè significati sunt simoniaci per Sodomitas, uolentes infringere fores Loth. de quibus Genesis 19. Iámque propè erat ut infringerent fores Loth &c. ¶ Tertium quod facit ad detestationem simoniæ est magnus zelus quem legunt sancti habuisse contra peccatum istud. unde 4. Regum 5. dixit Eliseus ad Giezi: Lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo in sempiternum. Et Dominus in suo primo aduentu non legitur contra aliquod peccatum ita exarsisse, sicut contra istud. Vnde bis legitur eiecisse ementes & uendentes de templo. De prima eiectione habetur Ioan. 2. De secunda, *Matt.* 21. Venerat dominus iudicari, non iudicare, & ut in mansuetudine peccata toleraret, non ut ea puniret, & tamen contra istud peccatum, imò figuram istius peccati mansuetudinem seruare noluit: sed quasi iratus cum flagello de funiculis facto, mensas nummulariorum, cathedras uendentium columbas euertit: & licet primus aduentus esset misericordiæ, tamen de hoc peccato iustitia se intromisit. Vnde Bernard. ad Eugenium papam loquens de peste simoniæ: Intuere, inquit, magistrum: non parat aures ut audiat, sed flagellum

lum quo feriat: uerba nec facit, nec recipit: nec enim sedet iudicans, sed insequitur puniẽs. Caussam tamen non tacet, quòd scilicet domum orationis domum negotiationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant uultum tuũ istiusmodi negotiatores, si fieri potest: si non, timeant. Timeant nummularii, non confidant in nummis, sed diffidant. Abscõdentes suum à te, scientes effundere quàm accipere paratiorem. Propter zelum quem habuit dominus contra hoc peccatum, scriptum est in Psal. in persona eius, Zelus domus tuę comedit me. Etiam peccatum Iudæ uoluit dominus patienter tolerare, sed istud peccatũ noluit. Petrus etiã magnum zelum habuit contra istud peccatũ, quando dixit Simoni mago, Pecunia tua tecũ sit in perditionẽ, ut legitur Act. 8. Quantũ etiam zelum habeat ecclesia contra hoc peccatum, satis patet illis qui canonici iuris peritiam habent.

¶De XII. *contumeliis Simoniæ.*

QVARTO facit ad detestationẽ simoniæ multiplex contumelia, quam facit istud peccatũ Deo: & ponemus ad pręsens XII. de contumeliis istis. ¶Prima est, quòd Deũ uendit. Et hoc dupliciter. ¶Primo quia uendit gratiã sancti Spiritus. unde super illud Io. 2. His qui columbas uendebant &c. dicit glo. Spiritus in columba apparuit. Vnde per columbam, spiritus accipitur, quem simoniaci uendunt: sed Spiritussanctus Deus est, uendunt ergo simoniaci Deum. Aliter etiam uendunt Deũ, dum Christũ in sacramento altaris uẽdunt pro pecunia celebrando. Nec est parua contumelia ista. Non est aliquis ita pauper in mundo qui nõ multũ indignaretur, si quis uellet ducere eum ad forum, & ibi eũ uenalem exhibere tanquã iumentũ suum: quanta ergo contumelia est Deo, cùm ipse uenalis exponitur ab his à quibus præcipuè honorãdus esset? Sufficere deberet talibus quòd Christus semel pro peccatis eorum uẽditus est. Venditores isti deteriores uidentur esse Iuda in his quinq;. Vendunt immortalem, & iam glorificatũ quem Iudas uendidit mortalem & in statu humilitatis: maior autem contumelia est quæ fit alicui in statu honoris, quàm in statu humilitatis, unde contumelia illata militi, maior est, quàm si inferatur domicello. Nec semel tantum eum uendunt ut Iudas, sed plus quàm centies: minori etiam pretio eum uẽdunt quàm Iudas. Credunt etiã eum Deum esse, quod non credebat Iudas, cùm uendidit XXX. denariis. Iudas etiã cùm de hoc peccato pœnituit, pœnitentia ductus reddidit XXX. argẽteos, quibus Christum uendiderat: sed simoniaci ad pœnitentiam induci non possunt ut ea restituant quæ per simoniam acquisierunt. ¶Secunda contumelia est, quòd Deum uen

uenditorem ęstimant: quod non est parua contumelia. Si enim aliquis rex uel comes ualde liberalis requiratur super uenditione uestium suarum uel armorum, pro magno malo habet: quid mirum ergo si pro malo habeat ille, qui est liberalissimus largitor omniũ, qui omnia quæ fecit, ad largiendum fecit, quædam ut eis largirentur, alia ut ea largiretur, qui munera sua dat bonis & malis, gratis & ingratis, amicis & inimicis, qui rogat ut ab eo petatur? Hanc contumeliam innuit Petrus, ubi dicit Simoni: Quia existimasti donum Dei pecunia posſideri. quasi diceret, donatorẽ existimasti uenditorem. Et Io. 2. dicit Dominus: Nolite facere domũ Patris mei domum negotiationis. Domum Dei domum negotiationis facit, qui Deum negotiatorem existimat. ¶ Tertia contumelia est, quod donum Dei contemnit, quum illud quod adeò pretiosum est, quòd pretium est regni cælorum, luto temporalium parificat, in quo etiam ipsum donatorem contemnit. Non solet parum displicere hominibus quũ aliquis bona eorum contemnit: ut patet in mercatoribus & artificibus: præcipuè uerò quum dona eorum cõtemnuntur. Et hoc multum solet retrahere etiam ipsos liberales homines à largiendo, unde dominus Matth. 7. prohibuit ne dona eius largirentur talibus: Nolite, inquit, margaritas spargerę ante porcos, id est, pretiosa de terra dare contemptoribus. ¶ Quarta contumelia est, quod simonia aufert Deo ostiũ ecclesiæ: quod dominus maximè uoluit seruare: propter quod ostium se dixit. Ioannis 10. Sicut aliquis solet se ponere in medio ostii, quum uult seruare ne quis ingrediatur nisi de uoluntate eius. In quo uerbo significauit dominus, quòd quasi uiolẽtiam ei faciet, qui nisi per eum intrabit. Ad ostendendum etiam hoc quòd ingressum ecclesiæ maximè seruari uoluit, intrauit ipse ad discipulos ianuis clausis: qui enim ingressum bene uult seruare, solet aperire uolenti ingredi, quantũ minus potest de ostio? Et multum placeret ei si ille qui debet ingredi, ostio omnino clauso ingredi posset. Ad idem ostendendum iussit *Dominus* Exod. 12. Postes ostii sanguine agni intingi. quasi diceret, saltem ostium ecclesiæ quod proprio sanguine emi, habere uolo. Hac de causa tradidit ipse claues ecclesiæ Petro: quia amabat eum ardentius cęteris. Persimile etiam potest idem manifestari in munitionibus, dum guerræ sunt, portæ solent præcipuè custodiri. Vnde turres consueuerunt fieri super eas. ¶ Quinta cõtumelia est: quia simonia procurat ut ecclesia quæ sponsa Dei est, aliunde grauida fit, quàm à sponso suo. Ecclesia de solo Spiritu sancto concipere deberet:

quod

quod figuratum est in beata Virgine, quæ inuenta est habens in utero de Spiritusancto. Matt. 1. Sed simonia facit quòd ipsa concipiat de spiritu maligno. Vnde mirum est, quòd sponsus eius non deserit eam. Ioseph enim noluit dimittere beatam Virginem, dum dubitaret unde ipsa concepisset. ¶ Sexta contumelia est, quòd Deum facit nutrire filios adulterinos. ¶ Septima contumelia est, quòd filios Dei exhęredat à patrimonio Christi, & filios diaboli ibi hæredes constituit. iuxta illud Ecclesiastic. 23. Omnis mulier relinquēs uirum suum, peccabit statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. ¶ Octaua contumelia est, quòd Deum idololaticum facit, idôlo auaritiæ eū offerēs: & in hoc detestabilior est simonia aliis speciebus auaritiæ. Simoniæ enim non sufficit quòd alium Deum constituat, sed proprium Deum idolo suo immolat, quum pro pecunia celebrat. Magna contumelia esset domino alicuius castri, si subditi eius alium dominū constituerent: sed longe maior esset, si domino constituto uerū dominū captum offerrent. ¶ Nona contumelia est, quòd illud peccatum nulli loco, nullæ personæ defert. Alia peccata sanctitati locorum deferunt. Nullus enim fornicaretur in ecclesia uel iuxta altare: sed simonia ipsa etiam altaria inuadit. Vnde Ierem. 17. dicitur, peccatum Iuda exaratum esse in cornibus, ararum eorum. Per peccatum Iuda, peccatū clericorum intelligitur, qui debent uacare confessioni diuinę laudis. ¶ Ista est quę iuxta filium uirginis ponit idôlum cupiditatis, ut uideatur impletum illud Daniël. 9. Et in templo erit abominatio desolationis. Simonia non defert Deo, nec angelis eius. Interest enim cum diuina celebrantur, licet Christus præsens sit, inquantū Deus, & inquātum homo cum angelis suis. In hoc simoniaci dæmonibus deteriores sunt: quia dæmones timēt Christum & angelos eius, ipsi uerò nō. ¶ Decima contumelia est, quòd eisdem utitur simonia ad hominum inquinationem, quæ Christus instituit ad eorum sanctificationem. Vnde bene uidetur triūphasse diabolus de ecclesia, quando ecclesiā impugnat propriis armis, & quasi proprio baculo percutit eam. ¶ Vndecima contumelia est, quòd latrones & sacrilegos facit obtinere locum & uicem Dei. Simoniacus enim latro est. Vndę Ioan. 10. Qui nō intrat per ostium in ouile ouiū, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Vnde super illud Matthæi 21. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. dicit glos. Latro est qui lucra sectatur, qui non dantes corporaliter persequitur: & dantes spiritualiter necat. Et dum læsionem proximi cogitat, quasi latro sedet in spelunca. Sacrilegus etiam est si-

moniacus, quia sacra sunt ea circa quæ latrocinium suum exercet. Absurdum enim est dicere eum sacrilegum qui furatur uel rapit calicem alicuius ecclesiæ, & non dicere eum sacrilegum qui furatur uel rapit totam ecclesiam cum calice & aliis quæ ad eam pertinent. Dupliciter autem potest dici simoniacus fur, & respectu illius cuius bona contrectat eo nolente, & respectu pauperum quos bonis ecclesiæ defraudat. Vnde quum prælatus uicem Dei obtineat: quando simoniacus prælatus efficitur, latro & sacrilegus uice Dei in ecclesia fungitur. ¶Duodecima cõtumelia est, quòd ecclesiam Dei iumentis & reptilibus replet. Suffodit enim murum ecclesiæ, scilicet prælatum, præcipuè si terrenus sit: iuxta illud Gen. 49. Simeon & Leui fratres, uasa iniquitatis. Et subiungitur: Voluntate sua suffoderũt murum. Et interponit Iacob quandam orationẽ, quæ frequenter facienda esset prælatis ecclesiæ. In consilio eorum non ueniat anima mea. Minus enim periculosum esset prælatis ecclesiæ habere in consilio suo homines dęmoniacos quàm simoniacos. Suffosso uerò muro ecclesiæ, intrat multitudo reptilium & iumentorum. iuxta illud Ezechiël. 10. Ingredere, & uide abominationes pessimas. Et subditur: Et ingressus uidi, & omnis similitudo reptilium & animaliũ abominatio. Quum aliquis luxuriosus in aliqua ecclesia beneficiatur, porcus tunc in ecclesia ingreditur. Quum aliquis amãs lites & rixas præficitur, tunc canis in ecclesiam ingreditur.

¶*De multiplici damno quod prouenit de Simonia.*

QVINTO facit ad detestationem simoniæ multiplex damnũ, quod inde prouenit Deo & ecclesiæ eius. ¶Primum autem damnũ est, quòd Deus per eam quasi ecclesiam amittit, dũ amittit ingressum & egressum eius. Non enim est dominus alicuius castri, qui nõ habet ingressum & egressum in eo. Ideo dicebat Psal. dominus custodiat introitũ tuum & exitum tuum &c. Aliud damnũ est, quòd ecclesiam quæ deberet esse habitaculum filiorum Dei, cõuertit in speluncam latronum, iuxta illud *Matth. 21.* Scriptũ est, Domus mea *domus* orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncam latronũ. In hoc deteriores uidentur esse prælati ecclesiarum principibus secularibus: quia illi in potestate sua speluncas latronum non tolerant: sed illi sustinent claustra in qua simoniacè intratur. Iudicio domini sunt speluncæ latronum. Satis latrones sunt qui patibulo inferni iam sunt adiudicati. Aliud damnum est, quòd ubi Deus debuit honorari, ibi exercetur idololatria. Illi enim quos aurum & argentum introduxerunt, argento & auro quasi Deo seruiunt. unde Osee 8. Ipsi regna

regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idôla. Qui dignitatem emit, uult postea uendere quæ ad dignitatem pertinent. Vnde super illud Actuũ 8. de Simone mago, dicit Glo. Spiritũ emere uolebat ut aliis uendens plus accipere posset. Et sicut beatus Bernardus dicit, Qui infideliter intrat, & non per Christum, quid nisi infideliter agit, & contra Christum? Ex quo Christus non introducit aliquem in ecclesiam, pòst non cognoscit eum. Vnde Petrus introductus ab ancilla ostiaria in atriũ principis sacerdotum, dixit se Christum non cognoscere. Ancilla ostiaria caro est quæ habet quinque sensus quasi ostia animę. Ancilla ergo ostiaria illum introducit, quem carnalitas introducit. Aufert etiam simonia ecclesiæ Spiritum sanctum: quòd uidetur esse signatum in hoc, quòd ignis sacer qui per LXX. annos Babylonicæ captiuitatis uixerat, sub aquis extinctus est, Antiocho uendente sacerdotium Iasoni: sicut dicit Augustinus. Per quem ignem figurabatur Spiritus sanctus. Et hoc est maximum damnũ quod posit fieri ecclesię Dei, sicut maximum damnum quod posset corpori nostro est, si auferatur ei spiritus à quo habet totum suum ualorem. Simonia etiam facit ut ecclesia quæ sponsa Dei est, & deberet Deo filios generare, generet monstruose talpas, serpentes, & etiam asinos cornutos. Quum in aliqua ecclesia canonicatur uel profitetur aliquis auarus, possunt dicere canonici illius ecclesiæ, Mater nostra quũ fratrem nobis generare debuit, pro fratre nobis talpam generauit. Quũ uerò canonicatur aliquis detractor, tunc serpentẽ generat illa ecclesia: iuxta illud Ecclesiastic. 10. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit. Quum uerò indiscretus aliquis episcopatur in aliqua ecclesia, tunc asinus cornutus in ea nascitur. Nihil enim aliud est stolidus mitratus, quàm asinus cornutus. Asinus enim est per stoliditatem cornutus per mitram. Sexto facit ad detestationem simoniæ hoc, quòd peccatum hoc reddit hominem exosum Deo & hominibus. unde Ecclesiastic. 20. Qui potestatem sibi assumit iniuste, odietur. gloss. dicit, A Deo & hominibus. Frequenter enim licet simonia sit occulta, tamen hominem reddit exosum hominibus. Punit enim Deus eum in hoc, quòd apud homines gratiam non habet. Septimo facit ad detestationem simoniæ hoc, quòd ipsa uitiat radicẽ, unde ea quæ sequuntur uenenata uel saltem inutilia reddit. Ad quod referri potest illud Osee 9. Radix eorum exiccata est, fructum nequaquam facient. ¶ Octauo & ultimo facit ad

ad deteſtationem ſimoniæ hoc, quòd ſimoniaci difficile ſaluantur, & hoc duabus de cauſis. Primò, propter magnitudinẽ peccati. Secũdò, quia oportet reſignare beneficium quod ſimoniacè acquiſierũt. unde ſunt quaſi naſſa diaboli. Piſcis qui naſſam ingreſſus eſt, non de facili per locum per quem intrauit regreditur, & per alium locum non exit niſi captus. Sic non de facili renuntiat homo beneficiis quæ ſimoniacè habet, & non aliter ſaluatur. unde quaſi unũ pedẽ iam habet in inferno. Vnde diligenter debet homo cauere quomodo intret in eccleſiã: niſi enim caueat ſibi, in inferno quaſi ponit pedem ſuum. Ideo dicitur Eccle. 4. Cuſtodi pedem tuum ingrediens domũ domini. Qui emit beneficium eccleſiaſticũ, ſimilis eſt illi qui emeret ut magna moles terræ ſuper eum caderet quę eum opprimeret, & nõ permitteret eum ſurgere. Ad difficultatẽ ſaluãdi quę eſt ſimoniacis, poteſt referri illud Ierem. 17. Peccatum Iuda ſcriptum eſt ſtylo ferreo, in ungue admantino, exaratum ſuper latitudinem cordis eorum. per Iudam clerici intelliguntur, quorũ eſt intendere confeſsioni diuinæ laudis. Ad quos pertinet peccatum ſimoniæ, quod innuitur ſcriptũ eſſe quaſi indelebiliter per hoc quod dicitur ſtylo ferreo, qui idoneum inſtrumentum eſt ad ſcribẽdum, & per hoc quod ſcriptum eſt in adamãtino ſimili ungui, id eſt, nitido & plano. Scriptura enim in tali materia facta diutius durat. Sed quia ſcriptura quę indelebilis eſt, poteſt amitti, ideo ſubditur: Exaratum ſuper latitudinẽ cordis eorum. Et oſtenditur quòd hæc ſcriptura ſit in tabula cordis, quæ nõ poteſt ab eis uel amitti uel relinqui. Ad eandem difficultatẽ pertinet quod dicit Petrus Simoni mago Actuum octauo: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis uideo te eſſe.

¶ *De diuiſionibus Simoniæ.*

POST iſta ponẽdæ ſunt diuiſiones quæ faciunt ad deteſtationem ſimoniæ, & quæ pertinẽt ad ſimoniã. De quibus tres tantum ponemus. Et eſt prima diuiſio, quòd inter eos qui ſimoniã committunt, alii cõmittunt eam emendo, ut Simon magus, qui propriè ſimoniaci dicuntur. Alii uerò committunt eam uendendo, ut Giezi, qui Giezitæ uocantur. Aliquando tamen largè uocantur ſimoniaci & iſti & illi. ¶ Secunda diuiſio eſt, ſecũdum diuerſitatem munerum per quæ ſimonia committitur.

¶ *De quadruplici Simonia.*

COMMITTITVR autem ſimonia quadruplici munere: uidelicet cùm quis obtinet aliquod ſpirituale per pecuniã, uel per adulationem, uel per preces carn

carnales, uel per obsequiũ sordidum. De primo legitur 3. Reg. 13. quòd quicunq; uolebat implebat manũ Ieroboam, & fiebat sacerdos excelsorum, & sequitur quòd propter hanc causam domus Ieroboã euersa est & deleta de superficie terræ. Si uẽditio sacerdotii idolorum sic uindicata est à domino: quomodo uindicabitur uenditio ueri sacerdotii? Adulatio uerò ualde timẽda est. Penetrat enim cor hominis, & quasi insensibiliter: propter quod oleum uocatur in Psalm. Oleum autẽ peccatoris non impinguet caput meum. Et alibi: Intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleũ in ossibus eius. Et fit sermo in maledictione: adulatio enim oleum est, & maledictio. Oleum inquãtum delectat, maledictio inquantum tormẽta parat. Vnde glos. super illum locum: Quæ male delectãt, dicuntur maledictio, quia tormẽta parant: à precibus autem carnalibus diligẽter cauendũ est. Vnde Bern. Vbi non licet facere, quis locus rogãti? alius pro alio, alius forte pro se rogat. Pro alio rogans fit suspectus: qui rogat pro se, iam iudicatus est. Exemplum non acquiescendi precibus carnalibus dedit nobis dominus Io annis 2. ubi dicit matri suę uolenti ut faceret miraculũ: Quid mihi & tibi est mulier? Innuens se non habere ex ea potestatem faciẽdi miracula. & Matt. 20. Non exaudiuit materteram suam potentem ut daret hanc dignitatẽ Iacobo, & Ioanni, ut unus sederet à dextris in regno eius, & alius à sinistris. Exemplum etiam non rogandi pro beneficio nepotibus obtinẽdo, habemus Genes. 18. ubi Abraham rogauit dominum ne Sodomam destrueret: nõ enim uoluit eum rogare specialiter de nepote suo Loth ut eum ab incendio liberaret. Et dicebat cantor Parisiensis bonæ memorię, quòd uix rogasset pro beneficio nepoti suo impetrando, qui noluit rogare dominum ut nepotem suum ab incendio liberaret. De illo uerò qui per obsequium uult obtinere beneficium, dicit beatus Bernard. Circuit sedulus explorator, sequitur, & obsequitur, simulat & dissimulat, manibus ac pedibus repens si quomodo possit introducere in patrimonio Crucifixi. ¶ Tertia diuisio est secundum diuersitatem eorum quæ uendere simoniaci uolunt: quia inter bona spiritualia quæ ipsi uendere uolunt, quædam sunt spiritualia, quia illis acquiritur Spiritussanctus, ut orationes ecclesiæ. Quædam uerò spiritualia, quia illis confertur uel agetur gratia Spiritussancti, ut sunt sacramenta ecclesiæ, præterquam matrimoniũ & societas ecclesiastica, & officia uel dignitates ecclesiæ. Quædã uerò dicũtur spiritualia, quia ipsis habetur Spiritussanctus, ut scientia & uirtus. Sciẽtia enim habet utinquantũ

illum

illuminans, & ideo prohibetur uendi scientia. Prouer. 23. ubi dicitur, Noli uendere sapientiam, doctrinã, & intelligentiã. Virtute uerò habetur Spiritussanctus inquantũ afficiens animã. Quædã uerò dicuntur spiritualia, quia per ea ostẽditur haberi Spiritussanctus, ut miracula: quædã uerò dicũtur spiritualia largè sumpto nomine, quia spiritualibus exercitiis deseruiunt, ut sunt uasa & uestes ecclesię. Quædam uerò dicũtur spiritualia, à quibus illi sustentãtur qui spiritualibus exercitiis sunt intenti, ut sunt decimæ. Sed ista duo ultima genera potius dicenda sunt annexa spiritualibus, quàm spiritualia.

De peccato ædificantium Sion in sanguinibus, & de tribus quæ faciunt ad eius detestationem.

CAP. VIII.

POst peccatum Simoniæ, dicendum est de peccato ædificantium Sion in sanguinibus. ¶ Tria uerò sunt quæ facere possunt ad detestationem huius peccati. ¶ Primum est maledictio, quã facit talibus Spiritussanctus. Habacuc 2. Væ, inquit, qui ædificant ciuitatem in sanguinibus, & præparant urbem in iniquitatẽ: id est, per iniquitatem. Collatio beneficiorũ facta cõsanguineis, quædã pręparatio est ut habeant urbem ecclesiæ concordem ad omnẽ iniquitatem quam facere uolunt. ¶ Secũdò, ualent ad detestationem huius uitii, diuersa exẽpla & uerba scripturæ. Et de exemplis sufficiat ponere octo. ¶ Octa exempla contra carnalẽ amorem. ¶ Primum est, quod legitur de Catone, quod nullũ dilexit priuato amore, & nullum odiuit priuato odio. ¶ Secũdum est, exemplum Abrahæ: cui pręcepit dominus Genes. 22. quòd offerret ei unigenitum suum in holocaustum. Idem uolens ostendere in facto illo quod postea docuit uerbo, ubi dixit: Qui non odierit patrem & matrem propter me, non potest meus esse discipulus. Abraham figuram tenet prælatorum, quos non uult Deus carnalem amorem habere ad parentes suos, imò uult paratos esse ad interficiendum eos si ipse præciperet. Vnde Exod. 32. dicit Moyses filiis Leui, cùm commisissent peccatum idololatriæ: Occidat unusquisq; fratrẽ *suum*, & amicum, & proximum *suum*. ¶ Tertium exemplum est Melchisedech, de quo Apostolus ad Hebręos 7. Melchisedech rex Salem sacerdos Dei summi. Et subiungitur: Sine patre, & sine matre, & sine genealogia. Non facit mentionẽ de patre uel de matre Melchisedech, qui propriè figurat sacerdotes nouæ legis: ut ostẽdat carnalem amorem longe debere esse à sacerdotibus. ¶ Quartũ exemplũ est Moysi, de quo habetur Exod. 4. quòd cùm iret ad liberationẽ populi, & duceret uxorẽ suam, & filios suos, cùm esset in itinere in diuersorio, uoluit eũ dominus occidere.

Scieb

Sciebat enim Deus uxorem & filios sibi fore impedimento. ¶ Quintũ exemplũ est, Exod. 18. Vbi dicit Iethro Moysi: Prouide de omni plebe uiros potẽtes & timẽtes Deum, in quibus sit ueritas, & qui oderint auaritiam, & cõstitue ex eis tribunos. De omni plebe, & non de consanguineis consuluit tribunos cõstitui & uiros potẽtes, non puerulos, sicut fit hodie in ecclesia. Pueris enim tradũtur ecclesię qui nõ eas possunt fœcundare, sed uicarios ponunt, cùm ualde ridiculosum sit aliquẽ matrimonium cõtrahere qui non potest fœcundare propter solam fiduciã ponendi uicarium. ¶ Sextum exemplum est, in Num. 27. ubi dicit dominus Moysi: Contẽplare terram quam daturus sum filiis Israël. Cúmq; uideris eam, ibis tu ad populum tuũ. Cui respondit Moyses: Prouideat dominus Deus spirituum omnis carnis hominem qui sit super multitudinem hanc. Et Deus ad eum: Tolle Iosue filiũ Nun, in quo est spiritus domini. Non petiit Moyses aliquem de filiis suis cõstitui ducẽ. Vnde Hieron. Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem locutus est Deus, potuit utiq; successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatẽ: sed extraneus de alia tribu eligitur Iosue, ut sciremus principatum in populos non sanguini deferendũ esse, sed uitæ merito. Dominus etiã innuit ibi quales sint eligendi, ubi dicit, Tolle Iosue in quo spiritus domini. ¶ Septimum exemplum est in Petro, cui dedit dominus principatum Ecclesiæ, Matthæi 16. quia ardẽtioris amoris erat. Habebat dominus cognatum germanum magis literatum, scilicet Ioannem, non minorẽ honestate, quia uirgo erat, & inter cæteros magis dilectus: noluit tamen dare ei principatum ecclesiæ: matrem suam commendauit ipsi Ioanni, quasi carnem carni: sed ecclesiã commendauit Petro, quia eum ardentius amabat. ¶ Octauum exemplũ, in Actibus Apostolorum 1. ubi legitur, quòd Apostoli statuerunt duos, scilicet Ioseph & Mathiam, ut alter eorum apostolatum Iudæ susciperet. Et cùm Ioseph iustus esset, & haberet tres fratres apostolos, scilicet Iacobum minorem, & Simonẽ, & Iudam, & duos cognatos, scilicet Iacobum maiorem, & Ioãnnem, & ipse dominus apostolorũ eius cognatus esset, tamen Mathias ei prælatus est.

¶ *De uerbis Sacræ scripturæ quæ ualent ad detestationem carnalis amoris.*

PRIMO ponamus illud qđ legitur Deuter. 33. ubi Moyses benedixit filiis Leui: Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio uos: & fratribus suis, Ignoro illos: & nescierũt filios suos. hi custodierunt eloquiũ tuum. Illi qui habẽt carnalem amorẽ, uix possunt mandata Dei seruare. Malum

lum enim quod pro se non facerent, faciunt pro parētibus suis. Tales non cōtendūt intrare per angustā portā, cùm per amorem ligēt se simul, ut unus intrare nō possit, nisi omnes intrēt. Iuuant enim se inuicem etiam in malis. Quomodo intrabunt xl. simul congregati per angustā portam per quā uix unicus intrat? Secundo ponemus illud uerbū Psalm. Non congregabo conuenticula eorū de sanguinibus: id est, non erūt carnales cōuentus ecclesię, sicut fuerūt synagogę. Tertio illud Ioan. 1. Qui nō ex sanguinibus, neq; ex uoluntate, &c. & loquitur de illis qui credunt in nomine Christi. Quarto illud Matthæi 16. Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis nō reuelabit tibi. Cuius contrariū potest dici prælato qui ex carnali amore confert beneficia sua. Væ tibi Simoni nō Bariona, sed satana: quia caro & sanguis reuelauit tibi, nō Pater meus qui in cęlis est. Quinto illud uerbum Domini Matt. 10. Qui amat patrē & matrem plus quàm me, nō est me dignus. Sexto illud Matth. 8. quod dixit dominus uni de discipulis suis rogāti ut permitteret eū sepelire patrē suū: Sequere me, inquit, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Noluit discipulū exhibere patri suo officiū sepulturæ, cùm tamen illud officiū sit unum de officiis maximè debitis inter amicos. Hieron. Ob amorem Christi obtinenda est sepultura patris, pro cuius etiā amore nullus relinquendus est inhumatus. Septimum est, illud Matthæi 18. Si manus tua uel pes tuus scandalizant te, abscinde eum, &c. Et iterū, Si oculus tuus scandalizauerit te, erue eum, &c. Manus est adiutor ualde necessarius, uel pes: oculus consiliarius ualde necessarius, à quibus tolerabilius est separari q̄ à Deo separemur. Nec mirum, cùm Deus caput animæ sit. Abscisio uero capitis indubitáter magis timenda est, quàm abscisio manus uel pedis, sed multi semimortui uel semiuiui, iuxta illud Luc. 10. Semiuiuo relicto, de abscisione ueri capitis spiritualis non curāt, sicut corpus mortuū de abscisione capitis corporalis nō curat. Octauum est, illud Matth. 12. quod dixit dominus turbæ dicenti, *Ecce mater tua & fratres tui foris stāt quærētes te*: Quæ est, *inquit*, mater mea & fratres mei? Et respiciens eos qui in circuitu sedebant, ait: Ecce mater mea & fratres mei. Qui enim fecerit uolūtatē Patris mei q in cælis est, ipse meus frater & soror & mater est. Nonum est, illud Gen. 3. Quamobrem relinquet homo patrem & matrē, & adhærebit uxori suæ. Amor filiorū spiritualiū quos generat prælatus de ecclesia, adeò deberet amorem eius attrahere ut parentum carnalium obliuiscatur à quo instruitur. Arbor enim humorē naturaliter mittit ad ramos, & non ad radicem.

De

¶ *De multiplici malo quod prouenit ex carnali amore in ecclesia Dei.*

TERTIO ualet ad detestationem carnalis amoris in ministris ecclesiæ multiplex malũ, quod facit hoc peccatum in ecclesia Dei. ¶ Et est primum malum, quòd oculũ ecclesiæ in multis locis sanguis operit, ita quòd in multis locis non plus uidet ecclesia de oculo quàm de calcaneo. Oculus ecclesiæ clerus est, quem carnalis amor alicubi sic excæcat, ut mulierculæ melius uideant in spiritualibus, quàm ipsi: ut uideatur illud prophetæ impletum, Erit sicut populus sic sacerdos. ¶ Secundum malum est, quòd inutilem reddit constitutionem illam ecclesiæ quæ est de continentia seruanda ab his qui sacros habent ordines: hoc enim statutũ est ad carnalem amorem excludendũ ab ecclesia, sed sicut dicit Alexander Papa: Deus abstulit nobis filios, sed diabolus dedit nobis nepotes. ¶ Tertium malum est, quòd carnalis amor est quasi quoddam bitumen quo arca ecclesiæ bituminata est hodie, ne Spiritussanctus intret: iuxta illud Iob penul, ubi loquitur de Behemoth: Corpus eius quasi scuta fusilia, compactũ squamis sese prementibus: Vna uni coniungitur, & ne spiraculũ quidẽ incedit per eas. Hoc bene apparet cũ aliqua correptio uel electio debet fieri in aliqua ecclesia. ¶ Quartum malũ est, ꝙ carnalis amor est quasi quædam catena, qua ligatos simul custodit diabolus ministros ecclesiæ ne ei euadant, sicut duæ equæ solent simul ligari ut una aliã custodiat: si enim eorum unus qui amore carnali ligati sunt ad religionem uelit transuolare, amor parentum retinet eum.

¶ *De triplici infidelitate carnalium.*

QVINTVM malũ est infidelitas magna quam facit hoc peccatum in ministris ecclesiæ, quę infidelitas tripliciter potest ostendi. ¶ Primo sic, si princeps aliquis peregrè proficiscẽs tradidisset alicui de subditis suis terram suam tẽpore opportuno filiis suis diuidendã, & subditus terram illam propriis filiis diuideret, & filios domini exhæredaret, nunquid non infidelis ualde esset? Sic prælati ecclesiæ ualde infideles sunt qui patrimonium Christi, quod filiis Christi deberent diuidere, consanguineis suis tribuunt. ¶ Secundo potest ostendi infidelitas ista per illud uerbum beati Bernar. Mira res, inquit, est, Episcopi habent ad manum cui credant animas: cui autem credant facultates suas, non inueniuntur. Et subdit: Vnde liquidò datur intelligi quòd patientius ferimus iacturam Christi, quàm nostrã. Quãdoque aliquis episcopus alicui nepotulo suo quinque millia animarum committit, cui decem pira nõ committeret.

teret. ¶ Tertio potest ostendi infidelitas ista prælatorum per hoc, quòd ipsi infideles sunt erga consanguineos suos, quibus beneficia ecclesiastica conferunt, & sic potest ostendi. Nunquid Dauid iniquus fuit, & infidelis erga Vriã? quem fecit poni ex aduerso belli, ubi fortissimum erat præliũ, ut legitur 2. Reg. 11. Sic infidelis est episcopus qui nepotulo suo prælationem confert, cùm sciat eum imbellem, & sciat totũ põdus prælii spiritualis uersum super prælatos. Vnde 1. Reg. 11. legitur ꝙ totum pondus prælii uersum est in Saul. Nũquid Pharao iniquus fuit in paruulos Iudæorũ, cùm præcepit populo suo ut quòd nasceretur de Iudęis masculini sexus, in flumen proiiceretur? Sic iniqui sunt prælati in nepotulos suos quos in flumen deliciarum & diuitiarum proiiciunt, ubi spiritualiter submerguntur. Vnde nepotuli huiusmodi consueuerũt esse locatores. Præterea quę maior impietas q̃ super puerulum unum ponere pondus ipsis angelicis humeris formidandũ, gigãtibus uix portabile? Ad primum pertinet illud Bern. Parati sunt filii hominũ ad honores, ad celsitudines graduũ ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandos. Vnde cuilibet animæ legitur unus angelus deputatus esse. Ad secundum pertinet illud Iob 26. Ecce gigantes gemunt sub aquis, id est, perfectissimi uiri sub populis. Quæ maior impietas, quàm illi qui adeò imbecillis est, ꝙ stare non potest quin ad uẽtum tentationis cadat, superponere unũ magnum castrũ uel unam magnam molam? De onere isto uidetur conqueri Moyses Nume. 11. dicens: Cur imposuisti põdus uniuersi populi huius super me? Fortem oportet esse colũnam super quã ponitur domus una. Quanta ergo fatuitas est super uirgulam unam etiam arundineam uillam unã ponere? ¶ Sexto peccatum istud facit prælatos ecclesiæ amittere amicũ fidelissimum & propinquissimũ pro amicis carnalibus, qui uerius inimici dici possunt: iuxta illud Prophetæ: Inimici hominis domestici eius: Amicus fidelissimus Christus est, quo *nullus* maiorẽ charitatẽ habuit. *de hoc amico* legitur Eccl. 6. *Amico* fideli nulla est comparatio, & nõ digna ponderatio auri & argẽti. Vnde usualiter dicitur: Amplius ualet amicus in platea, q̃ aurum in arca. Valor huius amici in morte apparet, quando cæteri amici hominem relinquũt. Nescit homo quid amittat amittendo istum amicum, donec post mortem arguet eum conscientia sua dicens: Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dei creatoris tui, unde Iere. 2. Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito & uide, quia malum est & amarum

rium reliquisse te dominũ Deũ tuum. Ideo dicitur Eccle. 6. Noli fieri pro amico inimicus proximo, Christo scilicet, qui propinquior est inter amicos tuos: unde proximus uocatur Lucæ 10. ubi dicitur: Quis horum proximus tibi uidetur fuisse illi qui incidit in latrones? Et subditur: Qui fecit misericordiam in illũ. Huic præ cæteris amicis adhærere debemus. Mihi autẽ adhærere Deo bonum est, ait Dauid. ¶ Septimo peccatum istud est radix & occasio multorum magnorum peccatorum, unde in Iuda fuit hoc peccatum initium malitiæ eius. Ex amore enim carnali quem habebat ad uxorem & liberos suos murmurauit ipse de effusione unguenti. unde Ioan. 12. Quare hoc unguentum non uenditur pro trecentis denariis, & datũ est egenis? Et subditur: Dixit autẽ hoc, non quia de egenis pertinebat ad ipsum: sed quia fur erat & latro, & loculos habens, ea quæ mittebãtur portabat. Vnde uenditione domini uoluit illud damnum recompensare, sicut dicit Gloss. super illud Matth. 26. Tunc abiit unus de duodecim &c. Damnum de effusione unguenti uult magistri pretio cõpensare. dicit interlin. Non timuit Iudas dominum suum tradere ut acquireret quod daret eis quos carnaliter amabat. Sic prelati quibus dominatur amor carnis, non timent committere simoniam uel alia enormia peccata, ut cõsanguineos suos promoueãt. Et si Iudas meruit peruenire ad suspendium, quia loculos domini habẽs dabat uxori & filiis quod dandũ esset pauperibus, licet pauca eis daret: quid meretur ille qui nõ uxori, sed concubinæ dat quod pauperibus dandum esset, & consanguineis, quibus minus tenetur quàm filiis, dat officium dispensandi res pauperũ, quos scit expensuros eas in uanitates & uoluptates? Non faciebat dominus de quo dicit gloss. super Mat. 16. Eum qui primo ascenderit, tolle. Et aperto ore inuenies staterem. Iudas communia habebat in loculis: sed res pauperũ conuertere in suos usus nefas duxit, idipsum dans exemplũ nobis. Si Ananias qui retinuit ea quæ pauperibus danda erant, sic punitus est, licet habuisset ea de uenditione proprii agri, ut legitur Act. 5. qualiter punientur illi qui sibi & suis retinent quæ pauperibus danda essent, quæ non de suo patrimonio habent, sed ex patrimonio Christi? Item si septem uiri qui electi ab Apostolis ut præessent mensis, furati fuissent ea quæ danda erant pauperibus, nunquid uerissimè est quòd Petrus in eos uindicasset sicut in Ananiã uindicauit? Et ut breuiter concludamus, plus nocet amor carnalis ministris ecclesiæ, quàm simonia, triplici ratione.

¶ Quòd in ministris ecclesiæ plus nocet carnalis amor, quàm simonia.

PRIMO, quia peccatũ simoniæ magis exosum est hominib⁹ quàm carnalis amor. Vnde multi sunt qui dedignarẽtur simoniã cõmittere, qui tamen nõ dedignarẽtur nepotulis intuitu cõsanguinitatis beneficia ecclesiastica cõferre: imò inuenitur hoc peccatũ in uiris q̃ sancti uidẽtur esse. ¶ Secũdo, quia prælatus q̃ carnalẽ amorẽ habet, pluribus uult acquirere beneficia q̃ simoniacus, in quãtum talis: & ideo oportet eũ plura capere. Vnde septẽ episcopatus nõ sufficerẽt ei, cùm plures consanguineos habeat. Simoniacus uerò nõ curat nisi tãtũ de uno. ¶ Tertio quia citius liberatur quis à peccato simoniæ, quàm à pœnis infernalis amoris. In morte enim saltẽ simoniacus resignat bñficio simoniacè acquisito: sed prælatus carnalis etiã in morte sua uult nepotulos suos retinere beneficia, q̃bus indigni sunt. Nota arcã Dei reductã fuisse à terra Philisthinorũ, uaccis non reflexis ad fœtus suos, licet eos haberẽt: ut legitur 1. Reg. 6. Sic ecclesia de malo statu in quo est pro magna sui parte nõ exibit, nisi illi quorũ est trahere eã, carnalem amorem deposuerint.

De peccato choritarũ, quod maius est simonia. CAP. IX.

POst peccatũ ædificãtiũ Sion in sanguinibus, dicendũ est de peccato choritarũ, quod cõmittitur quum aliquis intrat in ecclesia Dei per uiolẽtiã, uel per preces armatas principum, uel maiorũ prælatorũ ecclesiæ. Archiepiscopus enim uel episcopus nõ potest præcipere minori prælato ut det ecclesiasticũ beneficiũ, nec etiã potest dare illud, quũ minoris prælati sit primo illud dare, nisi in casu in pœnam male dãtis: sicut maior dominus terrenus feuda minoris domini nõ potest dare, nec præcipere ei ut det. Primo ergo ostẽdemus quàm detestabile sit peccatũ istud, per pœnã qua legitur dominus punisse hoc peccatũ. Secũdo per diuersas similitudines. Tertio per malũ, qđ prouenit in ecclesia. Inuenitur autem dominus punisse peccatũ istud tripliciter, scilicet exustiõe, terræ absorbitiõe, & lepra. De exustione Num. 16. q̃ Chore cũ ducentis quinquaginta de maioribus Leuitis igne diuino succẽsi sunt, quia sacerdotiũ rapere uoluerunt. Et legitur ibidẽ de Dathã & Abirõ qui ducatui Moysi inuiderunt quũ essent de tribu Ruben, cui iure primogenituræ uidebatur deberi, q̃ dirupta est terra sub pedibus eorũ, & aperiens os suũ deuorauit eos cum tabernaculis suis, & uniuersa substantia eorũ, descenderũtq; uiui in infernum. Legitur uerò de lepra, 2. Par. 26. de Ozia, qui in festiuitate propitiationis indutus stola pontificali intrauit

in templum, ut incensum poneret, & factus est terræmotus, & percussus est lepra in facie, & fuit leprosus toto tempore uitæ suæ. Peccatum istud maius est q̃ peccatum simoniæ, sicut asserit Aug. dicẽs: Quis dubitet deterius esse cõmissum quod grauius est iudicatũ? quod etiã per simile potest ostẽdi. Grauius enim peccat raptor qui facit uiolentiã quàm fur: & grauius peccat, qui alicui mulieri uiolentiã facit, quàm qui pecunia facit eã cõsentire sibi: sic grauius peccat qui per uiolẽtiam intrat in ecclesiã Dei, quàm qui per simoniã. Quãta autẽ cõtumelia Deo fiat in peccato isto, potest manifestari per hoc quod principes pro tanta cõtumelia habẽt, quũ aliquis uxores eorũ exhonorat, cõtumeliã & uiolentiã eis inferendo: uix enim pacificari possunt. Quãta ergo cõtumelia est regi cęlesti, cũ ostiũ ecclesię quę sponsa eius est, frangitur, & uiolẽtia ei fit? Valde possunt timere tales ne in eo in quo peccãt puniantur, ne ab ingressu triũphãtis ecclesiæ omnino prohibeãtur. Nõ est parua cõtumelia quòd domino omniũ à suis in terra inferatur uiolentia. Accidit autẽ propter peccatũ istud ꝙ in ecclesia omnino indigni promouẽtur. Vnde legitur 2. Mach. 4. de Menelao, ꝙ acceptis à rege mãdatis uenit nihil habẽs dignũ sacerdotio. Ex hoc etiã peccato accidit destructio ecclesiarum. Vnde legitur 2. Mach. 8. de Alchimo quẽ rex Demetrius cõstituit sacerdotẽ: ꝙ multo plus malefecerit filiis Israël, quàm gẽtes. Hoc peccatũ dissuadet Apostо. ad Heb. 5. dicens: Nemo sibi assumat honorẽ, sed qui uocatur à Deo tãquam Aaron. Aarõ ostensus est dignus sacerdotio per uirgã, quæ floruit & fronduit, & fructũ fecit. ¶ Et hic est primus modus quo quis uocatur à Deo ad honorem, quũ aliquo miraculo ostẽditur dignus honore. ¶ Secundus modus est, cùm aliquis ostẽditur dignus dignitate aliqua uoce lapsa de cælo, ut Iosue, de quo Numer. 27. Et beatus Nicolaus. Et Christus, de quo Matth. 17. Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. ¶ Tertius modus fit per sortẽ: qua Mathias ostensus fuit dignus apostolatu. ¶ Quartus modus fit per canonicam electionem. Sed hodie electio canonica facta est diabolica: quando enim in ecclesiis plures erãt boni quàm mali, tunc electio quæ est secundũ pluralitatẽ punctorũ bona, bona erat. Plures enim erant illi qui eligebant Deo, illis qui eligebãt diabolo: sed nũc econtrario est. Quũ enim plures sint mali quàm boni in ecclesiis: plures eligunt secũdum uoluntatem diaboli, quàm secũdum uoluntatẽ Dei. Et sic frequẽter est potius electio diabolica quàm canonica. Contra illos qui per principes seculares

uolunt intrare in ecclesiam, est illud Ecclesia.7.Noli ab homine quærere ducatum, neque à principe, neq; à rege cathedrā honoris. Isti nō sunt gratia Dei id quod sunt, sed potius gratia hominum. Vnde in literis quæ scribuntur eis, non debet apponi Dei gratia, sed gratia hominum, & Dei furore.unde Oseæ decimotertio, Dabo tibi regem in furore meo &c. Isti sunt simulachra gentium,argētum & aurum,opera manuum hominum. hi sunt qui colunt personam potentis ut Deum suum: unde ad eum uerbis utūtur quibus ad solum Deum utendū est. Vos fecistis me, inquiunt, ex nihilo: in quo eum creatorem confitētur. Creare enim est ex nihilo aliquid facere. Non solū institutio prælatorum ecclesiæ,sed etiam institutio principū secularium purè à Deo debet esse. Deut.17. Quum dixeris, Constituā super me regem, sicut habent omnes per circuitum regiones: eū constitues quem Dominus Deus tuus elegerit.

De auaritia mercenariorum, quæ multū nociua est ecclesiæ Dei: & quòd sex faciunt ad eius detestationem. CAP. X.

AVaritia mercenariorūm multum nociua est ecclesiæ Dei. Sapiens: Nullum uitiū deterius est auaritia in principibus, & rempublicam regētibus. ¶ Ad detestationē huius uitii, Primo facit maledictio quam scriptura prędicit his qui sunt in peccato isto. Eccl.2. ubi dicitur, Vę peccatori ingredienti terram duabus uiis. Terrā duabus uiis ingreditur qui in ecclesia uult seruire Deo & mãmonæ, quum tamen dominus dicat Matth.7. Non potestis Deo seruire, & mammonę. De hac maledictione legitur Ezech.33. Væ pastoribus Israël qui pascebant semetipsos. ¶ Secundo facit ad detestationem huius peccati pœna qua dominus puniuit figurā huius peccati. Leuit.10. Vbi quum dominus ignem cælestem misisset in quo solo sacerdotes ei offerrēt, Nadab & Abiu filii Aarō acceptis thuribulis imposuerūt ignem & incensum desuper, offerentes coram domino ignem alienum: egressusq; ignis à domino, deuorauit eos coram domino. Ignis de cælo missus, Dei amorem designat, ex quo purè debēt offerre sacerdotes. Ignis uerò alienus, ignis ambitionis est uel cupiditatis. Vnde Bern. Habet aduersarius noster, utpote peruersus diuinorum operum æmulator, ignē ambitionis, quē Saluator in nobis non accendere, sed extinguere uenit. Si quis autem alienū ignem in diuino præsumpserit offerre sacrificio, morietur in iniquitate sua, etiā si patrem habeat Aaron. ¶ Tertio facit ad detestationē huius peccati, multiplex malum quod facit prælatus ecclesiæ. ¶ Primū est, ꝙ oculum intentionis lædit in

in eis, & sic consequenter fert omnia quæ faciunt in ecclesia, quæ mala sunt. Vnde Matth. 5. Si oculus tuus fuerit simplex, totũ corpus tuum lucidũ erit. id est, tota congeries operum lucida erit. Si autem nequam fuerit, totũ corpus tuũ tenebrosum erit. Tunc oculus intẽtionis est simplex, quum aliquis sola æterna petit in ecclesia, iuxta illud Psal. Vnam petii à domino, hanc requiram &c. Matthæi 6. Primum quærite regnũ Dei &c. & Apostolus: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Et tunc totum corpus, id est, tota cõgeries operũ lucida erit. Si autem oculus intẽtionis læsus est, tunc tota congeries operũ tenebrosa est. ¶ Secũdo facit eum amittere Christum, quod figuratũ est Gen. 31. ubi quũ Laban misisset ad tondẽdas oues, fugit Iacob: sic dũ mercenarii tonsioni gregis intendunt, Christus recedet ab eis. Iudas cùm ascenderet ad tonsores ouium suarũ, incestum commisit cum Thamar: ut legitur Gene. 38. sic prælati qui non quærunt nisi tondere & mulgere oues in ecclesia Dei, sæpe à Deo deseruntur, adeò ut incestũ committant proprias filias corrumpendo. Absalon etiam cum tonderentur oues eius, interfecit fratrem suũ Amon, quum esset temulentus. Et nota, ꝙ Iudæi in tonsione ouium solennizabant: in quo figuratum est gaudium mercenarii de commodo temporali, quod facit ecclesia Dei. Vnde Zach. 11. Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant: & uendebant ea, dicentes, Benedictus Deus, diuites facti sumus. Tertio facit illud peccatũ ecclesiam cũ diabolo inire illud ignominiosum fœdus, de quo legitur 1. Reg. 11. ꝙ Naas Ammonites dixerit uiris Iabes Galaad, In hoc feriam uobiscũ fœdus, ut eruam omnium uestrum oculos dextros. Eruebat oculos dextros his quos in bello capiebat, ut sinistros scutis celãtes ad bellum forent inutiles. Oculus dexter in multis locis erutus est Ecclesiæ: quia ibi non est iã aliquis spiritualis, sed solũ terreni homines adeò occupati circa defensionem temporaliũm, ꝙ ad bellum spirituale sunt inutiles. ¶ Quartum malum est ariditas brachii dextri. unde Zach. 11. O pastor & idolum, dereliquens gregem: gladius super brachiũ eius, & super oculum dextrum eius: brachiũ eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter obtenebrescens obscurabitur. ¶ Quarto facit ad detestationẽ huius peccati, multiplex malũ, quod prouenit ex peccato isto gregi. Vnde Io. 10. Mercenarius, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & dispergit oues. Lupus dicitur diabolus, uel persecutor uiolẽtus. Et Aug.

loquens de mercenario, dicit: Si quis deuiat, non reuocat: si infirma, nō medetur: si deuoratur, non lacrymatur. Si fugiunt temporalia quæ ipse amauit, fugit ipse animas quas ipse amare simulauit. Hoc bene apparebit in tempore antichristi, quādo temporalia auferētur ecclesiæ: tunc enim implebitur illud Esa. 1. Et derelinquetur filia Sion sicut umbraculū in uinea, & sicut tugurium in cucumerario. In umbraculo uineæ nullus habitat, nisi quādiu sunt ibi racemi: nec in domicilio horti, nisi quādiu sunt ibi fructus. Sic mercenarii non habitant in ecclesia, nisi dū ibi lucrātur. Quomodo mercenarii se habeant ad gregem, ostenditur Ezech. 34. ubi sic dicitur eis: Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregē autem meum nō pascebatis: quod infirmum fuit, non cōsolidastis: & quod ægrotū, non sanastis: & quod fractum, non alligastis: & quod abiectum, non reduxistis: & quod perierat, non quæsistis, sed cū austeritate imperabatis eis & cum potentia. ¶ Quinto facit ad detestationē huius peccati, peruersitas quam facit hoc peccatum in ecclesia. Altaria enim ecclesiæ in mensas nūmulariorum conuertit. unde super illud Matthæi 21. Mensas nummulariorum &c. dicit Gl. Altaria enim Dei sic uocat, propter auaritiam sacerdotum. Altare in mensam nummularii conuertit, qui in eo celebrat potius nūmo quàm Deo. Et tali potest dici illud Ouidii: O nummi, nummus nobis hūc præstat honorē. Thuribula etiā ecclesię quę deberent esse inferius clausa, superius uerò aperta, peruertit hoc peccatum, cū ea quæ deberent fieri pro æternis, fiunt pro temporalibus. Et ut breuiter dicam hoc peccatū facit ut seruitiū ecclesiæ in multis locis Deo non placeat. Vnde Malac. 1. Quis est in uobis qui claudat ostia, & incēdat altare meum gratuitò? Et subdit: Non est mihi uolūtas in uobis, dicit dominus: & munus non suscipiam de manu uestra. ¶ Sexto facit ad detestationem huius peccati hoc, quod Christus ita diligenter cauit sibi ab auaritia mercenariorū: quod potest ostendi primo ex hoc, quod legitur Matthęi octauo, quod unus scriba dixit Christo: Magister, sequar te quocūq; ieris. Et noluit hoc dominus: quia propter lucrum terrenū uolebat eū sequi. Vnde dixit ei, Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos &c. Vulpes, id est, homines astuti: habent foueas, id est, loca infima in ecclesia Dei: sed uolucres cæli, id est, nobiles, habent nidos, id est, loca alta, scilicet dignitates. ¶ Secūdo potest ostendi per hoc, quod dominus dixit Io. 6. turbę quæ propter lucrum secuta est eum: Quęritis me, inquit, non quia uidistis signa quę feci,

feci, sed quia panem meum manducastis, & saturati estis. ¶ Tertio potest ostēdi idem per hoc, quod dicit Aug. Noluit dominus per baptismū amoueri pœnam & mortalitatē nostrā sicut & culpam, ne delicatè crederetur in Deum. Præterea Ioā. ulti. præcepit in nauigii dexteram mitti rete. Ibidem etiā postquā dixit Petro, Pasce oues meas, non subiunxit mercedem quam habiturus esset, qua Petrus alliceretur: sed subiunxit de morte quam pro grege erat passurus, dicens: Amen amen dico tibi, cū esses iunior &c. quasi ad terrendum ignauos. Simile habetur in missione apostolorū. dixit enim eis, ꝙ paupertatem & persecutionē passuri essent. Vnde Mat. 10. Ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporū. Et Luc. 9. Nihil tuleritis in uia &c. Idem habetur in missione Apostolorū. Luc. 10. Ecce ego mitto uos sicut agnos inter lupos, nolite portare sacculum &c.

¶ *Quare Deus in primitiua ecclesia noluit temporalia coniuncta esse spiritualibus.*

SED potest quærere aliquis, quum spiritus carni connexus sit in homine: quare noluit dominus in primitiua ecclesia temporalia spiritualibus esse connexa? Præterea, nūquid temporalia prouocatiua sunt ad spiritualia? Ad quod respōdemus, ꝙ temporalia prouocatiua sunt illorum quæ Christus noluit habere ecclesiam sanctam. Contemptores enim temporalium noluisse esse rectores ecclesiæ suæ, & nō amatores. Qui uult sibi cauere à muscis, caueat sibi à lacte & melle quæ amāt muscæ. Præuidebat Christus, ꝙ amatores temporaliū auferrent ei ecclesias, si spiritualibus officiis temporalia lucra connecterentur. Qui uult à canib⁹ dilacerari aliquid, inuoluat illud carne. Vnde beatus Antonius præcepit cuidam monacho qui pecuniā habebat, ut emeret inde carnes, & super se nudus eas sibi afferret: quod faciēs monachus, à canibus dilaceratus est. Pisces ferrum transglutiūt, quia esca inuolutū est, licet mors sua lateat ibi. Similiter & milui intestina. Sic amatores temporaliū, officia ecclesiæ quibus terrena annexa sunt, assumunt ad damnationem suam, & uidentur sequi Christum, quū sola tēporalia sequantur. Sene. Multi aliquē comitantur, mel muscæ sequūtur, cadauera lupi, frumēta formicę: prædam sequitur turba ista, non hominē. ¶ Pręterea sciebat Christus, ꝙ temporalia spiritualibus officiis annexa terrori essent uiris pfectis. Quis enim sanę mentis nō timeat dispensator terrenorū esse in ecclesia, quādo legitur primum dispēsatorē temporalium in ecclesia furē fuisse, & proditorem, & homicidā suiipsius? Quis non timeat per locum illū ire in quo clauos po-

sitos esse scit, quomodo non timeat terrena ista qui legit Iob 18. ꝙ abscondita est in terra pedica diaboli. ¶ Tertio præuidebat dominus tẽporalia putrefactura, imò submersura multos in ecclesia Dei. Propter qđ uocantur aqua. Apoc. 12. ubi sic legitur, Et misit serpẽs ex ore suo post mulierem aquam tãquam flumen, ut eã faceret trahi à flumine. Mulier ista ecclesia est, quam serpens antiquus temporalium abundantia quærit submergere. ¶ Quarto præuidebat dominus superbiam quę nascitura erat in ecclesia ex abũdantia temporaliũ. De qua uidetur loqui dominus Esa. 60. Ponam, inquit, te in superbia seculorũ, gaudium in generatione & generationem, & suges lac gentium, & mammilla regum lactaberis. Superbia seculorũ, id est, talis qualis est hodie in seculari bus, est hodie in ecclesia Dei. Vnde Ber. ad Eugeniũ papam: Vides totum ecclesię zelum pro dignitate feruere tuẽda. Dignitati datur totũ, sanctitati nihil, uel paruum gaudium, cui maledixit dominus Lucæ 6. dicẽs, Vę uobis qui ridetis. Præfert ecclesia luctum benedictioni. De quo ibidẽ, Beati qui nũc fletis. quod autem sequitur, Et mammilla regũ lactaberis, potest intelligi dictum in derisionẽ ecclesiæ, quæ in senectute sua lac transitorię cõsolationis nõ cessat sugere. Ecclesia enim quasi in infantia sua fuit sub ueteri lege. Vnde dominus promittebat sibi terrã fluentem lacte & melle. Lac enim & mel cibus sunt paruulorũ. In aduentu uerò Christi, à lacte separata est. Sed modo quantum ad maiorẽ partem sui ad lac rediit, quod signum est puerilitatis. Superbia & diuitiæ quasi connexa sunt. Vnde opes uocantur superbæ. Prouerbiorum 8. ¶ Quinto nolebat dominus, ꝙ ecclesia haberet fiduciam suam in alio quàm in ipso: uolebat potius fundare eam supra petram, quàm supra terram. unde Matthæi 16. Super hanc petram ædificabo ecclesiã meam. Si fiduciam suam habuisset ecclesia in Deum, & non in diuitiis, non ita elongasset se ad eo. Legitur in Vitis patrũ, quòd quidam uenerunt in ciuitatem quandã ut distribuerẽt ibi eleemosynas, & uenientes ad domũ cuiusdam pauperis uiduæ, quæ quũ esset candidatrix, exierat ad opus suũ, quandã inuenerũt filiam quæ apparuit eis quasi tota nuda, & uoluerũt ei dare uestes, quę noluit accipere eas: mater etiã quũ uenisset noluit eas accipere, sed dixit: Ego habeo procuratorẽ meũ Deũ, & uos eũ à me uultis tollere hodie? Et illi audientes glorificauerũt Deũ. ¶ Sexto sciebat dominus oculum ecclesię impediendum esse teporalibus istis ab officio suo. Modicum enim pulueris uel paleæ, oculũ omnino cessare facit ab

ab officio suo. Et ideo uoluit duces ecclesię pauperes esse, eò quòd paupertas expedita est, sicut dicit Senec. Et subdit: Si uis animo uacare, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Et si cætera mēbra corporis ad plura officia conueniāt, ut lingua ad gustum & locutionē, & manus similiter ad multa: oculus tamē unicum habet, & cōtactum terræ maximè timet: sic oculus ecclesiæ contemplationi legis diuinæ debuit intendere, & à terrenis istis separari. Licet pes hominis à cæteris mēbris eius separatus non sit: tamen habet separatim artem quæ ei deseruit, & artifices qui totaliter circa calciamenta eius intenti sunt: quantomagis deberēt esse aliqui qui totaliter spiritualibus sint intenti? Sed magis occupata est hodie ecclesia in tēporalibus quo ad magnā partē sui, quàm fuerit synagoga. Vnde quando datum fuit à Constātino occidētale imperium ecclesiæ, facta est uox de cælo, dicēs: Hodie infusum est uenenū ecclesiæ Dei. ¶ Mercenarii mali latrones sunt, aliunde enim intrant in ecclesiā quàm per Christum. Vnde super illud Ioan. 10. Qui non intrat per ostium &c. dicit Gloss. Aliunde quis intrat, uel nō bene de Christo sentiēdo, uel nō Dei gloriam, sed suā quærendo. Ipsi enim nō abhorrēt spoliare crucifixum, similes militibus qui spoliauerūt Christum crucifigendum. Isti Iudaizant in ecclesia Dei, potius eligentes esse discipuli Moysi, quàm Christi. iuxta illud Ioānis 9. quod dixerūt Iudæi cæco: Tu discipulus illius sis, nos discipuli Moysi sumus. Discipuli Moysi sunt qui tēporalia uolunt quæ promisit Moyses. Discipuli uerò Christi sunt qui contemptis terrenis cælestia uolunt habere quæ Christus promisit. Mercenarii enim quodāmodo patiūtur pœnā illā qua Dominus solet punire lusòres blasphemantes. Habēt enim faciem cordis quodammodo præposteratam. Quū enim deberent posteriorū obliuisci, & ad anteriora se extēdere, iuxta uerbum Apostoli, ipsi potius iuxta uerbū Prophetę, fiūt in retro & nō in ante. Faciē enim uersam habēt ad tēporalia quæ retro debent esse, & dorsum ad spiritualia bona quę debent esse ante. Vnde figurati sunt per xxvi. uiros habētes dorsa ad tēplū, quos uidit Ezechiel. Ipsi deberēt attēdere quid acciderit Sichē & populo eius qui pro tēporalibus spirituale opus fecerūt, circūcidētes se pro filia Iacob & utilitate quā sperabant ab Iacob & filiis eius. Vnde Gene. 34. dicit Sichē: Substātia eorū, & primogenita eorū, & oīa quæ possident erūt nostra. Occasiōe enim illius circuncisiōis interfecti sunt. Sic q pro terrenis spiritualia faciūt, timere possunt ne æternaliter occidantur.

De sep

De septē signis Auaritiæ in ecclesia Dei apparētibus. CAP. XI.

SEquitur de signis Auaritiæ quæ apparēt in ecclesia Dei. Primum signum est, cùm unus habet plura beneficia ecclesiastica, quorum sufficeret sibi unū secundum statum suæ personæ. Secūdum est, cùm aliquis in die multas missas celebrat, nisi in casibus à iure exceptis. Tertium est, cùm aliquis in eadem missa multiplicat officia. Quartū est, quū quis multiplicat altaria nō necessaria. Quintū est, promotio ad sacros ordines, uel dignitates eorū qui sunt infra legitimam ætatem. Sextū est, reseruatio fructuum, & cōgregatio ab eis qui habēt annuos red ditus. Septimum est, cōcursus ad funera & processiones, & nummos horarios, & breuiter ad omnia ad quæ esca alicuius lucri terreni allicit eos, & neglectus eorum in quibus nullū lucrum speratur. Et licet aliqua ex his interdum ex deuotione fiāt, cupiditas tamen ea adinuenit.

¶ *De pluralitate beneficiorum, & primo quòd non liceat habere plura beneficia ecclesiastica.*

MVLTA sunt alia signa: sed causā breuitatis tantum de his tangemus, incipiētes à pluralitate beneficiorū. De qua qdā de consilio auaritię dicūt, quòd meritoriè potest quis habere plura beneficia ecclesiastica, licet unum eorum sit ei sufficiens secundum statum suæ personæ. De quorum numero quidam cū longo tempore affirmasset hoc esse mortale peccatum, dū unicum beneficium habebat, dato sibi secundo beneficio, asseruit ꝙ licitè posset quis plura beneficia habere. Et addidit, ꝙ nullus posset intelligere, nisi q̄ haberet ea. Cuius rei talis pōt assignari causa, sicut legitur *Zach.* 5. Impietas est oculus eorum in uniuersa terra. Luxuria est oculus luxuriosi. Auaritia est oculus auari, & sic de cæteris impietatibus: unde accidit ꝙ alicui luxurioso uidetur aliqua fatua mulier, quā nimio diligit amore, pulchra, quū in ueritate turpis sit: & hoc est, quia oculo *luxuriæ* eā intuetur: *nimius enim* amor luxuriosus qui in eo *est*, facit eū sic iudicare de *pulchritudine* illius. Alius autē *qui nō* habet huiusmodi *oculum*, non uidet illam pulchritudinē in illa muliere. Sic ille in quo est oculus auaritiæ, uidet quòd aliquis posset habere plura beneficia ecclesiastica, sufficientia uisiōe falsa uel fantastica. Illi autē qui non habent oculū auaritiæ, non uident hoc, unde dicunt malum esse habere plura beneficia talia ecclesiastica. quod multipliciter potest ostēdi. ¶ Primo sic. Tria distinguuntur principia operationū nostrarum, scilicet natura, gratia, & uitium. Igitur cùm aliquis uult habere talia plura beneficia, uel natura est

princ

principium huius operationis, uel gratia, uel uitium. Et uidetur quòd non natura. Natura enim paucis cõtẽta est. unde Sen. Exiguum natura desiderat. & 1. ad Tim. 6. Habẽtes alimẽta & quibus tegamur, his cõtenti simus. Gratia etiã nõ uidetur esse principium huius operatiõis. Quod multipliciter potest ostẽdi. Primo per hoc quòd gratia paucioribus cõtẽta est quàm natura: quod patet per hoc, ꝙ ipsa est aqua sitim terrenorũ extinguẽs. Vnde Io. 4. Qui biberit ex aqua quã ego dabo ei, nõ sitiet in ęternũ. Super quod uerbũ dicit Aug. Qui biberit ex flumine paradisi, de quo gutta una maior est quàm Oceanus, restat ut in eo extincta sit sitis mũdi. ¶ Secũdo potest idẽ ostẽdi per hoc quòd Dominus cõsulit contrariũ. Cõsilium enim Dei est summa paupertas. Vnde non est uerisimile, quòd gratia ipsius cõtrarium cõsulat. Si enim gratia ipsius multiplicationẽ tẽporaliũ cõsuleret, ipse Deus hoc cõsuleret. Dicitur enim hoc Deus facere quod gratia ipsius facit: & sic Deus cõsuleret contraria: & sic esset in eo est & non. Cuius cõtrarium dicit beatus Bern. super illud, Ductus est Iesus in desertũ &c. Absit, inquit, ut spiritus ueritatis qui te adduxit huc, te reducere uelit: quia non est in ore eius est & nõ. ¶ Tertio potest idẽ ostẽdi per hoc, quòd in fine uitæ quũ Dominus uẽturus est ad eos, nõ auderent retinere multitudinem beneficiorum taliũ. Si enim gratia Dei & amore ea possederunt, desiderare debent, ut in statu tali à Domino inueniãtur, ut ab eo dignam mercedem accipiãt. Et si unctio gratię in statu sanitatis docebat eos beneficia multiplicanda esse, ipsa in statu infirmitatis cùm maior est deuotio, non permitteret eos de hoc dubitare. Non uidetur esse cõsiliũ diuinę gratię, quòd aliquis in statu illo uiuere audeat, in quo non audet mori. ¶ Quarto potest ostendi hoc authoritatibus quæ sequũtur. Aug. Qui uerã fidem habet, nõ cupit in his miseriis fieri diues. Non uidetur ergo habere uerã fidẽ, quæ est prima gratia, ille qui desiderat habere plura talia beneficia. Quomodo ergo cõsulit ei gratia quã nõ habet? Itẽ ueritas nõ uolat ad muscas. Charitas etiã cùm ignis est, nõ tẽdit deorsum. Præterea cùm charitas Deũ super omnia amet, ipsa non desiderat multiplicationem terrenorũ, quibus eum amittat uel impediatur ne ei intẽdat. Vnde Aug. Otiũ sanctum quærit charitas ueritatis. Idem: Videtur quidẽ mihi animũ pluribus actionibus intentum Deo quodammodo uacuari. Non est uerisimile ꝙ charitas quærat quæ eã Deo euacuẽt, sed potius quærit pacẽ in qua factus est locus eius. Ipse etiã est palliũ breue quod utrunque operire non potest.

potest. De quo legitur Esa. 28. Vnde August. Domine, ego per auaritiam meã te amittere nolui, sed uolui tecum posidere mẽdacium. Itaque te amisi, quia nõ dignaris cum mẽdacio possideri. Pręterea, charitas plus diligit legẽ Dei, quàm millia auri & argenti: non est ergo uerisimile, quòd ipsa consulat multiplicitatem temporaliũ, quæ requirit multiplicationem actionum, quæ impedit hominem à studio sapientiæ diuinæ. Vnde Ecclesiast. 38. Sapientiam scribe in tẽpore uacuitatis: & qui minoratur actu, sapientiam percipiet. Patet ergo quòd operationis prædictæ nõ est principium natura uel gratia. Vnde relinquitur quod principium eius sit uitiũ. Et sic patet quòd uni homini nõ sit licitum habere plura talia beneficia. Et hoc satis potest manifestari, si considerẽtur causæ propter quas aliqui credunt hoc sibi licere.

¶ *Causę plurium beneficiorum, sed inefficaces.*

ALII enim credunt hoc sibi licitũ esse, quia beneficia illa bene expendunt. Alii quia nobiles sunt. Alii quia uicarios ponũt. Alii quia ad administrationem temporaliũ utiles sunt, uel propter sapiẽtiã huius mũdi, uel propter potẽtiam. Cõtra illos qui credũt ꝙ bene possunt illa habere, quia bene expẽdũt illa: dicimus quòd non sufficit medico bene expẽdere ea quæ sibi datur ab infirmo, & nullam curam habere de infirmitate illius. Similiter nõ sufficit aduocato bene expendere salarium, & se nõ intromittere de causa. Nec stipendiario sufficit stipẽdia sua bene expendere, & de guerra se nõn intromittere. Sic clerico habẽti beneficia ecclesiastica non sufficit bene ea expendere, nisi faciat officia quibus illa annexa sunt. Contra illos uerò qui credũt se posse habere plura talia beneficia, quia uicarios ponũt, Primò dicimus quòd eadẽ ratione laicus unus, imò etiam mulier poßet habere decẽ beneficia ecclesiastica: poßet enim ponere uicarios. Præterea, ridiculũ est matrimonium contrahere spe ponendi uicarium: & qui hoc facit, *uidetur* incidisse in illã *maledictionem*, Deut. 28. Vxorem *habebit*, & alius dormiet cum ea. Tertiò quęrimus de uicario illo: utrum sit pastor uel mercenarius. Si mercenarius est, latro est, sicut prius ostensum est. Quum ergo dicit aliquis: Bene possum habere hoc beneficium, quia ponam ibi uicarium, penè idẽ est acsi dicat. Bene posũ illud habere: quia ponam ibi latronem, qui furetur, & mactet, & perdat. Io. 10. si uerò pastor est, quæ ratio est ut tu habeas duas ecclesias, ipse uero nullam? Nũnquid dicet tibi Ioannes (id est gratia Dei, uel in quo est gratia Dei) Nõ licet tibi habere uxorẽ fratris

tris tui. Quarto quærimus à tali utrũ uicarius ille sit minus bonus, uel æquè bonus, uel melior quàm ipse. Si minus bonus, tunc naturalis ratio dictat, quòd non est recipiendus pro eo. Operarius enim in uineã alicuius cõductus, nõ potest uicarium minus bonũ ponere. Si uerò æquè bonus est uel melior, quæ causa est ꝙ iste habeat duo beneficia, & ille nullũ? Quinto quòd ipse deberet attendere quid acciderit de primo uicario synagogę. Sic enim legitur Exo. 32. Moyses relinquẽs populũ, satis paruã moram facturus cum Domino, dimisit uicariũ satis bonũ Aarõ, & tamẽ in reditu populum quẽ reliquerat fidelem, infidelem & idololatram inuenit. Præterea dicit Apostolus, quòd si quis nõ laborat, non mãducet. Quo iure ergo pascitur aliquis de beneficio illo, ubi ipse nõ laborat? Ordinauit Deus ut qui seminat spiritualia, metat carnalia. Qua ratione ergo pauper uicarius spiritualia seminabit, & alius carnalia metet? Et quum Dominus dicat Quos Deus cõiunxit, homo nõ separet: quo iure denarius ille quẽ subditus offert uicario pauperi sibi spiritualia seminanti, accipietur à patrono male uiuente? Et si quo ad forũ contentiosum ius ibi uideatur habere: tamen quo ad iudicium sacræ scripturæ ipse raptor est, usurpans sibi alterum eorũ quæ à Deo cõiũcta sunt sine reliquo: id est, mercedẽ sine labore: imò etiã homicida reputatur, & respectu mercenarii quẽ defraudat, & respectu pauperum subditorum quorum sudorem comedit. De primo legitur Eccles. 33. Qui effundit sanguinẽ, & qui fraudẽ facit mercenario, fratres sunt. De secũdo legitur ibidem: Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximũ suũ. Vltimo dicemus ꝙ illi qui uicariũ ponũt, qui sola cupiditate lucri seruiunt, & nõ amore Dei, talem amorem faciũt matri suæ ecclesiæ, qualem amorẽ aliquis faceret suæ matri carnali, si pedem uerum ei auferret, & loco eius pedem ligneũ substitueret. Pes ligneus non uiuit, nec corpori adhæret. Sic uicarius qui charitatem non habet, non est mẽbrũ uiuũ uita spirituali, nec adhæret corpori ecclesiæ. Sola enim charitate uiuit quis, & adhæret cęteris membris ecclesię.

¶ Contra illos qui dicunt quòd possunt habere plura beneficia ecclesiastica, quia sunt nobiles, dicimus quòd si filii Dei sunt, & ecclesiæ Dei utiles, non uolentes excedere mensuram nobilitatis suæ, forsitã iustum est ut de beneficiis ecclesiasticis præ cæteris accipiant, si fieri põt absq; iactura animarũ. Sed si filii diaboli sunt, qua ratione de bonis Domini accipiẽt? Nũquid Dominus debet nobilitatem filiorũ diaboli honorare? Similiter si inutiles sunt ecclesiæ Dei uel

noc

nocuit suo prauo exēplo, nō uidetur iustū ꝙ prę cęteris cōmodum habeāt ab ecclesia, ex quo ecclesia commodum non habet ex eis. Dicit Lombardus, quòd ipse nō uult habere accipitrem qui capiat alaudam, & comedat gallinam. Sic Dominus nō uult habere in ecclesia sua, qui multum constent ei, & nihil ei prosint. Similiter si aliquis non est contētus illis quibus cōtētus esset si clericus nō esset, & cū paterna hæreditate exhæredatus sit, supior tamen uult esse quàm frater suus qui est hæres, nō uidetur iustū esse quòd Dominus eius superbiā pascat, uel sustentet. Cùm enim sūpbia filia diaboli sit, nō pertinet ad Dominū pascere eam. ¶ Contra eos qui credunt se posse habere multa talia beneficia, quia sapiētes uel potētes sunt, quo ad seculū, dicimus ꝙ auaritia & cupiditas docet eos in hac parte. In dolosa enim statera cupiditatis sibi nihil ponderant spiritualia, sed sola temporalia. unde Bern. loquēs de auaris prælatis: Optimi dispēsatores rerū qui de maximis minimā, & de minimis maximā curā gerūt. ¶ Tertio loco potest ostēdi nō solū quòd malum sit plura talia beneficia habere, sed etiā quòd nulli nisi cæco debeat hoc in dubitationem uenire. Certū enim est ꝙ nullus est princeps secularis in cuius curia licitum sit illi qui non habet nisi unum equū, auenā quęrere ad opus duorū uel ad plures equos: nec inuenitur aliquis armiger ita simplex, q hoc adducat in dubitationē. Quæ causa ergo est, ut in curia Dei, id est in ecclesia in qua tot sunt qui de auena ecclesiæ non possunt habere ad necessitatem, licitum sit alicui qui nō habet nisi unū equū, auenā quærere ad plures equos? quomodo dubiū est inter literatos, quod certū est inter armigeros? Nunquid potest Dominus benę dicere illud ꝓpheticū, Quis cæcus, nisi seruus meus? Pręterea etsi licitum esset aliquē habere plura talia beneficia: tamē non expedit. Vnde 1. Cor. 6. Omnia mihi licēt, sed nō omnia expediūt. Licebat Apostolo sumptus à subditis sumere, sed nō expediebat: quia pseudo apostoli haberēt inde *occasionem* quærendi & *lucrādi. Sic licet* licitum esset alicui uiro honesto & discreto habere plura talia beneficia: tamē quia amatores temporalium accipiūt inde exemplū cupiditatis & auaritiæ, non expedit. Sicut māducare idolothitum, in se licitum est homini discreto qui nō comedit illud cū ueneratiōe idôli: tamen coram infirmis & simplicibus peccatū est comedere idolothitum: ipsi enim credētes illud comedi cum ueneratione idôli, scādalizabātur inde. unde beatus Bern. Spiritualis homo qui omnia diiudicat, ut ip se à nemine iudicetur, omne op us suū

trina

trina quadã cõsideratione præuenit. ¶ Primo quidẽ an liceat, deinde an deceat, postremo an expediat. Licitũ dicitur aliquid in respectu ad Dei prohibitionem. Decens dicitur in respectu ad cõditionẽ personæ. Expediẽs uerò in respectu ad offensionẽ proximi. Considerare ergo debet sapiens an illud quod facturus est, licitũ sit, id est, à Deo nõ prohibitum: deinde an deceat personã eius: aliquid enim decens esset in aliqua persona qđ tamẽ indecẽs est in alia. Præcipuè uerò in uiris literatis q̃ deberent spiritualiter esse oculus ecclesiæ, indecens est terrenitas & macula cupiditatis & auaritiæ: à talibus enim præcipuè sumitur exemplum, & ad eos specialiter pertinet illud Apostoli 1. Thess. 5. Ab omni specie mala abstinete uos. Et illud Rom. 12. Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam corã omnibus hominibus.

¶ *Quæ faciant ad detestationẽ plurium beneficiorum.*

AD detestationẽ uerò huius peccati, Primo facit maledictio quã facit dominus illis qui sunt in peccato isto, Esa. 5. dicens, Væ qui cõiungitis domũ ad domũ. Quomodo quis absq; peccato habet, quod cũ maledictiõe domini habet? Secundo mutilatio ecclesiæ quæ inde prouenit. Nõ uidetur innocẽs esse, qui matrẽ suã uno mẽbro mutilat: Sic innocẽs nõ est, qui matrem suam ecclesiã mutilat, procurando, ꝙ minus habeat unũ mẽbrũ quàm debeat habere: ꝙ si dicatur, ꝙ ecclesia licet nõ habeat omnia mẽbra quo ad substantiã, tamen habet quo ad officia. unus enim habet officiũ pluriũ. Respondemus, ꝙ licet in monoculo unus oculus suppleat uicẽ duorũ, nõ tamen tantũ ualet habere unũ oculũ, sicut habere duos. Nec bene seruiret matri suæ carnali, q̃ procuraret ut loco duorũ oculorũ unicũ haberet. Tertio facit ad detestationẽ huius peccati mõstruositas, & cõfusio quę inde prouenit in ecclesia Dei. Prouenit enim ex hoc peccato, ꝙ diuersæ ecclesiæ habent eundẽ oculũ. Inauditũ est diuersa corpora idem habere membrũ. Ex hoc etiam peccato accidit, quòd eadẽ persona simul & semel diuersa replet loca, quod uidetur esse contra naturã. Item accidit inde ꝙ oculus unius ecclesię os est in alia ecclesia: quia archidiaconus unius ecclesiæ cantor est alterius. Accidit enim ꝙ oculus unius ecclesię distat ab ea plusquã per dietã unã. Si aliquis cæcus reputatur, etsi oculos suos habeat in bursa sua: nũquid talis ecclesia reputãda est cæca, à qua oculi eius tãtũ distãt? Oculi enim sapiẽtis in capite eius: stultus autẽ in tenebris ambulat, ut dicit Salo. Eccl. 2. Oculi stultorũ in finibus terræ. Prouer. 17. Peccatũ istud etiã introducit quodammodo in ecclesiã Dei hæ-

resim Sabellii, qui dicebat Patrem esse Filium. Contra quòd dicit Aug. ꝙ hoc non inuenitur, nec in natura, nec supra naturã, quòd eadem persona sit Pater & Filius: intellige respectu eiusdem. Sed sic uult facere peccatũ istud. Accidit enim quòd duo sunt decani in duabus ecclesiis, & uterq; canonicus est in utroque, & sic uterque est Pater & Filius respectu utriusque. Præterea istud peccatũ facit, quòd eadem arbor simul & semel in diuersis hortis plantata sit. Sed non uult dominus in aliquo de hortis suis arborẽ esse quæ fructum non faciat. unde Luc. 13. dicit de ficulnea non faciente fructum, Succide illam: ut quid terrã occupat? Vnde quęritur quod in utroque horto fructum facere debeat arbor talis, & sic quòd duplex officium facere debeat, qui duplex beneficiũ sufficiens habet. Qua ratiõe enim primo beneficio ad unum officiũ obligatur, eadem ratione secundo ad secundum. ¶ Quarto facit ad detestationem huius peccati uilitas quę ibi est. Viliũ enim personarum & abiectarũ est, causa lucri periculo se exponere: unde uiles se uidentur ostendere, quãdo præ nimio desiderio lucri incedũt per illam uiã quam tot boni uiri asserũt latronibus plenam: præcipuè cùm uideant literatos uiros, qui per eã cœperunt ire, ad ultimũ relinquere eam, & nõ audere ultrà transire. Resignant enim, nec audẽt mori cum multitudine taliũ beneficiorũ. Præterea si aliquis cibus assereretur uenenatus à multis bonis uiris, licet alii essent qui contrariũ assererent: tamen qui aliter haberent cibos sufficienter, non committerent se discrimini, ut cibum illũ comederent. Mirum est ergo quomodo ille qui habet unũ beneficium sufficiẽs, audet suscipere aliud, quũ tot boni uiri asserant ibi periculum esse. Præterea satis possent erubescere illi ad quos pertinet quærere qualiter Deo seruire possent gratius ad placitũ suũ, quomodo hoc solo contenti sunt ut seruiãt sic ei, ne ipse interficiat eos. Non curant enim quid sit illud quod faciũt, dummodo mortale nõ sit, non attendẽtes quod dicit Bernardus loquens ad uiros perfectos: *Non est uestrum, inquit, languere circa communia præcepta, nec attẽdere quid Deus præcipiat: sed quid uelit, probantes quæ sit uoluntas Dei bona, bene placẽs & perfecta.* ¶ Quinto facit ad detestationem huius peccati, hoc, ꝙ talis multiplicatio beneficiorum circa unã personam frequẽter generat apostema superbiæ in illa persona: sicut in corpore humano nimia collectio humorum circa aliquod membrum solet apostema generare. Superbia enim similis est illi apostemati, quod uocatur, Noli me tãgere, nõ enim potest sustinere super

superbus, quòd uitia eius reprehendantur. ¶ Sexto faciunt ad detestationem huius peccati diuersa exẽpla, & de multis pauca ponemus testimonia. Senec. in lib. de beneficiis, ait, quòd quidã cùm illi ob uirtutem & rempublicã bene gestam tantum agri decerneretur, quantum una die arando circumire posset: Non est opus, inqt, mihi, cui plus q̃ uni ciui opus sit. Et subdit Sen. Quãto maioris uirtutis putas respuisse munus, quàm meruisse? Et Dauid in Psal. A fructu frumẽti, uini & olei sui multiplicati sũt. Et subiungit de se: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Quasi diceret, Alii multitudinẽ temporalium quærunt: sed mihi adhærere Deo bonum est. Consuluit Iethro Moysi, onus suum partiri in plures ut secum esset Deus. Isti uerò congregare uolunt multa onera in unum, ut ab eis recedat Deus. Isti nõ possunt dicere illud Psal. Vnicus & pauper sum ego: cùm trini in personis uolunt esse, non unici. Ille qui trinus uult esse in personatibus, cùm unus sit in substantia, uidetur dicere illud uerbum diaboli, Ero similis Altissimo. ¶ Sex reprehensibilia in habentibus plura ecclesiastica beneficia. Et quòd præsentia pastoris sit gregi necessaria, tripliciter ostenditur. Sex autẽ uidẽtur reprehensibilia esse specialiter in talibus personis. ¶ Primo est reprehẽsibilis absentia, cùm officium eorum requirat præsentiã tribus de causis. Primo propter gregis pestilentiam. Vnde ad eum potest dici illud uerbũ Senecæ: Tãtum habes negotii, quantum medicus in pestilẽtia. Secundo propter luporum infernalium importunã sæuitiam. Alii enim lupi solo clamore exterrentur, Sed de lupo infernali legitur Iob 41. Nõ fugabit eum uir sagittarius: in stipulam uersi sunt ei lapides fundę. Pauci sunt quos lupus infernalis singulis diebus nõ teneat uel per aurẽ, uel per linguã, uel per aliud mẽbrum. Illo mẽbro tenetur, quia à lupo infernali qui committit peccatum. Necessaria est ergo pastoris præsentia quæ oues de ore lupi eruat. Vnde legitur Amos 3. Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculæ: sic eruemini filii Israël. ¶ Tertio, necessaria est præsentia pastoris propter simplicitatem & indefensionem ouiũ. Certum enim est quòd inter omnia alia animalia unum de simplicioribus & minoris defensionis est ouis. Cætera enim animalia uel uelocitate, uel astutia, uel fortitudine & dentibus & unguibus quasi quibusdã armis secura sunt ab hostibus suis: sed ouis nihil horũ habet: ideo necessaria est ei præsentia pastoris, qui eã defendat. Similiter est in ouibus spiritualibus. Multi enim maioris simplicitatis sunt, quàm ouis uel

capra: ouis enim uel capra naturaliter fugit lupũ: oues uerò spirituales uolũtariè in ore lupi infernalis se ponũt. ¶ Secũdo reprehensibile est in talibus personis, ꝙ supra suã uirtutẽ spondẽt. Contra illud Eccl. 8. Non spondeas supra uirtutẽ tuã: ꝙ si spoponderis, quasi restituẽs cogita. Supra uirtutẽ suã spõdet qui animam suã in susceptiõe primæ ecclesiæ impignorauit, & adhuc aliã ecclesiã suscipit, cùm aliam animã non habeat quam in pignus pro secunda ecclesia ponat. Dominus animã suã posuit pro ouibus suis: & si ex culpa pastoris eas amiserit, super animã pastoris periculũ erit. ¶ Tertio reprehensibile est circa habentes plura beneficia hoc, ꝙ ipsi se offerũt ad fideiusionẽ periculosissimã, & instanter rogant ut ad eam recipiãtur: & si recepti fuerint, de ea gaudẽt quasi inuenerint thesaurũ. Solent prudentes huius seculi uitare, ꝙ nõ fideiubeant pro aliquo, propter pericula quæ ex fideiusione solent euenire, Ad fideiusionẽ uerò longè periculosiorem multi se offerũt. Vnde Prouer. 22. Noli esse cũ his qui defigũt manus suas, & qui uades se offerũt pro debitis, Si enim nõ habes unde restituas, quid causæ est ut tollat operimẽtũ de cubili suo? ¶ Qui curam animarũ suscipit, manus suas defigit: id est obligat. ¶ Sex sunt ad quæ se obligat, qui curã pastoris suscipit. ¶ Primò ad excolendam terram ecclesiæ. Iere. 1. Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. ¶ Secũdo ad liberationem. Vnde Prouerb. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem. ¶ Tertio ad spiritualiũ infirmitatũ curationẽ. Vnde dominus in Euangelio Matth. 9. Non est opus ualentibus medicus, sed male habẽtibus. Et uidentur medici spirituales deteriores esse temporalibus medicis tribus de causis. Primo, quia nullorũ ægrorũ curam recusant, quantũcunq; incurabiles uideantur. Secũdo, quia licet de arte spiritualis medicinæ nihil nouerint, tamẽ curam recipiunt. Tertio, quia mercedẽ ab infirmis recipiunt, & de infirmis nõ intromittunt. Hæc enim tria in medicis corporũ quantumcunq; mali sint, non solent inueniri. Quarto obligat ad ꝓuisionem eorum quæ spirituali uitæ sunt necessaria. Vnde Matthę. 24. Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illi in tempore tritici mẽsuram? Bene enim deberet præmeditari, qui tantã familiam suscipit, utrũ habeat unde ei possit prouidere. ¶ Quinto obligat se ad præbendum ducatũ, unde Ioã. 10. dicitur de pastore: Cùm proprias oues emiserit, ante eas uadit, & oues eum sequuntur. ¶ Sexto obligat se ad placandũ

Deum,

Deum, propter quod oportet ipse placeat. Quomodo eũ placabit qui nõ placet? Vnde Greg. Quomodo is qui displicet ad intercedendum &c. ¶ Sequitur de prædicto uerbo, Si enim nõ habes unde restituas &c. Operimentum quo cubile cõsciẽtiæ debet esse ornatum ut Deus ibi quiescat, est gratia Dei. Hoc operimẽtũ amittit qui supra uires suas curam animarum suscipit. unde Prouerb. 20. Tolle uestimentũ eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneo aufer pignus ab eo. Idem uocatur hic uestimentum, prius operimentũ. Et est sensus: Tolle uestimentum: id est, tollendũ prædica. Et subditur ibi, Suauis est homini panis mẽdacii: sed os eius implebitur calculo. Panis mendacii uocatur qui acquiritur ex mendacii promissione cupidi, qui curam animarũ suscipit: sed os eius calculo ardenti implebitur. Vnde Prouerb. 11. Affligetur malo, qui fidẽ facit pro alio. De illis qui post fideiusionem gaudent, dicitur Prouerbio. 17. Stultus plaudet manibus suis, cùm spoponderit pro amico. Cuius causa hæc? quia nõ intelligit quid fecerit, pro infirmis enim de quorum salute desperant, se responsorẽ cõstituit, cùm curã animarũ suscipit. ¶ Quarto, reprehensibile est in talibus, quòd post fideiusionem nõ curant de hoc quòd fideiusserunt, non attendentes quod legitur Prouerbio. 6. Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es uerbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temet ipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuũ. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Fideiussionem istam attendebat abbas quidam de grandi sylua, in cuius domo dominus Gulielmus de Montepessulano factus monachus abbatem pro salute sua fideiussorẽ recepit: qui diu conuersatus, ibi honestè migrauit ad dominũ. Ad quem abbas peractis exequiis direxit sermonem in hũc modum: Frater Gulielme, uellem scire si Deo placeret, utrum de fideiussione quã tibi feci, absolutus sim: qui licet per dimidiam diem mortuus fuisset, respondit diuino miraculo, Domine abbas, absolutus estis. ¶ Quinto reprehensibile est talibus personis, quòd ipsi defraudãt plurimos. Primo Deũ honore & seruitio. Deberet enim habere duplex seruitiũ de duobus beneficiis, & non habet nisi unicum. Secundo, corpus ecclesię debilitat membri unius ablatione: sicut corpus unius hominis debilius est ex defectu pedis. Tertio, defraudat aliquẽ pauperem clericum qui deberet alterum illorum beneficiorum habere. Quarto uicarium,

cùm uicarius habeat laborē,& ipse mercedē. Quinto, subditos à quibus metit carnalia, cum eis nō seminet spiritualia. ¶ Sexto reprehēsibile est in talibus personis, ꝙ ipsi reputāt beneficiū, quod est onus ualde periculosum. unde Luc. 22. Reges gentiū domināt̄ eorū, & qui potestatē habēt benefici uocantur: uos autē nō sic, supple, uocandi estis benefici. Solā enim dispēsationē alienorū bonorū habetis. Cōstat ergo ꝙ quādo quis cōmittit dispēsationē alicui quę laboriosa est, licet uictū & uestitum in ea ei concedat, potius eum onerat quàm beneficium ei impendat.

¶ *De multiplici periculo, quod est in dispensandis rebus ecclesiasticis.*

MVLTIPLICI uero ratione periculosa est dispēsatio bonorū ecclesiasticorū. Primo, quia difficile est ꝙ dispensator placeat domino & familiæ simul. Etiam difficile est gratiam familiæ nō quærere, cū ipsa præsens sit, & dominus sit quasi absens, unde relinquitur ꝙ difficile sit dispensatores bonorū ecclesiæ gratiam Dei habere. Secundo periculosa est, quia cōputatio multū differtur. Cōputatio autē dilata multa facit obliuisci: sicut beatus Bern. dicit, Dilatio ista securos reddit dispensatores, & absq; timore furātes, unde Ecc. 8. Quia nō profertur citò contra malos sententia, filii hominū absq; ullo timore perpetrant mala. Et Matth. 24. Si dixerit malus seruus, Morā facit dominus meus uenire, & cœperit percutere cōseruos suos, mādu cet autē & bibat cū ebriosis. Veniet aūt dominus serui illius in die qua nō sperat, & hora qua nescit uel ignorat, & diuidet eū, partémq; eius ponet cū hypocritis: illic erit fletus & stridor dentiū. Tertio, periculosa est: q̄a dominus omnia uidet quæ fiūt à dispensatore. Si dicat aliquis per dispensationē prælatorum hoc fieri, ꝙ unus habeat plura beneficia. Respōdeo ꝙ si prælati omnia bene facerēt, nō dixisset dominus de ipsis Mat. 23. Secundū opera eorum nolite facere. Vnde Ber. Nō sum tam rudis, ut ignorē uos positos dispensatores: sed in ædificationem, *nō in* destructionē, ubi necessitas *urget*, excusabilis dispēsatio *est, ubi* utilitas prouocat, dispēsatio laudabilis. Vtilitas dico cōmunis, non propria: nam cùm nihil horum est, nō planè fidelis dispēsatio, sed crudelis dissipatio est.

¶ *De pluralitate Missarum. Et in quibus casibus liceat dicere plures Missas.*

DICTVM est de primo signo auaritiæ quæ apparet in ecclesia Dei, scilicet de pluralitate beneficiorum. Nunc dicendum est de secundo signo, scilicet, de pluralitate missarum. Et uerum est quòd in die natalis Domini licet celebrare tres missas, in aliis diebus in tribus casi

casibus licet celebrare duas. Primus casus est, quando necessitas requirit ut una de die celebretur, alia pro defunctis. Secundus est, cũ necessitas peregrinorum, uel hospitum, uel infirmorum hoc requirit. Tertius casus est, cùm tempus nuptiarũ labitur: tunc si necesse sit, poterit quis plures missas propter nuptias celebrare: ita tamẽ, ꝙ nunquàm propter aliquã necessitatem debet celebrare nisi duas, nec duas etiã causa adulationis uel cupiditatis, quia tũc est peccatum mortale. Quòd autẽ cupiditas pluralitatem missarum adinuenerit, uideri potest ex hoc, ꝙ ille qui habet duas tenues ecclesias, in utraq; uult missam celebrare, cũ horas canonicas uix in altera earũ uelit dicere: cuius rei alia causa non uidetur esse, nisi ꝙ ad missam offertur, ad horas canonicas non.

¶ *Multiplex malum ex pluralitate Missarum.*

POTEST autem ostendi multipliciter, quod hoc sit malum, scilicet aliquẽ in die plures missas celebrare. ¶ Primo per illud uerbum Aug. Quotidie eucharistiã sumere, nec laudo, nec uitupero. qui non audebat laudare quotidie semel sumi eucharistiam: nunquid laudasset eam bis in die sumi? imò forsitã grauiter pluries sumentẽ puniuisset. ¶ Secũdo potest idem ostendi per hoc, ꝙ maius est cõficere quàm simpliciter communicare. unde cùm non liceat alicui clerico pluries cõmunicare, nõ est licitum alicui pluries celebrare. Et forsitan si nihil offerretur celebrãti, sicut nihil offertur laico communicanti, nunquã fuisset pluralitas missarũ introducta in ecclesia Dei. ¶ Tertio põt idem ostendi per hoc, qđ dicit glossa super illud ad Heb. 6. Terra super se uenientẽ imbrem bibens &c. Prędicatio si rara est, nõ sufficit: si assidua, uilescit. Idẽ uerũ est de celebratione missarum: si enim aliquis pluries celebret, uilescit ei opus illud superangelicũ: nõ enim cõcessum est angelo, ut ad prolationẽ taliũ uerborum, sub specie panis gloriosum Christi corp⁹ incipiat esse: nec exhibet reuerentiã præsentiæ creatoris sui quam deberet. ¶ Quarto potest idẽ ostẽdi per hoc, ꝙ filii Israël nõ colligebãt de manna nisi gomor unũ per singula capita. Mãna enim propria figura fuit dominici corporis. De hoc habetur Exod. 16. ¶ Quinto potest ostẽdi idẽ per hoc, ꝙ agnus paschalis semel in anno immolabatur. De quo legitur Exo. 12. ¶ Sexto põt ostendi idẽ per hoc, ꝙ uerus agnus, scilicet Christus, semel tantũ immolatus est, & sacerdos in ueteri lege tantũ semel in anno cũ sanguine intrabat sctã sanctorũ.

¶ *De pluralitate officiorum in eadem missa.*

SEQVITVR de tertio signo auaritiæ, scilicet de pluralita-

talitate officiorum in eadem missa: quod licet interdum ex deuotione fiat, uerius tamen uidetur, ꝙ cupiditas hoc adinuenerit. In eisdem enim matutinis nullus laudes triplicat: in missis uerò cupiditas hoc adinuenit, ut si non offeratur ad unum officium, ad aliud saltē offeratur.

¶ *De multiplicatione altarium sine necessitate.*

QVARTVM autē signum est multiplicatio altarium absq; necessitate facta, non ex deuotione, sed ex cupiditate. Vnde Osee 8. Multiplicauit Ephraim altaria ad peccādum: factæ sunt ei aræ in delictū. Hostias offerent, immolabunt carnes & comedent, & dominus non suscipiet eas. Mira insania est, ꝙ altaria multiplicētur ad peccandū, quę purè deberent fieri ad Deū placandum. Corpus Dominicū super huiusmodi altaribus ex cupiditate immolatū à Deo nō suscipitur, quātū ad operationē immolātis. Simile legitur Ier. 9. ubi sic legitur: Nunquid carnes sanctę auferēt à te malitias tuas?

¶ *De conseruatione fructuum.*

QVINTVM signum auaritiæ est, conseruatio fructuū, in his qui habent annuos redditus sufficientes, quorū fatuitas multipliciter potest ostēdi. ¶ Primo per hoc, ꝙ ipsi uidentur esse similes cuidam stulto, qui uidens quendam magnū fluuiū impetuosè currentē, cogitauit, ꝙ citò pertrāsisset, & mutuatus est uasa à uicinis suis, & retinuit in iis de aqua illa, ne cū pertransisset aqua fluuii, indigētiā haberet. Annui redditus quos habēt clerici sunt, uelut fluuius iugiter manans: sed diuitię laicorū qui non habēt ita annuos redditus, sunt uelut torrēs, qui quādoque siccatur. Vnde nō est mirū si ipsi reseruāt de fructibus suis. ¶ Secundo potest ostēdi fatuitas talium per hoc, ꝙ ipsi de portiōe pauperū uolūt thesaurū facere, uel possessiones acquirere, cū ipsi pauperes fame & frigore moriātur. Cōtra quos dicit Hieron. Accepisse pauperibus erogandū & esurientibus plurimis: uel cautū esse, uel timēdū, apertissimi sceleris est: aliquid exinde subtrahere, omniū prædonū crudelitatē superat. Idē: Optimꝰ dispensator est, qui nihil sibi reseruat. Suspecta est mihi charitas quę aliter diligit proximum, aliter seipsum. Portionē suā de bonis ecclesiasticis integrè accipit, scilicet & uictū & uestitū suū: Pauperes uerò esurientes & nudos dimittēs, diuites, thesaurizare facit de portiōe, nō attēdēs quāta iniquitas sit, qđ pauperū est, successori suo diuiti reseruare, cum uniuersaliter dissuadeat Dominus in terra thesaurizare. Mat. 6. non uidet esse cōcessum prælatis ecclesiæ, qui exemplo suo debēt alios ad cōtemptū terrenorū prouocare, ꝙ ipsi in terra thesaurizēt. ¶ Tertio potest fatuitas eorū ostendi per hoc, ꝙ ea

ea quę ipsi subtrahunt pauperibus, aufert eis tyrãnus uel maior prælatus. iuxta illud August. Hoc tollit fiscus, qđ non accipit Christus. ¶ Quarto potest fatuitas eorũ ostendi per hoc, ꝙ ipsi ignorant qualẽ successorẽ habituri sint, unde Eccl. 2. Detestatus sum omnẽ industriã meam, qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredẽ post me, quẽ ignoro utrũ sapiens aut stultus futurus sit: & dominabitur in laboribus meis &c. Cõgruũ esset ut prçlatus qui bona ecclesiastica purè à Christo recepit, membris Christi ea impẽderet, iuxta illud Eccl. 1. Ad locũ unde exeũt flumina reuertentur. Fatuũ autẽ uidetur esse hoc, ꝙ homo qui bene potest dispẽsare, reseruet eius dispẽsationi, qui forsitan in uoluptates & uanitates expendet. Illud etiã erit materia peccati: qđ potuit esse materia uirtutis. Cõtra illũ qui sic facit uidetur esse illud Hieron. Da, inquit, pauperibus, nõ locupletibus, nõ superbis. De quo necessitas sustentetur, nõ quo augeantur opes. Pars sacrilegii est, non dare pauperibus res pauperum. ¶ Quinto potest ostẽdi fatuitas eorũ per hoc, ꝙ melius esset, ꝙ ipsi de eis quę sibi abũdãt eleemosynas facerẽt ante mortẽ, q̃ fieret eleemosyna illa postquã mortui essẽt. Eleemosyna enim ante mortẽ facta, est uelut lucerna quæ prçfertur homini custodiens eum ne cadat in foueã inferni. Eleemosyna post mortem facta, est quasi lucerna quæ fertur homini post tergũ, quę non custodit eum à casu foueæ. Si enim in peccato mortali decesserit, nulla eleemosyna quæ pro eo fiet, liberabit eum ab inferno. Vnde eleemosyna facta pro aliquo in uita ipsius, ualde melior est quàm illa quæ fit post mortẽ. Illa quę fit post mortẽ, nó ualet ei ad plus, nisi ad liberationẽ à pœna purgatorii: illa autẽ quę fit in uita, põt domini mereri gratiã & gloriã, & liberationẽ à debito pœnę ęternę, & à pœna purgatorii, & abũdãtiã bonorũ tẽporaliũ, & multa alia. Pietas enim ad omnia utilis est, ꝓmissionẽ habens uitæ quæ nũc est, & futurę, ut legitur 1. ad Tim. 4.

¶ *De promotione puerorum ad sacros ordines & dignitates.*

SEQVITVR de sexto signo Auaritiæ, qđ est promotio puerorũ ad sacros ordines & ad ecclesiasticas dignitates. A quo peccato ualde est cauẽdũ ecclesię Dei. Valdę enim est nociuũ, qđ innuit Salomõ, Ecc. 10. dicẽs, Vę tibi terra cuiᵘˢ rex puer est. Et dominus Esa. 3. cõminatur hoc synagogæ tanquã pœnam magnam, dicẽs: Dabo pueros principes eorum. ¶ Multiplici autẽ ratione cauẽdum esset ecclesiæ ab hoc peccato. ¶ Primo ꝓpter defectũ sapiẽtiæ, qui est in pueris, unde Aristoteles: Nemo iuuenes eligit duces, eò quòd non constet eos esse prudentes. Et

Iob 12. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Et etiam si scientia esset in talibus personis, non tamen habẽt experientiam, quę ualde necessarià est rectoribus: unde Ecclesiast. 34. Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus cogitabit multa. Et deinde subditur: Qui nõ est expertus, pauca recognoscit. ¶ Secundo propter defectum uirtutis. unde Ecclesia. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi ualeas uirtute irrumpere iniquitates, ubi dicit Glossà, Debet quisq; uirtutes proprias perpendere, & pro quantitate uirium curam aliorum suscipere, ne dum delectatur, loco gloriæ fiat subditis author ruinæ. Oportet prælatum ecclesiæ inflexibilem esse. Aetas iuuenilis uel puerilis tenera est in iudicium: sicut uirga antequam adulta sit, flexibilis est. Vnde glos. super illud Ecclesiastici 10. Væ tibi terra, cuius rex puer est. Cuius ætas leuitati & inconstantiæ proxima est. ¶ Tertio cauẽdum est ecclesiæ à promotione iuuenum: quia incertum est quales futuri sint. Vnde Prouerbiorum 30. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ uolantis in cælo, uiam colubri super petram, uiam nauis in medio mari, & uiam uiri in adolescentia sua. Et si ualde incertus sit uolatus aquilę in cælo, eò quòd diuertat se ad cadauer, & incessus serpentis, quia tortuosè incedit: & uia nauis in medio mari, quia uariatur secundum quòd uentus uariatur, nullum tamen horum se dicit Salomon penitus ignorare, nisi solùm uiam uiri in adolescentia sua. Vnde sapientiores Salomone se uidẽtur facere illi, qui propter signa aliqua bona quæ uidentur in iuuenibus, asserunt eos futuros bonos & faciũt eos promoueri, non attendentes, ꝙ oportet columnam prius robur suum accepisse quàm ponatur in ædificio. Ibi enim non acciperet robur. Illi etiam qui iam boni sunt, in prælatione bonitatem suam amittunt, uel per superbiam, uel aliquod aliorum uitiorum. Vnde de superbia habetur 1. ad Timotheum 3. Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat *diaboli*. Vnde dicit Glossa, *In arrogantiam*, quæ est ruina diaboli, incidunt, qui puncto horæ nondum discipuli fiunt magistri. Tales uoluptatibus uacant. Vnde post illud Ecclesia. 10. Væ tibi terra cuius rex puer est. subditur, Et cuius principes mane comedunt. Et super illud Ecclesiast. 12. Adolescentia & uoluptas uana sunt. dicit interlinea. quòd uoluptas carnis comes est adolescentiæ. Ignis concupiscentiarum quasi naturaliter in iuuenibus est, cui igni materia ministratur, quando prælati efficiuntur. Habent enim diuitias quæ sunt materia gulositatis: habent

bẽt etiam mulieres, quarum custodes fiunt. Vnde consequẽs est ut gulæ & luxuriæ intendant: Ex quo gallo nõ succincto lumbos gallinæ traduntur. bene potest quilibet cogitare quid ex hoc possit sequi. Prius tentãdum esset qualiter ipsi regerent se, priusquam alii regẽdi committerentur eis. unde August. Prius uide, si nosti diligere teipsum, & committo tibi proximũ. Si autẽ non nosti diligere te, timeo ne decipias proximum sicut te. Attendẽdum etiam esset antequã committeretur alicui familia ad pascendum, an habeat unde etiã pascat. Ridiculum est quòd famelici & nudi uestimẽta & alimoniam aliis promittant, & ulcerosi medicos se iactẽt. Potius deceret tales uerbũ illud Esaiæ 3. Nõ sum medicus, & in domo mea non est panis &c. ¶ Quarto cauendum est à promotione iuuenũ, propter derisionẽ hostium. Derideri enim potest ecclesia ab inimicis suis, cũ ipsa senuerit, si nubat puero, & pro spõso habeat quẽ deberet portare in gremio, & lactare lacte simplicis doctrinæ. Et potest ei dici illud, Pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Quando enim debuit nubere illi qui pater posset esse, ipsa nubit illi cui opus est matre. ¶ Quinto cauendum est ecclesiæ à promotione talium: quia scãdalizabitur populus de talium promotione subita. unde super illud 1. ad Timo. 3. Nõ neophytum &c. dicit glos. Heri in theatro, hodie in ecclesia, uespere in circo: hodie in altari, dudum fautor histrionum, nunc constuprator est uirginum. Et quod legitur ibi: Cui opus est patrono, mihi parant defensorem: & cui opus est pædagogo, mihi instituũt doctorem. ¶ Sexto cauẽdum esset ecclesiæ tali promotione: quia sicut senectus exornat quodãmodo ecclesiasticas dignitates, sic pueritia quasi deturpat eas. Ad primum pertinet quod legitur Ecclesia. 25. Quàm speciosum canitiei iudiciũ, & presbyteris cognoscere cõsilium. Quàm speciosa ueternis sapiẽtia, & gloriosus intellectus, & consiliũ. Corona senũ multa peritia, & gloria illorũ timor Dei. Ad secundum pertinet illud uerbũ quod dicit quidã de Nerone. Nero quũ quosdam ornare uellet, nõ ipsos ornauit, sed ornamẽto deturpauit. Et in ueritate quũ presbyter idẽ sit quod senior, ordo sacerdotalis ad senes uidetur pertinere: & quasi contraria de aliquo uidẽtur dici, quum dicitur esse iuuenis presbyter. Idẽ enim est acsi diceretur iuuenis senior. unde Dauid in Psal. cathedrã senio attribuit, dicens: In cathedra seniorũ laudẽt eũ. ¶ Septimo cauẽdũ esset ecclesiæ ab huiusmodi promotiõe, quia multis exẽplis mouetur ad hoc. Primo exemplo domini, qui xxx. anno incœpit facere opera, quæ ad

præ

prælatos pertinent. Et Ezechiel describitur in xxx. anno fuisse quando uidit uisiones. Petro etiam & non Ioanni commendauit Christus ecclesiam. Vna potuit causa esse, quia Ioãnes erat adolescens. Apud Hebræos etiã prohibita est lectio principii Geneseos, & finis Ezechielis, & Cantica Canticorũ ante trigesimum annum. Et alia exempla ad idem possunt adduci. Sed fortè aliquis obiiciet, quòd Ieremias puer ad prædicandum missus sit. Et Timotheus adolescens episcopus ordinatus sit. Et Salomon ante trigesimum annum in regem promotus. Cui respõderi potest, quòd Ieremias antequam prædicaret, audiuit: Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream. ut legitur Ierem. 1. Si dominus uirgam unã in unam magnam columnam commutaret, iam posset poni pro columna in ædificio. Non tamen ex hoc sequitur, quòd uirga simpliciter sit utilis ad hoc ut ex ea columna fiat. Sic licet Ieremias quasi miraculose sapiens & robustus factus ante ætatem solitam ad prędicandum sit missus, non tamen hoc ad consequentiam est trahendum. De Timotheo uerò respõdet beatus Bernardus: Da mihi talem Timotheum, & ego cibo si uis eum auro, & poto balsamo. Pauci inueniuntur hodie similes Timotheo. De Salomone uerò dici potest, quòd forsitan ideo male accidit Salomoni, quia adeò iuuenis factus est rex. Diuitiæ enim & deliciæ quasi infatuauerunt eum. Præterea spiritualis gratia est ei facta. Dedit enim ei dominus subito cor ita sapiens, quòd nullus similis ei fuerit.

¶ *De libenter currentibus ad nummos horarios &c.*

SEQVITVR de ultimo signo auaritiæ, quod est concursus ad nummos horarios & ad processiones, & ad cætera loca in quibus solet offerri. Hoc signum auaritiæ in multis locis apparet in ecclesia Dei. Vidimus enim clericos concurrere ad horas illas, ad quas decantandas constituta est certa pecunia, sicut piscis concurrit ad panem in aqua proiectum, de aliis uerò horis non curãt. *Vnde* in quibusdam ecclesiis *uocãtur* à laicis horę illæ in quibus nummi dantur, Horę nummi. Quod satis indecens est. Similiter si aliquod funus est in aliqua uilla, concurrunt illuc sacerdotes & clerici de circumiacentibus uillis, ut possit dici de illis, quod dicit dominus Matthęi 14. Vbicunq; fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Et Iob. 39. dicitur de aquila, Contemplatur escã, & oculi eius de longe prospiciunt. Et subditur: Vbicunq; fuerit cadauer, statim adest. Pisces escam non sentiunt, nisi eis proxima fuerit: sed tales funus sentiũt etiam si distat ab eis per unam

unam leucã, uel per duas, & statim cõcurrũt. Vnde similes sunt uulturibus: de quibus dicitur, ꝙ existentes in regione una, sentiunt cadauera in alia.

De peccato indignè conficiendi.

CAP. XII.

QVia Simonia & alia peccata, de quibus proximo loco dictum est, frequenter solent comitari peccatũ indignè conficiendi. Ideo subiungemus hic tractatũ de peccato isto, & primo agemus de his quæ pertinẽt ad dignitatem conficiendi: deinde agemus de his quæ faciunt ad detestationem huius peccati. ¶ Ad hoc uerò ꝙ aliquis dignè conficiat, Primo necessariũ est ut probet seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Sicut ille qui uult infundere aliquem pretiosum liquorẽ alicui uasi, prius probat uel tentat utrum uas sit mũdum uel immundum, sanum uel corruptũ: sic debet uidere de se sacramentum altaris suscepturus. Ista probatio uocatur diiudicatio in eodem capitulo, ubi dicit Apostolus: Si nosmetipsos diiudicaremus, nõ utique iudicaremur. ¶ Secundo immunditia inuenta in se necesse est ut homo eam abluat. Manibus enim illotis accedere ad mẽsam Domini ualde indecens est: & in hoc peccant multum aliqui sacerdotes, qui cum singulis diebus bis manus corporis lauent ut ad mensam corporalem accedant: tamen ad mensam Domini in, qua Dominus præsens est, & cui angeli assistunt, per unũ mensem uel duos accedunt manibus illotis: id est, operibus, non attendẽtes quod dicitur in Psalm. Secũdum puritatem manuum mearum retribuet mihi. Non secũdum pluralitatẽ missarum, sed secundum puritatem manuũ retribuet Dominus sacerdotibus. Ad istam ablutionẽ manuum pertinet quod dicitur in Psal. Lauabo inter innocẽtes manus meas &c. ¶ Tertio necessarium est lumen fidei: ad quod lumen sacerdos consideret uirtutem sacramenti: ut scilicet habeat fidem de effectu sacramẽti illius qui est collatio uel augmẽtũ gratiæ. Ad lumẽ etiam istud debet inspicere quæ latent sub specie panis & uini. Indecẽs est mensam talẽ esse sine lumine, & timere possunt qui habent ibi oculos obcæcatos ne uideãt ne illa mensa fiat illis in laqueum. Ideo dicitur in Psal. Emitte lucẽ tuã & ueritatẽ tuam, Et pòst subditur, Et introibo ad altare Dei. ¶ Quarto necessaria est fames de percipiendo effectum istius sacramenti, quam famem sacerdos non habebit nisi per humilitatẽ, cógitãdo defectus suos, & se uacuum & pauperẽ inueniri. Fastidiosos & plenos non uult Dominus saturare, sed esurientes & sitiẽtes. Vnde Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiũt iustitiam, quoniam ipsi saturabũtur.

tur. Et ista quatuor sunt ex parte ipsius qui debet conficere. ¶ Ex parte uero cibi qui sumēdus est, necessaria est præparatio. Modus autem præparādi tangitur Exod. 12. ubi sic legitur de agno paschali: Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni. Crudum comedit ille, in quo ignis charitatis non est. Coctum aqua comedit, qui in diuitiis uiuit. Assum uerò ille cómedit, qui passionem Dominicam, cuius figura est sacramentū illud, diligenter recolit, ita ut meditatione eius exardescat ignis. Sed sunt nōnulli qui in præparatiōe cibi corporalis quē sumpturi sunt, uolunt quòd laboretur à mane usque ad tertiā: sed preparatione huius cibi spiritualis nollent laborare per dimidiā horā. Secūdo necessaria sunt azyma cū lactucis agrestibus, cum quibus agnus comedatur. Inconsuetum enim est carnes crudas comedere. In lactucis agrestibus quæ amaræ sunt, dolor & amaritudo pro peccatis intelligitur, quæ debēt esse in conficiente. Vnde Augu. Panis iste salus est ægris, quē lacrymæ faciūt dulciorē. In azymis, intelliguntur opera, ut sunt eleemosynæ, orationes, & simul aquæ debent præcedere sumptionem Dominici corporis. ¶ Tertio necessaria est diiudicatio Dominici corporis, ut cū magna reuerētia recipiatur. De quo tāgit Apost. 1. ad Cor. 11. dicens: Qui manducat & bibit indignè, iudiciū, id est, dānationem sibi manducat & bibit, nō diiudicās corpus Dñi. ¶ Quarto necessaria est diligens custodia post susceptionem, & præcipuè custodiendū est in quo Dominicum corpus susceptum est. Si quis in pixide, ubi Dominicū corpus positum est, fœtidum lutum poneret, infidelis iudicaretur. Qualis ergo iudicandus est ille qui os suum in quo corpus Domini recepit, detractiōe, uel ebrietate, uel alia spurcitia polluit, cū spurcitia spiritualis longe maior sit immūditia corporali? Ad hoc pertinere potest quod legitur Prouerbio. uicesimoseptimo: Qui seruat ficū, comedet fructus eius: & qui custos est domini sui, gloriabitur. De diiudicatiōe & custodia similiter habetur Prouerbior. uicesimotertio, ubi sic legitur: Quādo sederis, ut comedas cū principe, diligenter attēde quæ sunt posita ante faciem tuā. ecce diiudicatio. & subditur, Et statue cultrū in gutture tuo. Hoc pertinet ad custodiam oris. In ore cultrum discretionis ponēdum est, ut nō admittat homo in ore suo unde ipsum possit inquinari. ¶ Vltimo necessariū est, ut in confectione forma tradita obseruetur. De hoc habetur in gl. super illud 1. ad Corinthios 11. Quicunque manducauerit hūc panem, uel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis

&

& sanguinis Domini. ubi sic dicitur, Indignus est qui aliter celebrat, quàm à Christo traditum sit: & qui non deuota mente accedit, uel in uoluntate peccãdi manens. In summa ergo colligi potest, quòd ea quæ pertinent ad hoc quod aliquis dignè cõficiat, uel pertinẽt ad ipsum cõficientem, uel ad ipsum cibum qui sumendus est, uel ad formã conficiendi diuinitus traditam. Ille uerò qui debet cõficere uel etiam communicare, debet esse præparatus, quasi trãsiturus esset de mũdo isto ad patrem. Ad mẽsam enim Domini debet accedere, sicut & ille qui moriturus est. unde Exo. 12. præcipitur quòd comedẽtes agnũ paschalem sint præparati ad eundum. ubi sic legitur: Renes uestros accingetis, & calciamẽta habebitis in pedibus uestris, tenẽtes baculos in manibus: hæc est forma hominis parati ad eundum.

¶ Præter ista leguntur quædam alia in sacra scriptura quæ ad dignitatem eius qui debet conficere uel communicare pertinere uidẽtur. Sicut illud quod legitur Gen. 14. de Melchisedech, quòd protulerit panem & uinũ Abraham regibus deuictis. Post uictoriam enim peccatorum ad sacramentum altaris accedendũ est. Ad idem pertinet hoc quod Exod. 12. præcipitur agnus paschalis tolli decima die. In quo figuratur q; uerus agnus post impletionem decalogi sumendus sit. Ea etiam quæ de sepultura Domini in Euangeliis legũtur, indicãt nobis qualiter corpus Dominicum sit sumendum. sepultus enim est in monumẽto in quo nondum quisquam positus fuerat. Nõ ponat ergo aliquis Dominum, ubi iam est diabolus: quia nulla cõuẽtio Christi ad Belial. 2. Cor. 6. Recipitur etiam in syndone mũda, id est, cordis puritate: sicut Ioseph legitur fecisse. Matt. penul. Adsint etiã myrrha & aloë, quæ Nicodemus attulit: ut legitur Ioã. 19. Amaritudo contritiõis & mortificatio carnis adsint: unguenta quæ mulieres præparauerũt: id est, opera quæ pertinent ad deuotionẽ Dei & cõpassionem proximi.

¶ *Qualiter sit præparandus sacerdos ad sumendum corpus Christi.*

VESTES etiam sacerdotales instruunt nos circa idẽ. Præparatio enim quam facit qui celebraturus est, sacras uestes induendo, significat qualiter pręparatus esse debeat interius. Ad idem pertinet quod legitur Leuitici 16. ubi sic dicitur: Locutus est Dominus ad Moysen, & præcepit ei dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne ingrediatur omni tẽpore sanctuariũ quod est intra uelum corã propitiatorio quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculũ) nisi hæc antè fecerit. Et subditur: Tunica

ca linea uestietur, feminalibus lineis uerenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Nõ loquitur de quolibet ingressu sacerdotis in sancta sanctorũ, sed de ingressu quo intrabat cum sanguine: & ideo rectè significatur per hoc ingressus sacerdotis euangelici, ad confectionem Dominici corporis & sanguinis. Quod etiam uidetur per hoc quod ibi dicitur. In nube apparebo super oraculum. Quasi enim in quadã nube sacramẽti, apparet Dominus super altare. Non intret ergo sacerdos ad altare, nisi tunicã habeat lineã innocẽtiæ, ut sit absq; peccato odii. Et feminalia linea cõtinẽtię, ut sit absq; peccato carnis. Et zonam lineã per sobrietatẽ, ut sit absq; peccato ingluuię uẽtris. Et cidarim lineam per puritatem intentiotionis, ut sit absque peccato cupiditatis. Alioquin timere potest, ne morte moriatur. Ad dignitatem etiam conficiendi uel cõmunicandi pertinet quod legitur Exo. 12. ubi sic dicitur: Hęc est religio phase, Omnis alienigena nõ comedet ex eo, Omnis autem seruus emptitius circuncidetur, & sic comedet. Aduena & mercenarius nõ comedet ex eo. Alienigena est, qui filius diaboli est per imitationẽ: qui scilicet est in certo peccato mortali. Vnde Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis. Peccator succedit diabolo, quasi patri, à nomine & hæreditate. In nomine. Vnde Dominus dicit de Iuda, Vnus ex uobis diabolus est. In hęreditate. Vnde Matt. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternũ qui paratus est diabolo & angelis eius. Seruus emptitius est qui à certis mortalibus cauet, qui sanguine Christi efficaciter redẽptus esse uidetur. qui circũcidẽdus est, si agnum uerum uult sumere, ut linguam suam refrenet à uerbis illicitis, & sobriè cibo & potu utatur. Superbiæ etiam ornatus deponat. Non uidetur securũ esse illi qui æquè superbus uult esse sicut prius, detractor & gulosus sicut prius, accedere ad sacramentũ altaris. Aduena est ille qui de nouo conuersus est, cui non est securum ad sacramentũ altaris accedere. In quo non parum uidentur errare multi in ecclesia, *qui illos* qui manserũt in peccato carnis per totum annum usque ad Dominicam in Ramis palmarum, de quibus certum est eis, quòd decem annis uel amplius post tertiam diem Paschæ, ad peccatum carnis redierũt, communicant indifferenter: non attendẽtes quod hic dicitur, Aduena nõ comedet ex eo. Interlin. illũ aduenã uocat, qui nuper uenit ad fidẽ, nec adhuc firmus est. Mercenarius uerò est qui pro lucris tẽporalibus Christo seruit, qui agnum uerũ comedere non deberet: quod ualde male obseruatur in ecclesia Dei.

¶ Quæ

¶ Quæ faciunt ad deteſtationem indignè conficientium.

POSTQVAM oſtenſum eſt in quibus dignitas cõficiendi attendatur, ſubiungendæ ſunt authoritates & rationes, & exempla quæ ualẽt ad deteſtationem huius peccati. ¶ Et primo ualet ad hoc illud Gregor. De quolibet indignè conficiente uel ſumẽte corpus Chriſti, ſicut de Iuda, dicit dominus: Veruntamen ecce manus tradẽtis mecum eſt in menſa. ¶ Sicut Iudas tradidit Chriſtũ perſecutoribus: ſic conficiens uel ſumens corpus Chriſti indignè, tradit eum quantum in ſe eſt dæmonibus, dum ponit eum in loco qui eſt in poteſtate dæmonum. ¶ Secũdo facit ad hoc illud Auguſtin. Magis peccant qui tradũt Chriſtũ peccatoribus mẽbris diaboli, quàm qui tradiderunt eum crucifixoribus Iudæis. ¶ Tertiò facit ad hoc quod dicit Gloſſ. ſuper uerſum illum, Dederunt in eſcam meam fel: ubi ſic habetur, Hoc adhuc facit cõtemptor ſedentis in cælo, & grauius peccat quàm qui crucifixerunt ambulantem in terra. Quod uerum eſt ad minus quo ad circunſtantias multas. ¶ Prima eſt: quia indignè ſumentes corpus Chriſti, ſcienter contumeliam Chriſto inferũt, quem uerum Deum eſſe credunt: deteriores in hoc Iudæis, qui ſi cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. 1. Corint. 2. Vnde non poteſt Dominus rogare pro indignè ſumentibus, ſicut pro Iudæis rogauit, dicens: Pater, ignoſce illis, quia neſciũt quid faciunt. Lucæ 23. ¶ Secunda: quia contemnunt Chriſtum regnantem, quem Iudæi cõtempſerũt mortalem. Maior autem contumelia eſt quæ infertur alicui in ſtatu honoris, quàm quæ infertur ei in ſtatu humilitatis. Sicut contumelia quæ infertur alicui cùm miles eſt, maior eſt, quàm quæ infertur ei quum domicellus eſt. ¶ Tertia circunſtantia eſt, quia contumelia crucifixionis tantũ ſemel à Iudæis illata eſt: ab indignè uerò conficientibus uel ſumẽtibus quotidie infertur. ¶ Quarta, quia uilitas, & macula culpæ magis Deo diſplicet, quàm uilitas pœnæ quæcunque ſit: ſed indignè ſumentes corpus Chriſti, faciunt quantum in ſe eſt ad hoc quòd Chriſtus polluatur, ſicut infrà patebit. Ergo quantum in ſe eſt faciunt illi, ut uidetur, quod magis ſibi diſplicet, quàm quod fecerũt ei Iudæi. ¶ Præterea quam maiorem contumeliam poteſt quis inferre domino ſuo, quàm ſi eum capiat, & in carcerem immundiſſimum proiiciat? Non eſſet maior cõtumelia ſi eum occideret, licet maior dolor ibi eſſet. Contumelia uerò iſta ſatis inſinuatur ad Hebr. 10. ubi conculcatio uocatur. Sic enim ibi legitur: Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ulla miſeratiõe, duobus aut tribus teſtibus, moritur: quanto

Oo magis

magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit? Vbi dicit Glos. Christum cõculcat, qui liberè peccat absq; timore & pœnitẽtia. Et indignè eo participat. Idẽ insinuatur nobis Ioannis 13. ubi dicitur: Qui manducat panem meum, leuabit super me calcaneum suum. Calcaneo conculcatio fit. Et ubi nos habemus in Psalm. Magnificauit super me supplantationem. Alia litera habet, Ampliauit super me calcaneũ suum: id est, erexit pedem, ut me cõculcaret. ¶ Ad detestationem huius peccati facit quod legitur 1. ad Corinthio. 11. Quicunque manducauerit hunc panem, & biberit calicem domini indignè, reus erit corporis & sanguinis domini. ubi dicit Glo. id est, reus erit acsi Christum occideret. Si quis qui fidem haberet, sciret semel se Christum crucifixisse, ipse uellet nullis pedibus per totum mundũ toto tempore uitæ suæ pœnitẽtiam agere: quid ergo debent etiam facere illi qui toties commiserunt peccatũ simile illi peccato? Item dicit Ambr. Qui indignè Christum sumit, idem est acsi interficiat. Talis iterum Christum crucifigit: iuxta illud ad Heb. 6. Rursum crucifigentes filium Dei, & ostentui habentes. Ipsi quantum in se est, Christum iterum crucifigunt eum ostentui habentes: id est, derisioni. Illudunt enim ei dum simulant se eum adorare, quẽ in ueritate inhonorãt. Vnde potest Christus dicere de eis, quod super dolorem uulnerũ suorum ei addiderũt. Tales quantum in se est, corpus Christi polluunt. Vnde Malach. 1. Dicit Dominus exercituum: ad uos, ô sacerdotes, qui despicitis nomen meũ, & dixistis, In quo despeximus nomen tuum? Et subditur: Offertis super altare meum panem pollutum. Vbi dicit Glo. Panẽ, id est, corpus Christi polluit, qui indignus accedit ad altare, & ad mẽsam Domini. Talis sordidus, & excommunicatus corpus Christi osculatur. De excommunicatione eius 1. ad Corinth. ulti. Si quis non amat dominum nostrũ Iesum Christum, sit anathema. Ad aliud uerò pertinet quod dicit quidam sanctus indignè conficiẽti: Quomodo labiis illis oscularis filiũ Virginis, quibus osculatus es labia meretricis? ¶ Attendere deberet talis etiam formam uerborũ, qua Christus admonet eum, ut aduertat hoc esse corpus suum quod sic contrectat. Hoc, inquit, est corpus meũ, super quod os tuum fœtidum aperis, quod quum sis fera pessima, deuorare præsumis. Et idolothitũ facis, quia cani uel porco apponis. In cuius faciem expuis, quãdo in lutum platearum proiicis. Ad primum potest referri quod legitur in Psalm. Os peccatoris, & os dolosi super me apertum est. Hoc uerè potest dicere Christus, quando indignè conficiẽs os aperit ad suscipiendum

dum

dum eum. Ad secundum potest referri quod dicit Iacob Genes. 37. Fera pessima comedit eum. Tertiò, de corpore Christi idolothitum facit, qui ex cupiditate celebrare præsumit. Cani uel porco apponit illud, qui illud assumit, quum porcus sit per luxuriam, imò porco immundior, uel canis per detractionem. Vnde uidetur dicere illud quod dicit Goliath ad Dauid, 1. Regum 22. Veni, inquit, ad me, & dabo carnes tuas uolatilibus cæli & bestiis terræ: cum ipse sit uolatile cæli per superbiam, & bestia terræ per cupiditatē & auaritiā. Ad duo uerò ultima pertinet quod dicit quidam sanctus: Sacerdos luxuria inquinatus iuxta filium Virginis ponit idôlum Veneris. Et dum sanctam faciem benedicit, *qua in faciem* eius spuit, dum *sumit* filium Dei, quasi in lutum platearum proiicit. Cùm de Sarracenis dicatur, Deus uenerunt gentes in hæreditatē tuam, &c. De indignè cōficientibus potest amplius dici: scilicet quòd polluerūt filium sanctum suum. Ad magnitudinem etiam contumeliæ facit hoc, quòd indignè conficientes Deo contumeliam inferunt, quasi corā curia sua congregata. Adest enim ibi Deus, adsunt homines & angeli. Vnde Gregor. Quis fidelium dubium posit habere in ipsa immolationis hora ad sacerdotis uocē cælos aperiri, atque in illo Iesu Christi mysterio angelorū choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi? Ad magnitudinem etiam contumeliæ facit hoc, ꝙ tales inferunt Deo contumeliam in propria domo eius. Vnde Ieremiæ 11. Quid est quòd dilectus meus in domo mea facit scelera multa? ¶ Præter prædicta sunt quatuor quæ faciunt ad detestationem huius peccati. ¶ Primum est, magna ingratitudo quę est ibi. Venit enim diuina maiestas uisitare hominē in sacramēto altaris, & hoc cum plenitudine charismatum. Vnde Eucharistia uocatur sacramentum istud, & miser homo nō timet cōtumeliā ei inferre, quem pro posse suo debuit honorare. Satis admirari possumus in hac parte bonitatē diuinam & peruersitatem humanam. Quid est homo (ait Dauid) quia magnificas eum: aut filius hominis, quia uisitas eum? Etiam latrones illis ad quorum mensam comederunt, seruant fidem: per annum indignè uerè cōficiens uel communicās, in ipsa mensa ad quam cum Domino comedit, ei contumeliam facit. Vnde bene potest dici de domino illud Eccle. 29. Pascet & potabit ingratos, & adhuc amara audiet. Ad magnitudinē ingratitudinis facit hoc, quòd in sacramento illo mors domini figuratur. Vnde 1. ad Corinth. 11. Quotiescūque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis. Magna uerò ingratitu-

do est, aliquam ei contumeliam inferre quem recordatur mortuum pro suo amore. ¶ Secundo facit ad detestationem huius peccati hoc, quòd indignè conficientes uel communicātes, infeliciores uidentur esse cæteris peccatoribus. Ipsum enim summum bonum eis est noxium, & ex ipsa uita moriūtur, & ex ipso antidoto incurrunt infirmitatem ad mortem. Quis locus curationi, quando quod debuit curare hominem, ipsum interfecit? Vnde in libro Prosperi: Sacramentum summæ pietatis sibi in iudicium sumit indignus. Bene esse non potest male accipiēti quod bonum est. ¶ Tertiò facit ad detestationem huius peccati, pœna quam dominus accipit etiam in præsenti de indignè sumentibus corpus Christi. Vnde 1. Corinth. 11. postquam dixit Apostolus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. subdidit: Ideo inter uos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Et exponit Glo. Infirmi febribus, imbecilles longis ualetudinibus, & infirmitatibus, & dormiunt morte corporis. Legitur etiā in libro Paschasii, quòd quicunq; indignè communicat, nisi bonitas Christi, cuius iudicio omnia pendent, gladium suspenderet, & temporalem iudicem, ut pœniteant remoueret, ab angelis ad hoc positis perimeretur. Nec mirum. Si enim pro morte Christi gens Iudæorum destrui debuit, & peccatum indignè conficientium simile est peccato eorū, qui crucifixerūt Christū, sicut prius ostensum est: iustisimè possunt tales à domino interfici. ¶ Vltimò faciunt ad detestationē huius peccati diuersa exempla. Et de multis pauca ponamus. Ioannes Baptista in utero matris sanctificatus, à pueritia in eremo conuersatus, & inuitatus à domino, timuit tangere uerticem domini, ipsis angelis reuerendum & tremendum. Vnde cantat ecclesia de eo: Baptista contremuit, & non audet tangere sanctum Dei uerticem: sed clamat cum tremore, Sanctifica me Saluator. Quomodo ergo aliquis immundus non timet sumere totū corpus Christi iam glorificatū? Item beata Magdalena quæ tāto feruore dominum diligebat, & tam deuotè ei uiuo & mortuo seruiebat, non est permissa tangere pedes domini, eò quòd nō crederet Filiū æqualem esse Patri: Item beatus Marcus sibi abscidit pollicē, ut reprobus esset sacerdotio: tantū reuerebatur Dominicū corpus conficere. Et quidam senior inter eremitas, cùm ab illis eligeretur in sacerdotem, & ab episcopo Aegypti ordinatus esset, ait: Ego licet sim sacerdos, in uita tamē mea non conficiam. Legitur etiam 2. Regum sexto, de Oza, quòd cum bobus recalcitrantibus arca declinaretur, ipse extendit manum suam

suam,& tenuit eam. Et iratus indignatione dominus cõtra Ozã percussit eum super temeritate, qui mortuus est ibi. Tradũt Hebræi, quòd ea nocte dormierat cum uxore sua. Si Oza interfectus est à domino, quia præsumpsit tangere arcam quæ erat figura Dominici corporis, cum ea nocte iacuisset cũ propria uxore: quid meretur ille qui iacuit cum sua concubina, & tamen ipsum uerũ corpus Domini tenere uel sumere præsumit? Item legitur 1. Regum 6. quòd Bethsamitæ percussi sunt à Domino, eò quòd uidissent arcam Domini: & percussi sunt L X X. uiri, & quinque millia plebis. Si tot homines percussi sunt, quia attentauerunt circa arcam Domini, quod eis erat prohibitum, scilicet uidere arcam Domini nudam: quid merentur illi qui attrectãt aliquid circa corpus Domini, quod eis prohibitum est? Præterea sancta Maria Aegyptiaca pœnitentiam agẽs in deserto, semel tantum hoc sacramentum accepit à Zosyma eremita loci illius. Et licet singulis diebus fuerit lacrymata, tamen tunc amplius quasi usq; ad effusionem oculorũ. Legitur etiam Matthæi 8. quòd centurio dixit domino dicẽti sibi, Ego ueniam & curabo puerum tuum. Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Et Lucæ quinto legitur, quòd Petrus ait Domino, Exi à me, quia peccator sum. Legitur etiã Exodi 3. quũ dominus apparuisset in rubo Moysi, quòd dixit ei Dominus: Solue calciamentum de pede tuo: locus enim in quo stas, terra sancta est. Sic cùm dominus adest in sacramento, omne morticinium remouendum est.

¶ *De peccato eorum qui non curant communicare.*

POST peccatum eorum qui indignè conficiunt uel communicant, dicendum est de duobus peccatis quæ uidẽtur esse annexa huic peccato, scilicet de peccato eorum qui nunquam curant communicare, & de peccato eorum, qui postquam Dominum in sacramento altaris sumpserunt, per peccatum mortale eum à se expellunt. ¶ Ad detestationẽ uerò primi peccati triplex testimonium scripturæ potest adduci. ¶ Primum est in ueteri lege, Numeri 9. ubi sic legitur: Homo qui fuerit immundus super anima, siue in uia procul, faciat phase Domino mense secundo. Si autem mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit phase, exterminabitur anima illa de populis suis. Immundus super anima dicebatur ille, qui immundus erat ex contactu mortui. ¶ Secundum testimoniũ est in noua lege, Ioan. 6. ubi dicit dominus: Nisi manducaueritis carnẽ Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. ¶ Tertiũ testimoniũ est, cõstitutio ecclesiæ,

quæ dicit, quòd quilibet postquam ad annos discretionis peruenerit, saltem semel in anno confiteatur omnia peccata sua, & suscipiat reuerenter ad minus in pascha Eucharistiæ sacramentum: nisi fortè de consilio proprii sacerdotis ob aliquã rationabilẽ causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum. Alioquin uiuens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriẽs Christiana careat sepultura. Multum autem dolere debet ille qui non cõmunicaret saltem semel in anno. ¶Primò, debet esse causa doloris hoc, quòd Dominum multum offendit. Non enim parum offenditur Deus, quãdo à suis negatur ei hospitiũ semel in anno, in quibus deberet habere continuè hospitium. Quòd autẽ Deus multũ ex hoc offendatur, potest ostẽdi ex hoc, quod legitur Luc. 10. de his qui non essent recepturi discipulos eius: Dico uobis quòd Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi ciuitati quę non receperit uos. Si tantum offenditur Deus, quando discipuli eius non suscipiuntur: quantum credendus est offendi, quandò sibiipsi hospitium negatur, & præcipuè quia à suis? Vnde Ioan. 1. In propria uenit, & sui eum non receperunt. Qui domino hospitium negant: timere possunt ne dicatur eis illud uerbum quod legitur Matthæi 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis *eius*. Et subditur causa: Hospes eram, & non collegistis me. Timere etiã possunt ne accidat eis sicut Sodomitis, qui inhospitales erant, quos ignis & sulphur succendit. Vnde Origenes, Domos hospitales ingressi sunt angeli: scilicet domum Abraham & Loth. Domos uerò hospitibus clausis ignis & sulphur succendit. Talem uindictam uolebãt Iacobus & Ioannes sumere de Samaritanis, qui nuntios Christi non susceperant: ut legitur Luc. 9. Vnde dixerunt domino, Vis dicamus ut ignis de cælo descendat, & consumat illos? Secundo debent dolere de indignitate sua. Sunt quidã qui sibi applaudunt, dicentes quòd melius est corpus Christi non sumere, quàm indignè sumere. Quibus *dicimus*, quòd in hoc bene *faciunt* quòd non indignè sumunt: quia non est bonum sumere indignè panẽ filiorum, imò panem angelorũ, & dare canibus: tamen dolere debent, quia se canes inueniunt, qui filii Dei esse deberent. Dolere etiam deberent de hoc, quòd uident se esse uasa mortis & irę, & receptacula immunditiæ, qui deberent esse receptacula gratiæ & uitæ. De homine qui indifferenter sordes peccatorum in se recipit, Deo uerò locum præparare negligit, potest dici illud uerbum quod legitur Osee 8. Israël factus est quasi immũdum in nationibus. Israël est Christianus,

tus, qui per fidem Deum uidet. Verus Christianus deberet dicere illud uerbum Dauid: Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum domino: supple, male mihi accidat. ¶ Tertiò, potest dolere qui saltem semel in anno non communicat, quia non facit quod dominus præcepit discipulis suis, quum recessurus erat ab eis, uolens illud infigi maximè memoriæ eorum. Hoc facite, inquit, in meam commemorationem. Hoc quasi signum sui amoris reliquit dominus ecclesiæ suæ. Et uæ illi qui non habet memoriale à tanto amico sibi relictum. ¶ Quartò dolere posset talis de diaboli præsentia. Vbi enim est Dei absentia, adest diaboli præsentia. ¶ Quintò, dolere posset: quia fraudatur utilitate quæ cõsequitur ex aduẽtu domini in aliquod hospitiũ. Non enim est aduẽtus eius absq; magna utilitate. Vnde cùm Zachæus dominũ in hospitio suo recepisset, audiuit à domino: Hodie salus huic domui facta est: ut legitur Lucę 19. Raab etiã saluata est, quia suscepit nuntios domini: ut legitur Iosue 6. Et uiduæ quæ Eliam suscepit, nõ defecit farina, & oleũ non est diminutũ: ut legitur 3. Regum 17. Si adeò utile fuit seruos Dei in hospitio recepisse, quàm utile est credendũ esse ipsum dominum in hospitio suo recepisse: non modica securitas est talẽ socium habere. Vnde Dauid: Si ambulauero in medio umbrę mortis, nõ timebo: quoniam tu mecum es. & iterum: Dominus protector uitæ meæ, à quo trepidabo? Et subditur: Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meũ. De illo uero qui dominum non suscipit, potest intelligi illud quod legitur Eccle. 4. Væ soli: quia si ceciderit, nõ habet subleuantem se. Talis cum mensa altaris indignus sit, etiã est indignus mensa cælesti. Et cùm domino hospitium negauerit, merito ianua cęlestis regni ei clausa erit.

¶ *De peccato illorum qui per mortale peccatum Deum à se expellunt.*

HVIVS peccati magnitudo potest ostẽdi multipliciter. ¶ Primò, per hoc, quòd turpius eiicitur quàm nõ admittitur hospes. Si enim peccatũ tãtum est domino negare hospitium, manifestũ est magnũ ualde esse peccatum iam susceptum expellere ab hospitio suo. ¶ Secũdo potest ostendi magnitudo huius peccati per hoc, quòd talis similis est Iudæ, qui postquam ad mensam domini comederat, eũ tradidit hostibus suis. Etiã latrones timent contumeliam inferre eis ad quorum mensam comederũt. De tali potest intelligi illud quod legitur Eccle. 6. Est amicus socius mensę, & non permanet in die necessitatis. Tales etiam similes sunt Iudæis, qui in die qui dicitur Dominica in Ramis palmarũ, Chri-

ſtum honorificè ſuſceperunt, & póſt eum eiecerunt cum contumelia magna. Sunt aliqui qui ſeptem ſeptimanis Chriſto hoſpitium parant: poſtquã uerò ſuſceperunt eum, nullam reuerentiã ſibi exhibent, imò tot contumelias ei inferunt, ꝙ eum oportet inde exire. Venturo magnam reuerentiam exhibẽt, præſenti uerò nullam. Vnde Bern. admirans dicit: Quid minus pręſenti quàm uenturo debetur? Quid minus reuerentiæ temporis Reſurrectionis exigit, quàm Paſsionis? Tales etiam ad modum Iudęorum Barrabam latronẽ filio Dei præponunt, dum filium Dei à ſe expellunt, & infernalem latronẽ introducunt. Expellunt eum qui eos protegebat, & introducunt eum qui eos iuguler. Vnde Io. 10. Fur non uenit niſi ut furetur, & mactet, & perdat. Quantum autẽ diſpliceat Deo tale peccatũ, innuit dominus in Pſal. ubi dicit: Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utiq;. Tu uerò homo unanimis dux meus & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos &c. Et ſubditur: Veniat mors ſuper illos, & deſcẽdant in infernũ uiuentes. Et alibi: Homo pacis meæ in quo ſperaui, qui edebat panes meos &c. Et ſubditur: Domine, reſuſcita me, & retribuam eis.

De uitio proprietatis in religioſis.

CAP. XIII.

AD huius peccati deteſtationẽ poſſumus ponere XII. exempla. Primum eſt Gen. 19. ubi legitur, quòd uxor Loth póſt ſe reſpiciens, uerſa eſt in ſtatuã ſalis. Vir religioſus tunc poſt ſe reſpicit, quando diuitias huius mũdi quas reliquit, cõcupiſcit. Statua corpus eſt ſine ſpiritu. Vnde clauſtralis tunc ſtatua efficitur, quãdo ſolo corpore in clauſtro conuerſatur, corde uerò in mundo. Statua ſimilitudinẽ habet hominis, & nõ eſt homo: ſic talis ſimilitudinem monachi habet & monachus nõ eſt. Notabile enim eſt, ꝙ uxor Loth uerſa eſt in ſtatuam ſalis, quia talis monachus exẽplo ſuo condit alios, ſed ſibi utilis non eſt. Hoc exemplum reuocat dominus ad memoriam, Lucæ 16. dicẽs: Memores eſtote uxoris Loth. Ad idem pertinet illud Lucæ 9. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum &c. Secundum exemplũ eſt Geneſis 31. ubi legitur Rachel furatã fuiſſe idôla Laban. Laban, candidatio interpretatur, ſiue candidus: & ſignificat mundũ qui habet quendam candorem exterius. Rachel uerò uirum contemplatiuũ figurat. Rachel uerò idôla furatur Laban, quando clauſtralis diuitias huius mũdi amplectitur amore. Notabile uerò eſt in hoc exemplo, ꝙ Iacob tanta pœna iudicauit eſſe puniendũ qui hoc feciſſet. Ait enim: apud quemcunq; inueneris deos tuos, necetur corã fratribus noſtris. Notabiliter etiã diuitiæ quas clauſtrales illicitè poſsident, idôla uocantur, & quia

quia inutiles sunt eis, sicut aurum & argentum idolorum inutilia idololatris: & quia fidem & spem & amorē quæ in solo Deo ponere deberent, in pecunia pōnunt. Vnde nec uerā fidem, nec ueram spem, nec ueram charitatem habent. Primum patet ex eo quod ait August. Qui ueram fidem habet de Deo, non cupit in his miseriis fieri diues. Nō enim plus est mundus, quàm Deus. De spe uerò idem potest ostendi: quia dicit Augu. ꝙ de Deo desperare, est spem in creaturis posuisse. Proprietarius fiduciā quā deberet habere in Deo, ponit in nummo, & dum in diuitiis suis confidit, fallunt eum diuitiæ, & ipse corruit in infernum. iuxta illud Prouerbiorum 11. Qui confidit in diuitiis, corruet. Amorem etiam qui in solo Deo ponendus est, ponunt proprietarii in pecunia: amant enim pecuniam plus quàm Deum. Quod patet ex hoc, quòd cùm ipsi non possint simul habere Deum & pecuniam, potius eligunt amittere Deum, quàm pecuniam non habere. Sed illud deus est uniuscuiusque quod præ cæteris diligit, sicut superius ostensum est. Pecunia igitur proprietarii deus eius est. Vnde ipse idololatra est.

¶ Tertium exemplum est Exod. 16. ubi Deus qui prouisor erat filiorum Israël, noluit quòd aliquis eorum de manna in mane relinqueret. Qui non audierunt eum, sed reseruauerunt inde: & quod reseruauerūt, computruit.

¶ Quartum exemplum est Iosue 7. ubi legitur quòd cùm prohibuisset dominus ne quis acciperet sibi de anathemate Iericho, Achor tamen tulit inde chlamydem coccineam, regulam auream, & ducentos siclos argenti. Iericho, quod interpretatur luna, significat mundum istum qui mutabilis est ad modum lunæ, qui anathema debet esse uiris claustralibus. Sed aliqui sunt qui anathema istud cum Anchor furantur, dum pecuniam sibi prohibitā habere uolunt. In illis uerò tribus quæ furatus est Achor, tres species proprietatis figurantur. In regula aurea intelligitur proprietas interior: scilicet proprietas sensus & uoluntatis. In auro autem propter splendorē, sapientia solet intelligi. Regula uerò quæ à regendo dicitur, bene pertinet ad uoluntatem quæ habet regimen & imperium in homine. In pallio uerò coccineo intelligitur conuersatio exterior habens peccatum. In coccino enim peccatū intelligitur, sicut & in principio Esaię, ubi dicitur, Si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur. Pallium coccineum furatur claustralis, quando aliquid retinet de exteriori conuersatione seculari, uel in habitu, uel in tonsura, uel in aliquo tali. Notabiliter autem dicitur ibi pallium ualde bonum: multis enim claustralibus uidetur ualde bona conuer-

ſatio ſecularis. Hoc eſt pallium illud de quo legitur Cant. 5. Tulerunt palliū meū cuſtodes murorum. ¶ Quinq; autem notabilia ſunt in iſto exēplo. ¶ Primum eſt hoc, ꝙ dominus dixit filiis Iſraël: Non ero, inquit, ultrà uobiſcum, donec cōteratis eū qui huius ſceleris reus eſt. In quo innuitur, ꝙ dominus cōtra totam unā abbatiam iratus eſt, quādoq; propter unum proprietariū quā tolerant. Vnde omnes qui ſunt in aliqua tali religione, deberēt perſequi illum quē ſciunt proprietarium eſſe. ¶ Secundū uero ubi legitur: Anathema in medio tui Iſraël eſt, non poteris ſtare coram hoſtibus tuis, donec deleatur ex te qui cōtaminatus eſt hoc ſcelere. In quo uerè innuitur, ꝙ propter illud peccatū poteſtatem habet diabolus præcipitādi clauſtrales in multa alia peccata. ¶ Tertium notabile eſt, ꝙ ea quæ Achor furatus eſt, nō proficiunt illi: nullū lucrum inde habuit, niſi peccatū & pœnam peccati. In terra ea abſcondit, & cùm moriturus erat, ea manifeſtauit. Sic proprietarii ſæpe aliud lucrum non habēt de pecunia ſua, niſi ꝙ cuſtodes ſunt dum uiuunt, & in morte manifeſtant eam. ¶ Quartum notabile etiam eſt quod legitur Ioſue dixiſſe ibi: Quia turbaſti nos, exturbet te dominus in die hac. In quo innuitur ꝙ propter turbationē proprietarii non debet diminui quin ei ꝓpriū auferatur. ¶ Quintum notabile eſt quod ſubditur, Lapidauitq; eum omnis Iſraël, & cuncta quę illius erant igne conſumpta ſunt. In igne intelligitur magnus zelus quem debent habere clauſtrales cōtra illud uitiū. In lapidibus uerò intelliguntur increpationes quibus lapidādus eſt proprietarius. ¶ Quintū exēplum eſt de Iuda qui in congregatione domini loculos habuit qui figurā tenet proprietariorū. Notabile uerò eſt in iſto exēplo, ꝙ amor lucri occaſio fuit Iudæ tot & tantorū malorum, & tamē paruam uel nullā utilitatem inde habuit. Pœnitentia enim ductus retulit xxx. argenteos. Matt. 22. nunquā comedit uel bibit inde. Sic proprietarii multa mala committunt, ut pecuniam habeant, quandoq; nullā utilitatem inde conſequuntur. ¶ Sextum exemplū eſt 1. Reg. 15. ubi legitur quòd dominus prohibuit Saul, ne ex rebus Amalech aliquid concupiſceret: & non obediuit Saul, imò reſeruata ſunt meliora de ouibus, & armētis, & adeò offenſus eſt dominus, ut hac de cauſa regnū abſtulerit Sauli. Septimum exēplū eſt 2. Machabæor. 12. ubi legitur quòd Iudas Machabæus uenit quadam die ut tolleret corpora quorundam de ſuis qui proſtrati fuerant in bello, uolens ponere ea in ſepulchris paternis, & inuenerunt ſub tunicis interfectorum denarios idolorum, à quibus lex prohibet Iudæos, & omnibus manifeſtum factū eſt ob hanc cauſam corruiſſe

cos.

eos. Si enim in talibus qui professionē non promiserant, Deus morte puniuit hos, quòd accepe rant denarios sibi à lege prohibitos: quanta pœna dignum est puniri peccatū tale in uiris perfectis? ¶ Octauum exemplū est, in Anania & Saphira uxore eius, qui fuerūt primi proprietarii in Nouo testamento: qui propter peccatum istud, morte subita interfecti sunt, ut legitur Actuū 5. ¶ Nonum exemplū est, in Vitis patrum, de quodam hortulano, qui omnia dabat in eleemosynas quæ de suo labore acquirebat, præter tenuē uictū. Tandem suggestū est in inspiratione spiritus maligni, ut colligeret aliquam pecuniā, quam cùm senex esset uel ęgrotaret, posset expendere, & fecit sic. Contigit autem eum infirmari in pede, & expendit quicquid habebat in medicos: & curari non potuit, & tandem unus de expertis medicis dixit eum non posse curari nisi per pedis abscisionē. Et cū die sequenti medicus allaturus esset instrumenta ad pedē abscindendum, nocte præcedēte hortulanus ille pœnituit de nummis collectis quòd non dederat pauperibus. Et astitit ei statim angelus domini, dicens: Vbi sunt nummi quos collegisti, & ubi est spes quam tractasti? Qui cùm pœniteret & misericordiam peteret, angelus domini tetigit pedem eius, & sanatus est. In mane uerò medicus ueniēs, inuenit hortulanum in agro sanatum atque operantem, & glorificauit Deū. ¶ Decimum exemplum est, de quodam fratre, qui renuntians seculo, & sua dans pauperibus, uenit ad abbatem Antoniū, quędam tamen sibi retinuit. Quod cùm comperisset Antonius, dixit: Si uis monachus esse, uade compara tibi carnes, & impone corpori tuo nudo, & ueni sic ad me. Qui cùm hoc fecisset, tam canes quàm aues corpus suum propter carnem rapiēdam dentibus & unguibus dilacerauerūt, & sic dilaceratus uenit ad Antonium. Cui Antonius: Quicunq; renuntiauerit seculo, & uult adhuc habere pecuniam, sic à dæmonibus laceratur. ¶ Vndecimū exemplum est, de quodam fratre qui reseruauit sibi duos aureos. Et cùm in infirmitate pœnitētia ductus manifestasset hoc Gregorio: tamen Gregorius noluit parcere ei, quin & infirmū & mortuum puniret. Subtraxit enim ei in infirmitate uisitationem fratrū, & post mortē uoluit eum multis diebus carere Christiana sepultura: exēplo suo docens prælatos ecclesię quantum zelū debeant habere contra peccatum istud. ¶ Duodecimum exemplum est in Vitis patrū, de quodam qui erat eremita in Aegypto, cui diabolus ostendit magnum thesaurum sub terra, qui fuerat Pharaonis. Cui ipse respondit: Pecunia tua tecum sit in perditionem. In hoc quòd diabolus

bolus thesaurum illum ostendebat eremitæ, satis apparet quantum diabolo placeat uiros perfectos habere diuitias, & per consequens quãtum Deo displiceat.

¶ *De duodecim stultitijs religiosi proprietarij.*

SECVNDO possunt ualere ad detestationem huius peccati, xii. stultitiæ, quibus ostenditur laborare proprietarius. ¶ Prima est, quòd ipse est ualde fatuus mercator. Similis enim est homini negotiatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem una pretiosa margarita, uendit omnia quæ habet, & emit eã. Deinde margaritam illam conculcat, & pro nihilo dat. Margarita ista Deus est, pro quo claustralis quidem mundũ dedit totum, & etiã seipsum. Quam quasi pro nihilo dat, cum pro aliqua re temporali Deum amittit. Ad cumulum etiam huius stultitiæ accedit quòd eandem margaritam quotidie non cessat emere, scilicet ieiuniis, uigiliis, & orationibus, cum tamen in tali statu nullo pretio posſit eam emere. ¶ Secũda stultitia est, quòd cùm dominus eripuerit eum de naufragio huius seculi, & quasi collocauerit eum in loco tuto, scilicet in naui religionis, ipse furtiuè aliquantulum de mari in naui ponit, in quo ipse submergitur. Vnde accidit ei sicut barbari dixerunt accidisse Paulo, Actuũ 28. cùm euasisset de naufragio, & adhæsisset uipera manui eius: Vtique homicida est homo hic: dixerunt ipsi, qui cùm euaserit de mari, ultio non sinit eum uiuere. ¶ Tertia stultitia est, quòd cùm ipse iam mortuus sit: tamen timet fame mori. Et cum solam uitam æternam deberet quærere, à mortuis enim sola uita æterna quæritur, ipse tamen adeò cupidus est, ut cupiditate acquirendi fur efficiatur. Si similis monstro est auaritia, sicut Seneca dicit, quid dicendum est de auaritia mortui? religiosi dicuntur mundo mortui. De morte ista legitur ad Coloss. 3. Mortui estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo. De morte etiam ista legitur in Vitis patrũ, quòd cùm quidam senator reliquisset abbati Arsenio magnam hæreditatem, & delatum fuisset ad eum testamentum, ipse ait: Ego prius mortuus sum, quàm ille. Ipse autem modo mortuus est, quomodo me fecit hæredem? Et remisit testamentum nihil accipiẽs. ¶ Quarta stultitia est, quòd ipse in loco saluationis sibi facit locũ perditionis. Vnde quodam speciali modo potest dici filius perditionis, sicut Iudas. Vnde dominus: Nemo ex uobis periit nisi filius perditionis. Bene fuit Iudas filius perditionis, qui cum Saluatore & societate in qua soli saluandi erant, solus se perdidit. ¶ Quinta stultitia est, quòd uidetur habere magnã uoluntatem quòd furetur, & per consequens quòd suspendatur, qui

qui uendidit sua, & dedit pauperibus, ut in monasterio furaretur aliena. ¶ Sexta stultitia est, quòd ipse locum illũ quem declinant homines scelerati ne scelera sua ibi committant, ipse intrat ut ibi malam uitam ducat. Et qui cauebat sibi à furto in seculo, non timet furari in loco sancto. De quo uidetur admirari dominus Ierem. 9. dicens: Quid est quòd facit dilectus meus in domo mea scelera multa? ¶ Septima stultitia est, quòd cùm dominus ab eo remouerit irã suã, ipse tamẽ conatur ad hoc quòd habeat aliquid de ipsa. Ira domini effusa est super abundantiam diuitiarum. Vnde legitur Apocalyp. 17. quod angelus effudit phialã suam in illud flumen magnum Euphratem. A qua ira liberatur qui mundo renuntiat. Sed proprietarius de ira ista uult habere, dum diuitias uult possidere. Vnde Iaco. ultimo dicitur de diuitibus: Thesaurizastis uobis iram in nouissimis diebus. Ibi dicit gloss. Nescit miser thesaurum iræ cum thesauro pecuniæ pariter cumulari. ¶ Octaua stultitia est, quòd ipse aliena colligit, & propria negligit. De his quæ propria esse non possunt, uult facere sibi propriũ, & iusto Dei iudicio amittit omne proprium. Aliena sunt nobis temporalia ista, sicut ostẽsum est prius. Quia secundum Ambros. non sunt hominis bona, quę ferre secum non ualet. Nec possunt esse propria, cùm sint separabilia, quę dum proprietarius colligit, & ibi appropriare quærit, ipse omne proprium amittit. ¶ Primò amittit proprium Dei, cuius propriũ est misereri & parcere: quia iuxta uerbum beati Bernar. monacho habenti proprium negabit dominus proprium suum. Nec est parua amissio ista, homini peccatori. ¶ Secundo amittit seipsum: quia sicut communiter dicitur, & uerum est, Monachus habens de proprio obolum, non ualet obolum. ¶ Tertiò, amittit bona interiora, quæ propriè possunt dici nostra: sicut ostensum est prius. ¶ Quartò, amittit bona æterna, quæ propriè possunt dici nostra, quia nõ possunt homini auferri. ¶ Nona stultitia est, quòd ipse sua facit pretiosiora seipso. Cùm enim se Deo dederit, sua tamẽ dare non uult, cùm tamen se dando de iure sua dederit. Vnde non debet se excusare per ignorantiam. Ius enim naturale uidetur dictare ei quòd cùm ipsum à se alienauerit, nihil propriũ habere possit. Proprietarius quod plus est pro eo quod minus est amittit. Cùm enim se ipsum Deo dederit, non est ista oblatio Deo accepta, pro illa modica pecunia quam retinet. ¶ Ex quo se Deo dedit, ipse deberet prouidentiam sui ei relinquere. ¶ Decima stultitia est, ꝙ ipse de scala cæli facit scalã inferni. Imò cum iam multos gradus in scala cæli ascenderit, &

ipse uult præcipitare se, & quasi saltare in infernū. Scala cæli est crux religionis, de qua scala legitur Genes. 28. quòd Iacob uidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangens cælum. ¶ Vndecima stultitia est, quòd ipse de porta cæli facit sibi portam inferni. Porta cæli religio est. unde Genes. 28. Nō est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. ¶ Duodecima stultitia est, quòd ipse laqueum cupiditatis in quo tot homines ad infernale patibulum trahuntur, qui iam cōtritus erat, reparat, & molam asinariā à collo suo amotam iterum sibi alligat. Huius laquei figura fuit laqueus quo Iudas se suspēdit. Idem enim quo ad literam in Iuda accidit, qui dum sitiuit lucrū, peruenit ad laqueum, & suspensus crepuit medius, & effusa sunt uiscera eius. Spiritualiter accidit in proprietario. Amor enim pecuniæ laqueus est, quo occasiōaliter suspendetur in inferno. Euisceratur quodammodo, dum proiicit interiora bona, & dū per terrenorū solicitudinē cor eius quasi exit ab eo. iuxta illud Eccl. 10. Proiecit enim in uita intima sua.

¶ *De multiplici peruersitate huius peccati proprietatis religiosorum.*

TERTIO potest ualere ad detestationē huius peccati multiplex peruersitas, quā facit peccatū hoc in ecclesia Dei. ¶ Prima peruersitas est, quia illā partem ecclesiæ quæ deberet esse proximior cælo, facit hoc peccatū adhærere terræ. Illū etiā qui deberet esse stella fixa in firmamēto cæli, & lucere hominibus bono exēplo, facit hoc peccatū fixum in limo profundi. Astra cæli, uiri claustrales sunt. Vnde Iob 38. Cùm me laudarēt simul astra matutina, & iubilarent omnes filii Dei. Hæ stellæ cadūt de cælo in terrā per peccatū proprietatis, ut uideatur esse impletum illud Apocal. 6. Stellæ cæli ceciderunt super terrā. Hoc peccatū etiam facit ut in cælo ecclesiæ, quod est religio, in quo deberēt esse angeli Dei, sint talpæ, imò etiā diaboli. Diabolus est, qui malus est inter bonos. Ioan. 6. Ego uos elegi, & unus ex uobis diabolus est. Hoc etiam peccatum facit illos qui aues deberent esse, circa terrena ista repere. unde etiā immundi sunt, iuxta illud Deuteron. 14. Omne quod reptat & pennulas habet, immūdum erit. Proprietarii in claustris sunt uelut uespertiliones inter aues. Et sicut uespertiliones in ecclesiis habitant, sic & clerici. Non tamē ad idem. Clerici enim sunt ad Deum glorificandū, sed uespertiliones sunt ibi ad oleum bibendum. Sic proprietarii licet sint cum eis qui Deum glorificāt: ipsi tamen Deum sua mala blasphemant uita. In illis impletur quod legitur Iob 1. quòd quum assisterent filii Dei coram domino, affuit inter eos etiam satan. Propriet

prietarius inter bonos claustrales est uelut satã inter filios Dei.

¶ *De multiplici malo quod est in proprietario.*

QVARTO potest ualere ad detestationẽ huius peccati, si mala colligantur simul quæ sunt in proprietario. ¶ Notandum ergo est, quòd proprietarius fur est. Vnde domus proprietarii plena iudicio scripturæ, est uelut spelunca latronũ. Et de mera iustitia posset eos dominus omnes interficere subitanea morte, sicut Ananiã & Saphiram interfecit. Vel posset ignẽ mittere de celo, qui omnes cõbureret. Nec solũ fur est, sed etiã sæpe sacrilegus: quia furtum suum sæpe in loco sacro cõmittit, quia res pauperibus cõsecratas furatur, secundũ Hieronymũ, pars sacrilegii est, res pauperum non dare pauperibus. Eadem ratione res pauperum furari, sibi sacrilegium erit. Est etiã proprietarius proditor, & in Deum & in proximum. In Deum, quia eum peccando impugnat, quum expẽsis eius uiuat. In proximum, quia fratres suos defraudat bonis illis quæ sibi appropriat. ¶ Quartò, proprietarius uoti transgressor est. Volũtariã enim paupertatẽ uouit, quam modo à se repellit. ¶ Est etiã apostata. Si enim apostata iudicatur qui habitum deponit, quum paupertas uoluntaria magis sit de substantia religionis quàm habitus, proprietarius potius iudicandus erit apostata, qui uoluntariã paupertatem à se expellit. Iudicio etiã scripturæ homicida est: quia ea inutiliter custodit, quæ pauperum deberent esse, & quæ pauperes deberent comedere. Vnde Ecclesiast. 34. Panis egentium uita pauperum, qui defraudat illum, homo sanguinis est. ¶ Est etiam proprietarius idololatra: ut ostensum est prius. Et est hypocrita. Sub habitu enim claustrali animum gerit secularem. Extrà uidetur aureus, intus autẽ luteus est. ¶ Est etiam mendax Spirituisancto. Vnde Act. 5. dixit Petrus Ananiæ: Cur tentauit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? Et subditur: Non es mentitus hominibus, sed Deo. Alia litera habet: Cur impleuit satanas cor tuum? Plenus enim fuit primus proprietarius satana. De iure etiã naturali uidetur esse excõmunicatus. Quũ enim ipse bona sua aliis non communicet, ipse indignus est communicare bonis aliorũ. Est etiã maledictus iudicio scripturæ: iuxta illud Ios. 6. Maledictus uir corã Deo qui reædificauerit Iericho. Frequenter enim indignè conficit uel communicat proprietarius: quod quãtum sit peccatum, satis ostensum est prius. Præterea proprietarius peccat in Patrem, peccat in Filium, peccat in Spiritum sanctũ. In Patrem peccat, dum de sua potentia dubitare uidetur. Dum enim timet mori fame, si ea quæ uouit Deo seruauerit, uidetur facto dicere illud

lud Psal. Nunquid & panem poterit nobis dare, aut parare mensam in deserto? In Filiũ peccat, dũ sapientiã eius deridet. iuxta illud Prouerb. 15. Stultus deridet disciplinam patris sui. Sapientia Christi fuit, paupertatem diuitiis præponere, & molestias delitiis. Vnde ad Hebræos 12. legitur de ipso, quòd proposito sibi gaudio sustinuit crucem. Super quem locum dicit Aug. Omnia terrena bona cõtempsit homo Christus, ut cõtemnẽda mõstraret. Omnia mala terrena sustinuit quæ sustinenda pręcipiebat, ut nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Et istam sapientiam deridet proprietarius. In Spiritumsanctum peccat, quia qui de bonitate Dei male sentit, dum credit quòd si seruierit Deo ad eius uoluntatem, ipse debeat permittere eum mori fame. Aliter etiã peccat contra Spiritumsanctum: quia facit contra charitatem quæ Spiritussanctus est, & quia mentitur Spirituisancto, sicut ostensum est prius.

¶ *Quòd religio maximè persequi debeat hoc uitium.*

AD ultimum notandum est, quòd religio maximè deberet persequi uitiũ istud. Primo quia detrahit fundamentum religionis, quod est paupertas. Hoc fundamentũ posuit filius Dei, quando doctrinam à paupertate inchoauit, dicẽs, Mat. 5. Beati pauperes, &c. matrẽ etiã religionis iugulat & suffocat, quæ similiter est paupertas. Etiam pacem aufert, quæ totum bonum est religiosorum. ¶ Vnde super illud, Pax super Israël. dicit glossa, Vno uerbo omne bonum dixit. Sene. Quietissimè uiuerent homines, si hæc duo pronomina tollerentur, meum & tuum.

De auaritia scientiæ.

CAP. XIIII.

VLtimo loco inter species auaritiæ quæ pertinent ad ministros ecclesiæ Dei, dicẽdum est de auaritia sciẽtiæ, quę uidetur deterior esse quàm auaritia pecuniæ. ¶ Duodecim uerò sunt per quæ potest ostẽdi, quòd ualde detestabilis sit auaritia ista. ¶ Primũ est hoc, quòd scriptura in multis locis monet, ut cõmunicemus scientiã nostram aliis. Prou. 5. sic legitur: Deriuẽtur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Ecclesiast. 11. *Mane* semina semen tuum, & in uespere non cesset manus tua. Et Ecclesiast. 29. Quod habes in manu, ciba cęteros. In manu habet homo quæ opere implet, uel quæ habet ad manum, uel in promptu. Talis enim multo amplius proficeret in docẽdo qui bene sciret ea quæ doceret, & qui ea opere impleret. ¶ Secundum est, quòd etiã natura & consuetudo idem suadet nobis: quia sol & alia corpora luminosa lumen suum omnibus communicant, quantum uirtus eorum se extendit, nisi aliqua re interposita prohibeantur. Consuetudo etiam habet ut homin

homines adinuicem lumen gratis communicent. Inauditum est lumen exhiberi uenale. Et miser ualde reputaretur, qui lumē candelæ suæ candelis aliorū nollet communicare. Cui similis est ille qui lumē sapientiæ nō uult aliis cōmunicare. ¶ Tertiū est, quòd ille qui scientiam habet, potest esse largus de ea absque suo detrimento: qui diuitias terrenas habet, non est mirū si largus est de eis, quia eas largiri nō potest, nisi eas desinat possidere. Vnde Boët. in lib. Consol. O angustas inopésque diuitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet sine cæterorum paupertate non ueniunt. In hoc habent præeminentiam spirituales diuitiæ, quòd in largitate nō minuuntur, quū corporales uel imminuuntur, uel omnino desināt haberi. Hoc etiam unū est in quo attēditur similitudo spiritus nostri ad Deum: quia sicut ille bona sua largitur absque perditione uel detrimēto, ita spiritus noster bona sua cōmunicat absque detrimento. Est etiam quoddam bonum spirituale, scilicet summum bonum, quòd potest simul totum à multis haberi. Et quanto plus habetur, tanto ab eis melius habetur. ¶ Quartū est hoc, quòd dum scientia datur, non solùm nō amittitur, imò etiam augetur radicatur, & melioratur. Vnde Sapiens: Scientia distributa recipit incrementum, & auarū dedignatur possessorē: nisi publicetur, elabitur. Et Aug. in lib. de doctrina Christ. Omnis res quæ dando non deficit, dum habetur & non datur, nondum habetur quomodo habēda est. ¶ Quintū est hoc, ꝙ eleemosyna de ipsa facta ualde pretiosa est, ualde necessaria Deo & proximo. Vnde sicut ualde miser reputandus esset ille qui in tempore in quo est magna caristia & fames, haberet thesaurū, qui diminui non posset, sed ex largitione semper cresceret, si pauperes permitteret mori fame, & eis non subueniret: sic ualde miser est qui de sciētia sua auarus est. Quàm pretiosum donū sit scientia uel uerbum diuinum, innuitur Zach. 9. ubi dicitur, Quid est bonū eius, & quid est pulchrū eius, nisi frumentū electorum, & uinum germinās uirgines? Frumentū electorū dicitur frumentū uerbi diuini, quo electi ad regnū æternū uescuntur. Vnde quasi cibus regius est. Frumēto materiali amplius uescuntur reprobi, quàm electi. Frumentū autem uocatur illa pars scripturæ quæ propter sui difficultatem fractione indiget: uinum autē germinans uirgines, dicitur uerbum diuinum, quod uirginales, & castas generat affectiones. Et dicitur hoc ad differentiā uini materialis, quod luxuriosas reddit mentes. Vnde Prouer. 20. Luxuriosa res est uinum. Quàm utilis sit eleemosyna ista proximo, insinuat Sen. dicēs: Non minus pium est docere

animæ ſcientiam, quàm corpori dare eſcam. Et Aug. Non eſt magnũ paſcere uentres morituros: ſed magnum eſt paſcere animas in æternũ uicturas. Et Greg. Maius miraculum eſt uerbo conſolationis peccatorẽ conuertere, quàm carnem mortuam ſuſcitare. Deo etiã honorificũ eſt. Vnde Tobiæ 12. Opera Dei reuelare honorificũ eſt. ¶ Sextũ eſt, quòd ille qui largus eſt de ſciẽtia, benedicitur ab hominibus. Vnde Eccl. 31. Splendidum in panibus benedicent labia iuſtorum. Et in futuro benedicetur à Deo, quũ dicetur ei: Euge ſerue bone & fidelis, &c. Matt. 25. ¶ Septimũ eſt hoc, ꝙ ſcientia quæ eſt in homine auaro, eſt quaſi perdita. Vnde Eccl. 41. Sapientia abſcondita & theſaurus inuiſus, quæ utilitas in utriſque? Et Hier. Bona abſcondita in ore clauſo, quaſi oppoſitiones epularũ circumpoſitæ ſepulchro. Item Eccleſ. 20. Melior eſt qui abſcondit ſtultitiã ſuam, quàm qui abſcondit ſapientiam ſuam. Vnde bene dicitur ſapientiam melius eſſe perditã in auaro, quàm pecuniã: quia pecuniã poteſt auarus in morte pauperibus erogare, quod de ſcientia tunc fieri nõ poteſt. ¶ Octauum eſt hoc, quòd non ſolum inutilis eſt ſciẽtia in homine auaro, imò etiam noxia eſt ei. Scaturit enim uermibus, ſicut legitur Exod. 16. Vnus uermis procedẽs ex ſcientia. Vnde Apoſtolus 1. ad Cor. 8. Scientia inflat. Aliis eſt inuidia, aliis indignatio. Vnde Eccl. 1. In multa ſapientia multa indignatio: & qui addit ſcientiam, addit dolorem. ¶ Nonum eſt, quòd ad literã interdum auarus amittit in præſenti ſcientiam ſuam. Vnde Matth. 25. Omni habẽti dabitur, & abundabit, & ei qui nõ habet, & quod uidetur habere auferetur ab eo. Super quem locũ, dicit Gl. Habẽti ſtudiũ uerbi erogandi, dabitur gratia ſuper gratiam. Et alia Gl. Multi naturaliter ſapiẽtes & acuti, ſi ſunt deſides, perdunt bonũ. Et in eod. cap. iubet Dominus talentum tolli, & dari ei qui habet x. talẽta. ¶ Decimum eſt, quòd talis odibilis eſt hominibus. Vnde Prou. 11. Qui abſcondit frumenta in tempore neceſsitatis, maledicetur in populis: benedictio autẽ ſuper caput uendentium. ¶ Vndecimum eſt, quòd iniurioſus eſt proximo. Vnde Bern. Rem profectò proximi retines, ſi donis ſcientiæ & eloquentiæ adornatus, uerbum bonũ quod poſſet prodeſſe multis, inutili, imò damnabili ſilentio ligas. Certe maledictus, qui frumenta abſcondit in populis. ¶ Duodecimũ eſt, ꝙ ipſe eſt ualde dãnoſus Deo. Quia ſicut dicit beatus Bern. modica ſemẽtis detractio, nõ modicũ eſt meſsis detrimentũ. Vnde ſicuti agricolis facit maius damnũ ille qui furatur ſemen eorũ, quàm ſi aliam rem furaretur, quia non ſolum aufert eis ſemen, ſed etiã & fructum qui debuit exire à ſemine: ſic

sit multũ damnificat Deum, qui semẽ diuini uerbi quod seminare debuit, inutiliter abscondit.

¶ *De prædicatoribus sibi solum uiuere eligentibus.*

ET nota, quòd illi qui officio prædicationis idonei esse possunt, & tamen sibi solum uiuere eligunt, licet ex bona intentione faciant, & timore Dei, scilicet ut cum puriori cõscientia Deo uiuant, multum timẽdum uidetur esse eò quòd ille seruus qui pecuniam sibi commissam abscondit in sudario, uocatus est à Domino seruus nequam. In sudario puritas conscientiæ intelligitur. In sudario ergo talentũ abscondit, qui amore puritatis cõscientiæ, officiũ prædicationis deserit. Et dicit Glo. super illũ locum, In sudario pecuniã reponit, qui ad prædicandum idoneus, officiũ prædicationis suscipere renuit, uel susceptũ non bene gerit. Ad idem pertinet, quod dicit Gregor. Qui scientia & uirtute præditi secessum speculationis appetũt, tot animarum rei sunt, quot animabus in publicũ prodeundo prodesse potuerũt. Tales, ut quidam dixit, ligãt sibi pedes & manus, ne Deus posit ex eis se iuuare. Vnde timere possunt illud Matth. 23. Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores. Et Matt. 25. Inutilem seruum eiicite in tenebras, &c. Iracundiam enim inutilis sustinebit, ut legitur Prouer. 14. Ista tamen ex illo intelligenda non sunt, qui tantæ infirmitatis est, quòd non uidet salutem suã in mundo. Ad quod uidetur pertinere illud quod dicit dominus: Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, & detrimentum sui faciat? Marci 8.

De peccato lusorum, & de his quæ faciunt ad eius detestationem. CAP. XV.

VLtimo loco inter species auaritiæ dicemus de peccato lusorum, quia frequẽter in lusoribus est peccatũ cupiditatis uel auaritiæ. Et primo ponemus ea quæ possunt facere ad detestationem huius peccati, deinde aliquid tangemus de his qui miscent se lusoribus, & de his qui locant eis necessaria ad ludũ, & de his qui permittunt eos ludere in domibus suis. ¶ Quinque uerò sunt quæ possunt facere ad detestationem huius peccati.

De XVI. *peccatis quæ circa ludum accidere possunt.*

PRIMO potest facere ad hoc multitudo & magnitudo peccatorũ quæ in ludo accidũt. Possunt uerò ibi accidere XVI. peccata. ¶ Primum est cupiditas quæ est radix omnium malorũ. Nec est ibi quæcũque cupiditas, sed rapina. Vult enim spoliare proximũ suũ rebus ipsius. ¶ Secundum peccatum est proditio: uult enim spoliare illũ cum quo comedit & bibit. ¶ Tertium est immisericordia. ¶ Vellet enim spoliare ipsum, si posset camisia & brachis: quod non faceret

unus de latronibus illis, qui spoliant peregrinos in nemoribus. ¶ Quartum peccatum est, usura ualde magna: scilicet duo pro XII. non in anno uel in mense, sed in eadē die. ¶ Quintū peccatum est, afflictio Dei patris: scilicet quem ibi crucifigit ille qui amittit, blasphemãdo & laniando eum. ¶ Sextum peccatum est contemptus ecclesiæ, cuius præceptum contemnit. Ad ista duo peccata ultima potest referri illud quod legitur Prouerbior. 19. Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominiosus erit & infelix. Ignominia ista uel infelicitas satis manifestè uidetur in lusoribus. Cōtra lusores in canonibus Apostolorum sic habetur: Episcopus autem presbyter & diaconus aleæ aut ebrietati deseruiēs, aut desinat, aut certè damnetur. Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciēs, aut desinat, aut communione priuetur. Similiter & laicus. ¶ Septimum peccatum est, scandalum proximi. Corrumpuntur autem multi qui ad ludum inspiciēdum conueniunt. ¶ Octauum est, omisio bonorū, quæ deberet facere lusor tempore illo. ¶ Nonum est, peccatū periurii. Sæpe enim iurat lusor, dicēs se lucratum fuisse, quum in ueritate perdiderit. ¶ Decimum peccatum est fraudis. Sæpe enim unus defraudat alium ibi. ¶ Vndecimū est, peccatum iræ. ¶ Duodecimum peccatum est, cōuitiationis. ¶ Tertiumdecimum peccatū est, uerberis. ¶ Decimumquartum peccatum est, fractio solennitatum. In præcipuis enim solennitatibus præcipuè committunt lusores peccatum suum, non attendentes, quod legitur Numeri 15. de illo qui collegerat ligna in sabbato: Moriatur homo ille, ait Dominus: lapidibus obruat eum omnis turba. Cōstat quod peius est cum blasphemiis, & periuriis ludere, quàm in sabbato ligna colligere. ¶ Decimumquintum est, homicidium. Interdum enim unus lusor pro obolo interficit alium. ¶ Decimumsextū est, idololatria. Lusor enim ludū Deum suum facit, cùm ludum Deo in amore suo præponit. Hoc enim ab homine colitur quod præ cæteris diligit: ut dicit Glossa, super illud Apostoli Philippens. 3. Quorum Deus uenter est. Præterea ipse subiicit se iurisdictioni taxillorum, ut quod illi dicūt ipse faciat. Et sicuti Deus dedit XXI. literas cultoribus suis, quibus tota scriptura est scripta, per quam uoluntas Dei fidelibus indicatur: sic taxillus habet XXI. puncta quibus lusor cognoscit uoluntatem Dei sui. Diabolus enim quasi simia est domini.

¶ *Quòd transgreßio totius Decalogi in ludo accidere poßit.*

PRAETEREA potest accidere in ludo transgresio omnium mandatorum decalogi. ¶ Primum mandatū lusor transgred

gred

greditur, quando Deum negat & idololatrat. Primũ enim mandatũ est, Non habebis deos alienos coram me. ¶ Secundũ mandatũ transgreditur, quãdo inutiliter uel falsè iurat. Secundum enim mandatum est, Non assumes nomen Dei tui in uanum. Nomen Dei sui in uanum assumit, qui per nomẽ Dei iurat pro falso uel pro nihilo. ¶ Tertium mandatũ est, Memento ut diem sabbati sanctifices: quod mandatũ lusor transgreditur, dum diebus solennibus in ludo Deum blasphemat. ¶ Quomodo autem transgresio aliorum mandatorũ ibi accidat, de facili potest uideri, excepto hoc, Non mœchaberis. Sed in ueritate illud mãdatum spiritualiter lusor trãsgreditur, Deum dum negat. Infelicitas enim spiritualis, est fornicatio secũdum iudiciũ scripturæ. ¶ Secundo potest facere ad detestationem huius peccati, multiplex malum, quod ex ludo sequitur. Sequitur enim inde ira parentũ ipsius lusoris, si ipse est filiusfamiliàs. Si uerò est paterfamiliàs, sequitur inde ira uxoris & totius familiæ, & interdũ etiã uerbera. Remanẽt etiam quandoque odia inter lusores. Sequitur enim & quandoque exhæredatio & filiarum prostitutio. Sequitur etiam interdum furtũ: qui enim calefactus est de ludo, furaretur etiam super altare si posset. Furtum uerò sequitur suspendium quandoque.

¶ *De duodecim stultitiis lusorum.*

TERTIO faciũt ad detestationẽ huius peccati, XII. stultitiæ, quæ possunt assignari in lusoribus. ¶ Prima stultitia est, ꝙ lusor uilissimæ seruituti se subiicit, dum taxillum Dominũ suum constituit, ad hoc adstringẽs se, ut faciat quod ipse iusserit. Si uideas, ait Seneca, murẽ uelle dominari alii muri, nunquid risum teneas? Quanto magis ridiculum est, quando os caninũ, quod minoris ualoris est, cominus homini dominatur? ¶ Secũda stultitia est, quòd ipse ad præceptũ taxillorũ largitur, quod non largiretur ad præceptum Dei. Ipse largior est ad præceptum taxillorum, quàm fuerit beatus Martinus ad præceptũ domini. Ipse enim dat nõ solum medietatem pallii, sed etiam totum palliũ, & interdum tunicam & camisiam, & nudus sequitur dominũ suum nudũ, scilicet diabolũ. Etiam ea quæ non habet, dat ipse. Multa enim accipit ad usuras uel furatur. ¶ Tertia stultitia est, ꝙ postquam cognouit malitiã domini sui, quum ipse deberet abnegare ipsum & quæ illius sunt, ipse potius uerum Deum negat, qui nihil ei nocuit, sed omnia bona ei fecit, & se uindicat de eo qui absque culpa est. ¶ Quarta stultitia est, quòd ipse uoluntariè iurisdictioni illius se subiicit, qui nunquam iustè iudicare nouit. Taxillus enim tribuit alteri illorum lusorum, quod eius nõ est.

¶ Quinta stultitia est, quòd delectationem quæ est in contractione trium ossium caninorum diuinæ gloriæ proponit: quòd non solum stultitia est, sed etiam insania uidetur esse. ¶ Sexta stultitia est, quòd ipse ne otiosus sit, otiosa agit. Vnde Bernard. Pro uitando otio otia sectari, ridiculum est. ¶ Septima stultitia lusoris est, quod ipse cõsentit, ut hostis ipsius furetur ei pretiosiorem rem quam habet, uel unam de pretiosioribus, scilicet tempus. Furemur, aiunt lusores, tempus non attendentes temporis pretiositatẽ. Nihil est enim pretiosius tempore: sicut dicit beatus Bernard. Donec hora prætereat, inquit, uerbum irreuocabile transit, tempus non reuocabile quod tibi concessum est ad impetrandum ueniã & gratiam, & ad agendam pœnitentiam & promerendam gloriam. Dominus enim dicit, quòd si sciret paterfamiliàs qua hora fur ueniret, uigilaret, &c. Sed lusor affectat, ut fur ueniat qui furetur ei uitam suã. ¶ Octaua stultitia est, quòd ipse propriis manibus se consumit & perdit, quem Filius Dei manibus cruci affixis redemit. Vnde beatus Bernar. loquẽs in persona domini ad talem, dixit: Ego acquisiui te manibus cruci affixis, & tu cõsumis te manibus deliciis dedicatus. Et est magna ingratitudo, ꝙ homo impugnet eũ in ea parte corporis sui, in qua dominus pro amore ipsius tantum dolorem sustinuit. ¶ Nona stultitia est, quòd ipse ludit, & in curia cælestis iudicis lata est contra ipsum sententia mortis. Vnde Bernar. Ludebam ego foris in platea, & in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudicium mortis. ¶ Similis stultitia fuit in Ierosolymitis qui in lætitia erant, non præuidentes mortem suam, cui adiudicati iam erãt propter peccata sua. Quam mortem Deus fleuit: ut legitur Lucæ decimonono. Lusor ludendo currit ad mortem suam. Vnde Iob 21. Infantes eorum exultant lusibus. Et deinde subditur: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Secundum Augustin. nihil aliud est tempus præsentis uitæ, quàm cursus ad mortem. In quo nemo uel paululum stare, uel tardius ire permittitur: sed omnes pari motu urgentur. ¶ Vnde quicunque ludit, ludendo ad mortem suã uadit, & diabolus de eo quasi de fatuo seruo ludum facit: & quicunque ibi perdat, diabolus ibi nõ perdit. ¶ Decima stultitia est, quòd lusor quando posset facere aliquid ad propriam utilitatem & proximi ædificationem, & Dei honorem, ipse facit quod est sibi damnosum, & proximo scandalosum, & Deo contumeliosum. Verè seruus nequã & maledictus, si cùm uenerit dominus eius, inuenerit eum sic facientẽ. De tali seruo legitur Matth. 24.

Si

Si dixerit malus ille seruus in corde suo, Moram facit dominus meus uenire, & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis, ueniet dominus serui illius in die qua non sperat, & in hora qua ignorat. Morte enim subita nea sæpe moriuntur tales. ¶ Vndecima stultitia est, quòd cùm puer non sit, puerilibus tamen gaudet. Sene. Plerunque est cum pueritia: sed quod grauius est pueriltas remanet ibi, sed & hoc quidem peius est, quòd authoritatem habemus senum & uitia puerorum: nec puerorum tantũ, sed etiam infantium. Dubiũ non est puerilitatem magnam esse, exercitũ militibus & peditibus ligneis fingere. Quæ puerilitas hodie in multis senibus reperitur, quod est quasi quædã infantia: ut ludere par impar, equitare in arundine longa, si quem delectat barbatũ, insania uexat. ¶ Duodecima stultitia est, ꝙ nullum opus credũt habere aliquid iucunditatis, nisi tale sit ꝙ nihil habeat utilitatis, quod magnæ corruptionis indicium est. Salomon Prouerbior. 15. Stultitia gaudium est stulto. Sene. Fundamentum bonæ mentis est non gaudere uanis. Ad summum peruenit, qui scit quo gaudeat. ¶ Nec solũ uanis gaudent multi homines, imò etiam in his quæ diabolica sunt, ut patet in his qui in auibus cæli ludunt, qui gaudent quando uident unam auiculam ab alia capi uel interfici. Qui satis dissimiles sunt beato Martino: qui quum uidisset mergulos in quodã flumine captioni pisciũ intendentes, dixit: Forma ista dæmonum est. Et quum non posset hoc tolerare, iussit mergulos inde auolare. De beato Benedicto etiam dicitur, quòd si ipse uidebat accipitrẽ insequi aliã auem, ipse faciebat signum crucis post auem, & capi non poterat. Idem faciebat quando uidebat canem insequi aliã feram: ipse habebat cor humanũ, non ferreum, sicut multi habent. ¶ Quartò, potest ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ quocunque uertat lusor oculos cordis, ipse potest inuenire quod sibi peccatum suum dissuadeat. Si ipse uertat oculos suos ad id ꝙ supra se est, occurrit seueritas domini seruum inutilem æternaliter condemnans: unde Matt. 25. Inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores. Quomodo ludere audet seruus, qui tam seuerum dominũ habet? Occurrit etiam liberalitas domini seruos fideliter laborantes abundantissimè remunerans, quasi utraq; manu plena. Vnde Prouerbior. 3. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra eius diuitiæ & gloria. Similiter si lusor uertat oculos suos ad ea quæ sunt contra se, scilicet ad uitia & dæmones, occurrit ei quod sibi ludũ dissuadet. Non enim locus ludẽdi est, quum gladium tenet hostis ut eum perimat. Vnde Se-

nec. Quum hostis à tergo instat, & mouere se iussus est miser, necessitas excutit quicquid pax otiosa collegit. Idem: Demens quasi merito uideretur, qui cum saxa in munimentum senes fœminæq; congererent, quum iuuentus intra portas armata expectaret, sederet otiosus. Similiter si lusor uertat oculos ad id quod est iuxta se, scilicet ad proximum, occurrunt ei multiplices miseriæ quæ ludum sibi dissuadent. Vnde Seneca: Quid lusoria componis? Non est iocandi locus: ad miseros aduocatus es, opem te laturũ naufragis, ægris, egentibus pollicitus es: quo diuertis? quid agis? succurre, omnes undique ad te manus tendunt, perditæ uitæ peritúræque auxiliũ implorant. Loquitur Seneca ad sapiẽtes, qui de lege naturali stricti sunt ad subueniendum illis qui in periculo sunt, Specialiter tamẽ potest hoc uerbum dici illis qui curam animarum susceperunt. Illis enim naufragis auxilium promiserunt. Vnde mirum est quomodo non remordet eos conscientia, quum eis differunt subuenire. Si enim aliquis promisisset se subuenturum alicui qui cecidisset in Rhodanum, & hac de causa conductus esset, multum remorderet eum conscientia sua, si ei differret subuenire, quem in tanto periculo sciret esse. Quomodo ergo non remordet eum conscientia, qui non subuenit ei quem scit esse in periculo longe maiori? Similiter si lusor uertat oculos ad id quod est infra se, id est, ad inferiores creaturas, potest ei occurrere quod sibi dissuadet peccatum suum. Nullus eligit seminare agrum suum potius inutilibus quàm utilibus: quanta ergo fatuitas est seipsum serere inutilibus occupationibus, uel noxiis, quum tot occupationes inueniri possint utiles corpori & animæ? ¶ Quintò, potest facere ad detestationem huius peccati hoc, quòd dominus etiam in præsenti uindictam interdum accipit de lusoribus. Quandoque enim dum ipsi blasphemant præposterantur eis facies. Cuidã etiam militi, dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. Quidam etiam sagittarius quũ ualde iratus esset ex hoc, quod in ludo perdidisset, sagittam direxit uersus cælum quasi uellet se uindicare de Deo. Sequenti uerò die quum idẽ sagittarius eadem hora sederet ad ludũ, rediit sagitta, & super alearium cecidit sanguinolenta.

¶ *De his qui se lusoribus immiscent, & qui eis necessaria locant, & in quorum domibus luditur.*

NEC solum cauere debet aliquis ne ipse ludat, sed etiam ne ludentibus se immisceat. Sicut enim sedentes ad ignem calefiunt: sic qui stant ad ludũ causa spectandi, de ludo calefiunt. Vnde le

de legitur Tobiæ 3. Nunquam cum ludentibus miscui me, nec cum his qui in leuitate ambulāt participem me præbui. Cauere etiā debet homo ne locet taxillos, uel alia ad ludū necessaria. Sicut enim ualde malus reputaretur, qui alicui scelerato gladiū locaret, unde aliquem sanctū uirū interficere deberet: sic ualde malus reputatur qui locat taxillos, si credat eorū occasiōe Deū esse blasphemandū, & quasi crucifigendū. ¶ Illi etiam nō uidentur omnino esse innocentes, qui in domibus propriis permittunt inferri domino suo contumelias infinitas, & non prohibent, cùm tamen possint prohibere.

De his quæ dant occasionem auaritiæ. PARS III.

Dicto de speciebus auaritiæ, dicendū est de his quæ dāt occasionē auaritię, quæ sunt sex. Primū est familiaritas cupidorū & auarorum. Sicut enim carbones uiui carbonem mortuum accendunt si eis immisceatur: sic diuites uerbis & exemplis igne cupiditatis igniti familiares suos inflāmant ad eam. unde Eccle. 13. Qui tetigerit picē, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induet superbiā. Et subditur: Ditiori te ne socius fueris. ad idē facit quod dicit Sen. Vnū exemplum auaritiæ uel luxuriæ multum mali facit. Vicinus diues cupiditatem irritat. Secundū est, consideratio diuitiarum. Ideò dicitur Prouerb. 23. Ne erigas oculos ad opes quas habere non potes. Tertium, ꝙ homo attendit in diuitiis illa solū per quæ possunt uideri pretiosæ: ea uerò per quæ in ueritate contemptibiles sunt, non attēdit: sicut fugacitatē earū, & similia. unde Greg. Ideò temporalia diligunt, quia quàm fugitiua sint nō attendūt. Quartū est, amor mundanæ gloriæ. unde talibus qui diuitias amāt, quia uident gloriam mundanam eis annexam, primo prædicandū esset de contemptu mundanæ gloriæ, quàm de contemptu diuitiarū. Securis enim prædicatiōis ad radicem malitiæ ponenda est. Quintū est amor filiorū talibus qui diuitias amant. Propter amorem filiorum ostendēdum esset in prædicatione, ꝙ hoc non sit amare filiū, sed potius odire, diuitias ei male congregare. Ostendendū etiam esset in prædicatione quàm duri sint filii parētibus defunctis. Ad ostendēdum uerò quòd non sit amor, sed potius odium filiis male cōgregata relinquere, potest induci tale exemplum. Erat quidam usurarius habens duos filios, quorū alter nolens succedere patri in male acquisitis, factus est eremita. Alius uerò uolens succedere patri suo, remāsit cū patre suo. Et mortuo patre, ei successit. Et pòst nō multum tempus ipse etiam decessit. Cùm autem nuntiatū esset eremitæ de morte patris & fratris doluit ualde, credens eos damnatos esse. Et cùm rogasset do-

 minum

minum ut reuelaret ei statum eorum, raptus est, & in infernũ ductus, & non inueniebat ibi eos. Sed ad ultimũ exierunt de quodam puteo in flamma, primo pater, deinde filius mordentes se & litigantes adinuicem patre dicente filio, Maledictus sis tu, quia pro te usurarius fui. filius autem econtrario dicebat, Imò maledictus sis tu, quia nisi iniustè acquisiuisses, ego non retinuissem iniustè, nec damnatus fuissem. Sextum est hoc, ꝙ homo sibi lõgam uitam promittit. De qua promissione dicitur Eccle.29. Repromissio nequissima multos perdidit. Talis erat ille cui dixit dominus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te.

De remedijs contra Auaritiam.

PARS IIII.

Dicto de his quæ dant occasionẽ auaritiæ, dicendum est de remediis cõtra auaritiam. De quibus sufficiat ponere octo. ¶ Primum est, mortis consideratio. Hoc remediũ insinuat Hierony. in magno prologo Bibliæ, in fine, dicens: Facile contemnit omnia qui se semper cogitat esse moriturum. Sicut iumenta se defendũt ab importunitate muscarũ cauda sua, & aues, & pisces cauda sua regunt se: sic homo cõsideratione finis, scilicet mortis, defendit se ab auaritia, & etiã à cæteris uitiis, & regit se in mundo isto. Vnde Iob 12. Interroga iumenta, & docebunt te: & uolatilia cęli, & indicabunt tibi. Mors quasi ad oculũ demonstrat contemptibilia esse quęcunq; quæruntur in hoc mũdo, scilicet delicias, diuitias, & gloriam, & uanum esse laborem eorum qui talibus intendunt. Labor quærentium diuitias uanus ostenditur, quum homo nudus in terram reuertitur. Labor quærentium delicias uanus ostenditur, quando corpus nutritum in deliciis uermibus esca datur. Tunc enim apparet eos quasi coquos uermiũ fuisse, qui delicatè uixerunt: escam enim uermibus præparauerũt. Mira insania. Erubesceret aliquis & indignaretur coquus esse unius comitis, & non dedignatur esse coquus uermium. Labor etiam eorum qui quęrunt esse super alios, uanus ostenditur, quando ille qui uolebat esse super alios, sub terra ponitur, & à iumentis conculcatur. Ad hoc potest referri illud quod legitur Eccl.11. Homo meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cùm uenerit, uanitatis arguentur præterita. ¶ Secundum remedium est, consideratio Dominicæ paupertatis, unde Bern. Magna siquidẽ est, abusio & nimis magna, quòd diues uelit fieri uermiculus uilis, pro quo Deus maiestatis & dominus sabaoth pauper fieri uoluit. & Thren.3. Recordare paupertatis meæ, & transgressionis absynthii & fellis. ¶ Tertium remediũ est, consideratio periculi, in quo sumus. Et insinuatur nobis illud

reme

remedium Iob 26. ubi sic legitur: Quasi tumētes super me fluctus timui Deū, & pondus eius ferre non potui. ubi dicit Greg. Cùm fluctus tumentes desuper eminent, tunc de naui proiiciūt, pro quibus longa naufragia sumpserunt. Ad idē potest referri illud quod legitur 1. Machab. 4. Non concupiscetis spolia, quia bellū contra nos est. Ad literā: quando periculosum bellū imminet, interdicitur exercitus ne spoliis intendat: & si spoliis iam oneratus est, iubetur ea deponere: sic periculum in quo sumus, debet cohibere nos ne diuitiis nos oneremus. Si uerò iā habemus eas, monere debet nos ad hoc ut eas relinquamus. ¶ Quartū remedium est consideratio miseriæ quæ annexa est deliciis, sicut diffuse ostēsum est prius. De qua miseria dicit beatus Bern. Si habes cor, si est tibi lumen oculorum tuorū, desine ea sequi, quæ assequi miserum est. ¶ Quintum remediū est, quòd homo elonget se à cupidis & auaris, & familiaris sit illis qui terrena cōtēnunt. Vnde in Psal. Cùm sancto sanctus eris &c. Sanctus in Græco dicitur agios, quasi sine terra: unde sensus est, id est, cum eo qui absq; terreneitate est, absq; terreneitate eris. Sic accidit ei qui conuersatur cum auaro, sicut dicitur accidisse cuidam paruulo qui à lupa nutritus est, qui alium modum gradiendi addiscere ab ea non potuit quàm ipsa habebat. unde duabus manibus pro pedibus utebatur. Sic ille qui cū auaro cōuersatur, exemplo eius circa terrena ista repet. Ille uerò qui conuersatur cum illis qui terrena contēnunt, erectus incedet, contemptísque terrenis cælestia appetet. ¶ Sextum remedium est, consideratio æternarum diuitiarū. unde Greg. Vilescunt temporalia, cùm desiderantur æterna. Et Prou. 1. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. ubi dicit interlin. Laqueū in terra facile euadit, qui oculos habet in cælis. Ad idem pertinet quod ait Sene. Non potest cōtemnere laquearia ebore fulgētia, deriuata in domos flumina, donec terrarū orbē supernè despiciens sibiipsi dixit, Hoc est punctū illud quod inter gentes ferro & igne diuiditur. Cùm in corporibus sphæricis illud quod est in medio, se habeat uelut punctum respectu circunferētiæ: terra se habet uelut punctum respectu cæli. Ex quo patet fatuitas amatorum huius mundi, qui quærunt in puncto latitudinem quæ in circunferentia quærenda est. unde Augu. Noli pati angustias, euola in sublime in amplitudine cælorum. Cùm terra centrum mundi sit, ex necessitate angusta est respectu circunferentię. unde dicit Sen. amatoribus huius mundi: Punctum est illud in quo nauigatis, bellatis, regnatis. Idem: Ab ultimis litoribus Hispaniæ usque ad Indos, paucissimorum dierum spatium iacet, si nauem ferat

ferat uẽtus. At cælestis illa regio per triginta annos uelocissimo syderi uiam præstat. Ex angustia terrę accidit pressura illa, de qua dicit Dominus Ioan. 15. In mundo pressuram habebitis. ¶ Septimum remedium est, quòd homo fiduciã suam in Deo ponat, quòd Deus ei necessaria præbebit, si ipse ei seruierit, secundum quòd dominus sciet ei expedire. Vnde Matt. 6. post illud uerbum, Non potestis Deo seruire & mammonæ, subiũgit dominus: Ideo dico uobis, ne soliciti sitis animæ uestræ quid mãducetis, neq; corpori uestro quid induamini. Deinde monet ad hoc ut in eo fiducia ponatur. Mãmona Syra lingua interpretatur diuitiæ. Dicitur etiã hoc nomẽ esse dæmonis qui præest diuitiis. ¶ Octauũ & ultimũ & summũ remedium est, ꝙ homo eleemosynis & orationibus, & omnibus aliis modis quibus poterit gratiã Dei sibi impetret, quæ sola sufficit hominẽ liberare à laqueis cupiditatis & auaritiæ. Vnde Matt. 19. cùm dixisset dominus, difficile diues intrabit in regnũ cælorũ: & discipuli admirarentur, dicẽtes: Quis poterit saluus esse? Respõdit dominus, Apud homines impossibile est. Et supplet interlin. ut per se à cupiditatibus suis cõuertantur. Ideo ualde timendũ est cupiditatis peccatum uel auaritiæ, quæ cùm tanta difficultate hominem dimittit. Sicut terra quandã stabilitatẽ uidetur habere quam nõ habet aqua & aër, iuxta illud Eccles. 1. Terra in æternum stat. sic peccatum auaritiæ, quod est peccatum terrenũ, diuturnius uidetur esse peccato uanitatis & uoluptatis. Et fortè propter hãc diuturnitatem dicit Isidorus de hoc peccato: Omni genere peccatorum peior est auaritia.

De prodigalitate, quæ est uitium cõtrarium auaritiæ,

PARS V. *quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in ista parte. Et de distinctione prodigalitatis à liberalitate.

CAP. I.

Post remedia auaritiæ dicendũ est de prodigalitate, quæ est uitium contrariũ auaritiæ, de quo hoc ordine dicemus. Primo distinguemus prodigalitatẽ à largitate. Secũdo ostendemus quæ mala ex prodigalitate proueniũt. Tertio assignabimus quasdã stultitias prodigi. Vltimo tangemus aliqđ specialiter de prodigalitate clericorũ. ¶ Quadrupliciter uerò possumus distinguere prodigalitatẽ à largitate. ¶ Primò in hoc, quòd prodigus sua non cõfert, sed uentus uanitatis ei aufert. Sicut aliquis non dicitur largus, si uẽtus palliũ suũ ei auferat. Nec arbores liberales dicũtur, si uentus ab eis fructum excutiat. Sic nec prodigus largus dicẽdus est, uel liberalis, cui inuito uel uolẽti frequẽter uentus aufert sua, eò ꝙ stultas manus habeat, sicut accidit in illis qui

qui ex frigore dicuntur stultas manus habere. ¶ Secundò possumus in hoc prodigũ à largo distinguere: quia prodigus sua nõ tribuit, sed perdit. In tribus casibus uidetur aliquis rem suã uelle perdere. Primo, cùm liquorẽ uasi pleno superinfundit. Secundo, cùm in uase corrupto uel immundo ponit. Tertio, cùm dat pro nihilo. Et his tribus modis possumus dicere ꝙ perdit prodigus sua. Quasi enim ea pleno uasi infundit, quando dat ea diuitibus. Vnde Prosper in libro de uita Contemplatiua: Habentibus dare nihil aliud est, quàm perdere. ideo monet dominus Lucæ 14. ad dandũ pauperibus, dicens: Cùm facis conuiuiũ, uoca pauperes, debiles & claudos, &c. Item in eodem: Pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. & Luc. 1. dicit beata Virgo, Dominum esurientes impleuisse bonis. & Dauid etiam dicit in Psalm. Pauperes eius saturabo panibus. & 4. Reg. 4. legitur quòd stetit oleũ cùm uasa plena essent. Sed quorundã oleũ tunc solum fluit, quando uasa plena sunt: uasis autem uacuis stat, diuitibus autẽ parati sunt dare, pauperibus uerò non. Prodigus etiã quasi uasi corrupto sua infundit, quando dat ea histrionibus uel aliis inhonestis personis. Contra illud Eccle. 12. Benefac humili, & ne dederis impio. & iterũ: Si bene feceris, scito cui bene feceris. In duobus casibus pręcipuè non est dandũ impio: scilicet cùm creditur quòd propter hoc iustitiã debeat negligere, uel cùm propter aliquod officiũ inhonestum hoc quærit, sicut faciunt histriones. Hieron. Paria sunt, dare histrionibus, & sacrificare dæmonibus. Prodigus etiã pro nihilo rem suã dat, quãdo dat eam pro uana gloria quæ nihil est in ualore. unde Ioan. 8. Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. ¶ Tertio potest distingui prodigus à largo in hoc, ꝙ largitio ipsius quędam est aucupatio. unde sicut aucupes non dicũtur largi, nec liberales in aues, quantumcunq; frumẽti circa laqueos apponãt: nec aliquis dicitur liberalis in pisces uel mures quos capere uult, etsi escam delectabilẽ apponat in hamo uel muscipula: Sic liberales dicẽdi non sunt qui ideo sua largiuntur hominibus, ut eos capiãt, ut pro eis sint si uenerit aliqua electio, unde Ierem. 5. Inuenti sunt in populo meo impii, insidiantes, quasi aucupes, laqueos ponẽtes & pedicas ad capiẽdos uiros. ¶ Quarto potest distingui ꝓdigus à largo: quia uerè largus, de suo largus est: prodigus uerò, de alieno frequẽter. Sene. Magni animi nõ est qui de alieno liberalis est.

De malis quæ sequuntur ex prodigalitate. CAP. II.

MAla uerò quæ sequũtur ex prodigalitate hęc sunt, scilicet paupertas usq; ad mẽdicitatem. unde Luc. 15. de filio prodigo

go,qui cupiebat implere uentrē suū de siliquis quas porci mādu cabant, & nemo illi dabat. Sequitur etiā inde quòd prodigus incidit in manus usurariorū,qui totū eum comedūt, ut uideatur incidisse in illam imprecationē Psal. Scrutetur fœnerator omnē substantiam eius. Quanta sit ser uitus usurariorum, illi soli noue runt, qui quandoq; in manibus eorum fuerunt. Sequitur etiā inde peccatum rapinæ. Frequēter enim aliena aufert qui prodigè confert. unde prodigus similis est araneæ quæ muscas deuorat, & texendo telas inutiles euiscerat se. Sequitur etiam inde contemptus bonorum spiritualium. Ille enim qui prodigus est, interdum dat omnia bona sua spiritualia pro X L. solidis, ex quibus conuiuium aliquod facit, similis Esau qui primogenita sua dedit pro lenticula, & abiit paruipendens quòd primogenita sua uendidisset, ut legitur Gen. 25. unde Thren. 1. Dederunt queque pretiosa pro cibo ad refocillandam animā. Prodigus adeò spiritualia contemnit, ut magnum reputet uētres pascere, & opprobriū credat esse animas pascere, cùm tamē dicat Aug. Non est magnū pascere uentres morientes: sed magnum est pascere animas in æternū uicturas. Prodigus honorem reputat pascere porcos: id est, homines gulosos & luxuriosos, qui iudicio scripturæ porci sunt. unde legitur de filio prodigo. Adhæsit uni ciuium regionis illius, & misit illū in uillā suam, ut pasceret porcos suos. Magnū uerò dedecus reputat filios Dei pascere, in hoc absq; dubio filio Dei magnā faciens contumeliā, dum officiū illud contēnit quod filius Dei specialiter sibi assumere uoluit. unde in Psal. Ego autē constitutus sum rex ab eo super Sion montē sanctum eius. quod est cōtra illos prælatos qui dedignātur prædicare, quia comites sunt: licet enim essent reges, non tamen indignum esset eis officiū prædicationis, cum filius Dei specialiter ad prædicandū uenerit: ut haberi potest ex eo quod dicitur Marci 1. In uicos proximos eamus & ciuitates, ut ibi prædicemus. & Lucæ 1. Visitauit nos oriēs ex alto: illuminare, &c. & Io. 18. Ego ad hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundū, ut testimonium perhiberem ueritati.

De stultitijs prodigi.

CAP. III.

PRima stultitia prodigi, quòd ipse sciēs & uolens partē suā facit deteriorē, quādoq; etiā nullam. Ideo maledictus est. unde Bern. Si maledictus est qui partē suā deteriorē facit: quid ille qui penitus se reddit expertē? Expertem se reddit, qui de bonis suis nullā partē sibi reseruat. ¶ Secunda stultitia prodigi est, quòd ipse rem illā quā super omnia amat facere, ita uult facere, quòd diu facere nō possit. Hanc stultitiam ostendit nobis philosophus, dicens:

dens: De re familiari impartiendũ est, sed moderatè. Quid enim stultius, quàm quod libenter facias, curare ut diu facere nõ possis? ¶ Tertia stultitia prodigi est, ꝗ ipse cõtra rationẽ de modico multũ uult largiri, nõ attendens quod legitur Tob. 4. *Si multũ tibi fuerit, abũdanter tribue: si exiguũ tibi fuerit, libẽter impartiri stude.* Illud ordinatum est: ut qui modicũ habet, modicũ tribuat. Sed bona uolũtas suppleat modicitatem muneris. Greg. Nõ est uacua manus à munere, si arca cordis plena sit bona uoluntate. Senec. Nõ quid detur refert, sed qua mẽte. Regum æquauit opes animo, qui exiguũ tribuit, sed libẽter. ¶ Quarta stultitia prodigi est, quòd ipse nõ uidetur de diuitiis quærere nisi peccata: peccat enim & in acquisitione earũ, & in largitione, & alius habet inde utilitatẽ. Ipse similis est canali ex aqua retinẽti fæces & limositatẽ. Bern. Si rectè sapis, conchã exhibebis, non canalẽ. ¶ Quinta stultitia prodigi est, quòd ipse quodãmodo uult largior esse Deo. unde Bern. Nõ Deo largior esse uelis. Cõcha imitetur fontẽ. Nõ ire in riuũ fons permittit, donec suis satientur aquis. Non pudeat conchã non esse fonte suo profusiorẽ. Prodigus uidetur plus diligere proximũ, quàm seipsum: cùm tamẽ in ueritate, nec proximũ, nec se diligat, licet ex stultitia sua effundat. Ipse quasi doliũ est sine fundo: & ideo nõ est mirum si effundat quicquid acceperit. Et ut breuiter dicam, insipientior uidetur esse prodigus, quàm auarus, quantũ ad hoc quòd auarus insipiens est quantũ ad Deũ solũ: prodigus uerò quantum ad Deũ, & quantũ ad mundũ. Prodigo deest sapientiæ fundamentũ, quod est sibiipsi sapientem esse. unde Bern. Nõ sapiẽs est qui sibiipsi sapiẽs non est. Et Prou. 9. *Si sapiẽs fueris, temetipsi eris.* Iniquior etiã uidetur esse ꝑdigus, quàm auarus, quãtum ad hoc ꝗ prodigus iniquus est in seipsum, sed auarus iniquus est in proximũ. Vnde Ecc. 14. *Qui nequã est, cui bonus est? Et iterum: Qui sibi inuidet, nihil est illo nequius.*

De *prodigalitate clericorum.*

CAP. IIII.

Notandum quòd sex cõsideranda sunt quæ deberent cohibere clericos, ne de bonis ecclesiasticis ꝑdigi essent. ¶ Primum est, quòd bona ecclesiastica bona pauperũ sunt, unde pauperibus eroganda sunt: sicut manifestũ esse potest ex uerbis sanctorũ quæ sequuntur. Hierony. Quicquid habent clerici, pauperum est. quod de bonis ecclesiasticis intelligimus. Bern. Facultates ecclesiarum patrocinia sunt pauperũ, & sacrilega crudelitate eis subripitur, quicquid sibi ministri & dispẽsatores nõ utiq; domini & possessores ultra uictum & uestitũ accipiunt. Idem: Res pauperum non pauperibus dare, crimen esse sacrilegii dignosc

gnoſcitur. Hiero, Pars ſacrilegii eſt, res pauperũ non pauperibus dare. Idẽ: Accepiſſe pauperibus erogandum, & eſurientibus plurimis cautum eſſe uel timidum, uel apertiſsimi ſceleris eſt aliquid inde ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatẽ ſuperat. Idẽ: Maximũ periculũ eſt de patrimonio Chriſti nõ pauperibus dare. Item Bern. Clamant nudi, clamãt famelici, & cõqueruntur. Et ponit uerba pauperũ conquerentiũ de clericis: ſic dicẽs? Nobis fame & frigore laborantibus miſerabiliter, quid conferũt tot mutatoria uel extenſa in perticis uel plicata in manticis? Noſtrum eſt quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur quod inaniter expẽditis, & nos Dei plaſmatio, & Chriſti nos ſanguine redẽpti ſumus. Vos ergo fratres mei uidete quale ſit peccatũ, de fraterna portione paſcere oculos ueſtros, uita ueſtra cedit uobis in ſuperfluas copias. Noſtris neceſsitatibus detrahitur quicquid accedit uanitatibus ueſtris. Idẽ: O uanitas uanitatũ, ſed non uanior quàm inſanior. Fulget eccleſia in parietibus, & in pauperibus eget. Lapides ſuos induit auro, & filios ſuos nudos deſerit. De ſumptibus egenorum ſeruit oculis diuitũ. Inueniunt curioſi quo delectẽtur, & non inueniũt miſeri quo ſuſtententur. Et ſi deuotio in talibus poſsit Deo accepta eſſe, curioſitas tamen uel ſuperbia ex qua multi talia faciũt, Deo deteſtabilis eſt. Item Bern. loquens de illo uerbo Eſa. 26. In terra ſanctorum iniqua geſsit, & uidebit gloriã domini. Timeãt, inquit, clerici, timeant miniſtri eccleſię, qui in terris quas poſsident tam iniqua gerũt, ut ſtipendiis quæ ſufficere deberẽt, minimè cõtenti, ſuperflua quibus egeni ſuſtẽtandi eſſent, impiè ſacrilegéque retinent, & in uſus ſuperbiæ atque luxuriæ uictũ pauperum cõſumere non uerentur. Duplici profecto iniquitate peccantes, quòd & aliena diripiunt, & ſacris in ſuis uanitatibus & turpitudinibus abutuntur.

¶ *Quòd rapina talium eſt periculoſa.*

VALDE enim periculoſa eſt rapina quam tales faciunt tribus de cauſis. ¶ Primò quia nõ agnoſcitur. unde accidit quòd multi eam non cõfiteantur, tamẽ non proponunt abſtinere à tali rapina. Et etiam aliqui ſimplices confeſſores non dicunt eis ut reſtituant pauperibus ea quibus defraudauerunt eos, licet patrimoniũ habeãt unde reſtituere poſſint. Mira cæcitas. Si quis dãnificaſſet diuitẽ unũ in quinq; ſolidis, ſi ipſe cõfiteretur & haberet propoſitũ cauẽdi de cætero, reſtitueret ſibi pro poſſe ſuo: aliter ſciret non ualere pœnitentiam ſibi. Ille uerò qui pauperes dãnificauit in centum libris uel amplius, nihil tale facit, & tamẽ credit ſe agere ueram pœnitẽtiam. ¶ Secũdò periculoſa eſt, propter

magnit

magnitudinem culpę quæ est in rapina tali. Quam ostēdit glos. super Matth. 5. ubi dicit dominus Petro: Vade ad mare: & mitte hamū, & eum piscem qui primus ascenderit tolle: & aperto ore eius inuenies staterē. Glos. Iudas quidem communia in loculis habebat: sed dominus res pauperum in suos usus conuertere nefas duxit, idipsum dans exemplū nobis. ¶ Tertio periculosa est, quia multū impedit hominē à salute. Et si ille qui habet bona ecclesiæ, pauperibus fideliter portionē suā redderet, contētus uictu & uestitu sibi necessariis, uix accideret quin ipse ad salutē perueniret. Quomodo enim misericordia Dei larga illi nō esset, gratiam suā largiēdo, qui sibi largus esset pauperibus subueniendo? Vnde Augu. Fluit riuus, & fons siccabitur. Misericordia enim Dei uelut fons est, misericordia enim nostra uelut riuulus. Nō est uerisimile quòd fons non fluat, ex quo riuulus fluit. Vnde Ambr. super 1. ad Timot. 4. ubi sic legitur: Pietas ad omnia utilis est. Qui pietatē sequitur, si lubricū carnis patiatur, uapulabit quidem, sed nō peribit. Quod intelligendū non de illo qui confidens de eleemosynis suis, ideo diutius & securius peccat. Talis enim utitur eleemosynis ad Dei impugnationē: ideo nō est dignus peccatorū suorū remissione, sed potius æterna damnatione. Sed de illo intelligēdū est hoc, qui uidens incōtinētiā suā, eleemosynas facit, ut misericordia Dei gratiā sibi cōferat, per quā cōtinere possit. Talis enim frequentius ad bonū finem uenit. Vnde Hie. Nō memini me mala morte uidisse mortuū, qui liberalē antè duxerit uitā. De illis uerò qui de bonis ecclesiasticis pauperes defraudant, nō est mirū si peccāt & dānentur. Quomodo enim misericordia Dei dabit illis gratiā qua cōtinere possint, q bona Dei potius uolūt prodigè expēdere quàm Deo in pauperibus dare? Et cùm hominibus nō solū largi, sed etiā prodigi sint, tamē soli Deo sunt auari de bonis ipsius, q subtrahunt ori Dei ea quæ ponūt in ore porci, imò in ore diaboli: cùm enim malus sit seruus diaboli, & os & cætera mēbra ipsius diaboli sunt. Præterea misericordiā Dei quomodo cōsequētur illi de quibus tot iniuriæ pauperū à Deo postulāt ut ipsi dānētur? Tales homines sunt oues diaboli, cū diabolus eos tōdeat singulis annis, uestes quas ipsi deponūt accipiēdo in mēbris suis. Nō solū periculosa est rapina ista, sed etiā ignominiosa. Ignominia enim magna est pauperibus rapere, uerbi gratia: Si facta esset uniuersalis donatio pauperib9 alicuius ciuitatis, ualde miser & uilis reputaretur ille q pauperibus eleemosynas eis datas auferret, licet etiā pòst expēderet eas faciēdo ma-

gna cõuiuia. Sic ualde uiles sũt qui de bonis ecclesiasticis quæ bona pauperũ sunt, cõuiuia superflua faciũt. Tot enim pauperibus ea auferũt, quot inde habere potuerũt: etiã ignominia magna erit in die iudicii, quãdo pauperes cõquerẽtur uno dicẽte, Iste mihi abstulit unũ prandiũ. Alio dicẽte, Iste mihi abstulit unũ denariũ, uel aliud. ¶ Secũdum est hoc, ꝙ bona clericorũ frequẽter à pauperibus sunt oblata, & sanguine Christi comparata. Vnde incongruũ est de eleemosynis pauperũ superflua cõuiuia diuitibꝰ facere. Accidit enim interdum ꝙ in xx. solidis quos clericus prodigus expẽdit in conuiuio uno, multi pauperes posuerũt quod proprio ori subtraxerunt, & talis posuit ibi unũ obolũ cui alius obolus non remãsit. Similiter ualde incongruũ est, ea quæ sanguine Christi empta sunt, superfluè expendere, unde super illud Iere. 22. Væ q facit laquearia cedrina, & pingit ea synopide. id est, Christi sanguine, dicit glos. ¶ Tertiũ est hoc, ꝙ clerici debẽt esse forma gregis, & bonũ exẽplũ aliis dare: & ualde incongruum est quãdo suis superfluis conuiuiis, illos corrũpunt quos sanare debuerũt, & alios maculant quos debuerũt emũdare & sanctificare, unde dicitur de illis in epist. Iudæ: Hi sunt in epulis suis maculæ cõuiuantes. Non solũ sunt maculati, sed etiã maculæ sunt alios maculãtes suo malo exemplo, & materiã ministrãdo suis superfluis cõuiuiis gulositati & ebrietati, & multis aliis peccatis. ¶ Quarto deberet cohibere clericos à uitio prodigalitatis multitudo & magnitudo peccatorũ quę sequũtur in eis ex uitio isto. Ex prodigalitate accidit in multis, ꝙ ipsi fiunt raptores, simoniaci, oppressores pauperũ, excoriatores subditorũ. ¶ Quintum est hoc, ꝙ uitiũ multũ impedit eos ab officio suo. Nõ possunt enim illi officio suo intendere debitis aggrauati. Et uisitatio eorũ potius est subditorum corruptio propter nimias expẽsas, quàm eorũ correctio. ¶ Sexto deberet cohibere dispẽsatores bonorũ ecclesiasticorum à prodigalitate, cõsideratio districti iudicii. Si enim ex *isto uerbo*, Esuriui, & nõ de*distis mihi* mãducare: illaturus est dñs in iudicio, Ite ergo maledicti in ignẽ æternũ: quid dicturus est prodigis dispẽsatoribus, qui nõ solũ ipsi esuriẽti, nõ dederũt mãducare, sed etiã ipsi esuriẽti abstulerunt quod debuit manducare?

TRACTATVS V. *de Acedia.*

De his quæ ualere possunt ad detestationẽ* Acediæ, PARS I. *quæ habet quatuor capitula.

***De ordine dicẽdorum in isto tractatu.* Et *de diuersis exemplis quæ ualere possunt ad detestationem* Acediæ. CAP. I.**

POST

POST peccatũ auaritię, dicẽdũ est de peccato Acediæ: quia pigritia interdũ ex auaritia sequitur. Vnde Luc. 12. dicit ille diues cuius ager fructus uberes attulit, Anima mea multa habes bona reposita in annos plurimos, requiesce, & comede, & bibe. dicemus autẽ hoc ordine & de uitio isto. ¶ Primo, ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationẽ huius uitii. Secũdo tãgemus de diuersis generibus peccatorũ quæ pertinẽt ad hoc uitiũ. Tertio, tãgemus aliqd de remediis cõtra uitiũ istud. Quarto, de indiscreto feruore q acediæ uidetur esse cõtrarius. ¶ Ad detestationẽ uerò huius peccati possunt ualere diuersa exẽpla. Et possumus primo sumere exẽplum à rebus quæ nõ habẽt sensum, nec uitã, nec rationẽ, sicut à sole. Secũdo, ab his quæ uitã habent, & nõ sensum: ut ab herbis, & arboribus, & huiusmodi. Tertio, ab his quæ habent uitam, & sensum, & nõ rationẽ, ut à brutis animalibus. Quarto, ab his quæ habẽt sensum, & rationẽ, & gratiã, ut à sanctis uiris. ¶ Et primo prosequemur de primo. Posuit dominus præceptũ soli, ut de singulis diebus ab oriẽte ueniat ad occidentẽ, & singulis noctibus reuertatur in oriẽtẽ, & nũquam præteriit sol illud præceptũ. Non pigritatur nec de die, nec de nocte, nec æstate, nec hyeme, implere illud præceptũ. Quantumcunq; laboret in uno die, nihilominus tamẽ summo mane surgit in sequẽti die, & tamen nõ expectat talem remunerationẽ laboris sui, nec talẽ pœnã negligẽtiæ suæ, qualẽ homo. Ad hoc uidetur habuisse respectũ Aug. cum dicit, Indecens est Christiano si radius solis eum inueniat in lecto: posset enim dicere sol si potestatẽ loquẽdi haberet, Amplius laboraui heri, q̃ tu: & tamen cũ iam surrexerim, tu adhuc dormis. ¶ Possumus etiã accipere exẽplũ ad detestationẽ acediæ ab eis quæ ex terra nascũtur. Vidẽmus enim herbas & arbores, quę tam minimũ habent initiũ, cresceẽdo ad magnã quantitatẽ deuenire, habẽt tamen tot aduersantia sibi, ut hyemẽ & aliã aëris intemperiẽ, Singulis etiã annis aufertur eis labor florũ, & fructuum, & frondium, & tamẽ nihilominus opportunitate inuenta operandi operantur: qui uideret nuditatẽ earum in hyeme, uix crederet q̃ tãta pulchritudine indui possent, nisi idẽ aliàs uidisset. Qui uideret quàm parua arbor sit nucis in initio sui, uix crederet, quòd ad tantam magnitudinẽ peruenire deberet, nisi simile aliàs uidisset. Non debet igitur pigritari homo, nec diffidere, etsi defectum bonorũ in se uidet, uel si aliqua sibi resistãt. Plus enim potest homo quàm credat. Tali exemplo utitur domi-

nus Matth. 6. dicens: Cõsiderate lilia agri quomodo crescunt. Et subditur: Dico autẽ uobis, quoniã nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unũ ex istis. ¶ Tertio uero exemplo utitur Salomon Prou. 6. dicens: Vade ad formicã, ô piger, & cõsidera uias eius, & disce sapientiam: quæ quũ non habeat ducẽ nec præceptorem, nec principẽ, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Et sunt quinq; attendẽda in isto exemplo. ¶ Primo paruitas formicæ, quam Salomon proponit quasi magistram homini. Multum enim potest cõfundi homo quando uidet se tam paruæ sciẽtiæ, ꝙ à tam paruo animali potest doceri. Vnde multũ conari deberet ad addiscendum. Sicut accidit in scholis, quãdo aliquis magnus à puero paruo docetur, ex quadam erubescentia deberet ardentius addiscere. Ad hoc potest referri qđ dicit Sene. Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. Erubescere potest homo, ꝙ tam paruum animal melius morigeratum est q̃ ipse. ¶ Secundo attendendũ est quod dicit Salomon: Considera uias eius, & nõ uiam. Vias uocans discursus quos faciunt pro quærendo cibo. Pluries enim in die uadunt ad quærendum frumentum unde satis possent erubescere illi homines qui semel in septimana grauantur uenire ad sermonem ad quærendũ animæ suæ cibum. ¶ Tertio attendendũ est, quòd formica in hoc opere non habet hominem ducem cuius exemplum sequatur, nec præceptorem cuius uerbo ad hoc doceatur, nec principem à quo puniatur eius negligẽtia: homo tamen omnia ista habet. ¶ Quarto attendendum est, ꝙ ipsa purum granum eligit ut de ipso pascatur. Vnde multũ possent in hoc confundi illi, qui spurcitias & immunditias alienorum peccatorum eligunt, ut illis os suum pascant: iuxta illud Prouerbio. 16. Os stultorum pascitur imperitia. ¶ Quinto attendẽdum est in hoc exemplo, quòd formica adeò se onerat frumẽto, ut interdum uideatur minor esse suo onere. In quo possent satis confundi illi qui à sermone redeunt uacui, nec unum uerbum reportantes secũ. ¶ Potest etiam ualere ad detestationem acediæ, exemplũ eorum qui amant mundũ. Si enim respiciamus quot & quantis laboribus, quotidianis cruciatibus ipsi merentur cruciatũ æternum, satis poterimus confundi, quòd adeò sumus pigri laborare pro regno æterno, unde Augu. O si possemus excitare homines, & cum ipsis pariter excitari, ut tales essemus amatores uitæ permanẽtis, quales sunt homines amatores uitæ fugiẽtis, quis nõ ut uiueret, cõtinuò perdere uolet unde uiueret, & potius eligeret uitã mendicantem,

quàm

quàm celerem mortem? Cui dictum est, Nauiga, ne moriaris, & distulit? Cui dictum est, Labora, ne moriaris, & piger fuit? Leuia iubet Deus, ut in ęternum uiuamus, & obedire negligimus. Ad idē potest adduci quod legitur in Vitis patrū de quodam sancto patre, qui quum uidisset ornatum cuiusdā mulieris, flens inquit, Ignosce mihi omnipotens Deus, quia unius diei meretricis huius ornatus, superauit totius uitę meę industriæ ornamenta. Et abbas Pambo uidens mulierem in Alexādria ad quā descenderat de eremo, fleuit. Et interrogantibus causam sui fletus, ait: Duæ res me mouerunt. Vna de illius perditiōe: alia qa non habeo tale studiū placēdi Deo, quale studiū habet ista ut hominibus placeat. ¶ Ad detestationem etiā acediæ possunt ualere exempla bonorū uirorū. Et de multis pauca ponem⁹. Ait Dauid, Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Et de sapiente muliere legitur in fine Prouerb. ꝙ panem otiosa non comedit. Et Apostolus dicit de se: Plus omnibus laboraui. De Christo legitur Io. 4. ꝙ ipse fatigatus ex itinere, sedit sup fontē. Et in multis aliis locis in Euāgeliis legitur de labore ipsius. Vnde Ber. Quādiu uixero, memor ero laborum quos Christus sustinuit prędicando, fatigationum in discurrendo, tentationū in ieiunando, uigiliarū in orando, lacrymarum in compatiendo. Recordabor etiam dolorum, conuitiorum, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clauorum, horúmque similium. Alioquin requiretur à me sanguis iustus qui effusus est super terram. Legitur etiam, ꝙ beatus Arsenius primo Palatinus, postea eremita maximus, quærentibus à se in quo cōfideret: Respondit, In hoc, quòd homines fugi, aliquādiu tacui, fleui. Potissimè in hoc gaudeo, quòd manibus laboraui. Et quædam uidua moriens recusabat sepeliri in camisia sibi data, dicens: Sepeliar in camisia elaborata propriis manibus, & nō alienis. Et de beata Virgine legit̃ Lucæ 1. quòd abiit in montana cum festinatione. Legitur etiam Genes. 18. Festinauit Abrahā in tabernaculū ad Sarā, dixitq; ei, Accelera, tria sata similæ commisce, & fac subcinericios panes. Ipse uerò ad armentū cucurrit, & tulit inde uitulū tenerrimū & optimum, deditq; puero, qui festinauit &c. De quo uerbo loquens Origen, ait: Senex currit, Sara accelerat, puer festinat, nullus piger inuenitur in domo sapientis.

De uerbis Sacræ scripturæ quæ laborem suadent, & otium, uel pigritiam dissuadēt. CAP. II.

AD detestationem etiam acediæ possunt ualere illa uerba Sacræ scripturæ quæ suadent laborem uel dissuadent

otium uel pigritiam. unde Eccl. ulti. Verba sapientum quasi stimuli, & quasi claui in altum defixi. Stimulus ualet contra tarditatem iumentorum: sic uerba sapientum contra pigritiam hominũ. Et notãdum quòd homo laborat quasi contrariis uitiis. Est enim lentus ad bonum, & præceps ad malum. Sed uerba sapientũ sunt uelut stimuli, quando excitant hominem ad bonũ. Et sunt uelut claui in altũ defixi: dum retinent hominem ne se præcipitet in malis. De multis uerò uerbis quibus suadetur nobis labor & dissuadetur nobis pigritia, pauca ponemus. Ait Hieronymus super illud Ezechie. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, Superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius & filiarũ eius. Semper, inquit, est aliquid agendũ, ne ager nostri pectoris manu cessante malarum cogitationũ sentibus occupetur. Eccle. 7. Nõ oderis laboriosa opera, & rusticationem à Deo creatam. Rusticationem Deus creauit, quando Adæ dixit Gen. 3. In sudore uultus tui uesceris pane tuo, uel quum posuit hominem in paradiso uoluptatis ut operaretur, ut legitur Genesis 2. & Ecclesiast. 14. Non defrauderis à die bono, & pericula diei boni non te prætereant. Et ibidem: Ante obitum tuũ operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum. Hoc manifestum est in diuite epulone, qui apud inferos guttam aquæ non potuit inuenire, quam digito Lazari qui leprosus fuerat petiit. Tunc non erat ipse ita indignantis naturæ, sicut in seculo isto fuerat. Adhuc non impetrauit ille guttam illam aquæ, & tamen plusquam mille anni transierunt ante quos petiit. Item Ecclesiast. 9. Quodcunque potest facere manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia apud inferos est, quò tu properas. Apud inferos non est opus, sed merces operis. Nec ratio, quia nihil prosunt ibi artis argutiæ. Nec sapientia, nec scientia sunt ibi ad excusationem uel defensionem, sed potius ad accusationem. Seruus enim sciens uoluntatem domini sui & non faciens, uapulabit plagis multis. Item Ecclesiast. 11. Mane semina semen tuum, & uespere non cesset manus tua. Et Apostolus 2. ad Timoth. 4. In omnibus labora, opus fac Euangelistæ. Item 2. Thessalo. 3. Si quis non uult operari, non manducet. Ideo dedit dominus diuersa mẽbra homini, ut ex omnibus ei seruiret, unde quandoque debet homo seruire Deo ore, cãtando: quandoque manu, scribendo, & sic de cæteris membris. Item ad Galatas 6. Bonum facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur

mur bonum ad omnes. Et Ecc. 6. Ne acedieris in uinculis eius. & loquitur de sapiētia. Vincula sapientiæ sunt diuina præcepta quibus ligatus est homo, qui ex morsu pomi prohibiti quasi uenenati incidit in spiritualē insaniam. Cuius insaniç sunt hæc signa, ꝙ mēte quasi aliena loquitur, fatua cogitando, ꝙ gaudet inde unde flendum esset. unde Prou. 20. Stultitia est gaudium stulto. Et Aug. dicit super Io. Risum talium, risum esse phreneticorum. Signum etiā huius insaniç est hoc, ꝙ homines exquirunt pericula quibus se perimāt. Vnde Prou. 27. Cor iniqui exquirit mala. Sicut occultos laqueos usuræ uel simoniæ quibus se perimat. Item in Psalm. Labores manuum tuarum quia manducabis &c.

Quantum peccatum acedia Deo displiceat. CAP. III.

TErtio potest ualere ad detestationē acediæ, si ostēdatur quātum hoc peccatū Deo displicet, diabolo placet, & hominibus nocet. Quantum Deo displiceat, potest ostendi primo ex illo uerbo Apoc. 3. Vtinā frigidus esses aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Calidus est, qui feruēs est ad bonū. Frigid⁹ est, qui simpliciter desistit à bono. Tepid⁹ uerò est, qui medio modo se habet. Et dixit glo. interlin. quòd maior spes est de frigidis quàm de tepidis. Cuius rei hæc est causa, quòd tepidi quandam fiduciam & securitatem accipiūt de hoc, ꝙ aliquid boni agunt, & ideo se non corrigūt. Tepidus uerò de ore Dei euomitur, qui prędicatores in quibus Deus loquitur, de consortio sanctorum remouet per excommunicationem: uel tūc tepidus euomitur, quando in deteriora præcipitatur, uel quādo impœnitēs moritur. De hac tepiditate dicit Hieronymus: Tepiditas sola est, quæ solet Deo uomitum prouocare. ¶ Quòd autē acedia multum Deo displiceat, potest iterum ostendi per hoc, qđ legitur Luc. 15. ubi sic habetur: Dico uobis, ꝙ maius gaudiū erit in cęlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis qui non indigent pœnitentia. qđ exponit Gregorius, de iustis illis qui desideriose se habent, & de peccatore feruente ad pœnitentiam. unde dominus feruentē peccatorē nonagintanouē iustis acediosis pręponit. Sicut dux in pręlio plus eum militē diligit, qui post fugam reuersus hostē fortiter premit, quàm eū qui nunquā fugit, nec unquam fortiter egit. Plus amatur ager qui post spinas & tribulos fructus uberes redit, quàm ille qui spinas & tribulos nunquam tulit, & semper sterilis extitit. Ad idem ostendendum induci potest, quod legitur Lucæ 13. de ficulnea fru-

ctum non faciente, Succide illam. Vt quid etiam terram occupat? Et quod dicitur Matt. 25. Tollite ab eo talentũ. & loquitur de seruo pigro. Et subditur: Et inutilem seruum illũ eiicite in tenebras exteriores. Et Matt. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

¶ *Quòd peccatum acedia multum placet diabolo.*

QVOD autẽ hoc peccatum multum placet diabolo, potest ostẽdi ex hoc, quod legitur Iob 40. Circũdant eum salices torrentis. Per torrẽtem cuius aquæ citò deficiunt, intelligitur uoluptas præsens quæ citò finietur. In qua diuites huius seculi plantati sunt uelut salices, quæ sunt arbores infructuosæ, & huiusmodi salices circundant diabolum quasi faciendo ei umbram. In hoc uerò, ꝙ homines qui nihil faciunt, salices uocantur, insinuatur quãta sit fatuitas eorũ qui se meliores aliis iudicãt, & honorabiliores, quia nihil faciunt. Similis enim fatuitas est, acsi aliquis diceret. Salices amygdalinis arboribus præualere, eò ꝙ steriles sunt. Ad ostendendum etiam quãtum hoc peccatum placeat diabolo, potest adduci, qđ legitur Iudic. 1. de Adonibezech, qui amputauerat LXX. regibus manuum ac pedũ summitates. Adonibezech interpretatur, dominus fulgurãs, qui amputat illis qui habent regere alios summitates manuum ac pedum, dum procurat ut tales ad opera utilia sint quasi impotentes. qui habet summitates manuum ac pedũ amputatas, inutilis est quo ad usum membrorum istorũ, etsi membra ista habeat. Sic multi ad utilia opera sunt impotentes, sed ad inutilia uel noxia potẽtiam habent. Ad idem ostẽdendũ ualet, quod legitur Mat. 12. de immũdo spiritu, ꝙ inueniẽs domũ à qua exierat uacantem, uadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi. & eiusdem 8. legitur de dæmonibus, ꝙ dixerũt domino, Si eiicis nos hinc, in gregẽ porcorũ mitte nos. Porci sunt qui nihil faciunt, nisi quod uoluptati corporis deseruiũt, qui sunt quasi proprium hospitium dæmonum. *In* acediosis habet diabolus quasi hospitium quietis. unde Iob 40. dicitur dormire in secreto calami. Calamus qui uacuus est, figurat hominem uacantem & otiosum, in quo diabolus quiescit & dormit.

¶ *Quantum acedia noceat proprio subiecto, & quòd ipsa repleat hominem malis pœna.*

SEQVITVR uidere qualiter noceat peccatũ acedię homini. Nocet autẽ ei mala inferendo tã pœnæ quàm culpæ, & plurima bona auferẽdo, & primo ostendemus quomodo hominẽ repleat malis pœnæ: mala uerò

uerò pœnæ tria sunt, paupertas, uilitas, & afflictio siue dolor. Quòd paupertas peccatũ acediæ sequatur, manifestũ potest esse ex his uerbis scripturæ quę sequuntur. Prou. 20. Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & nõ dabitur ei. Item Prou. 10. Egestatem sibi operata est manus remissa: manus autẽ fortiũ diuitias parat. Et 28. Qui operatur terrã suam, saturabitur panibus: qui uerò sectabitur otiũ, replebitur egestate. & 23. Vestietur pannis dormitatio. & 24. Vsquequo piger dormies? usquequo de somno consurges? Parum inquam dormies, modicũ dormitabis, paululũ cõseres manus, ut quiescas: & ueniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi uir armatus. Paupertas modo quasi inermis est, & quasi lentè incedit, ideo multi fugiũt eã, uel resistũt ei, sed in futuro erit quasi armata, ut homo nõ possit ei resistere, & ueniet quasi cursor ut homo nõ possit eã effugere. & Prou. 21. Cogitationes robusti semper in abundãtia: omnis autẽ piger semper in egestate est. & Eccl. 10. In pigritiis humiliabitur cõtignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus. Tigna uocantur ligna illa quæ uulgariter dicũtur capiones, eò quòd se mutuo capiũt. unde domorũ contignatio, est coniunctio quæ fit in superiori parte tecti, quã pigri ex pigritia permittunt humiliari. Hoc enim proprium est pigri non subuenire periculis tempore opportuno. ¶ Quòd uerò uilitas sequatur peccatũ acediæ, manifestũ potest esse ex his uerbis scripturæ quæ sequũtur. Eccl. 22. In lapide luteo lapidabitur piger, & omnes loquẽtur super aspernationem ipsius. Itẽ in eodẽ: De stercore boum lapidãdus est piger, & omnis, qui tetigerit eũ, excutiet manus. Tũc piger lapide luteo lapidat, quãdo increpatione dura & conuitiis plena increpatur. Omnis, qui eũ tetigerit, manus excutiet, quia onerosus est hominibus, & libenter homines se expediũt ab eo. Itẽ Prou. 10. Qui cõgregat in messe, filius sapiẽs est: qui autẽ stertit æstate, filius cõfusionis est. Messis in qua colligẽdus est cibus spiritualis, est doctrina. Vnde Prou. 24. In doctrina replebuntur cellaria uniuersa substãtia pretiosa atque pulcherrima. Vel messis potest intelligi præsens uita, in qua merita colligenda sunt. ¶ Quòd autẽ afflictio sequatur peccatũ acediæ, potest ostẽdi primo ex hoc, quòd acediosus est quasi totus famelicus. Eò enim, quòd uacat & uacuus est, quasi totus esuriẽs est. Omnes sensus eius esuriunt, ut aures eius esuriunt rumores, uisus uanitates, tactus & gustus uoluptates carnales. Vnde Prou. 21. Desideria occidũt pigrum. Noluerunt enim quicquã manus eius operari,

rari, tota die cōcupiſcit & deſiderat. Acedioſus laborat paralyſi ſpūali. unde nō eſt mirū ſi affligatur, & eſt figurat⁹ per paralyticū illū de quo dicit Cēturio Mat. 8. Puer me⁹ iacet in domo paralytic⁹, & malè torquet̃. Qui torquetur laborando, bene torquetur, quia utiliter torquetur. Sed qui torquetur quieſcendo, male torquetur, quia inutiliter. Acedioſus eſt in tędio uitę. Vnde habet quandam triſtitiā quæ ad modum uermis corrodit cor eius. unde Prou. 25. *Sicut tinea ueſtimento, & uermis ligno: ſic triſtitia nocet cordi.* Seneca: Traditione bonarū artiū occupandi ſumus, quoties male habet inertia impatiens ſui.

¶ *Quomodo acedia repleat hominem malis culpæ.*

SEQVITVR uidere quōmodo acedia repleat hominem malis culpæ. Hoc autem primo poteſt oſtēdi ex illo uerbo Prouer. 24. Per agrum pigri hominis tranſiui, & per uineam uiri ſtulti: & ecce totum repleuerant urticæ, operuerant ſuperficiem eius ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa erat: ꝙ cùm uidiſſem, poſui in corde meo, & exemplo didici diſciplinā. Sicut ager ſpinas profert & tribulos, & cętera inutilia, niſi utilibus ſeminatus fuerit, ſic homo ſpinas & tribulos germinabit uitiorū, niſi utilibus occupationibus ſe repleuerit. Vnde Ber. Hęc maledictio Adę, & in terra laboris noſtri, & in agro cordis & corporis noſtri, ut noxia uel inutilia gratuito paſsim proueniant: utilia uero uel neceſſaria cū labore. Poteſt etiam idem oſtendi multis aliis exemplis. Corrūpitur enim aqua quiete. unde Poëta: Et capiunt uitiū, ni moueātur aquæ. Vinum ex ſe etiam fæces generat: & niſi à fæcibus illis mūdetur, totum corrumpitur. Idē accidit in homine. unde Iere. 48. dicitur de Moab: Requieuit in fæcibus ſuis, nec trāsfuſus eſt de uaſe in uas, & in tranſmigratione non abiit. Idcirco permanſit guſtus eius in eo, & odor eius non eſt immutatus. Sapor corruptus & odor prauus nō recedit à uino, ſi ſupra fęces remanſerit, imo interdū totaliter corrumpitur. Idē accidit de acedioſo, qui totus quaſi acidus & aceroſus efficitur. Adeò enim corrumpitur, ut bona ei diſpliceāt, quæ debeāt ſibi placere. Homo in præſenti uita eſt ſimilis illi qui eſt in flumine impetuoſo, qui in uno loco ſtare nō poteſt, & niſi ad ſumma conet̃, ad ima labitur. Eò enim ꝙ omnis homo ex nihilo eſt, ad nihilū tendit, & ad nihilū culpæ, & etiam ad mortem. Vnde niſi conetur progredi & proficere, regreditur & deficit. unde Ber. In uia uitæ nō progredi, regredi eſt, quū nihil adhuc in eodē ſtatu permaneat. Homo ſimilis eſt caſtro plurium dominorū, inter quos ille, qui remiſsior eſt, totū amittit.

tit, alius enim paulatim aufert ei ius suum. Si spiritus remissus fuerit, caro quæ aduersus eum cõcupiscit quotidie aliquid acquirit super spiritū. unde Prou. 12. Manus fortiū dominabitur: quę autē remissa est, tributis seruiet. Pãnus candidissimus quasi imperceptibiliter niger efficitur, unde frequenter ablutione indiget. Manus etiam corporis quasi insensibiliter post ablutionem sordidæ efficiuntur. unde frequenter in die lauari oportet. Sic nisi homo frequenter se lauet à sordibus spiritualibus, illis repletur. Negligētia igitur & acedia hominem replent malis culpæ. Homo ad modum uineæ putatione indiget, & non semel tantum, sed frequenter: sicut ostendit Bern. super illud Cant. 2. Tempus putationis aduenit, dicēs: Quis ita ad unguē omnia à se superflua resecauit, ut nihil se habere putet putatione dignum? Credite mihi, & putata repullulant, & effugata redeunt, & reaccendūt extincta, & sopita denuò excitantur. Parum est ergo semel putasse. Sæpe putandū est, imò si fieri possit semper: quia semper, qđ putari oporteat, si non dissimulas inuenis, quantūcunque in hoc corpore manens profeceris. Erras si uitia putas emortua, & nō magis cõpressa, uelis nolis inter fines tuos habitat Iebusæus. Subiugari potest, sed non exterminari. unde in tanto discrimine consilium est obseruare diligenter, & mox ut renascentium uitiorum capita apparebunt, promota seueritate succidere.

¶ *Quomodo acedia auferat homini bona gloria, gratia & natura.*

AD hoc ostendendum adduci potest, qđ legitur Matt. 25. de seruo pigro: Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit, & qui non habet, etiam quod uidetur habere, auferetur ab eo. Et qui non habet studiū uel uoluntatem operandi, sæpe aufertur facultas. Iusto enim Dei iudicio fit, ut ille qui non uult bene operari quū possit, postea non possit quū uelit. Et Lucæ 19. dicitur similiter de seruo pigro: Auferte ab illo mnam. Et subditur: Dico uobis quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autē qui non habet (supple, uoluntatem operandi) & quod habet auferetur ab eo, scilicet facultas. ¶ Aufert autem acedia homini & bona gloriæ, bona gratiæ, & bona naturæ. Bona gloriæ aufert, quia illa promittuntur solis strenuis & uigilātibus. Vnde Luc. 12. Beati serui illi quos quū uenerit dominus, inuenerit uigilantes. Amen dico uobis, ꝙ præcinget se, & faciet illos discūbere, & transiens ministrabit illis. Et Matt. 11. Regnū cælorū uim patitur, & uiolenti rapiūt illud. Ecōtrario acediosi

&

& pigri amittunt illud. Super quod uerbum dicit gl. Grandis uiolētia est in terra nasci, & cælū capere, & habere per uirtutē quod per naturam non possumus. Non est uerisimile quòd acediosus talem uiolentiam cęlo faciat. Acediosus adeò lentè incedit quòd in cælo locum suū amittit. Aufert etiā acedia bona gloriæ. unde Gregor. Nemo in huius uitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Idē: Iustus ut cælestia capiat, cauet ne inanis dies eat. ¶ Quòd autē acedia bona gratiæ auferat, potest ostēdi ex hoc, quòd gratia Spiritussancti est sicut ignis, qui nō pōt esse otiosus. Desinit enim esse, si desinit agere. Sic gratia Dei quandoque amittitur, quia homo ex ea nō operatur, unde super illud Ioā. 13. Qui nō diligit me, sermonē meū nō seruat. dicit Greg. Nūquā est Dei amor otiosus. Opatur enim magna, si est: si autē operari renuit, amor nō est. unde Apostolus 1. Corin. 15. Gratia Dei in me uacua non fuit. Nec solū gratiā aufert homini acedia, sed etiā fructū qui à gratia deberet procedere: & sic aufert totam utilitatē huius uitæ, quod nō est paruum damnum. unde Bern. Quàm mitius me priuares, ô amara mors, uitę usu, quàm fructu: nam uita sine fructu, grauior mors. Denique duplex dānū paratur ligno infructuoso, securis, & ignis. ¶ Aufert etiam acedia bona naturæ. Naturale enim ingeniū & cętera bōa naturalia deteriorat. Etsi nulliū aliud dānū faceret acedia homini nisi de amissiōe tēporis, non parū dānificaret hominem.

¶ *De octo quæ ualere possunt ad ad temporis conseruationē.*

SED multi sunt qui damnū istud non reputāt. Ideo agemus hic de his quæ deberent mouere homines ad temporis cōseruationē. ¶ Et sunt octo quæ ualere possunt ad hoc. ¶ Primo posūt ualere ad hoc uerba scripturæ, quibus monemur ad tēporis cōseruationē. Sicut est illud Eccl. 4. Fili cōserua tēpus, & declina à malo. Et illud Prou. 5. Fili, ne des alienis honorē tuū & annos tuos crudeli. Fatuus est qui rē ita pretiosam sicut est tēpus dat hosti suo crudeli, expēdēdo illud in seruitiū dæmonū. ¶ Secūdo posūt ualere ad hoc exēpla creaturarū, quæ quodāmodo uidentur tempus cōsiderare quantum possunt. Accepta enim opportunitate operandi operātur, nec permittūt tempus uacuum transire. Vnde Eccle. 3. Omnia tempus habēt. ¶ Tertio debet mouere hominem ad tēporis conseruationem ipsa natura tēporis. Tēpus enim breue est, & uelociter trāsit: & postquā transierit, recuperari nō potest. Ad primū pertinet quod legitur Iob. 14. Breues dies hominis sunt. Et debemus intelligere breuitatem istā respectu uitæ æternæ, cui debemus prouidere tēpore

pore isto. De breuitate etiã ista tãgitur in Psal. ubi dicitur: Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præteriit. De hac etiã breuitate dicit Senec. Si multũ ætatis esset, parcè dispẽsandum erat ut sufficeret necessariis. Nunc quę demẽtia est supuacua discere in tẽporis egestate? De uelocitate uerò legitur Iob 7. Dies mei uelocius trãsierũt. Et Seneca: Infinita est uelocitas temporis. Pũctum est quod uiuimus & puncto minus. Item Iob 9. Dies mei ueliciores cursore fuerunt. De irreuocatione temporis, dicit beatus Bernard. Non parũ ęstimes tempus quod in factis uel in dictis expẽditur otiosis. Volat enim irreuocabile uerbũ, uolat tẽpus irreuocabile, nec aduertit insipiens qd amittat. ¶ Quarto potest ualere ad hoc pretiositas tẽporis. De qua Bernar. Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie uilius reputatur. Ostenditur autẽ pretiositas temporis tripliciter. Primo, per hoc quòd possessio tẽporis ualde rara est, quantum ad hoc ꝙ unicum tẽpus est semper, sicut de phœnice dicitur, quod est phœnix unica semper auis. unde quum omne rarũ pretiosum sit, ualde pretiosum debet esse tempus. Secundo ostẽditur ex hoc, quòd aliquis locus est in quo plus amaretur una hora tẽporis ad agendum pœnitentiã, quàm tanta massa auri quantus est totus mundus. Locus ille infernus est. Tertio ostenditur ex hoc quòd in una hora temporis potest homo promereri dimissionem pœnæ æternę, & peccatorum suorum remissionẽ, Dei gratiam & æternam gloriam. ¶ Quinto põt ualere ad hoc, si cõsideramus nos debitores esse totius temporis nostri. Nec debemus etiam illud soli creditori, sed pluribus. Fatuus enim est, qui multis debitis obligatus est, si prodigè expendit. Debita nostra ostendit nobis beatus Bernard. dicens: O si cognouisses quàm multa & quàm multis debeas, uideres ꝙ nihil est quod facis. Primo, Christo debes omnẽ uitam tuã, quia ipse pro tua posuit suam. Secũdo exigunt præterita peccata mea futuram uitã meam, ut faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitẽ omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quid si tertium debitorem ostendam, qui eam uendicet sibi? Puto ꝙ desideres gloriam quã oculus nõ uidit. Nónne ad hanc emendam, totum te & quodcũq; poteris dare oportebit? Et cùm omnia compleueris, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. ad Rom. 8. Quarto debitori debes totum quod es, à quo totum habes, qui te fecit & benefecit: & cuncta ministrat cui horũ proponis reddere quod debes. ¶ Sexto deberet hominem mouere ad conseruationem tẽ-

poris

poris hoc, quòd oportebit districtam rationē de eo reddere coram Deo. Omne enim tēpus tibi impensum requiretur à te qualiter sit expēsum, sicut dicit beatus Bern. Et sicut capillus nō peribit de capite: ita nec momentum de tēpore peribit. Vnde Psal. Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Et Thrē. 1. Vocauit aduersum me tēpus, ut conterat electos meos. Beneficium temporis multum erit aduersus homines, etiam aduersus eos qui boni uidētur esse. Valdè enim ingrati apparebunt illi, quibus Dominus tantū beneficium dabat singulis momentis, quantum est beneficium temporis, qui tāto beneficio nō cessauerunt ab impugnatione ipsius. ¶ Septimo deberet homines mouere ad idem hoc, quòd tempus quodam speciali modo est nostra possessio. unde Sene. Reliqua à nobis aliena sunt, tēpus tantum nostrū est. Tali modo tempus nostrum est: quòd si tempus amittimus, quodammodo nosmetipsos amittimus: qui medietatem sui tēporis amisit, quodammodo dimidiū se amisit. ¶ Octauo debet mouere nos ad tēporis cōseruationem hoc, quòd temporis amissio quædā mors est. Est enim amissio uitæ. unde Sene. Quē mihi dabis qui aliquod pretium tēpori ponat, qui intelligat se quotidie mori? Idē: Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars uitæ, Et tūc quoquē cùm crescimus, uita decrescit: queādmodū clepsidra non extremum stillicidium exhaurit, sed quicquid antè defluxit: sic ultima hora qua esse desinimus, non solum mortem facit, sed sola consummat. Et conseruatio temporis in hoc attēditur, ut in Dei seruitio expēdatur: & sic ex tēpore quodammodo summato æternitas in futuro colligatur. Illi uerò qui prodigè tēpus expēdit, frequenter accidit, quòd citius tēpus amittat. Viri enim impii nō dimidiabūt dies suos. Et implebitur in eo illud Eccl. 29. In tēpore redditionis postulabit tēpus.

De alijs sex quæ ualere possunt ad detestationem acediæ.

CAP. IIII.

PRæter prędicta sunt sex alia quę possunt ualere ad detestationem acediæ. ¶ Primū est hoc, ꝙ ipsa inquinat pulchriorem partem ecclesiæ, scilicet uiros contemplatiuos. Et est mirū ꝙ illi sunt magis acediosi, q̄ minus esse debuerunt. Viri enim contemplatiui, quorū esset non solum currere, sed uolare (aues enim spirituales sunt) ad modū testudinum lentissimè incedūt. unde iam non potest dici de illis illud uerbū Esa. 40. Qui sunt isti qui ut nubes uolant, sed uelut mortui immobiles stāt? Vnde necesse habent frequenter orare, exemplo Dauid, ut in uia Domini uiuificentur, & ut pennæ colūbæ eis dentur, ut uolare pos-

posſint & requieſcant. ¶ Secundo poteſt ualere ad deteſtationem acediæ hoc, quòd ille qui hoc uitio à diabolo capitur, ignominioſius capitur cæteris peccatoribus. ſola enim ignauia capit eum, & quãdoque ſolus timor. unde Prouer. 18. Pigrũ deiicit timor, & animæ effœminatorum eſuriẽt. Multum poſſet erubeſcere ille quẽ ſolus timor deiecit de equo uirtutum, cùm timor non ſit niſi quædam pictura terribiliũ. Præterea cùm timor ſit de malo futuro, ille quem timor uincit, quodãmodo uincitur ab hoſte qui nondũ eſt, ſed futurus, & quandoque etiam futurus nõ eſt. unde Sene. Illud tibi præcipio, ne ſis miſer ante tempus. Illa quæ uelut imminentia expauiſti, fortaſsis nũquam uentura ſunt. ¶ Tertio poteſt ualere ad deteſtationẽ acediæ hoc, quòd homo acedioſus ualde ignominioſe detinetur captus. Nõ enim ligatus eſt uinculis ferreis, imò nec ſtupeis, ſed potius nullis. Sola enim deſidia detinetur: nec habet aliquem carcerem quo claudatur, uel cuſtodes quibus cuſtodiatur, niſi prout ſummat. unde Prouerb. 15. Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum. Homini pigro uidetur ꝙ uiæ ſibi ſpinis clauſæ ſint, & quòd nullo modo fugere poſsit de manibus diaboli. Videtur ſibi quòd ſi cõuertatur ad Dominũ, ſtatim debeat mori. unde Gene. 4. dicit Cain: Oĩs qui inuenerit me, occidet me. Idem legitur Prou. 22. Dicit piger, Leo eſt foris, in medio platearum occidendus ſum. Et 26. Dicit piger, Leo eſt in uia, in itineribus leæna. Mirũ eſt quare ita timẽt pigri cõuerti ad Dominũ, cùm uideãt eos qui ad Dominũ conuertũtur, diutius uiuere, & pulchriores eſſe. ¶ Quarto põt facere ad deteſtationẽ acediæ hoc, quòd uitiũ iſtud ſolum uel maximè homines infeſtat & impugnat, quãdo ſunt in ſeruitio Dei. unde partẽ Dei nititur ei auferre, nec parũ deteriorat eã: quãdoq; enim efficit ut pſalteriũ unum cũ faſtidio & acedia dictũ minus ſit gratũ Deo, quàm pſalmus unus cũ deuotiõe & hilaritate dictus. unde Hierony. Malo pſalmũ unũ cũ hilaritate mẽtis decãtare, quàm totũ pſalteriũ cum faſtidio & torpore & acedia. ¶ Quinto poteſt ualere ad deteſtationẽ acediæ hoc, ꝙ acedia eſt ualde grauis infirmitas. Tria autẽ faciũt ad grauitatẽ iſtam. Primum eſt hoc quòd illi qui laborãt hac infirmitate, neſciunt ſe infirmos eſſe: unde ſe ſapiẽtes eſſe reputãt, & alios iudicãt. Ideo dicitur Prou. 26. Sapiẽtior ſibi uidetur piger, ſeptẽ uiris loquentibus ſentẽtias. Periculoſa uerò ſolet eſſe infirmitas quę nõ agnoſcitur, quia eius remedium non quæritur. unde Bern. Scio lõgius à ſalute abſiſtere membrũ quod obſtupuit, & ægrum ſeſe non ſentientem peric

periculosius laborare. Secundo facit ad grauitatem huius infirmitatis eius prolixitas. Est enim acedia uelut febris lassa. Vnde de illa potest intelligi quod dicitur Eccl.10. Langor prolixior grauat medicũ. Tertio facit ad grauitatem huius infirmitatis hoc, quòd reddit hominem impotentem ad operandum. unde significatur per paralysim Matth.8.& Matth.9.per ariditatem manus. Matt.12.ubi legitur sic, Et ecce homo habens manũ aridã &c. Acediosus manũ dexteram aridam habet, sed nõ sinistrã: quia impotens est ad bene operãdum, sed non ad male operãdum. unde Zach.11. dicitur de malo pastore: Brachium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter tenebrescẽs obscurabitur. Tunc oculus dexter obscuratur, quãdo pastor ad spiritualia cæcus efficitur. Acedia est uelut febris illa quæ dicitur ethica, quæ prouenit ex cõsumptiõe naturalis humiditatis. Sic acedia ex defectu humoris gratiæ. Sexto põt ualere ad detestationẽ acediæ hoc, quòd acediosus iniquus est in Deũ: quia defraudat eum in lucro talenti quod ei cõmisit. Iniquus est in proximũ, & quia eum scandalizat, & quia defraudat eũ in hoc ꝙ uult comedere & bibere sicut & ipse, & tamẽ nõ uult laborare sicut ipse. In seipsum etiam iniquus est qa hostes suos nutrit à quibus perimatur, scilicet uitia.

De diuersis generibus peccatorum quæ ad hoc uitium pertinent, PARS II. *quæ habet* XVII. *capitula.*

De tepiditate & malis quæ in homine tepiditas facit. CAP. I.

DIcto de his quæ faciunt ad detestationem acediæ, cõsequenter dicendum est de diuersis speciebus uitiorum, quæ ad acediam pertinent. Videntur autem ista xvi. uitia ad acediam pertinere, Tepiditas, mollities, somnolentia, otiositas, dilatio, tarditas, negligentia, imperfectio siue imperseuerãtia, remissio, dissolutio, incuria, ignauia, indeuotio, tristitia, tædium uitę, desperatio. ¶ Tepiditas est paruus amor boni. Et uidetur esse tepiditas prima radix in peccato acediæ, & ex hac uidẽtur nasci cętera uitia enumerata. *Facit* aũt tepiditas multa *mala* in homine. ¶ Primo Deo uomitũ ꝓuocat, ut prius ostẽsum est. Tũc tepidus à Deo euomitur, quũ in deteriora labi permittitur, uel impœnitẽs moritur. ¶ Secundo fiduciã tẽtãdi & accedẽdi diabolo præstat. De multis enim uitiis tentat diabolus hominẽ tepidũ, de quibus non auderet tentare hominem feruẽtem. unde dicit authoritas, Ollę feruenti muscę non insident. Tertio reddit hominem quasi impotentẽ & contractum: ut patet in illis qui cùm ualde fortes sint, nõ possunt sextam partem pœnitentię facere

quam

quam fecit uetula una, quod accidit propter tepiditatem, scilicet quia paruũ habent desiderium agendi pœnitentiã, unde Bern. Forsitan ideo non possumus, quia non multũ uolumus. Tepiditas etiam facit ut homo petat, & nõ accipiat. Accidit enim quod aliquis xx. annis non accipit quod in oratione petit, quia petit tepidè, quod alius qui feruenter peteret, una die impetraret, unde August. Seruat tibi Deus quod nõ uult cito dare, ut & tu discas magna magnè desiderare. Tepiditas etiam facit ut homo semper pugnet nec unquam uincat, nec illã sublimem promissionẽ uincẽtium unquã accipiat, quæ habetur Apoca. 2. Vincenti, inquit, dabo mãna absconditũ. Tepidus autem adeo remisse agit, ꝙ nunquã peruenit ad retributionem, quæ est in custodia mandatorũ. Quæ tanta est quòd nõ potest dici sicut dicit gl. super illud, In custodiẽdis illis retributio multa. Tepidus similis est homini auaro, de quo dicitur uulgariter, quòd tantum expendit quantũ largus, & tamẽ non habet inde gratiã, nec mercedẽ, qa pro modico multũ perdit. Tepidus semper seminat in præsenti uita, & nũquã metit, qa ad pacẽ animi nõ ꝑuenit. Ideo dicit beatus Bern. cõtra tepiditatẽ istã: Si incipis, incipe ꝑfectè, si imperfectus es, hoc iã ꝑfectè age: si perfectiõis aliqd attigisti, teipsum in temetipso metire,

De mollitie. CAP. LI.

Sequitur de mollitie quæ est impatientia rei duræ. De qua legitur Prouerb. 18. Qui mollis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis. Mollis est ille qui cedit duris: id est, tribulationibus succumbit. Vnde quando in opere inchoato aliquod durum occurrit, ipse ab opere desistit, & talis frater est sua opera dissipantis. Idẽ enim est acsi ea dissiparet. Mollities ista est uelut quædam culcitra, in qua diabolus in homine quiescit. Homo etiã mollis est uelut homo cereus, qui ad ignẽ tribulatiõis quasi liquefit, & ad nihilum redigitur. Ad quantam miseriam deuẽturi sint qui molles sunt, insinuatur Deut. 28. ubi sic legitur: Homo delicatæ uitæ & luxuriosus ualde inuidebit fratri suo, & uxori quæ cubat in sinu suo, ne de eis det carnibus filiorũ suorum quos comedet, eò quòd nihil habeat aliud. & paulò pòst: Tenera autẽ mulier & delicata, quæ super terrã ingredi non ualebat, nec pedis uestigium figere, propter mollitiem & teneritudinẽ nimiã inuidebit uiro suo, quæ cubat in sinu suo super filii & filiæ carnibus. Sũmũ remediũ cõtra mollitiem istã est ignis Spiritussancti, qui lutea cõsolidat, ualet etiam contra istã mollitiẽ assuetudo durorum. unde Bern. Rusticus duros habet neruos, fortes lacertos. Exercitatio hoc fecit, sed

cum corpore mollescit. Dissolutus potest uocari in uerbo proposito qui mollis est, & qui nullo amore ligatus est ad opus bonum, uel qui paralyticus est. Paralysis enim dissolutionē sonat.

De somnolentia, ubi ponūtur duo exēpla quæ ualent contra eos qui nomine cōtemplationis palliant pigritiam suam. CAP. III.

SEquitur de peccato somnolentiæ, quod ad acediā pertinet. Quia sicut legitur Prouer. 19. Pigredo immittit soporem, quod potest intelligi de sopore contemplationis; & de sopore corporis. Somnum contemplationis pigredo immittit in illos qui nomine contemplationis palliant pigritiam suam, nolentes operari aliquid. Contra quos possunt ualere hæc duo exēpla quæ subiungimus. ¶ Legitur in Vitis patrum, quòd quidam peregrinus uenit ad abbatem Syluanum in monte Sina. Et cùm uideret fratres operantes, dixit: Quare operamini cibū qui perit? Maria enim optimam partē elegit &c. Tunc senex fecit ei dari codicem ut legeret, includens eum in cellula. Cùm igitur transisset hora nona circūspiciebat ille utrū quis uocaret illum ad cibū: & ueniēs ad senem interrogauit utrū fratres comedissent. Cui respondit senex: Tu homo spiritualis es, & non necesse habes hanc escā. Nos autē tanquā carnales comedimus, & ideo operamur. Quod cùm audisset, cœpit pœnitere. Cui abbas: Ergo necessaria est Martha Mariæ. Item abbas Ioānes dicebat fratri suo maiori: Vellē semper esse securus sicut angeli securi sunt, nihil operantes, sed sine intermissione Deū collaudantes. Et proiecto pallio suo intrauit in eremum. Et post septimanam reuersus est, & pulsauit ad hostiū fratris sui, q quæsiuit, Quis es tu? Et ille respōdit, Ego sum Ioānes. Et frater dixit: Ioanes angelus factus est, & ultrà inter homines nō est. Ille autē pulsabat, dicēs: quia ego sum. & nō aperuit, sed dimittit eum affligi. Tandē aperuit ei, dicēs, Si homo es, iterū habes necesse operari, ut uiuas. Si autē angelus, quid quæris intrare in cellā? Et ille statim pœnitētiā egit.

¶ *De somno corporis.*

DE somno uerò corporis satis planū est, quia pigredo immittit eū. Multi enim ex pigredine conantur ad dormiendū, cùm tamē dormire nō possint. ¶ De somno uerò corporis ad præsens tria ostendemus. ¶ Primo, ostēdemus ea quę sūt reprehēsibilia circa somnū. ¶ Secūdo, ea quæ deberēt homines cohibere à nimietate somni. ¶ Tertio, quæ sint necessaria ad hoc ꝙ aliqs dormiat prout debet.

¶ *Quinq; reprehensibilia sunt circa somnum corporis.*

QVINQVE uerò reprehēsibilia sunt circa somnū. ¶ Primo, nimietas somni: ad qđ pertinet

tinet illud Prou.33. Vsq; quo piger dormis? ¶ Secũdo, reprehẽsibilis est circa somnũ brutalitas: uidelicet quãdo aliqs dormit ut porcus. unde Ber. Carnalis somnus & brutalis: & sicut dicitur Iethe⁹ abominãdus est seruo Dei. Idẽ: Caue inquantũ potes serue Dei, ne sit somnus tuus ut reges lassi, sed sepultura corporis suffocati. ¶ Tertio, reprehensibilis est tristitia in surgendo à somno. unde Ecc.32. Hora surgẽdi nõ te tristet. ¶ Quarto, reprehẽsibilis est pigritia in surgẽdo à somno. unde legitur Eccle.29. Sicut ostiũ uertitur in cardine suo, ita piger in lecto suo. ¶ Quinto reprehẽsibilis est circa somnũ inopportunitas somni: ut quãdo aliqs dormit quãdo nõ esset dormiẽdũ, ut in tempore oratiõis. Cõtra illud 1. Pet. 4. Estote prudẽtes, & uigilate in orationibus. uel cùm aliqs obdormit in sermone, uel lectiõe: iuxta illud Eccl.22. Cũ dormiẽte loquitur qui narrat stulto sapiẽtiã. Si stultus nõ habuisset uolũtatẽ dormiẽdi per duos dies: tamẽ tẽpore lectionis uel sermonis dormiret. Tẽpus etiã in quo dormiendũ nõ est, tẽpus matutinũ est. Illud enim tẽpus nõ est somno occupãdum: quia ualde utile est & studio, & orationi, & diuinæ laudi, & Dei consolatiõ frequentius tempore illo recipitur. ¶ Ad primũ pertinet quod dicitur in Psal. Mane astabo tibi &c. Et ad secũdũ pertinet qđ legitur Iob 8. Si diluculo cõsurrexeris ad Deũ, & omnipotentẽ fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & pacatũ reddet habitaculũ tuum. Et Sap.16. Oportet præuenire solẽ ad benedictionẽ tuã, & ad ortũ solis te adorare. Primo pauperi qui eis occurrerit, cõsueuerunt diuites dare: sic dominus libẽtius eos exaudit, q mane ualde orant eum. Ad hoc autẽ ꝙ matutina hora sit idonea ad laudandũ Deum, pertinet illud quod legitur Iob 38. Cùm me laudarent simul astra matutina, & iubilarẽt omnes filii Dei. Astra matutina sunt uiri cõtemplatiui, qui horis matutinis præcipuè laudant Deũ. Ad hoc uerò ꝙ consolatio Dei matutinis horis præcipuè recipiatur, pertinet illud Iob 7. Visitas eum diluculo. & illud Esa.26. De mane uigilabo ad te. Et Exod.16. Filii Israël colligebant manna hora matutina. Ad significãdũ, quòd tunc dulcedo Spiritussancti colligenda est. Sicut corporũ amatores stabiliunt corpus aliquid in mane gustãdo: sic dulcedine Spiritussancti in mane stabiliẽdus est spirit⁹. Vndè ad Heb.13. Optimũ est gratia stabilire cor.

¶ *De tribus quæ deberent homines cohibere à nimietate somni.*

TRIA autẽ sunt quæ deberẽt homines cohibere à nimietate somni. Primo exẽpla, ad qđ pertinet illud uerbũ Aug. prius positũ: indecẽs est Christiano, si radius solis inueniat eum in le-

cto, Scd'o hoc, ꝙ somnus absq; necessitate, est tẽporis amissio. unde Bern. Quantũ ad debitũ cõtinui profectus, nihil ita deperit de uita nostra, quàm quod somno deputatur. In ueritate somnus est quasi quędã species uel imago mortis. Tertio deberet cohibere homines à nimietate somni multiplex malũ qd' in scripturis legitur ex somno accidisse. Et de hoc sufficiat ponere quinq; exẽpla. Primũ exẽplũ est Iudi.4. de Sisara, qui cùm bibisset lac, obdormiuit, & interfectus est à Iahel, clauo in cerebro eius defixo. Secũdũ exemplum est Iudic.16. de Sampsone, quem Dalila fecit obdormire super genua sua, & rasis septẽ crinibus, captus est & exoculatus. Tertiũ exẽplũ est in Iudith 13. de Holoferne, qui dormiens à muliere Hebręa interfectus est. Quartũ exẽplũ est Mat.26. ubi Apostoli somnolẽti legũtur Christũ amisisse. Quintũ exẽplũ est Act.20. de quodã adolescente, nomine Eutycho, qui cũ disputãte Paulo, graui emergeretur somno, cecidit de tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.

¶ *De tribus necessarijs homini ut debito modo dormiat.*

TRIA autẽ necessaria sunt homini ad hoc ꝙ debito modo dormiat. Primo, necessarium est ei ut uigilãdo laboret, unde Eccl.5. Dulcis est somnus operãti siue parũ, siue multũ comedat. Homo otiosus affligitur nõ solũ dormiendo, sed etiã uigilãdo. Secũdo, necessariũ est ei ut sobriè potu & cibo utatur. Tertio, ut sensus suos sobrios custodiat. unde Ber. Sobriũ cibũ, sobrium sensum, sobrius sequtur somnus.

De otiositate, & quòd stultus sit otiosus. CAP. IIII.

CIrca hoc peccatũ, primo ostendemus quàm stultus sit qui otiũ diligit. Secũdo ostẽdemus, ꝙ otiosi licet semper reprehensibiles sint, præcipuè tamen tempore gratiæ reprehẽsibiles sunt. Tertio tangemus ea quæ attendenda sunt alicui in occupatiõe quã uult eligere. Quàm stultus uerò ille sit qui otium diligit, ostẽditur Prou.12. ubi sic legitur: Qui operatur terrã suam, satiabitur panibus: qui autẽ sectatur otiũ, stultissimus est. Non solum stultus est talis uel stultior, sed etiam stultissimus.

¶ *De tribus gradibus stultitiæ.*

PRIMVS gradus stultitiæ est, uitã suã negligere, ei necessaria quærendo. ¶ Secũdus gradus est, uitam suã hostibus indefensam exponere. ¶ Tertius gradus est, hostes qui eũ interimant pascere. Hos tres gradus stultitiæ habet qui sectatur otiũ. Vitæ enim æternæ quæ futura est nõ prouidet; hostibus etiã suis, scilicet uitiis & dęmonibus sę exponit, ut iam ostendetur. Hostes etiam suos nutrit, quia otio uitia nutriuntur, & impinguãtur: sicut & anseres & etiam equi solent otio impinguari.

¶ De

¶De XII. *stultitijs hominis otiosi.*

ET possumus assignare XII. stultitias quę sunt in homine otioso. ¶Prima stultitia est, quòd ipse diabolo locũ facit. Contra illud Apostoli ad Eph. 4. Nolite diabolo locũ dare, unde uidetur diaboli societatẽ amare. Apud hominẽ occupatũ nõ habet diabolus ubi possit esse: qa res perfectè occupata nõ est capax alterius rei. Ideo dicit Hiero. Semper aliquid boni operis facito, ut te diabolus inueniat occupatum. Ex hoc uerò ꝙ aliquis in se diabolo locum facit, iã est indignus omni loco prꝉterquàm inferno, unde primus locus otiosi est infernus, sicut & diaboli. Quod sic potest ostendi. Constat ꝙ otiosus cælo non recipietur. Cælum enim merces erit tantum eorum qui operarii fuerint. unde Matthæ. 20. Voca operarios, & redde illis mercedem. In paradiso etiam terrestri nõ recipietur. Vnde Gen. 2. Tulit dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso uoluptatis ut operaretur. In purgatorio etiam non recipietur. unde Psal. In labore hominum nõ sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Otiosi nõ laborãt cum hominibus, & ideo nõ flagellabuntur cum hominibus in purgatorio, sed cùm dæmonibus in inferno. Otiosus etiã indignus est esse in mundo isto. unde Luc. 13. de ficulnea sterili. Succide eam, ut quid terrã etiã occupat? Relinquitur ergo ꝙ solũ in inferno digni sunt otiosi. ¶Secunda stultitia est, ꝙ otiosus in tali statu se ponit ꝙ brutis animalibus inferior est, quo ad hoc quod brutis animalibus licitũ est comedere: homini uerò otioso prohibet hoc Apostolus 2. ad Thes. 3. dicẽs: Si qs non uult operari, nec manducet. homo otiosus est uelut homo mortuus. unde Sen. Otiũ sine literis, mors est, & uiui hominis sepultura. Et Eccl. 9. Melior est canis uiuus leone mortuo. Leo mortuus est aliqs magnus otiosus, cui præualet canis uiuus: id est, aliquis uilis sternue operãs. imò etiam homo otiosus est plusquã mortuus, unde in epist. Iudæ dicitur de quibusdam, ꝙ sint arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ. Arbor in autũno plantata quando fructũ facit, sero facit illũ. Sic aliqui dum sani sunt, otiosi uolunt esse: sed in articulo mortis tunc primo uolũt fructũ pœnitentiæ facere. Ideo frequenter accidit ꝙ absq; fructu decedũt. Et tales homines infructuosi quasi bis mortui sunt: qa nõ solũ mortis tẽporalis, sed etiam æternæ sunt debitores. In quo deterioris cõditionis sunt quàm bruta animalia. Illa enim solam mortẽ temporalẽ debẽt. ¶Tertia stultitia est, quòd ex negligentia excolendi se, fructum suupsius amittit. Si quis uineam haberet in qua mille asinatas uini posset colligere, ualde re-

putaretur fatuus & infelix ab omnibus, si ex negligentia excolendi eam, fructum illũ amitteret. Fructus quẽ quis in se colligeret, si se diligenter excoleret, præualeret uino regni uni⁹. Quàm fatuus est ergo qui ex negligẽtia tantũ fructum amittit, quẽ in se colligere posset? Multum deberet cõfundi talis. Ideo dicit Sene. Turpissima iactura est, quæ per negligentiam fit: Turpissimam ideo uocãt eam, quia est erubescẽtia plena. Nemo est ita pauper qui de fructu oris sui ita ditari non posset, si bene excoleret illud. unde Prouer. 12. De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis.

¶ *De octo fructibus oris.*

EX ore suo posset homo colligere octo genera fructuũ ualde pretiosorũ, non solũ per annum uel per mẽsem, sed etiã singulis diebus, si quis bene excoleret os suũ. ¶ Primus fructus est Dei laudatio. ¶ Secundus est gratiarũ actio: pretiositas uerò horum fructuum ex hoc manifesta est, ꝙ cælestes arbores tales fructus ferũt. Ibi enim sonat gratiarum actio & uox laudis. Iuxta uerbum prophetæ. Tertius fructus est oratio. Cuius fructus pretiositas manifesta est, ex hoc ꝙ ab angelis in cælis defertur. unde Tobiæ 12. dicit angelus: Quando orabas cũ lacrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam domino. Nõ est uile xenium uel donũ quod à tantis nuntiis Deo præsentat. Ex uirtute etiam orationis manifesta est pretiositas huius fructus. De qua dicit Greg. Magna uirtus orationis quæ effusa in terris cęlo operatur. ¶ Quartus fructus est confessio. Cuius fructus pretiositas patet ex hoc, ꝙ Deus uult fructum istũ semper ante se habere. unde in Psal. Cõfessio & pulchritudo in conspectu eius. Cõsueuerũt diuites quãdo diuersi fructus portãtur ante eos, illũ retinere ante se, quẽ præ cæteris amãt. Ideo autẽ dominus amat confessionẽ, quia confessio efficit & custodit pulchritudinẽ. Pretiositas etiam huius fructus ex hoc patet, ꝙ nullus Deo adeò displicet, qui non placeat ei, si fructũ humilis cõfessionis ei offerat, uel etiã offerre proponat. unde Psal. *Dixi*, cõfitebor aduersum me *iniustitiam* meã domino &c. Latro dũ in cruce humilem cõfessionem Deo obtulit, à patibulo inferni se absoluit, & regnũ æternũ meruit. ¶ Quintus fructus est modestia quæ in hoc attenditur, ut homo modum ponat in uerbis suis, quo ad quantitatẽ, & ut loquatur qualia debet loqui, scilicet uera, & quę ad Dei sint gloriam & proximi utilitatẽ, & ut loquatur qualiter debet loqui, scilicet nõ clamose. Pretiositas huius fructus patet ex hoc, qd' legitur Prou. 17. Qui moderatẽ sermones suos prudentissimus est. ¶ Sextus fructus est abstinẽtia,

tia, cuius fructus pretiositas patet ex hoc, quod tantæ uirtutis est abstinentia, quòd uitã hominis prolõgat. unde Ecc. 37. Qui abstinens est, adiiciet uitam. Talis uirtutis dicũtur fuisse fructus arboris solis & lunę. De quibus legitur in historia Alexãdri. Sacerdotes enim solis & lunæ fructibus illis uescẽtes, referuntur uixisse annis XL. absque læsione. ¶ Septimus fructus est, fraterna eruditio. Fructũ istũ specialiter ferre uoluit ipsum lignũ uitæ: scilicet ipse filius Dei. Mar. 1. Eamus in ciuitates & uicos proximos, ut ibi prædicem, ad hoc enim ueni. ¶ Octauus fructus est, fidelis reclamatio, quãdo homo uidet iniurias inferri Deo uel proximo. Pretiositas uerò huius fructus manifesta est ex eius raritate. Pauci enim inueniuntur qui istum fructũ habeant. Vnde Prouer. 20. Multi misericordes uocãtur: uirũ autem fidelẽ quis inueniet? Videmus quotidie fratres nostros à canib[illegible] dilacerari, & nõ est qui reclamet: id est, à detractoribus. Imò, quod plus est, uidemus ipsum Deũ à lusoribus crucifigi, & nõ est, qui inde loquatur. Illi qui solo uerbo possent Dei has contumelias impedire, nõ curãt de hoc loqui. ¶ Quarta stultitia otiosi est, quod ipse exponit se absq; defensione hostibus suis. Otiosus est, sicut signũ ad sagittã. Potest enim à dæmonibus undiq; sagittari. Vnde potest dicere illud Thrẽ. 3. Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittã. Occupatio uelut quidam clypeus est contra sagittas diaboli. unde Poëta: Otia si tollas, periere Cupidinis arcus. Est etiã otiosus uelut castrum absque muro. Vnde Ezech. 38. Ascendã ad terrã sine muro. Verbũ est diaboli, Veniã ad quiescẽtes habitantésq; secure. Homo uerò occupatus est uelut castrum bene clausum. unde Aug. Nõ facile capitur à tẽtatore, qui bono uacat exercitio. Homo otiosus non tantũ uni hosti expositus est, sed etiã pluribus. Vnde habetur in Vitis patrũ, quod dixerũt seniores operantẽ monachum dæmone uno pulsari, otiosum uerò innumeris spiritibus deuastari. ¶ Quinta stultitia est, quod cùm ipse ualde pauper sit, & nihil lucretur, tã largè expendit res ualde pretiosas, scilicet tempus suũ, & bona sua naturalia: unde in hoc negotio nihil est deterius otio, quod non solum noua nõ acquirit, sed etiã parta cõsumit. ¶ Sexta stultitia otiosi est, quod ipse facit quasi receptaculum omniũ sordium. unde Ber. Omnium tentationũ & cogitationum malarũ & inutiliũ sentina est otium. In sentina sordes recipiũtur in nauibus marinis: Sic cor otiosi quasi omnes sordes recipit uitiorũ. Licet autem otium origo possit esse omniũ peccatorum, spiritualiter tamẽ occasio est istorũ peccatorũ, scilicet luxuriæ, uerbositatis, nugarum,

tum, & curiositatis, & superbiæ. De peccato luxuriæ habemus exemplum Dauid, qui dum occupatus fuit bellis; cõtinens fuit, postea uerò tẽpore otii adulterium cõmisit: ut legitur 2. Reg. 11. Salomõ etiã dum occupatus fuit circa templũ & alia ędificia, nõ ita infatuatus fuit in amore mulierũ, ut postea quãdo factus est otiosus. Poëta etiã dicit: Quęritur Aegisthus quare sit factus adulter. In prõptu causa est, desidiosus erat. & Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ superbia, saturitas panis, abundãtia & otiũ. De uerbositate & curiositate legit' 1. ad Tim. 5. Adolescẽtiores uiduas deuita. Et subditur, Discũt enim circuire domos, non solũ otiosæ, sed etiã uerbosæ, & curiosæ, loquẽtes quæ nõ oportet. De nugis uerò dicit beatus Ber. Otiositas est mater nugarũ, nouerca uirtutum. De superbia uerò dicitur in Psal. In labore hominũ non sunt, & cũ hominib. nõ flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia. ¶ Septima stultitia otiosi est, ꝙ ipse secũ uult habere qui eum de malitia instruat: unde si sapiẽs sit, nõ faciet mala. Otiositas quasi quædã magistra malitiæ est. unde Ecc. 33. Seruo malenolo tortura & cõpedes: mitte eum in operationem ne uacet: Multam enim malitiam docuit otiositas. ¶ Octaua stultitia otiosi est, ꝙ quum ipse sit submersus in profundo stultitiæ, sine malitia nõ uult tamen porrigere manum ad laborẽ, licet aliter euadere non possit. Vnde Senec. A stultitia nemo emergit, nisi manũ porrigat ad laborem. Homo otiosus, qui nõ uult se occupare ut à peccato possit exire, tali stultitia laborat quali laboraret ille, qui cecidisset in aquã profundã, & pigritaretur manum porrigere ad arborem sibi proximũ: quũ tamen aliter nõ posset à naufragio liberari, occupatio bona lignũ uitæ est, his qui apprehenderint eam. Et frustra laborat otiosus ad exeundum à peccatis, nisi se occupet. ¶ Nona stultitia otiosi est, ꝙ ipse quiescit quãdo laborandum esset, scilicet in præsenti: & ideo laborabit quãdo esset quiescendum, scilicet in futuro. In quo similis est illi qui dicit Esa. 14. *Sedebo in monte testamẽti, in lateribus aquilonis.* Cui dicit beatus Bern. O impudẽs & imprudens, milla milliũ ministrant ei, & decies centena millia assistebant ei, & tu sedere præsumis. Mundus iste locus laboris est. Vnde Iob 5. Homo nascitur ad laborem, & auis ad uolãdũ. Vnde dictum est ad Adam quando erat eiiciendus à paradiso, & ponendus in terra ista: In sudore uultus tui uesceris pane tuo. ¶ Decima stultitia otiosi est, ꝙ ipse uult Deum quodammodo præire, dũ solus uult quiescere, & non laborare, cùm dominus sex diebus operatus sit, & in septimo

ptimo requieuerit. Vnde Gene. 2. Compleuitq; Deus die septimo opus suum, quod fecerat, & requieuit ab omni opere quod patrarat. ¶ Vndecima stultitia otiosi est, quod ipse refugit illud, quod est iocũditas & sanitas tã animæ quàm corporis, scilicet moderatum laborẽ. ¶ Duodecima stultitia otiosi est, quod ipse diligit illud unde Dei maledictionem incurrit, & inde in uniuersitatẽ uitiorum incidit. Ad primũ pertinet, quod legitur Mathæi uicesimoprimo de ficulnea, quam dominus maledixit, ideo quod esset sine fructu. Ad secundum pertinet illud uerbum Bernardi, Summa mentis malitia est, otium iners.

¶ Quàm reprehensibiles sint otiosi tempore gratiæ.

SEQVITVR uidere quare potius reprehẽsibiles sint qui tẽpore gratiæ sunt otiosi: quàm qui fuerũt antè otiosi. Quod patet ex hoc quod legitur Matt. 20. Quid hic statis tota die otiosi? Illos reprehendit paterfamiliàs quos otiosos inuenit undecima hora. Per quos significantur illi qui sunt otiosi in tempore gratię. ¶ Et possunt super hoc quatuor causæ assignari. ¶ Prima causa est hæc, quod dominus dedit nobis formam iam laborãdi & exemplum. Vnde ad Phil. 2. Exinaniuit semetipsum formã serui accipiens. Magna superbia esset, si uellet quiescere seruus, ex quo laborat dominus. Vnde Matthæi 10. Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. ¶ Secunda causa est, quia tempore gratiæ sumus serui emptitii: & ideo magis ad laborem tenemur. Vnde Apostolus 1. ad Corin. 6. Empti estis pretio magno. ¶ Tertia causa est, quia melior merces nobis promittitur. Iudæis enim promittebatur terra, nobis uerò promittitur cælũ. Vnde Mat. 3. Pœnitentiã agite, appropinquauit enim regnũ cælorum. ¶ Quarta causa est, quia etsi spiritualibus, qui erãt in ueteri lege promitteretur regnũ cælorum sub figura terræ promissionis, tamẽ illa multũ illis differebatur. Nõ enim acceperũt mercedẽ suã usq; post passionem Christi. Nimis erat lõga uia in paradisum, quãdo oportebat ire per infernum: sed modo in momento uno lucratur aliquis paradisum, ut cũ post uerũ baptismũ decedit, uel cum post tantã contritionẽ quæ sufficiat ad deletionem culpæ & pœnæ. Vnde Ber. in persona ecclesiæ: Labor meus uix est unius horæ: & si amplius, præ amore nõ sentio. Vnde Lu. 14. Misit dominus seruũ suũ hora cœnæ dicere inuitatis ut uenirent, quia iã parata sunt omnia. Hora cœnæ est tẽpus gratiæ, in quo oĩa sunt parata: quia nihil amplius necesse est ad hoc, quod aliquis ad æternam cœnam introducatur, nisi quod manus suas lauerit: id est, purgatus perfectè fuerit.

¶ *Quòd tria sint attendenda circa occupationem.*

SEQVITVR uidere quid attendendum sit in occupatione quam aliquis eligit. Tria autem attendenda sunt circa eam, scilicet ꝙ occupetur. Vnde Hieronymus: Semper aliquid boni facito, ut te diabolus inueniat occupatum. Et ut tędium remoueat, iuxta illud uerbũ Senecæ, Occupatione bonarum artium occupandi sumus, quoties male habet inertia impatiẽs sui. Et ut utilitatem habeat. Pro uitando enim otio, otiosa sectari ridiculum est, ut dicit Ber. Idem: Non tantummodo agendũ est, ut cũ aliqua delectatiõe uel sine grandi nausea dies trãsigatur: sed ut etiam de peracta dieta ad perfectum mẽtis semper aliquid in conscientia resideat: aliquid in thesaurum cordis quotidie congeratur. Magis attendẽdum est etiam in occupatione, quòd occupet animum, quàm quòd occupet corpus. Item secundũ Ber. Meliora sunt exercitia spiritualia, quàm corporalia. Et inter corporalia melius est, quod similius est spiritualibus, ut scribere. Et notãdum, quòd quidam nolũt operari: quia hoc sibi dedecus reputant. Credunt enim honorabiliores burgenses esse illos qui nihil agunt, nisi ꝙ comedunt & bibũt, & aliis deliciis intendunt. Sed eadem ratione porcos possunt præferre equis & cæteris animalibus, qui nihil agunt, nisi quòd comedunt & bibunt. Et in ueritate tales homines per porcos etiam significantur Matt. 8. ubi dicunt dęmones domino: Si eicis nos hinc, mitte nos in gregẽ porcorum.

De uitio dilationis. Et primo de dilatione cõuersionis. CAP. V.

SEquitur de uitio dilationis, quo uitio multum laborat genus humanum. unde Seneca: Nemo quicquam habet facti. In futurum enim nostra distulimus. Et nocet hoc uitium multum homini. Vnde uersus: Et nocet, & nocuit semper differre paratis. Item: Qui non est, hodie, cras min⁹ apus erit. Duæ autem sunt species dilationis, quæ multum nocent hominibus: scilicet dilatio conuersionis, & dilatio confessionis, de quibus modo prosequemur. De prima legitur Ecclesiast. 5. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim ueniet ira illius, & in tempore uindictæ disperdet te. Et eiusdem 17. Ne demoreris in errore impiorum. & 21. Fili, peccasti, non adiicias iterum: sed de pristinis deprecare Dominum, ut tibi dimittantur. Ad eandem dilationem potest referri illud Esaiæ 28. Erit eis uerbum Domini, Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: ut uadant, & cadant

retrorsum, & conterantur. Verbum Domini multis est occasio huiusmodi derisionis: multi eñ quando admonẽtur de sua cõuersione, respondent Domino, ad minus facio sic, Mãda remãda &c. Hoc procurat diabolus, ut dum differũt uenire ad Deũ, uadant ad infernum, & cadant retrorsum, id est, improuise moriantur & conterãtur, id est, irrecuperabiliter damnentur. Ad eandem dilationem pertinet illud uerbum Augu. loquentis ad Dominum, Non erat quod tibi respõderẽ dicenti mihi, Surge q̃ dormis: nisi uerba somnolẽta & lẽta modo, ecce modo, sine paululum. Sed illud modo non habebat modum, & illud paululũ ibat in longum. Item August. de eadem dilatiõe: Differebam de die in diem uiuere in te, & non differebã in memetipso mori. Et illud Senecæ: Quidam tunc uiuere incipiunt, cùm desinendum est. Quidã autem desierũt, antequã inciperent. Et illud Sophoniæ 2. Vox cantãtis in fenestra, & coruus in superliminari. Dominus stat ad ostium domus peccatoris, & pulsat. Vñ Apoc. 3. Ecce ego sto ad ostiũ, & pulso: si q̃s audierit uocẽ meã, & aperuerit mihi ianuã, introibo ad illũ.

¶ *De duobus quæ impediunt, ne Deus intret ad cor peccatoris. Et de repromissiõe eius qui differt cõuerti.*

DVO uerò sunt quæ impediũt ne Dominus intret ad peccatorem. ¶ Primũ est hoc, quòd peccator habet oculum ad prospera & læta, cùm potius deberet habere ad tristia, scilicet pericula quæ sibi imminent. Vnde Eccl. 7. Cor sapiẽtũ ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia est. Et ista cogitatio dicitur in prædicto uerbo Sophoniæ 2. Vox cantãtis in fenestra. Et impedit ne Dominus ad peccatorem intret. Exemplum habemus de hoc in ciuitate Ierusalẽ, quæ oculum habebat ad læta, unde gaudebat, cùm fleret dominus pro ea. unde Luc. 19. Videns Iesus ciuitatem, fleuit super eam, dicens: Quia si cognouisses, & tu & quidem in hac die tua, quę ad pacem tibi. ¶ Secundũ quod impedit ne Dominus intret ad peccatorem, est procrastinatio. Et ista procrastinatio est uelut coruus in superliminari, dicens domino pulsanti ad ostiũ, Cras, cras. Prouenit autẽ ista procrastinatio ex hoc, q̃ peccator repromittit sibi lõgam uitam. Vnde Ecc. 29. Repromissio neq̃ssima multos perdidit. Repromissio qua peccator sibi repromittit longam uitam, nõ solum nequam est, sed etiam nequior, & nequissima. Nequã est ideo, q̃a sibi usurpat peccator hoc quod propriũ Dei est, scilicet de futuro tẽpore disponere. unde Act. 1. Nõ est uestrum nosse tempora uel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Et Bernar-

dus dicit ei qui de futuro tempore disponendo præsumit: Quid de futuro miser tã temerarié disponere præsumis, tanquam pater tempora & momẽta in tua, & nõ magis in sua posuerit potestate? Nequior uerò est repromissio ista: quia cùm tẽpus infiniti ualoris sibi à Domino datũ fatuè expẽderit, adhuc tamẽ pręsumit quòd Deus multum tẽporis sibi sit daturus. Tali fatuitate laborãs qua laboraret ille qui thesaurum magnum sibi à patre deditũ ad negotiãdum fatuè expendisset, & adhuc largè expendere uellet, dicens: Bene possum expendere, pater meus satis adhuc mihi dabit. Cui responderi posset: Verũ est: quia ita bene custodisti quę tibi iam dedit. Tales deberent aduertere hoc quòd Dominus tẽpore Noë recidit de tẽpore pœnitentiæ hominibus promisso, secũdũ Strabũ uiginti annos, eò ꝙ uidebat quòd homines pœnitere nolebant. Si uerò Dominus tempus promissum nolẽtibus pœnitere abstulit: quid faciet de his, quibus nullum tempus promisit? Nequissima uerò est repromissio ista: quia talis non tantum tempus sibi datum perdidit, imò etiam in cõtumeliam ipsius largitoris expendit, & futurum tempus in contumeliã eius expẽdere disponit. Qua frõte ergo pręsumit quòd Deus qui ista nouit, debeat sibi longã uitam dare? Ad hãc dilationem potest etiam referri quod legitur Prouerb. 3. Ne dicas amico tuo, Vade, & cras reuertere, cũ statim possis dare.

¶ *De octo quæ mouere deberent ad accelerationem conuersionis.*

OCTO uerò sunt quę deberẽt hominẽ mouere ad accelerandam cõuersionem. ¶ Primũ est, mortis incertitudo. Vnde Lucæ 12. Estote parati, quia qua hora nõ putatis, Filius hominis ueniet. Et Matth. 19. Veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat. Et iterũ Luc. 12. dicitur illi qui dicebat animæ suæ: Anima mea, multa bona habes reposita in annos plurimos, requiesce, comede &c. Stulte, hac nocte repetent animam tuam à te: quę autem parasti, cuius erũt? Et Ecclesiast. 9. Nescit homo finẽ suum: sed sicut pisces hamo, & sicut aues comprehendũtur laqueo: sic capiũtur homines in tempore malo. Et Senę. Nescis quo loco te mors expectet: ideo tu eã omni loco expecta. Quum nesciat homo quo loco mors debeat ei occurrere, nesciat homo quo loco eã magis debeat expectare, in omni loco expectãda est. Vnde Sene. Iuuenes mortẽ habẽt à tergo: senes ante oculos. Licet illud non uideatur ꝙ à tergo est, nihilominus tamen nocere potest, & etiam amplius quàm quod est ante oculos. Sic mors iuuenibus timenda esset ut senibus, licet illi non aduertant.

tāt. Et hoc est unum quod multum deberet homines mouere ad accelerationem cōuersionis, quòd tot homines defuncti sunt qui bene proponebant se quandoque facturos pœnitētiam, & præoccupati morte nō fecerūt, nec de cætero unquam facient. Nimius est thesaurus quē fatuus homo tanto discrimini subiicit, dum differt cōuersionem suam. ¶ Secūdo deberet homines mouere ad accelerationem cōuersionis multiplex bonum quod prouenit inde. De quo bono legitur Thren.3. Bonum est uiro quum portauerit iugum Domini ab adolescentia sua.

¶ *De octo bonis quæ sequuntur accelerationem conuersionis.*

OCTO uerò bona sunt quæ sequuntur ex hac acceleratione. ¶ Primum est, quòd bonitas altius & profundius infigitur, eò quòd inuenit subiectum magis tenerum. unde uersus: Quo semel est imbuta recens, seruabit odorē Testa diu. ¶ Secundū est, quòd homini iocundū est bene uiuere, unde Sapiens: Optima forma uiuendi eligēda est, quā iocundā reddet assuetudo. Ante assuetudinem molestum est equis ambulare, adeo ut oporteat uincula poni in pedibus eorum: postquā uerò consueti fuerint, facile est eis. Similiter pueris in principio molestū est addiscere, adeo quòd uerberibus oporteat eos ad hoc compelli: postquā uerò cōsueuerint, amore literarum patriam suā relinquunt, & multas paupertates & molestias sustinent, ut addiscere possint. Sic bene uiuere qđ primo hominem molestat, per assuetudinem fit homini iocundum. ¶ Tertium bonū est, quòd homo securè uiuit. Vnde Senec. Pulchrum est ante mortem cōsummare uiā, deinde expectare securè reliquam temporis partem. De hac securitate legitur Prou.15. Secura mens quasi iuge conuiuiū. ¶ Quartum bonū est, quòd homo Deo diutius seruit & diutius bene uiuit. Vnde August. Quid differs in crastinum? Lōga uita bona erit, si ipsa uita sit. Vtique si longa erit, melius bona erit. In ueritate quāto habiturus es longiorem uitā, tanto amplius desiderare debes ut bona sit. Sicut aliquis quāto amplius habet de uino, tanto amplius desiderare debet ut bonū habeat, & amplius displicet sibi si corrūpatur. ¶ Quintū bonum est, ꝙ gratius est seruitiū eorum Deo qui cito ad eū cōuertūtur. Illi enim de puro & optimo uitæ suæ, & quasi de flore & uigore Deo offerunt: qui autē tardè nolūt conuerti, quasi fęces Deo reseruāt. Qui timere possunt ne de fæcibus calicis iræ Domini bibant: iuxta illud Psal. Fæx eius nō est exinanita, bibēt oēs peccatores terrę. Isti de uita sua primo offerunt quod pulchrius est & melius in ea diabolo uel mūdo, tāquā domino: reliquias uerò

rò uolunt Domino offerre, illud scilicet de quo mundus nõ curat: cum tamen ea optima & electa debeant esse. Vnde Ecclesiast.13. Fili si habes, benefac tecum, & dignas Deo oblationes offer. Et in libro Numerorum 18. Omnia quæ offertis de decimis, & in donario Domini separabitis, optima & electa erunt. De illo qui quod deterius est, Deo offert, dicit Dominus Malach.1. Offer illud duci tuo si placuerit ei, ac susceperit faciem tuam, dicit dominus exercituum. Et iterum ibidem: Maledictus qui habet in grege suo masculum, & uotum faciens immolat debile Domino, qui rex magnus est, dicit Dominus exercituum. Præcipuè placet Deo seruitium iuuenum. Vnde Dominus Matth.19. Sinite paruulos uenire ad me, & nolite prohibere eos. Et 21. Nunquam legistis: quia ex ore infantiũ & lactentiũ perfecisti laudẽ? ¶ Sextũ bonũ est, quòd homo moritur certus certitudine spei de salute sua. Ecõtrario incertus moritur, qui in fine pœnitet. Vnde Augustin. Si quis positus in ultima necessitate uoluerit accipere pœnitentiã, & accipit, & hinc uadit, fateor uobis nõ ei negamus quod petit, sed non præsumimus. Pœnitentiam dare possumus, securitatem uerò nõ. Nõ dico dãnabitur, sed nec dico liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? Age pœnitẽtiam, dũ sanus es. Si sic agis, ego dico tibi ꝙ es securus: qa pœnitẽtiã egisti eo tẽpore quo peccare potuisti. Si uis agere pœnitentiam quando peccare nõ potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Item Augustinus: Duæ res sunt, aut ignoscitur, aut non ignoscitur: quid horum futurum sit tibi, nescio: tene certum, & dimitte incertum. ¶ Septimum bonum est, quòd ignis purgatorii euitatur. Licet ille qui tardè conuertitur, saluetur: sic tamen saluus erit quasi per ignẽ. 1. ad Corinthios 3. ¶ Octauum bonum est, quòd maius præmiũ recipit. Habet enim Deus unde melius remuneret eos qui sibi diutius seruierũt. Et licet saluetur qui tardè cõuertitur, si uerè, sicut ille qui cito cõuertitur: tamẽ in domo Patris cælestis mãsiones multæ sunt.

¶ *De periculis malæ consuetudinis.*

TERTIO deberet homines mouere ad accelerationem conuersionis magnum periculum malæ consuetudinis. Quod periculum manifestari potest ex diuersis testimoniis scripturarũ quæ subiungentur. Legitur Iob 20. Ossa eius implentur uitiis adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Vitia adolescentiæ si homo in his perseueret, sunt similia guttæ quæ ossa subintrat quæ uix curatur. unde talia uitia nõ relinquũt hominem dum uiuit. unde Prou. 22.

Prouerb

Prouerbiũ est, Adolescens iuxta uiã suã, etiã cùm senuerit, nõ recedet ab ea. Vnde narrat historia Græcorum, quòd Alexander Magnus carere nõ potuit moribus & incessu Leonidis pędagogi sui, & uitiis quibus paruus fuerat infectus. Et Iere. 13. Si mutare põt Aethiops pellẽ suã, aut pardus uarietates suas, & uos poteritis bene facere, dũ didiceritis malũ. A medicis etiã dicitur quòd cõsuetudo sit altera natura. De natura autẽ dictum est, Naturã expellas furca tamẽ usq; recurret. Et secũdũ Aug. Dũ cõsuetudini nõ resistitur, fit necessitas. Quãtum sit periculũ malæ cõsuetudinis, ostẽdit nobis glo. super Matt. 26. ubi Petrus in prima negatiõe dicit, Nescio quid dicis. In secũda cũ iuramẽto negat. In tertia detestatur, & iurat quòd non nouerit hominẽ. Perseuerare in peccato, ut dicit gl. dat incremẽtũ scelerũ: & qui minima spernit, cadit in maiora. Ad ostẽdẽdũ etiã pericula malæ consuetudinis, ualere possunt quæ de Lazaro leguntur Ioã. 11. Lazarus enim figurã tenet eorũ qui sunt in peccato malę cõsuetudinis: de quo dicit Martha, Domine, iam fœtet. Lapis etiã ei erat superpositus. Ligatus etiã erat manus & pedes institis, & facies eius erat uelata sudario. Et ista quatuor spiritualiter reperiuntur in homine, qui est in peccato malę cõsuetudinis. Natura enim ipsius quasi corrupta est. adeò ut ei sapiãt quę debuerunt ei desipere, & ea desipiant quæ debuerunt ei sapere. Vnde fœtidi sunt corã Deo & angelis eius, sicut corpora corrupta hominibus fœtent. Vnde in Psal. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Nimis tardè adhibetur sal uel myrrha pœnitẽtiæ hominibus, qui in peccatis cõsueti sunt: sicut carnes tardè sale cõdiũtur, quæ iã scaturiũt uermibus. ¶ Homo etiã qui est in peccato malę cõsuetudinis habet uelut magnũ lapidẽ supra seipsum positũ, scilicet ipsam malã cõsuetudinẽ. Vnde super Ioã. 11. dicit gl. quòd Dominus fremuit, lacrymatus est, & clamauit: quia difficile surgit quẽ moles malæ cõsuetudinis premit. Homo qui in peccato malæ cõsuetudinis est, similis est illi qui in puteũ cecidit: super cuius os magnus lapis est positus. unde in Psal. Nõ mę demergat tẽpestas aquæ, neque absorbeat me profundũ, neque urgeat super me puteus os suũ. Tẽpestas aquæ hominẽ demergit in cõsensu peccati mortalis. Profundũ absorbet quũ peccatũ peccato additur. Puteus urget os suũ, quãdo homo in seruitutẽ malæ cõsuetudinis redigitur. Manus uerò & pedes habet talis ligatos institis, propter magnã difficultatẽ ad bene operãdũ quæ in eo est. Vnde Aug. Ligatus erã, non ferro alieno, sed mea ferrea uoluntate. Faciẽ etiã habet

habet uelatã sudario, qa ex hoc quòd diu in tenebris peccatorũ fuit, spiritualẽ uisum amisit. Homo peccatis assuetus, est uelut equus effrenis qui est in cursu, nec de facili potest retineri. unde Iere. 8. Nullus est qui pœnitẽtiã agat sup peccato suo, dicens: Quid feci? sed oẽs conuersi sunt ad cursum suũ, quasi equus impetu uadẽs ad prælium. In quanto periculo sit talis homo, ostẽditur Psal. 34. Viæ illorũ tenebræ & lubricũ: & angelus Dñi persequẽs eos. Mirũ est si nõ cadat, qui per uiã tenebrosam & præcipitẽ & lubricã uadit, & incessanter impellitur à forti tẽtatore, cùm ipse sit debilis. Verè potest dicere illud, Dñe, uim patior. Et trahi uidetur ab ipsa cõsuetudine ad interitum, unde Prou. 24. Et qui trahũtur ad interitũ, liberare ne cesses. Peccatũ ante cõsuetudinẽ est ut funiculus, imò ut filũ stupeũ respectu status, in quo est post cõsuetudinẽ. unde Esa. 5. Vę qui trahitis iniquitatẽ in funiculis uanitatis, & quasi uinculum plaustri peccatũ. Peccatũ in cõsuetudinis est uelut uinculũ plaustri, quod decẽ boues, id est, decẽ prædicatores, uix rũpere possunt. Vnde dicit glo. super illũ locũ, Meritò iniquitas in funiculis uanitatis trahitur: qa peccata peccatis cõnectuntur, & inania sunt ut fila aranearũ. Sed si exire uolumus, tãquã uinculis solidissimis tenemur. Peccatũ etiã cõsuetudinis est uelut lãguor inueteratus, qui difficile curatur. unde Ecclesiast. 10. Lãguor plixior grauat medicum, sed breuem languorem præcidit medicus. Item Ecclesia. 18. Ante lãguorem adhibe medicinam. Et Sene. Minus negotii haberet medicus, si ad recẽs uulnus aut uitium adhiberetur: sequerentur teneri & rudes tecta monstrantẽ. Nemo difficulter ad naturã reducitur, nisi qui ab illa defecerit. & Matt. 9. legitur, quòd discipuli nõ potuerũt expellere malignum spiritum à quodã in quo fuerat ab infantia. & Basilius Magnus dicit, q sicut nõ potest aliquis dediscere maternam linguã; sic uix longam peccati consuetudinẽ. Tãta est uis cõsuetudinis, ut quod homo consueuit facere uigilãs, quandoq; facit dormiẽs: & quãdo consueuit facere uiuens, interdũ faciat moriẽs: unde refertur de quodam medico, cui debebãtur XIII. libre ad tres annos soluẽdæ, quòd quum laboraret in extremis, & admoneretur, ut cõfiteretur, & Eucharistiam sumeret, nihil aliud ab eo poterat extrahere nisi XIII. libras ad tres annos soluendas. Et sic loquens expirauit.

¶ *De conuersione dilata. Et de XIV. quæ faciunt ad hoc quòd conuersio dilata sit difficilior.*

QVARTO debeter monere homines ad accelerationem cõuersionis hoc, quòd cõuersio dil

dilata difficilior est, accelerata uerò facilior. Vnde Beda super Lucam: Diabolus quãto diutius possidet, tanto difficilius dimittit. Et iterũ: Quanto citius, tanto facilius diaboli dominiũ euitatur. Sicut optimus modus occidendi serpentẽ materialẽ est per contritionẽ capitis: sic optimus modus uincendi serpentẽ infernalem est per cõtritionẽ capitis ipsius. Tunc caput eius conteritur, cùm in principio conflictus ipse deuincitur. Vnde dominus dicit ad serpẽtẽ de muliere, Ipsa conteret caput tuũ. & Hiero. Lubricus est antiquus serpẽs, & nisi capite teneatur, statim illabitur. & Eccl. 25. Nõ est caput nequius super caput colubri. & Cantic. 2. Iubet dominus capi uulpeculas. & 1. Regũ 17. legitur Dauid percussisse Goliã in frõte, & sic eum interfecisse. In fronte diabolum percutit, qui in principio uitæ suæ eum deuincit. Sed uelut in calcaneo uult eũ percutere, qui in fine uitæ suæ quærit eum uincere. Pharao autẽ populum Iudæorũ in morte primogenitorũ dimisit: ut legitur Exodi 2. per alias plagas non dimisit eum: nec diabolus populũ Christianũ perfectè dimittet, donec ecclesia studeat correctioni paruulorũ, & laboret ad interficiendũ peccata, dum recentia sunt.

¶ *Duodecim uerò sunt quæ faciunt ad hoc quòd conuersio dilata sit difficilior.*

PRIMVM est induratio. Puerilis enim ætas tenera est, & susceptibilis impressionis: senilis uerò dura est. Vnde Ecclesia. 30. Curua ceruicẽ filii tui in iuuẽtute, & tunde latera eius dum infans est, ne fortè induret, & ne credat tibi. Virgula dum tenera est, potest ad rectitudinẽ adduci, si curua est. Trabẽ uerò postquã desiccata est, si curua sit, impossibile est ad rectitudinẽ reduci. Sic paruuli corrigi possent, si diligentia debita adhiberetur. De senibus uerò in malitia sua induratis non multum sperãdum est. Omnis malus animus priusquã indurescat, malitia eius mol liri potest: sed postquã indurauerit, desperandum: id est, non multum sperandum. ¶ Secũdum faciẽs ad difficultatẽ conuersionis est hoc, quòd contrariũ gratiæ Dei iam occupauit hominẽ: ideo Dei gratia difficilius in eo recipitur, sicut materia quæ habet aquã difficilius accipit ignẽ, quia ignem inuenit ibi quod sibi repugnet, sicut est manifestũ in candela madefacta. De facili capitur castrũ in quo nullus repugnat, & de facili uestis rectam formã suscipit, quæ nondũ prauam suscepit. In paruulis uitia nondum sunt: uel si sunt, parua sunt. Ideo de facili possunt extirpari. Ideo dicitur in Psal. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petrã. ¶ Tertio facit ad hanc difficultatem hoc, quòd ille qui diu distulit conuerti dissipauit in se bona naturæ. Virtu-

tes enim naturales quas habebat in pueritia, amisit: scilicet uirginitatem, innocentiā, humilitatē. Propter quas uirtutes dicit dominus Matt. 19. Sinite paruulos uenire ad me, & nolite prohibere. Talium enim est regnū cælorū. scilicet illorū qui habent per gratiam, ea quæ habent paruuli per naturā. Facilius est aliquem ditari quantū ad diuitias huius seculi, qui habet multa bona sibi dimissa à parētibus, quàm illū qui bona paterna iam consumpsit. Sic paruulus qui bona naturæ habet, facilius ditari potest diuitiis spiritualibus, quàm ille qui peccando bona naturæ consumpsit. ¶ Quarto facit ad difficultatē hanc hoc, quòd ille qui differt cōuerti, habet uas minus idoneū, cui dominus libenter infundat balsamū gratię suæ. Verisimile enim est, ꝙ uas cordis quod diutius immunditiam peccati cōtinuit, ad gratiā suscipiendam minus sit idoneū. Nullus libenter infundit balsamum uasi quod diu continuit lutum. ¶ Quinto facit ad difficultatem istam hoc, quòd quanto aliquis diutius in peccato manet, tanto amplius oneratur peccatis: quia peccatū quod per pœnitentiam nō diluitur, suo pōdere ad aliud trahit. Vnde onus & pœnæ, & culpæ crescit in peccatore: & ideo minus semper potest surgere à peccato, pręcipuè cùm ipse semper debilior fiat. Et hoc est unū, unde multū apparet, quàm stulti sunt illi qui differūt cōuerti. Ille enim qui nō potest leuare onus peccatorum quando minus est, quomodo leuabit illud quando maius erit? Vnde legitur in Vitis patrū, quòd beatus Arsenius, qui habitauit in eremo Scythiæ, talē uidit uisionē. Venit ad eum uox, dicens: Egredere, & ostendā tibi opera hominū: & egressus uidit Aethiopē nigrū cum securi cædentē ligna, & facientē grādem sarcinā, & tētabat leuare eam, & præ magnitudine nō poterat: & iterum cædebat alia ligna, & addebat sarcinæ. Exposuit ergo ei hanc uisionē, dicens: Qui cædebat ligna, & adhuc super sarcinā addebat, homo est, qui est oneratus multis peccatis, & semper addit alia peccata, quū oportet ea deponere & demere. Tali fatuitate laborat qui differt agere pœnitentiā usque ad senectutē, quasi laboraret ille qui haberet quatuor iumēta & onera eis sufficiētia, & imponeret onera quatuor iumētorū debiliori ex illis. Sic homines senio, quod est debilissima pars uitæ hominis, totum onus uitæ uolūt imponere. ¶ Sexto facit ad difficultatē conuersionis hoc, quòd quanto aliquis in peccato diutius moratur, tanto amplius à Deo elongatur. Non est uerisimile, quòd ille qui non cessat se elongare à Deo, per XL. annos posset de facili in octo uel quindecim diebus in quibus durat infirmitas, ad Deū redire. Licet hoc posit accide-

re,

re, & interdum accidat quandò uētus Spiritussancti placuerit afflare alicui. Sed raro accidit. ideo scriptum est: Qui elongant se à te, peribunt. Et Esa. 55. Inuocate eum, dum prope est. Solet dici quod tantū est à sancto Dionysio usq; ad urbem Parisiensem, quantum ab urbe Parisiensi usque ad sanctum Dionysium. Sic qui longo tempore se à Deo elongauit, nō nisi longo tempore ad Deū redit, nisi Deus ualde magnā gratiam ei facere uoluerit. ¶ Septimo facit ad difficultatē conuersionis hoc, quod homo circa mortē multa habet impedimenta: scilicet infirmitatē & solicitudinem de dispositione domus suæ, quæ non permittunt hominē cogitare de anima sua. Vnde Hierony. Dum infirmitate opprimeris, nihil aliud potes cogitare, quàm sentis. & Aug. Mors urget, peccata terrent, uxor & filii quos amauit ad se uocant. ¶ Octauo difficile conuertitur talis: quia iustum est, ut à Deo cōtemnatur moriens ille qui eum cōtempsit uiuēs. Vnde Esa. 33. Væ qui spernis, nónne & ipse sperneris? & Ioan. Chrysostom. Hac animaduersione percutitur impius, ut moriēs obliuiscatur sui, qui dum uiueret oblitus est Dei. ¶ Nono difficile conuertitur homo, qui differt conuerti usque ad mortem: quia tunc magis diabolus impugnat hominem sciens, quia si tunc hominē amiserit, de cætero eum nō recuperabit. Vnde Gen. 3. dicitur serpenti: Tu insidiaberis calcaneo eius. In calcaneo, qui est extrema pars hominis, intelligitur finis uitę, cui diabolus maximè insidiatur. Tunc enim summum studium & laborem apponit, ut hominē deuincat. Interdum xx. annis prouidet diabolus ante mortem. unde hominem in morte detineat. Faciet enim hominē aliquid iniustè acquirere, quod in morte nō uult restituere. Vnde magna est fatuitas eorum qui ita præsumunt, quòd in morte cōuertantur, & quòd tunc diabolum deuincant, quādo ipse melius præparatus est ad prælium. Similes uidentur esse illi qui ludēns ad schachos & parū de ludo sciens cogitaret apud se, ego permittā mihi familiam auferri, deinde in fine mactabo illum cum quo ludo in angulo, cùm tamen sciret illum cum quo ludit peritissimū esse lusorē. Velut imperitus lusor est peccator, qui semper in tentationibus succumbit, qui familiam uirtutū amisit. Velut peritissimus lusor est diabolus, qui ab initio mundi exercitatus est in ludo tentationum. Qua præsumptione ergo confidit peccator, quòd in angulo debeat eum mactare, idem in fine uitæ suæ uincere, præcipuè cum sine Deo nihil possit facere, & Dei auxilio adeo indignū se fecerit, ut non solum non sit dignus à Deo adiuuari, sed irrideri? Vnde Prou. 1. Vocaui, & renuistis, & subiungitur

tur: Ego quoque in interitu uestro ridebo. ¶ Decimum faciens ad hoc, quòd ille cum difficultate conuertatur qui cõsueuit peccare, est amaritudo quam inuenit cùm attẽtat bonũ operari: ex diuturna enim infirmitate in qua fuit amaritudinẽ inuenit, ubi debuit inuenire dulcedinẽ. Vnde Augu. Palato ægro pœna est panis, qui sano est suauis. Et oculis ægris odiosa est lux, quæ sanis est amabilis. Inuenta autẽ amaritudine in bono opere quod attentat, statim dimittit illud peccator ad modũ simiæ, quæ gustata exteriori amaritudine nucis, tam citò eam proiicit, & ideo ad dulcedinẽ nuclei non peruenit. Sic peccator ad dulcedinem præmii uel spiritualiũ consolationũ nõ peruenit, quia dimittit bene operari, quãdo inuenit aliquã difficultatem in bono opere. Amaritudo ista significata est per amaritudinẽ illarũ aquarum quas inuenerunt filii Israël de Aegypto reuertentes, ut legitur Exod. 15. quæ dulcoratæ fuerunt, cùm lignum misissent in eas. In quo ligno significata est memoria Dominicæ crucis, quæ ualet ad dulcorandum pœnitentibus amaritudinẽ quam sustinẽt: iuxta illud Greg. Si passio domini ad memoriã reuocetur, nihil adeò durũ quod nõ æquo animo toleretur. Propter difficultatẽ quã habet aliquis in bono opere post peccatum, dictum est Heuæ postquam peccauerat, Gen. 3. In dolore paries. ¶ Vndecimũ faciẽs ad difficultatẽ conuersionis est tristitia quã inuenit peccator, quãdo cogitat se separari à uita in qua diu fuit. Et hæc est causa quare ista memoria mortis amara est diuitibus, quia nõ possunt sustinere etiam qđ cogitẽt se separari à diuitiis quas amauerũt. Vnde Eccl. 41. O mors, ꝙ amara est memoria tua homini iniusto, & pacẽ habẽti in substantiis suis. ¶ Duodecimũ faciens ad difficultatẽ conuersionis, est quidam magnus timor, qui est in peccatore de inexperiẽtia bonæ uitæ: quia omnis peccator ad modũ Cain habet caput tremulũ, trepidans ubi timendũ nõ esset. Credit enim ꝙ mori debeat, si Deo seruiat: iuxta illud Prouerb. 22. Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

¶ *Quòd ille qui differt conuerti sit iniquus in Deum.*

QVINTO debet mouere hominẽ ad accelerationẽ cõuersionis hoc, ꝙ ille qui differt conuerti, iniquus est in Deũ, in angelũ, in seipsum, in proximũ, & etiã in inferiores creaturas. ¶ In Deum sex modis iniquè agit. ¶ Primo, quia quasi apponit fel in escã eius: iuxta illud Psal. Dederunt in escã meam fel. Velut esca domini est bonũ opus: quia in eo dominus delectatur: iuxta illud Cantic. 2. Qui pascitur inter lilia: id est, inter mũda opera. Escæ ergo domini apponit fel, qui bonis operibus quæ agit

amaritudinem peccati admiſcet. Valde peruerſus eſſet coquus alicuius principis, ſi in eſca domini ſui abſynthiũ poneret. ¶ Secũdo iniquè agit in Deũ, quia illud affert ante oculos eius quod maximè Deo diſplicet: ſcilicet peccatũ. Quòd peccatũ maximè diſpliceat Deo, oſtenſum eſt in principio tractatus. ¶ Tertio iniquè agit in Deũ: quia cõtẽnit eũ ſe miſericorditer uocãtẽ, & æterno regno uolẽtẽ pacẽ eius emere, cùm ipſe meruerit mortem æternã. Vnde Eſa.31. Audiẽt aures tuæ uerbũ poſt tergũ monẽtis, ſcilicet domini. Et ad Rom.2. An diuitias bonitatis Dei, & patiẽtiæ, & longanimitatis cõtẽnis? Greg. Debemus Dei miſericordiã ſaltẽ erubeſcere: ſi nolumus eius iuſtitiã formidare, qui tanto ampliori improbitate cõtẽnitur, quãto cõtẽptus uocare nõ dedignatur. ¶ Quarto iniquè agit in Deũ: quia Deum qui eũ expectat ut pius pater, quantũ in ſe eſt affligit tarditate ſua. Ad quod poſſumus referre illud Tob.9. Scis quoniã dies cõputat pater meus, & ſi tardauero una die plus, cõtriſtabitur anima eius? uerba ſunt minoris Tobiæ ad angelum. ¶ Quinto iniquè agit in Deum: quia deteriorẽ partem uitæ ſuæ Deo reſeruat, meliorẽ partẽ diabolo immolans. ¶ Sexto iniquè agit in Deũ: quia ex miſericordia Dei iram ſibi prouocat: & ex hoc unde debuit ſumere occaſionẽ domino ſeruiendi, ſumit occaſionẽ Deum impugnandi. Ex eo enim quòd ſperat, quòd Deus eum miſericorditer debeat expectare, proponit diutius eum offendere. Vnde Apoſtolus ad Rom.2. Ignoras quoniã bonitas Dei ad pœnitentiã te adduxit: ſecundũ autem duritiam tuã, & cor impœnitẽs, theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicii Dei. Talis de bonitate domini malitiã colligit.

¶ *Quomodo differens conuerti ſit iniquus in angelum.*

IN angelũ etiã peccat tripliciter. ¶ Primo, quia quantũ in ſe eſt eum affligit, in expectatione gaudii de conuerſione ipſius, ut dicitur Prou.13. Spes enim quæ differtur, affligit animã. De gaudio uerò, legitur Luc.15. Gaudiũ eſt angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiã agẽte, &c. ¶ Secundo, quia fruſtratur angelus fructu laboris ſui, cùm peccator cui deputatus eſt ad cuſtodiã ad eius admonitionẽ ſe non corrigit. ¶ Tertio uerò quia angelo ſibi deputato reuerẽtiã debitam nõ exhibet, dum ante eum abominationes ſuas cõmittere non ueretur, uel in ipſis iam cõmiſsis manere. Cõtra quod dixit Bern. Quouis angulo, quouis diuerſorio reuerẽtiam habe angelo tuo. Nec audeas illo præſente facere, qđ me uidẽte nõ auderes.

¶ *Quomodo differens conuerti ſit iniquus in ſeipſum.*

INIQVE etiã agit in ſeipſũ, dum ſe potius uult habere ma-

lum quàm bonum, infirmũ quàm sanum, mortuum quàm uiuum, seruũ pessimum quàm liberum, in statu latronis quàm in statu regis, nihil habentẽ quàm omniũ bonorum ecclesiæ participem, inutilẽ quàm multũ ualẽtem. Quòd ille qui differt conuerti potius amet se malum quàm bonũ, manifestũ est ex hoc, quod nullis admonitionibus malitiam uult relinquere, & bonitatẽ recipere, in quo seipsum uiliorem habet omnibus rebus suis. Omnes enim res suas potius uult habere bonas quàm malas. Vnde Augustinus dicit ei qui talis est, Bona uis habere, & malus uis esse. Quòd talis malet se infirmũ quàm sanum, patet ex hoc, quod peccatũ mortale infirmitas est ad mortem. Quòd etiã potius se amet mortuum quàm uiuum, patet ex hoc uerbo Augustini prius posito: Differebã, inquit, uiuere in te, & nõ differebam in memetipso mori. Quòd etiã talis potius se amet seruũ quàm liberũ, patet ex hoc, quod peccatũ est pessima seruitus. Vnde qui facit peccatũ, est seruus peccati. Ber. An nõ seruus cui dominatur iniquitas? Ita, & maximè nisi indignius fortè iudices hominẽ tibi quàm uitiũ dominari. In statu etiã latronis plus se amat quàm in statu regis: quia qui est in peccato mortali, ad modũ latronis adiudicatus est patibulo inferni: qui uerò est in statu gratiæ, ad regnũ æternum inunctus est. Item qui est in mortali, nihil habet, imò etiam nihil est: iuxta illud 1. ad Cor. 13. Si habuero omnẽ fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Qui uerò est in statu gratię, particeps est omnium bonorum ecclesiæ. unde Dauid: Particeps sum ego omnium timentium te. Itẽ qui in mortali est, inutilis est. Vnde Psal. Omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt. Qui uerò in statu gratię est, multi ualoris est. unde Eccl. 16. Melior est timens Deũ, quàm mille filii impii.

¶ *Quòd differens conuerti sit iniquus in proximum.*

IN proximum etiam iniquè agit qui differt conuerti, tripliciter. ¶ Primò, quia corrumpit eũ suo malo exẽplo. unde Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus &c. dicitur aliquis peccare in eũ, quo sciente peccat: quia eũ suo malo exemplo corrumpit. ¶ Secundo, peccat talis in proximum quia debito auxilio eum defraudat. Cùm deberet eũ iuuare in pugna cõtra diabolum, ipse potius nocet ei. Magna iniquitas est socium suum in bello deserere, & ad patrem inimicorum se uertere. Eccle. 4. Melius est duos esse simul quàm unum. Habent enim emolumentum societatis suæ. Si unus ceciderit, ab altero fulcietur. ¶ Tertiò, iniquè agit in proximũ, quia peccato ipsius sępe punitur proximus. unde legitur Iosue 7. quod propter peccatũ Achor populus Israël punitus sit. Terga enim uerterunt hostibus suis, &

xxxvi. ex eis corruerunt.

¶ *Quomodo differens conuerti sit iniquum in inferiores creaturas.*

IN creaturas irrationabiles peccat ille qui differt conuerti, quia propter peccatum hominis creaturæ irrationabiles quodam modo puniuntur. Vnde possent conqueri de homine in die iudicii. Sol posset dicere, Ego propter hominis peccatum claritatē meam amisi. Irrationabilia enim animalia possent dicere si facundiā haberent loquendi, Nos propter ipsum in diluuio periuimus. Terra etiam posset dicere, Ego propter ipsum maledicta fui, & spinas & tribulos germinaui.

¶ Sexto deberet mouere homines ad accelerationem conuersionis hoc, quòd difficile est aliquem uerè conuerti. Vnde Gregorius: Plures inueni innocentiā baptismalem seruasse, quàm ueram pœnitētiam egisse. Propter hanc difficultatem securū est, ut homo citò cōuertatur, & frequēter doleat de peccatis suis, & frequenter confiteatur illa, si fortè una inter multas confessiones inueniatur placens Deo. Non enim prima uice qua homo citharizat uel uiellat, bene scit citharizare uel uiellare, ut idoneus sit corā rege opus illud exercere, & dignus sit stipēdio: Ita nec prima uice qua aliquis confitetur, interdum bene confitetur: imò pauci sunt qui non faciant sibi perizomata, ut leguntur fecisse parētes nostri, Genes. 3. Excusant enim homines peccata sua. Ideò dicitur ad animam peccatricem, Esa. 23. Sume citharam, circui ciuitatē meretrix obliuioni tradita: bene cane, frequenta canticum, ut memoria tui sit. Cithara ista cōfessio est, qua sumpta, circumeunda est ciuitas animę, ut homo omnia peccata sua confiteatur. Et oportet bene cantare, quia confitēdo coram rege cælesti cantatur. Et cātus ille, si homo bene cātet, cęlesti regno remuneratur.

¶ *Quòd peccator sit in periculoso statu.*

SEPTIMO deberet mouere hominem ad accelerationem conuersionis hoc, ꝙ status peccatoris est ualde periculosus. Vnde Genes. 3. legitur quęsiuisse dominum ab Adā cùm peccasset, ubi esset: ad significandū ꝙ consideratio periculosi status in quo est peccator, possit & debeat mouere eum ad deserendum peccatū.

¶ In quanto autem periculo sit peccator, ostendi potest multipliciter. ¶ Primò, ex hoc, quòd iustitia Dei tenet gladiū euaginatū super caput eius: qui secet eū medium, animam à corpore separando, & meliorem partem, scilicet animam, in igne inferni ponet. Sed misericordia Dei gladium illum aliquantulum detinet, si fortè peccator pœnitentiā agere uelit. Ad gladium istū possumus referre quod legitur Iob 19. Fugite à facie gladii: quia ultor iniquitatū gladius, & scitote esse iudicium. Ad idem potest

referri quod legitur Ioannis 3. Qui incredulus est Filio, non uidebit uitã: sed ira Dei manet super eũ. Hæc ira uelut gladius manet super caput peccatoris. In statu etiã periculoso est peccator, quia est in terra inimicorum suorum. Vnde Baruch 3. Quid est Israël, quòd in terra inimicorum es? In terra inimicorum suorum morari periculosum est: ex quo sciunt inimici eius eum ibi esse, & sunt fortiores eo. Item in periculo est peccator: quia ex solo pariete uitreo hostes eius prohibentur ne habeant in manu sua. Paries iste corpus est: post istum parietem stat diabolus malis hominibus: sicut Deus in Cantic. dicitur post parietem istum stare quo ad bonos. Paries iste de facili dissipatur: Vnde non est necesse erigi magnas machinas ad eius destructionem. Vnus enim paruus lapis manualis ad eũ destruendum sufficit. Vnde mirum est quomodo peccator securus est qui capitales inimicos habet adeò potentes, sicut sunt dæmones, & est in castro ita debili. Itẽ in magno periculo est peccator, quia ad mortẽ uadit. Vnde Eccle. 21. Via peccatorum complanata est lapidibus, & in fine eorũ inferi & tenebræ & pœnæ. Debet ergo peccator cogitare uias suas quò tendant, & conuertere pedes suos. iuxta illud Psalmistæ: Cogitaui uias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. In magno etiam periculo est peccator, quia quodãmodo ad portã inferni est: iuxta illud, Appropinquauerunt usque ad portas mortis. Portæ mortis uel inferni sunt peccata mortalia. Sic enim uocantur Matthæi 16. ubi dicitur, Portę inferi non præualebũt aduersus eam. Ad portam inferni dicitur esse qui in peccato est mortali: quia inter ipsum & infernum nihil est medium nisi trãsitus corporis. Si enim anima à corpore separatur, quasi in puncto infernum intrat. unde Iob 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

¶ De *magna stultitia differentium conuerti.*

OCTAVO & ultimo deberet homines mouere ad accelerationẽ cõuersionis magna stultitia, quę ostenditur esse in dilatione cõuersionis. Patet autẽ hęc stultitia sic. Manifestè fatuus esset qui in uitulo caudã quæreret equinam, cum talis cauda non sit de uitulo. Simili fatuitate uidetur laborare, qui malam uitam uult ducere, & bonam mortẽ habere. Cauda enim ista non est de hoc uitulo. Talis erat Balaam, qui dicebat Numer. 23. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horũ similia. Ille qui usq; ad mortem differt cõuerti, per totam uitã suam parat mãsionem in inferno, cum tamen nullo modo ibi manere uelit, sed in paradiso. Item seminat maledictionẽ, & tamen uult metere æternã benedictionem, non

non aduertens illud Apostoli, ad Galat. 6. Quæ enim seminauerit homo, hęc & metet. & illud Prou. 25. Quod in iuuentute tua non congregasti, quomodo inuenies in senectute? Itē talis uult colligere de spinis uuas, & de tribulis ficus: quęrit enim bonum finem in uita spinis peccatorum plena.

¶ *Octo casus in quibus fatua est dilatio.*

ET notandum est quòd octo casus sunt in quibus fatua solet reputari dilatio, qui omnes satis concordant proposito. ¶ Primus casus est, quando aliquis aggressurus est iter. Ibi enim solet fatua esse dilatio. Sic cùm cōuersio quædā inchoatio sit uitæ quę ducit in cælū, fatuum est differre eam, & hoc multis de causis. Primò, quia breue est tempus: iuxta illud Iob 13. Breues dies hominis sunt. ¶ Secundo, quia longa est uia. unde 3. Regum 10. dictū est Eliæ: Surge, comede, grandis enim tibi restat uia. Tertiò, à magnis expectamur. Curia enim cælestis nos expectat. Quartò, quia ad magna expectamur, scilicet ad regnū. unde Matthęi 25. Venite benedicti Patris mei, percipite regnū &c. Quintò, propter impedimenta quæ in uia possunt accidere. Potest enim locus pœnitētiæ auferri, dum homo nimis differt conuerti. unde ad Heb. 12. dicitur de Esau, ꝙ non inuenit pœnitētię locum, quanquam cum lacrymis inquisisset eū. Sexto, ne fortè ianua clausa inueniatur: secundum quod legitur de fatuis uirginibus Matt. 25. ¶ Septimo, quia quādo aliquis tardè inchoat dietam suam, oportet eū amplius laborare, & in tempore minus idoneo labori. Sic necessariū esset illis, qui usq; ad senectutem differūt conuerti, ut tunc amplius laborarēt: & illa ætas minus est idonea labori pœnitētię. Sene. Faciamus quod in itinere fieri solet: qui tardius exierunt, uelocitate morā compensant. Et ut uno uerbo dicam, omne bonū illi deficit, qui de nocte ad hospitium uenit. Satis malum hospitiū habebit, cuius hospitium infernus erit. In hoc autem hospitio hoc præcipuè timendum est, ꝙ de cętero mutari nō poterit. Malum etiam hospitiū habebit, qui in igne purgatorii hospitabitur. ¶ Secundò, fatua est dilatio in rerum repetitione, propter periculum præscriptionis: quādo enim aliquis rem aliquā diu possidet, ratione diuturnæ possessionis uult postea detinere eam. Sic diabolus quanto diutius hominem possidet, tanto difficilius dimittit: ut dicit Beda. ¶ Tertius casus est, si quis in locum immundū cecidit, fatuus est si uolūtariè inde differt exire. Nulla enim immūditia est maior quàm immunditia peccati. Quod patet ex hoc, quòd luciferū, quo nulla creatura pulchrior erat, unica macula peccati adeò deturpauit, ut absq; horrore ab homine cōspici non possit. Quanta ergo fatuitas est,

quòd homo de peccato differat exire? Mira insania, si asinus alicuius in lutum ceciderit, tam citò uult eum extrahere. Si uerò ipsemet in peccato ceciderit, nō curat exire inde. Vnde Bernardus: Cadit asina, & est qui subleuet: perit anima, & nō est qui recogitet. Et dominus Lucæ 2. Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadit, & non continuo extrahit illum die sabbati? ¶ Quartus casus in quo fatua est dilatio, est quando aliquid magnum alicui offertur, & ille differt recipere, cùm ex dilatione posit impedimentum interuenire. Valde fatuus esset ille cui rex Fráciæ uellet ciuitatem Parisiensem dare, si differret eã recipere. Citò enim posset rex consilium suum mutare: Sic ualde fatuus est ille, quem Deus uult inũgere unctione gratiæ suę ad regnum cæleste, si ille differat unctionem illam recipere, cùm ipse sciat ꝙ diabolus prò posse suo conabitur impedire eam. ¶ Quintò, fatua est dilatio in præparatione eorum quæ scit homo sibi fore necessaria, & nescit qua hora, & præcipuè quãdo illa non possunt in breui præparari. uerbi gratia: Si quis trãsfretare debeat, & incertus est qua hora nauis in litore debeat discedere, fatuus est si ea quæ sibi necessaria sunt, differat pręparare. Sic cum sine charitate quę uestis est nuptialis, nemo posit in paradisum intrare, & incertũ sit qua hora debeat homo de uita ista discedere, fatuus est, qui differt eam sibi præparare. Si enim tunc quando mors urget, primo quærat lanam, & linũ, & nere incipiat, & ordiri, & texere, forsitã ad tempus pręparata non erit. Et frequẽter euenit illud, ꝙ ille qui creditur cum charitate discedere, discedit cum sacco seruilis timoris, cum qua aulam cęlestis regis non poterit intrare. unde legitur Esther 4. quòd non erat licitum indutum sacco aulam regis intrare. ¶ Sexto fatua est dilatio in rebus illis quarum tempus & opportunitas transit: ut in transportatione plantarum, directione uirgarũ, edomatione animalium, instructione puerorum, curatione infirmitatum, resistentia hostium, lotione uestium, salitione carnium, informatione uestium. Fatuus esset qui transplantare uellet arbores *iam inueteratas*, uel dirigere trabes magnas iam desiccatas. Virgæ teneræ transplantari solent & dirigi. Sic homines dum in tenera sunt ætate, transplantari possunt in hortum ecclesiæ, ad rectitudinem uitæ reduci. In senectute uerò ualde difficile est. Vnde Eccle. 3. Est tempus plantãdi, & tempus euellendi quod plantatum est. Fatuus etiam esset qui diceret, Nolo equum meum assuefacere ambulationi, donec insenuerit, & donec in foueam me præcipitauerit, & mihi collum fregerit. Sic fatuus est qui corpus suum non uult domare per pœnit

pœnitentiam, donec in foueam peccati spiritum præcipitauerit, & quasi fregerit ei collum, dando ei occasionem mortalis peccati. Equus inueteratus non assuescit ambulationi: nec uetus canis uinculo, nec uetusta pellis tenet suturam. Tardè adhibetur medicina infirmitati, cùm ex diuturnitate incurabilis facta fuerit. Tardè etiam abluuntur uestes, cùm ex diuturnis sordibus etiam computruerunt. Fatuus esset qui haberet uas aureum, & balsamum sibi oblatum in eo ponere nollet, donec lutum multis annis in eo tenuisset: sic fatuus est qui in se gratiã Dei in pueritia non uult recipere: sed uult usque ad senectutem uas esse peccati & immunditiæ. Tardè etiam resistitur hostibus, quando iam totum occupauerunt. Tardè sal adhibetur carnibus, quando iam scaturiunt uermibus. Tardè etiam informantur uestes, quando prauam formam iam susceperunt. In his & in similibus nouerunt homines tempus opportunum eligere: de tempore uerò opportuno suæ correctioni non curant. Nihil enim est eis seipsis uilius: iuxta illud uerbum Senecæ: Sotulares suos student homines in nouitate rectè informare: de seipsis uerò rectè informandis in sua nouitate nõ curãt, chariores habẽtes sotulares suos seipsis. Diligẽter instruunt filios suos de informatione uestium, de informatione uerò ipsorum filiorum non curant. ¶ Septimo fatua est dilatio, quando subueniendum est alicui rei in qua aliquid continuè deperit: ut quãdo subueniendum est domui quæ succensa est igne. Ignis enim qui non est otiosus, incessanter aliquid de domo destruit: sic ignis peccati bona naturalia cõsumit. Et ideo fatuus est qui differt eũ à se excutere. Vnde Bernardus: Abscondi ignem in sinu meo, & exusto iam latere, nudatis iam uisceribus, iam sanie defluente adhuc consulendum est an excutiam illum. ¶ Octauo fatua est dilatio, quãdo aliquis debet subuenire rei quæ in periculo est: ut si quis ceciderit in aquam profundam, & adhuc supernatat, sed incertum sit quando debeat descendere in profundum: sicut lapis fatuus est qui differt tali subuenire dum potest. Et præcipuè ille fatuus est qui est in periculo, si petat dilationem sui succursus, dicens: Nolo adhuc mihi subueniri usq; ad annũ. Qui in peccato mortali est, cecidit in aquã profundam, quasi incertus quando ad profundũ inferni descendere debeat. Et cùm ad pœnitentiam monetur, quasi quædã tabula ei porrigitur, in qua de naufragio euadat. Pœnitentia enim est secũda tabula post naufragiũ: ut dicit Hiero. Vnde ualde fatuus est peccator, si differt tabulam istam recipere: uel si nimis paruam eã quęrit, quę eum à naufragio liberare non possit: uel si

postquam super eam ascēderit, illam dimittit, donec ad securitatē portus peruenerit. Mira insania est, quòd homines postquā tabulam ascenderunt, iterum in mare uoluntarie insiliunt.

¶ *De dilatione confeßionis. Et de fatuitate eorum qui differunt confiteri.*

DICTO de dilatione cōuersionis, cōsequenter dicemus aliqua specialiter de dilatione confessionis. Et primo ostendemus cōmuniter de fatuitate eorū qui differunt confiteri. Secundo, tangemus de his qui nolunt confiteri donec infirmētur ad mortē. Tertio, tangemus de fatuitate eorū qui ante Pascha nolūt cōfiteri, donec tota Quadragesima uel maior pars Quadragesimæ transierit. ¶ Potest autē fatuitas eorū ostendi qui differunt confiteri. Primo per hoc, quòd ipsi uolunt se Deo abscōdere. Ille enim qui peccatum suum homini confitetur, illud Deo propriè confitetur. Et qui ei uult abscondere peccatū suum, illud uult abscondere Deo: similis Adæ, qui domino quærenti ubi esset, ait, ut legitur Genesis 3. Vocem tuam domine audiui in paradiso, & timui eò quòd nudus essem, & abscondi me. Quanta autem iniquitas sit absconsio huiusmodi, ostēditur Iob 31. ubi sic legitur: Humerus meus à iunctura sua cadat, & brachiū meum cum ossibus suis conteratur, si abscōdi sicut homo peccatum, & celaui in sinu meo iniquitatem meam. Mira fatuitas est, quòd homo uelit Deo abscondere mala sua quo uidēte ea commisit. Ad cumulū etiam fatuitatis facit hoc, quòd si homo abscondit mala sua, à Deo deteguntur. Si uerò detexit, à Deo abscondentur. Vnde Naum 3. Reuelabo pudenda tua in facie tua. Et super illud Psal. Iniustitias meas non abscōdi. dicit glossa, Quum homo detegit, Deus tegit: cùm homo tegit, Deus nudat: quum homo agnoscit, Deus ignoscit. ¶ Secundò, ostenditur fatuitas talium ex periculo obliuionis. Homo enim qui differt confiteri, multa tradit obliuioni. Vnde Bernard. Computatio dilata multa facit obliuisci. Ea quæ obliuiscitur ille qui differt confiteri, non obliuiscitur diabolus, nec etiā ipse *Deus.* ¶ Tertiò, ostenditur *fatuitas* talium qui differunt confiteri per hoc, quòd minus amant seipsos sotularibus suis. Singulis enim diebus uolunt sotulares suos tergere, ne si lutū in eis fuerit desiccatū, postea de facili illud remouere non possint: à seipsis uerò differunt remouere sordes uitiorum per dimidium annum uel amplius. Stabulū etiam suum uult purgare homo antequam lutum fenestras occupauerit: seipsum uerò non uult purgare per confessionem, licet uideat se inquinatum per peccatum usque ad fenestras oculorum & aurium.

De

¶ *De sex bonis quæ ex confeßione proueniunt.*

QVARTO potest ostẽdi fatuitas taliũ per hoc quòd illa bona amittuntur quæ proueniunt ex cõfessione. ¶ Primũ bonum, quod ex confessione prouenit est, quòd diabolus non ita libenter tentat eum qui per cõfessionem eius secreta reuelat. Vnde Ecclesiast. 27. Qui denudat arcana, amici fidem perdit. Et Hieronymus, Potestas & uirtus traditoris adnihilatur reuelata traditione. Latrones infernales ad modum aliorum latronũ scientes se deprehensos fugiũt. Vnde Iob 24. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis. ¶ Secũdum bonum est, quòd peccatum homini interdum redditur exosum ex erubescentia quam sustinet confitendo illud. Peccata enim turpia sunt, & nudata turpitudine eorum, quasi erubescerent denudatione suæ turpitudinis, renouare non audent. ¶ Tertium bonum est, consiliũ ipsius sacerdotis. Vnde Prouerb. 24. Erit salus ubi multa consilia. ¶ Quartum bonum est, suffragium orationum ipsius sacerdotis. Debet enim sacerdos orare pro eo qui sibi confitetur. ¶ Quintũ bonum est, quòd pars pœnæ cuius debitor est peccator, ibi dimittitur, & ex ui clauium, & ex erubescentia quę magna est pœna. ¶ Sextum bonum est, quòd accedẽti eo modo quo debet ad sacramentum confessionis, datur gratia, si eam non habet, & augetur, si eam habet. ¶ Quintò potest fatuitas talis ostendi per hoc, quòd ille differt Deo confiteri, differt Deo aperire, petit sibi Deus aperiri, dicẽs Canticorum 5. Aperi mihi soror mea. Et tunc ei aperitur, quũ aliquis peccata sua humiliter confitetur. Expulsis enim uitiorũ obstaculis, Deus cor hominis ingreditur: qui autem differt confiteri, differt ei aperire. Si quis de subditis archiepiscopi per horam differret aperire ei ad ostiũ eius pulsanti, non parum offenderet eum. Quantum ergo potest Deus offendi, quando aliquis de subditis suis differt ei aperire, per dimidium annum uel amplius? quod frequenter ei accidit. Vnde Ioan. 1. In propria uenit, & sui eum non receperunt. ¶ Sextò potest ostendi fatuitas eorum per hoc, quòd pessimum hospitem cuius societatem experti sunt esse ualde noxiam, per dimidium annum uel amplius apud se detinere uolũt. Hospes iste diabolus est, qui hospitium suum omnibus bonis euacuat. Vnde Ioëlis secundo: Quasi hortus uoluptatis coram eo, & post eum solitudo deserti. Antequam diabolus ueniat ad animam, ibi est abundantia bonorum: & post aduentum eius magna uacuitas. Mira fatuitas. Si Christus in se uel in membris suis hospitatus fuerit apud aliquẽ, uix permittitur ibi esse per

diem unum: diabolum uerò permittũt ibi esse plusquam per annum. Vnde hospes qui Christi nomine recipitur, nō solùm fœtet hominibus quum est quatriduanus, sed etiam quum est triduanus uel biduanus. ¶ Septimò potest ostendi fatuitas taliũ per hoc, quòd cum ipsi sint in ore diaboli, iuxta illud Iob 36. Saluabit te de ore angusto latissimè: nescit tamen clamare, imò nec summisse peccatum suum dicere, ut euadat os diaboli. Os diaboli latissimè recipit, angustum tamen est ei qui uult inde exire. Insipientiores uidentur esse tales brutis animalibus, quæ clamãt quum à fortioribus animalibus rapiuntur. ¶ Octauò potest ostendi fatuitas talium per hoc, quòd ipsi nesciunt ostium aperire quod est sine sera, ut euadant de miserrimo carcere peccati. Ostium sine claue & sine sera, est os quod ipsi nolunt per confessionem aperire.

¶ *De fatuitate differentium confiteri usque ad mortem.*

SPECIALITER potest ostendi fatuitas eorũ qui confiteri nolunt, donec infirmentur ad mortem, multis modis. ¶ Primò per hoc, q tales tunc primò medico spirituali infirmitates animæ suæ ostẽdunt, quum iam consilium eius implere nō possunt. Dũ enim infirmi sunt, impotentes sunt ad agendam pœnitentiam. Ideo dicitur Eccl. 17. Viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus eius. ¶ Secundò potest ostendi per hoc, quòd confessio quæ fit morte urgente, non est pretiosa Deo. Est enim uelut confessio latronum. Latrones non solent confiteri mala sua, nisi prius tormentis interrogati fuerint, & nisi mortem sibi paratam uiderint. ¶ Tertiò potest ostẽdi fatuitas talis per hoc, quòd interdum hominẽ pudet confiteri in morte, quando senex est, peccata quæ fecit in infantia sua. ¶ Quartò per hoc, quòd interdũ tales loquelã amittunt: & qui noluerunt confiteri dum potuerũt, non possunt cùm uolũt. ¶ Quintò per hoc, quòd infirmitas & sollicitudo quam habent de dispositione domus suæ, non permittit eos cogitare de peccatis suis. Præterea sacerdos de cōsuetudine praua in locis multis accedit ad infirmum, simul cōfessionem eius auditurus, & uiaticum daturus, & multi de populo comitantur eum, coram quibus infirmus peccata sua non uult confiteri. Erubescit enim quòd illi à domo exeãt, ne credatur enormia commisisse. Et si fortè illi exierint, erubescit infirmus quòd nimium faciat eos expectare.

¶ *De fatuitate differentium confiteri donec ferè tota Quadragesima sit transacta.*

SEQVITVR de fatuitate eorũ qui in Quadragesima nolunt confiteri, donec transierit ferè tota Quadragesima. ¶ Potest

test autem ostendi taliũ fatuitas multipliciter. ¶Primò ex hoc, quòd ipsi sunt præposteri. Volũt enim ultimo facere quod dominus uult primo fieri. Vult enim dominus quòd illi qui ei seruiũt incipiant à confessione. Vnde Psal. Præcinite domino in confessione. Et iterum: Præoccupate faciem eius in confessione. Et Prouerb. 18. Iustus in principio accusator est sui. ¶Secundò potest ostendi fatuitas talium per hoc, quòd tales laborem septem septumanarum amittunt in magna parte pro labore unius horæ, eo scilicet quòd nolunt in principio Quadragesimę cõfessionem peccatorum suorum facere, quæ in una hora fieret. Plus enim ualeret ieiunium unius diei post ueram pœnitentiã, quàm ualeat ieiunium totius Quadragesimæ ei qui remanet in peccatis suis. Et licet peccata dimittantur sola contritione cum proposito confitendi: tamen frequẽter homines qui instructi non sunt, nesciunt peccato renuntiare, donec in confessione instruuntur. Vnde frequenter non dimittuntur eis peccata ante confessionem. Fatui etiam sunt tales, qui tunc primo manus abluere uolunt, quãdo iam cibum sumpserunt. Cibus quo anima reficitur & Deus delectatur, bonum opus est, unde Ioan. 4. Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui misit me. Post cibũ ergo manus abluit, qui postquã in quadragesima sua bona opera facit, tunc pòst peccata sua cõfitetur. Tales etiam tunc primò uineã suam putant, quando maior pars uindemiata est: quia putatio præparat ad hoc ut uinea melius fructificet. Ideo ualde fatuus esset qui putationem differret, donec maior pars fructuum esset collecta. Sic quum cõfessio præparet ad fructũ bonorum operum, fatuus est qui confessionem uult differre, donec maiorem partem fructuũ Quadragesimæ collegerit. ¶Istud facile est uidere in purgatione segetum. Nullus enim differt purgationem segetum in agris, donec maiorem partem frugũ messuerit. Item tales tunc primo medico spirituali infirmitatẽ animæ suæ ostendunt, quando casualiter sibi medicinas exhibuerunt, & quando tempus aptum curationi uel ex toto uel ex maiori parte pertransiit. Item tales tunc primo uolunt ferrum remouere de uulnere, quando iam curationem impediũt: cùm tamẽ dicat Auicenna, quòd dum ferrũ est in uulnere, non est malagma apponere. Ferrum est in uulnere, dum peccatũ est in homine: & dum hoc est, non ualent opera quæ homo facit ad uitam æternã. Tales etiam in cibo domini fel apponunt, iuxta illud Psalm. Dederũt in escam meam fel: id est, amaritudinem peccati. In escam domini fel ponit, qui bonis operibus quibus Deus habet delectari, peccatũ admiscet.

Et

Et ut breuiter dicam, tales quando iam ieiuniũ amiserunt, tunc primo ad illud præparare se uolunt. Fatuus reputaretur, si quis crucem transmarinã accepisset, & nolet confiteri donec perfecisset peregrinationem suam. Si preueniẽda est peregrinatio confessione, ut sit inde gratior: quare non similiter ieiunium? Tales etiam tunc primo uas lauare uolunt, quum iam uinum infuderunt, & non euacuata materia morbi curare præsumunt. Tales etiã prius redemptionem suam in magna parte exoluunt, quàm deliberatione sua tractauerint. Vnde accidit, quòd soluta magna parte redemptionis suę, adhuc æquè capti sunt à diabolo sicut prius. Tales morsum serpentis infernalis uolunt sanare, adhuc ueneno in eis remanente.

De uitio Tarditatis. Et de sex quæ hoc uitium dissuadent.

CAP. VI.

Sequitur de Tarditate, quę est sextum uitium pertinens ad acediam. Sicut enim acediosus differt inchoare opus quod facturus est: sic tardè procedit in opere iam inchoato. ¶ Sex uerò sunt quæ possunt dissuadere nobis uitium tarditatis. ¶ Primum est, ipsa angustia, siue breuitas temporis præsentis. Vnde Ecclesiast. 10. Noli cunctari in tempore angustiæ. ¶ Secundum est, uelocitas ipsarũ rerum, quæ uelociter & quasi cursim pertranseunt. Vnde Sapiẽtiæ 5. Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam percurrens nuntius. ¶ Tertium est, uelocitas & strenuitas quã mali habent in eis quæ sibi inutilia uel noxia sunt. Vnde Prouerbior. 10. Pedes eorum ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem. & in Psalm. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinẽ. Item Horatius: Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiẽs, per saxa, per ignes. Et Bernard. Magna confusio. Ardentius desiderant seculares perniciosa, quàm nos utilia. Alacrius currunt ad mortem, quàm nos ad uitam. Vnde cum imminente passione domini, cæteri apostoli somnolenti essent, ut legitur Matthæi 26. solus Iudas somno non opprimebatur: sed procurabat ut eos adduceret, qui dominum comprehenderent. ¶ Quartum est, magna offensa Dei, quæ ex tarditate ista incurritur. Vnde Prouerbiorũ 10. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: sic piger his qui miserũt eũ in uia. Acetũ molestum est dentibus, & fumus oculis. Sic Deus molestatur in nimia tarditate eorum qui sibi seruiunt. Nec mirum, quum uideat eos qui strenui erant, antequam ad seruitium eius uenirent, tunc tardos & pigros fieri, quando ad seruitium eius ueniunt, quum uolare deberent: iuxta illud Esaiæ 40. Qui sperant in domino, mutant fortitudin

tudinem: assument pennas, ut aquilæ uolabunt, & non deficiēt. ¶ Quintū est, magna gratia quā habent apud Deum, seruientes Deo, qui ei uelociter & strenuè seruiunt. Vnde Prouerb. 22. Vidisti uirū uelocem in opere suo corā regibus stabit, nec erit ante ignobiles. ¶ Sextum est, utilitas quam habent tales ex sua uelocitate & strenuitate. Opera enim illorū non impediuntur uel tædio, uel alia de causa quin perficiantur. Vnde Eccl. 22. In omni opere esto uelox, & omnis infirmitas non occurret tibi.

De uitio negligentiæ. CAP. VII.

SEquitur de negligentia, quæ est septimū uitium pertinens ad acediam. Et attenditur negligentia in hoc, quòd homo non curat qualiter opus inchoatum faciat, utrum bene uel male: sed hoc solum curat, ut ab onere laboris inchoati se expediat. Negligentia uerò hoc modo sumpta contraria est diligentiæ. Et attēditur diligētia in hoc, quòd homo ad hoc studeat, ut opus inchoatum bene fiat. De hac diligentia cōmendatur mulier habens decem drachmas. Lucæ 15. ubi legitur de ipsa, quòd amissa drachma una, accēdit lucernam, & euertit domum, & quærit diligēter donec inueniat. Ad hanc diligentiam monemur Prouerbiorum 24. ubi sic legitur, Diligenter exerce agrū tuum. Et 27. ubi sic legitur, Diligenter agnosce uultum pecoris tui.

¶ *De sex quæ faciunt ad detestationem negligentiæ.*

SEX uerò sunt quæ possunt ualere ad detestationem negligentiæ. ¶ Primum est illud Ieremiæ 47. Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter: uel negligenter, secundum aliam literam. Quam literam innuit hic Glossa interlin. super illud uerbum, fraudulenter uel desidiosè. ¶ Secundo facit ad detestationem huius diligentia, quam habent creaturæ irrationabiles circa opera sua. Diligētiam habet natura circa fructus arborū: satis patet per hoc, quòd eos ita obuoluit duris uel amaris exterius, dulcedinem & teneritudinem interius reponēs. Diligentia etiam quam habent animalia ad fœtus suos, satis manifesta est. ¶ Tertio potest ualere ad detestationem negligentiæ, diligentia quam habent homines circa ea quæ pertinent ad utilitatē corporis, uel ad honorem mundi, uel circa ea quibus intendunt placere alicui homini. De illis autem solum quæ propter Deum fiunt, non curāt homines qualiter fiant. De diligentia malorum habetur Matth. secundo: ubi sic legitur de Herode: Diligēter didicit ab eis tempus stellæ. Et subditur, Ite & interrogate diligenter de puero. ¶ Quarto facit ad detestationē huius uitii sublimitas personarum, coram quibus negligentia talis committitur: quia coram

Deo, & angelis eius committitur. Magna diligentia adhibenda esset in psallẽdo, & aliis operibus quæ fiunt specialiter coram Deo & angelis eius. Vnde in Psal. Quoniã rex omnis terræ Deus, psallite sapienter. & Sapiens: Tanto maiori studio placendi opus est, quanto maior est cui placendum est. Et Dauid: In conspectu angelorum psallam tibi. Et Cant. 8. Qui habitas in hortis, amici auscultant te. Amici isti angeli sunt qui psallentem auscultant te. ¶ Quinto potest ualere ad detestationem negligentiæ, utilitas magna, quæ prouenit ex diligentia in seruitio diuino. Plus enim ualet una oratio bene facta, quàm mille cum negligẽtia factæ, tanta potest esse negligẽtia. Plus etiam ualet dies una ieiunii si fiat eo modo quo debet, quàm ieiunia decẽ annorum, si in mortali fiant. ¶ Sexto facit ad detestationem negligentiæ hoc, quòd diligentiã in seruitio Dei ualde honorifica est Deo. Vnde Prouerbiorũ decimotertio, Mulier diligens corona est uiro suo. Anima quæ debitam diligentiam adhibet in Dei seruitio, glorificat Christũ, qui est sponsus animarum: sicut corona quæ reddit illum gloriosum cuius capiti imponitur. Præcipuè autem uidetur facere ad detestationem negligentiæ hoc, quòd ex negligẽtia ista prouenit, quod ex seruitio illo. Vnde deberet acquirere apud Deũ gratiã, reportat eius offensam.

¶ *De remediis contra negligentiam.*

CONTRA hanc negligentiam duo spiritualia sunt remedia. ¶ Primum est, timor. Vnde Ecclesiast. 7. Qui timet Deum, nihil negligit. ¶ Secundum est, amor Dei. Qui enim perfectè Deum diligit, diligentiam adhibet in eis quæ ad Deum pertinent, sicut ille qui aliquem recipit in hospitium, quem multum amat, & ad cuius susceptionem lætus est, cum magna diligentia præparat, quę ei necessaria sunt. Vnde Eccle. 30. Splendidum cor bonum in epulis. Epulæ enim illius diligenter fiunt.

¶ *De tribus quæ impediunt diligentiam studii.*

DE negligentia studii specialiter notandũ est, quòd tria sunt, quæ impediunt illud. ¶ Primum est, nimia uelocitas. Quidã enim sunt qui quasi cursim considerant ea in quibus student: nec possunt expectare donec ueritas quam quærunt sibi occurrat. Similes Pilato, de quo habetur Ioann. decimooctauo, quòd cũ quæsiuisset à domino quid esset ueritas, exiit ad Iudæos, non expectata Domini responsione. Quòd talis uelocitas diligentiã studendi impediat, ostendit nobis Sapiens, dicens: Nihil magnum rerum natura cito effici noluit: præposuitque pulcherrimo operi cuique difficultatem. Nascendi quoque hanc legem fecit,

fecit, ut maiora animalia uiſceribus parentum diutius continerentur. Sit tardior dum diligens ſit ſtilus, quæramus optima, non protinus gaudeamus offerentibus. Repetẽda ſæpius erunt ſcriptorũ proxima. Sic nanque melius iungũtur prioribus ſequentia. Omnia noſtra dum naſcuntur placent. Sed redeamus ad iudicium. Citò nõ fit ut bene ſcribatur, & bene ſcribendo non fit, ut cito. ¶ Secundo impedit diligentiã ſtudii, curioſitas, quæ uult uidere omnia, quæ ſequuntur. Contra quam remediũ eſt, animo uelut quoddam frænum imponere, & non permittere uagari illum ad ſequẽtia. Vnde ſapiens: Reſiſtamus & prouideamus, ut effrænatos equos frænis quibuſdam coërceamus. Oculus cordis ſemper noua uidere appetit, ſicut & oculus corporis: iuxta illud Eccleſia. 1. Non ſatiatur oculus uiſu, nec auris auditu. Ideóque refrænãdus eſt. ¶ Tertio impedit diligẽtiam ſtudii, fatigatio. Vnde bonũ eſt, ut quãdo aliquis uidet ſe fatigatum circa materiam aliquam ſtudendo, ꝙ ipſe quieſcat, & poſt quietem ad eandem materiam redeat. Vnde Sapiens: Obſtat diligentiæ ſcribendi etiam fatigatio. Non dubium eſt, optimum emendandi genus eſſe, ut ſcripta in aliquod tempus reponãtur, & ad ea poſt interuallum aliquod uelut noua atque aliena redeamus, ut nobis tanquã recẽtes fœtus blãdiantur.

De uitio inconſummationis.

CAP. VIII.

SEquitur de octauo uitio pertinente ad acediã, quod poſſumus uocare uitiũ inconſummationis, ſeu imperſeuerantiæ. Hoc uitio laborant illi qui raro ad perfectionem ducũt aliquod opus quod inchoant. ¶ Ad deteſtationẽ huius uitii primo poteſt ualere exemplum Chriſti, de quo habetur Matt. 27. quòd obtulerunt ei Iudæi, quòd crederẽt in eum, ſi de cruce deſcenderet. Ipſe uerò pro tanto munere ſibi oblato, noluit opus redemptionis noſtræ inconſummatum relinquere. Ad idem poteſt referri quod ipſe dicit Ioannis 4. Cibus meus eſt, ut faciam uoluntatem eius, qui me miſit, ut perficiam opus Dei. Et Ioan. 18. Ego te clarificaui ſuper terram, opus conſummaui quod dediſti mihi, ut faciã. Legitur etiam Deuteron. 33. quòd Dei perfecta ſunt opera. ¶ Secundo poteſt ualere ad deteſtationem huius uitii hoc, quòd hoc uitiũ adeò placet diabolo. Cuius ſignũ eſt hoc, quòd ipſe tantum conatur ad hoc, ut homines non perſeuerẽt. Vnde dictum eſt ſerpẽti, Geneſ. tertio: Tu inſidiaberis calcaneo eius: id eſt, fini, cui præcipuè diabolus inſidiatur. Scit enim finem optimum eſſe in re, & quòd cætera habent ab eo bonitatem ſuam. Ideo finem præcipuè impedire conatur. ¶ Tertio ualere poteſt ad deteſtationẽ huius uitii hoc,

quòd uitium istud ualde nociuum est homini: quasi enim perdita sunt cætera, quæ facta sunt, nisi finis sequatur. Parum enim prodest fundamentum & parietes fecisse, si tectum non sequatur. Parũ etiã prodest per mare laborasse nauigãdo, si tunc nauis perierit, quando portui proxima fuerit per leucam unam. Ideo dicitur Prouerbiorum 18. Qui mollis est, & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis: quasi enim idem est ac si dissiparet, quia ea non perficit. Nec solum est damnosum uitium homini, sed etiam uerecũdum, & irrisione dignũ. dicitur enim: Iste homo cœpit ædificare, & non potuit consummare: secundum quod legitur Luc. decimoquarto. Indecẽs est animal sine cauda & ridiculosum: ut patet in simia; sic opus sine consummatione. ¶ Vltimo potest ualere ad detestationẽ huius uitii, magna utilitas quæ prouenit ex perseuerantia. Tantum enim ualet ultimus dies quo aliquis bene uiuit, quãtum omnes dies præcedentes quantum ad hoc, quòd si illo die male uixisset, tota uita præcedens perdita esset. Sola perseuerantia hominem saluat. Vnde Bernard. Perseuerãtia est singularis filia summi regis. Illa enim sola hæres est regni æterni.

De uitio remißionis. CAP. IX.

Vitium remissionis est, nonum uitium pertinens ad Acediam. Hoc uitio laborat ille qui quotidie deterior efficitur. Si inchoat aliquod opus, primo die aliquantulum strenuè operatur, secundò die minus, ad ultimum nihil. De tali dicitur Eccl. 22. Filia fatua in deminoratione fiet. Filia fatua est anima sale sapientiæ non condita, quæ semper decrescendo procedit: sicut econtrario uita iusti procedit à crescendo. Vnde Prouerb. 4. Iustorũ semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem. Et Prouerb. 21. Cogitationes robusti semper in abundãtia. Robustus aliquid quotidie lucratur super hostes suos: sed remissus quotidie aliquid amittit. Remissionem uerò istam sequitur paupertas primo. Vnde Prouerb. 10. Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium, diuitias parat. *Secundo* sequitur remissionem *istam* seruitus uitiorũ. Vnde Prouerb. 10. Manus fortiũ dominabitur: quæ autẽ remissa est, tributis seruiet. Sequitur etiã remissionẽ istam, frequens fractio propositi. Vnde Sen. Arcum frangit intensio, animum remissio.

De uitio quod potest uocari Dißolutio. CAP. X.

Decimum uitium quod pertinet ad acediã, possumus uocare dissolutionem. Hoc uitio laborat ille qui inueniẽs difficultatem in sui regimine, se dimittit omninò absque gubernatione: iuxta illud Prouer. 23. Eris

sicut

sicut dormiẽs in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo. Talis animum suũ non recolligit. Dispersus enim & diuisus adeò quòd non tenet de seipso unam frustam cum alio. Vnde Eccles.23. Qui docet fatuũ quasi qui conglutinant testam. Testa in minutas partes confracta non de facili conglutinatur: nec animus hominis dissoluti de facili recolligitur. Est enim tanquam puluis quẽ proiicit uentus à facie terrę. Si aliquod bonũ, ut scientia, uel aliud illi infunditur, nihil in eo retinetur. Est enim uelut dolium nõ ligatum. Vnde Eccl.21. Cor fatui quasi uas confractum, & omnẽ sapientiam nõ tenebit. Ex hac dissolutione sequitur penuria omniũ bonorũ. Vnde Prou.19. Anima dissoluta esuriet. Solet autem uitium istud prouenire ex quadam diffidentia de Deo, uidentes enim aliqui infirmitatem suam, diffidunt posse seipsos regere: quia de diuino auxilio non confidunt. Vnde Eccle.2. Væ dissolutis corde, quia non credunt Deo, & ideo non progreditur ab eo.

De uitio incuriæ. CAP. XI.

VNdecimũ uitiũ quod pertinet ad acediã, possumus uocare incuriã. Hoc uitio laborat ille, qui suorũ debitã curã nõ habet. Talis sua non excolit, culta non colligit, collecta non custodit. Notandũ quòd sapientia conseruandi nõ minus ualet ad hoc quòd aliquis ditetur & abundet, quàm sapientia acquirendi. Vnde quidã: Non minor est uirtus, quàm quærere, parta tueri. Parua uasa quæ nõ tenent, licet abũdanter recipiãt, nõ tamẽ implentur: ut patet in cribro. Vasa uerò magna quæ tenẽt, licet non ita abũdanter recipiãt, paulatim replentur. Scriptor unus totam Bibliã scribẽdo uno in anno sibi acquirit quod aliquis per totam uitã suã addiscere non potest. Et tamen aliquis citius unam propositionẽ addiscit, quàm scriptor scribat unam dictionẽ. Sed hoc ideo accidit: quia illud quod addiscitur non memoriter retinetur. Vnde ei qui in studio uellet proficere, summè necessariũ esset, ut illud quod addisceret, pro posse suo memoriæ infigeret: deinde quia memoria labilis est, scriberet illud, & quasi de pergameno aliã sibi memoriã faceret. Parum enim prodest quòd aqua ita de facili impresiones recipit, quum eas non custodiat.

De uitio ignauiæ. CAP. XII.

DVodecimum uitium, quod pertinet ad acediam, possumus ignauiam nominare. Hoc uitio laborat ille qui potius eligit in miseria magna permanere, quàm aliquantulum laboris subire. ¶ Et possumus assignare duodecim ignauias, quæ solent inueniri in hominibus acediosis. ¶ Prima est, quòd homo acediosus potius eligit carnes suas comedere, quàm labore acquirere quod habeat ad

comedendum. Vnde Ecclesiast. 4. Stultus cõplicat manus suas, & comedit carnes suas, dicens: Melior est pugillus cum requie, quàm plena utraq; manus cum afflictione & dolore animi. Acediosus quodãmodo carnes suas comedit, quum potius uult eas attenuari paupertate & inopia, quàm labore proprio acquirat quod sibi necessarium est. ¶ Secunda est, quòd potius eligit fame perire, quàm laborẽ pascendi se uelit sustinere. unde Prou. 26. Abscondit piger manus suas sub axilla, & laborat si ad os suum conuerterit. Otiosus totus famelicus est, ut ostensum est prius. Fames autem eius sedaretur, si operaretur. Vnde quum pigritatur operari ut fames repellatur, quodammodo uult potius se famelicum esse, quàm laborẽ pascendi se sustinere. ¶ Tertia est, ꝙ ipse potius eligit non lotis manibus manducare quàm ablutione harum aliquantulum laborare. Hæc ignauia manifestè potest uideri in eis qui per totum annum comedunt immũdi: quia manus suas, id est, opera sua per confessionem abluere nolunt. ¶ Quarta est, quòd cùm ipse à dæmonibus ad patibulum infernale trahatur, non tamen uult se signare cruce pœnitentiæ ut ab eis liberetur. ¶ Quinta est, quòd cùm stillicidium prauarum cogitationum super oculum cordis cadere sentiat, præ nimia pigritia oculum non auertit, sed à stillicidio eum corrumpi permittit. ¶ Sexta est, quòd si ignem praui desiderii super pedem affectus cadere senserit, ipse potius eligit quòd ignis pedem suum exurat, quàm ut ipse laborem excutiendi ignem sustineat. ¶ Septima est, quòd cùm Dominus offerat ei bona gratiæ & bona gloriæ, ipse tamen ex pigritia suscipiendi remanet in sua paupertate. Vnde Ecclesiasti. 15. Ante hominem uita & mors, bonum & malum: quod placuerit, dabitur illi. ¶ Octaua est, quòd ipse potius eligit in luto per annum permanere, quàm inde surgendo aliquantulum laborare. Mira ignauia est, quòd aliquis ex pigritia iacet in luto, qui potest iacere in lectulo florido. Vnde Canti. 1. Lectulus noster floridus. ¶ Nona est, quòd postquam *ipse* posuit unum pedem, *scilicet intellectus* uel boni propositi in uia munditiæ, alium tamen pedem, scilicet affectus uel operis, differt mouere per duos annos uel amplius, remanẽs in immunditia ex pigritia remouendi illũ. Multi enim sunt qui postquam iudicauerũt bonum esse inchoare nouam uitam, & proposuerũt uel uouerunt se ingressuros religionem, tamen differunt multis annis implere illud. ¶ Decima est, ꝙ quum ipse in profundum stultitię ceciderit, tamen potius eligit ut stultitia submergat eum, quàm ut ad occupationem per quam euadere possit, manum

num extendat. Sen. A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. ¶ Vndecima est, quòd potius eligit per aquam diuitiarum & deliciarũ ire ad mortem suam quàm aliquantulum laborando per terram siccam paupertatis, ad portum peruenire uitæ. Diuitiæ deliciæq; aquæ sunt tendẽtes ad amare inferni. Ideò prohibemur ponere pedem nostrum super aquam. in Psalm. ibi: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. ¶ Duodecima est, quòd ipse potius eligit in carcere immũdo in quo ad mortem seruatur remanere, quàm pro euasione sua laborẽ exeundi sustinere. Mundus iste carcer est peccati.

De uitio Indeuotionis.

CAP. XIII.

VItium indeuotionis est, tertiumdecimum. Et est indeuotio quædã ariditas spiritualis. unde Psal. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et Numeri 11. Anima nostra est arida, nihil respiciũt oculi nostri nisi manna. Prouenit autẽ ista ariditas multis de causis. ¶ Quandoq; ex superbia, quę est mons Gelboë, in quo nec ros nec pluuia descendit. Vnde Bern. loquens in persona illius qui deuotionẽ amisit occasione superbiæ, dicit: Ab heri & nudiustertius inuasit me lãguor animę, & inde hebetudo insolita, quędã inertia spiritus. Superbia inuẽta est in me, & Deus declinauit à seruo suo in ira. Non cõpungi ad lacrymas queo, tanta est duritia cordis ut nõ sapiat psalmus. Non legere libet, non orare delectat, meditatiões solitas nõ inuenio. Ideóq; ad opus manuum piger, ad uigilias somnolẽtus, ad iram pręceps, ad odiũ pertinax linguę & gulę indulgentior, securior, & obtusior ad prædicationẽ. Heu omnes montes in circuitu meo uisitat dominus: ad me autẽ non appropinquat. ¶ Quandoq; autem prouenit ariditas ista ex defectu cibi spiritualis. Vnde Psalmist. Aruit cor meũ, quia oblitus sum comedere panẽ meũ. ¶ Prouenit etiam quandoque ex acedia. Cùm cęterę creaturę ex otio impinguentur, & ex labore attenuentur: anima humana econtrario ex labore impinguatur, & ex otio, & deliciis attenuatur. Vnde Prouerb. 13. Vult & non uult piger: anima autem laborãtium impinguabitur. Quod ideo accidit, quia opera bona cibi sunt eorum qui ea faciunt. unde uita spiritualis sustentatur & roboratur. Homines uerò qui patiuntur illam spiritualem ariditatem, duri sunt frequenter ad ea quæ sunt pietatis, & inflexibiles ad ea quæ sunt obedientiæ. Dura facilius franguntur, quàm flectantur. Si ad ignem tribulationis ponãtur, nihil spiritualis pinguedinis emittunt: quia nec gaudent, nec gratias agunt, sed statim ardent & exuruntur per impatientiam. Ad modicum flatum tentationis igne peccati succẽduntur. Ad bona opera sunt steriles. Quæ

aliis facilia sunt uel etiam iucunda, uidentur eis importabilia: sicut panis aridus quandoq; transglutiri non potest, qui tamen adiutorio liquoris delectabilis efficitur.

De uitio Tristitiæ in diuino seruitio. CAP. XIIII.

TRistitia est XIIII. uitium pertinens ad acediam. Et notandũ quòd tristitia est uitium ualde detestabile in seruitio diuino. ualde enim displicet Deo, & placet diabolo, & homini ualde nocet. ¶Primum patet illud 2. ad Corint. 9. Hilarem enim datorem diligit Deus. Et econtrario, Tristem datorem odit Deus. Et merito. Tristitia enim in seruitio Dei est quasi absinthium positum in esca Dei. bonum enim opus est esca Dei, sicut ostensum est prius. Præterea quum omnia bona nostra Dei sunt, & solum ea quæ de manu eius accepimus demus ei, sine tristitia deberemus esse, quũ oportet nos ei dare. Item quum eis quæ nullius uel parui ualoris sunt, parua uel quasi nulla occasione adeò læti efficiamur, satis potest Deo displicere, ut in eius obsequio ubi sunt tot causæ lætitiæ lætificari non possumus. ¶Causæ lætitiæ quas debemus habere in diuino seruitio, hæ sunt: scilicet quòd tanto Domino seruiemus, scilicet cui seruire regnare est, & ꝙ in domum Dei imus. Vnde Dauid: Lætatus sum in his quę dicta sunt mihi &c. Et quòd tantum lucramur, scilicet gloriam æternam. Vnde Psalmist. Et cantent in uiis Domini: quoniã magna est gloria Domini. ¶Quòd uerò tristitia ista ualde diabolo placeat, potest ostendi per suum contrarium, scilicet per hoc, quòd lætitia spiritualis ualde ei displicet. Vnde 1. Reg. 4. dicunt Philisthæi, Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius. Væ nobis &c. Et beatus Antonius dicit quòd unica ratio uincendi inimicum, est lætitia spiritualis. Legitur etiã 1. Machab. 4. de Iuda, quòd præliabatur prælių Israël cum lętitia. Et subditur, quòd dilatauit gloriã populi sui. ¶Nocet etiam homini tristitia tripliciter, scilicet eum affligendo. unde Prou. 25. Sicut tinea uestimento, & uermis ligno: sic tristitia uiri nocet cordi. Nocet etiã homini eum excæcando *in his* quæ ad Deũ pertinent. *Vnde* in uitis patrum legitur: Vincula pedum impedimenta sunt cursoris, & tristitia impedimentum est diuinæ uisionis. Nocet etiam tristitia spiritualiter occidendo. Frequenter etiam est alterius peccati occasio. Vnde Eccle. 30. Tristitiam longe expelle à te. Multos enim occidit tristitia.

De tædio uitæ. CAP. XV.

TÆdium uitæ, est uitium decimumquintum, pertinens ad acediam, & prouenit ex longa tristitia in diuino seruitio. postquam enim aliquis tristitiam patitur, paulatim corruit, adeò

ut

ut non solum displiceat ei Deo seruire, sed etiam uiuere. ¶ Notandum tamen est, quòd tædium huius uitæ prouenit ex diuersis causis. Quandoq; prouenit ex Dei amore & desiderio cælestis patriæ. Vnde Greg. Sancti grauiter tolerant quicquid non sonat id quod amant. ¶ Quandoque etiã prouenit ex consideratione malorum quibus mundus plenus est. Vnde Ecclesiast. 2. Tędiuit me uitæ meę uidentem mala uniuersa esse sub sole & luna, & cũctã afflictionem & uanitatem spiritus. Et eiusdẽ 4. Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem, & non posse resistere eorũ uiolentię &c. ¶ Quãdoque prouenit tædium uitę ex uehementia tribulationis. unde Iob 10. Tędet animam meam uitæ meæ. Et 2. ad Corinth. 1. Supermodum grauati sumus, ita ut tæderet nos etiã uiuere. ¶ Quãdoque etiã prouenit ex acedia, ad quod possumus referre quod legitur 3. Reg. 19. de Elia, qui petiit animæ suæ ut moreretur, proiecitque se subter unam iuniperum, & obdormiuit, & ecce angelus Domini tetigit eum. Et subditur quibusdam impositis, quòd iterum obdormiuit.

De Desperatione, & unde prouenire consueuit. CAP. XVI.

DEsperatio est ultimũ uitium pertinens ad acediam. Solet autem prouenire desperatio ex nimia tristitia. Vnde prou. 15. In mœrore animi deiicitur spiritus: scilicet in profundum desperationis. Et eiusdem 17. Spiritus tristis exiccat ossa. Tristitia etiã fortem animam excæcat ab humore gratiæ, ut per peccatũ desperationis frangatur. unde Eccles. 14. Felix qui non habuit animi tristitiam, & non excidit à spe sua. ¶ Et notandum quòd peccatum desperationis ualde displicet Deo. unde dicit Hier. super Psal. 108. quòd magis offendit Iudas Deum in hoc, quòd ipse se suspẽdit, quàm in hoc, quòd Dominum tradidit. Valde etiam diabolo: quia ille qui dicit uerbum desperationis, dicit malum uerbum quod dicunt illi qui uicti sunt. Et ideo diabolo ualde gratũ est, qui est aduersarius noster. unde Prou. 14. Si desperaueris in die angustiæ lapsus, minuetur fortitudo tua. Multum ualet spes seu fiducia in Deo ad fortitudinem. unde Esa. 40. Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinẽ. Fortitudo enim Dei quodammodo eorum efficitur, quia de ipsa eis subuenitur. Ideo in Psalm. dicitur: Sperans in Domino, non infirmabor. Cùm fortitudo Dei sit eorum qui sperant in Deo: sicut Deus non infirmatur, ita nec illi qui in Deo sperant. Hac de causa dictum est illud Psalm. Non derelinquet omnes qui sperant in eo. Sicut uanitatis est fulcimentum negare innitenti: ita ueritatis est nõ negare. Vnde quum ueritas Deus sit, confidenti

denti de se non negat auxilium. Ideo ipse dicit in Psal. Quoniam in me sperauit, liberabo eum.

¶ *De remediis contra desperationem.*

SVMMVM remedium contra peccatum desperationis est, memoria Dominicæ passionis. unde Bernard. Peccaui peccatum grande: conscientia mea turbabitur, sed non perturbabitur, quia uulnerum Domini recordabor. Quid tam ad mortẽ quod non morte Christi soluatur? Si in mente uenerit tam potens támq; efficax medicamentum, nulla iam possum morbi malignitate terreri. ¶ Secundum remedium est, consideratio magnæ uirtutis quam habet pœnitẽtia. Est enim pœnitẽtia medicina contra quã nulla spiritualis infirmitas præualet. Ecclesiastic. 10. Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit, locum tuum ne dimiseris: quia curatio cessare facit peccata maxima. Et beatus Martinus legitur dixisse diabolo: Si ueram pœnitentiam posses habere, adhuc ueniam posses consequi. ¶ Tertium remedium est, consideratio illarum personarum, cum quibus Dominus legitur misericorditer egisse. Vnde Bern. Omnino propter mansuetudinẽ quæ in te prædicatur currimus post te domine Iesu, audiẽtes ꝙ non spernas paupertatem, peccatores non horreas. Non horruisti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non supplicantem Chananæam, non deprehensam in adulterio, non sedentem in teloneo, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non impios crucifixores tuos: ideo in odorem unguentorum tuorum currimus. Potest etiã ualere contra desperationem illud quod legitur Luc. 15. Dico uobis, quia gaudiũ est angelis &c. Ad idem ualet quod legitur de filio prodigo, de quo dicitur, ꝙ cùm adhuc longe esset, uidens eum pater eius, misericordia motus est, & occurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. Præterea, quis dominus exhæredatus à terra sua & hominibus suis, nõ gaudeat de eorum recuperatione? Quomodo ergo non gaudebit Dominus de cõuersione peccatorum? Ad idem potest ualere, si attendatur magnitudo odii quod habet Deus contra peccatum: de quo dictum est suprà in principio. Ex hoc patet quòd destructio peccati plus placet Deo, quàm ipsi peccatori.

De acedia claustralium, & duodecim malis quæ ex ea proueniunt. CAP. XVII.

PRæter istam diuisionem peccatorũ, cuius membra iã prosecuti sumus, sunt multę alię diuisiones pertinentes ad peccatum acedię, quos prætermittimus, nisi quòd de una breuiter tangemus. ¶ Notandum est ergo ꝙ acedia potest diuidi in acediã secularium &

& acediam claustraliũ. De acedia secularium nihil dicemus. Sed contra acediã claustraliũ ostendemus duodecim mala quæ in claustralibus solent inueniri ex peccato acediæ. ¶ Primum est, quòd licet die & nocte in ore habeant cibum regium qui de ore Dei procedit, scilicet uerbum Dei; tamen ex pigritia terendi eum famelici remanent, nec reficiuntur de cibo illo. Inter aromata nocte & die uersantur, & tamen ex pigritia applicandi olfactum, odore eorũ non confortantur. Sacra scriptura apotheca est spiritussancti. Vnde Ecclesiast. 24. dicitur de sapientia: *Sicut cinnamomum & balsamũ aromatizãs odorem dedi.* ¶ Secundum est, quòd cùm ipsi sint de nocte & de die in colloquio cum Deo, permittunt tamen multos dies transire, quòd non aperiunt oculos cordis, ut uideant quis loquatur cum eis, uel quid loquatur. Sicut dicit Gregorius: Cùm oramus, ipsi cum Deo loquimur: cùm uerò legimus, loquitur nobiscum Deus. Magna ergo pigritia est non attendere cum quo loquimur, quãdo cum Deo loquimur: præcipuè cùm ipse moneat ad hoc, dicens: Vacate, & uidete quoniã ego sum Deus. ¶ Tertium est, quòd ipsi non proficiunt in his quæ religionis sunt: imò quanto diutius in religione sunt, tanto magis dissoluti sunt. Quod ualde uerecũdum est: sicut in scholis diu esse, & in scientia non proficere. Tales religiosos non iuuat assuetudo, ut faciant melius ea quæ sunt religionis, sed potius nocet: quãto enim orãt diutius, tanto orant indeuotius. ¶ Quartum est, quòd quãto diutius Deo seruiunt, tanto minus certi sunt quòd habeant gratiam ipsius. Et in ueritate satis dolere potest qui reliquit mundum ut Deo seruiret, & postquàm diu seruiuit nullam cum eo familiaritatẽ habet. Pauca uel nulla signa habet, quòd seruitiũ eius sibi placeat. Interdũ tamen accidit quòd dominus minus bonos consolatur tanquam firmos, & tanquam eos qui propriis expensis non sufficiunt ei seruire. Meliores uerò inconsolatos relinquit tanquam fortiores, & tanquã eos qui propriis expensis sibi seruire sufficiunt. Vnde Luc. 15. ait maior filius patri, Ecce tot annis seruio tibi, &c. Et respondit pater: Fili, tu semper mecũ es, &c. ¶ Quintum est, quòd quanto diutius in camino paupertatis existũt, tanto meliores & delicatiores existunt. Caminus uasa lutea consolidat: sic paupertas claustrales illos qui molles & delicati erant in seculo cõsolidare debet. Sed multi cùm deberent consolidari, potius dissoluuntur. Quòd tribulationes, paupertas, & huiusmodi excoquant & cõsolident, potest haberi ex Vitis patrum, ubi legitur, quòd si cruda tegula ponatur in flumine, dissoluitur: cocta

cocta uerò non. Ita & homo carnalẽ habens sapientiã, qui nõ est tentationũ igne decoctus. Item Esa. 48. Ecce excoxi te, sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis. Nõ quasi argentum excoquitur qui de eo quod excoquitur fæces assumit, non deponit. In camino paupertatis dominus seruos suos uel eligit, uel assumptos alibi reponit. ¶ Sextũ est, quòd quanto diutius soli iustitiæ approximauerũt, tanto frigidiores existũt. Et satis admirandum est, unde hoc accidit: quãto enim proximiores fiunt, tanto uidẽtur quòd feruẽtiores esse deberẽt. Sed timendũ est ne nubes alicuius peccati interposita hoc impediat, uel ne per aliquẽ errorẽ fiat, ut cùm progredi debeant, regrediãtur, & cùm deberẽt appropinquare terrę promissionis, ab ea elongẽtur. Sicut accidit filiis Israël, qui triginta octo annis in deserto errauerũt. Qui cùm crederent appropinquare terræ promissionis, ab ea elongabantur. ¶ Septimum est, quòd quãto diutius existũt in loco impinguationis & saginationis spiritualis, tanto macilentiores inueniũtur. Locus in quo animæ repleri deberent pinguedine & adipe spirituali, est pax & trãquillitas claustri. Sed acediosi quãto magis ibi sunt, tanto magis inueniũtur macilenti. Quod bene ostẽdit ignis tribulationis quẽ sustinere non possunt, quin statim per irã exurãtur. ¶ Octauum est, quòd in statu in quo nõ solum currere, sed etiam uolare deberẽt uiri contemplatiui, cùm aues spirituales sint, pigri & tardi efficiũtur. Etiã illi qui strenui erant in seculo, interdũ desidiosi efficiũtur in claustro. ¶ Nonum est, quòd in loco ubi est maior conflictus, securi & somnolenti efficiuntur. In maiori conflictu belli spiritualis sunt claustrales, quàm alii. Plus enim gaudet diabolus quandoque cùm claustralem aliquem ad hoc deducit ut mulierem mala intentione tangat, quàm gaudeat de adulterio unius hominis secularis. Sicut ostensum est prius in tractatu de Luxuria. Vnde claustrales nõ deberẽt esse securi: sed cùm timore & solicitudine salutẽ suã operari. ¶ Decimũ est, quòd ipsi uolunt esse otiosi ubi *minimè locus* est otii. Licet aliquis *toleret* quãdoq; arbores steriles in terra sua deserta: tamen in terra bene culta, sicut in horto, non tolerat eas ullo modo. Sed cõstat quòd claustrũ est uelut hortus conclusus, iuxta illud Canticor. 4. Hortus conclusus, soror mea sponsa. Vnde in claustro minus sunt tolerabiles homines otiosi, qui sunt uelut arbores steriles, quàm in aliis locis. ¶ Vndecimum est, quòd ibi procrastinãtes & differẽtes fiunt, ubi deberẽt omninò esse parati. Si fatua est procrastinatio siue dilatio senũ in his quę pertinẽt ad salutẽ eorum: quanto magis in claustralibus qui iam sunt

ſunt mortui, iudicanda eſt fatua craſtinatio propriȩ correctionis, uel meliorationis eorũ? ¶ Duodecimum eſt, quòd ibi præcipuè triſtes ſunt, ubi præcipuȩ uel ſolum læti eſſe deberēt. In diuino ſeruitio præcipuè locus eſt gaudii in uita iſta: quia ibi præcipuè facit homo utilitatem ſuam.

De octo remediis contra Acediam.

PARS III.

SEquitur de remediis contra Acediam, de quibus ſufficiat ponere octo, licet ſint multa plura. ¶ Primum eſt, diuerſitas occupationum. Hoc remedium habetur in Vitis patrum, ubi legitur quòd beatus Antonius tentatus fuit à ſpiritu acediæ, & reſidens in eremo dicebat: Domine, ſaluari deſidero, ſed uanæ cogitationes non permittũt me. Quid faciam in tribulatione, uel quomodo debeam ſaluari, dignanter oſtende. Et reſpiciens uidit quendam aſtantem torquentem funiculum, qui ſibi ſimilis erat: deinde ex opere ſurgentem & orantem, & iterum ſedentem, & plectas facientem de palmis, & inde ad orationem rurſus ſurgentem. Erat autem ille angelus Dei, & dixit ei: Et ita faciens Antoni, ſaluaberis. ¶ Secundum eſt, conſideratio pœnæ futuræ. Hoc habemus Ieremiæ 1. ubi legitur: Quid tu uides Ieremia? Et dixit, Virgam euigilantem ego uideo. Virga euigilans à ſomno acediæ uel pigritiæ, eſt conſideratio pœnæ futuræ. ¶ Tertium eſt, conſideratio æterni præmii. unde Auguſt. Labor te terret, uide mercedem. Et Geneſ. 15. Factus eſt ſermo domini ad Abraham per uiſionem dicens: Noli timere Abraham: ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Si terret pigrum labor, attrahat eum merces. Secundum & tertium ſimiliter habemus in Vitis patrum: ubi dicitur quòd quidã frater interrogauit abbatē Achillem, dicens: Cur ſedens in cella mea patior acediam? Cui ſenex: Quia nondum uidiſti requiem quam ſperamus, neque tormenta quæ timemus. Si enim ea inſpiceres diligenter, & ſi uermibus plena eſſet cella tua uſq; ad collum, etiam in ipſis permaneres ſine acedia iacens. ¶ Quartum eſt, ſocietas bonorum. Hoc remedium poſſumus habere ex iſto uerbo Exod. 17. ubi dicitur, quòd pugnãte Ioſue cõtra Amalech, orabat Moyſes leuans manus ad dominum, cuius manus graues erant: ſed Hur & Aaron ſuſtentabãt manus eius ex utraq; parte. Per quos ſignantur duo genera hominũ, quorum ſocietas amanda eſt. Per Hur qui interpretatur lumen, ſignificantur illi qui miniſtrant lumen doctrinæ. Per Aaron qui interpretatur mons fortis, ſignificãtur illi quorum interuentu uenit homini auxiliũ. iuxta illud, Leuaui oculos meos in montes unde ueniet auxilium mihi. Illis ergo qui manus habent graues ex acedia, neceſſar

cessarium est ut habeant tales in societate sua, qui eos exemplo suo & doctrina illuminēt & orationibus iuuent. ¶ Quintum est, exemplū illius qui piger nō fuit, sed exultauit ut gigas ad currendam uiam. Hoc remedium habemus Matt. 26. ubi dominus dixit discipulis: Non potuistis una hora mecum uigilare? Cum domino uigilare, est exemplo eius à somno acedię cauere. Hoc remedio utitur Apostolus ad Hebr. 12. dicēs: Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum cōtradictionem, ut non fatigemini animis uestris deficiētes. ¶ Sextū est consideratio periculorū, in quibus sumus in præsenti, quod dominus insinuat Matthæi 26. ubi dicit, Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Tria genera periculorū consueuerunt specialiter homines excitare à somno. Periculū aquæ, ignis, & latronū: quæ pericula specialiter nobis imminent. Non enim est dies in quo fluctus malarū cogitationū super caput cordis nostri non ascendant. Non est etiam dies in quo ignis prauorū desideriorū in domo conscientiæ nostræ nō succendatur. Latrones etiā semper adsunt. Etiam illi qui deberent esse seruiētes nostri deprædantur nos, unde Thren. 3. Oculus meus deprædatus est animā meam. ¶ Septimum remedium est amor Dei, quod docet nos dominus Leuitici 6. ubi dicitur, Ignis in altari meo semper ardebit, quē nutriet sacerdos, subiiciens ligna mane per singulos dies. Deus uult quòd semper in altari cordis ardeat ignis feruoris. Hunc ignem debet nutrire sacerdos in suis subditis: uel quilibet in semetipso subiiciendo ligna per singulos dies recolendo beneficia Dei quibus debemus respōdere: uel mala nostra recordando, pro quibus Deo satisfacere debemus, uel promissa præmia quæ promereri debemus. Pręcipuè deberent in nobis istum feruorē accendere, beneficia quæ nobis Christus exhibuit in carne mortali assumpta. Vnde Bernardus: Quid nobis nō suaue, cùm recordati fuerimus infantilium necessitatū Christi, laborē in prædicando & cæterorum? Quis amplius gemet dicēs: Nimium ieiunamus, *nimium uigilamus*? cum millesimæ parti debitorum respondere non ualeamus. ¶ Octauum & summum remedium est gratia Dei. Hoc remedium insinuat nobis Bernar. super Cantic. ibi, Trahe me post te, dicēs in persona eorum qui pigri sunt: Opus habemus trahi: quia refriguit parumper ignis amoris tui: nec ualemus à facie frigoris huius currere, sicut heri & nudiustertius: curremus post ea, cùm reddideris lætitiam salutaris tui, cùm redierit melior temperies gratiæ. Vnde cùm aliquis sentit se segnē uel acediosum, instare debet orationi coram

ram

ram Deo, ut orādo impetret gratiam quæ ab eo expellat acediā. Et notandum quod omnia quæ dicta sunt ad detestationē acediæ, possunt esse remedia cōtra acediam: ideo de remediis Acediæ hic finem facimus.

De indiscreto feruore: qui acedia uidetur esse contrarius,

PARS IIII. *quæ habet quinque capitula.*

De feruore indiscreto, de his quæ exiguntur ad hoc ut aliquis Deo discretè seruiat. CAP. I.

Sicut in uitio auaritiæ tractauimus de uitio prodigalitatis, eò quòd auaritia & prodigalitas uitia sunt opposita: sic cum acedia tractabimus de indiscreto feruore. Acedia enim & indiscretus feruor quodammodo uidentur esse uitia opposita. Ad cuius detestationem ualere possunt. Primo testimonia scripturarū: sicut illud ad Rom. 12. Rationabile sit obsequiū uestrum. ¶ Tria sunt quæ exiguntur ad hoc ut homo cum discretione & rationabiliter Deo seruiat. Primum est, nobilitas personæ cui seruitur. Vnde honor regis iudiciū diligit, scilicet iudiciū discretionis. Secundū est, humana natura. Homo enim rationalis creatura est, & ideo rationabiliter operari debet. Plus debet inniti sapientiæ, quàm fortitudini. Belluinum enim est uiribus decertare, sicut dicit Philosophus. Tertio requirit hoc ipse hostis contra quem pugnā habemus: diabolus enim contra hominē pugnat potius astutia & sapientia, quàm uiribus: ideo & nos sapientia contra eum pugnare debemus, non uiribus: uires enim nō sufficerēt resistere sapiētiæ: quamelior est sapientia, quàm uires: & uir prudens, quàm fortis. Sapien. 6. Ad signandū quòd Deo non placeant opera sine discretione facta, nō offerebatur in lege animal cæcum. Ideo etiam in omni sacrificio offerebatur sal. Sale condiuntur cibi ut hominibus bene sapiāt: per quod signatur discretio, quę facit opera grata Deo. Ad idem Prou. 4. Palpebræ tuæ præcedāt gressus: id est, cōsidera opera tua. Et illud Apostoli 1. ad Timot. 5. Noli adhuc aquam bibere, sed uino modico utere. Glos. Prudenter sibi uult Deus seruiri: non in nimietate, ne debiles fiant, & pòst medicorum suffragia quærāt. Tēperandum est enim, ut si fieri potest, cœptū obsequiū gradatim proueh atur, potius quàm in consideratione minuatur. Ad idē 1. Petr. 4. Charissimi, nolite peregrinari in feruore qui ad tentationem uobis fit. Et Eccl. 7. Noli esse iustus multum. Ibi dicit gl. interli. quòd summa iustitia, summa iniustitia est. Sunt aliqui qui in nullo uolūt cōdescendere carni, quorum iustitia magna iniustitia est. Ad idem potest ualere illud philosophi: Arbitror primo in uita utile esse, ne quid nimis.

De

De multiplici malo quod ex indiscreto feruore prouenit.

CAP. II.

SEcundo potest ualere ad detestationem indiscreti feruoris, si ostendamus mala quæ ex eo sequuntur. Et ostendit beatus Bernard. quatuor mala ex eo sequi, dicens: Qui ex indiscretionis uitio ieiunia & uigilias & huiusmodi sic agit, ut deficiente spiritu uel corpore languente, spiritualia impediãtur, abstulit corpori suo boni operis effectum, spiritui affectum, proximo exemplum, Deo honorem: sacrilegus est, & omnium bonorũ in Deum reus. Sacrilegus talis dicitur, qui uiolat templum domini, scilicet corpus suum. Salomon etiam ostendit quòd malum sequitur ex indiscreto feruore, Prouerbiorum 19. dicens: Qui festinus est, pedibus offendit. Ille ex festinatione offendit qui ex indiscreto feruore infirmitatem corporis sui seu animæ incurrit. Et licet ex festinatione sequi posset casus in quocunque ambulante: tamen præcipuè in eo qui per scalam uadit. Præterea talis casu suo multum descendit. Vnde cùm conuersio uiri religiosi sit quasi ascensus per scalam, cum discretione debet ascendere. Si enim per infirmitatem corruat, ipse descendit usque ad initium scalæ. Oportet enim eum comedere carnes, & talia facere quæ faciebat in seculo. Vnde dicit beatus Bernardus: Nemo repente fit summus. Ascendendo, non uolando, apprehẽditur summitas scalæ. De indiscreta etiam festinatione legitur Prouerbiorum 13. quòd substantia festinata minuetur. Et eiusdem 20. Hæreditas ad quam festinatur in principio, in fine benedictione carebit. Et licet ista festinatio in omnibus timenda sit, præcipuè tamen in nouitiis. Ille qui equũ suum nimis fatigat in mane, non uidetur facere in die bonam dietã. ¶ Sequitur etiam ex indiscreto feruore, peccatum superbiæ & uanæ gloriæ. Vnde quidem corpus non frangendũ, sed regendum est. Sint ergo moderata ac sancta & simplicia in omni humilitate ieiunia, quæ ita corpus attenuent ne animã eleuent, ne res humilitatis gignat superbiam, & uitia de uirtute nascantur. Quæ supererit *spes salutis*, si ipsa animæ remedia uenena sunt? ¶ De superbia etiam talia dicit Bernard. Quæ maior superbia, quum unus homo toti congregationi iudicium suum præfert? tanquam ipse solus habeat spiritum Dei? ¶ De uana etiam gloria dicit beatus Bernardus ad fratres suos: Non legistis in regula nostra, quòd quicquid sine uoluntate & consensu patris spiritualis fit, uanæ gloriæ imputabitur, non mercedi? Et Matthæi 6. Exterminant facies suas ut appareant hominibus ieiunantes. Sequitur etiam ex feruore indiscreto scãdalum

aliorũ, & maxime in congregatione. Bernar. de talibus: Hi sunt unitatis diuisores, inimici pacis. Casus etiam unius talium multos exterret & tepescere facit à desiderio proficiendi. Et cuius exemplum debuit alios attrahere, facit eos formidare austeritatem religionis, ut adimpleatur illud Psal. Posuisti firmamẽtum eius formidinem. Videtur etiã sequi ex feruore indiscreto quędam idololatria. Vnde Bernardus: Scelus est idololatriæ non acquiescere, & quasi peccatum ariolandi nolle obedire. Et subdit: Eant nunc qui se faciunt religiosiores aliis, qui non sunt sicut cæteri hominum: ecce pagani & idololatræ sunt. Et 1. Regum 15. dicit Samuel, quòd peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Sequitur etiam ex indiscreto feruore quandoque rapina. Iudiciũ enim quod debet esse apud patrem spiritualem, usurpant sibi tales personæ, & id cui renuntiauerunt, iterum sua authoritate reassumunt. Vnde Bernard. Qui uestri curam semel nobis commisistis, quid rursum de uobis uos intromittitis? Et ut breuiter dicã, Non habet callidus hostis efficacius machinamentum ad tollendam de corde dilectionem, quàm si efficere possit ut in ea incautè, & non cum ratione ambuletur, sicut dicit beatus Bernardus.

De duodecim stultitijs indiscreti feruoris. CAP. III.

Tertio possunt ualere ad detestationem huius uitii stultitiæ quę ostenduntur in his esse qui laborant hoc uitio, quę sunt duodecim. ¶ Prima est, ꝙ ipsi contra ordinẽ ecclesiæ crucem lumini præferunt, uel potius sine lumine ferunt. Ordinatum est in ecclesia quòd lumen cruci præferatur, ad significandum quòd lumen sapiẽtiæ cruci pœnitentiæ præferendum est. Vnde legitur in fine Prou. de sapiente muliere, quòd ipsa operata est consilio manuũ suarum. Manus sunt quæ non solum habent cognitionem, sed etiã operationem bonã, quorũ consilio præcipuè acquiescendum est. Ex hoc uerò quòd tales crucẽ pœnitentiæ sine lumine cõsilii ferunt, accidit frequẽter, quòd ipsi innocentem crucifigunt qui latronem crucifigere debuerunt, scilicet nouum hominẽ, qui debuerunt crucifigere ueterẽ. Vetus homo intelligitur ex peccatis compositus, uelut ex mẽbris. Vnde ad Col. 2. Mortificate mẽbra uestra quæ sunt super terram &c. Homo nouus intelligitur cõpositus ex uirtutibus, uelut ex mẽbris. Nouus ergo tunc crucifigitur, quãdo per nimiam afflictionẽ abstinentiæ uirtutes operari nõ possunt. ¶ Secunda stultitia est, ꝙ ipsi assumũt arma nimis ponderosa, quæ pondere suo eos deiiciũt, & quæ debue-

runt eos ab hoste protegere, potius eos capi ab hoste faciũt, nõ attendentes quod fecit Dauid. 1.Reg.17. qui Saul nimis ponderosa arma deposuit, quibus depositis Goliã deuicit. Sic aliqui deuincerẽt diabolum cum mediocritate ieiuniorũ & uigiliarum, qui cum nimietate per irã uel impatientiam deuincuntur. ¶ Tertia est, ꝙ quũ ipsi habeãt equum ualde impetuosum, non curant tamen frænũ imponere ei, sed solũ calcaribus sunt contenti, quum tamen constet frænum nõ minus necessarium esse equo, quàm calcaria. Non minus periculosum est alicui inter hostes esse sine fræno, quàm sine calcaribus. Bern. Bonæ uolũtati non semper credendum est, sed frænanda & regẽda est maximè in incipiente. Iac.3. Fræna in equorũ ora mittimus ad consentiendum nobis &c. ¶ Quarta est, ꝙ cum infirmitas quæ est ex calida causa, periculosior sit, quàm illa quæ est frigida: ipsi tamen se sanos omnino putant, licet ex calida causa infirmentur. Acedia enim uelut infirmitas est ex causa frigida. Vnde tepiditas uocatur. Indiscretus uerò feruor, est uelut infirmitas ex calida causa: & ideo periculosior esse uidetur. ¶ Quinta est quòd cum ipsi habeant dominũ ditissimum & liberalissimũ, credunt tamen placere ei si seruiẽtes illius adeò fame affligant, ꝙ impotentes fiant ad seruiendũ ei, quũ tamen sciant hoc nõ placere hominibus pauperibus atq; auaris etiam de iumentis suis. Nullus enim uult ut iumentum suũ tantum ieiunet ꝙ ei seruire possit. ¶ Sexta est, ꝙ quum magis periculosum sit nauem esse nimis oneratam quàm uacuam: ipsi tamen nõ curãt cauere naui suæ à periculo nimii oneris. Homo in mundo isto est uelut nauis in medio mari. Vnde facta est quasi nauis institoris. Hoc dicitur de sapiente muliere, Prouer. cap. ulti. Imminet autẽ huic naui duplex periculum: scilicet submersionis ex nimio onere, & euersationis per fluctus tentationum ex uacuitate. Sed tales periculo submersionis non curant subuenire. ¶ Septima est, ꝙ ipsi iudicant cibum esse subtrahendum filiis Dei, qui digni essent cibari auro & argento, & potari balsamo: iuxta illud Bernard. Da mihi alterum Timotheum, & ego eũ si uis cibo auro, & poto balsamo. Ad cumulũ huius stultitiæ facit hoc, ꝙ ipsi uident tot filios diaboli qui omni bono sunt indigni, ita largè bona domini sui expẽdere. ¶ Octaua est, ꝙ quũ ipsi uelint multũ Deo seruire: ita tamẽ nolunt ei seruire, ꝙ nõ possint ei diu seruire. Sapiens: Quid stultius, quàm quod libenter facias, curare ut diu facere nõ possis? ¶ Nona est, ꝙ quum equis suis subtrahunt auenã, uolunt facere maiorem dietã tam male pro-

portionãtes ea quæ asino debẽtur, scilicet cibaria, uirgam & onus. Virgã & onus duplicant, cibaria autẽ dimidiant, de his habetur Eccle.33. Cibaria uirga & onus asino &c. ¶ Decima est, ꝙ ipsi se perfectos nõ æstimãt, nisi magistrũ suum Christum excedant, cũ scriptum sit Luc.6. Perfectus omnis erit si sit sicut magister eius. Constat cuilibet fideli Christũ perfectissimũ fuisse, & tamen comedebat & bibebat mediocriter. ¶ Vndecima est, ꝙ ipsi credunt seipsos esse sanctos nõ posse, nisi prius fuerint homicidę. Si ille qui auferret uictum alicui quo uicturus esset per annum, homicida reputaretur: Quãtomagis ille qui nimiis ieiuniis & afflictionibus efficit ut decem annis citius moriatur quàm esset moriturus? ¶ Duodecima stultitia est, quòd quum ipsi aliis boni sint, & caueant à nocumento omniũ: tamen sibiipsis mali sunt & immisericordes. Sed qui sibi nequã, cui bonus? Ecclesia.14.

De malis quæ faciunt delicata cibaria. CAP. IIII.

SCiendum est, quòd in cibis qui sumuntur ualde timenda est delectabilitas, quia frequẽter nimis sumitur de cibis delectabilibus. Præterea, consolatio in cibis delectabilibus, quandoq; prohibet hominẽ à diuina consolatione. Secundũ Bern. Nimis delicata est diuina consolatio, quæ non datur admittentibus alienã. Sed si quis in cibos quos sumit in quãtitate & in ardore caueat, & creatori de creaturis quas sumit gratias agat, nõ solũ absq; peccato, sed etiã meritoriè potest sumere de cibis illis quãtũ necesse est ad sustẽtationẽ corporis sui. Deus enim creauit cibos ad percipiendũ cũ gratiarũ actione fidelibus, 1. ad Timo.3. Et ut breuiter dicã, sic debemus habere corpus sicut ęgrũ comedentẽ, cui multum nolẽti inutilia sunt neganda, utilia uerò etiam nolẽti sunt ingerenda.

De condescensione patrũ spiritualium circa fratres. CAP. V.

ET notandum quòd sicut apud religiosos uiros præcipuè oportet nouitios cauere ab indiscreto feruore: sic oportet patres spirituales condescẽdere fratribus quandoque. Vnde legitur de beato Antonio, ꝙ quidam uenator uidit eum gaudere cum fratribus suis, & displicuit ei. Cui Antonius uolẽs ostẽdere, quòd quandoque oporteret eum condescendere fratribus, ait: Pone sagittam in arcu, & trahe. Et fecit sic. Et rursus dixit, Trahe. Et traxit. Et rursum, Trahe, dixit. Et respondit sagittarius: Si supra mensuram traxero, frangetur arcus. Et respondit Antonius: Ita est de opere Dei, si supra mensuram tendimus, fratres deficiunt. Expedit ergo aliquãdo laxare rigorem. Simile est de chordis citharæ, quæ si parum tendantur, raucè

sonant:si nimiū,rūpuntur:si moderatè,dulcem sonum reddūt. Impetus animi obice inuento intumescit:ideò aliquid libertatis concedēdū est interdū fratribus,ne sicut accidit in doliis ferratis,circuli in eis rūpantur, & fundus exiliat.Castanea nō incisa in igne posita, aut crepat aut exilit. Dicitur etiam ꝙ terræmotus fiat ex multis uaporibus in uisceribus terræ meatum nō habentibus:ideo oportet homines ab hominibus nō nimis coartari,imò aliquis locus relinquendus est gratiæ Dei & libertati arbitrii.

TRACTATVS VI. de Superbia.

Quare uitia sic ordinentur, & de radicibus uitiorum. Et de ordine dicendorum de Superbia. PARS I.

ICTO de uitio Gulę,Luxurię,Auaritiæ, & Acediæ, dicendū est de tribus uitiis sequentibus,scilicet uitio superbiæ,inuidiæ & iræ. Cuius ordinis ratio sic potest manifestari: Sicut uirtus secundum Augustinum amor est ordinatus;sic uitiū est amor inordinatus.Amor uerò duabus de causis potest esse inordinatus. Est enim inordinatus si sit amor mali. Licet etiā amor boni sit,est tamen inordinatus si sit nimius uel nimis paruus:& hoc secundū duas species bonorū:quædā autē bona sunt parua,scilicet tēporalia seu corporalia:quædā uerò magna:ut sunt bona gratiæ & bona gloriæ.Bona uerò gratiæ intelligimus ipsam gratiā & opera meritoria. Amor ergo magni boni inordinatꝰ est,si sit paruus. Et talis amor uidetur esse radix in uitio acedię. Acedia enim uidetur esse paruus amor magni boni: unde & tepiditas uocatur. Amor uero parui boni inordinatꝰ est, si sit minus,Et iste amor uidetur esse radix in uitio gulę,luxurię, & auaritiæ. Et diuersificatur amor iste,qa bona parua amari possunt quo ad dominium seu possessionem,uel quo ad usum delectabilē.Primo modo amat ea auarꝰ,Secūdo modo gulosus & luxuriosus.Vitiū uerò gulę & luxuriæ in hoc differūt;qa uitiū gulæ est amor inordinatus delectatiōis,qui est secundū gustū. Vitiū uero luxurię est amor pręcipuè illius delectatiōis quæ secundū tactū est.Amor uerò qui est inordinatus, eò ꝙ est amor mali,uidetur posse distingui in amorē ꝓprii mali & alieni mali.Sed quia nullus propriū malū amat inquantū tale;sed quandoq; ideo,qa æstimat illud esse bonū corpori,ideo tantū alieni mali amor radix est in tribus uitiis quæ sequūtur.Et diuersificātur per hoc ꝙ in superbiæ peccato est amor proprii boni cum alieno malo,Amat enim superbus sui exaltationē, & proximi deiect

deiectionẽ. In peccato uerò iræ & inuidiæ est amor alieni mali purè. Sed in hoc uidẽtur differre illa duo uitia: quia in pctõ iræ amor alieni mali originẽ uidetur habere à malo alterius. Ille enim qui irascitur alicui, ideo ei uult malũ, quia malũ ab eo recipit. Ira enim est appetitus uindictæ. In peccato uerò inuidiæ amor alieni mali ortum habet à propria malitia, scilicet à superbia. Inuidus enim ideo uult malũ alterius, ne ille sibi parificetur. Vnde peccatũ inuidiæ in materia communicat cum peccato iræ, sed finẽ recipit à peccato superbiæ. His habitis de facili potest uideri ratio quare de superbia, ira, & inuidia posterius tractetur: quia hęc tria uitia amorẽ nostrũ inordinatũ reddunt ad proximũ: quatuor præcedentia inordinatũ reddũt ad nosipsos: inordinatio uerò alicuius in se prior est quàm inordinatio ipsius ad aliũ. Præterea prius est quod animale, deinde qđ spirituale. Vnde quũ quatuor prima uitia humana sunt, & ita quodammodo carnalia, in ordine doctrinæ priora sunt. Tria uerò quæ sequũtur, quę diabolica sũt & spiritualia posteriora sunt. Et inter ista tria, prius est uitiũ superbiæ, quia est occasio aliorũ. Et quia præcedentibus magis assimilatur, ideo de ipso primo dicemus. Et hoc ordine. Primo ponemus ea quæ ualent ad detestationem superbiæ. Secundo ponemus diuersas diuisiones pertinẽtes ad hoc uitium, & de mẽbris eius prosequemur. Tertio tangemus aliquid de remediis contra superbiam.

De his quæ ualent ad detestationem Superbiæ in communi.

PARS I. *quæ habet duodecim capitula.*

Quomodo se habeat Superbia ad bona. CAP. I.

AD detestationẽ uerò huius uitii, Primò ostendemus quomodo ipsum se habeat ad bona, quomodo ad cætera mala, quomodo ad diabolũ, quomodo ad proximũ, quomodo ad Deũ, quomodo ad propriũ subiectũ. ¶ Notandum ergo qđ uitiũ superbiæ, si iam sunt bona in aliquo expellit: si non sint, ea intrare non permittit: si qua remanẽt, falsificat & inquinat. Ad primum pertinet illud Augustini: Alta siccantur, & ima replentur. Et illud Bernar. Superbia siue iam existens, siue non, semper causa erit subtractæ gratiæ. Nunquid qui humilibus dat gratiã, humili aufert datã? Ergo argumentũ est superbię subtractio gratiæ. Et illud Greg. Sicut humilitas omnia uitia eneruat, omnésq; uirtutes colligit & roborat, sic superbia omnes uirtutes destruit & eneruat. Ad secũdũ pertinet illud, Timor infusa repellit. Sicut humilitas nõ solũ gratia est, sed etiã uas aliarũ gratiarum: sic superbia non solummodo est malum, sed impedimen

mentum etiam bonorum. Vnde quidam sapiens ait Alexandro, quum agnosceret eum superbum: Deus praesto est largiri sapientiam; sed non habes ubi eā recipias. Quòd autem superbia bona falsificet, patet per hoc, quòd ea quae sunt de genere bonorū, si ex superbia procedant, ut scilicet fiant propter uanam gloriam, non sunt meritoria, imò demeritoria, & uidetur homo diues esse, & nihil habet. unde Bernardus: Magna uirtus humilitas, sine cuius obtentu non solum uirtus non sit, sed etiam in superbiam erumpit. Quòd etiā superbia bona inquinet, patet per illud Poëtae: Inquinat egregios adiuncta superbia mores. unde quidam: Si tibi gratia, si sapientia, formáque detur, Inquinat omnia sola superbia si comitetur. Superbia est uelut quędam uestis maculata, qua superbi se & suos induunt. unde Ecclesiasti. 14. Qui communicauerit superbo, induet superbiam. Et ualde mirum est de superbo qui super omnia amat honorē, quomodo uestem ita maculatam uult induere, quae quicquid in eo est, maculat? Praeterea quū ipse uestem istam pallio humilitatis operiat, iuxta illud Grego. Gloriosa res est humilitas, qua si palliari appetit superbia, uilescat. Mirum est, quomodo superbus uestem superbiae ex toto non deponit, & uestem humilitatis non assumit.

Quomodo uitium superbiae se habeat ad alia uitia.

CAP. II.

Sequitur uidere quomodo uitium superbiae se habeat ad alia uitia. Notādum ergo quòd uitium superbię quasi rex est uitiorum. Vnde maximum peccatum uocatur in Psal. ubi dicitur, Emundabor à delicto maximo: id est, à superbia. dicit glo. Et coronam dicitur habere, sed maledictam. De qua legitur Esaiae 27. Vae coronae superbiae. Et ad modum regis quando hoc uitium uenit ad aliquem, non solum uenit, sed adducit magnam societatem uitiorum. Vnde Ecclesiast. 10. Initium omnis peccati est superbia. Qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis: id est, uitiis. ubi dicit glos. De superbia nascuntur haereses, schismata, detractiones, inuidia, uerbositas, iactantia, & contentiones, & huiusmodi. Bernardus. Initium omnis peccati & causa totius perditionis est superbia. Propterea quisquis es qui salutem tuam studes operari aduersus hanc, super caput tuum cornu crucis habere memento, ut non eleueris in superbiam. Hoc uitium etiam ad modum regis magnas expensas requirit, ita quòd superbis hominibus non sufficiunt episcopatus, archiepiscopatus, uel regna. unde Ecclesiast. 21. Domus quae nimis locuples est, adnihilabitur superbia. Et quum superbia maiores expen

expensas requirat, quàm cætera uitia: tamen minus utilitatis habet. Ex uitiis quæ pertinent ad concupiscẽtiam carnis uel concupiscentiam oculorum, consequitur utilitas saltem corporis: superbia autem animæ nocet, corpori uerò non uidetur prodesse. unde Sapi.5. dicunt damnati in inferno: Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Vitium superbię postquam dominium habet in aliquo, non amittit illud de facili: sicut reges de facili non amittunt castrum, qđ semel posside͂t, quia potenter illud defendunt. Vnde Eccle.3. Synagogę superborum non erit sanitas. Si in tanto timore & angustia sunt infirmi, quum infirmitas eorũ incurabilis esse dicitur, in quãto timore deberẽt esse qui uitio superbiæ laborant, quum Spiritussanctus dicat eis, ꝙ uitium illud nõ sanetur? Vitium etiã superbiæ caput est antiqui serpentis, cuius capitis contritioni maximè est insistendum. unde dictũ est Genesi.3. serpenti de muliere, quæ ecclesię tenent figurã, Ipsa conteret caput tuum. Serpẽs modica percussione capitis extinguitur. Si autẽ capiti parcatur, frustra cætera membra eius percutiuntur: amputata autem cauda, nihilominus uiuit. Similiter frustra alia uitia à se amputare nititur, qui superbiam in se relinquit. unde Hieronym. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, totus statim illabitur. Et Eccle.21. Quasi à facie colubri, fuge peccatũ. In colubro caput præcipuè fugimus: sic superbia præcipuè fugiẽda est, quæ est caput uitiorum. De hoc capite potest intelligi illud Eccle.30. Non est caput nequius super caput colubri. Contrito hoc capite, cætera uitia facile extirpantur. unde Ioãnes Chrysostomus: Tolle hoc uitiũ, ut nõ uelint homines apparere hominibus, & sine labore omnia uitia resecantur. Vitium superbiæ est primogenit⁹ Pharaonis, in morte cuius filii Israël liberãtur. Goliath in frõte percussus à Dauid cecidit in faciẽ suam, & præualuit Dauid aduersus eũ, ut legitur 1. Reg. 17. Sic qui superbiam quæ caput diaboli est, in se uiriliter percusserit, aduersus diabolũ præualebit. Superbia etiã turris est Babel. De qua legitur Genes.11. cuius culmen attingit cælum: quia hoc uitium etiã cælestes uiros & spirituales impugnat: iuxta illud Greg. Superbia natione cęlestis cælestes appetit mẽtes. Cætera uitia quãdo sunt cum superbia, se habet sicut domus iuxta turrim, quę nõ de facili expugnatur, ꝗa turris defendit eam: sic uitia quæ sunt cum superbia, de facili nõ expugnantur, quia ea superbia defendit: sicut patet in usurariis & raptoribus qui ab usuris & rapinis cessare nolunt: quia si ab eis cessa-

rent, inter uicinos suos honorificè uiuere non possent, ut ipsi dicunt. unde manifestum est, quod superbia peccatū rapinæ & usuræ cōseruat in eis. Ideo necesse esset ut prędicator conaretur diruere turrim superbię in talibus personis, qua diruta nulla pars castrorū huiusmodi se teneret. Supbia primo animā aggredit, & ultima cessat ab ei' impugnatione. unde super illud Psal. Si mei nō fuerint dominati &c. dicit gl. Vitium superbiæ ultimum est redeūtibus ad Deum, & primum recedētibus. Aliis uitiis in fugam conuersis, sola superbia in campo remanet, non cessans ab impugnatiōe hominis, dum ipse uiuit. unde quidam: Quum bene pugnaris, cū cuncta subacta putaris, Quæ prius infestat, uincēda superbia restat. Superbia fuit primum peccatum, iuxta illud Eccle. 10. Initium omnis peccati est superbia. Etiam non uidetur aliquod peccatum esse absq; superbia: quia omne peccatum est, aut ex omissione, aut ex transgressione: & in utroque casu non uidetur esse sine inobedientia, quę non uidetur esse sine superbia. Vnde nullum peccatum uidetur esse sine superbia. Et ut breuiter dicamus, superbia est causa omnis peccati. Vnde dicit Gl. super illud Psal. Si mei non fuerint dominati. &c. Superbia est initium omnis peccati, & causa: qua qui caret, uerè est immaculatus.

Quomodo superbia se habeat ad diabolum. CAP. III.

NOtandum, quod superbia signū est quo diabolus suos distinguit ab aliis. Vnde legitur Iob 41. de ipso, quod ipse est rex super omnes filios superbiæ. Et Greg. Euidentissimum signum reproborum, superbia est: humilitas, electorum. Cùm ergo quis quisq; habeat cognoscitur, sub quo rege militat inuenitur. Vnusquisq; quasi quendam titulū portat operis, quo facile ostendat sub cuius seruiat potestate rectoris. unde in magno dolore & timore esse debet, qui se cognoscit superbum. Superbia est uelut quędam imago diaboli. Vnde homo superbus expresse est similis diabolo: iuxta illud Greg. Apostatæ angelo similis efficitur homo, dum homo hominibus similis esse *dedignatur*. Diabolus etiam *in homine* superbo quiescit quasi ad umbrā. Superbia enim uelut mons est, soli iustitiæ oppositus, lumē gratiæ repellens, unde umbram facit diabolo. De qua umbra legitur Iob 40. Sub umbra dormit. Superbus est etiam munitio diaboli ferè inexpugnabilis, eò quòd in altitudine montis superbiæ situs sit.

Quomodo se habeat superbus ad proximum: CAP. IIII.

SVperbus coangustat proximum, dum se dilatat: & dum se ei præponit, quasi quoddam onus ei imponit. De dilatione superbi

superbi legitur Mat.23. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Et Prou.24. Qui se iactat & dilatat, & iurgia concitat. De onere uerò superbi dicit Sapiens: Qui se supra modũ extulerit, premere ac deprimere uidetur. Supra modum ille se extollit, qui extollit se supra debitam mensuram. De tali dicitur uulgariter: Iste homo sedet mihi super meũ collum. Superbus etiam proximũ corde cõtẽnit, uerbis molestat & factis. Ad primũ pertinet illud Eccle.13. Sicut abominatio superbo est humilitas: sic execratio diuitis est pauper. Verbis aũt molestat superbus proximũ multipliciter, & se iactando, & cũ eo litigando, & contumelias ei dicẽdo. Ad primũ pertinet illud Amos 6. Nunquid in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua? Et illud Eccl.11. Sicut eructant præcordia fœtentiũ, & superborũ cor. Ad literã: stomachus uentositate inflatus eructare solet, sic & homo superbia inflatus uentosa uerba emittit. Ad secũdum pertinet illud Prou.13. Inter superbos semper iurgia sunt. Ad tertium pertinet illud Prou.11. Vbi fuerit superbia, ibi & contumelia. ¶ Factis similiter molestat superbus proximum multipliciter, & corporaliter eum affligendo, & suis eum spoliando. Ad primum pertinet illud Prouer.22. Arma & gladii in uia superbi: custos autem animę suę longè recedit ab eis. Et illud Eccl.28. Effusio sanguinis in rixa superborum. Ad secundum pertinet illud Prouerbiorũ 16. Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis. Nec solũ superbi molestant proximos, imò etiam occasio sunt ut ab aliis molestentur. unde illud, Quicquid delirant reges, plectũtur Achiui. Et illud Psal. Dũ superbit impius, incenditur pauper. Quomodo superbi se habeant ad proximũ, satis ostendit Psalm. dicens: Superbi iniquè agebãt usquequaque. & iterum: Confundantur superbi: quia iniustè iniquitatem fecerunt in me, ego autem exercebor in mandatis tuis.

¶ Descriptio sapientis, & quomodo se habeat superbus ad proximum.

SAPIENS etiam describit quomodo se habeat superbus, dicens: Omnis superbus est intolerabilis, habitu superfluus, incessu pomposus: huic ceruix erecta, facies torua, truces oculi. Pro loco superiori decertat, & melioribus se præferri affectat: sententias suas & facta & uerba iactat: reuerẽtiam in obsequio non seruat. Non solum malum temporale infert superbus proximo, sed etiam spirituale. Corrumpit enim cum suo malo exemplo. Vnde superius dicitur sedere in cathedra pestilentiæ: & superbia uocatur pestilentia, super primum psal-

mum, ubi dicit Glo. Pestilentia est morbus latè peruagatus, omnes aut penè omnes inuoluens. & subditur: Hic est amor dominãdi, quo uix caret aliquis. Fornicatores & usurarii & alii peccatores occultant peccata sua quantum possunt: sed superbus peccatum suũ publicè committit, nec de seipso erubescit: & ideo peccatum superbiæ adeò mundum corrupit, ut iam non reputetur superbia peccatum, ꝗ quandoq; magnum peccatum fuisset reputatum. unde ornatus ille uestium qui in primitiua ecclesia pro magno peccato habitus fuisset, hodie non reputetur peccatum.

Quomodo se habeat superbus ad Deum. CAP. V.

NOtandum ergò quòd superbia primam Deo contumeliam intulit, quæ ei illata est in primo angelo. Vnde Tobiæ 4. Superbiam nunquam in tuo corde, aut in facto, aut in tuo uerbo dominari permittas. Ab ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Nulla contumelia infertur Deo quin assit superbia: quia nullum peccatum committitur sine superbia, sicut ostẽsum est prius. Superbia Deũ impugnat in omni loco, omni tempore, omni persona. Fornicatio aut nunquam aut raro in loco sacro committitur: sed superbia potius cõmittitur in loco sacro, quàm in alio. Tunc enim magis superbè indutæ incedunt mulieres, quando ad ecclesiam uadunt. Multa etiã sunt peccata à quibus cauetur in præcipuis solẽnitatibus: sed superbia tũc maximè exercetur. Multæ enim sunt personæ quæ fornicari dedignantur, quæ tamen peccatum superbiæ recipiunt. Superbia enim latitat sub cinere & cilicio: iuxta uerbum beati Greg. Itẽ cętera uitia Deo auferunt pauperes & ignobiles: sed superbia aufert ei potentes, nobiles, & diuites. Vnde in montibus Gelboë Saul & Ionathas interfecti sunt: ut legitur 2. Reg. in princip. Item alia quęcunq; iniquitas in malis operibus exercetur, ut fiant: superbia uerò bonis operibus insidiatur, ut pereant: sicut dicit beatus Aug. unde opera de genere bonorum quæ in partem domini cedere deberent, non timet sibi usurpare superbia: imò opus bonum bona intentione inchoatũ, quod iam est in manu domini, nititur sibi auferre: & quãdoq; diuidit illud opus cũ domino, ita ut ipsa habeat illius operis finem, unde dominus habuit principiũ. Item sumit inde occasionẽ Deũ impugnandi, unde occasionẽ sumere debuit ei seruiẽdi. Ideo enim superbit & contẽnit Deũ: qa Deus de bonis suis plus contulit illi, quàm quibusdã aliis. Et qa Deus fecit illum gloriosum, ipse uult facere eũ ingloriosum. Superbus Deũ odit inquantũ Deus dictus est. Nulli enim uult subesse, &

& ita non uult sibi Deũ preesse, nec dominũ suum esse. De hoc odio habetur in Psal. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Altissimo æqualis esse cupit, dum affectat præesse, & nulli subesse. Altissimus enim est qui omnibus præest, & subest nulli. Vnde non solũ primus supbus æqualis uoluit esse Altissimo, sed etiã quicũq; superbus: Nec solũ æqualis, sed etiam supior Deo uult esse. Vnde Bernard. loquens de illo uerbo 2. Thess. Qui extollitur & aduersatur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Horret, inqt, humanus intellectus uerbũ hoc, utinã horresceret similiter cogitatũ malignũ pariter & affectũ. Dico enim uobis quòd nõ ille tãtũ, sed omnis etiã supbus extollitur supra Deum. Vult enim Deus fieri uolũtatẽ suã, & superbus fieri suã. Videtur iam æqualitas, sed uide malã ꝓportionẽ. Deus enim in his quæ ratio approbat suã fieri uult uolũtatẽ, superbus uerò cũ ratiõe & cõtra rationẽ. Supbus etiã apostata est à Deo. Vnde Ecclesi. 10. Initiũ supbiæ hominis, apostatare à Deo. Vnde uerisimile est ꝙ finis superbię sit ualde malus ex quo initiũ ita malũ est. Incipit enim ab apostasia. Superbus tũc apostatat, quãdo illius rei in qua solũ habet administrationẽ, sibi usurpat dominiũ bona suæ fidei cõmissa proditiõe sua faciẽs, & q debuit esse fidelis seruus, uult esse dominus: unde Deum negat, inquãtum dominus est. ¶ Item illud quod Dominus specialiter uoluit habere, superbus nõ timet sibi assumere, uidelicet gloriam. unde Bernar. Fornicator semetipsum dehonestat, iniuriosus proximũ uiolat, elatus quãtũ in se est Deũ inhonorat. Gloriã meã, ait Dominus, alteri nõ dabo. Et superbus, Ego mihi, etsi nõ dederis, eã usurpabo. Sicut humilitas Deũ specialiter honorat: sic superbia eum inhonorat. Ecclesiast. 3. ubi sic legitur: Magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Superbus Deũ speciali modo inhonorat. Humilis solã potẽtiã Dei magnam reputat, & ei bona sua attribuit, & eã laudat: & si non exterius, saltẽ interius: unde Greg. dicit de eo quòd laudes suas tacitus clamat. Vnde dicitur manũ suã osculari, Iob 31. ubi sic legitur: Si osculatus sum manum meam ore meo, quę est iniqtas maxima & negatio cõtra Deum altissimũ: & dicit gl. ibi: Manum suam ore suo osculatur, qui qđ facit laudat: quod est iniquitas maxima: quia authoris sui gratiam negare conuincitur, quisquis attribuit sibi quod operatur. Superbus sępius ipsum glorificat de bonis quæ à Deo recipit, uel quæ Deus p eũ operatur, quàm Deũ. unde seipsum quodãmodo deificat dũ seipsum præfert Deo, & est idololatra suiipsius, & idolum seipsum

ipsum colens. Item sicut dicit Greg. cùm omnia uitia fugiant à Deo, sola superbia se opponit Deo. unde Iob 15. legitur de superbo: Tetendit aduersus eum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus. ubi dicit gl. Contra Deum manum tẽdere, est in operatiõe praua, despectis eius iudiciis perseuerare. Cõtra Deũ roboratur, qui prosperari in sua mala actione permittitur. Erecto collo aduersus Deũ currit, dũ quæ creatori displicent cũ audacia pepetrat. Pinguis ceruix, est opulenta superbia affluentibus rebus. Sicut amplius displicet alicui principi & maiorem cõtumeliã reputat, quando ab eo qui minoris potẽtiæ & nobilitatis est, ipsius deprędatur castrũ; in quo est ipse præsens, quàm si deprædetur alia castra, uel rapiat ea quę ipsi principi appropriata sunt, ut propriũ equũ, uel proprias uestes: sic contumelia quam infert Deo superbia, magis displicet ei, quàm cõtumelia illa quã infert cupiditas uel aliud uitium. Alia enim uitia Deũ fugiũt conuertendo se ad creaturã aliam, ut cupiditas ad aurũ & argentũ, luxuria præcipuè ad delectationes quæ sunt secũdum tactum: sed superbia uult usurpare sibi quod Dei est, scilicet dominari, & præesse hominibus. Sicut nõ est muris præesse uel dominari aliis muribus: sic non est hominis præesse uel dominari aliis hominibus. Vnde Seneca: Si uideris murẽ dominari uelle cæteris muribus, nũquid risum teneas? ¶ Superbus peccat directè in Deum, & hoc multipliciter. Deus enim ad creaturas cõparatur, ut principium & ut finis. Est enim alpha & o: ut legitur Apocaly. 1. Est etiam dominus. unde Dauid: Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi. Ille qui habet potestatẽ super mortem, scilicet qui potest restaurare quæ pereunt, uerè dominus est. unde sæpe dicitur in ueteri lege, Ego sum dominus Deus. Hoc est nomen meum. Largitor etiam omium bonorum est. Superbus peccat in Deũ, inquantũ Deus principium est, dum opera quorum Deus principium est, sibi attribuit, non attẽdens illud uerbum Ioannis 8. Ego principium, qui & loquor uobis. Hoc modo peccauerunt in Deũ philosophi, qui dixerunt: Linguam nostrã magnificabimus, & labia nostra à nobis sunt. Peccant etiã superbi in Deũ, inquantum est finis, dũ omnia opera sua faciũt ut uideãtur ab hominibus, ut legitur Mat. 23. In Deum uerò inquãtũ ipse est dominus peccãt, dum in se & in rebus suis uolũt habere dominium ubi deberẽt habere dispensationem solum. Sic peccabant illi qui dicebant: Quis noster Dominus est? In Deum uerò, inquantum ipse est

larg

largitor, peccāt, quum per dona Dei impugnant eū, accipientes materiā superbiendi, & Deū contēnendi: unde debebant sumere materiam seruiendi ei humiliter & deuotè. Peccant etiā in Deum inquantum ipse largitor est, dum dant ad uolūtatem suam quod dispēsare debuerūt secundum uoluntatem Dei.

Quomodo se habeat Deus ad superbum. CAP. VI.

Viso qualiter supbus se habeat ad Deum, uidendum est quomodo Deus se habeat ad superbum. Notandum ergo quòd Deus uilipēdit superbum & detestatur, odit & abominatur. Ad primum pertinet illud Gregor. Quanto coram hominibus gloriosior, tanto coram Deo & angelis suis eris uilior. Signū huius cōtemptus est hoc, quòd Deus superbum deponit, & pauperes & humiles exaltat loco eius. Vnde beata Virgo: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. & Ecclesi. 10. Sedes ducū superborū euertit Dominus, & sedere facit mites pro eis. Præterea, uilibus impugnat Deus superbos, ad eorum ignominiam. unde Augustinus: Potuisset Deus ursis & leonibus domuisse superbum populū: sed ranas & muscas immisit, ut rebus uilissimis domaretur humana superbia. Vilibus etiam curat eos. Quandoque enim permittit Deus superbos cadere in aliquod turpe peccatum, ut turpitudine illius peccati curetur superbia. Vnde Gregorius, Qui se de uirtutibus extollit, ad humilitatem per uitium redit: qui acceptis uirtutibus se extollit, nō gladio, sed medicamento sibi uulnus facit. quia ergo de medicamento uulnera facimus, facit ille qui de uulnere medicamētū, ut qui de uirtute percutitur, de uitio curetur. Ad quod possumus referre illud quod legitur Ioël. 2. Ascendet fœtor eius, & ascēdet putredo eius: quia superbè egit. Permittit enim Dominus aliquem diffamari super aliquo peccato, ut superbia eius humilietur. ¶ Quòd aūt Dominus superbū detestetur, habetur Amos 6. ubi legitur: Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus exercituū, Ego detestor superbiā Iacob. & Prouerbior. 8. Arrogātiam & superbiā, & uiam prauam, & os bilingue detestor. De odio uerò quod habet Deus ad superbum, habetur Prou. 6. ubi sic legitur: Sex sunt quę odit Deus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes, id est, superbiam oculorū. Et Ecclesiast. 10. Odibilis est coram Deo & hominibus superbia. Merito superbia est Deo odibilis & homini, quia Deo & hominibus est iniuriosa. Deo, quia sibi usurpat quod est eius: scilicet dominium. Homini uerò, quia uult eum sibi subiicere, quē natura ei coæquauit. Vitiū superbiæ adeò est odibile: quòd

etiam à suis odio habetur. Vnus enim superbus odit aliũ superbum & eius superbiam: quũ tamen duo superbi uelut duo fratres sint in hoc uitio eiusdẽ patris filii, scilicet diaboli. Vnde in superbo uidetur falsum esse quod legitur Ecclesi.13. Omnis homo simili suo sociabitur. Et illud etiam quod legitur eiusdẽ 27. Volatilia ad sibi similia conueniũt. Vnus enim superbus nõ amat societatẽ alterius. Humilẽ uerò ferè omnes diligũt, tanquã rem quæ omnibus se subdit. Et quia dum se sub aliis humiliat, quodammodo eos exaltat. Superbus uerè in hoc quòd se supra alios exaltat, quodammodo alios deprimit, & ideo intolerabilis est eis. Vnde Philosophus: Habet mens nostra sublime quoddam, & erectum, & impatiens superioris. Seneca: Natura contumax est animus humanus, & in contrarium atque arduum nitens.

¶ *De signis specialis odij quod habet Deus ad superbum.*

MVLTA autem signa odii specialis sunt quæ habet Deus ad uitium superbiæ. ¶ Primum signum est hoc, quòd in præsenti adnihilat eos. Vnde Eccle.10. Perdidit Deus memoriã superborum. & ibidem: Radices gẽtium superbarum arefecit. Et in Psal. Vidi impiũ superexaltatũ, & eleuatum sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuẽtus locus eius. ¶ Signum etiam huius odii est hoc, quòd Deus auxilium ab eis subtrahit. unde uitiũ superbiæ specialiter dicitur auferre Deũ homini. quia Deus superbum non iuuat: ideo dicit magister Hugo de sancto Victore: Superbia aufert mihi Deum, inuidia proximũ, ira meipsum. Ecõtrario humilitas Deum habet paratum sibi ferre auxiliũ: Cuius causa est hæc: quia humilitas totam gloriam Deo attribuit: & ideo per consequẽs totũ pondus laboris & prælii in eum ponit. Eiusdem enim gloria est pugna. dicit Dauid: Dominus uirtutũ ipse est rex gloriæ. Humilis habet Deũ ut regẽ gloriæ; quia gloriã ei reddit. Ideo Dominus se habet ad eũ ut Dominus uirtutum: quia per eum uirtutem operatur. Superbus uerò se regem gloriæ constituit: & ideo Deus ei renuit esse Dominus uirtutum. Non solum Deus superbo auxiliũ subtrahit. imò etiã superbis resistit, humilibus uerò dat gratiam. Sicut natura nihil uacuum esse patitur, quin repleat illud: sic gratia non patitur uacuũ humilitatis, quin repleat illud. Si superbus sibi relinqueretur ut nec à Deo iuuaretur, nec ei resisteretur, ipse non posset ascẽdere cælũ: quãto minus cum Deus ei resistat? Nec tamen miremur si Dominus superbũ sinat ascẽdere ad aliquã dignitatẽ. Tollitur enim in altũ, ut lapsu grauiore ruat. Signum etiam

etiam huius odii est hoc, quód uterque aduentus Domini cõtra superbiam est specialiter. In primo aduẽtu uenit ipse ut medicus omniũ, leniter sanãs supbiã, exẽplo humilitatis suæ. unde Greg. Propter magnũ peccatũ superbię Deus humilis uenit. Iste ingens morbus animarum omnipotentem medicũ de cælo deduxit, usque ad formã serui humiliauit, contumeliis egit, ligno suspẽdit, ut salute tãtæ medicinæ curetur hic tumor. Iã tãdẽ erubescat homo esse superbus propter quem factus est humilis Deus. Secũdus etiã aduẽtus erit cõtra superbiã nõ sanãdam, sed puniẽdam. Vnde Esa. 2. Dies Domini exercituum super omnẽ superbum & excelsum, & super omnẽ arrogãtẽ, & humiliabitur. Signũ etiam huius odii est hoc, quód Dominus tot cõminatiões facit superbiæ. Vnde Micheæ 1. Calcabit Dominus super excelsa terræ. & Esa. 28. Væ coronæ superbiæ. Et in eodem: Cõculcabitur corona superbiæ. Et Iere. 50. Ecce ego ad te supbe, dicit Dominus Deus exercituũ: quia uenit dies tua, tẽpus uisitatiõis tuæ. Et cadet superbus, & corruet, & nõ erit qui suscitet eũ. Itẽ libro eiusdẽ: Ecce ego ad te mõs pestifer, qui corrũpis totã terrã, extẽdã manũ meã super te. & Abdię 1. Si exaltatus fueris ut aqla, & inter sydera posueris nidũ tuũ, inde extrahã te, dicit Dñs. & Iob 20. Si ascenderit in cælũ superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur. Et Amos 6. Iurauit Dominus in superbia Iacob: si oblitus fuero usque in finem omnia opera eorum. Signum etiã huius specialis odii est hoc, quód Dominus minus misericorditer puniet supbos, quàm alios peccatores. Vnde in Psalm. Retribuet Dominus abundanter facientibus superbiam. & Sapien. 5. Exiguo conceditur misericordia, potentes autem potenter tormẽta patiẽtur. Et ibidẽ: Fortioribus fortior instat cruciatio. Signum etiam huius specialis odii est hoc, q superbos qui inferiores suos opprimũt, facit Dominus à suis opprimi superioribus. Vnde Eccl. 11. Multi potẽtes oppressi sunt ualde, & gloriosi traditi sunt in manus alterorum.

¶ *Duodecim exempla Sacræ scripturæ quibus ostenditur quód Deus multum odiat superbum.*

AD ostensionem etiam huius odii ualere possunt exempla personarũ quæ leguntur in Sacra scriptura deiectæ propter suã superbiam. De quibus exẽplis sufficiat ponere duodecim. ¶ Primum exemplum est in Lucifero, de cuius deiectiõe sic habetur Esa. 14. Quomodo cecidisti Lucifer qui mane oriebaris? Et Lucæ 10. Videbam satanã quasi fulgur de cælo cadentem. Adeó autem deiectus est Lucifer

fer propter superbiam suam, ut cùm esset angelus, factus est diabolus: cùm esset nobilissima creatura, factus est sanguisuga, sanguinē peccati semper sugēs. Prou.30. Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicētes, Affer, affer. De cælo præcipitatus est in abyssum, & de primo ordine creaturarū positus est in nouissimo. ¶ Secūdum exemplum est in homine, qui uoluit esse sciēs ut Deus, & insciēs factus est ut pecus. Vnde Bernardus: Puto iumēta dicerēt, si loqui fas esset, Ecce Adā factus est quasi unus ex nobis. Et Dauid: Homo cùm in honore esset, nō intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. ¶ Tertium exemplum est in Saule, qui cùm humilis esset, in regē sublimatus est. 1. Regum 15. Nónne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? superbus autem factus, à regno deiectus es? Vnde subditur ibidem: Quia proiecisti sermonē Domini, proiecit te Deus ne sis rex super Israël. ¶ Quartū exēplum in Roboam filio Salomonis. De cuius superbia legitur 3. Reg. 12. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Pater meus aggrauauit iugum uestrum, ego autem addam iugo uestro. Pater meus cecidit uos flagellis, ego autem cædam uos scorpionibus. Est autē scorpio rubus cum aculeis, uel flagellū uirgarum nodosum, uel scutica habēs in summitate glādes plūbeas. De humiliatiōe uerò Roboā, subditur ibidē: Misit enim rex Aduram, qui erat super tributa, ad populū post responsionem istā: & lapidauit eū omnis Israël. & mortuus est. Et rex Roboam festinus ascendit currum, & fugit in Ierusalē, recessítque Israël à domo Dauid usq; in præsentem diē. ¶ Quintū exēplum est de Sēnacherib. De cuius superbia legitur Esa. 37. Superbia tua ascēdit usq; ad aures meas. Ponam ergo circulum in naribus tuis, & frenum in labiis tuis, & reducam te in uiam per quā uenisti. Et subditur ibidē de eius deiectione: Egressus autem angelus Domini percussit in castris Assyriorum centum lxxxv. millia. Et cùm adoraret in tēplo Deum suum, filii eius percusserunt eum gladio. ¶ Sextum exēplum est in Nabuchodonosor. De cuius deiectione, sic legitur Danie. 5. Quando eleuatum est cor eius, & spiritus eius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est à filiis hominū. ¶ Septimū exēplū est in Holoferne & exercitu cui præerat. De cuius supbia legitur Iudith 6. Factū est aūt cùm cessasset loqui Achor, indignatus Holofernes dixit ad eū: Quoniā prophetasti nobis, dicens ꝙ gens Israël defendatur à Deo suo, ut ostēdā tibi ꝙ nō est Deus nisi Nabuchodonosor, cùm pcusserimus eos quasi

quasi hominem unum, tunc & ipse cum eis Assyriorum gladio interibis. De superbia uerò exercitus sic legitur Iudith 14. Excitate illum: quoniā mures progressi de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium. Præ magnitudine superbiæ Iudæos mures uocabat. De deiectione eorum legitur Iudith 15. Cùm omnis exercitus decollatū Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis. Solo timore & metu agitati, fugæ præsidiū sumunt, ita ut nullus loqueretur proximo suo. ¶ Octauum exemplum est de Aman. De eius superbia legitur Hester 4. Cùm uidisset Mardochæum sedētem ante fores palatii, & non solùm nō assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco suo, indignatus est ualde. De deiectione uerò eius legitur in fine eiusdē capituli: Suspensus est itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo. ¶ Nonum exemplum est in Antiocho. De cuius superbia legitur 2. Machabe. 9. Locutus est superbè Antiochus se uenturum Ierosolymā, & congeriem sepulchri Iudæorum eam facturum. Et subditur de eius deiectiōe. Vt finiuit hūc sermonem, apprehendit eū dolor dirus uiscerum. Et iterū quibusdam interpositis: Is qui sibi uidebatur fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia impletus montium altitudines in statera appendens, mox humiliatus ad terrā in gestatorio portabatur &c. ¶ Decimum exemplum est in Iudaico populo, qui præ superbia reputabat gentilem populum, quasi stillam situlæ. unde Esaiæ 40. Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: & tamen Deus gentilem populum, populo Iudaico superbo prętulit. ¶ Vndecimum exemplum est in superbo Pharisęo, qui non erat sicut cæteri hominum, ut ipse dicit Luc. 18. Sed ipsa ueritas publicanū pœnitentem ei prætulit, dicēs: Descendit hic iustificatus in domū suam ab illo: ut ibidē habetur. ¶ Duodecimum exemplum est in Petro, qui præ cæteris præsumpsit, dicens: Et si omnes scādalizati fuerint in te, ego non scandalizabor. Vt legitur Matthæi 26. Et uilius cęteris cecidit: cùm ad uocem ancillæ negauit, ut legitur eodē capitulo. ¶ Ad ostensionem autem huius odii ualere potest illud Psal. Oculos superborum humiliabis. & illud, Dominus cōcidet ceruices peccatorum. Potius dicit ceruices, quàm manus & pedes: quia in ceruice perpenditur specialiter superbia. Ad idē ualet quod legitur Num. 15. Anima quæ per superbiā aliquid commiserit, siue ciuis ille sit, siue peregrinus, quoniam aduersus dominum rebellis fuit, peribit de populo suo. Vnde dominus peccatū per superbiam commissum, tāquam

ualde exosum morte punit: alia uerò peccata per oblationem præcipit expiari.

¶ *De diuturnitate huius odij.*

ODIVM uerò illud quod est Dei ad superbiā, quasi inueteratū est. Incœpit enim quàm citò sūpbia incœpit. Vnde Iudith 9. Superbi uerò ab initio nō placuerūt tibi: sed humiliū & mansuetorum placuit tibi deprecatio. Causa uero huius odii in magna parte patere potest per ea quæ dicta sunt prius, ubi ostensum est qualiter se habeat superbia ad Deum.

De causis quare superbia ita exosa sit Deo.

POTEST tamē adhuc idē ostendi aliis rationibus. Vnde notandū est quòd peccatum superbię ideo est ita exosum Deo, quia eū exhæredat inquantū in se est. Dominium autē quod habet Deus in creaturis, usurpat superbus sibi. Præter hæc non erubescit superbus de peccato suo. Impudentia uerò peccatoris multum Deo displicet. Vnde Bern. Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantū placet Deo erubescentia pœnitentis. Item alii peccatores ex peccatis suis humiliantur, superbus uerò nō: quare multū displicet Deo. Vnde Aug. Nil aliud adeò Deo displicet, sicut ceruix erecta post peccatū. Superbus etiam Deum multū cōtemnit: quia uanitates ei proponit. Item maximū peccatū est superbia. Sic enim uocatur in Psal. ubi dicitur: Et emundabor à delicto maximo. & Iob 30. ubi sic legitur: Si osculatus sum manū meam, quod est iniquitas maxima. Præthereà homo multa habet dehortātia à superbia: & ideò magis displicet Deo superbia in homine, quantū ad hanc conditionem, quàm in diabolo. Quis enim nesciat tolerabiliorem esse superbiā in diuite, quàm in paupere? Homo quasi pauper creatura est respectu angeli. Vnde Eccl. 25. Tres species odiuit anima mea, & aggrauor ualdè eorū animæ. Pauperē superbum, mendacem diuitem, & senem fatuum & insensatum. Pauper homo est ex parte corporis, imò & pauperrimus. Oportet enim eum mendicare uictum & uestitū à cæteris creaturis. Quis iuxta uerbū Augustini, mandatum euangelicū *implēs*, de duabus tunicis dat *unam nō* habenti? Etiam ab *herbis* mendicat uestimentū suum homo, ut patet in uestibus lineis: unde multū displicet Deo, si homo ex parte corporis ex quo ita pauper, superbiat. Diues potest *hic* dici spūs mēdax, cuius mendaciū multū displicet Deo: ut cùm dicit se à corpore uinci, nec posse cōtinere: cùm tamē dominus melius sciat potestatē eius qui ei corpus subdidit, & continentiam ei pręcepit. Senex fatuus & insensatus est mundus iste, qui quanto amplius senescit, magis diligit uanitates & puerilitates,

& magis decipitur mēdaciis rerum temporaliū, licet infinitis uicibus mendacia eorum expertus sit. Quasi contra naturam uidetur esse peccatum superbię in homine, præcipuè ex parte corporis. unde Ecclesia. 10. Non est creata in hominibus superbia. Hier. Quomodo superbiat qui semper secum sententiam portat? Mirum est quomodo homo superbit, cùm cor suum quod est nobilissimum membrum eius, super stercore iaceat: & licet in homine superbia multū displiceat, præcipuè tamē in Christianis, q in ipso ingressu Christianæ religionis abrenūtiant specialiter superbiæ, cùm dicunt: Abrenūtio satanæ, & omnibus pōpis eius. Præuidebat Spiritus sanctus, ꝙ multi Christiani qui aliis peccatis renūtiarent, pompam superbiæ retinere uellent: ideo ordinauit ut specialiter profiterētur hanc abrenūtiationē. Prætereà dominus ecclesiæ Christus seruus esse hominū uoluit. Humiliauit enim se usque ad ablutionē pedū. unde in nullo Christiano locus superbiæ relinqui debet. Inordinatū uerò ualde est ꝙ seruus uelit esse dominus, cùm dn̄s efficiatur seruus. Io. 13. Si ego laui pedes uestros dominus & magister, & uos debetis alter alterius lauare pedes. & Matth. 16. Nō est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suū. Vnde qui primus est in ecclesia, scilicet dominus Papa, seruum seruorum se uocat. & propter hæc & multa alia habet Deus speciale odium contra superbiā, præcipuè in Christianis. uide in principio huius capituli.

¶ De *abominatione superbia.*

SEQVITVR de abominatione superbiæ. De qua Prouer. 16. Abominatio domini est omnis arrogans. & Luc. 15. Qđ altum est hominibus abominatio est apud Deum.

Quòd superbia hominem inflet, infelicē reddat, arefaciat, & bona eius consumat. CAP. VII.

SEquitur uidere quomodo se habeat superbia ad propriū subiectū. Vnde notandum est ꝙ superbia inflat hominē. De qua inflatione legitur Sapi. 4. Distrūpat dominus illos inflatos. Et Aposto. 1. ad Cor. 8. Scientia inflat, charitas autē ędificat. ¶ Reddit etiam hominem ualde infelicem. Cōsistit autem infelicitas superbi in his octo. Primo de bono semine paruā messem colligit: quod semen melius est ꝙ̄ gratia Dei. Ex hoc semine oritur ei uitiū superbiæ. Ipse colligit de uite spinas, & de tribulis ficus. Superbia est quasi mōstrū, quod quandoq; ex suo contrario nascitur. Nūquid nō monstruosum esset, si ex muliere bufo nasceretur? Sic monstruosum est ꝙ ex aliqua gratia à Deo data homo superbus efficitur. ¶ Secūdo bona ei mala sunt: & sicut de uiro iusto legitur, ꝙ nox si-

cut dies ei illuminabitur: ita ecõtrario dici potest, ꝙ superbo dies in noctẽ uertitur, & lumen eius in tenebras. unde Matt. 6. Si ergo lumen quod in te est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quãtę erũt? Tunc lumẽ tenebræ sunt, cùm opera de genere bonorũ mala sunt, eò ꝙ fiũt propter uanam gloriam, uel alia mala intentione. ¶ Tertio superbus de uita moritur, de sanitate ægrotat, de medicamine interficitur. Vnde Grego. Qui de uirtutibus se extollit, nõ gladio, sed medicamine se interficit. Superbus de hoc ꝙ se uiuere credit & sanum esse superbit, & sic ex sanitate infirmitatẽ recipit, & ex uita moritur. ¶ Quarto superbus ab eo quẽ uincit uincitur, & quasi de ictu suo corruit. unde Greg. Difficile est quidẽ ualde uitare peccatũ quod ex uictoria uitiorum nascitur. ¶ Quinto superbus à mortuo occiditur. unde sup illud 1. Mach. 11. ubi Eleazar elephantem legitur occidisse, dicit Greg. Sub hoste quẽ occidit moritur, qui de culpa quã superat eleuatur. ¶ Sexto superbus sua pretiosa uiliter uendit, dũ pro laude uel gloria humana se & sua cõsumit. Vnde Greg. Valde bona sua diiudicant qui ad mercedẽ eorũ sufficere fauores humanos putant. Idem: Cùm pro recto opere laus trãsitoria quęritur, res æterna retributione digna pro uili pretio uenũdatur. ¶ Septimo, superbus uilia carẽ emit, dum pro uento superbiæ regnũ cælorum amittit. De hoc uento dicit Augu. Qui non tumet uento superbiæ, non cremabitur igne gehennæ. ¶ Octauo, infelix est superbus, quia ignominiose à modico uento deiicitur. Vnde Iob 20. Tollet eũ uentus urens, & auferet eum turbo de loco suo. Ventus omnia urẽs est superbia. ¶ Item superbia facit hominẽ & omnia bona quæ in homine sunt, & quasi præparat eũ infernali incendio. Vnde Ecclesiast. 6. Non te extollas in cogitatiõe animæ tuæ uelut taurus, ne forte elidatur uirtus tua per stultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris uelut lignum aridum in eremo. Ex elatione quãdoq; eliditur uirtus corporis: quia homo elatus præsumit quandoque opus quod supra *uires suas* est: unde rupturam quandoque incurrit, uel debilitatẽ tantã, ꝙ inutilis efficitur. Sed frequẽtius uirtus animi eliditur per elationem. Debiliorem enim inuenit se homo sæpe, postquam se de aliquo opere extulit. Exemplũ habemus de hoc in Petro Matthę. 26. qui se extulit super alios apostolos, dicens, Et si oẽs scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor. Sed non multo pòst ualde debilẽ se inuenit, ut habetur ex eodẽ capitulo. ¶ Superbia etiam folia & fructus comedit, dum quo ad meritũ uerba & opera hominis consumit.

Ipsa

Ipsa est, quæ hominem & bona hominis quasi imperceptibiliter occidit. unde Iob 18. Consumat brachia illius primogenita mors. Gl. Primogenita mors est superbia, initiũ omnis peccati.

Quòd superbia hominẽ decipiat, excæcet, & infatuet. CAP. VIII.

ITem superbia hominem decipit, & excæcat, & infatuat. De primo dicit Aug. Superbia meretur illudi. Vnde omnes hæreses & omnes alii periculosi errores ex superbia proueniunt. Vnde super illud Iere. 49. Arrogãtia tua & superbia cordis tui decepit te. dicit Glo. Omnis hæreticus arrogans, quia superbia facit hæreticum, nõ ignorantia. Ad secundũ pertinet illud Apocaly. 3. Dicis quia diues sum, & locuples, & nullius egeo, & nescis quia tu miser & miserabilis, &c. Io. 9. In iudiciũ ego in hunc mundum ueni, ut qui nõ uident uideant, & qui uidẽt cæci fiant. Super illud, Qui non uidẽt, dicit gl. interlin. Humiles cæci. Et super illud, Qui uident cæci fiant, dicit alia gloss. interlinear. Superbi sapiẽtes. Humiles ergo cæci illuminãtur, superbi sapientes excæcantur. Ad tertium pertinet illud Bernard. Omnis superbia stulta: quamuis non omnis stultitia superba. & illud ad Romanos 1. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. & dicit Augustinus: Si dicendo te sapientem stultus factus es, dic te esse stultum, & sapiens fies. Idem: Qui sibi placet, stulto placet: superbus sibi placet. unde consequens est, ut ipse sit stultus. Nec est parua stultitia ista, quòd sibi placet, quum ipse Deo, angelis & hominibus displiceat. Item legitur Prouerbiorũ undecimo: Vbi humilitas, ibi sapientia: ergo econtrario, ubi superbia, ibi stultitia. ¶ Et hoc manifestari potest in tribus speciebus superbiæ, scilicet præsumptione & arrogantia, & appetitu excellentiæ. Quòd præsumptio stulta sit, patet quũ supra uires suas præsumat. unde illud Ierem. 48. Audiuimus superbiam Moab, superbus est ualde: sublimitatẽ eius & arrogantiam, & superbiam, & altitudinem cordis illius. Ego scio, ait dominus, iactantiam eius, & arrogantiam, quòd non sit iuxta eam uirtus eius. & Hierony. Superbia plus audet quàm possit. De appetitu excellentiæ & arrogantiæ, legitur Prouer. 21. Superbus & arrogans uocatur indoctus. Superbus hic sumitur pro illo qui appetit esse super alios: arrogans est ille, qui sibi falsò attribuit, quod non habet, ideo uocatur indoctus: & de arrogante est hoc planum, cum arrogantia uideatur esse quidam error. De appetente uerò propriam excellentiam quomodo ipse stultus sit, inferius patebit. Signum uerò quòd superbus stultus sit & cæcus, potest esse hoc, ꝙ seipsum nõ agnoscit. Nescit enim se

hominem esse: id est, de humo. Si enim de humo se esse ueraciter cognosceret, nouissimũ locum cõtenderet tenere, ad similitudinẽ terræ, & humilis esset. unde rogat Psal. Sciant gentes, quoniã homines sunt. Signum etiã cæcitatis est hoc, ꝙ superbus nescit discernere inter aliqd & nihil, putãs se aliquid magnũ esse, cũ nihil sit in ualore, iuxta uerbũ Apostoli dicentis ad Galat. 6. Qui putat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

¶ *De quinque modis quibus superbia hominem infatuat.*

INFATVAT autẽ hominem superbia quinque modis. ¶ Primo ad modũ ebrietatis, unde Habacuc 2. Quomodo uinũ potantẽ decipit, sic erit uir superbus. Vinũ hoc modo decipit potantẽ. Ingreditur enim blande, ut legitur Prouer. 23. Postquã uero receptum est incõmensuratè, ipsum dominatur in homine, & facit eũ fatuè credere & fatuè loqui: sic postquam superbus recipit excellentiam ex affectu per amorẽ, ipse postea eam de facili recipit in intellectu, ut alta de se credat: & in ore, ut de se alta loquatur, & est uelut ebrius. Altitudo enim quam appetit, facit eum fatuè credere, & fatuè loqui. Exẽplum habemus de hoc Esa. 14. in Lucifero dicente: Similis ero Altissimo. qđ nõ dixisset, nisi amore illius altitudinis ebrius fuisset: cum certum sit illud quod dicitur per superlationem, uni soli conuenire. ¶ Secundo infatuat superbia eo modo, quo inflatio faciei solet ipsum uisum impedire. Superbia enim est inflatio faciei interioris. unde Iob 15. Operuit faciem eius crassitudo. & Aug. Facies mea inflata non sinebat me uidere. ¶ Tertio modo aufert superbia sensum homini, eo modo quo phrenesis uel paralysis, quę ualde magna solet homini sensum auferre. Ad primũ pertinet quod dicit Grego. loquens de illo uerbo Luc. 7. Videns autem hoc Pharisæus, qui uocauerat eum, ait intra se, Hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quę tãgit eum. Inter duos ægros medicus aderat, sed unus æger in febre integrum sensum tenebat: alter uero in febre & sensum perdiderat mentis. In ægritudine sensum perdiderat, quia hoc ipsum quod longe esset à salute, ignorabat. Nec solũ uelut phreneticus est superbus, sed etiã uelut paralyticus. Cum enim humilitas sensus sit propriæ paupertatis, superbia est insensibilitas propriæ paupertatis. Vnde uelut quædam paralysis est. ¶ Quarto modo infatuat superbia hominem, quia facit eum alta solùm respicere, ex quo enim homo alta amat, ipse ad alta oculos habet: quia ubi amor, ibi oculus. Vnde Prouerbiorum 6. Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur

ani

anima illius, Oculos sublimes, &c. Vnde superbus quæ sunt infirma in se & infima non uidet. ¶ Quinto modo infatuat superbia hominē: quia est uelut moles soli iustitiæ opposita, non permittens lumen ipsius ad superbum uenire. Vnde Matth. 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudētibus, & reuelasti ea paruulis. & Grego. dicit de superbis: Tanto à Dei lumine longe sunt, quanto apud se humiles non sunt.

¶ *De stultitijs quibus laborat superbus.*

NEC sola una stultitia laborat superbus, sed multis, quarū 12. ponere sufficiat. ¶ Est autem prima stultitia superbi, qđ ipse uult altum ædificiū constituere, & absq; fundamento, ideo certus potest esse de ruina sui ædificii. Vnde dicit Greg. de superbo. Soli ruinæ crescit, qđ ædificat, quia ante molē fabricę fundamenta humilitatis non parat. Prou. 17. Qui altam facit domū suā, quærit ruinā. Aug. Magnus esse uis, à minimo incipe. Cogitas magnā fabricā cōstruere celsitudinis, de fundamento cogita humilitatis. Quāto altius erigitur ædificiū, tanto altius foditur fundamentū. Quò superuenturum est cacumen ædificii? Ecce dico usq; ad conspectū Dei. Qualiter autem aliquis fundamentū debeat facere, habetur Esa. 2. ubi sic legitur: Abscondere in fossa humo. ad literā, fundamentum in terra absconditur. Et sapiens uitā suam abscondit, pręcipuè in principio. Vndè Prou. 10. Iustus quasi fundamentum sempiternū. Istam stultitiā superbi, ostendit Aug. aliis uerbis dicens: Arborem attendite: figit radicē in humili, ut uertice tendat ad cælū. Sine humilitate uis excelsa apprehendere, sine radice auras petis: ruina est illud, non incrementū. ¶ Secunda stultitia superbi est, ꝙ ipse appetit exaltationem, quę fit ad maiorem eius præcipitationē. Legitur Luc. 4. ꝙ quū dominus uenisset Nazareth, & dixisset prophetiam illā, Spiritus domini super me, &c. hodie esse impletam in auribus eorū, ipsi duxerunt eū ad superciliū montis super quē ciuitas eorū erat ędificata, ut pręcipitarent eū. Nunquid ista exaltatio bona erat, & appetenda domino, quæ fiebat ad eius pręcipitiū? Talis est exaltatio ipsius superbi. Tollitur enim in altū, ut lapsu grauiore ruat. Diabolus facit sicut cornix, quæ eleuat nucem in altum, & permittit eam cadere, ut cōminuatur, & statim descēdit & cōminutam comedit. Sic diabolus quādo in statu humili nō potest aliquem frangere, procurat ut eleuetur ad aliquam dignitatē, & deinde ut de ipsa cadat, uel in futuro in infernū, uel etiam in præsenti per dispositionem: & tunc contractum deuorat, uel ad pœnam æternam ducit: quia

cadit in odium uel inuidiam erga eũ qui sibi succedit. Ad istam confractionem potest referri illud Iob 29. Eleuasti me, & quasi super uentũ tollens allisisti me ualidè. De præcipitio superbiæ, dicit Ber. loquẽs ad superbum: Paulatim & quasi per gradus ascendis, sed nõ paulatim descẽdes, sed tanquam fulgur in spiritu uehementi. Et cũ LXXII. discipuli dicerẽt domino, Domine etiam dæmonia subiiciũtur nobis in nomine tuo. ipse ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentẽ. insinuans eis, ꝙ qui ad modũ satanæ superbiunt, ad modũ eius præcipitantur. Ad illud præcipitium pertinet illud Iob 33. Eleuati sunt ad modicũ, & nõ subsistẽt. Et hoc, qđ legitur Matt. 4. quòd quum dominus esset super pinnaculum templi, ausus est diabolus ei persuadere præcipitiũ, dicẽs: Si filius Dei es, mitte te deorsũm. Fiduciam autem accepit Diabolus ex hoc, ꝙ multos in altitudine positos pręcipitauerat. Ad idem etiã pertinet illud Lu. 18. Omnis qui se exaltat, humiliabitur, &c. Sæpe enim in præsenti hoc accidit. Cuius rationẽ insinuat nobis Sapiens, dicens: Abiectos & submittentes se libenter alleuamus, quia hoc facere tãquam maiores uidemur. At qui se supra modũ extulerit, premere ac deprimere uidetur: nec tam se maiorẽ quàm cæteros minores facere: & ideo alii libenter eum humiliant. In futuro etiam qui se exaltat, humiliabit. Est enim ex uiolẽtia, ꝙ superbus in alto est, cũ locus eius proprius infernus sit. Similiter quasi ex uiolẽtia est, ꝙ humilis est in loco infimo, cũ dign⁹ sit regno ęterno. Vnde cessante uiolẽtia superb⁹ descẽdet in infernũ, & humilis aduolabit in cælum. Sic fit de superbo sicut de uase quod cõfringi debet, qđ eleuatur ut perfectius frangatur. Vnde Prou. 16. Ante ruinam exaltatur cor. Et etiam quandoq; non expectat dominus, ꝙ superbus in dignitate, quam appetit, eleuatus sit, sed dũ in ipso ascensu est, dominus eum deiicit. Vnde in Psalm. Deiecisti eos dum alleuarentur.

¶ *Quòd mons superbia sit locus infelicissimus, quadrupliciter ostenditur.*

TERTIA stultitia est, quòd ipse elegit mansionem suam in loco infelicissimo. Locus infelicissimus est mons superbiæ, quadruplici ratione. ¶ Prima ratio est, ꝙ bonæ cõditiones, quæ solent esse in cęteris montibus, ibi desunt. Cæteri montes cælo sunt proximiores aliis locis: sed mons superbiæ remotissimus est à cælo. Maximè enim distat ab humilitate, cũ superbia & humilitas sint cõtraria. Contraria autem à se maximè distant. In cælum autem nõ fit uia, nisi per humilitatem. Vnde Mat. 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut

ficut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Et Apocal.3. dicit dominus humili: Ecce dedi coram te ostiũ apertum, qđ nemo poterit claudere,qa modicam habes uirtutem: id est,humilitatem. Sic ecõtrario dicere potest superbo: Ecce dedi corã te ostium clausum, qđ nemo poterit aperire: quia maximũ habes uitium, scilicet superbiam. Montes etiam fortiores solent esse cæteris locis, eò q hostes non habeãt de facili ad eos accessum. Sed ad montẽ superbiæ omnes hostes spirituales, & uitia, & dæmones facillimè accedunt. Vnde Eccle.10.legitur de superbia, Qui tenuerit eam,adimplebitur maledictis,id est uitiis.Itẽ montes solent esse mundi & sani,quia ibi sordes cõfluere nõ possunt.Sed mons superbiæ immundior est & minus sanus cæteris locis,quasi enim cõtra naturam, ad eam sordes confluunt.Vnde quasi mons pestifer est: secũdum illud Iere.51.Ecce ego ad te mõs pestifer, qui corrumpis uniuersam terram. ¶ Secunda ratio est, quia ferè omnia bona fugiunt montẽ superbiæ. Est enim mons Gelboë, in quo nec ros nec pluuia descendit. Si omnes mõtes qui sunt in circuitu eius uisitaret dominus, à monte tamẽ superbi transiret. Desuper non recipit mons iste, nec rorem gratię, neq; pluuiam interioris doctrinę.Fluuius etiã humanæ doctrinæ nõ potest ad eum ascendere. Superbi enim impatiẽtes sunt eruditionis uel correctionis.Duæ uerò sunt causæ huius spiritualis siccitatis, quæ est in monte superbiæ.Vna est hæc, quòd mons iste situs est in lateribus aquilonis: iuxta illud qđ dicit primus superbus. Esaiæ 14. Sedebo in monte testamenti,in lateribus aquilonis. Vẽtus enim aquilo dissipat pluuias:ut legitur Prou.25.Alia causa est ipsa altitudo. Aqua enim gratiæ uel doctrinæ confluit ad loca humilia.unde in Psal.Inter medium montiũ pertransibunt aquæ. ¶ Tertia ratio est, quia si qua bona sunt in monte isto,in periculo sunt.Vnde Sapiens:Superbia omnia habet in periculo, humilitas in tuto. ¶ Quarta ratio est,quia ferè omnia mala accidunt in monte isto.Perflant ibi diuersa genera uentorum, quia perflant altissima uenti, Corda etiam eorũ, qui morãtur in monte illo,congelantur.Vnde Ecc.43. Frigidus uẽtus aquilo flauit,& gelauit crystallus ab aqua. Flatus aquilonis, intelligitur suggestio diaboli.Ad quę flatum cogelantur corda superborũ: & quia indurãtur, & quia sunt absq; dilectiõe Dei & proximi. In monte isto angelus factus est diabolus.Vnde Bernardus: Quẽ sequimini miseri homines, quem sequimini?An nõ uidetis satanam tanquam fulgur cadentem? Nónne iste est mons, in quem ascendit ange-

lus, & diabolus factus est? Aug. super Psalm. Superbia angelum fecit diabolum, humilitas hominem Deum. In isto monte Saul dæmoniacus siue arreptitius factus est. Vnde 1. Reg. 16. Ecce spiritus domini malus exagitat te. In hoc etiam monte Nabuchodonosor in bestiã est cõuersus, ut leo esset in posterioribus, bos in anterioribus, ad minus secundum quod sibi uidebatur. Ista eadem hodie accidunt multis in monte superbiæ. Alii enim ibi diaboli efficiũtur, per inuidiam ad modũ diaboli gloriam aliis inuidentes. Alii arreptitii per iram. Alii uerò boues, solum de pastu sui corporis curantes. Psal. Mutauerunt gloriam suam in similitudinem uituli comedentis fœnũ. Alii uerò leones, per cupiditatem & rapinam. Prouerbio. 28. Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. ¶ Quarta stultitia superbi est, quũ ipse possit descẽdere cũ facilitate & maxima utilitate, potius elegit ascẽdere cũ magno damno, & cum magna difficultate. Bernard. O abusio, ô peruersitas filiorum Adam: quia cũ ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum: ipsi & leuiter ascendũt, & descẽdunt difficilius parati ad honores & celsitudines graduum ecclesiasticorum ipsis angelicis humeris formidandos. Idem: Conatur quis montem potestatis ascendere, quantos, putas, contradictores habebit? quantos inueniet repulsores? obstacula quanta? difficilem uiã? Nec est ista stultitia superbi parua, quum potius uult per arduam uiam ire ad mortẽ suam, quàm per humilẽ ad uitam. Potius uult ascendendo ire ad suspendium, quàm descendendo ad regnum æternum. ¶ Quinta est, quòd ipse ad dignitatẽ tendit per indigna, & ad dominationem per miserrimam seruitutem. De primo dicit Seneca: Non sit tibi ambitio, quæ ad dignitatem nisi per indignitatem non adducet. Ad secundũ pertinet hoc, quod diabolus quũ ostendisset domino gloriam mundi, dixit ei: Hęc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Matt. 3. In quo facto insinuatur, quod diabolus eos qui appetunt dominationem, antequam eam obtineant, redigit in miseram seruitutem: quæ enim miserior seruitus, quàm seruitus uitiorũ? Ber. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Ita, & maximè nisi indignius iudices hominem tibi quàm uitium dominari. ¶ Sexta est, quòd ipse tantum appetit exaltationem, quòd non uidetur curare qualis sit exaltatio illa: utrum sit ad malum, uel ad bonum suũ. Interdum enim dominatur homo homini ad malum suum: ut legitur Eccle. 8.

¶ *De sex speciebus exaltationis.*

VT autem appareat quanta sit stulutia hæc, sex species exaltatio

altationis ponemus. Quarum unica appetēda est. ¶ Prima est ad Dei honorē, & ecclesię ædificationē: ut cū aliquis habēs eminentiā uitę, ponitur in eminētiā dignitatis, ut sit quasi lucerna lucens ad Dei gloriā & proximorum exemplum. Vnde Lucæ 11. Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, nec sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediūtur, lumē uideant. Ad Philip. 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mūdo. Et Matthæi 5. Sic luceat lux uestra corā hominibus, ut uideant opera uestra bona: & glorificent Patrem uestrum qui in cælis est. ¶ Secunda est, ad deiectionem seu præcipitiū: de qua satis dictum est prius: quā constat non esse appetendā. ¶ Tertia est ad supplicium: hoc modo exaltantur qui suspenduntur. Et talis est exaltatio superbi. Ad hoc enim procurat diabolus, ꝙ ipsi exaltentur, ut amplius crucientur, & in pręsenti & in futuro. Ad primum pertinet illud Ber. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Et illud, quòd dominus coronam spineam habuit. Omnis enim corona spinea est, quia non habetur dignitas absq; cruciatu. De secundo, Sapien. 6. Potentes autem potenter tormenta patiētur. ¶ Quarta est ad opprobrium. Talis est exaltatio facinorosorū qui ponunt in pandulacro, uel in scala pro reatu facinorum suorum. Talis est exaltatio, cum aliquis in manifesto peccato existens præficitur aliis, quantò enim in altiori loco ponitur, tantò peccatum eius pluribus ostenditur. Vnde Sen. Eorum qui in turba sunt, qui nō excedunt, latent uirtutes: ut appareant, diu luctantur, & uitia tenebras habent: nostra facta dictáq; accipit rumor, & ideo nullis magis curādū est, qualē famā habeant, qui qualēcunq; habuerint, magnā habituri sunt. Boëtius in li. cons. Collata improbis dignitas, non modo non efficit dignos, sed potius prodit & ostēdit indignos. Quale est hoc, ut ille qui mortuus est in peccato, nō solū quatriduanus, sed etiam quadragenari⁹, ut fœtore suo alios corrūpat in alto loco uelit poni, qui potius desiderare deberet ut sub terra abscōderetur: sicut corpora mortua absconduntur, ne fœtore eorū homines corrumpātur. Fœtor iste figuratus est in fœtore Antiochi. 2. Mach. 9. ubi dicitur, ꝙ fœtore eius exercitus grauabatur. Talis est uelut lucerna extincta, tetrum fumum de se emittens. unde abscondendus esset, non super candelabrum ponendus. ¶ Quinta est ad ludibriū, ut qñ alicui fatuo traduntur insignia regia uel episcopalia, qui tamē nō est rex uel episcopus. Et talis est exaltatio hominis sup̄bi, qui signum habet libertatis, cùm seruus sit omnium uitiorum. Tull.

Omnis

Omnis stultus seruus, omnis sapiens liber. Putetúrne imperator hoc nomine dignus? quomodo enim libero imperabit, qui non potest cupiditatib. imperare? Refrænet prius libidines, spernat uoluptates, iracundiam teneat: coërceat auaritiā, cæteras animi labes repellat: tūc incipiet imperare, cū ipse turpitudini ac dedecori parere desierit. Dum his obediet, non modo imperator, sed liber omnino habēdus nō est. Superbus habet signa dignitatis, cum ipse omni bono sit indignus. Indignus etiam est pane quo uescitur, & etiā uita. Vnde prælatus qui nō habet ea, quæ pertinent ad prælatum, non est prælatus, sed simia prælati: iuxta uerbum Bernard. dicētis, Simia in tecto, rex fatuus sedens in solio. Simia nō est in tecto ad suum honorē, sed ad hominū derisionē. Sic prælatus inhonestus, derisio est hominū. Quasi prælatus est, & non est uerè prælatus. Vnde Esa. 22 dicitur ad Sobnā præpositū tēpli: Tu quid hic, aut quasi quis hic? quasi diceret ei, Nō es quis, sed quasi quis. Illusio ista figurata est in illusiōe Domini, Mat. 27. ubi dicitur: Et exuētes eum, chlamydē coccineā circūdederūt ei: & plectētes coronā de spinis, posuerunt super caput eius, & arūdinē in dextera eius: & genu flexo ante eū, illudebāt ei, dicētes: Aue rex Iudæorum. Et expuētes in eum, acceperūt arūdinem, & percutiebant caput eius. Omnia ista fiunt specialiter indigno, qui aliis præficitur. Veste enim innocentiæ exuitur, & rapacitate & crudelitate, quæ est uelut uestis coccinea pauperum sanguine cruētata, induitur. Corona etiam de spinis plectitur, quia dignitatē illius multiplex punctio comitatur. Arūdo, quæ est exterius lucida & interius uacua, in manu eius ponitur: quia ipse potens est in alios, sed in se infirmissimus est, nulli uitio resistere ualens. Genu flexu ille à ministris suis illuditur: quia ab illis uocatur dominus, quorum uerè est seruus, cùm solicitudo de uictu & uestitu eorum ad eū pertineat. Salutatur etiā ab eis, qui procurāt mortē eius. Spuūt etiam ministri in faciē eius, dū eum facinoribus suis *polluunt*. Arundine caput eius *percutiūt*, dum in potestate ab eo recepta animam eius lædūt. ¶ Sexta species exaltationis est, quæ fit ad uētilationem & dispersionem. Sic palea exaltatur, ut à grano separetur. Puluis etiā exaltatur, ut à uēto dispergatur: & talis est exaltatio superbi, qui diabolo procurāte in sublimitate dignitatis ponitur, ut à bonis separetur & elongetur. Iob 20. Tollet eum uentus urens. & in Psal. Nō sic impii, non sic: sed tanquam puluis quem proiicit uētus à facie terræ. Non est ergo omnis exaltatio appetēda, quum non omnis sit ad honorem. Vnde

super

super illud Io.19 Plectentes coronam de spinis. dicit glos. Loco ignominiæ est apud indignũ dignitas. ¶ Septima stultitia superbi est, quòd cùm ipse omnia appetat ascendere, tamen uiam refugit, per quam solã est ascẽsus: scilicet humilitatem. Bern. Per humilitatem ascendite ad sublimitatem: quia hæc est uia, & non alia præter eã: qui aliter uadit, potius cadit quàm ascendit. Christus cùm per naturã diuinitatis non haberet quò ascẽderet, quia ultra Deum nihil est, per descẽsum quomodo cresceret inuenit. ¶ Octaua est, quòd cùm ipse sublimitatem appetat, in loco tamen infimo se ponit. & cùm credit ascendere, descẽdit. Locus ualde altus est humilitas quum sit uicina Altissimo. Ambr. Nihil excelsius humilitate, quæ tãquam superior nescit extolli. Superbia uerò locus ualde infimus est, cùm maximè distet à Deo. Unde sup illud Psal. Iuxtà est Dominus his qui tribulato sunt corde. dicit Glo. Altus quidẽ Dominus est: uicinatur tamẽ humili, & nõ se erigenti. Et Greg. loquẽs de illo uerbo, Deiecisti eos dũ alleuarẽtur. ait, Nõ dicit postquã eleuati sunt: quia ipsum eleuari extrinsecus, interius cadere est. Idẽ: Omnis qui temporaliter erigitur, eo ipso quo extollitur, inclinatur. ¶ Nona est, ꝙ ipse potius elegit esse in tẽpestate, quàm in trãquillitate. Tempestas est ipsa potestas, Greg. Quid est potestas culminis, nisi tempestas mẽtis? ¶ Decima est, quòd cùm ipse ingredi uelit per humile ostium, collum tamen extẽdit, & caput eleuat. Iob. 15. Cucurrit aduersus Deum erecto collo. Ostium paradisi Christus est. & est ualde humile ostium. unde super illud Ioã. 10. Ego sum ostium. dicit gl. Hoc ostium est ianua humilis. Qui per hãc uult intrare oportet ut se humiliet: ne si erectus sit, offendat in humilem ianuã. ¶ Vndecima est, quòd illos quibus præesse cupit, sibi superponit. Vnde Gregor. super Iob 26. Tantorum pondera unusquisq; ferre compellitur, quãtis in hoc mũdo principatur. ¶ Duodecima stultitia superbi est, ꝙ ipse per uiã arduã incedere quærit, qui per uiam planam incedere nescit: nõ attendẽs illud poetæ, Qui cadit in plano, uix hoc tamẽ euenit unquam, Sic cadit, ut tecta surgere possit humo. Mirũ est, quòd ille qui ita se uidet in plana cadere uia, ita appetit ardua loca: & qui nescit operari in plano loco, appetit operari in turribus ecclesiarum, non attendens illud Bern. Facile est in alto se continẽtem obstupescere, & de uita periclitari.

Quòd superbia sit ualde periculosa infirmitas. CAP. IX.

ITem faciet ad detestationem etiã superbiæ hoc, quòd ipsa est ualde periculosa infirmitas, & ualde magna deformitas. Habet

bet etiam miseram seruitutem & magnam debilitatem. Est autẽ superbia periculosa infirmitas, quia de facili incurritur, & non de facili curatur. Post curationẽ etiã de facili in eã recidiuatur. Quòd de facili nõ curetur, patere põt ex eo, ꝙ nullus sine ea perit. Vnde Gl. super illud Ioan. 6. Hæc est uoluntas eius qui misit me patris. &c. De tumẽtibus pariter, de pusillis nihil. & Matth. 18. Non est uolũtas ante Patrem uestrũ, qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis.

¶ *Triplex ratio quòd de facili in superbiam incurratur.*

TRIPLEX autẽ ratio põt assignari, quare aliquis de facili incurrat infirmitatẽ superbiæ. ¶ Prima est, quia nõ putatur esse tanta infirmitas quanta est, & ideo nõ uitatur sicut uitãda esset. Vnde Greg. Cùm minus turpis superbia creditur, minus uitatur. Luxuriã eo magis erubescũt homines, quia oẽs turpẽ eã esse nouerũt. ¶ Secũda est quia manifestiora inueniũtur exẽpla superbiæ, quàm aliorũ uitiorũ. Fornicatores enim & alii peccatores occultant peccata sua: sed sꝑbia palàm cõmittitur. ¶ Tertia propter multiplicẽ materiã à qua sꝑbia oritur. Põt enim oriri ex quocũq; bono. Quòd autẽ nõ curetur de facili, patet ex illo uerbo Eccl. 3. Synagogæ superborum nõ erit sanitas. & ex illo uerbo Iob 15. Cũctis diebus uitæ suæ impius superbit, quãdo aliquis infirmatur, si ipse sit in peccato odii uel luxuriæ, ipse cõfitetur, & dimittit illud peccatũ. Peccatũ uerò superbiæ nec cõfitetur, nec proponit dimittere.

¶ *Multiplici ratione ostẽditur quòd superbia non de facili curetur.*

MVLTIPLICI autẽ ratiõe põt ostẽdi, quòd nõ de facili curetur hæc infirmitas. ¶ Primo per hoc, ꝙ infirmitati diaboli quæ est incurabilis, omnino assimilatur. Peccatũ enim Luciferi, fuit superbia. ¶ Secũdo per hoc, quòd non cognoscitur hæc infirmitas. Etiã illi ꝗ pleni sunt superbia usq; ad oculũ, qui sꝑbè comedũt, & bibũt, incedũt & dormiũt, nõ cognoscũt eã: & ꝗa nõ cognoscitur, ea de facili nõ curatur. Quòd aũt nõ ita de facili curetur, quia nõ agnoscitur, patet ex his testimoniis scripturæ quæ sequũtur: Nemo insanabilior eo, qui sibi sanus uidetur. Bern. Scio lõgius esse à salute mẽbrũ quod obstupuit, & ægrũ sese nõ sentiẽtẽ periculosius laborare. Ambr. Grauissimè peccas, & ignoras. Sen. Initiũ salutis, est cognitio peccati. Idem: difficulter ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus. Idẽ: in his morbis, quibus animo afficimur, quo quis peius se habet, minus sentit. Sõnia sua narrare uigilantis est, & uitia sua cõfiteri sanitatis indicium est. ¶ Tertio per hoc quòd remedio nõ iuuatur, imò deterior fit. Sꝑbia fuit causa quare Iudæi

Iudæi de prædicatione Christi deteriores facti sunt. Vnde Ioã. 9. Ego in iudicium ueni in hunc mundum, ut qui non uident uideant, & qui uident cæci fiant. Gl. interlin. super illud, Qui nõ uidẽt, Humiles cęci. Et super illud, Qui uident, alia Glo. interlin. Sapientes superbi. Venit ergo Dominus in hunc mundum, ut humiles cæci illuminarentur, & superbi sapientes excęcarentur. Vnde & subdit in eodẽ cap. euãgelii Dominus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum: id est, si uerè cæcos uos esse reputaretis. Nũc uerò dicitis quia uidemus: ideo peccatum uestrum manet. quod figuratum esse uidetur Matth. 26. ubi legitur Petrum amputasse auriculam seruo principis sacerdotum. Petrus enim, id est cognitio, aufert multis literatis auditũ prædicationis uel aurẽ obediẽtię. Ad quod uidetur pertinere illud Prouerbio. 26. Vidisti hominem sibi sapiẽtem uideri? magis spem illo habebit insipiẽs. ¶ Quarto quia pietas dei nõ ita respicit superbũ, sicut alios peccatores. unde Gregor. Cælestis medicus ęgros non respicit, quos etiam de medicamẽto deteriores fieri uidet. ¶ Quinto, quia superbia maximè distat ab humilitate, quia est ei contraria: sola autẽ humilitas est uia ad curationẽ. unde super illud Iob 31. Si lætatũ est in abscondito cor meũ. dicit Gregor. Superbia quanto lõgius ab humilitate, tãto grauius est in desperatiõe: id est, tãto minus potest haberi spes de futura correctiõe eius. Ad ostendẽdum etiã quod de facili in eam recidiuatur, eadem possent adduci quæ posita sunt ad ostẽdẽdum quòd de facili non curatur.

Quòd superbia est deformitas magna. CAP. X.

Est autem superbia magna deformitas, quia gibbus est quo aliquis à sacerdotio Domini repellitur. Leuitic. 21. Loquere ad Aarõ. Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministeriũ eius: si cæcus fuerit, si claudus, si paruo uel grandi & torto naso, si fracto pede uel manu, si gibbosus, si lippus, si albuginẽ habẽs in oculo, si iugem scabiem, si impetiginẽ habuerit, uel herniosus. Cæcus est homo illiteratus. unde Esa. 42. Quis cæcus, nisi seruus meus? Cæcitas ista multũ nocet hodie in ecclesia Dei. Vnde Esa. 5. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit sciẽtiam. & eiusdem 56. Omnes bestiæ agri uenite ad deuorandũ, uniuersæ bestiæ saltus. Speculatores eius cæci omnes. Claudus est qui quãdoque inclinatur ad seruiẽdum Deo, quãdoque diabolo. De qua claudicatione, 3. Regum 18. Vsquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus est Deus, sequimini eum: si autẽ Baal,

Baal, sequimini illum. Paruũ nasum habet cui parũ fœtent peccata. Grandem nasum habet sed tortum, cui multũ fœtet peccatum: sed ipsi personæ peccanti indignantur. Contra quod dicitur ad Eph. 4. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollantur à uobis. Fractum habet pedẽ uel manum, qui impotẽs est ad ambulandũ in uia Domini, uel bene operãdũ. Gibbũ habet qui superbus est. Lippus qui terrenam solicitudinem habet, qua uisus eius impeditur. Albugo in oculo, est oppositio proprii cãdoris uel innocẽtiæ. Iugẽ scabiẽ habet, qui in corde suo immundas cogitatões iugiter uersat. Impetigo ad literã, est sicca scabies, sine dolore fœdãs decorẽ. Vnde impetiginẽ habet, qui est infamis. Herniosus est, cuius interiora nimis descendũt. Vnde signat auarũ qui proiecit in uita intima sua. Superbus etiã in uili seruitute est. Cùm enim omniũ iudicia timeat, omniũ seruus est. 1. ad Cor. 4. Qui autẽ me iudicat, Dominus est. Sen. Minus quàm seruus est, qui seruos timet.

¶ *Quòd superbia arundini & uento comparatur.*

TANTAE etiam debilitatis est superbus, ut propter eam arundini comparetur. Matt. 11. Quid existis in desertum uidere? arundinem uento agitatam? Comparatur etiam arundini, eò quòd interius sit uacuus. Augu. Extrà plenus, intus uacuus, carne crepat, corde mendicat.

De diuersis rebus, quibus superbus comparatur. CAP. XI.

VAlere etiã possunt ad detestationem superbiæ diuersæ creaturæ, quibus superbia uel superbus cõparatur.. Cõparatur enim uento, fumo, paleæ, spumæ, corniculæ, uesicæ. Vento autem comparatur multiplici ratione. Primo ut ostendatur quãtum timẽda sit homini, quũ ipsa sit uentus, homo uerò puluis. unde Gene. 3. Puluis es, & in puluerem reuerteris. ¶ Secundo, ut ostendatur quantum noceat superbia luci sapientiæ, & rori gratiæ. Ventus enim extinguit lucem, & siccat rorẽ. Augu. Lucerna ut nõ extinguatur, uẽtũ superbiæ nõ patiatur. ¶ Tertio, ut ostendatur superbia præcipuè esse timẽda his *qui in alto* sunt. Perflant enim *altissima* uẽti. Ideo dicit Aposto. 1. ad Timot. 6. Præcipe diuitibus huius seculi, nõ sublime sapere. Supbia in alto orta est: primo scilicet in cælo, & ideo libẽter in alto moratur. ¶ Quarto, quia superbi sicut uẽtus sonãt. Sũt enim frequẽter garruli & tumultuosi. Psal. Periit memoria eorũ cum sonitu. ¶ Quinto, quia facit in homine quandam tempestatẽ, sicut uentus in mari. Psal. Ascendunt usq; ad cælos, & descendũt usque ad abissos. Cùm laudãtur, tũc ascẽdunt ad cælos: quum autem uituperãtur, descendunt usque ad abyssos,

abyſſos. Eſa. 57. Cor impii quaſi mare ferues, quod quieſcere nō poteſt. Fumo etiam comparatur ſuperbus: quia ad modum fumi quanto plus aſcendit, tanto plus euaneſcit. Pſal. Inimici uerò domini mox, ut honorificati fuerint, & exaltati, deficiētes quemadmodum fumus deficit. Et ſicut ſuperbus fumus eſt in culpa, ſic erit in pœna. Eſa. 65. Qui dicūt, Recede à me, nō appropinques mihi, quia immundus es. Iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. ¶ Spumæ etiam cōparatur ſiue bullæ quæ eſt ſuper aquā, quæ cito tranſit. Oſeæ 12. Tranſire fecit Samariam regem ſuum, quaſi ſpumam ſuper faciem aquæ. Populus ſuperbiæ principi conſentiēs, quandoque eſt cauſa, ut cito princeps trāſeat de uita iſta. Corniculæ etiā comparatur ſuperbus, quæ dicitur aſſumpſiſſe pennas aliarum auium, & inde ſuperbiſſe: quibus ablatis, manſit turpis & nuda. Sic ſi à ſuperbo aliena auferas, puluis, & cinis remanebit. Comparatur etiam ueſicæ uento plenæ, quæ ueſica ad nihilū redigitur, dum mortis aculeo uel ægritudine pungitur. Cōparatur etiam paleæ propter leuitatem, & inconſtantiam. Et ſicut nō facit ad ualorē fumi, uel ſpumæ, uel paleæ quòd ſuperiorē contendunt habere locum: ſic non facit ad honorem ſuperbi, quòd ſuper alios uult eſſe, imò in hoc oſtendit ſpumā uel paleam eſſe: quia ſi granum eſſet, infimum locum teneret. Aurum, quod inter cætera metalla eſt pretioſius, infimum locum ſua ponderoſitate contendit habere. Ad idem nos monet dominus Lucæ 14. Cùm inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouiſsimo loco.

Quòd diligenter dominus uelit ſuis à uitio ſuperbiæ cauere. CAP. XII.

VLtimo poteſt ualere ad deteſtationem ſuperbiæ hoc, quòd dominus ita uult diligenter cauere ſeruis ſuis à uitio iſto. Potius uult habere ſtultos ſeruientes ignobiles, infirmos contemptibiles, pauperes peccatores, & etiā pauciores quàm habeat eos ſuperbos. Omnia iſta ex uerbis ſcripturæ quæ ſequuntur poſſunt eſſe manifeſta. 1. Corinth. 1. Quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, &c. Et ſuper illud Ioann. 1. ubi loquitur de Nathanaële, dicit Gloſſa, quòd Nathanaël, quia doctiſsimus erat, non eſt in apoſtolatū electus. Omnes enim apoſtoli de indoctis aſſumpti ſunt, ut cōfundantur ſapientes. & Auguſtin. Niſi humiliter & fideliter præcederet piſcator, nō humiliter ſequeretur orator. & 1. ad Corint. 1. Ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus, & ea quæ nō ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret, ut non glorietur omnis caro in conſpectu eius. Et ſuper 2. Reg. dicit quædam Glo. quæ mūdus per faſtum elationis ſpernit, Deus per deuotionē humilit

militatis acquirit. & 1.ad Cor.1. Infirma mundi elegit Deus,&c. Iaco.2. Nónne Deus elegit pauperes in hoc mundo?Gregorius: Nonnunquam dominus quibus magna tribuit, quædã parua reprehensibilia relinquit, ut semper habeant cõtra quod bellum gerant,& deuictis magnis hostibus mentẽ non erigant,quando eos adhuc aduersarii minimi fatigant.Sed quid mirum, quando illa superna regio in ciuibus suis ex parte dãna pertulit,& ex parte fortiter stetit, ut electi angelorum spiritus,dum alios per superbiam cecidisse conspicerẽt, ipsi tanto robustius, quanto humilius starent.Permisit etiã Deus Dauid, & Petrũ mortaliter peccare,ut sic humiliarẽtur.Permisit etiam Iudam omninò perire,qui erat de ordine & numero apostolorum, & societate Domini, ut nullus in quocunque ordine sit,inquit,superbiat. Et breuiter, omnes miseriæ, quas uiri sancti sustinent, ad hoc sunt,ne superbiant.Vnde 2.ad Corinth.12. Ne magnitudo reuelationũ extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ , angelus satanæ, qui me colaphizet.Gregor.Dum uitia tentant nos , proficientes in nobis uirtutes humiliant. Augu. O uenenum superbiæ, non nisi ueneno tentationis curandum. Et Gregor.super Iob, Iebusæum Israël tolerat, ut humana mens de se humilia sentiat,dum minima non superat,& tamen neque per omnia ista domatur superbia humani cordis. Vnde Bern. O mira fatuitas cordis nostri, cuius elationem perfectè dimittere, cuius ceruicosos motus omnino domare, humilitatis tãta materia non sufficit,quin adhuc superbiat terra,& cinis. ¶ Absq; modo uidetur Dominus persecutus fuisse superbiam,doctrina scilicet & exẽplo. Doctrina,cùm consuluit.Lucæ 14. Recumbe in nouissimo loco. Non dixit in mediocri loco, sed in nouissimo.Et Matthæi 18.Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnũ cælorum.Et ibidem:Quicũque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cælorũ. Exemplo etiã uidetur persecutus esse superbiã sine modo in formatione hominis, cùm quasi in eadem ueste sociauit *purpuram* cum sacco , *animam* carni coniungendo, & ex brutali natura & anima,quæ similis est angelicæ naturæ , hominem cõstituit dignissimam creaturã, imò limo terræ copulauit , & iuxta uerbum Esaiæ 50. cælos induit tenebris, & posuit saccum operimentum eorum : quod constat esse factum specialiter cõtra superbiam, Item absque modo uidetur superbiã persecutus fuisse, cùm ad ipsam destruendam semetipsum exinaniuit,formã serui accipiens,& cum pedes discipulorum lauit.Vnde Ioan.13.dicit ei Petrus;Domine,tu mihi lauas

uas pedes? quasi dicat: Non lauabis mihi pedes in æternũ: quia nimia esset hæc humilitas, quæ præcipuè uidetur extitisse in passione. Vnde passio eius excessus uocatur. Lucæ 9. Dicunt aliqui, quòd nimis potest esse humilis homo, sed quantumcunque humiliauerit se, tamen humilior Christo non erit, cùm ipse nouissimus uirorum fuerit. Esa. 53.

De diuisione superbiæ, PARS III. *quæ habet quadraginta capitula.*

De diuisione Superbiæ. Et de illa specie superbiæ, quando quis credit se bona sua habere à se.

CAPVT I.

Positis his quæ pertinent ad detestationem superbiæ, consequẽs est, ut diuisiones ad idem uitium pertinentes ponamus, & prosequamur. ¶Et notandum, quòd superbia primo diuiditur in superbiam interiorem & exteriorem. Interior autem diuiditur in superbiã intellectus & superbiam affectus. Superbia intellectus quatuor habet species. Prima est, cum aliquis credit sua bona habere à se. Secunda est, cum aliquis credit à Deo sua bona habere, sed à suis meritis. Tertia, quando credit se habere quod nõ habet. Quarta, quando in opinione sua præfert se aliis. Vnde uersus: Ex se pro meritis, falsò, plus omnibus instant. ¶Prima specie laborabant philosophi, qui dicebant, Labia nostra à nobis sunt. De hac specie Iob 11. Vir uanus erigitur in superbiam, & quasi pullum onagri se liberum natum putat. Superbus nihil credit se tenere ab aliquo. Videtur tamen quòd nullus habeat hanc speciem superbiæ. Nullus enim est, qui non credat bona sua à Deo habere. Vnde Bernar. super illud, Oleum effusum nomen tuum. Quis tam insanus erit, ut aliũde quàm à Deo aliquid habere præsumat? Nemo sanè etiam infidelis uidetur esse in hoc errore. Bernard. Inexcusabilis est infidelis, si nõ diligat Deum ex toto corde, tota anima, tota uirtute. Nempe clamat intus ei innata iustitia: quia ex toto se diligere debet illum, cui se totum debere non ignorat. Ad quod dici potest, quòd ideo dicitur superbus credere bona sua à se habere, quia facit ac si crederet. Simili modo loquendi dicitur de aliquo, quòd non credit Christum filium Dei esse: cum nec terretur eius comminatiõibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit, ut dicit Bernard.

¶*De sex quæ facit superbus, quasi credat bona sua à se habere, & non à Deo.*

SEX uerò sunt quantum ad hoc, quod dicitur superbus facere, quasi credat bona sua à se habere, & nõ à Deo. ¶Primò, quòd de bonis suis gloriatur in corde. Vnde Apostolus 1. ad Cor. 4. Quid habes quod nõ accepisti?

¶ Secundo, quòd de bonis suis iactat se. Iob 31. Si osculatus sum manum meam. In manu intelligitur operatio: in osculo, quod est cõtractus oris, laudatio proprii operis. ¶ Tertio, quia de bonis suis gratias non agit Deo. Vnde ingratus dicitur non cognoscere beneficiũ acceptũ, eò quòd faciat quasi nõ cognosceret. Et est illud uitium ualde nociuum homini. Bernard. Ingratitudo est uentus urẽs, siccans sibi fontẽ pietatis, rorem misericordiæ, fluenta gratiæ. Gregor. Non est dignus dandis, qui non agit grates de datis. ¶ Quarto, quia non habentẽ similia bona, contemnit. Vnde Bernardus loquẽs Pharisæo: Frustra inflaris aduersus publicanũ, qui ideo non habet ut tu, quia non accepit ut tu. Gratias agendo probas te nihil tibi tribuere, cæteros aspernando prodis quid in corde locutus sis. Non enim iudicares publicanũ contemnendum præ te, si non præ illo honorandum te censeres. ¶ Quintò, quòd sibi uult uiuere, & nõ Deo. Vera recognitio Domini, est redditio cẽsus uel seruitii. Vnde cùm superbus seruire Deo renuit, ipse bona sua se habere à Deo non recognoscit, nisi recognitione uerborũ quæ est ridiculosa. Ridiculum enim est dicere aliquẽ, dominium in aliqua arbore sola folia habere. Contumeliosum est etiam domino, quòd aliquis eum Dominum fateatur, qui ei seruire dedignatur. ¶ Sexto facit superbus quasi non crederet bona sua se habere à Deo, quia de bonis suis Deo non tribuit, quæ ipse requirit per pauperes suos: sed potius obiurgat quærentẽ, dicens: Vos quæritis quasi nobis commodassetis: non attendẽs quòd Deus illi bona dedit, qui per pauperem ea requirit. Gregorius: Gratuitum putas quod impendis proximo, uelis nolis debitor es. Aug. Dicit tibi Christus, Da mihi ex eo quod dedi tibi: de meo quæro, & mihi nõ donas. ¶ Superbia ista ualde nociua est homini. Homo enim superbus aliter uiueret, si bona sua à Deo sibi data recognosceret, quàm uiuat. Et hoc quo ad multa. ¶ Primo, si hostem suum se fortiorem uideret, ad dominum suum pro succursu orationem quasi quendam *nuntiũ mitteret*, & de impetrando succursu ualde confideret, sciens illud Apostoli 1. ad Corinth. 10. Fidelis Deus qui non patietur uos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. ¶ Item si uideret quòd castrum corporis sui defendere nõ posset, Domino suo redderet, ut ipsemet defenderet illud. Sicut quidam cùm tentaretur de peccato fornicationis multũ, & resistere ultrà non posset, prosternens se ante Crucifixum, dixit: Domine, terram corporis quam à te teneo, amplius tueri nõ possum;

sum: ego reddo eam tibi, defende eam. Et statim recessit tentatio. ¶ Item qui bona sua à Deo recognosceret, ipse de iniuriis sibi illatis se non uindicaret, sed expectaret, quòd dominus suus sibi iustitiã faceret. Prouerbiorum 20. Ne dicas, Reddam malum pro malo: sed expecta Dominum, & liberabit te, à labore scilicet uindicandi, & à debito gehennæ, quo te obligas uindicando. ¶ Item quo Deum solum omnium bonorum suorum dominum recognosceret, tantum eius iudicium formidaret. Non enim timẽda est sententia à non suo iudice lata. Sic nec iudicia hominum sunt timẽda. 1. ad Corinth. 4. Mihi pro minimo est, ut à uobis iudicer. Deinde subditur, Qui autem me iudicat, dominus est. Item Deo tanquã domino nõ hominibus placere studeret. Apostolus ad Galat. 1. Si hominibus placerẽ, Christi seruus non essem. Figuram uerò illorum qui sibi attribuunt bona sua, tenent illi qui uolebãt Ioannem uocare nomine patris sui. Figuram uero illorũ, qui bona sua Deo attribuunt, tenet Elizabeth, quæ ait: Nequaquam, sed uocabitur Ioannes. Et merito Ioannes, id est, gratia, uocatur, qui natus est de sterili secundum naturã. Sic bonũ opus gratiæ Dei debet attribui, cum anima ex se sterilis sit: nec habeat nisi ex Deo ꝙ bona agat. Psalm. Qui habitare facit sterilẽ in domo matrem filiorum lætantem.

De illa specie superbiæ, qua quis credit se habere bona sua à Deo, sed tantum pro meritis suis. CAP. II.

SEquitur de illa specie superbiæ, qua quis credit habere pro meritis suis bona, quę à Deo habet. Ad cuius uitii detestationem, primo facit hoc, quòd uitium illud contrarium est gratiæ Dei, & quodammodo euacuat eam. Si enim dantur hominibus bona pro meritis eorum, quæ gratia Dei erit? Sicut si paterfamiliàs soluat operario operationem quam ipse meruit, in hoc nullam gratiã ei facit. ¶ Secundo, quòd liberalissimum largitorem reputat uenditorẽ, dum ea quæ dominus ei dat, credit se pro meritis emere; in quo Deo magnam contumeliam facit. ¶ Tertio facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd uitiũ illud omnino obstruit homini fontẽ misericordiæ. Si enim laborantes hoc uitio petant aliquid sibi dari à Domino, merito dicit eis dominus, Ite potius ad uendentes, & emite uobis: sicut dicũt uirgines prudentes fatuis, Matth. 25. ¶ Quarto facit ad detestationẽ huius peccati magna fatuitas quæ comitatur hoc uitium. ¶ Multiplici uerò ratione potest ostendi fatuus qui hoc uitio laborat. ¶ Primo, quia quantumcunque conetur homo, tamen non sufficit soluere, quod Deo debet. Vnde Bern. in lib. de

diligẽdo Deo. Si totũ me debeo pro me facto, quid addam pro me refecto? Nec enim tam facilè refectus, quàm factus. Siquidẽ non solum de me, sed etiam de quocunque quod factũ est, scriptũ est, Dixit & facta sunt. At uerò in reficiendo, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura: nec tantũ dura, sed etiã indigna. In primo opere me dedit, in secũdo se. Et ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis me debeo, quid Deo retribuã pro se? Nam etiã si me millesies rependere possem, quid sum ego ad dominum? quanta ergo fatuitas est, quòd homo credat pro meritis suis bona sua habere, cum non sufficiat soluere Deo, quod debet? Solutio enim debiti recipientẽ non obligat, sed debitorẽ absoluit. ¶ Secũdo potest ostẽdi fatuus qui bona sua credit habere pro meritis, quia bene operãdo facit ipse propriã utilitatẽ, & nõ Dei. Deus enim bonorum nostrorũ non eget. Luc. 17. Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite, Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. In quo uerbo innuũtur nobis duæ dictę rationes: scilicet ꝙ bene operãdo soluimus quod debemus, & quòd Deo inutiles sumus, uel ad minus reputare debemus: unde timere debemus quasi serui inutiles, illã sententiã domini Matt. 25. Inutilẽ seruum proiicite illum in tenebras exteriores. Quid ergo debetur homini ex hoc, quòd propriam utilitatẽ facit? ¶ Tertio potest ostẽdi fatuus per hoc, quòd ipse nihil dat Deo, nisi prius hoc Deus dederit illi. Vnde dominus Iob 41. Quis dedit mihi ut reddam ei? Et Dauid ad dominum 1. Paralip. ulti. Quæ de manu tua suscepimus, dedimus tibi. Et Esaiæ 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis domine. Et Aug. Domine, supererogatur tibi, ut debeas, & quis habet quicquam nisi tuũ? Reddis debita nulli debens, dans debita nihil perdens. Et Bern. Non sunt talia merita, ut propterea uita æterna debeatur ex iure, ut Deus eis iniuriam faceret, nisi eam donaret. Nam ut taceã, ꝙ multa Dei sint dona, & ita homo magis propter ipsa debitor est domini, quàm Deus homini, quid sunt omnia merita ad tantam gloriam? Non enim sunt condignæ, &c. ¶ Quarto, quia opera bona nostra ex se sunt uelut moneta absq; argento. Gratia enim Dei ualor est in operibus: sine ea sunt opera uelut falsa moneta, qua nihil potest emi ab eo qui falsitatẽ illam agnoscit. ¶ Quinto, fatuus est talis, quia in oculis nostris frequẽter uidẽtur merita, quæ in oculis Dei sunt demerita. Iob 4. Ecce qui seruiũt ei nõ sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatẽ. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, &c. & Esa. 44. Facti sumus, ut immundi oẽs nos: unde

unde quasi pannus menstruatæ uniuersæ iustitiæ nostræ. Gregorius: Sæpe iustitia nostra ad examen iustitiæ diuinæ deducta iniustitia est, & sordet in cõspectu iudicis, quod fulget in æstimatione operantis. Nullus ergo de suis meritis confidat. non modicum ualet ad meritum, scire quòd non sufficiant merita. Bernardus: Exaggera quantum uis merita, & extolle sudores, melior est misericordia Domini super uitas. Idem: Meum meritum est, miseratio Domini. Idem: Vapulem sanè ut male operans, si fortè immerita uerbera computentur, fortè miserebitur flagellato, qui in me non inuenit meritum quod remuneret. Idem: Nemo se seducat, quia si bene cogitare uoluerit, inueniet proculdubio, quia nec cum decẽ millibus possit occurrere ei qui cum uiginti millibus ad se uenit. Et est sumptum de Luca 14. Idem: Spiritussanctus illos quos repleuerit, & spiritu feruere, & ueritate agnoscere facit: quia sola misericordia est quæ homines præuenit & perducit. Et subdit: Multum sibi de hac misericordia undique attraxerat Dauid cùm diceret: Misericordia eius præuenit me, & misericordia tua subsequetur me, & misericordia tua magna est super me, & misericordia tua ante oculos meos est: & qui corripit me in misericordia, & in miseratione, & Deus meus & misericordia mea.

De superbia qua quis credit se habere quod non habet.

PARS III.

SEquitur de tertia specie superbiæ pertinente ad intellectum, quę est quando quis credit se habere bonum quod non habet. Ad cuius uitii detestationẽ, ¶ Primo potest ualere cõmendatio eius contrarii. Vnde Bernar. Magna & rara uirtus profectò est, mirabilẽ te apparere, & contemptibilem reputare. Ego cæteris uirtutibus mirabilius hoc iudico. Sic econtrario dici potest, quòd ualde magnum uitium est, te miserabilem apparere, & laudabilẽ reputare. Hoc cæteris uitiis mirabilius iudicandum est. ¶ Secundò, maledictionem imprecatur Esaias laborãtibus hoc uitio, Esaiæ 5. Væ qui sapientes estis in oculis uestris. ¶ Tertiò, quia hoc uitium impedit hominem à gratia. Prouerb. 26. Vidisti hominem sapientem sibi uideri, magis illo spem habebit insipiens. ¶ Est autem triplex ratio, quòd hoc uitium impedimentum sit Dei gratiæ. ¶ Prima est, quòd laborans hoc uitio, gratiam Dei non petit, cum credit se eam habere: & quia non petit, ideo non accipit. Sene. Ideo imitari nolumus, quia nos optimos credimus. ¶ Secunda, quia tali non libenter dominus dat gratiam suam, quia scit quòd non esset gratus, cùm ipse iam credat eam habere: & sic quasi perderet dominus gratiam suam, si

illi eam daret. Bernardus: Nunquid non perit quod datur ingrato? ¶ Tertia est, quòd ille quasi plenus est de nihilo: ideo non potest capere aliquid. Bernardus: Non est quo se immisceat uanitas, ubi totum occupat charitas. Ita nõ est quo se immisceat ueritas, quando aliquem occupat falsitas. ¶ Quartò, facit ad detestationem huius delusio magna, quæ fit laborantibus hoc uitio. Deluditur etiam eis sicut delusum est cuidam rustico portanti agnum uenalem ad forum: quẽ quidam leccator uidens, dixit sociis suis, Vultis habere agnum quem portat rusticus? Illi dixerunt, Volumus. Et ipse disposuit per diuersa loca socios, per quæ rusticus erat transiturus, dicens quòd quilibet eorum quæreret si rusticus ille uellet uendere canem illum. Et cum primus quæreret: Respondit rusticus, quòd non esset canis, sed agnus. Sed cùm quæsiuissent alii similiter, deinde credidit de agno quòd canis esset. Sic superbus plus adulatoribus, quàm sibi credens, deinde credit se habere bonum illud quod prius certissimè sciebat se nõ habere. Sen. Monstrabo tibi quid omnia possidẽtibus desit, ista scilicet, hominẽ qui uerum sibi dicat, & hominem inter mentientes stupentem ipsa consuetudine proiectum, blanda audientem, aduersa producat. Sic adulatores faciunt de superbo sicut de uesica pueri, quam unus aliquantulum inflat, alius plus, & tertius plus, donec bene inflata est. Sic unus adulator inflat superbum, alius uerò amplius inflat. Seneca: Omnium adulatorum unum officium, una intentio est, quis blandissimè fallat. ¶ Quintò, facit ad detestationẽ huius uitii hoc, quòd hominem in tanta cæcitate ponit, ut etiam cæcitatem suam agnoscere non possit. Alii cæci saltem cæcitatem suam agnoscunt, licet alia cognoscere non possint. ¶ Vltimo facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd diabolus facit de tali saccum, non solum ad continendum uitia, sed etiam ad continendum nulla.

¶ *De remediis contra superbiam.*

TRIPLEX autem potest esse remedium circa hoc uitium. ¶ Primum est, frequens meditatio proprii status. Bernard. Meditatio quid desit docet, oratione quid desit obtinet. Et est illud ualde utile homini, & Deo ualde placet, quòd homo se inspiciat sæpe. Bernardus: Illam animam diligit Deus quæ sine cessatione se considerat, & sine simulatione se considerando iudicat. Idẽ: Si noueris mysteria omnia, noueris alta cæli, lata terræ, profunda maris: si te non noueris, eris similis homini ædificanti sine fundamento, ruinã, non structuram faciens. ¶ Secundum, ut corrigenti exhibeatur facies hilaris, adulanti tristis. Sic enim fiet

ut à multis corrigaris, & à nullis adulatoribus decipiaris. Nemo enim inuito auditori libēter narrat, ut ait Hieronym. Econtrario autē multos inuenit adulatores, qui libenter eos audit. Prouerb. 29. Princeps qui libenter audit uerba mēdacij, omnes ministros habet impios. ¶ Tertium est, ut speculum Sacræ scripturæ faciei mentis sæpe opponatur. Vnde Greg. Sacra scriptura tanquam speculum mentibus nostris opponitur, ut si quid in ea fœdum fuerit, uerius uideatur.

De *superbia intellectus, qua quis præponit se alijs in æstimatione sua.* CAP. IIII.

SEquitur de quarta specie superbiæ, quæ est quando aliquis in æstimatione sua præponit se aliis. Quæ est magna rusticitas, & magna fatuitas, & magna iniquitas. Quòd sit magna rusticitas, patet per hoc, quòd laborans hoc uitio quasi uult sedere altior aliis in hospitio proprio, & ibi maximè inhonorat homines, ubi deberet maximè honorare eos, scilicet in propria domo. Non sic faciebat Abraham, qui dicit Genes. 18. Loquar ad Dominum meum, cùm sim puluis & cinis, ubi dicit Gregor. Apertè cernimus in quo loco se posuerat, qui se puluerem & cinerem etiam cùm domino loqueretur, æstimabat. Qua ergo pœna feriendi sunt qui ad summa non proficiunt, & de minimis se extollunt?

¶ *Quòd stultum sit se alijs præferre.*

QVOD autem magna fatuitas sit se aliis præponere, patet, ¶ Primò, per hoc, quanto quis magis se appretiat, tanto minus appretiabitur à Deo, & tanto minus ualet. Exemplum in Saule, qui cùm esset paruus in oculis suis, factus est rex. Econuerso autē cùm magnus esset, à regno deiectus est. 1. Reg. 15. Despiciētem autem se Deus appretiat. Psalm. Cor contritum & humiliatum Deus nō despicies. Secundo, per incertitudinem quam habent homines in præsenti uita de bonitate sua uel aliena. Ecclesi. 9. Sunt iusti & sapientes, quorum opera sunt in manu Dei, & tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit. Et licet homo præsentialiter certus sit de bonitate sua uel malitia aliena, finaliter tamē incertus est: qui enim hodie est homicidia, forsitan in Dei prouidentia est de ordine Cherubim: & licet tu modo sis bonus, tamē in Dei præscientia fomes affixus infernali patibulo. Ecclesiast. 8. Vidi impios sepultos, qui cum adhuc uiuerent in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. Vidit Salomon spiritu prophetico sepultos in inferno, qui in mundo isto sancti credebantur. Ideo nulli debet se homo comparare. Bernardus: Noli te comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli uel uni. Nemini te

non dico præponas:sed nec præsumas comparare.Idem: In anima planè non est timenda quantalibet humiliatio,horrenda autem nimiúmque pauenda uel nimia temerè præsumpta erectio.Et est competens exemplum de illo qui ingreditur per ostium bassum, cui non nocet quantumcunque se inclinet: sed si eleuauerit se plus debito, lędet caput suum, quod accidit his qui per humile ostium paradisi nolunt ingredi. Augu. Ostium paradisi est humile: quod si sano capite uolumus intrare, oportet nos caput demittere. ¶ Tertiò,per hoc, q̃ æstimatio qua aliquis præfert se aliis apud Deū, cui cogitatio locutio est, quædam ostentatio est propriarum diuitiarum, & obstruit sibi fontem diuinæ misericordiæ. Bernardus: Pharisæus exufflat diuinam misericordiam, dum dissimulat miseriam. ¶ Quartò,per hoc, quòd talis uult esse iudex suiipsius,cum proprius amor homines fallat in iudicio suiipsius. Bernardus: Amor sicut nec odium, ueritatis nescit iudicium. Idem de legibus humanis statutum, & in causis tam ecclesiasticis quàm secularibus scio seruatum, homines speciales amicos causantium non debere admitti in iudicium,ne uel fallant, uel fallantur amore suorum, quòd si culpam amici tuo iudicio illius amor aut minuit,aut prorsus abscondit: quanto magis amor tui tuum contra te iudicium fallit? Senec.Ita ferè comparata est omnium natura hominū, ut aliena melius iudicet quàm sua. Tali potest dici, Tu iudicium de teipso facis, iudicium tuum nō est uerum. ¶ Quinto,quia tales credunt solem iustitiæ non lucem dare, nisi in domo conscientiæ eorū, quod indubitanter magna fatuitas est. Vnde Bern. Nolo ut nusquam arbitreris lucere diem, nisi in cella tua: nusquam esse serenum,nisi penes te:nusquā operari gratiā Dei,nisi in conscientia tua:malo te cogitare ubiq; esse serenū,nisi apud te:& peius de te, quàm de aliquo alio æstimare.

¶ *Quòd sit magna iniquitas se præferre aliis, quantum ad Deum.*

INIQVITAS etiam magna est præferre se aliis, & quo ad Deum, & quo ad proximum. Quantum ad Deum, quadrupliciter est iniquus qui se aliis præponit. ¶ Primo,in hoc,quòd iudicium datum filio Dei sibi usurpat.Ioan.5. Omne iudicium dedit filio.¶ Secundo,q̃ opus eius despicit.Prouerb.14.Qui calumniatur egentem,exprobrat factori eius qui fecit talem. Multum displicet mulieri qui despicit filium suum,uel artifici, cum quis despicit opus eius:ita Deo displicet, cum quis despicit creaturas eius. ¶ Tertio,quia cū se solum bonum credit, quodāmodo de Deo male sentit:& de sapientia Dei malè sentit, qui credit quòd Deus in uno solo loco diuitias posue

posuerit. Et de bonitate eius male sentit, cum credit quòd aliis Deus non sit bonus, nisi sibi: uel credit quòd aliis sit parum bonus, in quo Deo derogat. Vnde super illud Matt. 5. Qui dixerit, fatue: dicit glo. Nō modicus furor est, quem Deus sale sapiētiæ condiuit, infatuatum dicere, & salienti Deo derogare. ¶ Quarto, iniquus est talis in Deum: quia dum ipse Deus est magnus in se, in eo quodammodo paruus est, cum contrario modo oporteat esse. Ooportet enim hominem minui, ut Deus in eo crescat: iuxta illud præcursoris Ioann. 3. Illum oportet crescere, me autem minui.

¶ *Quòd sit magna iniquitas, se præferre alijs, quantum ad proximum.*

IN proximum uerò iniquus est, qui se præfert aliis, dupliciter. ¶ Primo, quia præsumit proximū iudicare, in quo non habet iudicium, & contra prohibitionem domini, Matt. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini. & Apost. Rom. 14. Tu quis es qui iudicas seruum alienū? Domino suo stat aut cadit. ¶ Secūdo, quia iniquè iudicat eum, & quasi habet stateram dolosam, cum pro uno peccato quod scit de proximo suo, ei præponit se, cum se sciat multa peccata cōmisisse. Preterea nescit circunstantias peccatorū in proximo, quæ multū possunt diminuere peccatum eius: nescit enim qua intētione fecit, utrum ex surreptione uel debilitate, utrum ex ignorantia uel ex certa sciētia, utrū casu uel ex proposito, & utrū ex uehemētia tentationis. Itē pro ridiculosa argumētatione, quā nō auderet etiam recitare in scholis, proximū suum iudicat malū, uel pro aliquo leui signo. De hac statera, Prou. 11. Statera dolosa abominatio est apud Deū: qui sapiens esset, longe peccata sua maiora quàm aliorum æstimaret, cū melius cognoscat circunstantias peccatū suum aggrauantes, quàm circunstantias quæ aggrauant peccata aliorū. Vnde Bern. Qui perfectè semet ipsum examinando intelligit, suo peccato nullius peccatū par esse existimat, ꝙ non sicut suum intelligit. Homini qui se præfert aliis qui de se solo bonam habet opinionem, quādoq; ita accidit, sicut accidit Amā, qui de se solo credebat ꝙ à rege esset honorādus, cū à rege esset suspēdendus, Esther 6. Cogitans Aman in corde suo, ꝙ nullum aliū rex nisi se uellet honorare, respōdit, &c. Et subditur, ꝙ suspensus est Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo: Mardochęum uerò quē Aman suspendere uoluit, rex honorari præcepit. Sic ille qui aliū iudicat, quandoque est condemnandus: & qui ab eo iudicatur, ad regnum est sublimandus.

De diuisione superbiæ affectus. Et primo de præsumptione, & de triplici damno quod ex ea prouenit. CAP. V.

Superb

SVperbia affectus, diuiditur in præsumptionem, & appetitũ propriæ excellentiæ. Primo igitur prosequemur de præsumptione. De qua primo ostendemus quantum præsumptio homini sit timẽda. Secundo præsumptuosos homines fatuos esse. Tertio distinguemus diuersas species præsumptionis. ¶ Tripliciter potest ostẽdi quòd ualde timẽda est præsumptio. ¶ Primo per hoc, quòd dominus cum tanto damno & iactura animarum uoluit huic morbo mederi. Ideo enim distulit incarnari longo tẽpore, ut præsumptio in homine destrueretur. Noluit enim uenire donec homo de lege naturali & scripta cõuinceretur, quòd neutra iuuari potuisset. ¶ Secundo per hoc ꝙ dominus aliquando uiros sanctos permittit cadere in aliquod manifestum peccatum mortale, ne de se præsumant. August. Audeo dicere, superbis esse utile cadere in aliquod apertũ & manifestũ peccatum, unde sibi displiceât, qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim sibi Petrus quãdo fleuit displicuit quàm placuit quando præsumpsit. ¶ Tertio ꝑ hoc, quòd multiplex damnum prouenit ex præsumptione: & est triplex damnum quod inde prouenit. Deus enim præsumẽti de se, auxilium suum subtrahit: subtracto Dei auxilio homo in bono non proficiet, & tandẽ in malo corruit. De primo, Iudith 6. Præsumentes de se & de sua uirtute gloriantes humilias. De secũdo super illud Psal. Infirmata est, tu uerò perfecisti eam. Non firmaretur, inquit Augu. nisi infirmaretur. Idem: Multos impedit à firmitate pręsumptio firmitatis. De ruina quam facit præsumptio, patet in Petro, qui uilius omnibus corruit, quia præ cęteris pręsumpsit. De præsumptione eius Marci 14. Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego. & Luc. 22. Domine, paratus sum tecum in carcerẽ, & in mortẽ ire. De ruina eius, Matt. 26. qualiter ad uocem ancillæ Christum negauerit. Vnde Aug. loquens ei: Vbi dixisti, sufficio, ibi defecisti: ubi tibi placuisti, ibi periisti.

¶ *De fatuitate illius qui de se præsumit.*

FATVITAS uerò de se præsumentium ostẽditur, Primo per uerba scripturæ quæ infirmitatẽ humanã ostendunt. 2. Cor. 3. Non quòd sufficientes simus aliquid cogitare ex nobis, &c. Si nõ sufficit homo ad bene cogitandũ quod minimũ est inter bona opera, quomodo sufficiet ad alia? Io. 6. Nemo ueniet ad me, nisi Pater meus traxerit illũ. Itẽ dicit Eccles. Cantic. 1. Trahe me post te, ubi dicit Bern. in persona ecclesiæ: Domine, scio me nequaquam esse peruenturum ad te, nisi gradiendo post te. Sed neq; hoc quidem, nisi adiutus à te. Ideo precor ut trahas me post te. Beatus siquidem est, cuius auxilium

xilium abs te. Ascēsiones in corde suo disposuit in ualle lacrymarū, peruenturus quandoq; ad te in montibus gaudiorū. Osee 13. Ex te perditio tua Israël: tantummodo ex me auxiliū tuum. Et Psal. dicit homo: spiritus uadens, & non rediens. quia per se uadit homo ad peccatū, sed per se nō redit. Nauis per se descendit in rapida aqua, sed per se nō ascendit. Piscis per se intrat in nassam, sed non per se exit. Terra spinas & tribulos per se profert, sed non profert per se triticum. Sic homo per se potest facere malum, sed non bonum. Io. 15. *Sine me nihil potestis facere.* Vnde August. loquens de negatione Petri, dicit: Hic cognoscitur quàm uerum sit, Sine me nihil potest facere. Ecce ad unius auræ impulsum firmissima columna cōtremuit. ¶ Secūdo per collationem imbecillitatis nostræ ad fortitudinem hostiū nostrorum: nos enim sumus quasi locustæ gigantibus infernalibus comparati, qui sunt hostes nostri. Valde ergo fatuus est, qui de se præsumit. In Deo tamen possumus etiam gigantes uincere. unde Origenes super Numeris, ubi loquitur de exploratoribus missis à Moyse. Vult dominus Iesus res mirabiles facere, uult de locustis superare gigantes, & de his qui in terra sunt cælestes uincere nequitias. ¶ Tertio exēplis uirorum fortium, qui corruisse leguntur. Sicut exemplo Petri, Dauid, Salomonis, & similium. Gregorius, Dauid cadente nemo superbiat. Multos legimus in mōte præsumptionis corruisse. unde multum fugiendus esset mons iste. unde Augustinus: Multum instrenuus est, qui illuc ire contendit, ubi multos corruisse cōspicit. In monte hoc ceciderūt qui operantur iniquitatem. Præcipue potest agnosci fatuitas præsumētium de se per experientiam propriæ imbecillitatis. Leuem enim correctionem uel modicum uerbum sustinere nequimus. Quomodo ergo magna præsumimus, qui modicum non possumus? Fatuitatē præsumentium de se insinuat nobis Salomon, Prou. 14. dicens: Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit.

¶ *De quatuor speciebus præsumptionis.*

SEQVITVR de speciebus præsumptionis. Et possumus distinguere quatuor species ipsius. ¶ Prima species est, quando aliquis præsumit, quod alii nō præsumunt. Sicut illi qui noua præsumunt præferentes se antecessoribus suis, & qui coram aliquibus sibi æqualibus, uel maioribus præsumunt quod non ipsi. Ad hanc speciem præsumptionis uidetur referri illud Eccl. 32. Audi tacens simul & quærens, & in medio magnatorum loqui non præsumas. ¶ Secūda est, quando aliquis præsumit, de quo præsumendū nō esset. Vt cum aliquis præsum

præſumit de uiribus ſuis, uel de amicis carnalib⁹, uel de diuitiis. Cōtrà uidetur pertinere quod dicitur Ierem. 17. Maledictus homo qui cōfidit in homine, & ponit carnē brachiū ſuum. Et ſubditur: Benedictus uir qui cōfidit in domino, &c. Et illud Eſa. 36. Ecce cōfidis ſuper baculū arundineū confractū iſtum, ſuper Aegyptū: cui ſi innixus fuerit homo, intrabit manum eius, & perforabit eam. Et illud Prouer. 11. Qui cōfidit in diuitiis ſuis, corruet. ¶ Tertia eſt, cum quis pręſumit aliquid ante tempus: ut cum quis præſumit de uictoria, qui eſt adhuc in pugna. Ad quod refertur illud Iob 12. Memento belli, nec ultrà addas loqui. Et illud 3. Regum 20. Nō glorietur accinctus æquè ut diſcinctus. Et uocat gloſſa accinctū illum, qui indutus eſt armis, & adhuc eſt in acie. Diſcinctum uerò, qui uictor eſt, & iam arma depoſuit. Ad idem poteſt referri quod dixit quidam pater cuidam fratri dicenti: Ego ſum mortuus mūdo. Et ſi tu mortuus es, ait, pater diabolus tamē mortuus non eſt. Ad hanc ſpeciem præſumptionis pertinet, quādo aliquis præſumit de perfectione, qui adhuc eſt in inchoatione. Quantumcunq; aliquis profecerit, ſemper reputare ſe debet incipiētem. unde Eccleſiaſt. 18. Cum conſummauerit homo, tunc incipit, &c. Greg. in Moral. Neſcit mens per torporē ueteraſcere, quæ ſemper ſtudet per deſideriū inchoare. Idem: Si à bonis inchoatis nolumus laſſeſcere, ualde neceſſe eſt, ut ſemper ea credamus nos inchoare. Vnde Dauid: Et dixi, Nunc cœpi. & Ier. 3. Patrem uocabis me, & poſt me ingredi nō ceſſabis. Et Eccl. 43. A luna ſignum diei feſti luminare quod minuitur in conſummatione mēſis. Sic uir iuſtus quāto perfectior efficitur, tāto in oculis ſuis minuitur. ¶ Quarta ſpecies præſumptionis eſt, quando aliquis præſumit quod eſt ſupra uires ſuas. Sicut cum aliquis præſumit quòd exibit à peccato cum uoluerit, cum tamen caſum in peccatum modo cauere non poſsit, de qua pręſumptione Eccle. 29. Repromiſsio nequiſsima multos perdidit. De hac præſumptione dictū eſt amplius ultimo capit. circa finē, de Luxuria. Ad hanc etiā ſpeciē pertinet, quando aliquis inſufficiēs recipit curam animarum, & promittit ſe alios à lupo infernali liberare, cum ipſe iam ſit in ore ipſius. Ad deſtruendū uitium præſumptionis poſuit dominus hominē iam formatum in paradiſo: ut legitur Geneſis 2. Ipſe homo nō poſuit ſe ibi, imo etiam poſitus à Deo ibi ſtare non potuit. Quomodo ergo in cæleſti paradiſo ſe uiribus ſuis ponet?

De appetitu propriæ excellentiæ, quæ in tres ſpecies diſtinguitur. Et primo de appetitu dominij. & eius deteſtatione.

CAP. VI.

Dictum

Dictum est de speciebus præsumptionis, consequenter dicendum est de appetitu propriæ excellentiæ. Et cum sit triplex excellentia, scilicet excellentia dominii, & excellẽtia magisterii, & excellentia simplicis excessus, quando scilicet aliquis excellit aliũ in aliqua gratia, ita tamen quòd non est superior ad eum. Adhuc poterit distingui appetitus propriæ excellentiæ in tres species, scilicet in appetitũ dominii, in appetitum magisterii, & appetitum simplicis excessus. De appetitu uerò dominii, primo prosequemur. Qui ideo peccatum est, quia locus dominii propriu excellentię locus Dei est, nec debet ab homine appeti. Naturaliter enim inter homines æqualitas esse debet, nec est homo subiectus homini, nisi per peccatum in bestiam sit conuersus, & sic quodammodo homine inferior sit factus. unde Gregorius in Moral. Non est homini data prælatio, ut dominetur hominibus, sed bestiis terræ, & uolucribus, & piscibus: id est, hominibus in eo quòd induunt faciem horum: ubi enim non delinquimus, pares sumus. & est sumptum illud de Genesis 1. super hoc uerbo, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, &c. Et subditur, Præsit piscibus, &c.

¶ De his quæ faciunt ad detestationem huius uitij.

AD detestationẽ uerò huius uitii, Primo possumus uti dissuasionibus quæ faciunt scripturæ de hoc uitio, & de multis pauca ponamus. Vnde Eccles. 7. Noli quærere ab homine ducatũ, neque à rege cathedram honoris. Sicut ad regem specialiter pertinet ponere aliquem in regno suo, qui loco eius sit: & regi iniuriaretur, qui ab alio quàm à rege sine eius consensu obtinere uellet. Sic Deo iniuriam facit, qui ab alio quàm à Deo dignitatẽ quęrit. Item Ecclesiast. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi uirtute ualeas irrumpere iniquitates: sicut in cõflictu corporali, hostes pręcipue irruũt super regem: sic hostes spirituales, scilicet uitia & dæmones, irruunt præcipuè super illum, qui in dignitate est. Vnde oportet eum uirtutem habere dirũpendi eos. unde Hieronym. Caue honores, quos sine culpa tenere non potes. Sublimitas horum, magnitudo scelerum est. Et Gregor. in Pastoral. Pollens uirtutibus inuitus, & coactus accedet ad regimen animarum. Si ille qui uirtutibus pollet, inuitus debet accedere, quid de illo qui uitiis sordet? Ille nuo modo debet accedere: & si accedit, damnosum est & sibi & populo. De damno populi, Prouerbior. 28. Regnantibus impiis ruinæ hominum. Item leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. Item: Dux indigens prudentia multos opprimit per calumniã.

& Prou.

& Prouerbiorum 29. Cum impii sumpserint principatum, gemet populus. Damnum autem quod incurrit, qui cum indignus sit, sublimatur: dicit Augustin. In nullo sentio Deum ita iratum mihi, quàm in hoc quòd cum indignus essem poni ad remum, positus sum ad amplustre, siue ad gubernaculum in capite regiminis ecclesiæ. ¶ Secundo ad detestationem huius uitii ualēt exempla, & de multis exemplis pauca ponamus. Et primo exemplum Christi, de quo dicitur Ioann. 6. quòd cùm quidam uellent eum regem facere, fugit: quęrentibus autem eum ad mortem, ultro se obtulit. Io. 18. Quærentes autem se ad regimē, fugit: ut ostenderet quod quibusdā potius expediret esse mortuos, quàm esse in loco dignitatis. Hoc ipsum confitentur aliqui nobiles & potentes, quòd potius expediret eis esse leprosos, quàm esse in statu in quo sunt. Hoc exēplo utitur Apostolus ad Hebr. 12. Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes remuneratorem fidei, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. De Augu. similiter qui fugiebat ab omni ciuitate quæ nō habebat episcopum, ne in episcopū raperetur. Inuenitur etiam de quodam nomine Gaufredo priore Clareuallēsi, quòd quum electus esset in episcopum Tornacen. & ab Eugenio papa, & abbate suo sancto Bernar. cogeretur onus episcopatus subire: ipse prostratus ad pedes abbatis, & clericorum qui se elegerant, in modum crucis, ait: Monachus fugitiuus si me eiicitis esse potero, Episcopus uerò nunquam ero. Cui laboranti in extremis, quidam monachus ei charus assistens ait: Chare mi, oro te ut si potes, statum tuum mihi post mortem reueles. Cui oranti post mortem eius, coram altari apparuit in uisione Gaufredus, dicens monacho: Ecce assum Gaufredus frater tuus. Cui ille: Chare mi, quomodo est tibi? Cui ille: Bene: sed reuelatum est mihi à sancta Trinitate, quòd si promotus essem in episcopum, fuissem in numero reproborum.

¶ *Quòd ambitiosis sit male, peius, pessime, dum tendunt ad dignitatem.*

TERTIO potest ualere ad detestationem huius uitii hoc, quòd ambitiosis male est dū ad dignitatē tendunt; peius est eis cum ipsam iam acquisierūt: pessimè erit eis cum punientur de hoc, quòd in dignitate male se habuerunt. Quòd male sit ambitiosis, dum ad dignitatē tendūt, Primò patet ex uerbis Senecæ dicentis: Quæcunque eminere uidentur, quamuis pusilla sint, & tantummodo comparatione humillimorum extent, per difficiles & arduos tramites adeuntur. Confragosa ad fastigium dignitatis uia est. Item Philosophus: Hoc maximum malum habet

bet ambitio, quòd non respicit uel Deũ, uel se, uel alios, sed per fas & nefas, & mille pericula ad dignitatem tẽdit quam appetit. Ambitiosus semper est pauidus. Timet enim ne quid dicat uel faciat, quod in oculis hominum displiceat, honestatem mentitur, humilitatẽ simulat, cunctis adulatur, cunctis inclinat, omniũ est seruus & tributarius: grauẽ pugnam habet in se, dum iniquitas pulsat animum, & ambitio continet manum. Quòd autem ualde male sit ambitioso, cum iam habet dignitatem, multipliciter potest ostendi. Primo ex uerbis Bernard. dicẽtis: O ambitio ambientiũ crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negotiis eius. Idem Seneca: Nemo ex his quos purpuratos uides, fœlix est: non magis quàm ex illis quibus sceptrũ uel chlamydem in scena fabulæ assignãt. Qui in loco dignitatis sunt, sunt in maiori periculo, & quo ad corpus, & quo ad animã frequenter. Vnde Hieronymus: Honores secum pericula trahũt: cito periclitatur potestas, & quanto maior honor, tanto maiora pericula. Idem: Altissimi montes crebris fulminibus feriuntur. Vnde Augustin. Quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori uersatur. Interdum principes propter magnum periculum in quo sunt, non audent etiam ire in propriam ciuitatem, nisi ab armatis circũdentur, quod non est parua miseria. Vnde Tullius: Nónne millies melius est perire, quàm in sua ciuitate sine armatorum præsidio non posse uiuere? In maioribus etiã criminibus sunt frequenter qui præsunt. Vnde Ieremiæ tertio: Ibo ad optimates, & loquar eis. Ipsi enim cognouerunt uiam Domini, & iudicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperũt uincula. Et in eodem cap. in fine: Inuenti sunt in populo meo impii insidiantes, quasi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos uiros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorũ plenæ dolo. Ideo magnificati sunt & ditati in terra. Incrassati sunt, & impinguati, & prçterierũt sermones meos pessimè. Vnde Seneca: Abstrahunt à recto diuitiæ, honores, & potentiæ, & alia quæ in opinione nostra sunt cara, pretio sui uilia. In maiori etiam labore sunt tales. Vnde signati sunt per duo operimẽta superiora quæ in tabernaculo erãt de pellibus arietum, propter æstuum & imbrium defensionem: de quibus habetur Exodi uicesimoquinto: Operimenta illa custodiebant operimentũ inferius quod erat ualde pretiosum. Sic illi qui præsunt, custodiunt filios Dei, quos ipse tenerè diligit, nec uult incommoditatibus & uexationi-

bus exponi. Vnde Greg. Misericors Deus, quos tenerè diligit, ab extremis actionibus abscõdit. Nam & paterfamilias, ad eũ laborē seruos mittit, à quo subtiles filios suspēdit. Et inde filii sine uexatione decori sunt, unde serui in puluere deturpantur. Capa pluuialis non ideo superponitur cæteris uestibus, quia charior habeatur, sed ut potius sola deturpetur: nec fit hoc principaliter ad utilitatem capæ, sed cæterarum uestiũ. Sic qui superior est, non debet se reputare cæteris meliorem. Debet etiam credere se in statu illo positum propter utilitatem populi, non propter honorem. Expedit enim ut unus homo moriatur pro populo, id est, laboriosæ uitæ & periculosæ exponatur, quæ est uelut mors quædam. Multi tamen sic fatui sunt, ut mortem istam appetant, & dulcedinem quietæ uitæ fastidiãt. Vnde Gregorius. Cessationem à laboribus mundi dominus imperat: sed uesana mens plus assequi aspera carnaliter, quàm tenere blanda spiritualiter gaudet. Habentes manna fastidiunt, & cæpas desiderãt, quæ non sine lacrymis comeduntur. Præterea ambitiosi ex dignitate quã appetunt, non obtinent honorem, quem intendunt. Non enim honorantur ex dignitate, sed potius dignitas exhonoratur & deturpatur ab ipsis. Ideo egregiè de Cæsare Tullius ait: Cæsar cum quosdam honorare uoluit, non ipsos honestauit, sed ornamento deturpauit. Boëtius: Quanto maior est dignitas, tanto despectiores improbos facit. At non impune. Reddũt nanque improbi parem dignitatibus uicem, quas ipsi sua contagione maculant. Et licet ualde male sit ambitiosis, dum sunt in dignitate: deterius tamen erit eis cum pro abusione sua punientur. Vnde Hieronymus: In maiori gradu maior sine dubio pœna. Et Sapient. 6. Potentes autẽ potenter tormenta patientur. Et Apocalypsis decimooctauo. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctũ. ¶ Quarto potest etiam ad huius uitii detestationem facere hoc, quòd uitium istud est ualde efficax ad homines capiendos. Vnde quidam: *Plurima cum soleant hominum corrumpere mores, Fortius euertũt fœmina, census, honor.* Idẽ: Quem res nec fœmina uincere possũt, Subiugat ambitio. ¶ Quinto, possumus etiam uti ad detestationem huius uitii, parabola illa Iudic. 9. Ierunt ligna, ut ungerẽt super se regẽ: dixerúntque oliuæ: Impera nobis. Quæ respondit: Nunquid possum deserere pinguedinẽ meam, qua dii utuntur & homines, & uenire ut inter ligna promouear? Dixerunt ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnũ accipe. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere dulcedinem meã fru-

ctusque

ctúsque suauissimos;& ire,ut inter cætera ligna promoueat? Locutáque sunt ligna ad uitē:Veni & impera nobis. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere uinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter cætera ligna promoueri? Dixerúntque omnia ad rhamnū: Veni, & impera super nos. Quæ respondit eis: Si uerè me regem uobis constituitis, uenite & sub umbra mea requiescite. Ligna super se regem ungunt,quando aliqui aliquem eligūt,ut eis dominetur. Notanter autē dicūtur eum ungere. Occasionem enim dant ut unctè & mansuetè debeat se habere erga eos,in hoc, quòd eum sibi præficiunt, & sibi præponunt. Valde enim peruersum est eos exhonorare, qui eum in honore posuerūt,& potestate de manu aliorum accepta in oppressionē ierūt. Vtique peruersitas est figurata Matthæi uicesimoseptimo in hoc, quòd milites præsidis accipiētes arundinem de manu Christi, percutientes inde caput eius. In arundine enim quæ uacua est, intelligitur terrena potestas,quæ nihil soliditatis habet. Per oliuā, cuius pinguedine Deus hominésque utuntur,signatur aliquis ut misericors, qui oleo misericordiæ suæ paupertatem aliorū condit,& quasi impinguat,& lucem diuinæ gratiæ eodem oleo in se nutrit & conseruat. Talis prælationem refugit,timens ne occasione eius bonum amittat, quod accepit. In ficu intelligitur aliquis [illegible]platiuus iam dulcedinem [illegible]er contemplationem se[illegible], qui prælationem refugit, quia timet dulcedinem, quam sensit, perdere. Scit enim quòd oportebit eum per solicitudinem exteriorum extra se ire. Vnde Lucæ decimoquarto, Villam emi, & necesse habeo exire. dicit Glossa interlin. ab interna contemplatione. & ibidem dicit Glossa Augustini: In emptá uilla dominatio notatur & superbia. Villam possidere,homines sibi subdere,uitium malum, uitium primū. Per uitem propter uini feruorē intelligitur aliquis perfectæ charitatis & feruentis,qui prælationem similiter recusat, timens ne feruor charitatis in eo tepescat, propter aquam mundanæ curæ superinfusam. Rhamnus autem est genus rubi asperum nimis,& aculeatum sicut sentes,& secundum Iosephum,ad impetū uenti ignem naturaliter producit: & est primo molle,& pòst durescit. Vnde signat aliquem malū ambitiosum, qui spinis uitiorū spinosus est, qui spoliat subditos suos, sicut spinæ lana spoliant oues contingentes eas, qui ex se emittit ignem peruersæ conuersationis, quo se, & subditos cōburat incendio infernali. Qui primò se subditis suis mollem exhibet & mansuetum, deinde uerò durum, quia tyrannicam

uitam exercet, talis regimē non recusat. ¶Responsio contra illud uerbū A[illegible] Si quis episcopatū,&c[illegible]mbitiosi pro se allegant. [illegible]t tamen uideri alicui quòd appetitus dominii malus non sit, quum dicat Apostolus 1,ad Timotheū tertio; Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Sed nulla est obiectio ista, si quis uerbum Apostoli consideret diligenter. Non enim dicit apostolus, quòd si quis desideret episcopatum, quòd ipse bene faciat, uel quòd desiderium eius bonum sit: sed uult ostendere quid significetur hoc nomine episcopatus, quia nomen Græcum est. Vnde dicit Glossa super illum locum: Exponere uoluit Apostolus quid sit episcopatus, quia nomē est operis, non honoris, Græcum enim est, & inde dictum uocabulum, quia ille qui præficitur, superintendit curam eorum gerēs. Scopos enim intentio est. Vnde episcopus Græcè, superintendens Latinè dicitur: ut intelligat se non esse episcopum qui præesse dilexerit, non prodesse. Episcopus enim est super suam & aliorum uitam intentio, nec ualet hoc argumentum, Si quis episcopatum, &c, ergo desiderium episcopatus est bonū: sicut non ualet, Latro qui uult furari bonam capam, desiderat bonam rem, quia bonam capam: ergo desiderium eius bonum est. Ibi eadem Glossa: Locus superior, sine quo populus regi non potest, & si ita teneatur atque administretur ut decet: tamen indecenter appetitur. Vnde Hieronymus: Otium sanctum quærit charitas ueritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis; quam sarcinā si nullus imponit, percipiēdæ atque intuendæ uacandum est ueritati. Si autem imponitur, suscipienda est propter necessitatem charitatis, sed non deserenda est delectatio ueritatis, ne subtrahatur ipsa satuitas, & opprimatur ista suauitas. Patet ergo quòd non appetendus est locus dignitatis, 1. Corinth. decimotertio: Charitas non est ambitiosa. Quid autem in dignitatibus homines appetant, utrum lucrum animarum, uel lucrum bursarum, utrum laborem, uel honorem, *satis apparet*, si honores *& diuitiæ ab officiis ecclesiasticis separentur.* Vnde legitur ꝙ mortuo Sixto papa, diu uacauit papatus, nec inuentus est, qui subiret illud onus: quoniam non habebat ecclesia diuitias, uel pompam secularem. His adiunctis tempore Syluestri illico ambitio nascebatur, & latè peruagabatur.

De appetitu magisterii.

CAP. VII.

Dictum est de appetitu dominii, consequenter dicendum est, de appetitu magisterii, de quo hoc ordine dicemus. Primo ostendemus ex quibus caussis appetitus magisterii possit esse

esse culpabilis. Secundo ostendemus de magisterio curiosorũ, quantæ sit uexationis & afflictionis. Tertio ostẽdemus quanti meriti sit ministerium magisterii, quod habent uiri quos regit timor & charitas Dei. ¶ Primum igitur notandum est, quod appetitus magisterii culpabilis potest esse quinque de causis. Primo propter ignorantiã, quando scilicet aliquis præsumit docere, quod non addidicit. Vnde Iac. 3. Nolite plures magistri fieri fratres mei. Gloss. nisi tantum discreti & in scripturis docti. & Prouerb. 18. Qui prius respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignũ. Vnde Sallustius: Postquam honores adepti sunt, tunc primum acta & præcepta maiorum legere incipiunt præposteri homines. Ecclesi. 32. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Vnde Hierony. Cæteri qui uariam supellectilẽ & uilia opuscula fabricant, sine doctore esse non possunt quod cupiũt: quod medicorum est, promittunt medici, & tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes uendicãt. Et subditur: Hanc uniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. & Gregorius: Turpe est tunc solutionẽ quærere, quum debemus quæstionem enodare. Socrates cuidam interroganti, Quomodo posset optimè discere, ait: Si nihil dixeris, nisi dixeris, quod bene scieris. ¶ Secundo potest esse appetitus magisterii culpabilis propter inhonestam uitam. Indignum enim est cælestem doctrinam esse in uase immundo. Vnde Dauid: Peccatori autẽ dixit Deus, Quare tu, &c. Prouerb. 26. Quomodo si argento sordido ornare uelis uas fictile: sic tumentia labia cum pessimo corde sociata. Dignus irrisione esset qui argento uas fictile ornare uellet, si cum uellet ornare lutum, sordidaret argentũ: sic irrisione dignus est, qui cùm malus sit, tamẽ ad superbiam & uanam gloriam bona uerba dicit. Docẽs quodam modo obligat se ex doctrina sua ad bene faciẽdum. Vnde super illud Iob 39. Aut circundabis collo eius hinnitũ. dicit Gregorius: Collo equi hinnitus circũdatur: quia ne ad peruersa opera prodeat, suis uocibus uita prædicantis obsidetur. Et super illud Prouerbiorum 3. Circunda eas gutturi tuo. dicit Glos. Virtutes docet circundari gutturi, quum uox potius in gutture fieri soleat: quia scilicet prædicationis uox de interius manat, sed exterius circundat: nam quo aliquos ad bene operandũ & uiuendum excitat, eo ad bene agendum opera prædicationis seipsum ligat. Vnde Gregorius: Qui uerbũ Dei loquitur, prius studeat qualiter uiuat, & pòst ex actu colligat quæ & qualiter dicat. Et Ecclesiast. 29. Quæ

in manu habes, ciba cæteros Ea in manu habemus, quæ opere implemus, & talia debemus prædicare aliis. & Ecclesiast. 29. Confirma uerbum, & fideliter age cum illo, & in omni tempore inuenies quod necessarium est. Bōna operatió est uerbi confirmatio: mala uerò operatio, infirmatió est uerbi. Fideliter agit cum uerbo, qui quod prædicat, credere se ostendit, quia idem opere implet. Qui prædicat delectationem aliquam uenenatam esse & toxicatam, & tamen eandem sumit, nō uidetur credere quod prædicat, nec fideliter agit cum uerbo.

¶ De *doctrina bona, & uita mala.*

ET notandum quòd habere doctrinam bonam & uitam malam, ipsi habenti ualde est uerecundum & erubescētia plenum, & Deo displicet, & ecclesiæ multum nocet. ¶ Primum multipliciter potest ostendi. ¶ Primo ex hoc, quòd ille qui bene docet & male uiuit, quasi defert lucernam ante se, quia immunditiam suam ostendit. Dauid: Lucerna pedibus meis uerbum tuum, &c. Prouerb. 6. Mandatum lucerna est, & lex lux est. Item talis de bello fugit, & tamen ad pugnandum strenuè alios exhortatur. Item literas etiam propriæ damnationis publicat. unde Apostolus ad Romanos 1. In quo alium iudicas, teipsum condemnas. Item in libro Prosperi: Bene loqui, & male uiuere, nihil aliud est, quàm seipsum sua uoce damnare. Talis sibiipsi contradicit, & seipsum confundit. unde Hieronymus: Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in ecclesia loquaris, tacitus quilibet respondeat: Cur ergo hoc, quod dicis, ipse facis? Delicatus magister est qui pleno uentre de ieiuniis disputat. Accusare auaritiam etiam latro potest. Sacerdotis Christi mens manúsque cōcordent. Talis opere destruit, quod uerbo ædificat. Ecclesi. 34. Vnus ædificās & alius destruens, quid prodest illis nisi labor? Talis habet linguam longe maiorem manu, quod sine dubio mōstruosum est. unde Greg. Monstruosa res est manus remissa, & lingua magniloqua. De tali ironicè solet dici illud Genesis 27. Vox quidem uox Iacob *est*, *sed* manus, manus sunt Esau. Quòd hoc autē multū displiceat Deo, potest ostendi ex hoc, quòd dominus maledixit ficulneæ habenti folia sine fructu: ut legitur Matthæi 21. Ficulnea enim habens folia sine fructu, est prædicator habens uerba sine bonis operibus. Item ostendi potest ex hoc, quòd dominus tot maledictiones faciebat Scribis & Pharisæis, qui habebant folia uerborum sine fructu bonorū operū. Quas maledictiōes habes Matthæi 23. Quòd autem ualde noceat hoc ecclesię Dei, multipliciter potest ostendi. Primo per hoc, quòd do-

ctrina

ctrina ecclesiæ in eis non habet talem uirtutem, qualem deberet habere. Vnde authoritas: Qui non ardet, non incendit. Grego. Magis ualet ad prædicandum sancti amoris conscientia, quàm exercitati sermonis scientia. Idē: Nulla est dulcedo linguæ, nisi condiatur sapore uitæ. Item Gregor. super Ezechiel. Sermo dulcedinem non habet, quem uita reproba intra conscientiam remordet. Idem: Illi soli de Deo dulciter loqui uoluerunt, qui eum cordis uisceribus dilexerunt. Item: Sermo Dei contemptibilis redditur hominibus per uitam malam prædicantium. Vnde Gregorius: Cuius uita despicitur, restat ut eius prædicatio contemnatur. Ipse etiam ueritas suspecta redditur hominibus. Quis enim crederet alicui qui aliquam uiam assereret latronibus plenam esse, & neminem posse transire per eam absque spoliatiōe & iugulatione, si post assertionem illam eandem uiam eligere uellet? Idem, Quis nō haberet suspectam exhortationem insequendi hostes factam ab eo quem sciret esse ex parte hostiū? Propter malam uitam eorū qui habent instruere alios, multa mala euenerunt ecclesiæ Dei. Vnde Thren. 4. Non crediderunt reges terræ, & uniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem, propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum, effuderunt, inquam, suo malo exemplo. ¶ Tertio, potest esse culpabilis appetitus magisterii propter hoc, quòd appetitur, quod proprium est Dei, scilicet magisterium. Occasionem addiscendi potest dare homo homini, sed propriè non docet nisi Deus. unde Augustinus: Magisteria forinsecus adiutoria quædam sunt & admonitiones: sed cathedram habet in cælo, qui corda docet. Aliud est oculis materiam ministrare quæ uidetur, & aliud est uisum conferre oculis. Ad doctores forinsecos pertinet materiam ministrare illis qui addiscunt, sed ad interiorem magistrum pertinet, ut ad uidendum sensum cordis aperiat: & sicut oculus & res obiecta non sufficiunt, ut uisus in actu fiat, nisi oculus illuminetur: sic præter discipulum & forinsecum doctorem, necessarius est sol iustitiæ, à quo intellectus illuminetur. unde postquam aliquis audiuit à doctore forinseco, ipse antequam acquiescat consulat magistrum interiorem. ¶ Quòd autem Dei sit propriè magisterium, multis testimoniis scripturæ potest ostendi. De quibus pauca sufficiat ponere. Legitur Matthæi 23. Nolite uocari Rabbi: unus est enim magister uester. ubi dicit Gloss. interlin. Ne quod Deo debetur, uobis præsumatis attribuere. Gloss. Vnus

 est

est qui illuminat hominem, quod non alius homo: sed tantum exercet docendo, non intellectum præstat. Item gloss. Magister ex consortio ueri magistri tanquam eius nuntius, & pro reuerentia ipsius à quo mittitur, honoratur. Item Prouerbior. 2. Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia & scientia. & Ecclesiastic. 1. Omnis sapientia à domino Deo est. & Ioann. 6. Et erunt omnes docibiles Dei, ubi dicit gloss. Testantur prophetiæ, omnes homines illius regni, id est, Christianæ fidei, esse docibiles Dei: & quia si homines foris loquuntur, tamen solus Deus sensus aperit intus. Itē Ioannis 14. dicitur de Spiritu sancto, Ille uos docebit omnia. & 16. Docebit uos omnem ueritatem. Interlin. Intus sine sono. Sic fit & aliis sanctis. Item 1. Ioannis 2. Non necesse habetis ut aliquis doceat uos: sed sicut unctio eius docet uos de omnibus. glo. Nemo docenti tribuit quod ex ore docens intelligit. Nisi enim intus sit qui doceat, lingua doctoris exterius in uanum laborat: nec tamen doctor taceat, sed quod potest agat. Ad idē ostendendum ualet quod dicit Philosophus, quòd studium est expectatio diuinæ illuminationis. Idem: Impossibile est de pellibus caprarum aut ouium haurire sapientiam. Ideo oratio præmittenda est ab his qui studere nolunt. Sapientia enim Dei donum est. Nec debet aliquis tentare rapere eam uiolentia laboris, uel studii, irrequisito domino. Iacobi 1. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo. & Augustinus: Oratione melius soluuntur dubia, quàm inquisitiōe alia.

¶ Quarto, potest esse culpabilis appetitus magisterii, quia homo appetit esse superior illo, quem natura genuit sibi æqualem. Vnde Augustinus: Hominē homini subdi, non natura est hominis bene instituti, sed pœna damnati. Aequalitas multum placet Deo. unde Dauid: Mirabile templum tuum in æquitate.

¶ Quinto, potest esse culpabilis appetitus magisterii, si propter uanam gloriam appetatur. Sic faciebant Scribæ & Pharisæi. Vnde Matthæi 23. Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & uocari ab hominibus Rabbi.

¶ *De afflictione magisterij curiosorum.*

DICTVM est ex quibus causis possit esse culpabilis appetitus magisterii, nunc dicēdum est quantæ afflictionis magisterium curiosorum sit. Quod satis ostendit nobis Salomon Ecclesi. 1. dicens: Proposui in animo meo quærere & inuestigare sapienter de omnibus quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimá dedit deus filiis hominum, ut occupentur in ea. Alia translatio habet, hanc dissensionem pessimam.

mam. Studium curiosorum dici potest occupatio mala, peior, & pessima. Mala propter afflictionem tam corporis, quàm animę, quæ est ibi, & præcipuè ista afflictio ubi parua uel nulla utilitas est. Vnde Sene. Quid te torques in illa quæstione, quam utilius est contempsisse, quàm soluere? Idem: Nullius rei difficilis est inuentio, nisi illius cuius inuentæ hic nullus est fructus inuenisse. Peior uerò est propter contemptores sapientiæ, & fastidiosos auditores. De contemptu sapientiæ habetur Prouerb. 1. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Ideo despicitur sapientia à stultis, quia ab eis non cognoscitur. Sicut aurum & argentum à brutis animalibus conculcantur, quia ab eis non cognoscuntur. De contemptu etiam sapientiæ dicit Seneca: Ad sapientiam quis accedit, quis dignam iudicat, nisi quam in transitu nouerit? Quis philosophum aut ullum liberale studiũ respicit, nisi cum aliquis pluuius interueniat dies quem perdere libet? Nihil itaque inuenitur ex his quæ parum inuestigata antiqui reliquerunt. At si hic iuuentus sobria incumberet, hic maiores docerent, minores addiscerent, uix ad fundum ueniretur ubi ueritas posita est, quam nunc summa & leui manu quærimus. Dicit iterum Seneca: Fastidientis stomachi est multa degustare. Quidam auditores adeo fastidiosi sunt, quòd non possunt sustinere quòd aliquid eis dicatur, quod aliàs audierunt, licet illud nesciant. ¶ De quibus mirum est, quomodo ipsi possunt audire missam de beata Virgine quã toties audierũt. ¶ Pessima uerò occupatio est propter multiplex periculum quod ibi est. Difficile enim est, docentes à superbia & uana gloria non seduci. Etiã pedibus apostolorum, id est, affectibus dicitur puluis uanæ gloriæ adhæsisse. De hoc periculo habetur Matthęi 4. super illud, Et statuit illum supra pinnaculum templi. Ibi enim dicit Glo. in eo loco Christũ tentat, in quo multos deceperat. Et alia Glo. Ibi erant sedes doctorum, unde populo loquerentur, ubi multos capit uana gloria honore magisterii inflatos. Aliud periculum est infidelitatis in Deum. Frequẽter enim magistri Deo infideles sunt in talento sibi commisso. Eodẽ enim pretio quo ipsi emunt cuprum, quãdoq; possunt emere aurum. Et eodẽ labore possunt habere ædificatiua, quo ipsi acquirunt inflatiua. ¶ Tertium periculum est impietatis in proximũ. Frequẽter enim magistri uolunt cauillationibus inutilibus intendere, quàm fratres suos qui ad mortẽ trahuntur eripere. Sen. Securius est munita conquirere cũ hostis instat à tergo, & mouere iussus est se miles &c. Necessitas excutit quod pax otiosa collegit. Dementis merito uiderer, si cum sa-

xa in munimentum, senes fœminæq; congererent, cum iuuentus manu portis armata expectaret, sederem otiosus, & huiusmodi quæstiûculas ponerem: Quòd non perdidisti habes: cornua nõ perdidisti: ergo cornua habes. Non uacat ad istas ineptias. Ingens negotium in manibus est, mors me sequitur, fugit uita, aduersus hæc me doce.

¶ *De merito bonorum doctorum, & triplici genere hominum.*

SEQVITVR uidere quanti meriti sit ministerium bonorum doctorũ, quos timor Dei & charitas regit. Ad cuius rei euidentiã notandum est, quòd triplex est genus hominum. Alii enim sunt indocti, alii sunt docti: non tamẽ adeò ut sufficiant docere alios: tertii uerò adeo docti sunt ut docere possint. Primi miseri sunt in uita ista. Quodammodo enim brutis inferiores sunt. Vnde Boëtius in libro Consolat. Humanæ naturæ ista conditio est, ut tunc tãtum cæteris rebus excellat, cũ se agnoscat: eadem tamen infra bestias redigitur, cũ se nosse desierit. Nam cæteris animantibus sese ignorare naturæ est, homini uerò non conuenit. Ad idẽ facit quod legitur Canticor. 1. Si ignoras te, ô pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post uestigia gregum tuorum. Sponsa si se ignorat, post greges uadit: quia quodãmodo iumentis miserior fit. Miseriores autem sunt indocti, quando moriuntur. Prouerbiorum 10. Qui indocti sunt, in cordis egestate morientur. De merito uerò eorum qui docti sunt, legitur Daniël. 3. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiã erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. *Sicut enim* stellæ ualde splendidiores sunt, quàm firmamẽtum: sic maior est gloria docentiũ alios, quàm eorum qui non docent. Præcipuè tamen utile est docere eos qui alios possunt docere. Vno seruo pigro & nequam obiicitur Matt. 25. quòd oportuit pecuniã domini sui cõmittere numulariis: ubi dicit gl. Numularii sunt, qui prędicationem auditam uolunt uerbis & opere exercere. Et quòd ualde utile sit docere tales, quàm docere alios homines, si bene & fideliter doceantur, *manifestum* potest esse ex hoc, quòd *maior* utilitas potest sequi ex eruditione unius talium, quàm ex eruditione mille aliorum.

De appetitu simplicis excessus.

CAP. VIII.

DIctum est de appetitu dominii, & de appetitu magisterii. Nunc dicendũ est de appetitu simplicis excessus. Hoc uitio laborant illi qui uolunt excedere alios in diuitiis, uel pulchritudine, uel in aliquo alio bono, nec uellent aliquem sibi æquari. Ad hoc uitium uidetur pertinere illud quod legitur Lucæ 22. Facta est contentio inter eos quis eorum uideretur esse maior. ¶ Ad

detestat

detestationem uerò huius uitii, Primò, uidetur facere hoc, quòd hoc uitium peccatum est malitiæ, malitiam enim hic intelligimus affectionem alieni mali. Qui enim uult excedere alios, per consequens non uult excedi ab aliis, & sic uult malum aliorum. Vult enim aliorum paruitatem, quia quodammodo facit ad hoc ut sua magnitudo uel sic appareat. Secundo potest ualere ad detestationem huius uitii hoc, quòd ipsum reddit animum ualde mutabilem. Quando enim ille qui laborat hoc uitio, respicit aliquem quem ipse excedit, ipse inaniter lætatur: quã do uero aliquem à quo exceditur, tristatur, & sic modo tumet, modo dolet, modo inflatur, modo tristatur. Hãc mutabilitatem insinuat nobis Senec. dicens: Magnitudo certum modum non habet: cõparatio autem tollit eam aut deprimit. Nauis quæ in flumine magna est, in mari paruula est. ¶ Tertium uitium est quasi quædam fames insatiabilis. Nunquam enim impletur desiderium eius qui omnes alios uult excedere: quia si excedit unum, exceditur ab alio. Præterea si excedit aliquem in aliqua gratia, exceditur ab eodem in alia gratia. Præterea excessus quem ipse appetit, ad malum suum est. Sicut enim abundãtia humoris in aliquo membro apostema solet generare: sic excessus in hominibus apostema generat superbię. Et sicut fatuus esset, qui uellet unũ oculum aliũ excedere, cum secundũ naturam debeant æquales esse: Sic fatuus est, qui desiderat ut ipse alios excedat. Profectum proprium potest quis desiderare, sed etiam debet ei placere profectus aliorum, quo ei æquentur. Debent omnes filii Dei uelut fratres amare æqualitatem & similitudinem. Vnde legitur de ipso filio Dei, ad Hebr. 2. quòd debuit fratribus per omnia assimilari. & Ecclesiastic. 32. Rectorem posuerunt: noli extolli, esto in eis quasi unus ex ipsis.

De speciebus superbiæ exterioris. Et primò de superbia in corpore. CAP. IX.

Dictum est de superbia interiori, consequenter dicendũ est de superbia exteriori. Vocatur autẽ superbia exterior aliquid extrinsecũ, quod à superbia interiore procedit, & eã ostendit. Et potest distingui ista superbia secundum diuersitatem rerum, in quibus superbia hominũ potest apparere. Potest autem apparere superbia hominum uel in ipso corpore, uel in lectis, uel in equis, uel ornatu, uel amplitudine familiæ, in conuiuiis, in ędificiis, in deauratis libris, & in cantu. Et primo prosequamur de superbia illa quæ in ipso corpore apparet. Quę potest distingui secundum diuersitatem membrorum quę sunt in corpore: scilicet oris, oculorum, narium, colli, & sic

sic de cæteris membris. Ad superbiam oris pertinet illud Psalmi. Disperdat dominus uniuersa labia dolosa. Et illud Prouerbiorum 14. In ore stulti uirga superbiæ. Stultus enim uerbis superbis quasi quadam uirga homines cedit. De superbia nariũ, Esaiæ 2. Quiescit ab homine cuius spiritus est in naribus eius. De superbia oculorũ Ecclesiast. 23. Extollentiam oculorũ ne dederis mihi. Et Prouerbiorum 6. Oculos sublimes detestatur dominus. Et Psalm. Neq; elati sunt oculi mei. De superbia colli uel ceruicis, Iob 15. Currit aduersus Deum erecto collo. Et Psalm. Dominus iustus concidet ceruices. De superbia aliorum membrorum, Esaiæ 3. Pro eo quòd eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt collo extenso, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabãt pedibus suis, & composito gradu incedebãt, decaluabit dominus uerticem filiarum Sion, & dominus ceruicem earum nudabit. Cõtrà Ezec. 1. Pedes eorum pedes recti, &c. Et loquitur de quatuor animalibus, quatuor Euangelistas præfigurantibus. Doctores enim ueteris legis habuerunt pedes seruorũ, dum pro terrenis Deo seruiebant. Sed doctores nouæ legis habent pedes rectos, qui cælestia promittũt. Vnde, beati pauperes spiritu. Item, agite pœnitentiam, &c. Vnde de eis dicitur Esaiæ 52. Quàm speciosi pedes euangelizantis pacem, annuntiantis bona. In ueteri lege annuntiantur uerba bona, scilicet æterna. Similiter doctores nouę legis pedes habent rectos. Cantic. 7. Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis. Ecclesia filia principis, id est, cælestis regis, cuius ancilla fuit synagoga. Ecclesia etiam recipit spiritum adoptionis filiorum, synagoga uerò spiritũ seruitutis. In calceamentis autem sunt pulchri gressus ecclesiæ, quia calceati sunt exemplo Christi & Apostolorũ. Nota quòd sponsus ecclesię uolens totam ecclesiam pulchram esse, lauit pedes eius, & de quorum inquinatione præcipuè timebat. Vnde diligenter debet pedes, id est, affectus custodire. Canticor. 5. Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Non debet *iam* ecclesia uel fidelis anima *pedes* suos ponere, nisi ubi sunt florida & uiridia. Florida sunt merita. In floridis enim est spes fructus. Viridia sunt æterna pręmia. In uirore enim intelligitur æternitas. Vnde pedes sanctorũ suorum seruat: pedes enim custodiendi sunt ne calore adurãtur, quod malo exemplo frequenter accidit, & ideo discalceãdi sunt. Exod. 3. Solue calceamenta de pedibus, &c. Qui tempore negligentiæ frigescunt, exemplis sanctorum calceandi sunt. Exod. 12. Calceamenta in pedibus habebitis. Qui agnum paschalẽ comedit, Dominicã imitatur passionem.

nem, ad quod multum ualent exempla sanctorũ. Si pedes collisi sunt per irã uel odiũ ad proximum, tunc butyro diuinę misericordiæ sunt ungendi & cõsiderationis misericordiæ quã nobis Deus exhibuit, & est exhibiturus si misericordiã proximo impendamus. Iob 29. Lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Hæc petra Christus est, qui riuos misericordiæ multiplicis nobis fundit. Si luto uoluptatis inquinati sunt pedes lauãdi sunt aqua lacrymarũ uel tribulationis pœnitẽtialis. Io. 13. Vos debetis alter alterius pedes lauare. Si pedes aspersi fuerint puluere inanis gloriæ, excutiendi sunt. Matth. 10. Excutite puluerem de pedibus. Legitur etiam de Iacob Genes. 49. quòd collegit pedes suos super lectulum.

De superbia ornatus, & his quibus uti possumus contra eam.

CAP. X.

CVm ornatus possit esse diuersarũ rerũ decor, ut hominum uel locorum, & multorum aliorũ: Primò ponemus ea, quibus possumus uti cõtra superbiã ornatus humani, & uirorũ, & mulierũ. Contra hanc superbiã primò possumus uti uerbis sanctorum & sapientũ. De quibus pauca ponere sufficiat. Eccles. 11. In uestitu ne glorieris unquam, nec in die honoris tui extollaris. Et 1. Timot. 2. Volo mulieres orare in habitu ornato, cùm uerecundia, & sobrietate ornãtes se, non in tortis crinibus, aut auro aut margaritis, uel ueste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatẽ per opera bona. Habitum ornatum, in quo uult Apostolus mulieres orare, uocat glo. religionẽ earum ornantem eas. Vult etiam eas ornatas esse aliis uirtutibus, cum uerecundia uultus, ut non sint attritæ frontis ut meretrices. Vult eas esse sobriæ mentis. Vult etiam eas esse ornatas non in crinibus tortis, id est crispis, &c. Vel non ornantes se auro, &c. scilicet ut semper hæc crinibus intorqueantur. Item 1. Petr. 3. Mulieres subditæ sint uiris suis. Et subditur: Quarum tamẽ non sit exterius capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti uestimentorũ cultus: sed qui absconditus est, homo cordis in incorruptibilitate modesti & quieti spiritus. Super quẽ locum talis glos. habetur, sicut Cyprianus ait: Serico & purpura indutę Christum induere non possunt. Auro & margaritis & monilibus adornare, ornamenta cordis & pectoris crediderunt. Quod de illis indubitanter uerum est, quæ ad capiendas animas ornant se. Et subditur in gl. quòd si Petrus etiam mulieres admonet coercendas, & ad ecclesiasticam disciplinã religiosa obseruatione moderandas, quę excusare possunt cultus suos per maritos: quanto magis id obseruare fas est uirginem, cui nulla ornatus sui competat ueniai?

nia? Item 1. ad Timoth. 6. Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Cōtenti debemus esse tegumēto, non quęrere ornamentum. Item Apocalip. 18. Væ uæ ciuitas illa magna, quæ amicta erat purpura, & bysso, & cocco, & deaurata est auro, & lapide pretioso, & margaritis: quoniam una hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ. Item Augustinus: Tibi uestis purpurea circundetur non ad pulchritudinem, sed propter necessarium tegumentum, ne dum exquisitis uestieris, alteram turpitudinem assumas. Ideo dicitur, Vestis purpurea, &c. quia sordes potest homo in uestimentis uitare. Vnde dicitur de Augustin. Vestimenta eius & calceamenta nec nitida nimium, nec abiecta plurimum. Hierony. Ornatus & sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Senec. Non splendeat tota, nec sordeat quidem. Hieronym. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudē pariunt. Si tamen uestem sordidam pro Christi amore quandoque oporteat ferre, non est curandū, cùm propheta uiderit Iesum sacerdotem magnum indutum sordidis uestimētis. Et cum dominus immunditiam corporalem non reputet immunditiam, Matthæi 15. Non quod intrat in os coinquinat hominem. Et iterum: Non lotis manibus mãducare, non coinquinat hominem. Et in ueritate immūditia corporis uera immunditia esse non uidetur: consputum quasi mundum iudicatur, dum est in ore: quàm citò est extra, immundum iudicatur. Senec. Argumentum bonæ uoluntatis grabatus & pannus, ubi apparuerit aliquem non necessitate hoc pati, sed uelle. Idem: Nemo nascitur diues: quisquis exit in lucem, uisus est lacte & panno esse contentus.

De exemplis quæ dissuadent ornatum superbum, et humilem suadent. CAP. II.

SEcundo possumus uti contra superbiam ornatus exemplis. Multa autem sunt quæ exemplo suo dissuadent nobis superbum ornatum, & suadent humilem habitū. Primo suadet nobis hoc ipse Deus. Et hoc dupliciter. ¶ Primo in plasmatione hominis. Voluit enim Deus pretiosum spiritū uili sacco carnis abscondere. Nec est uerisimile quod uoluerit corpus quod uile est, pretiosum tegumētum habere, qui pretioso spiritui uile tegumentum uoluit dare. ¶ Secundo in hoc quòd parētibus nostris post peccatum tunicas pelliceas fecit, ut legitur Genes. 3. Ad idem etiam monemur diuersis exemplis hominum. De quibus licet sint multa, pauca ponere sufficiat. unde Augustin. de ipso dicit: Fateor, de pretiosa ueste erubesco. Esther 14. Domine, tu scis quòd abominer signum superbiæ & glorię, quod est super caput

caput meum in diebus ostentationis meę, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentii mei. Meritò abominabatur Esther signum superbiæ, quia signum est diabolicæ subiectionis. Diabolus enim est rex super omnes filios superbiæ; ut dicitur Iob 41. Et sic dicit Gregorius: Euidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorũ. Sicut ergo aliqua nobilis persona merito dedignaretur, si uilis persona signum seruitutis poneret in capite eius, & sic duceret eam per ciuitatem: Sic regina Esther, quæ cor nobile habebat, abominabatur signum superbiæ quod in capite suo erat. Notanter dicit quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ: ornatũ enim suum non ferebat, nisi quãdo regi marito suo se ostendebat. In quo mulieres nostri temporis multum sunt ei dissimiles, quæ cum sunt cum maritis, non curant de ornatu: quando uerò in publico uolunt procedere, uolũt esse ornatæ, & tamen dicunt quòd ornant se propter maritos suos. Detestabatur etiam Esther ornatum capitis sui, quasi pannum menstrui. Et merito: melius enim esset ferre peplum sanguine alicuius animalis cruentatũ, quàm ad uanam gloriam, uel superbiam croceatum, excepto scandalo. Vitta enim ad uanam gloriam croceata, peccati sanguine quodammodo intincta est, qui sanguis deterior est quocunque sanguine animalis. Item Iob 15. Saccum cõsui super cutẽ meam. Talis deberet esse uestis ad minus pœnitentium. Vnde Ionæ 4. Vestiti sunt Niniuitę saccis à maiore usque ad minorem. Et peruenit uerbum usque ad regem Niniue. Et surrexit de solio suo, & abiecit uestimentum suum à se, & indutus est sacco. Item Matthæi 3. Ipse Ioannes habebat uestimentum de pilis camelorum. Antiqui etiã tegebantur uel sacco uel cilicio. Maria etiã Aegyptiaca nuda in nemore latitabat. Si obiiciatur de pellibus tabernaculi rubricatis & hyacinthinis: ad hoc respondet Hieronymus sic: Olim ista approbabãtur, quãdo sanguis pecudis remissio fuit peccatorũ. Nunc autem pauper dominus suam paupertatem & simplicitatem in ecclesia consecrauit. Et subdit: Si hoc iudaizando reuocas in templo, reuocemus cruorẽ immolatorum. Ad idem etiam monemur exemplo mercatorum, qui quando torsellum est de panno pretioso, faciunt ipsi cooperturam de burello. Quis fatuum non iudicet illum, qui uelit torsello pretiosam facere cooperturam? Ad idem etiam monemur exemplo ipsius Sapientiæ, quæ in personis contemptibilibus sæpe se abscondit. Vnde Sapiens: Sæpe enim sub pallio sordido sapientia. Vade, & tu fac similit

militer, ut sub humili habitu abscondas te. Ad hoc etiam monet nos ipsa natura, quæ sub terræ uilitate aurum & alia pretiosa abscondit, & sub uilitate corticis dulcedinem nuclei habet.

De duodecim stultitijs se ornantium. CAP. XII.

TErtio ualet contra superbiam ornatus, si ostendantur multiplices stultitiæ ornantium se. ¶ Prima est, quòd exteriora sua uilia interioribus, quæ pretiosa sunt, præponunt: unde quasi paraturam pomi ipsi pomo præeligunt. Quando unum pomum datur duobus, & alter parat, nónne stultus esset si paraturam detineret, alii uerò daret totum? Item si paraturam daret suo socio, & sibi retineret totum residuum, fatuus esset qui portionem acceptaret. Sed portionem à diabolo factam isti similem multi acceptant. Ornatum enim exteriorem, qui paraturæ pomi similis est, quæ quodámodo est depicta (habet enim candorem & ruborem) multi præponunt animæ suæ: & sic quasi uilem coopertuream pretioso torsello præponunt. Diabolus enim non curat nisi de torsellis: id est, de animabus. Genesis decimoquarto dicit rex Sodomorum, qui figuram tenet diaboli, ad Abraham: Da mihi animas, cætera tolle tibi. Istam stultitiam superbiæ innuit glossa super illud Ioannis sexto: Eũ, qui uenit ad me, non eiiciam foras. Superbi est foras eiici, qui nihil habet in interiori bono, nec hic, nec in futuro. ¶ Secunda est, quòd ipsi ordinem Dei peruertũt in seipsis. Volũt enim quòd ancilla habeat ea quæ dominæ sunt, & econtrario. Carnem enim quæ ancilla est, ornant, & deliciis pascunt, & oportet, ut fiat quod ab ea imperatur, licet mors animæ inde debeat sequi. Econtrario anima quæ domina fame & siti affligitur, & male induta est, & ad præceptum carnis operatur: quod est ualde magna peruersitas. unde Bern. Dominam ancillari, & ancillam dominari, magna abusio & nimis magna est. Si quis assereret se fuisse in terra aliqua, in qua dominæ omnino se haberent ut ancillæ, quum diceret, uix crederetur sibi. Sed in ueritate terra illa patria ista est. In ea enim ferè per totum annum fit festum ancillarum, quòd alicubi consuetum est fieri in festo beati Vincentii. Tunc enim accipiunt ancillæ uestes dominarum suarũ. Ista peruersitas similis est illi, quam ponit Salomon Ecclesiast. 10. seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terrã. & peruersitas ista est ualde magna & nociua ecclesiæ Dei. Vnde Prouerbiorum trigesimo: Per tria mouetur terra, & quartum quod sustinere non potest, per seruũ cum regere cœperit. ¶ Tertia, quòd ipsi ualde carè emunt quod nihil ualere sciunt: scilic

scilicet uanam gloriã, quæ non ualet eis, nec quo ad animas, quũ animabus sit ualde nociua, nec quo ad corpora. Ioan. 8. Si glorifico meipsum, gloria mea nihil est: nihil, inquam, in ualore. ¶ Quarta est, quòd ipsi plus expendunt ut pascant oculos aliorum, quàm ut pascant uentrem suum. Seneca: Nõ sunt homines ad pompam dentibus, & ore, & uentre contenti, oculis quoque gulosi sunt. Si quis eat per aliquam ciuitatem, plures artifices inueniet operantes, ut pascant oculos, quàm qui pascãt uentrem. Vnde dixit quidam, mundum esse animal mirabile, qui maiores habet oculos, quàm uentrem. Potius uolunt homines bona sua perdere, & diuitibus hominibus quasi per oculos ponere, quàm os Dei in pauperibus famelicum pascere. Vnde Bern. Inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur: cũ periculo animæ suæ acquirũt, unde oculos hominum delectant. Mira fatuitas est, quum uidẽs in pulchritudine rei uisæ habeat delectari naturaliter potiùs q̃ res uisa, eò quòd uidetur melius pertinere ad inspicientes pulchritudinẽ eorum quæ inspiciũt prouidere, quàm ad eos qui inspiciũtur. Debet ergo homo pulchritudinẽ exteriorem negligere: procuret autẽ eam, si uoluerit, qui habet eã inspicere. ¶ Quinta stultitia ornãtium se est, quòd ipsi similes sunt illi, qui ex decore sellæ & fræni equum æstimat. unde Sen. Quẽadmodum stultus est qui equum empturus nõ ipsum aspicit, sed stratum & frænos: sic stultissimus est qui hominem ex ueste circundata æstimat. Idem: Cum uoles æstimationem in re scire qualis sit, nudam inspice. Et sicut quidam ait: Ex auro frænum non meliorat equum. ¶ Sexta est, quòd omnia sua uolunt habere pulchra, & se turpes. unde Augustin. Ecce omnia pulchra sunt cum iniquis, & ipsi sunt turpes. Ita accidit peccatoribus ornantibus se extrinsecus, sicut accidit cuidam regi qui conuocatis magnatibus terræ suæ, fecit conuiuiũ magnum, & non erat locus in domo qui non esset opertus purpura, & aliis pretiosis. Et affuit quidã philosophus, qui uolens spuere, spuit in faciem regis. Et cũ ministri propter hoc uellent eum suspẽdere, non permisit rex: sed quæsiuit ab eo quare hoc fecisset. Qui ait: Vidi alia loca plena argẽto & auro, gemmis, & purpura, & ideo in barbam regis quæ incrassata est ciborum pinguedine, quam immundã uidi, expui. Non enim uidi locũ minus mũdum. Et compunctus est rex. Sic diabolus uidens hominem qui debet esse dominus aliarũ creaturarũ, minus pulchrum cæteris creaturis, in faciem eius spuit, uel eum contemnẽdo, uel ani-

mam eius maculãdo. Quod figuratum est ex spuitione facta in faciem domini. Et in illa quæ fiebat ei, qui nolebat suscitare semen fratris defuncti, Deuteronom. 25. Frater hominis defuncti sine semine, diabolus est, qui sine spe damnatus est. Cui homo debet suscitare semen: quia ex hominibus angelica ruina est reparanda. Erubescat ergo homo uidens se malum & turpem inter suas res bonas & pulchras: sicut dominę habẽtes ancillas pulchras, cum ipsæ sint turpes, erubescunt. unde Augustin. Nónne uides debere erubescere te de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habet malum? ¶ Septima est, quòd cum morte damnati sint, & iam ducuntur ad illam, potius tamen cogitant de ornatu, quàm quomodo liberent animas suas. Senec. Omnes capitis supplicio condemnati sumus, & incessanter ad mortem tendimus. unde Augusti. Nihil aliud est tempus præsentis uitæ, quàm cursus ad mortem, in quo nemo uel paululum uel tardius ire permittitur, sed pari motu omnes urgentur. Vnde cum ornatus superborum, sit ornatus hominum morti adiudicatorum, potius est illusio, quàm honor. Sicut purpuratio Christi postquam adiudicatus fuerat morti, illusio fuit. unde Bernardus: Omnis purpura illusio est, postquam domino Iesu in purpura illusum fuit.

¶ Octaua est, quia inde gloriantur, unde deberent erubescere. ¶ Triplici ratione potest ostendi, quòd homo de ueste debet erubescere. ¶ Primo, quia uestis signum est peccati parentũ nostrorum. unde Bernardus: Qui gloriatur de ueste, similis est furi gloriãti de cauterio: quia propter peccatum Adę introductus est usus uestium. Quis latronẽ non irrideat, si uideat eum gloriari de signo sibi facto pro latrocinio suo, quod in frõte portat? ¶ Secũdo, quia uestis remedium est turpitudinis erubescẽtiæ, quam per peccatum contraximus. Ante peccatum sufficiebat homini pulchritudo sua, nec habebat aliquam causam erubescentiæ. unde non oportebat quòd absconderet se sub ueste. Sicut sol ueste non eget: sufficit enim sibi *pulchritudo* suæ lucis pro ue*stimento. Similiter* rosa non eget ornatu: sufficit enim sibi pulchritudo coloris ad uestiendum, & sic de cæteris floribus. Matth. 6. Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neq; nent. Dico autem uobis quoniam Salomon in omni gloria sua coopertus non est sicut unum ex istis. Sed si per peccatum incurrit homo turpitudinem & erubescentiam, necessarium est uestimentum, quod est remedium turpitudinis & erubescẽtiæ. Sicut ergo ad gloriam loripedis non cedit, quòd habet pedem

lig

ligneum, quum sit remedium infirmitatis: nec ad gloriam scabiosi, quòd scabiem uelat: sic nec ad gloriam hominis ornatus, etsi alicui uideatur. Vnde Augu. Qui superbit ex abũdantia temporalium, est tanquam ægrotus qui superbit ex superabundantia medicamentorum uel emplastrorũ. Quis non irrideat aliquem, si uideat eum depingere domum, quæ minatur ruinam? Domus talis est corpus hominis. Vix enim staret per quinque dies, nisi cibis & potibus fulciretur. Vnde irridendi sunt qui uariis ornatibus illud depingunt. A simili possumus dicere, quòd ille qui superbit ex pulchritudine uestiũ, est tanquam ægrotus, qui superbit ex pulchritudine emplastrorũ. Et sicut ridiculum esset, si loripes pedem ligneũ depingeret, uel deauraret: sic ridiculum est, cũ homines se ornant. ¶ Tertio ostenditur per hoc, quòd ornantes se mendicant pulchritudinem suam à creaturis uilioribus quàm ipsi sunt. Nobilis homo erubesceret à uilibus hominibus mendicare, & potius imdigentiam sustineret, quàm mendicaret ab eis sic debet homo erubescere à uermibus, & muribus suũ mendicare decorem. Vnde frater Guido Carthusiẽs. Quomodo non gloriabitur de pulchritudine, qui gloriatur de turpitudine? Vestes te ornant, pulchritudo esset si tu eas ornares. ¶ Nona stultitia est, quòd ipsi credunt se bene indutos & ornatos, cum equus eorum, scilicet corpus, bene ornatus est, cum tamen omnino nudi sint. Vnde Apocal. 16. Beatus qui custodit uestimenta sua ne nudus ambulet, & uideãt homines turpitudinem eius. Et Ezechie. 18. Denudabũt te uestimentis suis. Et ibidem: Dimittant te nudam, & ignominia plenam. Ipsi sunt similes cuidam clerico, qui in festo stultorum induit equum suũ scarleto, & ipse indutus erat matta una. ¶ Decima stultitia est, ꝙ ipsi turpitudinem suam detegunt, quando tegere debuerũt: quia qui uident superbũ ornatum eorũ, malè suspicantur de eis. Vnde super illud 1. Timot. 2. Non in tortis crinibus. dicit glos. Superbus habitus non recta facit de se credi. Et Ecclesiast. 19. Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo. Si nux relinquat corticem exteriorẽ ante tempus, signum est interioris corruptionis. Sic si Christianus non habet exterius habitum, quem Christiana religio requirit, signum est quòd uermis alicuius peccati intus lateat: magis erubescibilis culpa est, quàm nuditas hominis, quum nuditas hominis à culpa habeat quod est erubescendum. Vnde magis erubescere deberent illi, quorũ peccata apparent hominibus, quàm si ipsi nudi hominibus

appareret. Illi ornates se dũ uolũt uitare turpitudinẽ corporis, turpitudinem assumunt mentis, & dum se ornare uolunt, inquinant se ad minus quo ad uitia superbiæ, quæ inquinant omnia bona quæ sunt in homine. Vnde illud, Si tibi gratia, si sapientia formáque detur: Inquinat omnia sola superbia si comitetur. ¶ Vndecima stultitia est, quod mulieres uolunt uideri fatuæ, licet nolint esse, & potius uolunt similari statuis, quàm matronis. Si equus uenalis non est, quare signa uenalitatis portat in fronte? Quare circulus est ante domum, si ibi nõ est uinum uenale? Ouis Dei quare uult habere signum ouis diaboli? Nunquid non meritò dicet ei pastor ecclesiæ, Non noui te, & rapietur à lupo infernali. Signo crucis debent esse signati omnes fideles. id est, signo pœnitentię. Vnde Apostolus ad Galatas 6. Stigmata domini Iesu in corpore meo porto. Præcipuè enim deberent habere in capite signa pœnitentiæ & humilitatis. Et ideo illis, qui baptizantur uel confirmantur, imprimitur signum crucis in fronte. In capite enim ieiunii asperguntur cinere capita fidelium. De signatione ista legitur Apocalyp. 7. Nolite nocere terræ & mari, quousque signemus seruos Dei in frontibus eorum. Et Ezechie. 9. Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem, & signa thau super frontes uirorũ gementiũ. Thau figura fuit crucis. Crux enim tria brachia habuit ad figuram thau, postea addita est quædam tabula à parte superiori ad scribendum titulũ. Crucem ergo quæ per thau intelligitur, uult dominus figi in frontibus fidelium: sed mulieres abiecto signo domini, posuerũt signũ diaboli in frontibus suis. Vnde Psal. Posuerunt signa sua. Et Apoca. 17. Mulier circundata est purpura, & coccino, & inaurata auro & lapide pretioso. Et subditur: Et in fronte eius nomen scriptum, Mysteriũ. Vnde timendum est eis illud quòd legitur Ezechie. 9. de non habentibus thau: Percutite, & nõ parcat oculus uester, neq; misereamini. Et subditur: Omnem, super quem uideritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. ¶ Duodecima stultitia ornantium se est, quòd ipsi habent charam pulchritudinem corporis, quæ adeò parua est, ut pellibus murium & stercoribus uermium adiuuetur. Decorem autem animæ qui similis est diuino, sic uilipendunt, quòd etiam non reputant, cum dęmones eis aures & nasum præcidunt: iuxta illud Ezechie. 23. Nasum tuum & aures tuas pręcident, &c. Quod non fit sine magna contumelia Dei, cum homo potius uelit esse similis in decore muribus, quàm Deo. Pulchritudinem etiam sotulariũ suorũ bene custodiunt homi-

homines, singulis diebus eos tergendo: de pulchritudine autem animæ (quę Dei imago est) uix semel in anno cogitant, imò quod plus est, peccatorũ facies quæ sunt facies dæmonum superinduant. Psal. Facies peccatorum sumitis. Non attẽdentes illud Ecclesia. 4. Non accipies faciem aduersus faciem tuã. Nec offenditur parum Deus in hoc contemptu imaginis suæ. Vnde super illud Psalm. In ciuitate tua imaginem ipsorũ, &c. dicit glo. Merito imaginem ipsorum ad nihilum rediget Deus in cælesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginem ipsius ad nihilum redegerunt.

De alijs quæ deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus. CAP. XIII.

PRæter ista sunt alia multa quæ deberent homines cohibere ab amore superbi ornatus. ¶ Primum est Dei ordinatio, quæ uult ut in præsenti tempore intendatur reformationi animarum: & ad hoc specialiter fuit primus aduentus filii Dei in mundum. In futuro uero uult ut fiat reformatio corporum, & ad hoc erit secundus aduentus. Tunc enim resurgent corpora sanctorum, & gloriam suam habebunt, qui hic sine gloria fuerunt. unde Bernar. Noli, ô corpus, præripere tempora. Potes enim impedire animæ tuæ, salutem suam operari non potes. Omnia tẽpus habent: patere ut nunc anima pro se laboret: magis autem collabora ei, quia & si compateris, & conregnabis. ¶ Secundum est, quod ornatus iste tunc deficiet, quando magis esset necessarius, quando scilicet anima uenire debebit ad illam magnam curiam, in qua cõgregata erunt quæ in terra, & quæ sub terra, & quæ in cælo sunt. Vnde Esa. 3. Decaluabit dominus uerticem filiarum Sion. Et ibidem: In illa die auferet dominus ornatum calceamentorũ, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoria, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & syndones, & uittas, & theristra, &c. Armillas uocat Glos. ornamenta brachiorum. Periscelidas uocat ornamenta talorum similia armillis. Murenulæ sunt catenæ circa collum. Olfactoriola uocat illa, in quibus continebant muscum & similia. Theristra uocat uestes æstiuales ualde subtiles, uisui peruias, quæ dicuntur à theron, quod est æstas. Tũc enim mulieres quæ se alienis plumis quasi cornix pulchras faciebãt, amittent plumas, & turpissimæ apparebunt: & nõ solùm deficiet gloria ornatus tunc, sed etiam mutabitur in ignominiam, & quæ plus habuit de gloria, plus habebit de ignominia. Ose. 4. Gloriã

eorum in ignominiam commutabo. & Esa.3. Et erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Tertiũ est hoc, ꝙ corpora quæ hic fuerunt superbè ornata, à domino tunc non ornabuntur. Vnde Bern. Nunc eant, nunc rideant qui corpora sua pellibus murium & stercoribus uermium informant: quia cum dominus ad iudicandũ uenerit, nõ reformabit nisi quod abiectionis & humilitatis inuenerit. Vnde Apost. ad Phil.3. Saluatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, &c. Super q̃d uerbũ dicit Bern. Requiesce in hac spe misera caro: qui propter animam uenit, propter te quoq; uenturus est: qui reformauit illã, tui quoque nõ obliuiscet. ¶ Quartũ est, magnus contẽptus ęternę glorię in eis qui se ornant. Multum enim contẽnunt æternã gloriã, qui ei præponũt gloriam & laudẽ hominum. Charius enim habẽt ut pulchri dicãtur, quàm ꝙ regnũ æternum consequãtur. Nec etiã laudem semper habent, quã habere intendũt. In arca enim nõ serata thesaurũ suum faciũt, & ideo leuiter illũ amittunt. Vnde Bernard. Insipiens tu, qui congregas merces in saccũ pertusum, qui thesaurũ tuum in alieno ore cõstituis, ignoras, quòd arca ista non clauditur, nec seras habet. ¶ Quintum est, ingratitudo magna quæ est in eis qui superbè se ornant. Valde enim ingrati sunt, qui Deũ inhonorãt in hoc, in quo ipse uoluit eos præ cæteris creaturis honorare. In hoc specialiter Deus honorauit præ cæteris hominem, ꝙ eũ ad imaginem & similitudinem suam creauit. unde multũ ingratus est ei qui in imagine sua contumeliam facit. Quis enim non timeat irreuerentiam aliquam facere imagini beatæ Virginis, uel imagini Christi hominis, scilicet Crucifixo? Quomodo ergo non timent homines imaginem beatæ Trinitatis irreuerenter seruare? illi, qui se ornãt exterius, similes sunt sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus uerò plena sunt omni spurcitia & ossibus mortuorũ. Corpus enim peccatoris animæ *mortuæ est sepulchrũ*: ut dicit Aug. unde dominus Matthæi 23. Væ uobis Scribæ & Pharisæi, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris apparent hominibus pretiosa, intus uero plena sunt ossibus mortuorũ, & omni spurcitia. Ad q̃d potest induci quoddam exemplũ: Barlaam rex quidam magnus habuit in itinere duos uiros obuiam in ueste attrita & sordida, & facie attenuata, & psallebant domino. Rex autem de curru exiliens amplexatus est eos, q̃d uidentes principes eius, indignè tulerunt, & cum per se non auderent corripere

ripere eum, rogauerũt fratrem eius ut quæreret ab eo quare tantam reuerẽtiam exhibuisset talibus uilibus personis. Rex autem uolens ostendere illis errorem suũ, præcepit fieri quatuor arcas. Duas deauratas, in quibus posuit ossa mortuorũ, obfirmãs eas aureis seris. Alias duas de pice & bitumine, in quibus posuit pretiosas margaritas, & unguenta optima, ligans eas funibus cilicinis, & posuit eas ante magnates, ut æstimarent quid singulę ualerent. At illi deauratas magni pretii indicauerunt. Quibus rex ait: Erratis, omnia oportet inspici interioribus oculis, non exterioribus, siue honorem, siue cõtumeliam. Apertis ergo deauratis arcis, ait rex: Iste est typus eorũ qui exterius sunt gloriosi, intus repleti mortuis & fœtentibus operibus. Deinde apertis aliis duabus, ait: Iste est typus eorum, qui extra sunt sordidis uestibus operti, intus pretiosi bene redolentes apud Deũ, quales fuerunt illi, de quorũ ueneratione me reprehendi fecistis. Et sic confudit eos. Item ornantes se similes sunt fimo cooperto.

Quòd superbus habitus potest esse culpabilis, multis de causis.

CAP. XIIII.

NOtandum ergo quòd superbus habitus potest esse culpabilis multis de causis. ¶ Prima causa est, pretiositas. Vnde super Lucam 16. de diuite qui induebatur purpura & bysso, dicit glo. Si culpa pretiosarum uestium culpa non esset, sermo Dei nõ ita uulgariter exprimeret, ꝙ diues purpura & bysso indutus apud inferos torqueretur. Vnde Gregor. Nemo pretiosa uestimẽta, nisi ad inanem gloriam quęrit: uidelicet ut honorabilior cæteris uideatur. Nemo uult pretiosis uestibus ibi indui, ubi à nemine potest uideri. ¶ Secunda causa est mollities uestium. Vnde Matthæi 11. Qui mollibus uestiũtur, in domibus regum sunt. Et super illud Matthæi 3. Ipse Ioannes habebat uestimentũ de pilis camelorum. dicit gl. Seruus Dei non debet habere uestimentum ad decorem, uel ad delectationem, sed tantum ad tegendũ nuditatem. unde Greg. Nemo æstimet in fluxu ac studio pretiosarum uestium peccatum deesse: quia si hoc culpa nõ esset, nullo modo dominus Ioannem de uestimenti sui asperitate laudasset. ¶ Tertia causa est, extraneitas: quando scilicet aliquis uult habere uestes aliis dissimiles. unde Sopho. 1. Visitabo super omnes, qui induti sunt ueste peregrina. ¶ Quarta causa est superfluitas. Potest autem ista superfluitas esse duplex, uel quo ad multitudinem, uel quo ad magnitudinem. ¶ Primo modo est superfluitas in illis qui uolunt habere uestes longas, ut maiores esse uideantur: quod uitium

multum abundat in quibusdam prælatis, qui pileos longos deferunt in capitibus, calopodia in pedibus, & uestes longas per terram trahunt, uolentes sic adiicere ad staturam suam cubitũ unum. Vnde Lucę 20. Attendite Scribis, qui uolũt ambulare in stolis. Stola uestis est longa. Illi qui uel magnitudine uel altitudine corporis sui dignitatem uolunt honorare, non uidentur attendere qđ legitur de Saul, ꝙ rex malus fuit, & altior uniuerso populo ab humero & sursũ, 1. Reg. 10. & illud, qđ dicit Dauid in Psalmi. Nec in tibiis uiri beneplacitum erit ei. Et illud Prouer. 16. Spirituũ ponderator est dominus. Fatui corpora ponderant, & iudicant hominem ex ea parte, ex qua non est homo: dominus uero spiritum ponderat. Vnde 1. Reg. 16. dicit dominus ad Samuelem, quum præcepisset ei de unctione Dauid in regem: Ne respicias uultum eius, nec altitudinem staturæ eius: quoniam abieci eum, nec iuxta intuitũ hominis iudico. Homo enim uidet quæ apparent, dominus autem intuetur cor. Pretiosiores species aromaticæ in minoribus saccis solent reponi, ut garyophilli, & similia.

¶ *De caudis mulierum.*

HOC uitio laborant dominæ, quæ longas caudas trahunt post se terrã pretiosis uestibus induentes, & de nuditate Christi in pauperibus non curantes, caudis suis pulices colligunt, & puluerem mouent hominibus: Christũ uerò, quẽ in tot pauperibus nudũ respiciũt, & nõ operiunt, timendũ est eis ne in caudis earũ diabolus quiescat. Vnde legitur de quodã sancto, qui uidit diabolũ quẽdam ridentẽ: & quærens ab eo causam risus, dixit: Vidi sociũ meũ equitãtem super caudam cuiusdã mulieris, quę dũ retraheret caudã, cecidit socius meus in lutũ, & inde risi. ¶ Secũdo modo est superfluitas in illis qui uolũt habere diuersa paria uestiũ, & potius uolũt uestimenta sua à tinea comedi, quàm inde Christũ in pauperibus indui. Iac. 5. Agite nũc diuites, plorate ululãtes in miseriis quæ euenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefactę sunt, & uestimẽta uestra à tineis comesta sunt. Et Bern. Clamant nudi, clamant famelici, & conquerũtur: Nobis fame & frigore miserabiliter lãborãtibus, qd conferũt tot mutatoria, uel extensa in perticis, uel plicata in mãticis? ¶ Quinto potest esse reprehẽsibilis habitus propter materiam, ut si est serica, uel aurea, uel argẽtea. Et notandum, ꝙ circa materiã uestium multũ proficit, uel potius deficit curiositas humana. ¶ Primo enim fuit materia uestiũ pellis cũ lana. Vnde Genesis 3. Fecit quoq; Deus Adã & uxori eius tunicas pelliceas. ¶ Deinde processum est usque ad lanam puram,

ram, quæ est leuior quàm pellis. ¶ Tertio processum est ad cortices arborum uel herbarũ, scilicet ad linum, & huiusmodi. ¶ Quarto ad stercora uermiũ, scilicet ad sericũ. Deinde ad aurifrigiũ, & ad lapides pretiosos.

¶ *De Superbia corrigiarum.*

INTER ornatus uerò qui propter materiam reprehensibiles sunt, specialiter uidentur esse reprehẽsibiles corrigiæ sericæ deauratæ uel deargentatę. Et hoc multiplici ratione. ¶ Primo, qa superbia taliũ corrigiarum in loco humiliationis est. unde Michęæ 6. Humiliatio tua in medio tui. Vnde sicut sũpbia in paupere amplius displicet Deo, quàm in diuite, quia pauper habet materiam humiliationis & quoddam repressiuũ superbiæ: sic potius Deo displicet superbia circa uentrẽ, ubi tanta materia est humilitatis, quàm in alia parte hominis. ¶ Præterea sicut ignis uehemens est qui ardet cũ aqua quæ cõtraria est ei: sic ualde magna est sũpbia quæ durat ubi tãta est materia humilitatis. Bern. Non est magnũ humilem esse in abiectiõe: magna prorsus & rara uirtus, humilitas honorata. Sic contrario potest dici ꝙ magnum prorsus uitium est superbia cum humilitate magna. Ideo humilitas beatæ Virginis omnẽ humilitatem puræ creaturæ superauit, quia maiorem materiam superbiendi habuit, cum Dei mater fuerit. Sic superbia uentris superbiã aliorum membrorũ superat, quum maiorem materiam humilitatis habeat. Item saccus bono tritico plenus bene ligatur fune unius oboli. Non modica fatuitas est ad ligandum saccũ immunditia plenum, quærere corrigiam sericam deauratam, uel deargentatam, & uasis uinũ pretiosum continentibus circuli lignei sufficiunt. ¶ Ridiculũ ergo est circulis deauratis uel argentatis ligare saccũ uentris abominatione plenũ. Præterea quis non irrideat, si uideat ornatũ templi poni circa fimũ, uel aliquem locum cõtinentem immunditias? Sic faciũt mulieres quæ ornant se circa medium corporis. Vnde Psalmi. Filiæ eorũ compositæ, circumornatæ ut similitudo templi. ¶ Est etiam magna stultitia mulierum, ꝙ corrigiæ illæ carè constant eis, & nõ prosunt animæ, nec corpori, imò Deus in eis offenditur, & proximus scandalizatur. Ipsæ etiam mulieres ex pondere grauantur, quum interdũ magis ponderosę sint, quàm circuli ferrei quos pœnitentes deferũt. Multæ mulieres sunt, si iniungeretur eis pro pœnitentia ut ita ponderosas ferrent corrigias, nõ acquiescerent iniungenti. Mira insania mulierum, ꝙ tantis expensis diabolo se ligant, & quòd tàm carè emunt unde à diabolo ligentur. ¶ Diabolus enim bene scit ligare aliquem suo proprio

cingulo. ¶ Sexto reprehensibilis est propter colorem, ut in uestibus clericorum color uiridis, rubeus, & uarius. Cuius rei ratio esse potest, quòd talis color in lana ouium naturaliter non inuenitur. Si enim Deus uoluisset lanam ouiũ talium colorum esse, ipse potuisset depingere sicut & aues. Et forte in principio non fuit facta tinctura huiusmodi absque culpa & curiositate. Audiui quandã uirginem quã conscientia remordebat, quia habebat uestem alterius coloris quàm naturalem, allegantem cõtra se, quòd ouis, quæ nunquam peccauit, contenta esset naturali colore: ipsa uerò, quæ multũ peccauerat, pretiosiori colore uteretur. Et in ueritate cum homo mendicet uestem ab oue, iuxta illud Augustini: Ouis mandatum Euangelicum implens, de duabus tunicis, dat unam non habenti. Sufficere deberet homini mendicanti color ille, qui sufficit oui lanam largienti. Superbus mendicus est, cui non sufficit illud, quod sufficit illi, à quo mendicat.

¶ *De peplis & uittis croceatis mulierum.*

INTER ornatus uerò, qui propter colorem reprehensibiles sunt, specialiter uidẽtur esse reprehensibilia pepla, siue uittæ mulierum croceatæ. Quod multipliciter potest ostendi. ¶ Primo, quia displicet alicui principi, quando uidet uexillum inimici in terra sua. Sed plus displicet ei, si uidet in aliqua de uillis suis. Multo plus si in aliquo de castris suis, & præcipuè si uideat illud in superiori parte castri sui. Sic Deo multum displicet quando uidet superbiæ uexillum (quod est diaboli signum) in superiori parte castri sui, scilicet in capite mulieris, & uidet uexillum suum remotum à loco, in quo potius uolebat illud esse. Humilitatem enim pœnitentiæ potius uoluit dominus esse in capite. Ezechi. 9. Signa thau super frontes uirorum gementium. In signũ huius rei fit crucis signum in illis qui baptizantur, & in illis qui confirmantur in fronte. Et in capite ieiunii capita cinere asperguntur. ¶ Secũdo per hoc, ꝙ uelum, quod est in capite mulieris, signum est subiectionis. In hoc ostẽditur, ꝙ superiorem habet, scilicet uirum suũ. In hoc enim ostenditur, quòd ab ea præuaricatio incœpit, & ideo potius mulieres uelamina deferunt, quàm uiri, & præcipuè quando à uiris suis cognitæ sunt. ¶ Vnde super illud 1. ad Corin. 11. Capilli mulieri pro uelamine dati sunt. dicit glossa, Ad hoc habet mulier uelamen, ut se ream agnoscat, & subditam. Et iterum in eodem capite super illud, Non est uir creatus propter mulierem, sed mulier propter uirum. dicit gloss.

Ideo debet mulier super caput suum habere uelamen propter angelos, ut dicit Ambros. ut scilicet ostēdatur subiecta uiro, & quia per eā præuaricatio cœpit. Vnde cum peplum debeat esse signum humilitatis, multum Deo displicet si superbiant inde mulieres. Irridendus esset fur, cui in signum furti bursa suspendi debet ad collum, si peteret ut illa bursa purpurea esset. Sic irridendæ sunt mulieres quæ uolūt habere pepla croceata. In opprobrio enim suo quærunt gloriam, ubi esse non potest. Nō cedit ad gloriam furis, si bursa ad collum suspensa sit deaurata. ¶ Tertio per hoc quòd mulieres quæ croceum colorem in peplis deferunt, colorem decentem, amabilem Deo & angelis, & hominibus mundi cordis uilipendūt: colorem uero minus decentem contra doctrinam ecclesiæ deferunt, scilicet croceum. Color decens & amabilis Deo & angelis est color albus. Quòd croceus color minus sit decens, quàm cādidus, patet ex hoc quòd nulla est quę non uelit habere faciē suam cādidam potius, quàm crocei coloris. Quod autē color iste placeat Deo, patet per hoc quod dicitur Cantic. 5. Dilectus meus candidus. Non dicit, croceus. Sapient. 7. de ipso: Candor est lucis æternæ. Et Bernardus loquens de sapientia increata, dicit: Candor est lucis sapientia, & cādidam oportet esse animā, in qua ipsa sedē elegerit. ¶ Sic etiam placet Deo candidus color in ornatu corporis, potius quàm croceus. Quod patet per illud Matthæi 17. quòd in trāsfiguratione Domini uestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Magisterio enim Spiritussancti institutum est, quòd sanctissimum corpus Domini panno candido inuoluatur, non croceo, uel alterius coloris. Vnde bene deberet sufficere immundo corpori color ille ad inuoluendū se, qui sufficit Dñico corpori. Quòd etiam color iste placeat angelis, patet per hoc quod legitur Marci ultimo angelū apparuisse stola candida. & Matthæi ultimo legitur, uestimenta angeli alba fuisse sicut nix. Et Ioannis 20. Et uidit duos angelos in albis sedentes. Quòd autem hominibus mundi cordis placeat color iste, patet: quia si quis occurrat duabus mulieribus, quarum una habeat peplum candidum, & altera croceū, statim illā quę defert cādidum honestiorē iudicabit, & ita magis ei placebit, nisi iniquitas propria cor eius subuerterit. ¶ Quarto potest idem ostendi per hoc, quòd cùm ornatus propter uanitatē reprehensibilis sit, quod uanius & mutabilius erit in ornatu, magis reprehensibile erit. Vnde cū croceus color in peplis ualde mutabilis sit, reprehensibilis est. Si aliqua mulier tunicam suam

qual

qualibet septimana tingeret & lauaret, satis fatua diceretur: tales sunt quę singulis septimanis pepla sua & tingunt & abluunt.

¶ *De peccato illarum, quæ præsumunt ponere alienum colorem in uultibus suis.*

SEPTIMO est reprehensibilis habitus uel ornatus propter præsumptionē, quando scilicet aliqua præsumit facere quod specialiter ad Deū pertinet, sicut faciunt illæ quæ alienos crines apponūt capiti, uel colorem innaturalem super faciem, huiusmodi enim propriū est Dei. Vnde tales cū Lucifero similes uolunt Altissimo esse. Ipsæ sunt ueluti simiæ, quæ dum uolūt se decorare, specialiter se iugulāt. Sunt etiam angeli tenebrarum trāsfigurati in angelos lucis, nō attendentes illud Ecclesiastic. 4. Ne accipias faciē aduersus faciem tuam. Quam mulier assumit cōtra faciem interiorē animæ, quia eā deturpat. Dū enim mulier exterius uult habere pulchram faciē, interius assumit faciem diabolicā. iuxta illud Psal. Facies peccatorū sumitis. Facies enim assumpta, contraria est faciei naturali, quia ante debitum tempus facit eam senescere, & in futuro pro ea punietur. Ioëlis 2. Omnes uultus redigentur in ollam. Multū offenditur aliquis artifex, quando alius præsumit meliorare opus eius: sic Deus in istis. Præterea magnam contumeliā facit Deo talis persona, quæ potius uult talem faciē habere qualē pictor facit, quàm qualem eius Deus fecit. De tali muliere dicit Hieronym. Qua fiducia erigit ad cælos uultus, quos conditor non agnoscit?

¶ *Quòd sex deberent cohibere mulieres à portādo alienos crines.*

SEX uero sunt quæ possunt cohibere mulieres ab alienis crinibus, si eis diligenter ostendantur. ¶ Primū est, pœna quam scriptura comminatur eis. Vnde Esaiæ 2. Decaluabit Dominus uerticem filiarum Sion, & Dominus crines earum nudabit. Et in pręsenti etiā quandoque crines earum nudātur. Vnde Parisiis accidit in quadā processione, quòd quædam simia cuidam dominæ peplū cū alienis crinibus abstulit corā populo, & turpis & depilata sicut cornicula, depositis plumis alienis remansit: quod iusto Dei iudicio accidit, iuxta illud Esaiæ 33. Væ qui prædaris: nónne tu prædaberis? Deprædata fuerat illa mulier mulierem mortuā crinibus suis: & ideo merito eā simia deprædauit. unde Poëta: Non est lex æquior ulla, Quam necis artifices arte perire sua. ¶ Secūdo fatuitas magna, quæ comitatur hoc uitium, quod patet ex hoc, quod pugiles crines suos abbreuiāt quādo duellum facturi sunt, ne per crines ab hostibus capiātur. Et illi similiter qui intrant religionem tanquam pugiles spirituales. Fatuę tamē mulieres crines

nes suos augent, licet in bello periculosissimo sint, quasi nolint de manibus diaboli euadere. Non de facili euadit mulier de manu diaboli, ex quo tenet eam per crines, quando scilicet mulier habet nimium amorem ad decorem crinium. Item tales mulieres materiam periculosæ infirmitatis quam habẽt, augẽt, cum potius deberent eã minuere, quasi nolint à sua infirmitate curari. Infirmitas autẽ ualde periculosa est, sicut prius ostẽsum est, superbia: quę materia augetur, quando crines alieni propriis crinibus adduntur. Satis sunt istæ superbæ quæ parũ habent de crinibus. ¶Tertio peruersitas magna. Faciũt enim tales ad cõtumeliã Dei, ac damnũ animarum suarum, quod nullo modo facerẽt propter amorem Dei & salutem propriã. Si iniũgeretur alicui mulieri pro pœnitẽtia quòd haberet per noctẽ ad caput suum manum mulieris mortuæ, nullo modo uellet habere. Diceret enim terrore se amẽtem fieri. Crines autẽ mortuæ mulieris uult habere in nocte ad caput suũ in cõtumeliam Dei, & cõtra uolũtatẽ ecclesiæ. Nec terretur inde nescio quo diabolico miraculo. ¶Quarto deberet cohibere mulieres à uitio isto, magna ingratitudo quæ est ibi, quando scilicet ipsę uolunt habere in loco isto crines ad Dei cõtumeliã, ubi Christus pro amore earum tulit spineam coronam. ¶Quinto contẽptus Dei qui est in uitio isto. Valde enim Deum contemnũt qui capillos Deo præponũt, cũ capilli uideãtur esse superfluitates hominis, sicut & ungues. De receptaculo lẽdium & pediculorum faciunt mulieres thesaurum suum, imò Deum suũ: quia hoc ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur: sicut dicit gl. sup illud ad Philip. 3. Quorum Deus uenter est. De Maria Magdalena legitur Lucæ 7. ꝙ capillis capitis sui tersit pedes Domini sui. Nõ enim eos amabat tantum, quantum amãt dominæ nostræ. ¶Sexto deberet cohibere mulieres à uitio isto, multiplex malũ, quod inde ꝓuenit tã eis quàm proximis earum. Proximis de facili malum prouenit ex pulchritudine crinium. Crines enim uelut quidã laquei sunt, quibus fatui capiũtur. Vnde legitur Iudith 14. ꝙ ipsa colligauit cincinnos suos ad capiendum Holofernẽ. Cincinni sunt capilli dependentes à capite mulieris. Sicut pueri laqueos faciũt de pilis caudę equi ad capiẽdum aues: sic diabolus laqueos facit de pilis mulierũ, ad capiẽdum uiros. Ipsis etiam mulieribus multiplex malũ facit pulchritudo crinuũ. Accidit enim eis sicut legitur Absaloni accidisse de pulchritudine crinium eius, sicut legitur 2. Regũ 14. Porrò sicut Absalon uir non erat pulchrior in omni Israel. Et

subd

subditur: A uestigio pedis usq; ad uerticem non erat in eo ulla macula. Et quanto magis tondebat capillos, tãto plus crescebãt (semel autem in anno tõdebatur, quia grauabat eũ cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis põdere publico. Quid autẽ ei acciderit, legitur 2. Regum 28. scilicet quòd caput eius quercui adhæsit, & illo suspenso inter cælum & terrã, mulus cui insidebat pertrãsiit, & ueniens Ioab tres lãceas infixit in corde ipsius. Sic per pulchritudinem crinium adhæret fatua mulier alicui uiro luxurioso, qui per quercum designatur. Quercus enim fructum defert quo porci pascũtur: sic luxuriosi opera faciũt in quibus infernales porci delectantur: & ueniẽs Ioab, id est diabolus, infigit tres lãceas in cor fatuę mulieris. Prima lancea est uitium superbiæ: Secũdã, uitium luxuriæ. Tertia, uitium discordię propter ipsam inter mulierem & uirum suum. De hoc require in tractatu de Luxuria, in capitulo de Choreis: ubi ponitur illud uerbum Apocal. 9. Et similitudines locustarum, &c.

¶ *De habitu reprehensibili propter formam uel compositionem.*

OCTAVO põt esse reprehensibilis habitus uel ornatus propter formam uel cõpositionem. In forma uerò reprehensibilia sunt ista, incisio ex parte inferiori: sicut fit in uestibus ioculatorum, corrugatio ex parte superiori. Vtinam, si Deo placeret, facies earum corrugare facerẽt, quo uestes corrugatæ fierẽt. Reprehẽsibile etiã est quòd caudæ ibi assumantur. Natura caudã negauit hominibus, sed miseri homines eã sibi assumũt. Præcipuè autem uidẽtur reprehensibiles quo ad formã & cõpositionem, sotulares rostrati, & perforati, & stricti. Rostrũ in sotularibus diabolica uidetur esse inuẽtio, cum non inueniatur simile in rerũ natura. Nullũ enim animal est quod in pede rostrũ habeat, etsi habeat aliquod in capite. Mulieres uero quæ nusquã rostrũ deberẽt habere, nolũt habere in pedibus. Perforatio etiã in sotularibus magna uidetur fatuitas, cũ sotulares integri meliores sint quàm perforati. Similiter strictura in sotularibus magna fatuitas est, cũ etiã Deus inde offendatur, pedes grauẽtur. Nõ enim ita cõstringerẽtur pedes, si essent in compedibus, sicut cõstringũtur quãdoque à sotularibus. Multi sunt qui nõ reciperẽt pro pœnitẽtia tale grauamen, si sacerdos eorũ uellet hoc eis iniũgere. Magna etiam ingratitudo est, uelle deferre sotulares perforatos in cõtumeliã Dei in pedibus suis, cũ Deus pro amore eius pedes suos uoluerit perforari. Magna etiam fatuitas est, querere pulchritudinem in sotularibus, cũ ad hoc inuenti sint ut inquinẽtur,

tur, & per hoc pedes ab inquinatiōe seruētur. Nec enim in radicibus arborū uel fundamētis domorū pulchritudo solet requiri: sic nec in sotularibus deberet requiri pulchritudo.

¶ *De superbia ornatus raptorum & usurariorum.*

NONO potest esse reprehēsibilis habitus uel ornatus, quia est de re iniustè acquisita: sicut accidit in uxoribus usurariorū uel raptorū quæ uestes pretiosas deferūt de lacrymis pauperum. Vestes tales sanguinolētæ sunt. Iere. 2. In alis tuis inuentus est sanguis animarū pauperum. Alæ sunt extremitates superborū palliorū. Alis istis uolatur in infernum, non in cælum. In alis istis inuenitur duplex sanguis, scilicet sanguis pauperū. Spolia enim pauperū ex quibus est uestis illa, iudicio scripturæ sunt sanguis pauperū, & uita eorum. Vnde Eccl. 34. Panis egētiū uita pauperū est. Qui defraudat illū, homo sanguinis est. Alius sanguis qui in alis istis inuenitur, est sanguis ipsius mulieris, quæ defert palliū quod emptū est de re iniustè acquisita. Mors enim sua latet ibi cū ad dānationē suā illud deferat. Cruētatio ista quæ est in uestibus diuitum figurata est per chlamydem coccineā, in qua illusus est Dominus. Illusione autem illa ostensus est status principū huius mūdi. ¶ Decimo potest esse reprehēsibilis ornatus uel habitus, propter amorē nimiū, quem habēt mulieres ad pulchritudinē. Tātus enim potest esse amor ille q̄ est mortale peccatū, & quasi idololatria, ut quādo amor ille amorē Dei superat. Hoc enim ab homine colitur, quod præ ceteris diligitur, sicut prius dictum est.

¶ *De quinque quæ debent cohibere mulieres ab amore pulchritudinis.*

QVINQVE autē sunt quæ debent cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis. ¶ Primū est uanitas ipsius pulchritudinis. De qua legitur Prouerbio ultimo: Fallax gratia, & uana est pulchritudo: mulier timēs Deū, ipsa laudabitur. Pulchritudo uana est, quia ad nihil ualet ei qui eā habet: potius uidetur ualere illis qui uidēt eā, & in ea uisa delectantur. Potest etiā dici uana, quia uadit in nihilū. propter quod flori cōparatur, Esaiæ 40. ubi sic legitur: Omnis caro fœnū, & omnis gloria eius tanquam flos agri. Licet flores sint magni decoris, tamē parū amātur, quia citò transit decor eorū. Sic parū amāda esset pulchritudo corporis, quia citò perditur: ad minus in morte quādo maximè necessaria esset cùm Deo debeat præsentari, & angelis eius, cùm ituri sunt ad curiā cælestis regis. ¶ Secundo deberet mulieres cohibere ab amore nimiæ pulchritudinis hoc, q̄ pulchritudo talis frequēter maledicta est. Vñ Iob 5. Vidi stultū firma

radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Vnde dicit gloss. super hoc uerbum, statim: Infirmus, cum inæqualitate rerũ uariatur: dum uidet prospera, laudat: cũ mutãtur, nihil esse iudicat: sed sanus cum gloria ipsam pœnã sequentẽ cõsiderat, & statim damnat. Malè fuerunt pulchræ illæ mulieres, quę propter pulchritudinem suam damnabũtur. ¶ Maledicta est talis pulchritudo mulieris. Multis re uera potius expedisset ꝙ fuissent leprosæ, uel naso, uel auribus mutilatę, quàm ꝙ essẽt pulchrę. ¶ Tertio deberet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis, turpitudo & immunditia quæ frequenter comitatur pulchritudinẽ corporis. Vnde dicitur Ezechielis 16. ad fatuã mulierẽ: Abominabilẽ fecisti decorẽ tuum. Hoc est unũ, de quo multum dolẽdum est, quòd pulchræ mulieres quæ plus deberent abhorrere immunditiam, amplius se inquinãt per peccatum. Propter hoc pulchritudinem fatuæ mulieris cõparat Salomon circulo aureo in naribus suis. Prouer. 11. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua. id est, pulchritudo mulieris fatuæ. Sus si circulum aureũ haberet in naribus, distraheret illũ per quodcũque uolutabrum luti: Similiter mulieres fatuæ pulchritudinem suã distrahunt per quodcunque uolutabrum luxuriæ: Sus non parcit ori, sicut nec pedi, quin illud in lutũ infigat. Sic nec mulier fatua parcit faciei suæ, imò illam præ cæteris mẽbris operit iniquitate & impietate sua. Vel aureus circulus potest intelligi mulier pulchra & fatua, quã diabolus trahit per omnem immunditiam, quia habet eã in potestate sua, sicut sus circulũ aureũ traheret per immunditiam, quẽ haberet in naribus suis. ¶ Quarto deberet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis hoc, ꝙ pulchritudo earum ualde nociua est. Est enim pulchritudo illa pulchritudo exurẽs, qualis est pulchritudo carbonis uiui. Et est etiam pulchritudo uulnerãs, qualis est pulchritudo splendẽtis gladii. Vnde Hierony. Gladius igneus est species mulieris. Et prouerbiorũ 5. legitur de fatua muliere, quòd nouissima illius amara sunt uelut absynthium, & acuta quasi gladius biceps. Sicut puer in gladio fulgenti primò solam aduertit pulchritudinẽ, & ideo gladium amplectitur, sed nouissimè sentit læsionẽ: Sic fatui homines in specie muliebri primò solam aduertunt pulchritudinem: sed postquam eam tetigerint per amorem, ex uulnere cordis perpendunt pulchritudinem illam esse gladium acutum. Biceps autem gladius potest dici pulchritudo illa: quia ipsam mulierem, in qua est, lædit per superbiam, & ipsos aspicientes per luxuriam. Vel

potest

potest dici gladius biceps, quia corpori & animæ occasio est mortis æternæ. Et uerè gladius igneus est pulchritudo mulieris. Multum enim potens ad exurendũ cor humanum. Vnde Barlaam rex quidã habuit filiũ, de quo dictũ est ei à medicis, ꝙ cæcus fieret, si infra decem annos solem uideret. Vnde rex ipsum fecit includi decem annis in spelunca. Quibus finitis fecit eũ egredi de spelunca. Et ostensa sunt ei aurum & argentum, & multa alia pretiosa & concupiscibilia. Et ad interrogationem eius nominata sunt singula. Cũ autem inquireret anxiè de mulieribus, quæ præsentes erant, quæ res essent, dixit ei quidam iocose, Eas esse dæmones qui seducunt homines. Et cum reductus ad regem requireretur ab eo quid magis ipse desideraret: Respondit, se super omnia quæ uiderat desiderare dęmones qui seducũt homines. Et miratus est rex ꝙ tam tyrannica res esset species mulieris. ¶ Quinto debet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis hoc ꝙ pulchritudo aduersatur bonitati. Nõ enim de facili habetur bonitas cum pulchritudine. Poëta: Lis est cũ forma magna pudicitiæ. Vnde cùm pulchritudo auferat bonitatem, quæ lõgè melior est quàm pulchritudo, ipsa non est multũ desiderãda, imò ualde timenda. In magno periculo est pulchritudo mulieris. Est enim quasi thesaurus in aperto, qui à multis cõcupiscitur. Vnde Greg. Deprædari desiderat, qui thesaurum publicè in uia portat. Fatuæ sunt quæ neglecta bonitate pulchritudinem quærunt. Similes sunt pueris qui pyra uel poma uermes habentia (quia pulchriora aliis sunt) præeligunt. Præcipuè autem fatuę sunt illæ, quæ naturaliter deformes sunt, & tamen laborant ad hoc quòd sint pulchræ, ad quod nullo modo pertingere possunt. Ad hoc autem ꝙ sint bonę, laborare nolunt, quod tamen melius & de facili obtinere possunt. Mulier quæ laborat amplius ad hoc ꝙ sit pulchra quàm bona, uidetur plus amare alterius utilitatem, quàm suam. Si enim pulchra fuerit, aliis pulchra erit. Pulchritudo enim eius alienos oculos pascit. Si autẽ bona fuerit, sibi bona erit. Prouer. 9. Si sapiens fueris, tibimetipsi eris.

¶ *Quantis, & quot personis noceat superbus habitus.*

VNDECIMO potest esse culpabilis ornatus mulieris: qa multis nocet. ¶ Primo nocet uiro suo quem interficit spiritualiter, dans ei occasionem, quòd usurarius sit uel raptor. ¶ Secũdo nocet illis quibus debuit restitui, ꝙ præcipuè uerum est in uxoribus usurariorum & raptorũ. ¶ Tertio nocet ipsi mulieri, Et hoc multis modis. ¶ Primo, quia ei materia est infirmitatis magnæ, scilicet superbiæ. ¶ Se-

cũdo, quia aufert sibi illud unde debuit redimere animam suam morti æternæ cõdẽnatã. ¶ Tertio, quia aufert ei tempus quod debuit expendere in seruitio Dei. Nec est paruũ damnũ, cùm tẽpus res pretiosissima sit. unde Bern. Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie uilius reputatur. ¶ Quarto, aufert ei orationes quas facit in ecclesia. Nõ enim exaudit Deus orationes, quas facit mulier ipsa superbè ornata, cùm ipsa filios Dei occidat ex alia parte ostensione incautæ suæ pulchritudinis. unde super illud 1. ad Tim. 2. Non in tortis crinibus &c. dicit Glos. Superbus habitus nõ impetrat. Nõ est paruum damnũ mulieri, quæ pauper est spiritualiter, si orationes, quas in ecclesia facit, amittat. Orationes enim sunt magna pars bonorũ quę ipsa facit: frequenter potius utile esset eis humiliter esse in domo, quàm superbè in ecclesia. Si aliqua mulier esset quæ in nulla solẽnitate iret ad ecclesiam, ipsa reputaretur hęretica. Quid ergo est de ea quæ facit quod deterius est? Quomodo talis mulier remissionem peccatorum suorũ consequetur, quæ in ecclesia Deum offendit, ubi eũ placare debuit? ¶ Quinto, nocet ei superbus habitus, quia bonam famam aufert ei. unde super illud 1. ad Tim. 2. Non in tortis crinibus, &c. dicit glo. Superbus habitus nõ recta facit de se credi. ¶ Sexto, nocet ei, quia facit eam solicitari sicut equus. Ex quo enim equus habet signũ uenalitatis in fronte, nõ quæritur utrũ sit uenalis, sed pro constanti habetur, & de pretio quæritur. Sic mulier habens ornatũ meretricium, solicitatur, & solicitata, nisi ualde fortis sit, facilè labitur: quia casta est quã nemo rogauit, ut ait poëta. ¶ Quarto nocet superbus ornatus aliis mulieribus, quia ministrat eis exemplũ superbiæ. Dat etiã eis occasionem inuidiæ & discordiæ ad uiros earũ, & quãdoq; occasionẽ adulterii: quia quando nõ possunt habere similes ornatus à uiris suis, rixantur cum eis, & quandoq; eos habere uolunt ab aliis uiris, & sic adulteriũ committũt. ¶ Quinto nocet maritis aliarũ mulierum. Reddit enim eis uxores eorum molestas, & quandoque aufert eas illis. ¶ Sexto nocet domino, cuius templum exurit. Tẽplum Dei est unusquisq; fidelis. Plus diligit Deus unum templũ spirituale, quàm omnia templa materialia mundi: unde magna Dei offensio est, incẽdere huiusmodi tẽpla. Septimo nocet sanctis: quia festa eorũ non obseruant mulieres quæ sic se ornãt, quia tunc magis peccãt quàm in aliis diebus, cũ magis superbè se habeant. Tũc etiã quãdoq; uiolãt festa, præparando ornatus suos. ¶ Octauo, nocet angelis, qa filios Dei in eorum positos custodia occidunt. Ideo dicitur 1. ad

Cor

Corint.11. Quòd mulier debet habere uelamẽ super caput suũ propter angelos: ne scilicet offendat angelos, occidendo homines, quos ipsi custodiũt. Et ut breuiter dicam, Deo & angelis eius non timent contumeliam facere etiam in ecclesia, quando corpus Christi pręsens est, & angeli assunt, & populus ibi est congregatus, scilicet quãdo missa celebratur. Quòd angeli ibi assint, patet ex uerbis Gregorii sic dicentis: Quis fidelium dubium habere possit in ipsa immolationis hora, ad uocem sacerdotis cælos aperiri, atque in illo Christi mysterio choros angelorum adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi? Et super illud 1. ad Cor. 11. Vbi dicit Apostolus, ꝙ mulier debet habere uelamen super caput: dicit glossa: Angelici spiritus nobis adesse credendi sunt, maximè cum diuinis obsequiis mancipemur: id est, cum ecclesiam ingressi lectionibus sacris aurem accommodamus, uel psalmodiæ operam damus, uel orationi incumbimus, uel missarũ solẽnia celebramus. ¶ Ideo monet Apostolus uelamen habere propter angelos. Nec dubitari debet ubi Dominici corporis & sanguinis mysteria gerũtur, supernorũ ciuiũ cõuentus adesse, qui monumentũ, quo uenerabile corpus positum fuerat, & unde resurgendo abscesserat, tam sedulis excubiis seruabant.

¶ Quòd habitus mulierum se ornantiũ est culpabilis propter intentionem multiplicẽ.

VLTIMO potest esse culpabilis ornatus propter intentionẽ. Multiplex potest esse intentio mulierum ornantium se. Quædã enim ornant se ut concupiscantur ab aliis, quàm à uiris suis: quod constat esse mortale peccatum, licet nõ habeant uoluntatẽ consentiendi illis qui eas concupiscunt: quia secũdum Augustinum, non solũ appetere, sed etiam appeti uelle, criminosum est. Aliæ uerò ornant se ex superbia, ut pulchriores sint aliis, uel saltem non excedãtur ab aliis, uel ex amore uanæ gloriæ & laudis, ut dicatur ꝙ ipsæ sint pulchræ. Istæ uidentur multum impiæ esse, nõ curantes de morte fratrum suorũ, dum solũ habeant uentũ uanitatis ut pulchræ reputentur. Non uidetur quod tales mulieres charitatem habeant: quia uerba uanæ laudis chariora habent, quàm fratres suos, aliæ uerò ideo se ornant, ut uiris suis placeant, ut sic contineant ab aliis mulieribus. Sed de talibus accidit, quòd sic quandoque occidunt eos spiritualiter, dum dant eis occasionẽ quòd nimis ament eas: quia nimius amator uxoris propriæ, adulter est, sicut dicit Ambr. Ex quo amor iste nõ sit citra Deũ, iam indicatur peccatũ mortale. ¶ Præterea si ornatu suo uelut quodam rete uult capere uirum

suum, ne capiatur ab aliis mulieribus, quare illud rete expandit, ubi non est uir eius? Multæ enim potius ornant se quando prodeunt in publicum, quàm quãdo sunt cum uiris suis in domo. Tales similes sunt illis qui dicunt se uelle capere aues syluestres, & capiunt domesticas. ¶Preterea sicut mulier cauet ne perdat uirum suum, sic uir debet cauere uxorem suam. Vnde debet cauere ne ipsa immoderatè ornata sicut murilegus syluestris efficiatur & fugiat. Sicut enim murilegus syluestris fugit quando habet pulchram pellẽ, & quandoq; hac de causa amittitur. Aliquis enim propter pulchram pellem uellet eũ habere. Sic mulier ornata libentius uadit ad spectacula, ut ab aliquo concupiscatur, & à uiro quandoque amittitur. Potius deberet uelle uir eam habere minus pulchram, quàm aliis pulchriorem. Item si non placet uiro ꝙ uultures, id est luxuriosi, sequantur uxorem suã, quare uult eam esse absque pelle conuersationis honestæ? Item cum non uult uxorem suam meretricem esse, quare uult eam similem meretrici esse & in habitu meretricio? De hoc habitu legitur Prouerbio. 7. Ecce occurrit ei mulier in ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas. Et cum ex hoc uerbo constet aliquem ornatum meretriciũ esse, non uideo quid sit meretricius habitus, nisi croceus sit, & similia. Ezechi. 16. Habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es. Ad omne caput uiæ ædificasti signum prostitutionis tuæ. Solent caupones in domibus suis ex diuersis partibus circulos ponere, quando diuersę uiæ sunt circa domum, ut transeuntes per quancunque uiam sciant ibi uinum esse uenale. Sic fatuæ mulieres signa uenalitatis ponunt in capite, in pedibus, & in brachiis, & tamen se dicunt esse castas, castitatem amare, uolentes quòd magis credatur uni testi assueto mẽdaciis, quàm multis testibus ueris qui mentiri non nouerunt. Testis assuetus mẽdaciis, lingua est earum. Testes ueri sunt cætera membra quæ impudicitiam ostendunt. Hieronymus: Aut loquendum nobis est ut uestiti sumus, aut uestiendum ut loquimur. Quod autem pollicemur & aliud ostẽdimus, lingua personat castitatem, & totum corpus profert impudicitiam. Deberet esse mulier uiro suo adiutorium salutis. Genesis 2. Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Similiter & uir debet uxorem iuuare, ut saluari posit. Et cum mulieres, ut sæpius pronæ sint ad nimium amorem pulchritudinis, & gloriam ornatus, uir debet iuuare in hac parte & cohibere eam ab ornatu inhonesto: Pronitas ista mulierum ad gloriam

riam ornatus insinuatur Matthæi 25. De decem uirginibus, quarum quinque quæ laudem quæsierunt, cælestem ianuam clausam inuenerunt. Similiter cum uiri proni sint ad nimium amorem diuitiarum, quia habēt prouidere familiis suis, uxores debent iuuare eos & prohibere à cupiditatibus suis, & dicere eis se contentas esse paruo uictu & humili uestitu, si ipsi cessauerint ab usuris & aliis generibus cupiditatum. Sed heu hodie remedium uersum est in uenenum. Vxores enim impellunt uiros ad infernum, dando eis occasionem male acquirēdi, dum superfluas expensas ab eis requirunt. Viri etiam impellunt uxores ad infernum, dum eas consentire faciunt usuris suis, & dum non permittunt eas facere bonum quod ipsæ possent. Vnde hodie quantum ad personas multas, societas coniugalis est quasi complexus spinarum, quæ simul in ignem mittentur, quia non possunt separari. Est etiam uelut complexus aliquorum simul se inuicem submergentium.

¶ De *mulieribus se ostentantibus.*

MVLIERES pulchritudinem suam per uicos in ecclesia ostendentes, sunt incendiariæ sacrorum locorum, scilicet uirorū: quilibet enim fidelis est templum opere Spiritus sancti in baptismo dedicatum: sicut dicit glossa super illud 1. ad Corin. 3. Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Ipsæ etiam sunt homicidæ fratrum suorum & filiorū Dei. Sunt etiam uenatrices diaboli in filios Dei ad mortem. Diabolus etiam utitur eis tanquam esca ad capiendos uiros, sicut cum cattis & aliis uilibus animalibus excoriatis uultures solent capi. Vtitur etiam eis tanquam laqueis. unde Ecclesia. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quę laqueus uenatorum est. unde legitur quòd beatus Bernardus cum quædam soror eius uenisset cum superbo habitu ad abbatiā, in qua ipse erat, noluit exire ad eam asserens eā esse rete diaboli. Quæ confusa & compūcta mandauit ei ut nō despiceret animam eius, etsi carnem despiciebat, parata tamen erat in omnibus facere uoluntatem eius. Quo audito uir sanctus gaudens uenit ad eam præcipiens ei ut illum superbū habitum de cætero non portaret. Quæ illi acquiescens ita mutata est, ut homines eius mutationem mirarentur. Vtitur etiam diabolus eis tanquam gladio ad occidēdum filios Dei. Etiam si dicat aliqua se nō habere malam intentionem: Respondeo, quòd neque gladius malam intentionem habet, quando ab illo aliquis occiditur, sed utens illo habet ibi malam intentionem. Sic diabolus qui utitur his mulieribus ornatis tāquam gladio, ibi malam habet intentio-

nem. Et licet etiam nullus haberet malam intentionem, nihilominus tamen mortuus esset qui occisus esset: & secũdum leges, qui occasionem damni dat, damnum dedisse uidetur. Dicitur etiã Exo. 21. Si quis aperuerit cisternã, & foderit, & nõ operuerit eam, cecideritq; bos uel asinus in eam, reddet dominus cisternæ pretiũ iumentorũ. Cisterna quæ habet aquã ad remediũ sitis, incautis tamen potest esse occasio mortis uel præcipitii. Sic uxor etiã alicuius, quæ uiro suo est remediũ fornicationis, aliis potest esse occasio mortis. Sic etiã uocat Salomon uxorẽ, Prouerb. 5. ubi sic legitur: Bibe aquam de cisterna tua, id est, de propria uxore. Hæc cisterna aperitur, quando mulier nimiũ ornatur. In eam uerò non coopertã bos uel asinus cadit, quando ostensione pulchritudinis, quam mulier incautè ostendit, aliquis perit. In hoc casu anima pereuntis de manu mulieris requiritur. Si quis incautè deferẽdo ignem domum aliquam incẽdat, nónne tenebitur ad emẽdam? Quomodo ergo innocẽs erit, quæ pulchritudinẽ suã incautè ostendendo, domos spirituales exurit? Quædam etiam ideo se ornant, quia erubescunt non deferre ornatus, quos deferre consueuerunt, uel quos aliæ mulieres deferunt: uel quia timent ab hominibus derideri, si ornatus tales dimiserint.

De bona erubescentia & eius commẽdatione. Et quòd peccatum sit ualde erubescibile.

CAP. XV.

ET quia uerecũdia hæc multũ nocet ecclesiæ Dei, ideo tractabimus hic de uerecundia. Et quia quædam uerecũdia bona est, & quędam mala est, iuxta illud Ecclesiast. 4. Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam. ¶ Primo de bona erubescentia dicemus. ¶ Secundo de mala. ¶ Tertio tangemus de irridentibus eos, qui bene faciunt. ¶ Notandum ergo, quòd erubescentia bona est quoddam frænũ, quo aliquis regitur in uiam paradisi. Dum aliquis habet frænum istud, sperari potest de eius correctione. Vnde Sapiens: Erubescentia salua res est. Ad cõmendationem huius erubescentiæ facit illud Ecclesi. 22. Ante grandinem præibit coruscatio, & ante uerecundiam præibit gratia. Præcipuè uerecundia placet in mulieribus. Ecclesiast. 7. Gratia uerecundiæ mulieris sensatæ super aurum. Verecundia etiam specialiter placet Deo in pœnitentibus. unde Bernardus: Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum placet erubescentia pœnitentis. De non habente erubescentiam legitur Ieremiæ 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. & Esa. 3. dicitur de non habentibus erube

be

bescentiam istam: Peccatum suum quasi Sodoma predicauerunt, nec absconderunt. Legitur etiam Iere. 6. Confusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusione nõ sunt confusi, & erubescere nescierũt. Verè erubescere nescit, qui de peccato nõ erubescit. Peccatũ enim ualde erubescibile est. ¶ Magis erubescibile est peccatũ, quàm nuditas totius corporis: qđ patet, quia peccatũ nuditatem fecit erubescibilem. Parẽtes enim nostri, non erubescebant ante peccatum, licet essent nudi. Vnde cũ illud, propter qđ aliquid est tale, magis erit tale: magis erubescibile uidetur esse peccatũ, quàm nuditas. Præterea quũ erubescentia sit fuga rei indecentis, peccatũ autem indecentius sit quàm aliquid aliud, qđ fit in mundo, cũ sit opus diaboli, & ipso amoto omnia decẽtia essent, constat magis erubescibile esse, imò comparatiõe ipsius alia non sunt erubescibilia. unde dicit Greg. de Maria Magdalena, Quia semetipsam grauiter erubescebat intus, nihil esse credidit, qđ uerecundaretur foris. ¶ Præterea, peccatũ est immunditia, & comparatione ipsius immunditia corporalis nõ reputatur immũditia. Matth. 15. Quæ procedũt de ore, de corde exeũt, & ea coinquinant hominem. Et quibusdam interpositis subditur: Nõ lotis manibus mãducare, non coinquinant hominem. Est etiam peccatum abominatio magna. unde Psalmi. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. Vnde patet peccatum ualde erubescibile esse. Multis autem aliis modis ostendi potest, ꝙ peccatũ sit ualde erubescibile. Et quia hominem proditorem reddit apud Deũ, & quia facit eũ ualde uilem: facit etiam inferiorem brutis animalibus, quæ tantum unam mortem soluunt: sed peccator debitor est duplicis mortis, & quia peccatũ finis est, quo quis in inferno suspendatur: non habet diabolus unde hominem suspendat, nisi ipsemet funem istũ ei attulerit. Est etiam peccatũ illud cũ quo fustigabitur homo in die iudicii corã toto mũdo. Thrẽ. 1. Vigilauit iugum iniquitatũ mearum: in manu eius conuolutæ sunt, & impositæ collo meo.

¶ *De XVI. erubescibilibus.*

ILLA de quibus erubescendum est, enumerãtur nobis Ecclesi. 41. Erubescite à patre & à matre de fornicatione &c. ¶ Et sunt XVI. quæ ibi tangũtur, de quibus multũ erubescere debemus. ¶ Et ponitur primo fornicatio, quæ quadruplici ratione ualde erubescibilis est, quia tam uilium membrorũ, & quia anima & corpus in ea maculantur, & quia mulier ibi uenditur, dat animam suam quandoque pro duobus denariis diabolo, & corpus leccatori: nõ faceret tale forum de sotularibus suis. ¶ No-

tabiliter etiam dicit, Erubescite à patre & matre. Pater est Deus, & Ecclesia est mater, de quibus debet multum erubescere fornicans. Potest multũ erubescere filia diuitis dum fornicatur, quia pater suus poterat eam honorificè maritare. Nónne erubescere debet filia Dei de tãto patre, si fornicetur, cũ ipse possit eam optimè maritare? A præsidente & à potente demum erubescere debet homo de mendacio: quia potior est fur, quàm assiduitas uiri mendacis, ut legitur Ecc.20. & quia mentiens non seruat fidem, licet uelit sibi fidem adhiberi, & fallit eũ qui confidit in eo: erubescẽdum est enim propter Deum præsidentem: id est, præsentem, & potentem uindictam sumere de mentiente. & potest illud intelligi specialiter de mendacio promissionis in baptismate factę. ¶ Tertio erubescẽdum est de delicto: id est, de negligentia & pigritia. Sen. Turpissima iactura est, quæ per negligentiam fit. Ecc.22. In lapide luteo lapidabitur piger. A principe autem ideo erubescendum est de delicto, quia multũ displicet ei pigritia serui, sicut uelocitas multũ placet. & Prou. 22. Vidisti uirum uelocẽ in opere suo, coram rege stabit. Pręcipuè tamen à summo principe erubescendum est de delicto, & ab illo iudice cui cuncta aperta sunt. Et cuncta quæ fiunt adducet in iudicium, & de quolibet momento temporis negligenter expenso exiget rationem. ¶ Quarto erubescendum est de iniquitate à synagoga & plebe. Et primo de hoc, ꝙ homo sibi iniquè appropriat, quod debet esse commune: ut faciunt usurarii, qui tempus omnibus cõmune sibi appropriant, quod dominus uoluit ab omnibus æqualiter possideri. Et mali dispensatores qui sibi retinent, qđ pauperibus debẽt diuidere, quibus dicitur Luc.16. Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, id est, de pecunia iniquè uel inæqualiter detenta. ¶ Quinto erubescẽdum est à socio & amico, de iniustitia: id est, hoc qđ iniustè agit erga socium & amicum. Hoc ualde iniquũ est. Prouer.3. Ne moliaris amico tuo malũ, cum in te habeat fiduciã. ¶ Sexto erubescendum est de furto. Tob.2. Non licet nobis aliquid edere de furto, aut contingere. Et præcipuè erubescendũ est, si quis furtũ fecerit, uel sustinuerit fieri in loco in quo ipse habitat. ¶ Septimo, erubescendũ est, de ueritate Dei & testimonio: id est, de ueritate quam Deus docuit, & tot testimoniis confirmauit, si aliquis illi fidem non adhibuit. ¶ Octauo erubescẽdum est de discubitu in panibus, si quis se inhoneste habuerit, uel si ei, ad cuius mẽsam comedit, fidem postea non seruauerit. Sicut faciunt illi, qui postquã ad mensam domini sederunt, uel

spirit

ſpiritualiter uel temporaliter, non timent ei contumeliam inferre. ¶ Nono, erubeſcendũ eſt, ab obfuſcatione dati & accepti. Datum obfuſcat, qui cũ triſtitia dat. Eccl. 35. In omni dato hilarẽ fac uultũ. Vel qui dat cũ dilatione: Prou. 3. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere, Cras enim tibi dabo: cũ ſtatim poſsis dare. Datum etiam obfuſcat, qui illud extollit. Potius enim debet qui dat donũ diminuere, quàm extollere. unde Gene. 33. dixit Iacob ad Eſau, Si inueni gratiã in oculis tuis, accipe munuſculum de manu mea. Acceptũ etiã obfuſcat qui de beneficio eſt ingratus, uel ipſum attenuando uel obliuioni tradendo. Senec. Lex beneficii eſt, ꝙ alter obliuiſci debet dati, alter debet memor eſſe accepti. Cato: Exiguũ munus cũ det tibi pauper amicus, Accipito placidè plenè & laudare memento. ¶ Decimo, erubeſcendum eſt, à ſalutãtibus de ſilentio. Quod in duobus caſibus præcipuè intelligendũ eſt, ſcilicet quando aliquis nõ uult reddere ſalutem alicui cauſa ſuperbiæ, uel cauſa odii. Sapiens: Saluta libenter. Eccl. 22. Amicũ ſalutare non confundaris, & à facie illius non te abſcondas. Nec obſtat illud Luc. 10. Neminẽ per uiã ſalutaueritis. Et illud 4. Reg. 4. quod dixit Eliſeus ad Giezi: Si occurrerit tibi homo, non ſalutes eum: & ſi ſalutauerit te, ne reſpondeas ei. Per hoc enim prohibetur prolixitas uel curioſitas ſalutationis. Quod autem bonum ſit ſalutare, patet per illud Mat. 10. Intrantes autem domum, ſalutate eã. ¶ Vndecimo, erubeſcendũ eſt à reſpectu mulieris fornicariæ. Quia ſecundũ Aug. Impudicus oculus impudici cordis eſt nũtius. ¶ Duodecimo, erubeſcendum eſt ab auerſione uultus cognati: quia ſicut legitur 1. ad Tim. 5. Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Nec ſolum erubeſcendũ eſt ab auerſione uultus cognati, ſed etiam proximi, præcipuè pauperis. Vnde Tobię 4. Noli auertere faciẽ tuam ab ullo paupere. Ita enim fiet ut nec à te auertatur facies domini. Vnde ſequitur in uerbo propoſito. Eccl. 4. Ne auertas faciẽ à proximo tuo. ¶ Tertiodecimo, erubeſcendũ eſt, ab auferendo partẽ, & non reſtituendo. Sicut enim ualde honorabile eſt dare, ſic erubeſcibile ualde eſt auferre, & præcipuè fratri ſuo fideli: ſcilicet partem quam pater cæleſtis dedit ei de rebus huius mundi. Specialiter autem non reſtituere ablata, uidetur eſſe erubeſcibile uſurariis & raptoribus, qui cum ſint iam condemnati ſuſpendio inferni pro male acquiſitis, potius nolũt retinere & ſuſpendi, quàm reddere & liberari. In quo ſunt peiores latronibus, qui omnia libenter reſtituerent, ſi ſcirent ſe per

hoc posse liberari. ¶ Quartodecimo à respectu mulieris alieni uiri. Periculosus est enim ualde respectus talis. Ipse respectus fuit occasio Dauid adulterii, & homicidii, ut dicitur 2. Reg. 11. Nec solũ à respectu isto erubescendum est, sed etiã à quacunq; familiaritate, uel ad ipsam uel ad ancillã eius, unde posit oriri mala suspicio. Vnde sequitur: Ne scruteris ancillam eius, & ne steteris ad lectum eius. ¶ Quintodecimo, erubescẽdum est ab amicis de sermonibus improperii. Et si amicus debet arguere amicum, tamen absq; improperio. Tullius in tractatu de Amicitia: Monere & moneri est officium ueræ amicitiæ, ita tamẽ, ꝙ adulatione careat admonitio, & contumelia careat obiurgatio. ¶ Sextodecimo, erubescendum est ab improperatione dati. Imitari debet illũ qui dat omnibus affluenter, & non improperat, ut legitur Iacob. 1. ¶ De fatuo uerò legitur Ecc. 20. Exigua dabit, & multum improperabit. Qui enim non erubescit male agere, est sicut equus absq; fræno, qui de facili regi nõ potest. ¶ Duo solebant homines cohibere à malo, scilicet timor Dei, & pudor mundi. Sed timor Dei multos iam parũ cohibet à malo. Benignitate enim Dei & misericordia abutuntur homines male agentes, quia Deus benignè eos ad pœnitentiam expectat. Eccl. 8. Quia non profertur cito contra malos sentẽtia, absque timore ullo filii hominum perpetrant mala. Non attendentes, ꝙ misericordia ista superexaltat iudicium: iuxta uerbum Iac. 2. Quia quanto misericordius hic parcit, tanto iustitia in futuro durius ferit, ut dicit Hierony. Quanto amplius malleus eleuatur, tãto postea durius percutit: & quanto arcus plus curuatur, tanto uehemẽtius sagittam emittit. Similiter se habet iustitia Dei. Aug. Lento gradu diuina procedit seueritas, sed tarditatem compensat grauitas. Pudor etiam iam potius impellit homines ad malum, quàm cohibeat à malo: quia qui solebãt erubescere male agere, iam erubescunt bene facere.

De mala erubescentia, & eius detestatione. CAP. XVI.

DE erubescentia mala, hoc modo dicemus. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationem erubescentiæ malæ. Secũdo ponemus remedia quibus uti possumus cõtra eam. ¶ Primo, ualere potest ad detestationem eius, si ostendatur quanta sit timiditas eorum, & ignorantia qui propter erubescentiam non audent benefacere. Ipsi sunt sicut equi umbram timentes. Vera mala non sunt præsentis uitæ, sed futuræ. Præsentia enim mala sunt sicut umbra futurorũ. Vnde qui erubescentiam præsentẽ timent, & non futurã, ipsi timẽt umbram, non

non ueritatem. Trepidauerunt, ait Dauid, timore, ubi non erat timor. Ipsi etiam sunt sicut paruuli qui terrentur latratu catulorũ, qui mordere non possunt. Senec. Authoritatem habemus senum & uitia puerorum. Non puerorum tantum, sed etiam infantium. Illi leuia formidant, hi falsa, nos utraque. Leuia formidãt, qui uerba irrisorum formidant. Falsa formidãt, qui reputãt dedecus quod in ueritate est honor. Mũdus iste est uelut catulus latrans irrisionibus contra eos qui bene agũt: sed mordere nescit, quia non eos percutit, & cum satis latrauerit, tacebit. O quàm strenui milites sunt, qui propter latratũ relinquũt domũ suam: sed bene relinquerẽt eã, si uiderent milites armatos insequẽtes se. Si aliquis de militibus regis Frãciæ ipso petẽte debitũ seruitiũ ab eo, diceret se nõ audere ei seruire: quia homines inde loquerẽtur; friuola & ridiculosa reputaretur eius excusatio. Sic friuola est excusatio illorũ, qui ꝓpter uerba hominũ dimittũt seruire Deo. Ipsi etiam sunt timidi ut lepores. Vtinã tamẽ essent leporibus in aliis similes. Lepusculus plebs inualida collocat in petra cubile suũ, ut legitur Prou. 30. Labia habet in motu, aures lõgas, pedes ueloces. Timor enim addit alas pedibus. Sic facere debet qui debilẽ se nouit. In petra cubile collocat, qui in petra Christo fiduciã habet. Labia habet in motu, qui sæpe orat. Longas habet aures, qui iuxta uerbũ Iacob. 1. uelox est ad audiendũ, & tardus ad loquẽdũ, ad respõdẽdũ scilicet opprobriis quę sibi dicũtur. Pedes ueloces habet, quẽ timor Dei occupat. Quia qui timet Deum, nihil negligit: ut legitur Eccle. 7. Causa huius timoris est duplex. ¶ Prima est amor placẽdi mũdo. Sene. Desines timere, si desperare desieris. Cõtra tales qui uolũt placere mũdo, dicitur Iac. 4. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Deo. Quicunque ergo uoluerit amicus huius seculi esse, inimicus cõstituitur Dei. Psal. Confusi sunt qui hominibus placẽt, quoniã Deus spernit eos. Et Aposto. ad Gal. 1. Si hominibus placerẽ, Christi seruus nõ essem. ¶ Secũda causa põt esse hæc, ꝙ Deus forsitan recesserit ab eis. Vix eñ posset esse tãta timiditas in eo, cũ quo esset Deus. Psal. Si ambulauero in medio umbrę mortis, nõ timebo mala, quoniã tu mecũ es. Quòd aũt aliquis timidus fiat, postquã Dominus recesserit ab eo, patet ex eo, ꝙ Cain caput tremulũ habuit, & adeò timidus fuit, ut Domino diceret: Omnis qui inuenerit mẽ, occidet me. Gen. 4. Ad idẽ facit illud Leuit. 26. Si spreueritis leges meas, & iudicia mea cõtẽpseritis, ut nõ faciatis ea quę à me cõstituta sunt, & ad irritũ ꝓducatis pactũ meũ, ego quoq; hęc faciã uobis,

uobis, Corruetis coram hostibus uestris, & subiiciemini his qui oderunt uos. fugietis nemine persequēte. Tanta timiditas est erubescentium, ꝙ ex hoc, ꝙ sunt coram hostibus suis corruunt. Non enim possunt sustinere aspectum irridētium. Imò sicut fluit cera à facie ignis, & nix à facie solis, sic corda erubescētium defluunt à facie irridentiū. Ipsi etiam subditi sunt hostibus suis. Cùm enim irrisores sint hostes eorum, ipsi facere non auderent, qđ eis displiceat: qđ tamen deberent libentius facere, quàm quod eis placeret. Erubescentes etiam fugiunt nemine persequente. Irrisor enim non persequitur, sed obsequitur. Ministrat enim materiā, unde corona æterna fabricetur. Irrisiones enim sunt uelut aurū & argentum, & lapides pretiosi, ex quibus fit corona paradisi. Prouerbi. 33. Fugit impius nemine persequente. Mala pœnæ quidā succursus sunt à Deo missi cōtra mala culpæ. Mira fatuitas, ꝙ homines fugiūt mala pœnæ, & sequūtur mala culpæ. Succursum à Deo missum timent & fugiūt, & mortē suam sequūtur, scilicet peccatum. Eccl. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatū. Et subditur: Dentes leonis dentes eius, interficiētes animus hominum. Itē de timore eorū quos deseruit dominus, dicitur Leuit. 26. Terrebit eos sonitus folii uolātis, & ita fugiēt quasi gladium. Cadent nullo persequente, & corruent singuli super fratres suos. Foliū uolans est uerbū irrisionis, qđ terret homines erubescētes. Foliū illud plus timēt, quàm Dei gladium, qui paratus est interficere eós. Deute. 33. *Si* acuero ut fulgur gladiū meū, & arripuerit iudiciū manus mea, reddam ultionē hostibus meis. Et Iob 19. Fugite à facie gladii, qa ultor iniquitatis est gladius. Exo. 15. Euaginabo gladiū meū, & interficiet eos manus mea. Dicunt erubescētes, quid dicerent de me si hoc facerē? tamen non attendunt, quid fiet de eis si hoc non fecerint. Plus dicta hominū timent, quàm facta Dei: & plus timēt uerba hominū, quàm gladium Dei euaginatū. Dicit erubescens: Nō possum pati ut hoc de me dicatur: nō erubescit confiteri tantā ignauiā de se, ꝙ tam facilè sibilis hominū deiiciatur, uerè de illis est, quibus dicit de Psal. Non sic impii, non sic, sed tanquā puluis quē proiicit, &c.

¶ *De triplici fatuitate erubescentium bene agere.*

SECVNDO potest ualere ad detestationem erubescentiæ malæ, si ostendatur quanta sit fatuitas eorum qui erubescunt bene agere: quæ fatuitas primo potest ostendi per hoc, quòd ipsi permittunt se uinci ab irrisoribus, quos tam facilè uincere posint, quia solum taciturnitate uincerētur irrisores. Esaiæ 30. In silentio & spe erit

fortitu

fortitudo tua. Si enim qui irridẽtur, taceret, & animũ haberẽt ad mercedẽ quã expectãt pro tolerãtia irrisorũ cõfusi essent irrisores. Sidonius: Garrulo nõ respõdere, cõuitiũ est. Sicut enim garrulus uincitur à nõ respõdẽte, atque cõtra ignẽ pugnãdum est aqua, cùm sit ei contraria: sic taciturnitate pugnãdũ est cõtra garrulitatẽ: Cogitare debet erubescẽs, quando irridetur, quòd plus potest audire duabus auribus, quàm irrisor loqui uno ore. Sapiens: Vnũ os à natura, & duas aures accepimus. Ac si diceret: Plus debemus audire, quàm loqui. Poëta: Quis labor est, inquã, quàm tacuisse minor? ¶ Secũdo, quia timẽt ab eis irrideri, qui irrisione sunt digni. Quãdo mali irrident bonos de bonis operibus quæ agũt, idem est ac si cæci irriderẽt uidentes de hoc quòd ipsi uidẽt, & claudi rectè incedẽtes. Ideo ipsa irrisio irridenda est. Sene. Aequo animo audiẽda sunt imperitorũ cõuicia. Cõtẽnẽdus est ipse cõtẽptus. Quis sanæ mẽtis nõ cõtẽnat claudicãtẽ, si uideat se irrideri ab ipso, eò quòd rectè incedat? Et quis talem nõ iudicet fatuũ, si ideo claudicãti uelit assimilari, quòd ab eo deridetur? Deridendi sunt ergo derisores, nõ imitãdi. Quidã senex in Vitis patrũ ait: Aut fuge homines, aut irrideas mũdum, aut quæ in mũdo sunt. Stultũ teipsum facito in pluribus. Si dicat aliquis quòd derisio malorũ præualebit, quia plures sunt: Respõdeo, quia Deus & sancti sui iuuabũt bonos, irridendo malos. Psalm. Qui habitat in cælis, irridebit eos. Et iterũ: Videbũt iusti, & timebũt, & super eũ ridebunt, &c. Nõ est uituperium Solis ꝙ noctua non appretiat uel aspiciat eũ: nec uituperiũ auri & argẽti, quòd iumẽta non appretiãt ea. Iumẽta enim nesciunt æstimare nisi fœnũ & similia. Et porci nisi furfur, & similia. Sic nõ est uituperiũ bonorũ, si à malis deridẽtur. Mali enim sunt uelut noctuæ. unde Boëtius de eis dicit: Hi sunt similes auibus, quarum oculos nox illuminat, & lux cæcat. Nõ est curãdũ de uituperio eorũ, qui dicũt malũ bonũ, & bonũ malũ. Esa. 5. Vę qui dicitis malũ bonum, & bonũ malũ &c. Ipsi etiã sunt sicut iumenta, qui uiros sanctos, qui sunt uelut aurũ & argẽtũ, & lapides pretiosi, despiciũt. Vnde Prou. 14. Ambulãs recto itinere, & timẽs Deũ, despicitur ab eo qui infami graditur uia. Et 29. Abominantur impii eos qui in recta uia sunt. Aristippus, cùm quidã ei diceret, Homines te cõtẽnũt, inquit, Et illos asini. Sed nec illi asinos, nec illos ego curo. Vituperiũ talium laus est, & laus uituperiũ. De primo dicit Sene. Malis displicere, laudari est. Nõ põt sentẽtia ullã authoritatẽ habere, ubi qui dãnatus est, dãnat. De secundo etiã dicit Sene: Tã turpe sit tibi laudari

dari à turpibus, quàm si lauderis ob turpia. ¶ Tertio potest ostē di fatuitas erubescētiū per hoc, quòd ipsi erubescūt de hoc, unde gloriari deberent, dū erubescūt bene agere, eò quòd cōsueuerunt male agere, uel quia uidēt alios male agere. Hoc enim ualde gloriosum est, quū aliqs bene agit inter male agētes: uel uitare illum, qui male agere cōsueuit. Tales sunt similes illi qui erubesceret de hoc ꝙ de naufragio euasisset, uel de hoc ꝙ nō fecisset sicut facere solitus esset, uel de hoc ꝙ sanus esset aliis existētibus leprosis, uel mundus aliis inquinatis. Tales derisiōes nō solū nō sunt timēdæ, sed etiā appetēdę. Sen. Nondū felix es, si nōdū turba deridet te. Et Dominus Matt. 5. Beati eritis cū maledixerint uobis homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malū aduersum uos mētientes, propter me. Quādo quis uituperatur uel laudatur, primo debet attēdere quis est qui eū laudat uel uituperat, & tūc placeat ei laus, uel displiceat uituperiū. Sen. Non quàm multis, sed quibus placeas cogitato.

¶ *Quòd erubescentes de bono, se male habeant ad Deum.*

TERTIO ualere potest ad detestationem erubescentiæ, si ostēdatur quàm male & iniquè se habeant erubescētes ad Deū, & ad ea quę Dei sunt. ¶ Ad Deū male se habent tripliciter, & inquātū Dominus est, & inquantū Pater est, & inquantum sponsus animæ est. ¶ Inquantum Dominus est, dum ipse erubescit Dominum confiteri: diabolum autem non erubescit confiteri dominū, seruitiū diaboli manifeste faciēdo. Nulla enim certior Domini confessio, quàm seruitii redditio. Si autem Deū dominum habet, non tamē ut primum uel maiorem, sed ut secūdum. Solum enim seruitiū uult ei reddere in quo mundus prębet assensum, non attendens ꝙ Deus rex est, & regaliter & libere uult dominari. Erubescentes adeò negauerunt Christū, quòd nec etiam leui signo uolunt uideri eius discipuli. Erubescētes. signa diaboli libere portāt, uexillum uerò Christi non uolunt portare nisi occultè, non attendentes illud Ierem. 4. Leuate signum in Sion, & confortamini. & eiusdem 6. Leuate *uexillum*, &c. ¶ Inquantum Pater se male habet erubescēs ad Deum, dum eū negat. Vix aliquis negat patrem suum, licet pauperē. Quātam ergo contumeliam facit tāto patri qui eum negat? Merito ipse negabitur ab eo. unde Mat. 10. Qui autē me negauerit corā hominibus, & negabo eum, &c. Ita accidit fatuo erubescenti, sicut accidit cuidam scholari, qui cum esset indutus pretiosis uestibus, & à sociis suis honoratus, cùm uisitasset eū pater suus in humili habitu, timens ne socii contemnerent eum, si scirent eum

eum habere talem patrẽ, rogauit patrem ut nullo modo se indicaret eis: & simulãs ipsum esse unum de seruientibus patris sui, fecit eum comedere cũ gartiõe domus. Quod pater patiẽter sustinuit. Sed cum finito prãdio scholaris duxisset eũ in cameram suam secretò, & quæsisset ab eo quid ei attulisset, ostẽdit ei pater denarios quos attulerat, asserens, quòd nec ullum de illis haberet. Tu negasti me fili, ait pater, & ego nego te: de cætero non comedes uel bibes de eo quod tibi mittam. ¶ Erubescens etiam male se habet ad Deum, inquantum Deus sponsus est animę, dũ de tanto sponso erubescit. O anima, nõ est ita ignobilis iste spõsus, ut de eius ignobilitate erubescas. De nobilitate eius legitur Prouerbio. ulti. Nobilis in portis uir eius, quãdo sederit cum senatoribus terrę. Non est etiã ita deformis, quòd anima eius deformitatẽ debeat erubescere. Psal. Speciosus forma præ filiis hominũ, & candor est lucis æternæ: ut legitur Sapiẽt. 7. Splẽdor gloriæ. & ad Hebr. 1. Legitimus etiã spõsus est, non adulter, ut de eo debeat anima erubescere. Sed mira insania, legitimũ spõsum cõfiteri dedecus creditur, adulterũ uerò mundũ scilicet: absque uerecũdia cõfitẽtur, scilicet quãdo dicũt quòd ideo se ornãt ut mũdo placeant. unde Ierem. 3. Sed quomodo si contemnat mulier amatorẽ suũ, sic cõtẽpsit me domus Israël, dicit Dominus. Hũc spõsum nõ erubescebat illa quę dicebat: Ipsi sum desponsata cui angeli seruiũt, cuius pulchritudinẽ sol & luna mirãtur. O anima, sponsus iste te singulari pugna acquisiuit. Ipse est quẽ nec mors ab amore tuo separauit. ¶ Male etiã se habet erubescẽs ad opera bona, dũ ea cõtẽnit, & ea facere erubescit. Iniquum est ualde bona opera inhonorare, à qbus homo sic honorat᷑. Eccl. 13. Omne opus electũ iustificabitur: & q operatur illud, honorabit᷑ in illo: qñ gloria huius mũdi deficiet, tũc gloria dabitur ꝓ bonis operibus. De defectu præsentis gloriæ dicit Psal. Qm̃ cũ interierit, nõ sumet oĩa: nec descẽdet cũ eo gloria domus eius.

¶ *Quòd bona opera tripliciter glorificent hominem.*

BONA opera tripliciter glorificant hominẽ. ¶ Primo, faciẽdo ei societatem in morte, quãdo relinquitur ab amicis carnalibus. unde in Apocal. 14. Opera enim illorum sequũtur illos. ¶ Secundo ministrãdo materiã coronæ æternę, Bern. Si pœnitẽtia nostra crudeli miseratiõe minuitur, paulatim gẽmis corona nostra priuatur. ¶ Tertio uerò ad modũ uestimenti hominum decorando. Psal. Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato cirũdata uarietate. Vestis deaurata sunt bona opera ex charitate facta. Hæc tria sunt quæ solent

solẽt hominẽ facere gloriosum, Honorabilis societas, decor ue stium, & nobilitas. Hæc tria, ut ostensum est, uir iustus ex bonis operibus cõsequetur. Ad hũc sta tũ peruenit Christiana religio, quòd hodie inter Christianos Christianè uiuere opprobrium est: & facilius posset Christianus uiuere inter aliquos paganos, quàm inter multos Christianos. Mira insania. Ipsi pagani fidẽ Christianam honorabilẽ reputãt: ipsi uerò Christiani uitã Christianã, à qua fides habet ualorẽ suũ, opprobrio habẽt. Bern. Quid diuidis opus à fide? Iniquius diuidis, fidem tuam perimẽs. Nam si fides sine operibus mortua est, munus mortuum offers Deo. Idem: Quid fides quæ non operatur ex dilectiõe, nisi cadauer exanime? Bene honoras Deum munere fœtido? bene placas Deum fidei tuæ interfector? Iac. 2. Sicut corpus sine spiritu mortuũ est, &c. Veritas Christianæ religionis adeò oditur à multis, etiam qui dicũt se Christianos, ut scilicet signa eius uidere nõ possint: quàm tamẽ ueritatem deberent amare super omnẽ thesaurũ terrenũ: imò etiã adoranda esset eis ueritas ista, quantumcunque fatuis cõtemptibilis esset. unde frater Guido Carthusiẽsis: Sine aspectu & decore cruci affixa adoranda est ueritas. In signũ huius osculãtur fideles & adorãt crucẽ: multi tamen adorãtes crucem exterius, crucem spiritualẽ interius per contemptum conculcant, & in eam expuũt, & magnum odium uidentur habere ad ueritatem Christianæ religiõis, qui etiam signis ei bellum indixerunt.

¶ *De quatuor remedijs contra malam erubescentiam.*

POSITIS his quę possunt ualere ad detestationẽ erubescentiæ malæ, consequenter tãgemus aliquid de remediis quibus possumus uti contra erubescentiam malam. ¶ Et sunt quatuor meditatiões ualẽtes cõtra erubescentiã malã. ¶ Prima meditatio est erubescẽtiæ, siue opprobrii, quod Christus pro nobis sustinuit: quod opprobrium prædixerat Ieremias Thren. 3. Dabit percutiẽti se maxillã, saturabitur opprobriis. Si quis bene attẽderet opprobriũ illud, quod filius Dei pro eo sustinuit, quãdo positus fuit in cruce, paruam reputaret uerecũdiam, quã pro Christo sustineret. Solennitas enim paschæ erat tunc, propter quam de diuersis partibus mũdi Iudæi cõuenerãt in Ierusalẽ, qui uiderũt eũ pẽdẽtẽ in cruce. Bernard. Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus nõ est. Et ad Hebræos 12. Per patiẽtiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei & cõsummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucẽ, confusione cõtempta, atque in dextra sedis Dei sedet. ¶ Secunda

medit

meditatio est erubescentiæ seu opprobrii quod sancti sustinuerunt. Vnde ad Hebræos 11. Fide Moyses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam tẽporalis peccati habere iocunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi. Et Actuũ 5. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. ¶ Tertia meditatio est illius erubescẽtiæ, quam patientur in futuro illi, qui hic fugiunt eam. Prouerbiorum 10. Quod timet impius, ueniet super eum. Et Iob sexto: Qui timet pruinã, irruet super eum nix. Gregorius dicit de illis qui nolũt repugnare uoluntati Dei: Hinc Dei uoluntatem peragunt, unde eum irritare cõtendunt, & consilio Dei resistentes obsequuntur: quia hoc dispositioni eius militat, quod per humanum studium reluctatur: qui uerecũdiam, uel egestatem, uel aliam tribulationem à Deo missam nolũt recipere modo, habebũt in futuro eam longe maiorem. Tunc ueniet quasi uiator egestas, & pauperies quasi uir armatus. Prouerbiorum 6. Tunc nõ poterit homo effugere, nec ei resistere. De uerecundia quam mali in futuro patientur, legitur Ierem. 20. Confundentur uehementer, qui non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur. & uicesimotertio: Dabo uos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur. ¶ Quarta est meditatio illius uerecundiæ, de qua Lucæ 9. dicit dominus, Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum angelorum. Tunc illi qui contemnunt modo alios, contemnentur à Deo, ut mors eorũ non reputetur sicut nec mors unius canis. Ipse enim Deus ridebit de morte eorum. Prouerbiorum primo: Ego quoque in interitu uestro ridebo.

De malitia irrisorũ quàm nociua sit ecclesia Dei. CAP. XVII.

VLtimo loco in tractatu de erubescentia, tangendum est aliquid de malitia irrisorum quæ multum nociua est ecclesiæ Dei, etiã plusquã hæresis. Cuius ratio hæc est: quia diabolus per irrisores filios Dei suffocat, dum paruuli sunt. Hæc enim est una de astutiis diaboli suffocare bonum inceptũ in germine. Vnde per serpentẽ religionẽ inchoatã in paradiso suffocauit. Et per Pharaonem populum Israeliticũ destruere uoluit submersione paruulorum: ut legitur Exodi 2. Et per Herodem Christum paruulum occidere uoluit: & ut eum occideret, paruulos innocentes occidit. Matt. 2. Vnde malitia irrisorum malitia Herodiana est,

quæ filios Dei paruulos occidit. Bernard. Malitia Herodiana est, nascêtem persequi religionem. Imò maior quàm Herodiana uidetur esse malitia irrisorũ, quo ad hoc, quòd Herodes occidit paruulos iam natos: irrisores uerò occidunt filios matris propriæ, id est, ecclesiæ, in utero adhuc existentes. Non enim expectant quòd ecclesia pariat eos in sacramento pœnitentiæ, imò quàm citò apparent in eis signa bonæ uoluntatis, ipsi suffocant eos, uerecundiam eis faciendo. ¶ Irrisores peiores sunt, quàm draco. De quo dracone legitur Apocal. 12. quòd stetit ante mulierem quæ erat paritura, ut cum peperisset, filium eius deuoraret. Ipsi autem partũ matris ecclesiæ non expectãt, sicut dictum est. ¶ Derisores sunt uulpeculæ uineã Domini demolientes. Ad modum enim uulpecularũ fraudulẽti sunt & dolosi. Cant. 2. Capite nobis uulpes paruulas, quæ demoliuntur uineas. ¶ Irrisores sunt, ut bufones uenenati, qui pati nequeunt odorẽ uineæ domini florentis. Ipsi uidentur esse socii dæmonum, & in lucro & in damno. Si diabolus aliquẽ amittit, dolet tanquam de proprio damno. Si autẽ diabolus lucratur aliquem, sicut fit cum aliquis uadit ad prostibulum uel ad tabernam, gaudent tanquam de proprio lucro. ¶ Irrisores sunt aduersarii Saluatoris: quia qui summè Saluatori placẽt, ipsi odio habent: scilicet salutem animarum. Grego. Nullum sacrificium ita placet Deo, sicut zelus animarũ. Ergo sic Deo nihil displicet, sicut impedire salutem animarum. Beatum Petrum uocauit dominus satanam, quia salutem animarum uolebat impedire: ut habetur Matth. 16. Vade, inquit, post me satana. Iudicio ergo Dei irrisor satanas fit, quãdo irrisionibus suis impedit salutem animarum. Maius damnum uidetur facere irrisor Deo, quando aufert ei unam animã, quàm si auferret ei mille corpora: cùm una anima præualeat mille corporibus hominum. Item cum Deus, & tota curia cælestis gaudeãt de cõuersione unius peccatoris, irrisores domino suo diabolo se conformãtes de illa tristãtur. Ipsi uidentur esse Christiani, & potius sunt antichristi, id est, Christo contrarii & inimici. 1. Ioan. 2. Nũc antichristi multi facti sunt. Et subditur: Hic est antichristus qui negat Patrẽ & Filiũ. ¶ Irrisores apostatæ sunt, uexillũ Christi habẽtes odio. Nunquid apostata iudicaretur, qui nõ permitteret crucem esse in templo materiali: quãto magis apostata iudicandus est, qui nõ permittit crucem pœnitentiæ esse in templo spirituali? ¶ Irrisores facti sunt proditores, eodem ore Christũ persequentes, quo ad mensam eius comedunt. Ipsi sunt noctuæ lucem odientes. Et cum claudicent, & cæci sint, irridunt tamen recte

rectè incedentes & uidẽtes. Sunt etiã lupi agnos Dei, & oues clamoribus exterrentes. ¶ Item ipsi sunt impii in Deum, & matrẽ ecclesiam, in proximũ & in seipsos. In Deũ, dum filios eius occidũt: in matrem ecclesiam tam militantem, quàm triumphantẽ, dum dẽfraudãt eam gaudio quod habere debuit de cõuersione peccatorum. Nónne impius esset in matrem suam, qui postquàm peperisset filium cum magno cruciatu, quando deberet consolari in filio suo nato, occideret ei illum? Sic facit irrisor matri ecclesiæ. Ioann. 16. Mulier cùm parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius: cùm autem peperit puerũ, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundo. ¶ Item impii sunt irrisores in Deum, quia rursum crucifigunt filium Dei, ad Hebr. sexto. Et in Psal. Super dolorem uulnerum eius addiderunt, dum animas, pro quibus mortem sustinuit, ei auferunt. ¶ Irrisores etiam sunt impii in proximum, dum uulnus spirituale ipsius iam per pœnitentiam sanatũ iterum concidunt. Iob 16. Concidit me uulnere super uulnus. ¶ Derisores fratres suos à diaboli carcere liberatos iterum capi faciũt. Nõ reputaretur Christianus ille qui Christianos liberatos à carceribus paganorum iterum capi faceret: quid ergo dicendum est de his qui liberatos à carcere diaboli iterum capi faciunt? Hi retrogradè diaboli uidẽtur esse. Maiorem compassionem haberent derisores de cane uno, uel de asino suo, quàm de fratribus suis. Si enim canis portaretur à lupo, liberarent eum, si possent. Et si asinus alicuius cecidisset in lutum, ipsi iuuarent ad leuãdum eũ: fratres uerò suos impediunt, ne à lupis infernalibus liberentur, uel ne à luto peccati subleuentur. Fratres suos à naufragio liberatos iterũ submergi faciũt. Impii etiam sunt in seipsos: quia cum in mari huius mundi naufragentur, tamen pœnitentiam, quæ secundum Hierony. est secunda tabula post naufragium, sine qua euadere nequeũt, odio habẽt. Ex quo aliquis est in mortali peccato, si omnes angeli, & sancti rogarent pro eo, nõ posset saluari nisi pœnitẽtia pro eo intercedat. Vnde mirabiliter esset pœnitentia amãda peccatoribus, tanquam singulare remedium ipsorum. Irrisores ad paradisum transire uolunt: tamen pontem, per quem solum transire possunt, scilicet pœnitẽtiam, odiunt. Ipsi propitiatione indigent, cum rei sint æternæ damnationis: tamen propitiatorium odiunt, scilicet pœnitẽtiam, per quam solam Deum possint habere propitium. De propitiatorio legitur Exodi 25.

De superbia ornatus lectorum.

CAP. XVIII.

POst superbiã ornatus humani, dicendum est de superbo

ornatu lectorũ. Notandum ergo quòd tria possunt esse reprehensibilia in lectis: scilicet nimia mollities, nimia pretiositas, & magnitudo. Aliqui enim tam magnos lectos faciũt, quòd diabolus bene posset quiescere ibi cũ eis. In paruo lecto pauperis, non inuenit diabolus, ubi quiescat. Esa. 28. Coangustatũ est stratum, ita ut alter decidat, & pallium breue utrunque operire nõ potest. Et Matt. 12. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærẽs requiem, & non inuenit. Loca arida sunt, pauper lectus, & pauper domus pauperis, ubi diabolus non inuenit requiem.

¶ *De sex quæ debent cohibere homines ab ornatu lectorum.*

SEX uerò sunt quæ possent & deberent cohibere homines à lectis superbis. ¶ Primum est, maledictio quæ fit eis. Amos 6. Væ uobis qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis uestris. Pauper intrans lectum suum, benedictione præmissa, facit signũ crucis super lectum suum: superbus intrat lectũ suum superbum, maledictiõe Dei præmissa. ¶ Secundũ est consideratio lecti Dominici, scilicet crucis. De quo lecto August. Lectum suum dimisit Christus discipulis suis. Quicunque uult cum illo quiescere in cælo, cum illo in isto iaceat lecto. Moriatur in cruce, si uult Crucifixum placatũ uidere. Crucem autem Christi intelligo totam uitã eius cruciatu plenam. Superbus minister est, cui non sufficit lectus domini sui. Bern. Circuire possum cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, & non inuenio te nisi in cruce. O bone Iesu, ibi iaces, ibi dormis in meridie. Idem: Omnem reuolue uitã Saluatoris, ab utero uirginis usque ad patibulum crucis, non inuenies in eo nisi stigmata paupertatis. ¶ Tertium est, timor lecti infernalis. De quo lecto Esaiæ 14. Detractata est ad inferos superbia tua, cõcidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea, & operimentum tuũ erunt uermes. Interlin. Cui prius pallia auro gemmísque distincta. *Satis* molestè sustinebunt superbi, *qui* nunc nullo modo iacerent in lecto, in quo alius iacuisset: qui nunc pati non possunt, quòd in lecto eorum esset pulex, quando in lectis eorum erunt tineæ sub eis, & uermes super eos. Ad augmentum uerò molestiæ erit, quòd nunquam consueti fuerũt talibus. Ad augmentum etiã pœnæ erit, quòd lecti illi nunquam mutabũtur. Non est ita pulcher lectus in mundo in quo aliquis non grauaretur iacere per octo dies continuè: quàm graue *erit* iacere in tam horribili lecto homini delicato pluribus annis, q̃ sint aquæ guttæ in mari? ¶ Quartum est, amor lecti interioris. Amore enim illius lecti deberẽt negligere lectũ exteriorem. In lecto conscientiæ quiescerẽt ipsi

de

de nocte & de die, & etiã Deus cum illis, si diligentiã debitã haberent circa illum. Ideo laudandus esset per singulas noctes, exẽplo Dauid, sicut uiri delicati uolunt habere candida lintea mina quasi singulis noctibus. De lecto isto legitur Cant. 1. Lectus noster floridus. Ecõtrario lectus aliquorũ per negligentiã eorum non floridus est, sed sordidus: & ubi quiescere debuerunt cum Deo, ibi inquinantur & cruciantur cum diabolo. ¶ Quintũ est, consideratio lecti in quo corpus ponetur in morte: scilicet consideratio sepulchri in quo à uermibus corrodetur. Eccl. 10. Cum moritur homo, hæreditabit serpentes, bestias, & uermes. Incongruũ est cadauer poni in tam superbo lecto, quod ponẽdũ est in tam uili sepulchro. ¶ Sextum est, cõsideratio illius lecti in quo nobilior pars hominis iacet, scilicet cor: uelit nolit superbus, cor illius iacet super lectũ immunditia plenũ, scilicet stomachum.

De superbia quæ apparet in equitaturis. CAP. XIX.

SEquitur de superbia quæ apparet in equitaturis. Quæ quadrupliciter apparet. ¶ Primo, in multiplicatione equorũ, quæ prohibita est etiã regi, Deutero. 17. Cum fuerit rex cõstitutus, nõ multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptũ equitatus numero subleuatus. ¶ Secũdo, in non necessario usu equorum. Sicut accidit illis, qui per modicam leucam nolũt ire nisi equitent, qui pro nihilo uidẽtur pedes habere, cum non ambulent ex illis. Dauid: Pedes habẽt & non ambulabũt. Impotẽtiores uidẽtur esse tales homines paralyticis, cũ ire nõ possũt nisi habeãt multos equos. ¶ Tertio, in nimia exquisitione equorum, sicut accidit illis qui equos uolunt habere impinguatos ad pascẽdũ oculos hominũ. ¶ Quarto, in superbo ornatu equorum: sicut accidit illis qui Christũ dimittũt in pauperibus nudũ & famelicum, & equos suos phaleris deauratis, & deargẽtatis ornant.

¶ *De his quæ debent homines cohibere à tali superbia.*

MVLTA sunt quæ possent & debẽt homines cohibere à superbia ista. ¶ Primum est multiplex cõminatio, quam facit sacra scriptura equitãtibus. Vnde Zachar. 10. Confundantur ascẽsores equorũ. & 12. eiusdem: In die illa, dicit dominus, percutiam omnem equũ in stupore, & ascensorẽ eius in amentia. In stupore, dicit Gl. ita ut qui uiderint percussos stupeãt, & ascensores eorum pressi magnitudine periculi uertantur in dementiã. Et Esa. 31. Væ qui descendunt in Aegyptum in equis sperantes. ¶ Secundũ est exemplum Christi, qui non legitur equitasse, sed semel tantum asinasse, & tunc ibat ad mortẽ suam, in signũ quòd multi equitãdo tendunt ad mortem æternã. Multũ deberet mouere

homines exemplum istud Zachar. 9. Ecce rex tuus ueniet tibi iustus & Saluator: ipse pauper & ascendens super asinam & super pullum filiũ asinæ. Et disperdam quadrigã Ephraim, & equum de Ierusalem. Dispergere deberet exemplum istud de ecclesia Dei equum. Mirum est, ꝙ non erubescit seruus ire equester, ex quo dominus uadit pedes. Bern. Intolerabilis impudẽtiæ est, ut ipse sese exinaniuit maiestas, infletur uermiculus, & tumescat. ¶ Tertium, exempla sanctorum. Indecens enim est ex quo filii Dei, scilicet uiri iusti pedites incedunt, seruos diaboli equites incedere. Hanc peruersitatem dicit Salomon se uidisse, Eccle. 10. Vidi seruos in equis, & principes quasi seruos ambulãtes super terram. ¶ Quartum, est hoc, quòd cum equitaturæ habeantur à superbis ad gloriã, tamen diligenter aspicienti potius cedunt ad ignominiam. unde frater Guido Carthusiensis: Quomodo nõ gloriatur de fortitudine, qui gloriatur de infirmitate? Equus qui te fert, infirmitas tua est, fortitudo esset si eum ferres. ¶ Quintum, est hoc, quòd superbia ista apostasia est infidelibus. Abrenuntiauerunt enim põpæ diaboli in baptismo. unde pompaticè incedere, apostasia est ipsis. Amos 6. Væ uobis qui opulenti estis in Sion, & confiditis in mõte Samariæ: optimates capita populorũ, ingredientes pompaticè domum Israël.

¶ Sextum est hoc, quòd superbia ista multum constat, & parum habet utilitatis, quantũ constet hæc superbia, multi apertius legũt in libro experientiæ, quàm in libris scripturæ: multi enim depauperati sunt hac de causa, & merito depauperantur: quia carè emunt equos, & uolũtariè equi comedũt super eos. Hic est enim unus de uelocioribus modis depauperãdi aliquẽ, quando equi comedũt super eum: nec solum superborũ equi comedunt super eos, imò etiam comedunt eos, quãdo illi equi comedũt de rapina. Comedunt enim super animas pauperum. Vnde hoc modo loquendi, quo aliquis dicitur comedere pallium suum, quando comedit illud pro quo palliũ suum impignoratũ est, possumus dicere, ꝙ superborum raptorũ equi comedunt eos. Nõ multũ etiam utiles sunt huiusmodi equi, cũ facilius sine equo perueniatur ad cęlestẽ patriam, quàm in equo. Facilius enim fugit aliquis, & effugit manus hostiũ infernaliũ sine equo, quàm cum equo. Vnde Esaię 30. dicunt mali: Super equos ascendemus. Et subditur: Ideo uelociores erunt qui persequentur uos. Nec solum parũ utiles sunt equi superbis, imò etiam ualde nociui sunt eis: cùm enim illis sint alligati uinculo uani amoris, ipsi trahunt eos ad patibulum infernale. Merito in inferno punietur, qui propriis expensis equos pascit à quibus illuc trahitur. ¶ Septimum

ptimum est, amor pauperum. Timendum est ne Deus multum offendatur, quoniam subtrahitur ori suo in pauperibus, unde equi impinguantur.

De superbia quæ apparet in familia. CAP. XX.

NOtandum quòd tria possunt esse reprehensibilia in familia alicuius potentis. ¶ Primum est, multitudo. unde Eccle. 5. Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas, & quid prodest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis? ¶ Secundum est, uita inhonesta. unde Bernardus: Nec te dixeris sanum dolentem latera: hoc est, ne te dixeris bonum malis innitentem. Non tuta est bonitas tua obsessa malis, non magis quàm sanitas uicino serpenti. & Dauid in Psalm. Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeant mecum: ambulans in uia immaculata, hic mihi ministrabat. Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiã, &c. ¶ Tertium est, inutilitas. Fatuum enim est habere familiã sibi inutilem. Prouerbiorum 14. Iracundiam regis seruus inutilis sustinebit. Matth. 25. Seruum inutilem proiicite in tenebras exteriores, & sicut diximus prius, Christianos qui põpatici sunt, quantum ad multitudinem equorũ, apostatas esse & transgressores baptismatis, quo promiserunt abrenũtiare pompis diaboli: sic possum dicere de illis qui põpatici sunt, quantum ad magnam familiam, qui gaudent de multitudine familiæ sequentis eos. Tali fatuitate laborant quasi laborat ille qui deferens mel, gauderet eò quòd multæ muscæ sequerentur eum. Senec. Multi aliquẽ comitantur, mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicæ, prædam sequitur turba ista, nõ hominem. Quandoq; familia quam credit superbus esse suam, pòtius est familia diaboli, custodiens eã diabolo, uendit etiam eam diabolo, dum procurat, ꝙ ipsa corrumpatur in iudicio uel alio modo: quandoq; etiã uiuum sepelit eũ, dum ei adulatur. Vnde Greg. loquẽs de illo uerbo Matt. 8. Sinite mortuos sepelire mortuos suos, dicit: Mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccatorem aggere adulationis premit. Familia etiam superbi eũ comedit, dum tẽporalia quæ illi unita sunt per amorem consumit. unde Augu. Nimii amatores temporaliũ fecerũt ea mẽbra sua. Vnde usualiter solent dicere auari cum bona eorum comeduntur, se comedi.

De superbia conuiuiorũ. CAP. XXI.

SVperbia conuiuiorum apparet, ¶ Primo in hoc, quòd magni & diuites inuitantur qui non indigent, & pauperes relinquuntur: contra illud Luc. 14. Cum facis conuiuiũ, uoca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia non habent unde retribuant tibi: retribuetur enim tibi in retributione iustorũ. ¶ Secundo in hoc, quòd sunt multi mini

ſtri ibi in ſuperbo apparatu. Qui autem gaudent de multitudine ſuperborũ miniſtrorum, adhuc ueniet hora quòd uellent habere unum miniſtrũ leproſum, nec poterunt habere. unde Luc. 16. dicit diues qui erat in inferno: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum &c. Lazarus plenus fuit hulceribus, & tamen diues eius miniſterium deſiderabat, pro ſuperbis miniſtris quos habuerat hic. Non gaudebat Dauid de talibus miniſtris, cum diceret: Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiã. ¶ Tertio, apparet ſuperbia in uarietate ferculorum, & deauratione, & ſplendore eorundem ad uanam gloriam. Senec. Non magno conſtat nobis fames, ſed ambitio. Idem: Iam non ſunt homines dentibus, & ore, & uentre ad põpã contenti: oculis quoque guloſi ſunt. ¶ Quarto, apparet ſuperbia in uaſis aureis & argenteis. Mira fatuitas, quòd homines uolunt habere uaſa aurea, & argentea ad replendum uentrem, qui eſt uas immunditiæ, cũ ad replendum uaſa uinaria, quæ munda ſunt, ſufficiant mediocria ſeu uaſa lignea. ¶ Quinto, apparet ſuperbia in multitudine muſicorum inſtrumentorũ. Iob 21. Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad ſonitum organi. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Eſaiæ 5. Cithara, & lyra & tympanum, & tibia, & uinum in conuiuiis ueſtris: & opus Domini non reſpicitis, ſcilicet iuſtitiam quam faciet in die iudicii.

De ſuperbia ædificiorum.

CAP. XXII.

NOtandum quòd circa ædificia ſex poſſunt eſſe reprehenſibilia. ¶ Primum eſt multitudo. Eſa. 5. Væ qui coniungitis domum ad domum. Item reprehenſibilia ſunt in ædificiis magnitudo, ſumptuoſitas, & delectabilitas. Delectabilitas uerò attenditur circa colores picturarum, & quantum ad caliditatem in hyeme, & frigiditatem in æſtate. Ierem. 22. Væ qui dicit, Aedificabo mihi domũ latam, & cœnacula ſpatioſa, ecce magnitudo. Qui aperit ſibi feneſtras, ecce delectabilitas. Et facit laquearia cedrina, ecce ſumptuoſitas. Pingítque ſinopide. Interlin. id eſt, Chriſti ſanguine. Item reprehenſibile eſt in ædificiis, quando de rebus iniuſtè acquiſitis fiunt. Ierem. 22. Væ qui ædificat domum ſuam in iniuſtitia. Item reprehenſibile eſt in ædificiis intentio mala: quando ſcilicet fiunt ad uanitatem, non ad neceſsitatem. Senec. Domus munimentum ſit aduerſus infeſta corporis: hanc utrum ſepes erexerit, an uarius lapis gentis alienæ, nihil intereſt. Scitote homines tam bene culmo, quàm auro tegi. ¶ Cõtemnite cætera quæ ſuperuacuus labor uelut ornamentum ac decus ponit: mementote nihil præter animũ eſſe mirabile, cui

cui magno nihil est magnum.

¶ *De his quæ deberent cohibere homines à superbia ædificiorum.*

ITEM notandum quòd sex sunt quę debent homines cohibere ab amore superborũ ædificiorum. ¶ Primũ est hoc, ꝙ illi qui amant ea, maledicti sunt, ut patet ex illo uerbo Esa. 5. Væ qui coniungitis, &c. & ex illo uerbo Iere. 22. Væ qui dicit, Ædificabo mihi domum latam. Multũ esset maledictio Dei timenda in scriptura sacra, cum tantum timeatur maledictio facta ab aliquo sancto uiro, & cũ dominus dicturus sit maledictis, Ite maledicti in ignem æternũ. Matt. 25. Secundũ est hoc, ꝙ ædificia superba Deo sunt exosa. Vnde Amos 6. Iurauit dominus Deus in anima sua, dicit dominus Deus exercituũ: Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi. Magna peruersitas est, ꝙ homo superba ædificia amet, quæ Deus odit. ¶ Tertium uerò sunt exẽpla, & præcipuè exemplũ Christi, qui in natiuitate sua pro domo habuit diuersoriũ. In morte pro domo habuit sepulchrũ. In uita sua non habuit ubi caput reclinaret. Mat. 8. Vulpes foueas habent, & uolucres cæli in ædificiis nidos: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Ber. Intolerabilis impudentiæ est, ut ubi sese exinaniuit maiestas, infletur uermiculus, & tumescat. Ad idem ualere possunt exẽpla sanctorum, qui in casulis habitauerunt. Vnde ad Hebr. 11. Fide Abraham demoratus est in terra repromissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamẽta habentem ciuitatem, cuius artifex & cõditor est Deus. Item Paulus primus eremita uisitatus est à beato Antonio, qui quæsiuit ab eo, an adhuc Christiana religio ritus gentium in ædificiis sumptuosis imitaretur: & audito quòd sic, ipse flens deplanxit hãc superfluitatem, conquestus homines tantæ uanitati deditos: cum Christianorum deberet esse cohortatio, dicentium: Non habemus hic permanentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Quidam etiam antiquorum habitabãt in cauernis petrarum, alii in concauitatibus arborum. Legitur etiam de quodam eremita, qui habebat hospitiũ ad modũ sui sepulchri. Cum imperator eũ interrogasset, cur hospitium suum commensurasset corpori suo: Respondit, Sufficit hoc homini morituro: sic præueni sepulchrum. & addidit idem: Melius prosilitur de tugurio in cælum, quàm de palatio. ¶ Quartũ est, quia superba ædificia sæpe fiunt de iniuriis pauperum. ibi enim ponunt quę deberẽt dari pauperibus. Hier. loquẽs de Paulo: Nolebat, inquit, in his lapidibus pecuniam effundere, qui cũ terra & seculo transituri sunt: sed in uiuis lapidibus,

qui uoluūtur super terrā, ex quibus magni regis ciuitas extruitur. ¶ Quintum est, quia sæpe ex rapinis & aliis iniustè acquisitis fiunt, unde lapides & huiusmodi quæ sunt, accusabunt dominum domus apud Deum. Habacuc 2. Lapis de pariete clamabit: lapis qui inter iuncturas ædificiorum est, respondebit.

¶ *De fatuitate illius qui superba ædificia construit.*

SEXTVM est, fatuitas quæ est in extruendis huiusmodi ędificiis: quod patet primo, quòd cū uita hominis breuior nūc sit, quàm antiquorum, ipsi tamē magis sumptuosas domos uolūt habere, quàm antiqui habuerint. Ipsi secundū Hier. sic ædificant, quasi semper uicturi sint: sic autem comedūt & bibūt, quasi cras morituri, dicētes: comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Secūdo ex hoc quòd pulchrum stabulū, scilicet habitaculum corporis, uolunt habere: de domo uerò cōscientiæ, in qua Deus debet habitare, nō curant. Ipsi pulchras domos ædificāt in uia, cū potius deberent ædificare in patria. Ipsi domos ædificant, quas sciunt ex necessitate ruituras. Mat. 23. dicit Dominus de ædificationibus tēpli: Amen dico uobis, non relinquetur lapis super lapidē, q nō destruatur. Et inter signa 15. dierum quæ præcedent diē iudicii enumerat Hier. istud, quòd omnia ędificia ruēt. Amos 3. Percutiā domū hyemalē cū domo ęstiua: & peribūt eburneę domus. & dissipabūtur ędes multæ.

¶ *De his quæ deberent cohibere claustrales a superbis ædificijs*

SPECIALITER autem deberent cohibere claustrales à superbis ędificiis ista quę sequūtur. Primo hoc, quòd cū ipsi sint iam mortui mundo, necessaria sunt eis sepulchra, potius quàm palatia. Secūdo hoc quòd solicitudinē circa huiusmodi solet sequi morum negligentia. Bernar. Video quod nō sine magno dolore uideri debet, quosdam post aggressam Christi militiam, rursum secularibus implicari negotiis, rursum terrenis cupiditatibus immergi, cū magna cura erigere muros, negligere mores. Præterea negligentia exteriorū ædificiorum signū est quòd claustralis diligētiā habeat circa interiora. Bern. Animū intentū interioribus magis decerent inculta & neglecta exteriora, quibus incola domus sæpius alibi cōuersari dignoscitur, qui circa exteriora sibi uilissimè denuntiat. Itē cōuersatio claustralium in cælis debet esse: ideo non ita solicitè debent ædificare in terra, sicut illi quorū conuersatio est in terra. Præterea superbia ædificiorū est quędā inuitatio superborū hospitū à quibus claustrales superbiam addiscūt. Eccle. 13. Qui cōmunicauerit superbo, induet superbiā. Verisimile est ꝙ sic oportet claustrales habere domos humiliores aliis, sicut & humiliores

liores uestes aliis. Et sicut color uiridis,& rubeus,& uarius,intolerabiles sunt in uestibus claustraliũ: sic huiusmodi colores intolerabiles uidẽtur esse in domibus eorũ. Quòd si aliquis dicat, quòd in huiusmodi cõdescenditur infirmitatibus hominũ: Respondeo,quòd tantũ condescensum est in aliquibus claustris carnalibus hominibus & infirmis,ut pene omnes carnales facti sint. unde Bern. Abiecta sancta simplicitate, quasi religiosas nobis quasdã curamus habitationũ honestates,in quibus tantũ est compassum animabus,ut penè in hoc omnes effecti simus animales. Idem: Admittãtur animales,suscipiãtur in omni beneuolẽtia charitatis,portẽtur in omni patiẽtia benignitatis: sed qui eis compatiuntur, non eis conformentur, nec sic quærãt eorũ profectum, ut propter eos cogãtur incurrere propositi rigoris in religione defectũ. ¶ Item claustrales ut ueri Israëlitæ uel ueri Hebræi debent esse,& reputare se peregrinos super terrã, unde ædificare debẽt nõ domos ad habitandũ, sed tabernacula ad deferẽdum. Vnde Bernar. Obsecro,in peregrinatione huius seculi, in militia super terram nõ ædificemus nobis domos ad habitandũ: sed tabernacula ad deferendum,utpote citò euocandi & migraturi in patriam & ciuitatẽ. In castris quippe sumus, in alieno militamus, in alieno laboratur, facile est quicquid naturale est. Nunquid nõ facile est solitario,& sufficiẽs naturæ,& congruũ cõscientiæ, ipsum sibi cellam de uirgis cõtexere, de luto plasmare, undecũque operire,& decẽtissimè inhabitare? Quid amplius quærendũ? Et si usu sapiãt huiusmodi delectationes,& sint qui utantur tanquã non utẽtes,tamẽ contemptu melius quàm usu uincuntur huiusmodi affectiones. Idẽ: Ipsi de quibus solicitudo suorum uitiorũ inducit contemptũ, & negligentiam omnium exteriorũ, ipsi sibi ædificent formã paupertatis, & sanctæ simplicitatis speciẽ, nulla sic arctabit artificiũ industria sicut eorum negligentia. Debent etiã claustrales à superbis ædificiis cauere propter bonorũ exemplum. Humiles enim domus eorũ,& pauperes,in aliis frænant concupiscentiã, in aliis uerò circa amorem paupertatis efficiunt conscientiam. Præterea quando claustrales cõstruunt superba ædificia, accidit frequẽter ut ipsi cõstruant ea de mẽdaciis. Mittunt enim quæstuarios prædicatores. Construunt etiã ea de donis male acceptis ab usurariis & raptoribus: à quo periculo liberi sunt,quando domus humiles costruere uolunt. Si uerò aliquis dicat, pulchritudines domorũ necessarias esse claustralibus ad recreationẽ: Respondeo, quòd uiri spirituales potius debent delectari in aspectu cæli, quàm in aspectu tecti: & potius debent

debêt admirari opera Dei, quàm opera hominũ. Legitur de beato Bernardo, quòd ipse fleuerit quum uideret tuguriola pastorum tecta culmo, similia casulis pristinis Cistercien. tunc incipiebant habitare in magnis ædificiis. Pulchritudines istæ forẽses, sicut dicit beatus Bernardus, cito propositum eneruant, & masculinum animum effœminant.

De superbia librorum, & de octo quæ ualent ad eius detestationem. CAP. XXIII.

SEquitur de superbia librorũ, qua specie laborant qui uolunt habere libros deauratos. ¶ Octo uerò sunt quæ possunt ualere contra hoc peccatũ. ¶ Primo possunt ualere contra hoc peccatum exempla, & præcipuè exemplum filii Dei, qui liber uitæ est, qui humiliari uoluit usque ad hoc quòd nouissimus esset. Intolerabilis enim est superbia in aliis libris, ex quo Liber uitæ tantũ humiliatus est. Dicit enim Hieronym. in primo prologo super Iob: Habeant qui uolunt ueteres libros, uel in membranis purpureis, auro, argentóque descriptos, uel uncialibus, ut uulgò aiũt, literis, onera magis exarata quàm codices, dummodo mihi meísque permittant pauperes habere schedulas, & nõ tam pulchros codices, quàm emendatos. Et Paulus 2. ad Timoth. 4. Affer autem & tecum libros, maximè autem membranas. ¶ Secundo uerò hoc, quòd sapientia declamat contra humilia. unde Matthæi 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Amat etiam uerba humilia, ut patet in uerbis sacræ scripturæ, quæ ualde humilia sunt. Amat etiam humilia corpora. Vnde sapientes homines frequenter parui sunt. unde Sapiens: Sæpe est sub palliolo sordido sapiẽtia. Prouerbiorum 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Eodem modo amat Sapiẽtia humilem scripturã. ¶ Tertio hoc, quòd sacra scriptura humilitatem docet. Vnde humilitatẽ debet habere. Patere legem, ait Sapiens, quam tu ipse tuleris. Legem humilitatis præcepit sacra scriptura, unde eam debet seruare. ¶ Quarto uerò hoc, quòd puerilitas est aureas & argenteas amare literas, & in his delectari. Senec. Plerunque est quòd non pueritia, sed, quod grauius est, puerilitas remanet. ¶ Quinto uerò hoc, quòd quasi quoddam spirituale adulterium est, quando amore amplectũtur pulchritudinem scripturæ, quo deberent amplecti ipsam sapientiam. Vnde de illis potest exponi illud 2. Petr. 2. Habentes oculos plenos adulterii & incessabilis delicti. Sapientia sponsa est intellectus nostri. unde Sapientiæ octauo: Hanc amaui, & exquisiui eam à iuuentute mea, & quæsiui eam mihi sponsam assumere, & amator factus sum formæ illius. Scriptura uerò quasi

quæd

quędam ancilla est ipsius Sapientiæ. Vnde plus debet amari sponsa, quàm ancilla: id est, sapientia, quàm pulchritudo scripturæ. Vnde cauendum est ne ancilla tantæ pulchritudinis sit, quòd relicta pulchritudine sapientiæ animus fornicetur cum pulchritudine scripturæ. ¶ Sexto hoc, quòd ualde impium est oculos suos pascere auro & argento, quando homo uidet tot filios Dei famelicos. Visus plura habet unde pasci potest, quàm gustus. Habet enim solem, & lunam, & stellas, & flores innumeros, & multa alia ex quibus pasci potest. Vnde ualde impiũ uidetur esse Christiano, ori Dei subtrahere in pauperibus, unde oculi eius delectentur. Ad quid depingit aliquis homines uel flores in libro suo? Nónne sufficiunt ei, homines & flores quos Deus creauit? ¶ Septimo hoc, quòd tales contumeliam inferũt sapiẽtiæ, cum non reputent dulcedinem eius sufficientẽ ad consolationem studentium: cum scriptum sit Ecclesiast. 23. Nihil dulcius, quàm respicere in mandatis domini. Et Sapient. 8. Intrans in domũ meam conquiescã cum illa, scilicet Sapientia. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium. ¶ Octauo hoc, quòd parum ualet *ista* pulchritudo scripturæ: nõ enim hominem satiat. Vnde Ecclesiast. 1. Non satiatur oculus uisu, nec auris auditu.

De superbia cantus, & his quæ sunt reprehensibilia circa cantum. CAP. XXIIII.

NOtandum ergo quòd circa cantum hæc sunt reprehensibilia. ¶ Primò reprehensibile est, cùm quis nimis blandam uocem quærit, uel ad gloriandum, uel ad delectandum. unde Gregor. Cum blanda uox quæritur, sobria uita deseritur. Augu. Quoties plus me delectat cãtus, quàm res quæ cãtatur, toties me grauiter peccasse cõfiteor. Item reprehensibilis uidetur esse in cantu uocis fractio. Vnde in legenda sancti Sebastiani: Putásne illum inter Christicolas numerandum, qui tonsurã diligit, comam componit, sapores quærit, & uocem frangit? Fractio uocis signum est fracti animi. Sicut reprehensibilis est crispatio criniũ in hominibus, corrugatio uestiũ in mulieribus: sic uidetur esse reprehẽsibilis fractio uocis in cantantibus. Et sicut uentus solet facere in aqua crispationem quandam: sic uentus uanitatis hanc crispationem seu fractionem uocis frequenter facit. Talis cantus ob lasciuiam factus, similis uidetur esse cantui illi de quo legitur Exod. 32. Vocem canẽtium ego audio, ait Moyses. Cùmque appropinquasset ad castra, uidit uitulum & choros. In uitulo, qui est animal lasciuum, lasciuia intelligitur. Vnde cantus adorantium uitulum, est cantus eorum qui

qui uocem frangunt ob lasciuiam. ¶Reprehensibilis est etiã in cantu nimia exaltatio uocis. Sicut faciunt illi qui potius uolunt cantare altè, quàm aptè, qui tantum uolunt ascẽdere cantando, quòd quandoque frangunt sibi collũ spiritualiter: uel quandoque, ad literam, rumpunt se, quod ex superbia prouenit. Superbia enim plus audet, quàm possit. Reprehensibilis est etiam in cantu additio punctorũ, uel subtractio: quasi enim quædam species barbarismi uidetur esse hoc in cantu: sicut in dictione barbarismus fit ex additione uel subtractione literæ, uel syllabæ. In cantu etiam non uidetur esse nimium approbanda uox falsa, præcipuè in cantu claustralium. Et mirum est quomodo uox talis tantũ placet quibusdã, cùm ipsa uideatur adeò deformis quòd oportet eam abscõdi inter alias uoces: alioquin non esset decẽs uel decora.

Vnde & quomodo oritur superbia, & ex quibus bonis.

CAP. XXV.

POsuimus primam diuisionẽ superbiæ, & prosecuti sumus membra eius. Nunc consequens est, ut ponamus secundã & prosequamur. Diuisio uero ista sumitur secundũ ea ex quibus oritur superbia. ¶Notandum ergo, quòd superbia quandoque oritur ex bonis naturæ, quandoque ex bonis fortunę, quandoque ex bonis gratiæ. Bona uero naturæ quædam sunt corporis, quædam animæ. Corporis sunt ista, sanitas, fortitudo, agilitas, pulchritudo, nobilitas, libertas. Bona uero animæ naturalia sunt ista, rectitudo ingenii & uelocitas, memoriæ bonitas, potestas tolerandi exercitium spirituale, naturalis dispositio ad uirtutes, seu uirtus naturalis. Bona uero fortunæ, sunt bona exteriora, quę sunt in potestate hominum, quæ ab hominibus possunt auferri: ut sunt diuitiæ, deliciæ, dignitates, laus seu gloria, & gratia humana. Bona uero gratiæ sunt scientia & uirtutes. Ex istis bonis potest superbia nasci. Superbia enim nascitur ex pulchritudine. Vnde poëta: Fastus inest pulchris, sequitúrque superbia formam. Item nascitur ex nobilitate. unde Sallustius: Commune malum nobilitatis est superbia. Similiter nascitur ex aliis bonis naturæ. Item nascitur ex bonis fortunæ, sicut ex diuitiis. Vnde Augustin. Vermis diuitum est superbia. Ecclesiast. 40. Facultates & uirtutes exaltant cor. Item nascitur ex bonis gratiæ, ut ex scientia. Scientia enim inflat, secundum Apostolum 1. ad Corinth. 8.

Quòd fatuus sit & impius, qui de bonis suis superbit.

CAP. XXVI.

PRimo generaliter ostendemus, quòd ualde fatuus est & impius, qui de bonis suis superbit. Deinde ostendemus de unoq

unoquoq; prædictorum bonorum, quòd ualde fatuum sit inde superbire. ¶Et possunt quinque rationes assignari, quare fatuus sit & impius, qui de bonis suis superbit. ¶Primo, quia ipse quodammodo inferior est etiã irrationabilibus creaturis in hoc, q illæ tantũ sint in miseria pœnæ, ipse uero homo in miseria pœnæ & culpæ. ¶Præterea, creaturę irrationabiles unicã debẽt mortem, post quã nihil omnino mali sentiũt: homo uerò impius debitor est duplicis mortis, quia post transitoriã habebit æternã: unde nõ parũ fatuus est peccator, qui de bonis suis superbit, superiorẽ se aliis hominibus reputãdo, qui quodãmodo brutis inferior est. ¶Secũdò uerò fatuus est qui de bonis illis superbit, in quibus eũ ipsa bruta excedunt: sicut est fortitudo corporis, & agilitas. Ipsi etiã Iudæi & Saraceni & alii pessimi homines plus habẽt de illis bonis, quàm ipse habeat. Et etiã ipsi dæmones de sciẽtia, quæ uidetur esse unum de maximis bonis quæ habẽt impii, plus uidentur habere, quàm ipsi impii habeant. unde ualde fatuus est qui de bonis illis superbit, in quibus à dæmonibus superatur. ¶Tertio fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, cùm bona illa sint ei ad uerecundiam uerius, quàm ad gloriam. unde Aug. loquẽs ad impiũ, inquit: Nónne uides te debere erubescere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habeat malũ? ¶Quarto fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, quia bona ipsius ei bona nõ sunt. Sen. Nihil est homini bonũ sine se bono. Est ne bonũ homini, quod est ei materia infirmitatis & impedimentũ salutis? Sapiẽs: Omnia quæ extra nos sunt bona, quæcunq; fortè hominibus cõtingunt, nõ ideo laudantur, quia habuit quis ea, sed quia his honestè sit usus. ¶Ideò dicit Senec, quòd stulto nulla re est opus, nulla enim re scit uti. ¶Quinto fatuus est impius qui de bonis suis superbit: quia tantũ habet dispensationẽ in eis, & periculum ei inde imminet duplex. Periculũ enim est ei, si fortẽ amiserit: periculũ etiã est ei, si lucrũ nõ reportauerit. Et de utroq; districta ratio exigetur ab eo. Vnde qui de multitudine istorũ bonorum superbit, ipse superbit de magnitudine oneris sui.

Quòd fatuum sit de bonis corporis sui superbire, uidelicet sanitate, fortitudine uelocitate & pulchritudine, &c.

CAP. XXVII.

SPecialiter uerò fatuũ est superbire de sanitate corporis. ¶Primo quia ista sanitas momentanea est. Hodie enim qui sanus est, cras infirmus uel mortuus est. Iac. 4. Quæ est uita uestra? Vapor est ad modicum parens, &c. ¶Secundo, quia corpus hostis familiaris est, & ideo multum nociuus. Nulla enim pestis efficacior est ad nocendũ, quàm famil

familiaris inimicus, ait Sapiens: Non debet ergo aliquis superbire propter sanitatem corporis, sed potius timere. In maiori enim periculo est homo, cùm hostis eius sanus sit. ¶ Tertio fatuus est qui de hac sanitate superbit, quum ipsa sanitas ut frequẽtius occasio sit infirmitatis animæ, sicut econtrario scriptum est Ecclesiastic. 31. Infirmitas grauis sobriam reddit animam. Non est quare aliquis superbiat de sanitate pedis, si in capite infirmitatem habeat ad mortem: sic nõ est superbiendũ de sanitate corporis, ex quo in anima infirmitas est ad mortem. Homo sanus corpore, infirmus mente, similis est pomo exterius sano, interius putrido. ¶ De fortitudine etiam corporis fatuum est superbire, quum scriptum sit Sapientiæ 6. quòd fortioribus fortior instat cruciatio, & cum continua lucta sit inter spiritum & corpus. Caro enim cõcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Vnde quanto corpus fortius, tanto magis spiritui timendum est. Et ad literam hoc uidemus frequenter, quòd fortiores corpore, infirmiores sunt mente. Minus enim resistere possunt iræ & luxuriæ & cæteris uitiis. Fatuum etiam est superbire de corporis uelocitate, cum corpus sit uelut equus quidam, in quo hostes infernales ut frequẽter ducunt spiritum ad mortem ipsius, & ut frequentius quanto iste equus uelocior est, tanto facilius spiritus ab hostibus suis capitur. Præterea in uelocitate ista etiã à canibus superamur. Vnde fatuum est quòd homo de hoc superbiat, in quo canibus inferiorem se uidet. ¶ De pulchritudine etiam corporis est fatuum superbire, quum corpus sit uelut quoddam sepulchrum. August. Corpus peccatoris animæ mortuæ est sepulchrum. Vnde cum peccator de pulchritudine corporis superbiat, simile est ac si mortuus de pictura sepulchri superbiat: simile est etiam ac si aliquis superbiat de pulchritudine sterquilinii niue cooperto.

Quòd fatuum sit de nobilitate generis superbire.

CAP. XXVIII.

DE nobilitate etiã carnis fatuũ est superbire, quum illa nobilitas ualde contẽptibilis sit. Multæ autem causæ possunt assignari quare ista nobilitas sit contemnenda. ¶ Primo contẽnenda est, quia ut frequenter nobilitas carnis meliorẽ nobilitatẽ aufert, scilicet mentis nobilitatem. Sapiẽs: Non est quo sibi aliquis de nobilitate corporis uel generis blandiatur, si ex meliori parte sit famulus. ¶ Secũdo contẽnenda est, quia omnes sumus ex eodem patre & ex eadem matre: non legitur dominũ fecisse unũ Adam argenteum, unde essent nobiles, & unum luteum ex quo essent ignobiles: sed unicum, & illum de luto plasmauit, ex quo

omnes

omnes exiuimus. Vnde si aliquis ex hoc solo nobilis est, quia ex nobili patre, aut nobili matre: aut omnes erimus nobiles, aut omnes ignobiles: quia aut parentes primi fuerũt nobiles, aut ignobiles. ¶ Si ipsi fuerunt nobiles, ergo & nos omnes nobiles sumus, & etiam æquè nobiles sumus, quũ geniti ex æquè nobilibus æquè nobiles iudicétur. Si uerò ignobiles fuerunt, ergo nos omnes ignobiles sumus, & æquè ignobiles, quum geniti sumus ex æquè nobilibus. Malach. secũdo: Nunquid nõ pater unus omnium nostrûm? Nunquid nõ Deus unus creauit nos? quare ergo despicit fratrem suũ unusquisque uestrûm? ¶ Tertio contemnenda est nobilitas carnis, quia ipse Deus contempsit eam. Noluit enim ex nobilibus reges eligere in principio synagogæ, imò primum regem de post asinas assumpsit, scilicet Saul. Secundum scilicet Dauid, de post fœtátes accepit. In tempore etiã gratiæ potius uoluit ignobiles eligere, quàm nobiles. Vnde 1. ad Corinth. 1. Ignobilia & contemptibilia mundi eligit Deus. ¶ Quarto uerò cõtemnenda est nobilitas carnis, quia non est illius qui de ea gloriatur, sed potius illorũ à quibus ipse descendit. Vnde Seneca: Nemo in gloriam nostrã uixit, nec quod ante nos fuit nostrum est, animus nobilem facit. ¶ Quinto uerò contemnenda est nobilitas carnis, quia materia quam à parentibus contrahit aliquis, ratione cuius nobilem se credit, uile quid est, & immundum, & erubescibile, & opere immũdo & erubescibili procedit ab eis. ¶ Vnde quomodo ratione illius materiæ habebit quis nobilitatem, quum illa materia uilis fuerit? ¶ Quomodo audet aliquis dicere se nobilem generatione, quũ quilibet exemplo Iob possit dicere: Putredini dixi, Pater meus es, &c. Ideo merito nobilitas carnis contemnenda est, imò abominãda est. Vnde Lucæ decimosexto: Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deũ. ¶ Sexto contemnenda est nobilitas carnis, imò potius non est reputanda, quum in ueritate nobilitas nõ sit, sicut etiam ipsi philosophi reputauerunt. Seneca: Nemo altero nobilior, nisi cui rectius est ingeniũ, & bonis artibus aptius. Idem: Nihil aliud est nobilitas, quàm antiquatæ diuitiæ. Idem: Quid est eques, aut seruus, aut libertinus, nisi nomina ex ambitione uel iniuria nata? Item Plato ait: Neminem regem, nisi ex seruis oriundũ esse: neminem seruum, nisi ex regibus. Omnia ista longa miscuit uarietas, & sursum deorsum fortuna uersauit.

¶ *Quòd nullus sit nobilis ex eo quòd ex nobilibus parentibus sit generatus, rationibus ostenditur.*

RATIONIBVS etiã osten

di potest, quòd aliquis nobilis non sit ex eo quòd ex nobilibus parētibus genitus. Ex eadē enim radice exeunt uile & nobile. ¶ Flos farinæ & furfur ex eadē radice exeunt: tamē furfur cibus uilis est quo porci pascũtur, flos autem farinæ cibus nobilis est. Item ex eadem radice procedit spina & rosa. Rosa creatura nobilis est, quia non cessat benefacere hominibus, qui sunt iuxta eam, suum gratum odorem undique spargendo. Spina uerò quoddam uile est, quia pungit ea quæ iuxta eam sunt. Sic ex eodem patre, & ex eadem matre possunt nasci duo. Vnus tamen erit nobilis, alius ignobilis. Vnus ad modum rosæ nō cessabit benefacere uicinis suis. Iste nobilis erit. Alius erit spina in ignē infernalem mittenda, qui nō cessabit pungere uicinos suos, hic erit ignobilis. Multis aliis exemplis potest idem ostendi. Ex eadē arbore nata sunt duo poma, quorum unum est sanum, aliud putridum, uel uermem habens. Item ex eodem libero arbitrio procedunt bonũ & malũ. Item si nobile esset quicquid à nobilibus procederet, omnes nobiles essemus, quum omnes simus à Deo, qui nobilissimus est. Malachiæ 2. Nunquid nō Deus unus creauit nos, &c. Item si omne quod ex nobili procedit nobile esset, ergo pediculi & aliæ superfluitates, quæ ex nobilibus procedunt, nobilia essent. ¶ Septimo contemnenda e[illegible] tas carnis propter onus [illegible] quod ei est annexum. Nob[illegible] carnis quædā possessio est, quæ tanto censu onerata est, quod magni comitatus & archiepiscopatus non sufficiunt ad soluēdum censum illum: imò præter hæc necesse est, sicut ipsi nobiles dicunt, quòd ipsi impignorent regnũ cælorum, & seipsos diabolo pro censu isto soluendo. Vnde multis nobilibus magis expediret, quòd ipsi essēt leprosi, quàm quòd essent in statu in quo sunt, sicut aliqui etiā ex eis recognoscunt. ¶ Octauo cōtemnenda est nobilitas carnis, quia est rei contēptibilis, scilicet corporis, quod est quasi quidam saccus immunditiæ plenus, sicut ea ostendunt quæ exeunt de sacco isto per foramina quinque sensuũ. Origenes: Vilis nobilitas, quæ in locis tam turpibus generatur. ¶ Nono, contemnenda est nobilitas carnis, quia inferior uidetur esse nobilitas ista quæ est in hominibus, nobilitate illa quæ est in canibus: quũ illa nobilitas quæ est in canibus, certa signa habeat exterius quibus agnoscitur: nobiles uerò homines non habent certa signa necessariò quibus ab aliis hominibus dignoscantur. ¶ Decimo, contemnenda est nobilitas ista, quia ridiculosa est. Ridiculum enim est unum seruũ aliis seruis nobiliorē dicere, uel unum rusticum nobiliorem aliis rusticis. Sicut filio cuiusdam diuitis

uitis burgen. derisoriè dictū est, à quodam quòd ipse esset de nobilioribus rusticis suæ ciuitatis. Sic cum corpus naturaliter seruus sit (datum est enim spiritui ad seruiēdum) & naturaliter rusticum sit, quū tot rusticitates ab eo quotidie exeant, ridiculū est corpus unū nobilius dicere altero, uel unum nobiliorem altero ex parte corporis. Vnum tamen bonū habet nobilitas quæ carnis dicitur esse, quòd quasi frænum est quoddam quod homines debet cohibere ne male agant. Hieron. Nihil aliud uideo in nobilitate appetendum, nisi quòd nobiles quadam necessitate astringūtur, ne ab antiquorum probitate degenerēt. Philosophus: Nobilitatis tantum ad hoc memineris, ut cum claritate generis, morum sanctitate contendas, & cum nobilitate corporis animi nobilitate proficias. Item: Laudatur in quibusdam, quòd geniti sint nobiles, in aliis quòd nobilitatē uirtute sunt assecuti. Pulchrū est respondisse nobilitati, pulchrū etiam humilius genus factis illustrasse. Item quidā uituperabat aliū de genere suo, dicens: Tu es caput tui generis. Cui ille: Et tu es cauda generis tui. Item quidam sapiens, quum quidam ex patritio genere natus inferior factus ignobilitatē generis illi obiiceret, inquit: Gaudeo quòd ego ex me surrexi, tu ex te cecidisti: generis nostri utrique sumus decus & dedecus. Et alius philosophus similiter alii obiurganti, respondit: Mihi obiicis profecisse: crimen meum imputas gloriæ, dum tuū imputas ignauiæ. ¶ Et notādum est, quòd uera nobilitas animi est. unde illud: Nobilitas sola est, animum quæ moribus ornat.

De animi nobilitate duplici.

CAP. XXIX.

ANimi uerò nobilitas duplex est. Quædā naturalis, de qua Sen. Quis est generosus ad uirtutē bene à natura compositus. Alia nobilitas est gratuita, quando aliquis gratiam Dei habet, qua Dei filius est, quæ custodit eum, ut nulli turpitudini seruiat. Tullius: Liber æstimandus est, qui nulli turpitudini seruit. Item Sapiens: De illa nobilitate glorieris, quæ filios Dei, & cohæredes facit. Tunc ille nobilitatē suam integrā seruare se putet, si dedignetur seruire uitiis, & ab illis superari. A quo enim quis superatur, eius & seruus est. Bern. An non seruus, cui dominatur iniquitas? Quantūcunque aliquis ex nobilibus ortus sit, tamen ignobilis est, si Deū cōtemnat, & noluerit ei seruire. Et ecōtrario quantumcūque ignobilis ortus sit, nobilis tamē est, si Deo seruiat. Vnde 1. Regū 2. dicit dominus ad Heli: Absit hoc à me, sed quicunque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnūt me, erunt ignobiles.

¶ *Quòd sex sunt signa uera nobilitatis.*

ET notandum est, quòd sex sunt signa ueræ nobilitatis. ¶ Primum est, liberalitas. Vnde Deus, qui nobilissimus est, ipse est liberalissimus. Liberalitas eius tanta est, ut non solum sua det, sed etiã seipsum: nec solũ seruientibus sibi dat, sed etiam hostibus suis. Ipse enim solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, Matthæi 5. Ipse propter liberalitatẽ suam fecit quæcũque facta sunt. Ad dandum enim fecit quæcunque fecit. Creaturas enim rationales fecit, ut eis daret, alias autem creaturas, ut eas daret. Leo etiã, qui dicitur esse rex animaliũ, quod animal nobile est, liberale est. Vnde Aristo. dicit ipsum esse animal cõmunicatiuũ. Et sicuti liberalitas signũ est nobilitatis: ita rapina signũ est rusticitatis. Vnde multi hodie qui nobiles reputãtur, rusticissimi sunt, cùm non cessent auferre pauperibus, & illis, qui nõ possunt defendere se, sicut magister Alanus ostendit quibusdã militibus. Legebat Alanus apud Montẽpessulanũ, & audierũt milites uicini quòd tãtus clericus esset, & quòd ad omnia interrogata respõderet: unde accesserũt ad eum de communi consilio, & quæsierũt ab eo quæ esset maxima curialitas. Qui respondit eis, quòd dare curialissimũ esset, quo audito, omnes cõsenserũt respõsioni eius. Ideo dicit dominus, quòd beatius est dare, quàm recipere: quia dare facit similem Deo, qui omnibus dat, & à nemine recipit. Ipse uerò dixit eis, ut habito consilio ad inuicem dicerent ei, quæ inter omnes rusticitates maior esset. Qui habuerũt consiliũ adinuicẽ, & non potuerunt conuenire in idem: unde reuertentes ad eum, dixerunt quòd non poterãt concordare. Quo audito ipse increpauit eos, dicẽs: Ego posuerã uos in uia per quã possetis quæstionis uobis propositæ solutionẽ cognoscere. Si enim dare curialissimum est, auferre, quod est ei contrariũ, rusticissimũ est. Vnde uos qui incessanter aufertis pauperibus, rusticissimi estis. ¶ Secundum signũ nobilitatis est, gratitudo seu recognitio beneficii. Et per contrarium ingratitudo seu beneficiorũ non recognitio, signũ rusticitatis est. Vnde patet quòd illi qui nobiles reputantur, qui Deum, qui eos præ cæteris hominibus honorauit, præ cæteris hominibus inhonorãt, subditos etiã suos, qui multo sudore lucrãtur, unde ipsi uiuunt, & propter quos ipsi sunt in honore, incessanter opprimunt, rusticissimi sunt. Feris etiam uidẽtur tales deteriores esse, feræ enim officia siue beneficia sentiunt, sicut ait Sen. ¶ Tertium signũ nobilitatis est, mansuetudo & misericordia in ea quæ sunt eis subiecta. Et hoc est unũ quod ualde decens est in his qui potestatẽ habent. Vnde Sen. Nullũ ex omnibus magis clemẽtiã, quàm regem

regem,& principē decet. Idem: Iracundissimæ ac pro captu pugnacissimæ sunt apes, & aculeū in uulnere relinquunt. Sed ipse rex sine aculeo est:noluit ipsum natura nec sæuū esse, nec ultionem quæ magno cōstaret petere, & iram eius inermē reliquit, exemplar hoc omnibus regibus linquens. Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. In signum huius māsuetudinis uel misericordiæ inunguntur reges Christiani. Philosophus: Maximā potestatē habens creatorē potestatis iuxta possibilitatē suā debet imitari. In hoc autem Deum maximè imitabitur, si nihil iudicauerit, quàm misereri, pretiosius. Et sicut māsuetudo in subiectos, signum est nobilitatis: sic & crudelitas in subditos signū rusticitatis est, & seruitutis. Vnde Prouer.30. Per tria mouetur terra, & quartum quod non potest sustinere, Per seruū, cum regnare cœperit. Ouid. Asperius nihil est humili si surgit in altū: Cūcta ferit, dum cuncta timet, desæuit in omnes, Vt se posse putet, nec bellua tetrior ulla est, Quàm serui rabies in libera terga furētis. ¶ Quartū signū nobilitatis est, uirilitas seu strenuitas in eos qui repugnant. In signū huius datur ensis militibus nouis, quo gladio uti debent in hostes, non in subiectos. Multi uerò ex istis gladio isto in subiectos utuntur, quos deberēt ualde diligere. Hi enim sunt qui iuuāt eos, qui etiā fratres eorum proprios impugnāt, hostibus uerò Dei & ecclesiæ peccatis, sed & dæmonibus, uel etiā ipsis persecutoribus ecclesiæ uniti sunt. Impietas talis, impietas diabolica est. Diabolus autem impius est in eos, qui sibi seruiunt. ¶ Quintū signū nobilitatis est, timere opprobriū uel seruitutis, uel proditionis, uel alterius cuiusq; turpitudinis. Multos tamē ex illis qui nobiles reputantur, uidemus, quòd non timent pessimam seruitutē uitiorum suorū, uel dæmonū, qui nō erubescūt confiteri se seruos uilissimorum membrorū illorum, scilicet qui libidini deseruiunt, quæ seruitus indubitanter seruitute leprosorum peior est. Non erubescūt etiam proditiose impugnare dominum illum à quo omnia possident, cuius expensis uiuunt & uestiuntur. Et non erubescunt etiā omni immunditie peccati se exponere. Ex quo patet eos non esse nobiles, sed ualde rusticos. ¶ Sextum signum nobilitatis est, cordis magnitudo, qua quis modica contemnit, & magna appetit. Ecōtrario uerò signū rusticitatis est, amorem suum ponere in modicis, magna uerò negligere. Vnde patet dominas illas, quæ potius uolunt amorem suum ponere in uno misero milite, quàm in rege gloriæ, quòd ipsæ uerè nobiles sunt. Milites etiam non uidentur nobiles esse, qui amorē suum in terra ponunt, contempto regno

cælorum, cum tamen tota terra, quasi punctũ sit respectu cæli: & quia plus habent de terra, quàm alii, nolũt aliquid habere de cælo. Si ad aliquem pertineret terra unius pauperis militis ex parte matris, regnum uerò ex parte patris: nũquid non infelix esset, si contempto regno adhæreret illi terræ quæ eũ contingeret ex parte matris? Sic infelices sunt illi milites, qui de regno cælorum non curant, quod ad eos pertinet ex parte patris cælestis, contenti terra ista paupertatis, quæ ad illos pertinet ex parte matris nostræ Heuæ. Pater noster Deus est, mater nostra Heua. Non sic faciebat Dauid in Psal. Quid est mihi esse in cælo, & à te uolui super terram, &c.

De consuetudine illarum Ecclesia*rum quæ nolunt canonicare nisi nobiles.* CAP. XXX.

OStenso quòd nobilitas carnis contenenda sit, uel non reputanda, tangendum est aliquid de consuetudine illarũ Ecclesiarum, quæ nolunt canonicare nisi nobiles. Vnde notandum est, quòd consuetudo illa uidetur esse reprehensibilis. Et uidetur posse assignari sex causæ huius reprehẽsibilitatis. ¶ Prima causa est, peruersitas quæ uidetur esse in hac consuetudine, quæ peruersitas apparebit si respiciatur causa huius consuetudinis quam ipsi assignant. Dicũt enim quòd ipsi habẽt multa temporalia quæ defensione indigẽt, nec habent regem, nec aliquem principem secularẽ qui eos defendat, ideo oportet nobiles canonicari qui possint ea defendere. Quibus respondeo, quòd sicut ecclesiæ eorũ habent temporalia, ita habent & spiritualia, quæ in infinitum meliora sunt. Vnde si oportet aliquos nobiles canonicari ad defensionem temporaliũ, multo fortius oportet aliquos literatos, & sanctos canonicari ad defensionẽ spiritualium. Si uerò dicant quòd ibi sint aliqui ignobiles literati ad defensionẽ spiritualiũ, sed non canonici: ex hoc apparet quòd ipsi bona temporalia præponũt spiritualibus, ex quo defensores temporalium canonicos constituunt, & superiores aliis.

¶ *De quinque peruersitatibus huiusmodi ecclesiarum.*

ET possunt assignari quinque peruersitates in huiusmodi ecclesiis. ¶ Prima est, quòd ibi est terra sursum, & cælũ deorsum. Cælestia enim contemnunt, terrena uerò multũ appretiant: contra illud Prouer. 25. Cælum sursum, & terra deorsum. ¶ Alia peruersitas est, quòd pedes sunt in loco ubi deberet esse *caput*, & caput in loco ubi deberẽt esse pedes. Velut pedes ecclesiæ sunt qui circa terrena soliciti sunt: uelut caput sunt qui regere habẽt ecclesiã, uiri scilicet literati. Sed in his ecclesiis pedes sunt in capite, imò ipsi hostes in capite ponuntur. Thren. 1. Facti sunt hostes

stes in capite. ¶ Tertia peruersitas est, quòd ecclesiæ huiusmodi faciem habent ad posteriora, & deorsum ad anteriora: ipsi iuxta uerbum Ieremię facti sunt in retro, & non in ante. ¶ Quarta autem peruersitas est quòd ipsi latitudinem scuti qui debebat esse ex parte superiori, posuerunt ex parte inferiori: & ideo cōtingit quòd ferè omne caput languidum est: iuxta uerbum Esaiæ. ¶ Quinta peruersitas est, quòd sacerdotes inferiores sunt subdiaconis & diaconis: quod ridiculum est, sicut beatus Bern. dicit ad Eugeniū papam: Ridiculum est, inquit, quòd ministri nostri nostris se presbyteris anteferre conātur. Nō hoc ratio habet, nō antiquitas habuit, non consensit authoritas: & si de sua cōsuetudine colūna struitur, melius profectò illa quàm summus ordo contēnitur. ¶ Secunda causa reprehensibilitatis est, indiscretio, quæ uidetur esse in huiusmodi cōsuetudine, quę indiscretio primo cōsistit in hoc, quòd quando ipsi deberēt quærere, quis sit idoneus ad hoc ut sit canonicus, id est, regulariter regēs se, & ad regimē plebis episcopū iuuās: ipsi quærūt, quis sit idoneus ad militiā. ¶ Secundo in hoc, quòd quādo quærere deberēt, an persona sit idonea quæ canonicāda est: ipsi quærunt, quis pater eius fuerit. Vnde illis potest dici quod dicit angelus Tobię 5. Genus quęris mercenarii, an mercenariū? Indiscretio etiā eorū in hoc est, quòd ipsi credūt illud, qualis pater, talis filius: quod uerū est in personis increatis, ad personas creatas extēdūt: ibi enim frequēter fallit: frequēter enim est pater sapiēs & filius fatuus, ut patet in Salomone, & Roboā filio eius. ¶ Tertio uidetur hęc cōsuetudo reprehensibilis, quia ualde nociua est ecclesiæ Dei. Canonici enim militares non bene custodiūt Christū, sicut figuratū uidetur esse in hoc, quòd milites male custodierunt Christum in sepulchro. Lapides sepulchri bene custodierunt milites, sed Christū perdiderunt. Vnde cantat ecclesia: dicant nunc Iudæi, &c. Sic militares canonici lapides castrorū bene custodiunt, sed Christum amittunt. Itē ista consuetudo occasio ruinæ est in ecclesiis illis, quantū ad spiritualia. Vnde Prouerborū 17. Qui altam facit domum, quęrit ruinam. Ista etiā consuetudo in ecclesiis illis in magna parte exhęredat Christū. Frequenter enim quando deberēt institui ibi filii Dei, instituūtur ibi filii diaboli. ¶ Quarto uidetur reprehēsibilis cōsuetudo ista, quia Christo contraria est. Christus enim ignobiles elegit in ecclesia sua, ut essent humiles. 1. ad Corinth. 1. Isti uerò nobiles canonicāt quasi uelint ipsos esse superbos. Christus ex pastoribus & bubulcis elegit reges: isti uerò ex regibus eligunt canonicos. Christus fundamentum ecclesiæ po-

suit humilitatem: ipsi uerò econ trario fundamentũ ecclesiæ ponunt superbiã. Tale fundamentum poneret diabolus, si ędificaret. Quomodo implent tales illud uerbum domini, Io. 12. Qui mihi ministrat, me sequatur. Nō sunt imitatores Christi, sed sunt quasi antichristi. Et 1 Io. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Bernard. Si omnis qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare: multo magis qui pro eo ambulare se dicit, qui prò eo legatione fungitur qui ei ministrat, si eum non sequitur, inexcusabilis est. Terrere potest tales illud Matt. 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnũ cęlorum. Paruulus quantumcunq; nobilis sit, societatem pauperum non refugit: sic quantumcunq; aliquis nobilis sit in ecclesia Dei, societatem ignobiliũ non debet refugere. De societate hominũ diuersorum generũ in ecclesia Dei, uidetur esse dictum illud Esaiæ 11. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit. ¶ Quinto uidetur esse reprehensibilis illa consuetudo, quia uidetur esse Deo abominabilis. Altitudo enim secularis nō uidetur Deo placere. Vnde Lucæ 16. Quòd altum est hominibus, abominatio est apud Deum. Abominationes Deo offerunt, qui nobiles tantum canonicare uolunt. Exod. 18. Abominationes Aegyptiorum immolabimus Deo nostro. ¶ Sexto uidetur esse reprehensibilis hæc consuetudo, quia filios diaboli filiis Dei proponit, & generationem immundam generationi cęlesti, & nobilitatem putredinis prępo nunt cuique gratię Dei. Nullam autem sapientiam, nullam aliam gratiã nobilitati carnis adæquãt. Vnde consuetudo eorũ non recipit dispensationẽ: quia secundum iudicium eorũ non inuenit recompensationẽ, quod non est absq; magna cōtumelia Dei. Sic porcus præponeret uolutabrum luti, auro & lapidibus pretiosis. Ad sola temporalia uidentur habere oculũ ecclesiæ istæ, non solum in canonicorum institutione, sed etiam in prælatorum præfectiōe, quòd omnino intolerabile uidetur, saltem in altero horum deberet respectus haberi ad spiritualia.

Quòd fatuum sit superbire generaliter de qualibet re temporali, scilicet libertate corporis, &c. & bonis naturalibus animæ. CAP. XXXI.

Viso quòd fatuum sit superbire de nobilitate carnis, consequens est uidere quòd fatuum sit superbire de aliis bonis quæ prius nominata sunt. ¶ Notandum est ergo, ꝙ fatuum est superbire de libertate corporis, cùm corpus sit seruus maleuolus, & ideo tortura & cōpedibus dignus: iuxta illud Ecclesiastici 33. Seruo maleuolo totura, & comp

compedes,&c. De bonis uero naturalibus animæ fatuũ est superbire: quia bona illa potest homo habere ad malum suum sicut ad bonum. Vnde Bernardus: Si in professione religionis nouus homo callidus est ingenio, si uiget arte, si præeminet intellectu, instrumẽta sunt hæc tam uitiorum quàm uirtutum. Non ergo refugiat doceri uti eo in bono, quo & in malo uti potest. Fatuum est etiam superbire de diuitiis. Hoc enim est superbire de hoc, quòd habet maiorem molam ad collum quàm alii. Fatuum est etiam de potestate superbire, cum scriptum sit Sapient.6. quòd potentes potenter tormẽta patientur. Ibidem legitur, quòd durissimũ iudicium his, qui præsunt, fiet. Et Augu. dicit quòd quanto quis in loco superiori, tanto in periculo maiori uersatur. Fatuum est etiam superbire de gratia humana, cum scriptum sit Prouerbiorum ultimo, quòd fallax gratia, &c. Fatuum est etiam superbire de gloria huius mundi, cum gloria talis flos sit decidens. Vnde Esa.28. Erit flos decidens gloria exultationis. Puerorũ est, flores colligere, quæ ex arboribus decidunt, & inde lętari. Sic pueriles sunt qui de gloria huius mundi lætantur. Fatuũ est etiam superbire de scientia, cum scriptum sit Ecclesiast.1. Qui addit scientiam, addit & laborem. De scientia superbire, est de lumine excæcari. Fatuum etiam est de uirtutibus superbire. Hoc enim est de medicamine uulnerari. Gregorius: Qui de uirtutibus habitis extollitur, quasi de medicamento uulneratur.

De diuisione superbiæ sumpta penes diuersitatem personarum. Et primò de superbia ministrorum ecclesiæ in communi.

CAP. XXXII.

POsitis autem duabus diuisionibus superbiæ, consequẽter ponenda est tertia, quæ sumpta est secundũ diuersitatem personarum, in quibus est superbia. ¶Notandum ergo quòd superbia diuidi potest in superbiam laicorum, & superbiam ministrorum ecclesiæ. Superbia uerò ministrorum ecclesiæ potest subdiuidi in superbiam prælatorũ, & superbiam subditorum: uel in superbiam claustralium, & superbiam secularium clericorũ. Sed de superbia laicorum nihil specialiter hic dicemus. Sed de superbia ministrorum ecclesię hoc modo tractabimus. ¶Primo, dicemus aliquid de ea in communi. Secundo uerò aliqua dicemus specialiter de superbia prælatorum. Tertio uerò dicemus aliquid specialiter de superbia claustralium.

¶*Quòd superbia multum sit timenda ministris ecclesiæ.*

NOTANDVM ergo est, ꝙ superbia multum timenda est ministris ecclesiæ quinque de causis. ¶Primo, quia multas occasiones habent superbiendi. Vna oc-

casio est, quòd ipsi sunt excepti à labore aliorum hominum. Vnde in Psal. In labore hominum non sunt, &c. Ideo tenuit eos superbia. Alia occasio est, libertas quã habēt, quæ libertas aliquibus eorum est uelamen malitiæ, contra illud 1. Petr. 2. Quasi liberi, & non quasi uelamen habentes malitiæ libertatem. Tertia occasio est, reuerentia quę exhibetur eis, eó quòd sunt ministri summi regis, & uicē eius gerunt in terris, & contemptum eorum Deus reputaret cōtemptum suum: iuxta illud Lucæ 10. Qui uos spernit, me spernit. ¶ Secundo, timenda est superbia in ministris ecclesię, quia multum displicet Deo in eis. Vnde prouerbiorum 6. Sex sunt quę odit Deus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes. Oculi sublimes clerici superbi sunt. Et Sopho. 1. Et erit in die hostiæ Domini, uisitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen. Dies hostiæ Domini erit dies iudicii, quando Dominus mactabit incrassatos, impinguatos, dilatatos. Tunc dominus uisitabit super clericos superbos. Nec mirum, si dominus odiat superbiã in ministris suis, cum proprium signum sit superbia ministrorum diaboli: iuxta illud Gregorii, Euidentissimum signum reproborũ est, superbia, humilitas electorũ. Non parum doleret princeps aliquis, si in castro suo uexillum inimici sui uideret. ¶ Tertio, ualde timenda est eis superbia, quia ualde contraria est officio eorũ. Ipsi enim sunt quasi custodes scientiæ & uasa gratiarum. Vnde Malachiæ 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiã, & legem requirũt ex ore eius, quia angelus domini exercituũ est. Propter hoc, quòd custodes sunt scientiæ, necessaria est eis magna humilitas. Aqua enim sapientiæ ad uallem humilitatis confluit. Prouerbiorum 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Propter hoc etiam quia uasa gratiarum sunt, necessaria est eis magna humilitas. Sicut enim uas non est idoneũ aliquid recipere absq; cōcauitate: sic aliquis non est susceptibilis gratiæ absque humilitate. 1. Petri ultimo, *Deus* superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Propterea oportet ministros ecclesiæ esse familiares Deo: ad quod etiã multum ualet humilitas. unde Glos. super illud Psal. Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. Altus quidem est dominus, sed uicinatur humili, & non se erigenti. Necessaria etiam est eis humilitas propter seruitium quod debent hominibus exhibere. Eorum enim est abluere sordes spirituales hominum: quod figuratum est Ioan. 13. in ablutione pedum. Ideo summus inter ministros ecclesiæ, seruum seruorum se uocat humiliter. ¶ Ergo oportet quòd se habeant ut à pauperibus & humilibus non timeantur, sed audeant ad eos accedere

cons

confidenter, & ut solatium pauperes habeant in humilitate eorum: quia secundum uerbum Augustini, Magnum solatium est membris ex capite. Magnũ solatium est subditis, qui in humilitate sunt, si uideant prælatos suos in simili uel maiori humilitate. ¶ Quarto, timenda est eis superbia, quia multi ex eis non habẽt unde pascãt superbiam, nisi hoc faciant de spoliis pauperũ. Bona enim ecclesiæ, bona pauperum sunt. Præterea ualde indecens est superbia in eis, cum ipsi de eleemosynis uiuant, & eleemosynas pauperum & miserabilium personarũ quotidie edant. ¶ Quinto, timenda est eis superbia, quia peccatum superbiæ in eis scandalizat populum, cum sit manifestum. Incontinentia & alia peccata possunt ipsi abscondere, sed superbiam exteriorem in uestibus, & similibus consistentem non possunt ipsi abscondere.

¶ *Persuasiones contra superbiam ministrorum ecclesiæ.*

SED contra has & similes persuasiones quæ fiunt ministris ecclesiæ ut caueant superbiã exteriorẽ, dari solet quadruplex respõsio. ¶ Prima est, quòd dominus intuetur cor, & humilitatem cordis requirit, & humilitatis interioris magistrum se profitetur. Matt. 11. dicẽs: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et ideo uidetur minimè quibusdã necessaria humilitas exterior. ¶ Secunda responsio solet esse, quòd licet homini pulchitudines istas exteriores habere secũdum modum personæ suæ, & mores eorum inter quos uiuitur: quòd uidetur sumptum esse ex Glo. super illud 1. ad Timot. 2. Non in tortis crinibus. quę dicit sic: Vt in his omnibus ultra modulum personæ suæ & mores ecclesiæ, monendæ ne concupiscentiæ studeant. ¶ Tertia responsio solet esse, quòd in huiusmodi honor ecclesiæ quæritur. ¶ Quarta est, quod ipsi non faciant hoc amore uanæ gloriæ: sed utantur talibus tanquam non utentes.

¶ *A corde humilis persona de facili non procedit superbia exterior.*

SED contra primam responsionem primo uidetur esse hoc, quòd non potest esse de facili, ꝙ à corde perfectè humili exterior superbia procedat. Sicut enim arbor bona nõ potest malos fructus facere, ut legitur Matt. 7. sic nec cor humile superbiam à se producit. Ex fructu siquidem arbor cognoscitur, ut legitur Matthæi 12. Nunquid colligũt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? Sic nec ex humilitate cordis procedit superbia operis: quia sicut uulgariter dicitur, Nõ potest exire de sacco, quod ibi nõ continetur. Quis credet mulieri, si asserat se castã mente, ex quo homo uidet eam fornicari corpore? sic quomodo potest credi alicui de humilitate cordis, ex quo tanta superbia apparet exterius?

Quòd

¶ *Quòd clericis non sola sufficit interior humilitas.*

PRAETEREA non uidetur clericis sufficere interior humilitas multiplici ratione. ¶ Primo, quia oportet eos uitare scandala infirmorum. Et sicut tangit Apostolus de illo qui corã infirmo comedebat idolis immolatũ, quòd peccaret scandalizãdo infirmum, qui credebat hoc fieri cum ueneratione idoli: licet ille qui sciens erat idolũ non ueneraretur, sed cõtemneret. Sic ille qui uestes superbas corã illo defert, qui credit quòd ipse faciat propter uanam gloriã, licet ipse non faciat hoc tali causa, tamen ipse peccat, ut uidetur, ipsum scandalizando. 1. ad Corinth. 8. Si quis uiderit eũ qui habet scientiam, in idolo recumbentem, nónne conscientia eius quum sit infirma, ædificabitur ad comedendum idolothyta? Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est? Sic enim peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christũ peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum. Sic minister ecclesiæ debet dicere: Si uestis pretiosa scandalizat fratrem meum, non deferã eam in æternum. ¶ Secundo sufficit humilitas interior clericis: quia ipsi debent Christum imitari, qui non solum habuit interiorẽ humilitatem, sed etiam exteriorẽ. Ipse enim, ad literã, pedes iuit, regnum fugit, ut legitur Ioan. 6. Pedes discipulorum lauit, Ioan. 13. Societatem pauperum elegit, ubi caput reclinaret non habuit, Matthæi 8. Ad imitandum Christum monẽtur ministri Christi. Ioann. 12. Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et 1. Ioann. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. ¶ Tertio non sufficit clericis humilitas interior, quia oportet eos exemplum humilitatis dare aliis. unde Ioann. 21. ter dictum est Petro, Pasce oues meas. Pasce uerbo, pasce exemplo, pasce temporali subsidio. Exemplo autẽ humilitatis quomodo pascet, qui humilitatẽ exteriorem non habet? Ad humilitatem exteriorem monemur 1. Petr. 5. Omnes inuicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et ibidẽ paulo antè: Neque dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo. Exemplum superbiæ ostendere hominibus, hoc est pascere dæmones & non oues. Bernardus ad Eugeniũ papam: Tu pastor procedis deauratus, tam multa circundatus uarietate: oues quid capiunt? si auderem dicere, dæmonũ magis quàm ouiũ pascua hæc. Sic faciebat Petrus? sic Paulus ludebat? Idẽ: Petrus nescitur processisse aliquando uel gemmis ornatus, uel sericis, non tectus auro, nec uectus equo albo, nec

nec stipatus milite, nec circunstrepentibus septus ministris: neque hic tamē credidit satis posse impleri salutare mandatum, Pasce oues meas.¶ Quarto non sufficit interior humilitas clericis: quia non solum à malo, sed ab omni specie mali eos abstinere oportet: iuxta monitionem Pauli 1. ad Thessalonicenses ultimo: Ab omni, inquit, specie mala abstinete uos. Ad hoc autem quod dominus dicit, Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, &c. Dicendum, quòd hoc dicitur ad ostendendū quòd humilitas cordis necessaria sit, & non ideo quòd sufficiat sola: sed dicitur hoc contra hypocritas, qui solam iustitiam exteriorem habere solebant. Matthæi 24. Væ uobis Pharisæi & hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & catini: intus autem pleni estis rapina & immunditia. Et Ecclesiastici decimonono: Est qui nequiter se humiliat, interiora autē eius plena sunt dolo. Contra hoc uerò quod dicitur, quòd licet alicui habere has pulchritudines exteriores secundū modum suæ personæ, uidetur esse illud Ecclesiastes tertio: Quanto maior es, humilia te in omnibus. qui dixit in omnibus, nihil excepit. Et Lucæ decimoquarto: Cum inuitatus fueris, &c. recumbe in nouissimo loco. non dixit, in medio loco: sed in nouissimo. Præterea qui præeminet in dignitate, debet præeminere & uirtutibus, unde debet esse excellentioris humilitatis: uirtutes enim sunt æquales. Contra hoc uerò quod dicitur, quòd homo debet se conformare moribus hominum, inter quos uiuit: est illud: Nolite conformari huic seculo. Præterea quando aliquis est in aliqua religione dissoluta, non debet respicere ad ea quæ ibi seruantur, sed ad ea quæ instituerunt antiqui patres, ut ibi seruarentur. Ordinauerunt enim Petrus & Paulus etiam de mulieribus, quòd cauerent à pretioso ornatu. primæ ad Timotheū secundo: Non in tortis crinibus, aut auro, uel margaritis, uel ueste pretiosa. Et illud eiusdem sexto: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his cōtenti simus. Non dicit, quibus ornemur, sed quibus tegamur. Et primo Petri tertio: Quarum non sit exterior capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti uestimentorum cultus. Ad ea ergo quæ secundum ordinationē eorum debēt fieri respiciendum est, non ad ea quæ fiunt. Præterea, si quis episcopus uel presbyter in tali habitu in principio ecclesiæ fuisset, multum reprehenderetur, & haberetur pro magno peccato & magna superbia. Quomodo ergo desiit esse peccatum quod superbia erat? Nunquid consuetudo peccandi aufert uel minuit peccatum? Imò potius hominem magis peccatorem constituit.

tuit. Nunquid quod tunc fuit superfluitas & uanitas, modo factum est necessitas? Præterea si uiuendum est alicui secundum mores eorum inter quos uiuit, secundum hoc si omnes superbi efficiuntur, omnes desinent esse superbi. Iam enim conformauit se moribus eorum inter quos uiuit: & si omnes fœtidi fiunt, iam nullus fœtet, quod constat esse falsum. Sed hoc bene uerũ est, ubi omnes fœtidi sunt, minus fœtor sentitur, secundum uerbum Bernard. Præterea si liceret etiam talibus uti, cauendũ esset ei qui utitur, ne licẽtia sua aliis offendiculum fieret. Vnde 1. ad Corinth. 8. dicit Apostolus illis qui immolata idolis comedebant sine ueneratione idolorum: Videte, inquit, ne licentia uestra offendiculũ fiat infirmis. Et 1. ad Corinth. 6. Omnia mihi licent, sed nõ omnia expediunt. Bernard. Sapiens opus suum trina consideratione præuenit. Primo considerat an liceat. Secundo, an deceat. Tertio an expediat. Sed de hoc dictum est in tractatu de Auaritia. in cap. de pluralitate beneficiorum. Et in ueritate non decent personas authenticas, quæ quasi quoddã speculum debent esse minoribus, uestes pretiosæ. August. Fateor, de pretiosa ueste erubesco: non enim decet hanc professionem, non decet admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos. Contra respõsionem eorum qui dicunt se talibus uti propter honorem ecclesiæ, Primò esse uidetur quod dicit Gregor. Nemo pretiosa uestimenta nisi ad inanem gloriam quærit. Præterea, non cedit ad honorem ecclesiæ, quòd minister ipsius speciem superbiæ exterius ostendat hominibus, sed potius humilitatem Christi: cum scriptum sit Eccles. 23. Magna gloria est sequi Dominum. Neq; sponsus ecclesiæ decorẽ exteriorem in ecclesia requirit, sed potius interiorem. Vnde postquam Dauid dixit, regẽ concupiscere decorem ecclesiæ, ipse uolẽs innuere de quo decore intelligatur, subdit: Omnis gloria eius, *scilicet* filiæ regis, est ab intus. Ecclesia etiam dicit de se Canticorum primo: Nigra sum, sed formosa. Nigra est ecclesia exterius, formosa uerò interius. Quod etiam habitus ministrorum ecclesiæ manifestè exprimit. Habẽt enim capas nigras exterius, superpellicium candidum deferentes sub capis: in quo ostendunt se contemnere gloriam, & pulchritudinem exteriorem, & amare pulchritudinẽ & gloriam interiorem. Sed multi si ueritatem in habitu suo ostendere uellent, potius capam nigram sub candido superpellicio deferrẽt, quàm econtrario. ¶ Præterea qui dignitatem ecclesiasticam terreno honore uolunt ornare, similes sunt illis qui aurum luto uolunt ornare. Honor enim terrenus in

comp

comparatione ad dignitatē ecclesiasticam se habet ut lutum ad aurum. Contumeliam etiam uidetur facere naturæ humanæ, & Deo, ad cuius similitudinem homo creatus est, qui talibus hominem ornare uult, uel honorare. Senec. Scitote tam bene homines culmo quàm auro tegi. Contemnite omnia quæ superuacuus labor uult, ornamentum aut decus poterit cogitare. Nihil præter animū est mirabile. Item cum aliquis non debeat sibi terrenam gloriam amare, uidetur quòd similiter non debeat eam amare proximo, cū debeat proximū diligere sicut seipsum. Igitur nec debet eam amare ecclesiæ, cum ecclesia nihil aliud sit, quàm collectio fidelium. Præterea, quid quærunt ministri ecclesiæ in huiusmodi pulchritudinibus exterioribus? Quærúntne ibi beneplacitum Dei, uel utilitatem propriam, uel proximi? Si quærunt beneplacitum Dei, fatuè agunt. Deus enim spiritus est, & decor spiritualis placet ei. Hieronym. Non tenera uestis, sed munditia mentis ornatum facit clericum. Multa etiam sunt quæ constat magis placere Deo, ut sunt opera pietatis, in quibus possent expendi quæ in exteriori pulchritudine expenduntur. De huiusmodi expensis, quæ pro pulchritudine exteriori fiūt, incertum est an Deo placeant. Tene certum secūdum uerbum Augustini, & dimitte incertum. Item cōstat sanctitatem Deo placere. Illam enim expresse requirit Dominus Leuit. 19. Sancti, inquit, estote, quia ego sanctus sum. Et Apostolus 1. ad Thessalonicen. 4. Hęc est uoluntas Dei, sanctificatio uestra. Si ergo quęrunt Deo placere, sanctitatem honori, non honorem sanctitati debent præferre. Cuius contrarium in multis ministris ecclesiæ apertè quotidie uidemus. Vnde Bernardus: Videmus omnem ecclesiasticum zelum feruere pro sola dignitate tuenda. Honori totū datur, sanctitati nihil: imò, quod plus est, de placitis Dei nō curant, nec de propria salute, & plus grauarentur expendere denariū unum pro amore Dei, & propria salute, quàm decem libras pro amore huius mundi. Bernard. De placito Dei ultima mentio est, pro iactura salutis nulla cogitatio, nisi quod sublime est hoc salutare dicamus, & quod gloriam redolet, hoc iustum. Constat etiam quòd non utilitatem proximi in hoc quærunt, quum uideant quòd in hoc potius proximum scandalizent, quàm ædificent. Vtilitas etiam propria non apparet ibi. Bene apparet quòd multum constant talia, sed fructum quem consequentur ex huiusmodi expensis, non uidemus. Et hoc solum deberet sufficere ministris ecclesiæ ad contemptum talium. Senec. Omnibus consiliis & rebus faciamus quod solemus facere, quot

quoties ad institorẽ alicuius mercis accesserimus, uideamus hoc quod concupiscimus quanti deferatur. ¶ Prçterea distinguamus diuersas intentiones, quæ in talibus pulchritudinibus possunt incidere, ut appareat utrum aliquo modo talia ministris ecclesiæ licita sint. Et constat quòd si fiãt propter luxuriam uel uanam gloriam, illicita sunt. Item si ex superbia fiant, scilicet intentione & desiderio excellendi alios, constat similiter quòd sint illicita. Si uerò fiant ut erubescentia uitetur, quia erubesceret aliquis quod nõ esset honorabiliter indutus sicut alii, neque in hoc casu absque culpa esse uidetur. Non enim debent Christiani humilitatẽ Christi erubescere. unde Bernardus: Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est. & Dominus Lucæ nono: Qui autem erubuerit me, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum angelorum. Si uerò talia fiant, & ministri ecclesiæ ab hominibus honorentur, uidetur quòd hoc sit ponere laqueũ simplicibus. Vidẽtur enim simplices peccare, quando ministros ecclesiæ propter pulchritudinẽ uestium honorãt. Ad quod uidetur pertinere illud Osee 5. dictum ad sacerdotes: Laquei facti estis speculationi. Qui homines propter uestes honorant, uel propter diuitias, uidentur cõtemnere humanam naturam, cui uestes & diuitias præponũt. Videntur etiam Deum contemnere, ad cuius similitudinem homo factus est, unde Iacobi secundo: Si introierit in conspectu uestro uir aureum annulum habẽs in ueste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intẽdatis in eum qui indutus est ueste pretiosa, & dixeritis, Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis, Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: nónne iudicatis apud uosmetipsos, & facti estis iudices iniquarum cogitationum? Si uerò ista faciant ministri ecclesiæ, ne dissimilitudine fugent homines à se, licet hęc intentio recta uideatur, tamen neque sic omnino laudabiliter facere uidentur. Sicut enim humilis habitus aliquos diuites forsitan fugaret: sic pretiosus habitus pauperes ab eis fugat, ut non audeant ad eos accedere. Si uerò ista faciant ministri ecclesiæ ne ab hominibus contemnantur, neque in hoc laudabiles uidentur: cum ad perfectionem pertineat spernere seipsum. uersus: Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese, Spernere se sperni, quatuor hæc bona sunt. Seneca: Aequo animo audienda sunt imperitorum conuitia, & ad honesta eunti cõtemnendus est ipse contemptus. Bernardus: Verus humilis non uult humilis prædicari, sed ciuilis reputari.

Si uerò talia faciant ne uilescat dignitas ecclesiastica, respōdeo quòd magis uilescit, quum conspicitur in hominibus qui superbi apparent. Homines etiam illiterati nō possunt credere, ꝙ dignitas uel potestas ecclesiastica in hominibus sit, quos credūt esse malæ uitæ. unde dicunt hæretici, quòd sacerdotes praui nō dant uera sacramēta. Præterea, si dignitas ecclesiastica sic seruāda fuit ne uilesceret, nunquid hæc ignorauit Christus? Quare ergo nō instituit ꝙ apostoli & discipuli sui equitarent, & purpura & bysso induerētur? Nōnne quod stultū est Deo, sapientius est hominibus? ut legitur 1. ad Cor. 1. Item quis nesciat quod displicet sponso, si uideat sponsam suā facere multas expensas ad ornandū se, ut placeat adultero suo & inimico sponsi sui, præcipuè si filii sponsi indigeant illis quæ sic expenduntur: scilicet pauperes Christi, qui esuriunt? Sponsus ecclesiæ Christus est: adulter uero mundus iste, qui inimicus Dei est, adeò ut qui amicus uult esse mundi, inimicus Dei cōstituatur. Iac. 4. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Deo? Qui ergo uoluerit amicus esse huius mundi, inimicus constituitur Dei. Vnde uerisimile est, ꝙ multum displiceat Deo quando ministri ecclesię tot & tanta expendunt ut placeant mundo, cū uideant tot filios Dei esurire, & sitire, & nudos esse. Mirum est etiam cum qua cōscientia multi magni prælati dicāt uersum illum in horis suis, Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam, cum corā Deo apertè mentiri uideātur, ex quo permittunt ministros suos floribus coronatos, & alio superbo modo ornatos sibi ministrare. Præterea quæritur, quare dominus sacco uili carnis hominem induit, si saccum illum purpura superindui uoluit. Quis illum mercatorem non reputaret fatuum, qui bagam suam de scarleto burello cooperiret, si uolūtas sua esset. quòd iterum super burellum scarleta poneretur?

¶ Contra quartam uero responsionem, qua dicunt ministri ecclesiæ, ꝙ ipsi non amant uanam gloriam, nec ad uanam gloriā talibus pulchritudinibus utantur, sed habent eas tanquam nō habētes, primo uidetur esse uerbum Greg. prius positū: Nemo enim pretiosas uestes, nisi ad inanem gloriam quærit, ut uidelicet cæteris honorabilior uideatur. Nemo uult ibi pretiosis uestibus indui, ubi à nemine possit uideri. Secundo uidetur esse contra illam responsionem hoc, quòd mirum est, quòd uanam gloriam tam carè emunt, si eam non amant. Videmus quòd multi non libenter expenderēt pro æterna gloria decem solidos, pro uana gloria centū solidos expēdunt. Item si nō amant

uanam gloriã, quare ostendunt hominibus in habitu suo quòd ament, cum in hoc ipso scandalizent eos? Quid prodest sermone ad humilitatem, & opere ad superbiam? cum secundũ Bern. efficacior sit uox operis, quàm uox sermonis. Præterea, nónne ministri ecclesiæ exemplum debent dare hominibus contemnendi gloriam mundi, sicut & Christus fecit? Augu. Omnia terrena contempsit homo Christus Deus, ut ab hominibus contemnenda monstraret: & omnia aduersa sustinuit, ut sustinenda doceret. Quare etiã quædam alia pertinentia ad hanc materiã in tract. de Auaritia, in ca. de Prodigalitate clericorũ. Illa etiam quæ dicta sunt prius contra superbum ornatum, & cõtra alias species superbiæ exterioris, possunt similiter ualere contra superbiam clericorum.

De superbia prælatorum, & quòd multum conandum sit contra eorum superbiam.

CAP. XXXIII.

ET notandum est quòd multum conandum est prælatis contra superbiam, & ad humilitatem. ¶ Primo, quia multũ monet eos sacra scriptura ad hoc. Vnde Deutero. 17. Præcipitur de rege constituto super Israël, ut non eleuetur cor eius in superbia, super fratres suos. Et Eccle. 3. Quanto magnus es, humilia te in omnibus. Et 32. eiusdem: Rectorẽ posuerunt te, noli extolli, sed esto in eis quasi unus ex illis. Et Matthæ. 18. dicit dominus ad apostolos, quorum locum tenent prelati: Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis à uestra elatione. Dicit Interlinear. & efficiamini sicut paruuli, non introibitis in regnum cælorum. ¶ Secũdo monet eos ad hoc ipsa natura. Aurum enim quod pretiosissimum est inter metalla, contendit habere infimum locum: ponderosissimum est enim. Sic quanto aliquis superior sit, tanto ad humilitatem conari debet. ¶ Tertio uerò q̃a ipse author naturæ monet eos ad hoc, qui cum esset summus, nouissimus uirorũ fieri uoluit, iuxta illud Esa. 53. Desiderauimus eum uirum despectum, & nouissimum uirorum. Bernard. Quid magis admirandum, quid amplius detestandum, quid grauius puniendum, quàm quòd uidens Dei filiũ summũ in regno cælorum, nouissimum factũ in regno hominũ? ut quid apponat magnificare se homo super terrã? ¶ Quarto uero q̄ ualde pretiosa est & magnæ uirtutis in talibus personis humilitas. Bern. Quũ omni indifferenter personæ humilitas sit quædam uirtus fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto uis eius maior in maioribus, & clarior in clarioribus cõprobatur. Idem: Nõ magnum est esse humilẽ in abiectione, magna prorsus & rara uirtus humilitas honorata.

¶ Quin

¶Quintò uerò, quia ex hac parte prælati sunt debiliores. Ex illa parte præcipuè muniendum est castrũ, ex qua parte debilius est. Ex illa parte præcipuè resistendũ est hostibus, ex qua parte præcipuè impugnant. Sic quã do aliquis uidet se pronum ad aliquod uitiũ, uel à natura, uel alia occasiõe, ipse debet se multum flectere ad oppositum: sic enim faciunt, secundũ uerbum Sapientis, qui tortuosa lignorũ dirigunt. Superbia enim multũ infestat prælatos. Perflant enim altissima uenti. Superbia in alto loco nata, scilicet in cælo, alta petit, unde pauci sunt, qui in dignitate ueram humilitatem seruent. Quod patet in lib. Reg. ubi de tot regibus legitur, quòd excelsa nõ abstulerunt. ¶Sexto, quia prælati maiori scientia & gratia indigẽt quàm alii, & ideo maius uas humilitatis eis est necessariũ. Præterea prælati custodes sunt sponsæ; & ideo necesse est, ut nec in habitu, nec in alio appareant in eis aliqua signa uel lasciuiæ, uel luxuriæ, quod tamen ualde male hodie seruatur. Bern. Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti uarietatibus, tanquã spõsa procedens de thalamo suo. Nempe si quempiam taliũ repente eminus procedentẽ aspexeris, sponsam potius putabis quàm sponsæ custodem. ¶Et notandum quòd ad hæc duo prælati multum deberent niti, ut præessent utiliter & humiliter: & infra hæc duo limitata deberẽt esse ea quæ ipsi iniũgũt subditis. Sed sicut Bern. dicit: Pauci profecto sunt qui utiliter, Pauciores qui humiliter præsint.

De quadruplici superbia claustraliũ. CAP. XXXIIII.

QVadruplex supbia in claustralibus solet inueniri. ¶Prima species superbię est eorum qui sapientes se credunt, & ideo sensu suo se regere uolũt, & multum sunt suæ uoluntatis. De hac superbia dicit Bernard. Superbia quantum illis prudẽs uideatur esse, dimittenda est & abigẽda. Si enim admittatur superbia, prima die qua incipit habitare, incipit leges dare. Prouerbi. 26. Vidisti hominem sibi sapientem uideri? magis spem illo habebit insipiens. Tales nolũt facere quod eis dicitur, etiã si prius habebant uoluntatem, quàm eis diceretur. Grego. Superba mens ad ea quæ non appetit, nullis adhortationib. flectitur: ad ea uerò quæ appetit, spõte etiam cogi quærit: Et hæc species superbię pręcipuè periculosa est in nouitiis. unde Bernar. Nouitiũ prudentem, insipientem, sapientem in cella diu posse cõsistere impossibile est. Stultus ergo fiat, ut sit sapiens. Et hæc omnis eius sit discretio, ut in hac nulla ei sit discretio: hæc omnis eius sapiẽtia sit, ut in hac parte ei nulla sit. ¶Secunda species superbiæ est eorũ clau-

ſtralium qui deſpiciũt ſeculares & peccatores, credẽtes ſe inquinari ex conſortio eorum, ſimiles Iudæis, de quibus dicitur Ioan. 18. qui non introierũt in prætorium, ut nõ contaminarẽtur, ſed manducarent paſcha. ¶ Timebant enim ſe inquinari cohabitatione infidelium, & non timebant ſe inquinari ſanguine innocentis, ſcilicet Chriſti. Duces cæci excolantes culicem, camelum autẽ glutientes: ut dicitur Matth. 23. De talibus legitur Eſa. 65. Qui dicũt, Recede à me, nõ appropinques mihi, quia immundus es. Iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Deut. 23. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt: nec Aegyptiũ, quia aduena fuiſti in terra eius. Iſti non attẽdunt quòd in ſeculo aliquis poteſt ducere uitam religioſam, & aliquis in clauſtro uitam ſecularem: quod figuratum uidetur eſſe Ioſu. 4. ubi præcepit dominus, ꝙ duodecim lapides ſumerẽtur de medio Iordanis, & ponerentur in loco caſtrorũ. Alios etiã duodecim lapides de ſicco poſuit Ioſue in medio Iordanis. Aliqui enim ſeculares quo ad meritũ ſunt clauſtrales, & econtrario. Per lapides qui in fluuio erant, intellige eos qui ſunt in fluxu huius mũdi. Per illos qui in arido, intellige illos qui ſunt in clauſtro. Greg. In examine recti iudicis, mutat merita ordinũ qualitas actionum. Et quidam in meliori ordine deteriores ſunt: quia & iſti ſortem extremi habitus bene uiuendo tranſcendũt, & illi ſuperioris loci meritum non exequendo dimittũt uel diminuũt. Sancto Paphnutio oranti, cui ſanctorum eſſet ſimilis: reſponſum eſt primo, ꝙ cuidã ſymphoniaco, qui quærebat uictum arte cantandi. Et cũ Paphnutius eum inueniſſet, quæſiuit eũ ſi alicuius meriti eſſet apud Deum. Qui reſpondit, ſe nihil meminiſſe feciſſe, niſi ꝙ quum ipſe latro eſſet, & quædam mulier eſſet capta, quam ſocii uolebant uiolare, reſtitit eis, & eripuit eam. Et alio tempore cum quædam mulier lamentaretur per eremum, eò ꝙ filii ſui tenerentur in captiuitate, ipſe errãtem reduxit ad refectionẽ, & dedit ei trecentos ſolidos, quibus redemit maritum & filios. Poſtea ille ſymphoniacus dimittens artem cantandi, intrauit eremũ, hortatu Paphnutii factus uir ſanctus. Et cum mortuus fuiſſet uir ſymphoniacus, iterum orauit Paphnutius, cui ſanctorũ ſimilis haberetur. Et reſponſum eſt ei: Similis eſt primario uici huius qui eſt in proximo. Cúmque ueniſſet ad eũ, & inquiſiuiſſet de uita eius, dixit ſe eſſe coniugatum, & libenter ſedantem lites, hoſpitalẽ, qui non cognoſceret uxorem niſi cauſa prolis, nõ raptorẽ, non lædentẽ uxorẽ, famulos, uel greges, uel fruges aliorũ. Et idẽ in hortatu Paphnutii

uenit

uenit ad eremum. Et cum mortuus fuisset, iterum dictum est ei, ꝙ similis esset cuidã negotiatori uenienti ad se. Cui cum occurrisset Paphnutius, hortatus est eũ ad eremũ: qui acquieuit ei, & omnia distribuit pauperibus. Et non post multũ tempus mortuus est. Et postea per uocẽ eius Paphnutio reuelatũ est, ꝙ esset citò moriturus & assumendus in cęlũ, & hoc nõ esset ideo ei prius reuelatũ, ne fortè elatus aliquod damnũ sui laboris inde incurreret. Et mortuus est, aliis uidentibus anima eius ab angelis psallentibus delata est in cælũ. ¶ Tertia species superbiæ est eorũ qui uolunt habere in claustro quæ nõ habebant in seculo: ut delicias uel magnũ nomen, contra hoc, qđ dicit Aug. Qui autẽ non habent, non ea quęrant in monasterio, quę nec foris habere potuerũt. Et iterũ: Non erigant ceruicem, quia eis associantur ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeãt, & terrena uana non quærant, ne incipiant monasteria esse utilia diuitibus, nõ pauperibus, dum diuites illic humiliantur, & pauperes illic inflantur. Quidam etiã qui ante claustri ingressum uix in suo uico uel oppido cogniti fuerãt, pòst circũeũtes prouincias, & curias frequentãtes, regum notitias & principum familiaritates assequuntur. Quarta species superbiæ est superbia eorum qui in claustro gloriantur, uel superbiunt, uel de diuitiis quas habuerunt in seculo, uel de hoc, ꝙ contulerunt eas claustro, uel de aliquibus quæ strenuè egerunt in seculo. Vnde Aug. Nec extollantur, si communi uitæ aliquid de suis facultatibus contulerũt: nec de suis diuitiis magis superbiant, si eas monasterio partiantur, quàm si eis in seculo fruerẽtur. Et iterum: Quid prodest dispergendo darè pauperibus, & pauperem fieri, quũ anima misera superbior efficitur diuitias contemnendo, quàm fuerat possidendo? Ber. Nonnunquã audiuimus aliquos de his qui religiose uestiti & religionẽ professi sunt, reminisci & iactitare mala sua præterita, quæ uerbi gratia, aliquãdo uel fortiter gladiatorio, uel argutè in literatorio gessere conflictu, siue aliud quiddã secundũ mundi facultatem fauorabile, secundũ salutẽ uerò animæ nociuũ, perniciosũ & dãnosum, secularis adhuc animi indiciũ est hoc: & humilis habitus qui gestatur à talibus, non sanctæ nouitatis est meritum, sed priscæ uetustatis operculũ.

De duodecim gradibus superbiæ secundum Ber. CAP. XXXV.

PRęter tres diuisiones superbiæ prius positas, sunt aliæ duæ diuisiones, quæ uidentur quodãmodo pertinere ad peccatũ superbiæ. ¶ Prima est, graduũ superbiæ. Secunda uerò est quorundam uitiorum, quæ ex

superbia procedũt. De utrisque ergo tractabimus. Sed primo de gradibus superbiæ. ¶ Notandũ est ergo ꝙ duodecim sunt gradus superbię, quos beatus Bern. distinguit. ¶ Primus gradus est curiositas, quæ secũdũ Bern. his indiciis deprehenditur. Si uideris monachũ, de quo prius bene cõfidebas, ubi stat, ambulat, sedet, oculis incipientem uagari, caput erectum, aures portare suspensas, è motibus exterioris hominis interiorem immutatũ hominem agnoscas. Oritur autem secundum Bern. ista curiositas in alios ex incuria sui. unde ipse ait: Dum anima à sui cir cunspectione torpescit, incuria sui, in alios curiosam eam facit. Idẽ: Quò à te curiose recedis? Cui te interim cõmittis? Nunquid audes oculos leuare in cælum, qui peccasti in cælũ? Terrã intuere, ut cognoscas teipsum: ipsa te tibi repræsentabit, quia terra es, & in terrã ibis. ¶ Secundus gradus est leuitas, quæ secũdum Bernar. sic oritur ex gradu præcedenti. Monachus, qui sui negligens est, alios curiose circunspicit, dum quosdam suspicit superiores, quosdã despicit inferiores. In aliis quidem uidet, quod inuidet, quod in aliis irri det: inde animus nulla sui cura grauatus, per superbiam ad alta se erigens, modo per inuidiã tabescit, nunc per excellentiam pueriliter hilarescit, & ꝙ superari se dolet, & quòd superare se gaudet amor propriæ excellẽtiæ facit. Quibus uerò indiciis iste gradus perpendatur, Bern. ostendit, dicẽs: Has animi uicissitudines nunc pauca & mordacia, nũc multa & inania, nunc risu, nunc luctu plena, semper uerò irrationabilia indicant uerba. ¶ Tertius gradus est inanis lætitia, quæ secundum Bern. sic oritur ex præcedẽti. Monachus qui duos gradus superbiæ ascẽdit, cùm gaudiũ uidet interpolari tristitia, quã de bonis alterius cõtrahit, impatiẽs suæ humiliationis, fugit ad cõsiliũ falsæ cõsolatiõis. Ex illa parte qua sua sibi uilitas, & aliena excellẽtia monstratur, restringit curiositatẽ, ut in quo ipse uidetur excellere, curiosius notet, in quo aliter pręcellit, semper dissimulet: ut dum deuitat quod triste putatur, lætitia cõtinuetur. Deprehẽditur etiã iste gradus his indiciis, secundũ Bern. Rari uel nulli gemitus sunt, uel lacrymæ. Putes, si attendas aut sui oblitũ, aut ablutum à culpis: si in signis scurrilitas, in fronte hilaritas, uanitas apparet in incessu. Pronus ad iocum, facilis & promptus ad risum. Similis est uesicæ turgidæ uento, pũcto perforatæ exiguo, quæ si stringitur crepitat, & crebros sonitus reddit, uento non passim, sed strictim egrediente: Sic uentus uanitatis à monacho nõ ualẽs liberè egredi propter disciplinam silentii, inter angustias fauciũ per cachinnos emittitur:

titur: & cum os obstruxerit, per nares sternutare audit. ¶ Quartus gradus est iactantia in multiloquio, quæ secundũ Bern. ex præcedẽti gradu sic oritur. Postquam uanitas crescere, & uesica grossescere cœperit, necesse est ut ampliori foramine laxato sinu uētositas eructetur, alioquin rumpetur. Deprehenditur autẽ gradus iste his indiciis: Qui in isto gradu est, esurit & sitit auditores, quibus omne quod sentit effundat, præuenit interrogantem, non quærẽti respõdet. Ipse quærit, ipse soluit, & uerba collocutoris imperfecta præscindit. Pulsato signo breue cõquæritur interuallum. Si de religione agitur, statim uisiones & somnia proferuntur. Laudat ieiunia, commendat uigilias, super omnia orationes exaltat. Si ad ludicra sermo conuertitur, in his quanto assuetior, tanto loquacior inuenitur. Dicas, si audias, fluuiũ esse scurrilitatis os eius, ita ut seueros & graues animos in leuitatẽ cõcitet risus. ¶ Quintus gradus est singularitas quę à præcedenti gradu sic oritur, secundum Ber. Turpe est ei qui se supra cęteros iactitat, si nõ plus cæteris agat aliquid, ut ultra cęteros appareat. Perpenditur autẽ gradus iste his indiciis. Qui in hoc gradu est, plus sibi blanditur de uno ieiunio, qđ cęteris prandentibus facit, quàm si cum cæteris septem diebus ieiunauerit. Commodior uidetur sibi una oratiũcula peculiaris, quàm tota psalmodia unius noctis. Dolet aliquẽ se pallidiorem & minus comedentẽ, pallorem suum & maciem in manibus & cætera quæ potest uidere speculat. Ad omnia sua strenuus, ad omnia communia piger. Vigilat in lecto, dormit in choro. ¶ Sextus gradus est arrogantia, quæ secũdum Ber. sic oritur ex præcedẽti. Quũ ex his quæ singulariter agit, apud simpliciores eius opinio excreuerit, qui opera probant quæ cernũt, sed unde prodeant non discernũt: dum miserum beatificant, in errorẽ inducũt. Credit quod audit, quid intendat nõ attendit. Obliuiscitur intentionẽ, dũ amplectitur opinionem, ubiq; de omni alia re plus sibi quàm aliis credit: de se solo plus aliis quàm sibi credit, ut non solũ uerbo aut operum ostentationẽ suam præferat religionem, sed intimo cordis affectu credat se omnib⁹ sanctiorem. Et quicquid laudatum de se agnouerit, non ignorantiæ aut beneuolẽtiæ laudatoris, sed suis meritis adscribit. ¶ Septimus gradus est, pręsumptio quę sic ex præcedẽti oritur secundũ Ber. Qui alios se præcellere putat, quomodo plus de se quàm de aliis nõ pręsumat? Primus in cõuẽtibus residet, in cõsiliis primus respondet, nõ uocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quicquid ipse non fecerit aut

ordinauerit, nec refectům nec pulchrè ordinatum existimat. Iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit, nō promoueatur ad prioratum, suū abbatem aut inuidū iudicat, aut deceptum. Quòd si mediocris aliqua obedientia ei iniuncta fuerit, indignatur arbitrans non minoribus se esse occupādum, qui ad maiora se sentit idoneum. ¶ Octauus gradus est, defensio peccati, quæ secundū Ber. sic oritur ex pręcedenti. Qui prōptus ad omnia se consueuit ingerere, impossibile est aliquando non errare. Ad prælatum autem pertinet errantem arguere. Sed quomodo culpam suam confitebitur, qui nec esse putat, nec putari culpabilis putatur? præterea cū culpa imputatur, crescit, nō amputatur. Multis uerò modis fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, non feci: aut, feci quidem, sed bene feci: aut, si male, non multū male: aut, si multū male, non mala intētione. Si autem de illa conuincatur, aliena se nititur excusare suasione. Sed qui aperta defendit, quādo occultas & malas cogitatiōes cordi suo aduenīētes humiliter reuelaret abbati? ¶ Nonus gradus est simulata confessio, qui gradus quomodo ex præcedenti oriatur, Bern. ostendit dicens: Nonnulli cum de apertioribus arguūtur, scientes quòd si se defenderent, non crederentur, subtilius inueniunt argumentum defensionis, uerba respondētes dolosæ cōfessionis: Vultus demittitur, prosternitur corpus, aliquas lacrymas si possunt sibi extorquēt: uocem suspiriis, uerba gemitibus interrumpūt. Nec solum talis obiecta non excusat, sed ipse quoq; culpam exaggerat, ut dum impossibile aliquid aut incredibile culpæ suæ ore suo additū audis, etiam illud, quod ratum putabas, uix credere possis. Quomodo autem hęc simulatio perpendatur, Bern. ostendit, dicens: Vasa figuli probat fornax, & tribulatio uerè pœnitentes discernit. Qui ueraciter pœnitet, laborem pœnitentiæ non abhorret. Cuius simulata confessio est, una uel leui contumelia, aut exigua pœna interrogatus, iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare nō potest. Murmurat, frendet, irascitur. Quanta putas tūc sit confusio in corde superbi, cum fraus decipitur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur? Tandē notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eóq; uehementius omnes indignantur, quo falsum conspiciūt quicquid de eo prius opinabantur. Tūc opus est pręlato, ut eo minus parcendū illi putet, quo magis omnes offendit, si illi parcit. ¶ Decimus gradus est rebellio, quæ quomodo oriatur, ex præcedenti Ber. ostendit, dicens de illo qui est in nono gradu, Nisi miser

miseratio diuina eum respiciat, ut (quod ualde difficile est talibus) uniuersorum iudiciis tacitus acquiescat: frõtosus mox & impudens factus, tanto deterius quanto desperatius in decimũ gradum per rebellionẽ corruit, quiq; prius latenter arrogans fratres contẽpserat, iam patẽter inobediens etiam magistrũ contemnit. Sciẽdũ nanq;, ꝙ gradus duodecim in tres tantũ colligi possunt: ut in sex superioribus sit cõtemptus fratrũ, in quatuor sequẽtibus contẽptus magistri, & in duobus qui restant, sit contemptus Dei. Item notandũ est, ꝙ duo ultimi gradus in congregatione defendi non possunt. Deniq; ubi fratrũ concordiam, aut magistri sententiam monachus spernit, quid ultrà in monasterio nisi scãdalũ facit? ¶ Vndecimus gradus est libertas peccandi, per quam monachus cũ iam nec magistrũ uidet quem timeat, nec fratres quos reuereatur, tanto securius, quanto liberius sua desideria implere delectatur, à quibus in monasterio tam pudore quàm timore prohibebatur. Sed etsi iam fratres & abbatem non timet, nondum tamen penitus Dei formidine caret. Hanc ratio tenuiter submurmurãs adhuc uolũtati proponit: nec sine aliqua dubitatione quæcunq; primũ illicita perficit: sed sicut is, qui uadum tentat, pedetentim, non cursim uitiorum gurgitem intrat. ¶ Duodecimus gradus est consuetudo peccandi, qui sic oritur ex præcedenti secundũ Ber. postquam terribili Dei iudicio prima flagitia impunitas sequitur, experta uoluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Cõcupiscentia reuiuiscẽte sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundũ malorum, trahitur captiuus tyrannidi uitiorũ: ita ut carnalium uoragine desideriorum absorptus, suæ rationis diuiniq; timoris oblitus, dicat insipiens in corde suo, Non est Deus. Iam indifferenter libitis pro licitis utitur: iam ab illicitis cogitandis, patrandis, inuestigandis animus, manus uel pedes non prohibentur: sed quicquid in cor, in buccam, ad manũ uenerit, machinatur, garrit, & operatur maleuolus, maligniloquus, facinorosus.

De quibusdam uitijs quæ procedũt ex superbia, & aduersantur sanæ fidei. CAP. XXXVI.

Dicto de duodecim gradibus superbiæ, consequenter dicẽdum est de quibusdam uitiis quæ procedunt ex superbia. Dicemus autẽ tantũmodo de quinq; illorũ, licet sint multo plura. ¶ Primo dicemus de quibusdam erroribus qui sanę fidei aduersantur. Errores enim ex superbia procedere solent. Quia sicut dicit Aug. superbia meretur illudi. Et super illud Ieremię 49. Arrogantia tua, & superbia cordis tui decepit te. dicit glo.

Omnis hæreticus, non ignorantia. ¶ Secundo dicemus de peccato irreuerentiæ. ¶ Tertio, de peccato inobediētiæ. ¶ Quarto, de peccato uanæ gloriæ. ¶ Quinto, de peccato hypocrisis. ¶ In primo uero capitulo nō proponimus dicere de omnibus erroribus qui cōtrarii sunt sanę fidei, quia hoc nimis longū esset: sed solum de quibusdam qui inueniuntur etiam in eis qui fideles uidentur.

¶ *Quòd diabolus multum conatur seminare errores in ecclesia* Dei.

IN primis uerò notādum, ꝙ diabolus multū conatur seminare errores in ecclesia Dei. Ipse enim quasi coruus, qui primò currit ad oculū cadaueris; lumē fidei multū conatur extinguere in homine. Cuius rei multæ causæ assignari possunt. ¶ Prima causa est, quia ipse scit postquā oculum fidei excæcauerit in homine, ipse potest hominē inducere in omne peccatū. Vnde quidam senex in Vitis patrū dixit, ꝙ quādo operiuntur oculi animalis, tunc circuit ad molendinum, alioquin non ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus si operuerit oculos mētis, in omne peccatum inclinat hominē, quod figuratum est Iudic. 16. in Sampsone, cui postquam Philisthæi eruerunt oculos, ipsi eum clausum in carcere molere fecerunt. ¶ Secūda causa est, ꝙ diabolus odit lucem fidei, unde de ipso specialiter dicitur illud Ioannis 3. Qui male agit, odit lucem. Ipse est falsus mercator uolens homines decipere, ideo tenebras procurat. Ipse etiam est deformis adulter; unde ne deformitas eius uideatur, procurat tenebras: iuxta illud Iob 4. Oculus adulteri obseruat caliginem. ¶ Tertia causa est, ꝙ diabolus eos qui sibi seruiūt, ducit ad patibulū infernale. Ipse enim sic remunerat seruiētes suos, & ideo uelat eis oculos ne uideant quò ducātur. ¶ Quarta causa est hæc, quia ipse scit, ꝙ si potest aliquem ponere extra uiā fidei, quicquid postea ille faciet inutile erit sibi, quātū ad meritum uitæ æternæ. De uia ista potest intelligi illud Psal. Errauerunt in solitudine in inaquoso: uiam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Aug. Bona opera prętér fidem uidentur mihi esse uelocissimi cursus extra uiam. ¶ Quinta causa est hæc, q̄d fides dexter oculus est animæ, quā si diabolus homini eruerit, ipsum inutilem ad pugnam reddit. Quod figuratum est 1. Reg. 11. in hoc, ꝙ dixit Naas Ammonites ad illos de Iabes Galaad: In hoc uobiscū fœdus feriā, ut eruam omnium uestrum oculos dexteros. *Cuius* intentio erat, ꝙ dextris oculis erutis, cū operirētur sinistri scutis, ipsi inutiles fierēt ad pugnādum. ¶ Item fides est fundamentū totius ędificii spiritualis, quo destructo scit diabolus, ꝙ ædificium spirituale spiritualiter destruct

structum est. Item scit diabolus, ꝙ extra fidem nõ sit locus propitiationis. Vnde cum ipse propitiationẽ homini inuideat (nollet enim, quòd eam haberet, cũ ipse nõ sit habiturus eam) ipse multum laborat ad hoc, ꝙ extra fidem hominẽ ponat. Quisquis extra fidem est, gladiũ iræ Dei habet euaginatũ super se. Io.3. Qui incredulus est Filio Dei, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eũ. Item quicquid extra fidem est, in mundo isto quasi in diluuio perit. Quidqd est in hoc mundo extra fidẽ, est uelut mare mortuũ, in quo nihil uiuit. Vnde bona hæreticorũ sunt uelut poma quæ crescũt in arboribus circa mare mortuum, quę ante maturitatẽ sunt uiridia: matura uero incisa, fauillã habẽt intus. Sic bona hæreticorũ uera bona uidentur, sed ad ultimum ignis infernalis in eis inuenietur. Extra fidem nihil est, qđ placeat Deo in mundo: quia secundũ Apostolũ ad Hebr.11. impossibile est sine fide placere Deo. Et Iere.5. Domine, oculi tui respiciunt fidem. Nihil etiam est bonum homini in mundo isto absque fide. Propter has causas diabolus multum conatur errores fidei contrarios seminare in ecclesia Dei. Et propter easdem causas multum deberemus conari contra errores, & pręcipuè prælati, quorum negligẽtia errores ut frequentius subintrant, sicut dominus ostendit Mat.13. dicens: Simile factũ est regnum cælorum homini qui seminauit bonum semen in agro. Cum autem dormirent homines, uenit inimicus eius, & superseminauit zizaniam in medio tritici. In dormitione hominum negligentia pręlatorum intelligitur.

¶ *De quatuor erroribus in quibus etiam fideles uidentur esse.*

QVATVOR uero errores inueniuntur etiã in his qui fideles esse uidentur, per quos errores diabolus innumeras animas ad inferos trahit. De quibus erroribus aliquid tangemus. Primus est, error diuinationis. Secundus est, error maleficorum. Tertius est, error superstitiosorum remediorum. Quartus est, error illarum personarum, quæ credunt ea quæ fiunt in somno tantum, & in spiritu, fieri in ueritate, & corporaliter, sicut est error illarum mulierum, quæ dicunt se ambulare de nocte cum Herodiade.

¶ *De errore diuinationis, & quatuordecim speciebus eiusdem.*

CIRCA primum uerò notandum, ꝙ diuini dicũtur quasi Deo pleni. Isti sibi attribuunt, quod Dei est. Præsumunt enim prædicere futura, & reuelare occulta, quæ duo ad Deũ specialiter pertinẽt. ¶ Sũt aũt multæ species diuinatiõis ex quibus quatuordecim numerare sufficiat, licet sint multo plures. ¶ Prima fit in igne, & uocať pyromantia, à pyr qđ est ignis, & mãtia, quod est

est diuinatio. ¶ Alia fit in aëre, quę uocatur aërimantia. ¶ Tertia fit in aqua, quæ uocatur hydromantia, ab hydor, quod est aqua. ¶ Quarta fit in terra, quæ uocatur geomãtia, à geos, quod est terra. ¶ Quinta fit per Pythones, in quibus spiritus malignus loquitur. Dicuntur autem pythones uentiloqui, à Pythio Apolline sic dicti. ¶ Sexta fit per mortuos suscitatos, quæ necromantia dicitur: à necros Græcè, quod mortuus dicitur Latinè: mantia idem est quod diuinatio. ¶ Septima est augurium, quæ attenditur in gestu & cãtu & uolatu auium. ¶ Octaua attẽditur circa sternutatiões. ¶ Nona circa somnia. ¶ Decima circa sortes quas falso dicunt apostolorũ. ¶ Vndecima circa uariã inspectionẽ Psalterii, Euãgeliorũ & aliarũ scripturarũ. ¶ Duodecima est mathematicorũ, qui constellationes considerãt, qui etiã dicũtur Magi. ¶ Tertiadecima est, eorum qui arioli dicũtur, qui in aris idolorũ dæmonũ responsa respiciunt. ¶ Quartadecima est, eorum qui uocãtur aruspices, quasi horarũ uel aurę spectatores, qui dies & horas in operibus agẽdis custodiũt. ¶ Regulariter autem tenendum est, ꝙ omnis diuinatio quocunque modorum prędictorum fiat, uel alio simili prohibita est, maledicta à Deo & sancta ecclesia.

¶ *De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.*

ET sunt multa quę deberent homines cohibere ab hoc peccato. ¶ Primũ est, quòd hoc peccatũ diabolicũ est. Diuini enim ad modum Luciferi similes uolunt esse altissimo, dum prædicere uolũt futura, quod ad Deũ specialiter pertinet. Vnde Esa. 41. Priora & nouissima renũtiate mihi, & dicam quòd dii estis. Et est inuentum peccatum istud in mũdo isto à dæmonibus. Vnde Augustinus. Hęc uanitas magicarum artium ex traditione malorum angelorũ in toto orbe terrarũ plurimis seculis inualuit, & per inuẽtiones eorum inuenta sunt aruspicia, & auguratiões, & ipsa quæ dicũtur oracula. Qui autem diuinis fidem adhibẽt, similes sunt illis angelis qui Lucifero superbienti cõsenserunt. Et sicut Lucifer, eò ꝙ uoluit esse Deus, & satanas factus est, & Dei aduersarius, similiter & angeli qui ei consenserũt, Dei aduersarii facti sunt. Sic & diuini qui uolunt esse ut Deus, & qui eis fidem adhibẽt, Dei aduersarii & satanę efficiũtur. Nõ parum offenderetur rex Franciæ erga eum qui regem se uellet facere in regno eius, & erga omnes qui ei consentirẽt. Oportet quòd ille qui se regẽ faceret, cũ rege pugnaret, ut uideretur quis potentior esset: ita necesse erit quòd Deus pugnet cum diuinis, & cum illis qui cõsentiũt illis. Et sicut legitur Sapien. 5. Pugnabit cum illo orbis terrar

terrarum contra insensatos. Ibidē legitur, quòd accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionē inimicorum: & acuet iram diram in lāceam: & tūc apparebit quis potentior erit, an ipse, an diuini.

¶ Secūdo deberet cohibere homines à peccato isto hoc, quòd sacra scriptura ita dissuadet illud. Vnde Leuitici 19. Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Et ibidem: Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Et Deuteron. 18. Non inueniatur in te qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atque auguria, ne sis maleficus, nec incantator, nec pythones consulas, nec diuinos, nec quæras à mortuis ueritatem. Et ad Galatas 4. Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: timeo ne forte sine causa laborauerim in uobis. ¶ Tertio deberet cohibere homines à peccato isto multiplex pœna qua legitur Dominus punisse hoc peccatum, & pœnæ quæ in lege diuina & iure positiuo huic peccato taxantur. ¶ Notandum ergo quòd peccatum diuinorum simile est peccato Heuæ matris nostræ, quæ diuinam scientiam appetiit dicēte sibi diabolo Genesis 3. Quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi uestri, & eritis sicut dii, scientes bonum & malū, unde mulieres quæ diuinæ sunt, uel diuinis fidem adhibentes, quemadmodū mater earum Heua diuinā sciētiam affectant, attendere debēt multiplicem pœnam, qua totus mundus pro peccato illo punitus est. De pœna etiā huius peccati, legitur 4. Reg. 1. quòd mādauit Elias Ochoziæ: Nunquid nō est Deus in Israël, ut eatis ad consulendum Beelzebub deum Accarō? Quam ob rem hæc dicit Dominus, de lectulo super quem ascendisti, non descēdes, sed morte morieris. & 1. Paralipp. 10. sic legitur: Mortuus est Saul propter iniquitates suas, eò quòd præuaricatus sit præceptum Domini quod præceperat, & non custodiuit illud: sed insuper etiam pythonissam cōsuluit, nec sperauit in Domino, propter quod interfecit eum, & trāstulit regnum eius ad Dauid filium Isai. De pœna uero taxata huic peccato, legitur Leuitici 19. Anima quæ declinauerit ad magos & ad ariolos, & fornicata fuerit in eis, ponam faciē meam cōtra eam, & interficiam eam de medio populi sui. Item Leuitici 20. Vir siue mulier, in quibus pythonicus uel diuinatiōis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorū sit super eos. ¶ Pœna taliū secūdum canones multiplex est. Sūt enim infames: nec debent recipi ad Eucharistiam, si notorium est peccatum, sicut nec histriones. Item non debent admitti ad accusationem. Item ad hoc debent excommunicari.

Item

Item si post admonitionem uel excommunicationem noluĩt se corrigere: Si serui sunt, debent uerberibus castigari: Si liberi, includi in carcere: uel utrique sunt de parœcia turpiter dehonestandi: id est, tõsurati uel decaluati eiiciendi. Et hoc potest ipse sacerdos parochialis sua authoritate facere, dum tamen caueat à membrorũ destructione, morte, & sanguinis effusiõe: uel si necesse fuerit, inuoccet brachium seculare. secundum uerò leges, tales capite puniuntur. ¶ Quarto deberet cohibere à peccato isto hoc, quod legitur Deuter. 18. ubi hęc peccata prohibentur, quia omnia hæc abominatur Dominus. ¶ Quinto uero hoc, quòd hoc peccatum à beato Augustin. reputatur apostasia. unde ipse ait: Non obseruabis dies qui dicũntur Aegyptiatici, aut Calẽdas Ianuarii, in quibus quædam cãtilenæ & comessationes & adinuicem dona donantur, quasi in principio anni boni faciunt auguria, aut aliquos mẽses aut tempora, dies uero & annos, aut lunæ solisq; cursus: quia qui has aut quascũque diuinationes, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruãtibus, aut talibus credit, aut ad domũ eorũ uadit, aut in domo sua introducit, aut interrogat, sciat se fidẽ Christianam & baptismum pręuaricasse, & paganũ & apostatã & Dei inimicum, iram Dei grauiter in æternum incurrere, nisi ecclesiastica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur.

¶ *An liceat sortibus uti.*

VIDETVR tamẽ, ꝙ sortibus liceat uti, quia sorte Iosue exquisiuit peccatum Achor, Iosue 7. Sorte etiam deprehensus est Ionathas à Saul cõmedisse fauũ mellis. 1. Regum 14. Ionas etiam sorte à nautis deprehẽsus est, Ionæ 1. Dicit etiã Aug. quòd sors nõ est aliquid mali, sed res inhumana dubietate diuinam indicans uoluntatem. Ad exempla uerò obiecta dici põt quòd hæc & multa alia permittebantur ante Euangelium, quę tempore pfectioris disciplinæ sunt eliminata. Itẽ sicut ait Hierony. priuilegia singularia legem cõmunẽ facere nõ possunt. Ad illud uerò quod dicit Augustinus ꝙ sors nõ est aliquid mali, dici potest quòd uerum est in sui natura: tamen prohibetur, quia ꝓpter assiduitatẽ labi posset quis in idololatriã. unde si esset causa honesta, & subesset necessitas, ut si esset cõtẽtio de electione aliquorum, & esset paritas utrobiq; in omnibus, uerisimile est ꝙ exemplo Mathiæ possent sortes fieri. Et hoc ait Beda, dicẽs: Si qui necessitate aliqua cõpulsi Deum putãt sortibus apostolorũ esse cõsulendum, uideãt ipsos apostolos nõ nisi collecto cœtu fratrũ, & precibus ad Deũ fusis hoc egisse. Itẽ cũ quędã ciuitas esset obsessa, & dubitaret

clerus

clerus, qui deberent fugere, & qui manere, consultus Augustinus, respõdit illud esse sorte dirimendum.

¶ *De somniis, & utrum sint obseruanda.*

ITEM obiicitur de somniis, quæ uidentur esse obseruanda. Cũ quãdoque per somnia ostẽdat Dominus hominibus quid futurum sit, ut apparet per somnium Pharaonis, ut habetur Genes. 41. quod somniũ Ioseph exposuit. Item apparet per somniũ Nabuchodonosor, quod exposuit Daniel, de quo habetur Daniel. 4. Et Matth. 2. Apparuit angelus Domini Ioseph in somnis, dicẽs: Ioseph fili Dauid, &c. Ad quod dicẽdum est, quòd in ueritate somnia obseruanda nõ sunt: Sapiens: Somnia ne cures. Eccle. 34. Somnia extollunt imprudentem. Et ibidẽ: Multos errare fecerũt somnia, & exciderunt sperãtes in illis. Vnde quidã dum multũ attenderet somniis, somniauit se diu uicturum. Cúmque multa bona cõgregasset, repentè defunctus est.

¶ *Sex modis fiunt imaginationes somniorum.*

AD solutionẽ uerò obiectorum notãdum est quòd sex modis fiũt imaginatiões somniorum, sicut dicit Grego. in dialogo. Aliquando uentris plenitudine, aliquando uẽtris & capitis exinanitione, aliquãdo dæmonis illusione, aliquãdo Dei reuelatione, aliquãdo cogitatiõe simul & illusione, aliquãdo cogitatione & reuelatione simul. Duo prima genera somniorum experimento cognouimus, cætera in scripturis inuenimus. De tertio Ecclesia. 34. Multos errare fecerunt somnia. De quarto somnio legitur Genes. 37. Audite somnium quod uidi, dixit Ioseph fratribus suis. De quinto somnio legitur Eccl. 5. Vbi multa sunt somnia, multę sunt uanitates. Et parũ suprà: Multas curas sequuntur somnia. De sexto uerò somnio legitur Dan. 2. Sõnium tuum, & uisiões capitis tui in cubili tuo, huiuscemodi sunt. quod postea differẽs Daniel de radice cogitatiõis, inchoauit, dicens: Tu rex in stratu tuo cœpisti cogitare, &c. Nõ est ergo credendum somniis, quia quo impulso, fiant facilè nõ elucet: tamen sancti illusiones & reuelationes quodam intimo sapore discernunt, ut sciãt quid à bono spiritu percipiãt, uel quid ab illusione patiantur: ut dicit Greg.

¶ De somnio & illusiõe dæmonis facto, dicit Gregorius super illud Iob 7. Terrebis me p somnia, &c. Diabolus cupidis prospera, timidis aduersa per somnia ingerit, ut magis eos illiciat, sed & sanctos quos minus uidet uigilantes, grauius tentat dormiẽtes: quod Deus benignè permittit, ne saltem in somniis à passionis præmio uacet.

¶ *Quare tam frequenter eueniant quæ dicunt diuini.*

Sed

SED adhuc quæritur quomodo eueniant frequenter quę prędicūt diuini, ex quo fides eis adhibēda nō est. Ad quod respōdet Augu. ꝙ hoc fit Dei permissiōe, ut probetur qualē fidē homines ad Deum habeant. Quod probat Aug. illo uerbo Deuter. 13. Si surrexerit in medio tui ꝓpheta, aut qui somnium uidisse se dicat, & prædixerit signū aut portētū, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis, nō audies uerba prophetæ illius, aut somniatoris: quia tētat uos Dominus Deus uester, ut palā fiat an diligatis eū, an nō. Præterea diuini quibusdā signis solēt futura cognoscere: unde quando inquiruntur de aliqua muliere, utrum grauida sit, solēt zonam ipsius inspicere, in qua aliqua signa grauiditatis possint percipere. unde quędā decepta fuit à quodā sacerdote, qui nō poterat corrigere parochianos suos quin fidē adhiberēt cuidā diuinæ, sed tādem misit zonā suā ad eā, quæ zona inspecta cū sacerdos esset impinguatus, incrassatus, dilatatus, ipsa iudicauit sacerdotē prægnātē esse. Pręterea à casu quādoque dicunt ea quæ futura sunt.

¶ *De uaticinijs diaboli.*

DIABOLVS etiā, sicut dicit Rabanus, nōnūquā solet uera multa prædicere, ut ad extremū ualeat animā aliqua falsitate laqueare. ¶ Quomodo autē diabolus futura prædicat, satis Aug. ostēdit his uerbis: Dæmones prædití acumine sensus & celeritate motus, nūtiāt quæ homines pro sensus terreni tarditate mirētur. Accessit etiā dæmonibus lōge maior rerū experiētia, quàm pōt hominibus propter breuitatē uitæ prouenire. Per has efficacias, nō solū multa futura prædicunt dæmones, uerūetiā multa faciūt quæ quādoque homines dicere aut facere non possunt: unde eos dignos quibus seruiāt, & quibus honores diuinos proferant, arbitrātur. Prænuntiant etiam quę ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatē & morbos immittere, & ipsum aērē uitiādo morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorū cōmodorū malefacta suadere: de quorū moribus certi sunt quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Aliquando prædicunt non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscūt, quæ signa in hominum sensus uenire nō possunt. Non tamen propter hoc dicēdi sunt dæmones diuini, licet præuideant aliqua quæ homines non præuident: sicut nec medicus diuinus dicendus est. Vnde Augustinus: Non quia prouidet medicus quæ præuidere nescit homo artis ignarus, non tamen ideo habendus est diuinus. Falluunt etiam dæmones, sicut dicit

cit Aug. Studio fallendi & inuida uoluntate, quo hominũ errore lætantur: sed ne apud cultores suos pondus authoritatis amittãt, id agunt ut interpretibus suis signorũmq; suorũ cõiectoribus ibi culpa tribuatur, quãdo ipsi decepti fuerint mentiti.

¶ *De Pythonissa quæ Samuelem suscitauit.*

ITEM quæritur, quomodo potuit esse quòd pythonissa Samuelem suscitauit, ut uidetur 1. Regũ 28. De quo sentio, sicut August. sentire uidetur, ꝙ diabolus apparuit in specie Samuelis, licet multæ sint opiniones super hoc. Augustinus loquens de suscitatiõe illa, ait: Diabolus ut errorem faceret in quo glorificaretur, habitu uiri iusti & nomine se subornauit. idem: Quomodo poterat esse ut arte magica traheretur uir à natiuitate sanctus, uitę operibus iustus? Itẽ Aug. Si Samuel uerè apparuisset, nõ utiq; uir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat solum Deum adorandũ. Idem: Quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, diceret ad uirum pestilentiæ & dignũ ardore gehẽnæ: Cras mecũ eris. Et subdit Aug. His duobus titulis subtilitates fallaciæ suæ prodidit improuidus satanas.

¶ *Quòd tẽpora nõ sint obseruãda.*

ITEM quæritur de hoc qđ dictũ est, ꝙ tempora obseruãda nõ sunt, cùm medici tẽpora obseruẽt in medicinis dãdis & minutionibus faciendis. Ad quod dicendũ, quòd talis obseruatio temporũ reprehẽsibilis nõ est, quũ naturalis ratio de hoc possit reddi. Nõ sunt etiã reprehensibiles agricolæ, qui obseruant tẽpora ad seminãdũ, & ad arbores incidendas, & similia, cùm hæc habeant certam rationem.

¶ *De errore maleficorum.*

SEQVITVR de aliis tribus erroribus. Inter quos primũ dicendũ est de errore maleficorũ. ¶ Notandum ergo ꝙ malefici, sunt qui permissu Dei elementa concutiunt, hominũ mẽtes turbant minus cõfidentium in Deo, ac sine ullo ueneni haustu uiolentia carnis interimunt. Vocantur autem tales, malefici, ob facinorum magnitudinem. unde cum facere malum ad omnes peccantes pertineat, maleficis tamen appropriatur, eò quòd multum sint mali.

¶ *De errore superstitionis.*

SEQVITVR de errore superstitiosorum remediorũ. De quo errore dicit Aug. in libr. de doctrina Christ. Ad superstitionem pertinent omnes ligaturæ atque omnia remedia, quę medicorum disciplina cõdemnat. Inter remedia uerò talia quædã sunt nugatoria, quædam uerò sunt noxia. Item quædam cõtumeliosa sunt homini, quędã cõtumeliosa sunt Deo. Nugatoria sunt, ut cũ sella euertitur ut tempestas auertatur. Item cum mulier quæ in partu laborat, nouẽ

utensilibus tangitur ut facilius pariat. Et multa alia his similia, quæ mulieres indiscretè cōsueuerunt facere. Noxia uerò sunt, ut cum aliqua mulier talia facit, ut conceptus eius impediatur: sicut cum aliqua asseres tangit stubæ in qua balneat se in diebus purificationis suæ, tali intentione, ut quot asseres tetigerit, tot annis nō cōcipiat: quæ apud Deum tot homicidiorū rea uidetur esse, quot cōceptus facto illo uoluit impedire: nec quorumcunque homicidiorum rea uidetur, sed uidetur esse interfectrix propriorū infantiū. Contumeliosa uerò homini sunt, sicut illa quæ aliquæ mulieres solent dare hominibus, ad accendendum eos ad amorē earū. Contumeliosa uero sunt Deo, sicut illa quę fiunt de chrismate uel de corpore Christi, uel aliis sacramētis ecclesiæ. Item possunt diuidi remedia ista secūdū diuersitatē eorū contra quæ fiūt. Alia enim fiūt cōtra infirmitates uel hominū, uel pecorū: alia contra sterilitatē, alia contra pariendi difficultatē, alia cōtra nimis frequentes partus, alia contra luporū crudelitatem, ut cū bestiæ amissæ includuntur, ne à lupis deuorentur. Caueat tamen prædicator, ne dum species talium remediorū in prædicatione tangit, erubescibilia mulierū hominibus aperiat in scandalū earū. Item ne mulieres doceat remedia quæ ipsæ nesciūt, si credit ꝙ ea facturæ sint. ¶Item notandū est, ꝙ peccatū istud multū habet fatuitatis. Cuilibet enim sanum caput habenti naturalis ratio dictare deberet, ꝙ remedia talia illam efficaciā non habēt, quam credunt ea habere. ¶Itē infidelitas siue idololatria quæ est in peccato isto deterior uidetur idololatria paganorū. Illa enim à quibus Deo relicto fatuæ mulieres sperāt sanitatē, uel prolē, uel similia, minus uidetur Deus esse, quàm idola paganorū. Illa enim ad minus habēt formā humanam, ista uerò non. Præterea istud peccatū nec Deū nec homines reuereri uidetur, quantū ad hoc ꝙ homini multa uilia & abominabilia dant ad comedēdum quæ hoc uitio laborāt. Ipsa etiam sacramēta ecclesiæ cōtemnit peccatū istud, cum de ipsis sacramētis ecclesiæ frequēter fiat, etiam de corpore Christi (quod est horrendū dictu) fit sæpe: in hoc uidentur mulieres quæ talia remedia agūt, deteriores esse ipsis dæmonibus. Dæmones enim illū credunt uel contremiscunt, ad quem ipsę absq; timore accedunt, & de corpore eius peccatum suum faciunt.

¶ *Vnde maleficia & talia remedia habeant efficaciam.*

SED quæri posset, unde maleficia & talia remedia efficaciā habeant frequenter, sicut uidetur. Ad hoc potest dici, ꝙ multa sunt quæ faciunt ad hoc quòd maleficium efficaciam habeat.

¶Pri

¶Primum est hoc, ꝙ homines paruam fidem in Deo habent, & ideo dominus permittit eos à dæmonibus impediri. ¶Secundum est, error qui in hominibus est, cuius pœna frequenter est hæc, ꝙ creditur esse effectus maleficii. ¶Tertium est, probatio fidei in bonis, sicut ostēsum est prius authoritate Deut. ¶Quartum est, pactū uel societas mala dæmonum & hominum. unde Aug. Omnes artes huiusmodi, uel nugatoriæ uel noxiæ superstitionis, ex quadā pestifera societate dæmonū & hominum quasi pacta infidelis & dolosæ amicitię constituta penitus sunt repudiandæ & fugiendæ Christiano. ¶Quintū est, desideriū lucrādi animas quod diabolus habet. Ideo enim diabolus talia efficit, quia tot animas occasione ista lucrari se uidet: qui enim talia facit, & qui talibus fidem adhibet, ab hoc facto diabolo seipsum dat. Hoc tamen notandū est, ꝙ si aliquis colligat herbam medicinalem cum Symbolo diuino, uel oratione Dominica, uel scribat in charta Symbolum uel Dominicam orationem, ut ponat super aliquē infirmum, ut sic in istis tantū Deus creator omnium honoretur, nō reprobatur, dum nulla alia superstitio admisceatur. ¶Tria sunt quibus homines non prohibentur uti ad remediū, scilicet herbis, & similibus, quæ naturalem habent uirtutem, de qua ratio secundū medicinā reddi potest. Item ieiuniis, orationibus & eleemosynis, & aliis operibus quæ sunt de genere bonorum, quæ certū est placere Deo, possunt homines uti ad obtinendū à Deo sanitatē, & alia quibus indigent. Item possunt uti uerbis sacris quæ alicuius authoritatis sunt, & aliis sacris rebus.

¶De *errore illorum qui credunt fieri uerè, quæ tantum in somnis fiunt.*

SEQVITVR de errore illarū personarum quæ credunt corporaliter & in ueritate fieri quæ tantum in somno fiunt. Sicut credunt quædam mulieres quæ profitentur se cum Diana dea paganorum, uel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum super quasdam bestias nocturnis horis multa terrarum spatia pertrāsire, eius iussionibus uelut dominæ obedire, certis noctibus ad eius seruitium euocari. Asserūt etiam ab illis creaturas posse in melius uel in deterius commutari, aut in aliam speciē uel similitudinē transformari. De his dicit Decretū, ꝙ nō à diuino spiritu, sed maligno, mentibus fideliū talia fantasmata irrogātur. Diabolus enim cū animā alicuius per talē credulitatem sibi subiugauerit, mēti quā captiuā tenet, multipliciter illudit. Nec debet aliquis in tantā uenire stultitiā, ut credat hæc omnia quæ in somniis & spiritu tantū fiunt, etiā in cor-

pore accidere, cum & Paulus nõ audeat asserere ꝙ fuerit raptus in corpore. De his etiã sic dicit Decretũ: Quisquis credit fieri aliquã creaturã, aut in deterius, aut in melius cõmutari, aut trãsformari in aliam speciẽ uel aliã similitudinẽ, nisi à creatore, per quem facta sunt omnia, proculdubio infidelis est, & infideli deterior. Valde stultæ sunt mulieres huiusmodi, quibus persuaderi nõ potest quin in ueritate fiat, quod uidetur eis fieri dum dormiunt, cum constet multa uideri hominibus dormiẽdo, quę postea sciunt certissimè falsissima fuisse: quãdoque uidetur alicui dum dormit, ꝙ ipse multũ comedat: cũ autem expergefactus fuerit, famelicũ se inuenit, unde Esa. 20. Sicut somniat esuriens & comedit, cum autẽ fuerit expergefactus, uacua est anima eius. & sicut somniat sitiens & bibit, cũ tamẽ expergefactus fuerit, lassus adhuc sitit. & anima eius uacua est: sic erit multitudo omniũ gentiũ quæ dimicauerũt contra montẽ Sion. Item uidetur alicui cum ipse dormit, ꝙ sit cũ muliere: cũ autẽ excitatus est à somno, scit nullam mulierem affuisse. Item uidetur alicui laico dum dormit ꝙ ipse sit sacerdos. Nõ propter hoc cum excitatus est à somno, sacerdos est, ut possit missam celebrare. Præterea si uerũ esset quod ipsi dicunt, quomodo auderent Herodiadem sequi, quæ fuit adultera illa quã abstulit Herodes fratri suo Philippo, quę etiã amputari fecit caput Ioãnis Baptistę? quomodo audent asserere bonam rem, quí caput illius qui in utero sanctificatus est, & quo maior ĩter natos mulierũ, nõ surrexit, fecit amputari, cũ in sacra scriptura nihil omnino legatur de eius conuersione? Super omnia uero uidetur cõtra hunc errorẽ, quod in uita beati Germani Altisiodorensis legitur, qui cum declinasset ad quoddã hospitiũ, uidit cũ omnes de domo cœnassent mẽsam iterũ præparari, qui cum admiratus inquisisset quibus talia præparentur, indicatũ est ei ꝙ bonis rebus quæ de nocte incedebãt. Vnde uir sanctus uigilãs, cũ dæmones in forma humana aduenissent & ad mẽsam illã sedissent, illis q de domo erãt in lectis suis quiescẽtibus, uir sanct⁹ surrexit, & dęmones abire nõ permittẽs, excitauit eos q de domo erãt, ingrens ab eis si personas illas cognoscerẽt, q respõderũt ꝙ sic, addẽtes ꝙ uicini eorũ essent: unde uir sanctus misit eos ad domos uicinorũ, ut uiderent an essent ibi, & inuenerũt eos ibi; qđ cũ retulissent uiro sctõ, uir sanctus coëgit dæmones indicare seipsos, & cõfessi sũt se esse dęmones, & sic hominibus illudere.

De peccato irreuerentiæ.

CAP. XXXVII.

DE peccato irreuerẽtiæ hoc modo agemus, qa irreuerẽtia.

tia est, quãdo aliquis negat honorẽ illi, cui debet eũ exhibere. Primo ostẽdem⁹ qbus exhibere reuerẽtiã debeamus. Scdo, qualiter parẽtes tam carnales q̃ spirituales sint honorãdi, & quare.

¶ *Quibus reuerentia sit exhibenda.*

NOTANDVM ergo ꝙ quatuor sunt quibus debemus reuerẽtiã exhibere: scilicet De⁹, angelus, res Deo consecratæ, ut ecclesia, & homines. ¶ Deo reuerentiã debemus exhibere, ut coram eo erubescamus peccare, & corã eo strenuè bona agamus. unde quidã, Cũ quid turpe facis quod me spectãte ruberes: Cur spectante Deo, nõ magis ipse rubes? Boëtius: Magna nobis si dissimulare non uolumus, indicta est necessitas probitatis, cũ omnia ante oculos iudicis agamus cuncta cernentis, ¶ De reuerentia uerò exhibenda angelo, dicit Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiã habe angelo tuo. Nec audeas eo præsente, quod me præsente nõ auderes. De reuerentia uerò sacris locis exhibenda, intelligi potest illud Gen. 28. Quàm terribilis est locus iste, nõ est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Præcipuè reuerenda est ecclesia propter præsentiã Dominici corporis. Sed ualde mirandum est, ꝙ sunt quidam homines qui nec propter præsentiam Dominici corporis ecclesias reuerẽtur, cũ hac de causa ecclesiæ dæmonibus terribiles sint. Videtur tales homines in hoc dæmonibus esse deteriores, cũ domini sit terra & plenitudo eius. Bene deberent saltem loca sibi consecrata pacificè possidere, bene deberent homines cessare à contumelia Dei in locis huiusmodi quæ facta sunt ad seruitiũ Dei. Bene deberet sufficere eis, ꝙ in aliis locis seruitium diaboli facerent, & in his soli Deo seruirent, quomodo oratio eius in ecclesia exaudietur, qui in ea nõ timet Deum offendere? Deberent etiam ecclesiæ terribiles esse hominibus propter sanctos illos, in quorum honore dedicatæ sunt, qui offenduntur, cum ecclesiæ eorũ franguntur. Præcipuè uero cõtra fractionẽ ecclesiarũ ualere potest illud exemplum quod legitur 2. Machab. 3. de Heliodoro: qui locum sacrũ uolebat spoliare pecuniis ibi cõmendatis. Sic enim ibi legitur: Apparuit quidã equus terribilẽ habens sessorẽ optimis operimentis adornatus: isq; cũ impetu in Heliodorũ priores calces elisit: qui autem ei insidebat, uidebatur habere aurea arma. Alii etiam apparuerũt duo iuuenes qui circunsteterũt eũ, & ex utraq; parte flagellabãt sine intermissiõe. Subito aũt Heliodorus cõcidit in terram, & in sella gestatoria deportatus est ex ærario, & iacebat mutus atq; omni spe & salute priuatus. Sed post precibus Onię sacerdotis uita ei donata est. ¶ Hominibus reueren

rentia exhibenda est.unde 1.Pe. 2. Omnes honorate.& ibidem: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Apostolus ad Ro.12. Honore inuicem præuenientes. Specialiter aūt in hominibus debemus Dei imaginem honorare,nō uestes, non diuitias, uel aliquid simile. Si imagini beatæ Virginis honor exhibendus est, quomodo imagini beatæ Trinitatis quæ in homine est honor exhibendus non erit? Ber. Conscientiæ tuæ debes honorem coram qua peccare erubescas.& Ecc.10.Da animæ tuę honorem secundum meritum suum.Honorandi etiā sunt homines propter angelos eis ad custodiā deputatos. unde Matth.18.Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Angeli enim eorū semper uident faciē Patris mei,qui in cęlis est.Fatuū est hominē inhonorare eos,qui ita ab angelis honorantur.Luc. 16.Factū est ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinū Abrahæ. Honorādi sunt etiam homines propter naturā humanam unitā diuinę:fatuum enim est illud inhonorare, qđ Deus sic honorauit. ¶ Etiā serui contemnendi non sunt.Cyprianus: Qualem cupis esse erga te Deum, talis esto ipse erga seruū tuum.Sen.Cum inferiore sic uiuas, quemadmodū uelis superiorem tecū uiuere.Idē:Quemadmodū stultus est qui equum empturus nō ipsum aspicit, sed stratum & frænū: sic stultissimus est qui hominē ex ueste aut ex conditione, qua circūdatus est, existimat honorandū. Itē Sene. Serui sunt? imò homines. Serui sunt? imò contubernales. Serui sunt? imò conserui. Serui sunt? imò humiles amici. Et ideo istos rideo, qui turpe existimāt cum seruo suo cœnare. Virga murmur omne cōpescitur: tota nocte ieiuni perstant. Sic fit ut isti de domino loquantur, quibus corā domino loqui non licet. At illi quibus non tantū coram dominis,sed cū ipsis sermo erat, quorū os non cōsuebatur, parati erant corā domino porrigere ceruicē. In conuiuiis loquebantur, sed in tormentis tacebāt. Ad Coloss.4.Domini, qđ iustum est seruis præstate,scientes quoniam & uos dominum habetis in cęlo.Pręcipuè autem honorādi sunt serui, si sunt boni & fideles.unde Ecc.7.Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua.& 33.eiusdē: Si est tibi seruus fidelis,sit tibi sicut anima tua, quasi fratrem sic eū tracta. Non sunt etiam contemnendi peccatores: quia ille qui ualde malus modo est,forsitan *in Dei* prouidentia bonus homo est. Deuter.23. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est. Præcipuè tamen illi honorandi sunt,qui credūtur esse bonæ uitæ, cum (ut uidetur) attineant Deo omni genere parētelę.unde dominus Matt.12.Quicunqꝫ fecerit

fecerit uoluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Preterea in uiris iustis honorat ipse Deus, qui in eis habitat. unde quidam religiosus dicebat adorari debere fratres aduenientes, cũ certum sit in aduẽtu eorum aduentum domini nostri Iesu Christi haberi. Quod uidetur intellexisse Abrahã, qui tres uiros qui sibi apparuerũt in hospitio suo, adoratione præmissa suscepit. Vnde Gen. 18. Quos cũ uidisset Abraham, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit. In Vitis patrũ etiam legitur, ꝙ diabolus pertimescat rectè uiuẽtes. Dominus etiã contemptum taliũ contemptum suum reputat. Lucæ 10. Qui uos spernit, me spernit. Pauperes enim despiciendi nõ sunt. Greg. Pauperes despiciendi non sunt ut egeni, sed exorandi ut patroni: honor qui pauperibus exhibetur, Deo specialiter exhibet.

¶ *Quæ personæ sint specialiter honorandæ.*

ET licet omnes homines honorãdi sint, quædã tamen personæ magis sunt honorãdæ quàm aliæ, ut uiduę. Vnde 1. ad Ti. 5. Viduas honorate &c. Domini etiã sunt multũ honorandi à seruis. Ad Ro. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. & ad Colo. 3. Serui, obedite per oĩa dominis uestris carnalibus. Et 1. Pe. 2. Serui, subditi estote in omni timore dominis &c. & Gene. 16. dictũ est Agar ancillæ, Reuertere ad dominã tuam, & humilia te sub manibus eius. Et Ezech. 17. multa mala prædixit regi Iuda, quia tributum, qđ promiserat regi Babylonis, soluere noluit. Et Matth. 17. soluit dominus tributũ, licet illud nõ deberet, eò ꝙ filius regis esset. Item adolescentes debẽt honorare senes. 1. Pet. ult. Adolescentes, subditi estote senioribus. Thrẽ. 4. Facies domini dimisit eos: non addet ut respiciat eos. Facies enim sacerdotũ non erubuerũt, neq; senum miserti sunt. Sapi. 2. dicũt mali: Opprimamus pauperem iustum: & non parcamus uiduę, nec ueterano, nec reuereamur canos multi tẽporis. Leuit. 19. Corã cano capite consurge, & honora personã senis. Et 1. ad Tim. 5. Seniorem ne increpaueris, sed obsecra ut patrẽ. Seneca: Cum ueterano parcius agendum est. ¶ Item uiri honorandi sunt ab uxoribus. unde 1. Pet. 3. Similiter & mulieres subditę sint uiris suis. Sed nihilominus ipsi uiri debent honorare uxores suas. Vnde ibidẽ: Viri similiter, cohabitantes secundum sciẽtiã quasi infirmiori uasculo muliebri impartientes honorẽ. Ideo dominus nõ de pede uiri, sed de costa mulierẽ formauit, ne à uiro cõtemneretur. Mulier uerò debet obedire uiro: quia uir caput est mulieris. Nõ posset esse pax inter cõiuges, si uterq; uellet dominari & esse caput.

Et in signum huius cum in corpore humano sint duo pedes, duæ manus, & duo oculi, nõ est tamen ibi nisi unum caput. Si enim ibi essent duo capita, quã do unum uellet esse à sinistris, aliud uellet ire à dextris: sicut patet in domo ubi sunt duo capita, quia nũquam erit ibi pax.

¶ *Qualiter & quare reuerentia sit exhibenda patribus spiritualibus & carnalibus.*

ITEM honorandi sunt parentes & spirituales & carnales. De spiritualibus legitur Eccl. 8. Honorifica sacerdotes. ad Hebræ. ulti. Obedite prępositis uestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus uestris reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non gemẽtes. 1. ad Tim. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur; maximè qui laborãt in uerbo & doctrina. Ad idem facit illud Thrẽ. 4. prius positũ: Non addet dominus ut respiciat eos. Facies sacerdotum nõ erubuerũt. Glos. Notandũ, ꝙ supra sacerdotes quasi homicidas planxit, & hic separantur à facie domini, quia non detulerũt eis: quãuis enim mali sint, non sunt contẽnendi, sed ille in illis colendus est, & honorandus, à quo missi sunt. Et alia glo. Nota quàm terribile sit sacerdotes contẽnere, nec faciem eorũ erubescere, id est, illis monentibus & uidentibus à sceleribus non cessare. De his enim dicit dominus Luc. 10. Qui uos audit, me audit. Ideo magis displicet Deo contemptus eorũ, quia Dei uicẽ tenent, & propter dignitatem sacerdotalẽ, quam nec ipsi angeli credũtur habere. Nõ enim credo, ꝙ fieret trãssubstantiatio. si uerba illa, quæ profert sacerdos in missa ab angelo proferrẽtur. Parẽtibus etiã carnalibꝰ honor exhibẽdus est. Vnde Exo. 20. Honora patrẽ tuũ & matrem tuã. Et nota, ꝙ honor qui parentibus carnalibus exhibendus est, non solũ attenditur in uerbis, sed etiã in beneficiis. unde Hierony. Honor in scripturis nõ tam in salutationibus & uerbis, quàm in collationibus munerum sentitur. ¶ Multa aũt sunt quibus possumus uti ad excitandum homines ut honorent parentes. Et primo possumus ad hoc uti exemplis. Inter quę pręcipuum est exemplũ Christi, qui cum esset in angustia passionis, tamen nõ est oblitus matris suę, imò curam ipsius habuit, & Ioanni eam commẽdauit, ut legitur Io. 19. Modo etiam adeò facit eã honorari in ecclesia sua, ut multi uideãtur esse deuotiores matri, quàm ipsi filio. Quod credo ideo fieri, ut ostẽdat quãtum placeat sibi, quòd parentes à filiis honorentur. Etiam infideles parentes suos honorant edocti à lege naturali. Vnde infideli uidetur esse deterior, qui parentum curam nõ habet. 1. ad Tim. 5. Si quis suorum, & maximè

mè domesticorum, curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Ipsa etiam irrationabilia animalia de hoc dant nobis exemplum. Dicitur enim de grue, quod quando pater & mater eius depilati sunt, filii quærunt eis necessaria, donec habeant pilos, uel moriantur. Prӕterea ualde ingratus uidetur esse, qui parentibus suis nõ prouidet, qñ ipsi nõ possunt sibi prouidere, cũ ipsi prouiderint eis in pueritia, qñ ipsi sibi prouidere nõ poterant. Ideo dicitur 1. ad Tim. 5. Filii, reddite uicem parentibus, quia hoc acceptũ est corã Deo. Qui parẽtibus carnalib9 ingratus est de beneficiis acceptis, indignus est aliquod beneficium recipere à patre cælesti. Item iustum est, ut ipsi in sua senectute filios suos sibi duros inueniant. Et hoc multoties iusto Dei iudicio accidit. Vnde refertur, quòd quidam paterfamiliàs senex totam hæreditatẽ suam dimisit filio suo: filius uerò ille primò benignè se habuit erga patrẽ, sed pòst expulit eum à thalamo suo, uolens thalamum habere sibi & uxori suæ, & ad ultimum fecit sibi lectum fieri post ostium. Et cum hyems esset, & pater senex frigore grauaretur, quia filius abstulerat sibi bona coopertoria, ipse rogauit filium filii, ut rogaret patrem suum pro eo ut daret ei aliquid ad tegendum se. Puer autẽ uix obtinuit duas ulnas burelli à patre suo ad opus aui sui. Et cum aliæ duæ remanerent patri pueri, puer flendo rogauit eũ ut sibi eas daret: qui fletibus illius uictus dedit, quærens quid inde faceret. Qui respondit: Seruabo eas quousque sis talis qualis est pater tuus: nec dabo tibi amplius, sicut tu non uis dare patri tuo. Qui sine pietate est erga parentes suos, non uidetur pietatem habere erga alios. unde simpliciter uidetur mihi sine pietate esse: ideo uix misericordiã cõsequetur. ¶ Possumus etiã uti ad excitãdum homines ut parẽtes honorent, uerbis sacrӕ scripturæ, quӕ suadent hoc, & quӕ indicant quantũ hoc placeat Deo, & quàm utile sit homini, & quantum oppositum displiceat Deo, & quãtũ noceat homini. Ad quæ pertinent uerba ista quæ sequuntur Eccle. 4. Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes illum in uita illius: & si defecerit sensu, ueniã da, & ne spernas eum in tua uirtute. Ibidem: Sicut qui thesaurizat, ita qui honorificat matrem suam. Ibidem: Qui honorat patrem suũ, iocundabitur in filiis, & in die orationis suӕ exaudietur. Item ibidem: Qui honorat patrem suum, uita uiuet longiore. Item: Honora patrem tuum, ut superueniat tibi benedictio. & pòst: Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Vnde ibi Glo. Cham nuditatem patris irrisit, & semen suum

in seruitutem perpetuam damnauit. Absalon Dauid de regno expulit, & concubinas eius incestauit, sed morte condignas pœnas luit. Elisei caluitium pueri Bethel irriserũt, & duo ursi xl. ex eis lacerauerunt. Primum habemus Genesis 9. secundum 2. Regum 18. tertium 4. Regum 2. Item Ecclesi. 3. Eleemosyna patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, pro peccato uocatur illud, quod datur pro deletione peccatorum. & subditur: In die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua. Item ibidem: Quàm malæ famæ est, qui relinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem. & Prouerbior. 19. Qui affligit patrem, & fugit matrem ignominiosus erit & infelix: Itẽ Prouerbiorum 28. Qui subtrahit aliquid à patre suo uel matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est. & Ecclesiastic. 7. Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. Memẽto quoniam nisi per illos non fuisses, & retribue illis quomodo & illi tibi. Exod. 21. Si quis percusserit patrem uel matrem, morte moriatur. Leuiti. 20. Qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Deutero. 28 Maledictus qui non honorat patrem suum aut matrem. Tobiæ 4. Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus uitæ tuæ. Memor enim esse debes quę & quanta passa sit pericula propter te in utero suo. Prouerbiorum 29. Qui maledixerit patri suo aut matri, extinguetur lumen eius in mediis tenebris: id est, morietur in suis peccatis. Ad Colos. 3. Filii, obedite parentibus per omnia. Basilius: Parentes nostros ut propria uiscera diligamus. De hæreticis dicit Apostolus 2. ad Timoth. 3. Parentibus non obedientes. Et nota, quód sicut homines tenentur prouidere necessaria parentibus carnalibus, sic & spiritualibus. unde Matthæi 10. Dignus est operarius cibo suo. 2. ad Timo. 2. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. Ad Galatas 6. Communicet is qui catechizatur cum his qui catechizant in omnibus bonis. 1. ad Timoth. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur. Et 1. ad Thessalonicenses 5. Rogamus uos fratres, ut noueritis eos qui laborant inter uos, & præsunt uobis in domino, & monent uos, ut habeatis eos abundantius in charitate. Et Ecclesiastic. 7. In omni uirtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros eius ne derelinquas.

¶ *Decimis reddẽdis, & quæ sint ea quæ debeant mouere homines ad hoc faciendum.*

MVLTA uerò sunt quę homines debent mouere ad reddendum decimas & primitias & obla

oblationes ministris ecclesię ad eorum sustentationem. ¶ Primũ est remuneratio quã à Deo inde expectant. unde Ecclesiasti. 35. Da Altissimo secundum donatũ eius, & in bono oculo facito adinuentionem manuũ tuarum: quoniam retribuẽs est Dominus, & septies tãtum tibi reddet. ¶ Remuneratur autẽ quadrupliciter qui bene dat decimas. scilicet ab abundantia fructuum, sanitate corporis, remissione peccatorum, & cælesti regno. De duobus primis dicit Augustin. Si decimam bene dederis, non solum abundantiam inde recipies fructuum, sed etiã sanitatem corporis cõsequeris. De aliis duobus idem similiter: Qui præmium desiderat comparare, aut peccatorum indulgentiam promereri, reddat decimas, & de residuis nouẽ partibus studeat dare pauperibus. & Malac. 3. dicit Dominus: Inferte omnem decimam in horreum meũ, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit Dominus, si non aperuero uobis cataractas cæli, & effudero uobis benedictionem usque ad abundantiam, & increpabo pro uobis deuorantem. Et dicit Interli. uermẽ, uel uitiũ aëris. Et subditur: Et nõ corrũpet fructũ terræ uestræ: nec erit sterilis uinea in agro. Econtrouerso uerò qui non dãt bene decimas, puniũtur in paupertate. Vnde Malach. 3. Si affiget homo Deum, quia uos configitis me. Et dixistis, In quo cõfigimus te? In decimis, & in primitiis. Et in penuria uos maledicti estis. Ecce pœna. ubi dicit Glos. Sciatis uos ideo perdidisse abundantiam, quia fraudastis me parte mea. Augustin. Quum decimas dando, & terrena simul & cælestia posses promereri, pro auaritia duplici benedictiõe te fraudas. Hæc enim Domini est consuetudo iustissima, ut si illi decimã non dederis, tu ad decimam reuoceris. Dabis impio militi, quod non uis dare sacerdoti. Idẽ: Maiores nostri omnibus copiis abundabant, quia decimas Deo dabant, & Cæsari cẽsum reddebãt: modo autem quia discessit deuotio Dei, accessit iudicio fisci. ¶ Secũdo deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia ministris ecclesiæ, ipsum ministerium eorum. In infinitũ enim sunt meliora spiritualia, quæ ipsi ministrant, quàm carnalia quæ ipsi recipiunt. unde 1. ad Corint. 9. Si nos uobis spiritualia seminamus, nõ magnum est, si nos carnalia uestra metamus. ¶ Tertio deberet homines mouere ad soluẽdum decimas & alia, magnitudo peccati, quæ est retinendo ea. unde Augusti. Decimæ ex debito requiruntur: & qui eas dare noluerit, res alienas inuadit: & quãti pauperes in locis suis ubi ipse habitat illo decimas nõ dãte mortui fuerint, tantorũ homicidiorum

rum reus ante ęterni iudicis tribunal apparebit: quia rē à Domino pauperibus delegatā suis usibus reseruauit. Talis uidetur esse non solum fur, imò etiā sacrilegus. unde Hierony. Amico rapere quippiā, furtū est: ecclesiam autem fraudare, sacrilegiū est, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prędonum crudelitatē exuperat. Quarto debet homines mouere ad soluēdum talia hoc, quòd quando ipsi talia soluunt, non sua dant Deo, sed quę Dei erant, ipsi reddūt. unde Gl. super Nume. Omnia quę offerimus, Dei sunt, nihil ergo Deo damus, sed reddimus. unde Augu. in lib. de uerbis Domini: Habuisti me largitorē, habeto me fœneratorem. Prou. 19. Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis. ¶ Quinto deberet homines mouere ad soluēdum talia: quia quod Deo datur, sibiipsi in saluo ponitur, & in futurum reseruatur. unde Ecclesi. 14. Fili, si habes, bene fac tecū, & Deo dignas offer oblationes.

¶ *Quòd decimæ reddendæ sunt de melioribus, integrè, absque mora, & libenter.*

ET notādum est quòd decimæ & similia soluendæ sunt de melioribus, & nō de deterioribus. Vnde Ecclesiastic. 35. Noli offerre munera praua, nō enim suscipit illa. & Gen. 3. legitur de Abel, quòd obtulit Deo de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, & respexit Dominus ad Abel & ad munera eius. Ad Cain uerò & ad munera eius non respexit. Cuius causa fuit, quia de deterioribus obtulit. & Malachiæ 1. Si offeratis cæcum ad immolādum, nónne malum est? Offer illud duci tuo, si placuerit illi, aut si susceperit faciē tuam, dicit Dominus exercituū. & pòst in eodē: Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & uotum faciēs immolat debile & claudum Domino. & Numer. 18. Omnia quæ offertis de decimis, & in donaria Dei separabitis, optima & electa erunt. Debent etiam solui absque mora. unde Exodi 22. Decimas & primitias nō tardabitis offerre. Integrè etiam soluenda sunt talia. unde Ecclesia. 35. Bono animo gloriam redde Deo, & nō minuas primitias manuum tuarum. & Ecclesiastic. 7. Da illis partem, sicut mādatum est tibi, primitiarum. & Leui. ulti. Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi consecrantur. ¶ Nota quòd secūdum aliquos magistros, de solutione decimarum stādum est *cōsuetudini*. Ideo de hoc cautè prędicādum est. Tutius enim est silere, quàm dubia asserere. Dicit Hie. De primitiis, maiorū traditione introductū est, ꝙ qui plurimum xl. partem dabant sacerdotibus: qui minimū, inter xl. & lx. licebat offerre quod uoluissent: & hoc

hoc in aridis & liquidis. In fœtibus uero primogenitus dabatur. Ego tamen credo quòd de hoc standum est consuetudini. Libenter etiam & hilariter soluēda sunt talia. Vnde 2. ad Cor. 9. Vnusquisq; prout destinauit in corde suo, nō ex tristitia, aut ex necessitate. hilarē enim datorē diligit Deus. Tob. 4. Quomodo potueris, esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si autem exiguum, libēter illud impartiri stude. Hoc deberet mouere pauperes ad libenter dandum pro Deo: quia plus merentur obolo, quàm diuites quandoque centū solidis. Si aliqua pauper mulier crederet, quòd tātū habitura esset de carnibus ad macellum pro uno obolo, sicut diues burgensis pro centum solidis, tunc ipsa mitteret libēter obolum suum illuc: quia sicut uulgariter dicitur, Bonum forum trahit argentum de bursa. Sic pauperes libenter deberent dare pro Deo, quum tātum appretiet Dominus munera eorum respectu eorum quæ à diuitibus dantur: unde Luc. 21. dicit Dominus de paupercula uidua quæ miserat duo æra minuta in gazophylaciū: Verè dico uobis, quia uidua hæc pauper plus quàm omnes misit.

De peccato inobediētiæ, & eius detestatiōe. CAP. XXXVIII.

Sequitur de peccato inobediētiæ, de quo hoc modo agemus. Primo ponemus ea quæ faciūt ad detestationē huius peccati generaliter. Secundo agemus specialiter de inobediētia eorum qui solennitates nō seruant, & inobediētia eorum qui contemnunt quādo excommunicantur, & de peccato eorum qui excommunicatis non timēt cōmunicare. Tertio uerò tāgemus aliquid de peccato eorum qui indiscretè præcipiūt uel excommunicāt. ¶ Ad detestationē uerò huius peccati pōt primo ualere multiplex pœna, qua legitur punitum esse hoc peccatū in sacra scriptura. Punitum autē est in primis parētibus peccatū istud in hoc, quòd propter illud eiecti sunt de paradiso. Si illi qui iā erāt in paradiso terrestri propter inobediētiā eiecti sunt, quomodo credunt se ingressuros in paradisum cælestem qui inobedientes sunt? Secūdo punitū est in uxore Lot, quæ propter inobediētiam uersa est in statuam salis. Gen. 19. Statua uidetur homo esse, cùm nō sit: sic claustralis inobediens, licet uideatur claustralis esse, tamē nō est. Punitum est etiam peccatum istud in Saul, in hoc quod propter illud eiectus est de regno. unde 1. Reg. 15. Pro eo quod abiecisti sermonē Domini, abiecit te Dominus, ne sis rex. & 3. Reg. 13. Propheta inobediēs à leone occisus est. & 20. eiusd. quidam qui noluit obedire cuidā de filiis prophetarū dicenti sibi, Percute me; à leone postea occisus est.

est. & Deut. 21. habetur sic de illo qui parẽtibus carnalibus nollet obedire: Si genuerit homo filiũ contumacem & proteruum, qui non audit patris aut matris imperiũ, & coërcitus obedire contempserit: apprehendent eum, & ducẽt ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicii, dicentes ad eos: Filius noster iste ꝓteruus & contumax est, monita nostra audire cõtemnit, cõmessatiõibus uacat & luxuriæ atque cõuiuiis: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, ut auferatur malũ de medio uestri. Item & omnis inobedientia morte æterna digna est puniri. Præceptum quasi quidã laqueus est. Vnde Ecclesia. 6. Vincula sapientiæ alligatura salutis. Trãsgressio uerò præcepti siue inobedientia, strangulatio est suiipsius. ¶ Pœna etiam obediẽtiæ est miseria præsentis seculi in quo sumus. Vnde mirũ est quomodo ultra modum nõ odimus inobedientiam, quæ in tantam miseriã nos posuit, pro qua oẽs morti adiudicati sumus. Ista interfecit omnes amicos nostros qui mortui sunt, & illos qui nobis remanserunt, & nosipsos interficiet. Adhuc uix habet homo ita bonum amicum, quem odio nõ haberet, si tot & tãta mala sibi fecisset, & adhuc faceret quãta fecit: & hoc facit inobediẽtia nobis. ¶ Secundo potest ualere ad detestationẽ huius peccati, magnitudo remedii, quo indiguit illud peccatũ ad sui curationem. Oportuit enim ut filius Dei fieret obediẽs usq; ad mortem, ut peccatum inobedientiæ sanaretur. Bern. Ex cõsideratiõe remedii periculi mei æstimo quantitatem. In ueritate, potius timere debemus inobedientiã, quàm mortem, exẽplo filii Dei. De quo Bern. Mementote fratres, Christus ne perderet obediẽtiam, perdidit uitam. Idem: Non dabit inobedienti copiam sui tãtus obediẽtiæ amator, qui maluit mori, quàm nõ obedire.

¶ *De malis quæ sequuntur inobedientiam.*

TERTIO potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendãtur mala quæ ex inobediẽtia sequũtur. ¶ Notandũ ergo ꝙ inobediẽtia, Primò hominem facit idololatram. unde 1. Regum 15. quasi scelus idololatriæ est, nolle acquiescere. Inobediens negat Deum, inquãtũ ipse Dominus est. unde Lucæ 6. Quid uocatis me, Domine Domine, & non facitis quæ dico? Vera recognitio dominii est obedientia fidei: inobedientia uerò potius cedit ad cõtumeliã Dei, quàm ad honorẽ. Maiorẽ enim cõtumeliam facit Domino Iesu Christo qui non uult ei obedire, licet credat eum esse Deum, quàm si nollet ei obedire, eò quòd non crederet eũ esse Deum: tũc enim per ignorãtiam peccaret, quæ culpam eius aliquãtulum diminueret. Secũdo

do inobediẽtia reddit hominẽ maledictum. Vnde Deutero. 27. Maledictus qui nõ permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. & 28. Si nolueris audire uocem Domini Dei tui, ut custodias & facias omnia mãdata eius, &c. uenient super te oẽs maledictiones istæ, & apprehẽdent te. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro. Maledictũ horreũ tuũ, & maledictæ reliquię tuę. Maledictus fructus uentris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorum, & greges ouium tuarum. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens. Et in Psalm. Maledicti qui declinant à mãdatis tuis. & Ecclesi. 41. Væ uobis uiri impii, qui dereliquistis legẽ Domini altissimi. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: & si mortui fueritis, in maledictiõe erit pars uestra. Hæc maledictio figurata est Matthæi 20. in hoc quòd Dominus maledixit ficulneæ fructum nõ habẽti. ¶ Tertio ferè omnia mala huius seculi ex inobedientia proueniunt. Sicut potest haberi ex Deutero. 28. ubi post illud, Si audire nolueris uocẽ Dei tui, ut custodias & facias omnia mandata eius. quibusdã interpositis subditur, Mittet super te Dominus famẽ & esuriem, & increpationem in omnia opera tua quæ tu facies: donec conterat te, &c. Gregor. Ideo inferiora nostra nobis nõ obediunt, quia nos Deo uel illi qui loco eius est nõ obedimus. Genes. 3. Quia comedisti de ligno ex quo tibi pręceperam ne comederes, maledicta terra in opere tuo. Et pòst, Spinas & tribulos germinabit tibi. Ideo carnem suã multi inueniũt inobediẽtem, quia prælatis suis obedire nolunt. Inobediẽtia etiam facit quòd à Deo non exaudiamur, unde Prouerbior. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legẽ, oratio eius fiet execrabilis. Augustinus: Qui à pręceptis Dei auertitur, quod in oratione postulat non meretur. Si obediremus Deo, Deus etiam obediret nobis, & etiam creaturę. unde 1. Ioan. 3. Si cor nostrum non reprehẽderit nos: fiduciam habemus ad Deũ. unde quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mãdata eius custodimus. Quia Iosue mandata Domini custodiebat, sol & luna ei obediebãt, imò ipse Deus obediuit ei. unde Iosue 10. Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra uallem Aialon. Steterúntque sol & luna quousq; ulcisceretur se gens de inimicis suis. Stetit itaque sol in medio cæli, & nõ festinauit occumbere spatio unius diei. Et subditur: Nõ fuit antea & postea tã lõga dies, obediẽte Deo uoci hominis. Legimus etiã alias creaturas irrationabiles sanctis obedientes, eò quòd ipsi uerè obediẽtes essent prælatis suis. Vnde legitur de Paulo abbate, quòd præcepit

cepit discipulo suo Ioãni, ut afferret ei fimum boum qui erat ei necessarius. At ille ait: In loco ubi fimus est, habitat leæna. Cui Abbas dixit: Si uenerit super te, alliga eam, & duces eam tecũ. Iuit Ioãnes & inuenit leænã. Et cùm uellet super eũ irruere, ipse uoluit eã capere, sed fugit, & Ioãnes sequebatur eã dicens: Abbas mihi præcepit ut te alligatã ducam ad eũ. Et statim bestia substitit, & tenens eam reuertebatur ad monasterium. Quod cũ Abbas uidisset, ne forte ex hoc facto discipulus extolleretur, ait: Sicut tu insensibilis es, ita & insensibilẽ bestiã adduxisti: solue, & dimitte eã ut pergat ad locũ suũ. ¶ Quarto põt ualere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ hoc peccatũ tãtũ displiceat Deo: nec mirũ si displiceat Deo, quãdo homo non obedit ei, cũ uideat eũ obedire rebus uilissimis, sicut terræ. unde Eccles. 10. Pecuniæ obediunt omnia. Obedit etiã homo ancillæ suæ, scilicet carni, & uilissimis mẽbris suis, illis scilicet quæ generatiõi deseruiũt. Obedit etiã dominis terrenis. Obedit etiam hostibus suis, scilicet dæmonibus, & tamen creatori suo non uult obedire. unde Bern. loquẽs in persona Dei: Quæ causa est ꝙ inimico meo uestrôque libet potius seruire, quàm mihi? Non ille uos pascit, nõ creauit? Si parua hæc uidẽtur ingratis, nõ ille, sed ego redemi uos, nõ auro uel argẽto, nõ sole uel luna, nec aliquo angelorũ, sed ꝓprio cruore. Itẽ non est mirũ si displiceat Deo hoc peccatũ, ꝙ homines sibi nõ obediũt, cũ eorũ obediẽtiam regno cęlorũ uelit emere, nec sic eã habere possit quã dęmones & terreni domini quasi pro nihilo habẽt. Itẽ nolũt Deo obedire ad leuia & utilia: diabolo uerò uel uilissimis mẽbris suis obediũt ad mortẽ eorũ. Augu. Leuia iubet Deus ut in ęternũ uiuamus, & obedire negligimus. Præterea cæteræ creaturæ Deo obediunt. Etiã sol, & luna, & alia corpora cęlestia. iuxta illud Psal. Pręceptũ posuit, & nõ pręteribit. qbus tamẽ ipse nõ tot bona fecit. Nõ enim creauit ea ad imaginẽ & similitudinẽ suam ita expsse, sicut hominẽ, nec redemit ea sanguine suo. Non timent etiã puniri ab eo, si ei non obedierint: nec sperãt remunerari ab eo, si ei obedierint: & tñ homo Deo nõ obedit, q tot bona à Deo accepit, & tot bõa sperat, si ei obediãt, cùm illa ei obediãt. ¶ Quinto potest ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ inobediẽtes socii dæmonum sunt. Inter em̃ oẽs creaturas nõ inueniũtur nisi duę quę nõ obediũt Deo, scilicet dęmões & mali homines, uñ Iob 18. Habitẽt in tabernaculo illius socii ei⁹ q nõ est. Imò uidẽtur inobediẽtes diabolo attinere, sicut obediẽtes reputat Dñs suos attinẽtes. uñ Mat. 12. Quicunq; fecerit uolũtatem Patris

Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est.

¶ *Quòd uniuersa monent hominem ad obedientiam.*

AD obedientiã monent hominem uniuersa. Monet etiam Deus. Vnde Ioan. 6. Descendi de cælo, nõ ut facerem uoluntatem meam, sed eius qui misit me. ad Phil. 2. Humiliauit semetipsum factus obediẽs, &c. Ad obedientiam monent etiã angeli exemplo suo, cùm Deo obediant custodiẽdo homines. Ab ortu enim hominum custodiũt eos, quantumcunque sint homines despecti, usq; ad horã mortis, & tunc, si dignus est, deportant eum in paradisum: ut habetur de Lazazo Lucæ 16. Et in Psalm. Angelis suis mandauit, &c. Ipsæ etiã creaturæ cæteræ exẽplo suo monent ad obedientiã. Vnde ultra modum durus uidetur esse, qui ad monitionẽ uniuersitatis non acquiescit, præcipuè cum tot tormentis & flagellis diuinis quasi incessanter ad obedientiam stimuletur. Omnes enim miseriæ pręsentis uitę quasi flagella sunt, quibus Dominus inobediẽtiam hominis punit, & ad obedientiam excitat: unde inobedientes homines duriores uidentur esse asinis. Illi enim flagellis & aculeis obediunt.

¶ *De inobedientia non custodientium solennitates.*

SEQVITVR de inobedientia eorum, qui solennitates non celebrãt. De qua hoc modo agemus. Primo ostendemus ea quæ faciunt ad obseruationem solennitatũ. Secundo tangemus aliquid de peruersitate hominũ, qui in solennitatibus faciũt contraria eis ad quæ ipsæ institutæ sunt. ¶ Notãdũ ergo quòd quatuor sũt quę pertinẽt ad obseruantiam solennitatũ. ¶ Primum est, uacare à terrenis operibus. Vnde Exod. 20. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septima autẽ die sabbatum domini Dei tui est. Non facies in eo omne opus tu & filius tuus, & filia, seruus tuus, & ancilla tua. Monemur etiam ad hoc exẽplo domini Gen. 2. ubi legitur quòd requieuit Deus die septima ab omni opere quod patrarat. Nec solum uacandum est à terrenis operibus exteriùs, imò etiam interius à solicitudine terrenorũ. Vnde Ezechiel. 3. Qui quiescit, quiescat. qui quiescit, inquã, corpore, quiescat & mente. ¶ Secundum est, depositio peccati. Vnde Ierem. 17. Nolite portare põdera in die sabbati. In uigilia solennitatis deberet quilibet attẽdere utrũ haberet aliquod peccatũ in se: & si haberet, per uerã confessionẽ deberet illud remouere. Vnde Bernard. Ad hoc nobis uigiliæ præponuntur, ut uigilemus, si in aliquo peccato uel negligentia dormiamus, & præoccupemus faciẽ sanctorũ in confessione. ¶ Tertiũ est, ut caueamus nobis ne peccata cõmittamus. Vnde Exod. 20. Memẽto, ut

diem sabbati sanctifices, hoc est, sanctũ cõserues, diligẽter in eo à peccatis cauendo. ¶ Quartum est, ut utilitati animæ intẽdamus spiritualia opera faciendo.

¶ Quòd in festis uacandum est à quinque.

QVINQVE uerò sunt quibus specialiter uacãdũ est in festis, scilicet laus Dei, sermo Dei, sancta meditatio, oratio, eleemosynarum largitio. Laudi Dei uacandum est: ideo tunc obseruatio solennitatũ quasi quædam inchoatio est beatæ uitæ quã expectamus. Vnde sicut ibi erit assidua Dei laudatio: sic in festis debemus intendere laudi diuinæ. Bern. Nihil adeò in terris repræsentat quendam cælestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum. Sermoni etiã diuino in festis uacandũ est. Vnde Eccl. 38. Sapientiam scribe in tempore uacuitatis, & qui minoratur actu, percipiet eam. Homo multis occupatus, lumen sapientiæ à se repellit, sicut arbor ramosa lumen solis solet repellere. ideo dicitur Eccl. 11. Fili, ne in multis sint actus tui. Quidã ait, Pluribus intentus minor est ad singula sensus. Meditationi etiã sanctæ uacandũ est in festis. Sen. Dimitte omnia impedimenta, & uaca bonę mẽti: nemo ad eã peruenit occupatus. Oportet quòd cor hominis à rebus mundanis expediatur, ad hoc quòd colloquio Spiritussancti dignus habeatur. Vnde Osee 2. dicit Dominus de anima: Ducam eam in solitudinẽ, & loquar ad cor eius.

¶ Quòd quatuor debemus in festis meditari.

MEDITATIO uerò sancta in solennitatibus debet esse circa quatuor. Principaliter debet uersari circa Deũ, qui si sanctum illum remunerauerit, cuius solennitas agitur, pro modico seruitio sibi exhibito, ideo debet animari homo ad seruiendũ tam liberali domino. Vnde in Psal. Vacate & uidete, quia ego sum Deus. Satis apparet in remuneratione sanctorũ, quoniam ipse sit Deus. Debet etiam meditatio sancta uersari circa solẽnitatem istam quã expectamus, cuius figura sunt solennitates præsentis uitæ. Et sicut in festis istis non est tempus congregandi, sed congregatis utẽdi: sic nec in illa solennitate tẽpus erit aliquid congregandi. Vnde magnam indigentiam tunc habebunt qui sibi non prouiderint, præcipuè cùm non sit ibi locus mendicãdi, nec aliquid accipiendi mutuo. In festiuis diebus deberet homo admirari delicias illius solẽnitatis, & accendi ad desideriũ earum. Bern. Quid est quod non optamus etiam per medios enses, si oporteat declinare tantam miseriam, & ad tantam accelerare gloriã? Greg. Quid prodest interesse festis hominum, si deesse cõtingat festis angelorũ? Ezech. 46. Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris quæ respicit

cit ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem sabbati aperietur. Porta ista respiciens ad Orientẽ, est meditatio de Deo, à quo ortum habemus. Cui meditationi non possunt homines intendere ferialibus diebus propter terrena opera: ideo deberẽt ei intẽdere diebus quietis. Et sicut solennitates præsentes figuræ sunt æternæ solennitatis: sic uigiliæ quæ præponuntur festis, figuræ sunt temporis pœnitentiæ. Vnde in hoc, quòd uigiliæ festis præponũtur, ostẽditur qua uia sancti ad gloriam illius solennitatis peruenerũt, & qua uia oporteat nos ire, si ad eam uolumus peruenire. Bernar. Vniuersum tempus pœnitentiæ quædam uigilia est solennitatis futuræ, & æterni sabbati quod præstolamur. Nec causaberis uigiliæ diuturnitatem, si æternitatẽ solennitatis attẽdas. Sicut beatus Bernard. tangit, In festis istis uigilia æqualis est festo. Festum enim diurnum præcedit uigilia diurna: sed solennitatem æternã præcedit uigilia, quasi unius diei comparatione illius solẽnitatis: iuxta illud Psal. Mille anni ante oculos tuos tanquã dies hesterna quæ præteriit. ¶ Sed sunt qui nolunt facere festum stultorũ. Prius enim nolunt facere festum, quàm uigiliã. Illorum festũ quasi diurnũ est: uigilia uerò æterna erit. Ipsi faciunt festũ in hoc mundo, uigiliã cum diabolo in inferno. Non in pane & aqua, imò erunt per infinita millia annorum, quòd lingua eorum ardebit igne, & unicam guttã aquæ habere non poterũt. Argumentum ad hoc, Lucæ 16. de diuite epulone, qui tot annis transactis petiit guttam aquæ, & nondum habet. ¶ Tertio debet meditatio uersari circa teipsum, ut uideas in quo statu es. Gen. 3. Adã ubi es? Et ut excogites defectus tuos, & quomodo facilius ad salutem poteris peruenire. ¶ Quarto uerò debet uersari meditatio circa sanctũ, cuius festum celebratur. Circa quem tria debemus attendere. Auxiliũ sancti, exemplũ eius, confusionem nostrã, sicut docet beatus Bern. Auxilium sancti, quia potens in terra, potentior in cælis est ante faciem domini Dei sui. Si dum adhuc uiueret misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nunc tanto amplius quanto uerius cognoscit miserias nostras, orat pro nobis Patrẽ: quia beata illa patria charitatẽ eius non mutauit, sed augmẽtauit, neque quia impassibilis factus est, ideo omnino incõpassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi uiscera misericordiæ, cum ante fontẽ misericordiæ assistat. Est & alia causa quæ magis urget sanctos, ut soliciti sint de nobis: quia iuxta uocẽ Apostoli, Deus prouidet nobis ne sine nobis cõsummentur. De exẽplo planũ est; sed & diligentiori intuitu cõfusionẽ nostrã interim inspiciamus, quia

homo ille similis fuit nobis, passibilis, ex eodē luto formatus ex quo & nos. Quid est ergo quod nō solū difficile, imò impossibile credimus, ut faciamus opera quæ fecit? Sic igitur in solēnitatibus sanctorū gaudere & cōfundi deberemus. Gaudere, quia tales & tantos patronos præmisimus. Confundi, quia eos imitari nō possumus. Ita hoc semp gaudiū nostrū in hac ualle lacrymarū pane lacrymarū cōdiri debet.

¶ *Quòd uacandum sit orationi in festiuitatibus.*

ORATIONI etiam uacandum est in festis, sicut & sanctæ meditationi. Meditatio enim & oratio sunt quasi duo pedes, quibus in cælū ascēdendū est. Bern. Ascendamus duobus pedibus, meditatione & oratione. Meditatio quid desit docet, oratio ne desit obtinet. Tunc etiā intēdendum est eleemosynarū largitioni: iuxta illud 2. Esdræ 8. Comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes his qui nō præparauerunt sibi. Sed multi hodie nihil horum obseruant propter quæ solennitates institutæ sunt: quia nec à terreno opere uacāt, nec pondera peccatorum deponunt: sed amplius peccant in festis quàm in aliis diebus, & neglecta utilitate animæ, deliciis corporalibus intendunt. Contra illos qui à terreno opere nō cessant, primo potest ualere quod legitur Num. 15. de illo qui colligebat ligna in sabbato, quem Moyses & Aaron recluserunt in carcerem, requirentes à domino quid de eo facerēt. Dixitque dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra, quod factum mysticum est. Ligna spiritualiter scindit, qui materiā ignis infernalis sibi colligit: qui lapidandus est, id est, duris obiurgationibus increpandus est, qui nō uult cessare in festis quin mala ad suū incendium colligat. Potest etiam ualere contra peccatū horum, si ostendatur magna ingratitudo & peruersitas quæ sunt in hoc peccato.

¶ *De ingratitudine non obseruantium diem* Dominicum.

NOTANDVM ergo quòd illi qui Dominicā diē nō obseruāt, ingrati sunt Deo de creatione mūdi, & de hoc, ꝙ pro eis uoluit nasci in ualle huius miseriæ, & de beneficio quod mūdo contulit in die Resurrectionis, & in die Pētecostes, quādo Spiritumsanctum misit in discipulos suos. Omnia enim hæc in die Dominica facta sunt, propter quę dies illa celebris habenda est. Tales peccāt in Patrē, & Filiū, & Spiritumsanctū. In Patrē, cuius potentia mundū creauit. In Filiū, cuius sapiētia mūdū redemit. In Spiritūsanctū, qui tali die missus est in mūdū. Ipsi ingrati sunt suo creatori, redēptori & cōsolatori. Bene deberēt aliquid pro Deo facere die illa, qua Deus mūdū fecit pro ipsis. Bene deberēt caue-

re

re à morte sua in die illa, qua filius Dei natus est pro eis: deberent etiam cauere à casu in honorẽ Dominicæ resurrectionis, non deberent etiã Spiritumsanctũ ab hospitio suo repellere in die illa qua ecclesiæ datus fuit.

¶ *Quadruplex ratio quare celebrare debemus sabbatũ in honore beatæ Mariæ uirginis.*

ET notandũ ꝙ sicut quadruplex ratio assignatur quare dies Dominica celebris habeatur, sic potest quadruplex ratio assignari quare beatæ Virgini in sabbato potius honor exhibetur, quàm aliis diebus. ¶ Prima ratio est, quia beata Virgo in sabbato, in quo Deus fuit in sepulchro, sola in fide stetit Apostolis discedentibus. ¶ Secũda ratio est, quia sicut à ieiunio sextæ feriæ fit trãsitus per sabbatũ ad solennitatem Dominicæ: ita à miseria præsentis uitæ uel peccati fit trãsitus ad statũ gloriæ uel gratiæ per beatam Virginẽ. ¶ Tertia ratio est, quia tali die multoties legitur beata Virgo miracula fecisse, & beneficia peccatoribus præstitisse. ¶ Quarta ratio est, quia apud Græcos fuit quędã imago beatæ Virginis, cuius uelamen à nona sextæ feriæ diuina uirtute recedebat, & post nonã sabbati similiter Dei uirtute redibat. Cuius miraculi hæc ratio potuit esse, ut ostenderetur ꝙ præcipuè tali die facies beatæ Virginis peccatoribus orantibus intendebat, propter quod Græci diem illam solennitatẽ dixerũt. Deinde consuetudo illa ad Latinos transiuit quantũ ad hoc, ut in illa die specialis honor beatæ Virgini exhibeatur. Valde peruersi uidentur esse qui nolũt in festiuis diebus à terreno opere uacare, qui potius uolunt laborare in seruitio diaboli, quàm quiescere in seruitio Dei: qui potius eligũt statũ miseriæ, ut in sudore uultus sui pane uescãtur suo, quàm statum ante peccatũ, ut sine sudore panem suũ comedãt: potius uolunt hic inchoare infernũ suũ, quàm paradisum. Quædam inchoatio paradisi est quies solennitatum: potius uolunt laborando ire in infernũ, quàm quiescẽdo ire in paradisum. Ecclesia per quietẽ solennitatũ uadit celerius in paradisum, quàm per laborem ferialium dierũ, quod figuratũ est in hoc quod legitur Actuum 1. quòd mons Oliueti erat iuxta Ierusalem sabbati habẽs iter, ut per montẽ Oliueti ecclesia designetur, quæ per quietem solennitatũ in cæleste Ierusalẽ tendit. ¶ Cõtra illos qui põdus peccati in festis nolũt deponere, primò uidetur esse illud, quod legitur 2. Esdræ ult. quòd Neemias die sabbati clausit portas Ierusalem, ne inferrent uenalia, & comminatus est eis, si secundo hoc facerent, quòd poneret in eos manus. Tales qui pondera peccatorum in festis deponere nolũt, ualde peruersi sunt: potius enim uolunt portare onus diaboli

graue, quàm onus Christi. Quòd onus Christi sit leue, habetur Matt. 11. Quòd onus diaboli, scilicet peccatū, sit graue, habetur ex illo uerbo Psal. Sicut onus graue grauatæ sunt super me. Et ex hoc, quod Zach. 5. figuratur iniquitas per talentū plumbi. Tales potius uolūt portare onus, quod demergat eos in profundum inferni, quàm onus pro quo detur eis gloria paradisi. Et cū ipsi non permitterent asinum suum oneratum esse ultra quod debeat, sibiipsis in hoc nullo modo cōpatiuntur, nec in festis, nec in aliis diebus. Portitores ad collum uidētur esse diaboli. Bene apparet, q̄ malū dominū habent, qui nec festis diebus permittit eos quiescere. Diabolus uidetur esse dominus eorū, de quo scriptum est Ierem. 6. Crudelis est, & nō miserebitur. Peccator non solum seruus diaboli est, imò est quasi pecus ipsius. unde super illud, Misit in eos iram indignationis suæ. dicit gloss. Tantū potest diabolus in homine malo, quātum homo in peccato suo. Item Psalmista: Contritio, & infelicitas in uiis eorum, & uiam pacis non cognouerunt. Impietas, quæ in eis est, non permittit eos quiescere. unde Esaiæ 57. Impii quasi mare feruens, quod quiescere non potest. Et Threno. primo: Peccatum peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est. muscæ quæ uexauerunt Aegyptios, eos uexare uidentur. unde Gregorius: Israël sabbatum accepit in munere: Aegyptus percutitur muscarum multitudine. Magis bestiales uidētur esse tales, quàm asina Balaam, in hoc quòd ipsa cōquesta est de domino suo, qui iniquè agebat in eam: ut legitur Numeri 22. Ipsi autem nesciunt conqueri de domino suo diabolo, qui adeò iniquè agit in eos. Fatuus uidetur esse, qui pro talibus petit requiem æternam post mortem eorum, cum ipsi in uita sua nunquam requiem amauerunt, præcipuè cum scriptum sit in fine Esa. Erit sabbatum ex sabbato. Ex quiete enim mentis in præsenti, sequitur requies in futuro. Et dicit dominus Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. & miseri fugiunt eum. Clamat autem diabolus contrarium, & miseri homines currunt ad eum. ¶ De illis autem qui magis peccant in festis quàm in aliis diebus, notādum quòd ipsi sunt ualde fatui & peruersi: in tempore sancto non sanctè uolunt uiuere, similes illis qui extra ecclesiam cauerent à peccato, & in ecclesia se omni immunditiæ exponerent. Sicut enim loco sancto deferendum est, sic & tempori sancto. Si quis in omnibus festis araret & foderet, ipse ualde malus reputaretur. Quomodo ergo non multum peccant qui in diebus Dominicis fornicantur? Citius enim posset cōcedi quòd aliquis in omnibus festis araret

uel

uel foderet, quàm quod semel in die Dominica fornicaretur. Non ideo instituit ecclesia ut in festis cessaretur à terrenis officiis, quę bona sunt, ut malis intēderetur, sed ut intenderetur spiritualibus, quę meliora sunt. Festa instituta sunt ad gratiam sanctorum acquirendam, & ipsi eorum iram prouocant. Tempus illud quod Dei seruitio appropriatum est, diabolo dedicant: nec à peccato cupiditatis tunc cessant, uel in aliquo sibi cauent, & ebrietati, & luxuriæ, & superbiæ, & lasciuiæ, & cæteris uitiis se exponunt, amplius offendunt Deum in Dominica una, quàm per totam septimanam. Non uidentur talia festa esse Dei. Iam uidentur impleuisse dæmones in magna parte quod intendebant. Iam enim in magna parte quiescere fecerunt dies festos Dei à terra. Solennitates ecclesiæ iam pro magna parte similes illis factę sunt, de quibus legitur Esaiæ 1. Solēnitates uestras odiuit anima mea. Facta sunt mihi molesta: laboraui sustinens. & Thren. 1. Viderūt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. ¶ Illi uerò qui in festis utilitati corporis uacant, & deliciis corporalibus, & ornatui corporū, similiter ualde peruersi sunt. De ancilla enim dominam faciunt, & festum, quod deberent facere Deo cæli, faciunt suo uentri. Hi sunt quorum Deus uenter est: ut legitur ad Philippenses tertio: Hi non Domino Iesu Christo, sed uentri suo seruiunt. Ad Roman. decimosexto. Contra solennitates eorum dicit Hieronymus: Valde absurdum est, honorare uentrem nimia saturitate, quem scimus Deo placuisse per ieiunium. Et Leuitic. 23. Sabbatum requietionis est, affligetisque animas uestras. ¶ Ipsi credunt, ut uidetur, ꝙ festa ideo instituta sint, ut refectioni unius sacci possint uacare, & impletioni unius uasis immundi, scilicet uentris. Ideo dominus comminatur eis miro modo, Malach. 2. Vix auderem comminationem illam dicere, nisi Spiritus sanctus eam per prophetam diceret. Sic enim legitur ibi: Dispergam super uultum uestrum stercus solennitatum uestrarum, dicit Dominus.

¶ *De inobedientia contemnentium excommunicationem, & quòd ualde tremenda sit.*

SEQVITVR de inobedientia eorum qui cōtemnunt, quando ab ecclesia excommunicantur. Et notādum in primis, quòd duæ sunt species excommunicationis, scilicet maior & minor. Minor separat à sacramentis ecclesiæ: maior separat ab ingressu ecclesiæ, & à communione fidelium, & à sacramentis. & hæc dicitur anathema. ¶ Et possunt duodecim rationes ostendi quare timenda sit multum excommunicatio. ¶ Primo timenda est, quia est ictus gladii spiritualis, qui magis timendus est, quàm

materialis. De his gladiis legitur Luc. 22. Ecce duo gladii hic. August. etiam dicit de illo qui excommunicatur, quòd grauius est hoc illi, quàm si gladio feriretur, si à feris deuoraretur, si in flammis exureretur. ¶ Secundo timẽda est excommunicatio, quia excommunicatus est ut homo ualde infirmus qui nullum remedium uel medicinam potest habere: ipse enim separatus est à sacramẽtis ecclesię, quæ sunt quasi medicinæ. De quibus medicinis legitur Eccle. 38. Vnguentarius faciens pigmenta suauitatis, & unctiones conficiens sanitatis. ¶ Tertio uero timenda est, quia excommunicatus est uelut homo captus ab hostibus suis, omni auxilio destitutus & omni succursu, quia priuatus est à communione fidelium, nec habet partem in aliquibus bonis quæ fiũt ab ecclesia. Ipse est similis illi qui cecidit in foueam sub onere, nec habet qui subleuet, & ideo uæ illi. Ecclesiastic. 4. Væ soli: quia si ceciderit, non habet subleuantem se. Econtrario uero dicitur Prouerbior. 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. ¶ Quarto timenda est, quia excommunicatus est quasi infirmus habẽs morbum infectiuum, qui à consortio hominum eiicitur: ideo lepra ab omnibus timetur, quia morbus contagiosus est. Et multi sunt qui dicũt, Alias infirmitates det mihi Deus, si sibi placuerit, sed à lepra me custodiat. Excommunicatio uelut lepra spiritualis est. unde per lepram Mariæ figurata est Numeri 12. Et in hoc excommunicatus deterior est cæteris peccatoribus: quia si alii peccatori loquor, uel alicui cõmunico, qualiscunque sit, ex quo non est excommunicatus, non est mihi periculum, sed in excõmunicato magnum est periculum. unde aliqui sunt qui potius eligerent mori, quàm semel communicare cum deliberatione alicui excommunicato, & in casu non concesso. Et in ueritate melius esset comedere cum porco, quàm cum excommunicato. Deterioris enim conditionis in hoc uidetur esse excommunicatus, quàm infidelis. unde 1. ad Corinth. 5. Si quis frater nominatur inter uos, & est fornicator, aut auarus, &c. cum huiusmodi nec cibum sumere. Augustinus: Eam nominationem intelligi uoluit Apost. quæ fit in quenquam cum sententia ordine iudiciario & integritate profertur. 1. ad Corinth. 10. sic legitur: Si quis infidelium uocat uos ad cœnam, & uultis ire, omne quod uobis appositum fuerit, manducate. ¶ Quinto timenda est excommunicatio, quia excõmunicatus est quasi canis immundus, cui non licet intrare in ecclesiam. Et in ueritate magis offenditur Deus, quòd ipse intrat ecclesiam Dei, quàm si unus canis intraret. Apocal. ultim. Foris canes. & Ecclesiasti. 13. Quæ commu

communicatio ſancti ad canem? ¶ Sexto timenda eſt excommunicatio. quæ eſt quaſi membrum abſciſſum à corpore, quod nullius ualoris eſt. Quid ualet manus abſciſſa à corpore, & ſicut ſuper omnia timenda eſt abſciſsio membri à corpore eius: ſic nihil magis timere debet Chriſtianus, quàm ſeparari à corpore Chriſti, quod eſt eccleſia. unde Auguſtinus ſuper Ioann. Nihil ſic debet formidare Chriſtianus, quàm ſeparari à corpore Chriſti. Iam nõ eſt membrum eius, iam non uegetatur ſpiritu eius. ¶ Septimo timenda eſt excommunicatio, quia homo excommunicatus ſimilis eſt palmiti abſciſſo à uite, qui minoris ualoris eſt, quàm cæteri rami poſtquam abſciſſus eſt, cum ualde utilis ſit, cũ uiti adhęret. Abſciſſus ualet ad hoc ut in ignem ponatur: ex aliis ramis multa utilia fieri poſſunt, ſed non ſic ex palmite. unde Ezech. 15. Fili hominis, quid fiet de ligno uitis ex omnibus lignis nemorum, quæ ſunt inter ligna ſyluarum? Nunquid tolletur de ea lignum ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcunque uas? ecce igni datum eſt in eſcam. & Ioan. decimoquinto: Sicut palmes non poteſt facere fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in uite: ſic nec uos, niſi in me mãſeritis. ¶ Octauo timenda eſt excommunicatio, quia ille, qui excommunicatur, ſatanæ traditur. Sicut eccleſia hæreticos conuictos relinquit ſeculari poteſtati: ita illos qui excommunicantur, poteſtati ſatanæ tradit. Vnde Auguſtinus: Omnis Chriſtianus, qui à ſacerdote excommunicatur, ſatanæ traditur. Quomodo? quia extra eccleſiam diabolus, ſicut in eccleſia Chriſtus. Ac per hoc diabolo traditur, quia ab eccleſiaſtica communione remouetur. & Apoſtolus 1. ad Corinthios 5. Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui ut præſens eum, qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere huiuſmodi ſatanæ. & loquebatur de Corinthio fornicatore, qui erat excommunicandus. ¶ Nono timẽda eſt excommunicatio, quia excommunicatus eſt ſicuti infidelis. Vnde Matthæi decimooctauo dicit Dominus de excommunicando: Si eccleſiam nõ audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus ¶ Decimo timenda eſt excommunicatio, quia excommunicatus uidetur eſſe deterior quàm gentilis: eſt enim quaſi apoſtata à Chriſtiana religione. unde commũniter dicuntur excommunicati eſſe extra legem & extra Chriſtianitatem, & ſicut deterioris conditionis eſt qui ab aliqua religione apoſtatauerit, quàm ille qui nunquam in aliqua religione fuit, & ille qui degradatus eſt ab ordinibus ſuſceptis, deterioris uidetur eſſe conditionis, quàm qui nun-

quam ordines suscepit: ita qui extra Christianitatem positus est propter culpam suam, deterioris conditionis est, quàm qui nunquam Christianus fuit. unde super illud, Sit tibi sicut ethnicus & publicanus. dicit glossa: Detestabilior est, qui sub nomine fidelis agit opera infideliũ, quàm apertè infidelis. Iudæus aliquam legem habet, licet non sibi sufficientem. Gentilis etiam aliquam legem habet, saltem naturalem: sed excommunicatus nullam uidetur habere, quum ille extra legem Christianorũ dicatur esse, & non sit Iudæus uel gentilis. Inutilis etiam uidetur esse quo ad Deum, & quo ad mundum. Homo enim apostata uir inutilis est, ut legitur Prouer. 5. ¶ Vndecimo timẽda est, quia isto peccato diabolus multos lucratur unde quidam diabolus loquẽs in quodam dęmoniaco post multas adiurationes cuiusdam boni uiri, dixit ei, quòd hoc erat peccatum quo plures lucrabatur. Vnus enim excõmunicatus una die quandoq; facit peccare centum personas, dum facit eas cõmunicare sibi. ¶ Duodecimo timẽda est excommunicatio, quia ualde damnosa est: aufert enim homini partem suam de omnibus missis & aliis bonis quę fiunt in ecclesia Dei, quòd nõ est paruum damnum. Quis enim dignè sufficeret æstimare ualorem unius missę? Et hæc quæ dicta sunt, de maiori excommunicatione intelligenda sunt.

¶ *De inobedientia contemnentium minorem excommunicationem.*

SEQVITVR de peccato eorum, qui contemnunt minorem excommunicationem, & ideo non timent communicare cum excommunicatis, licet communicando minorem excommunicationem incurrant. ¶ Et notandum quòd ille qui communicat cum excommunicato, peccat in se, & in eum cui communicat, & in illum pro cuius iniuria excommunicatio lata est, & in matrem suam ecclesiam, & in patrem spiritualem qui fert sententiam, & etiam in patrem cæleste. In se peccat, quia non cauet sibi ab eo qui habet morbum contagiosum: in quo uidetur minus se amare quàm porcum suum. Porcus enim suus bene caueret ab alio porco qui morbum contagiosum haberet. In eum etiam cui communicat, peccat: quia cũ ipse sit infirmus ad mortem, ipse aufert ei remedium, & saltem minus efficax reddit, dum confusionem ipsius minuit, per quam corrigi debuit. Ecclesiastic. 4. Est confusio adducens gloriam. & Dauid: Imple facies eorum ignominia, &c. Et Micheæ 4. Egredieris de ciuitate, & uenies in Babylonem, ibique liberaberis. Peccat etiam in eum, pro cuius iniuria excommunicatio lata est, quia aufert ei rem suam. Peccat etiam in ecclesiam, quam malo exemplo

plo corrumpit, & cuius societati præponit societatem eorum, qui sunt ut leprosi, imò sicut canes & porci. Peccat etiã in patrem spiritualem, cuius sententiam contemnit. Peccat etiã in Deum, quẽ in ministro suo spernit. Luc. 10. Qui uos spernit, me spernit. Ipse potius amat priuari mensa Dei, id est altari, quàm mẽsa excommunicatũ: & potius amat societatẽ diaboli, quàm filiorũ Dei. Ideo merito in inferno socius erit diaboli. Quidam ait in Vitis patrum: Qui non uult ecclesiæ ianuam humiliatus ingredi, necesse habet in ianuam inferni non sponte damnatus intrudi.

¶ *De peccato indiscretè præcipientium.*

SEQVITVR de peccato indiscretè præcipientiũ. ¶ Et notandum est, ꝙ multis modis indiscretè præcipit, uel cum superbè præcipit, iuxta illud Ezech. 34. Quod perierat non quæsistis, & cum austeritate imperabatis eis, & cum potẽtia. Sene. Remissius imperanti melius paretur. Natura contumax est animus humanus, & in contrariũ atq; arduum nitens, facilius sequitur, quàm ducatur. ¶ Item indiscretè præcipit, qui nimia uel nimis grauia præcipit. Matthæi uicesimotertio: Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, &c. Actuum 15. Quid tentatis Deum, iugum imponere super ceruices discipulorum, quod nec nos neque patres nostri portare potuimus? ¶ Itẽ indiscretè præcipit, qui præcipiendo sensum suum sequitur, sicut illi quibus dominus dicit Matt. 15. Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones uestras. & postea: Sine causa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. ¶ Idem indiscretè præcipit, qui non beneplacitum Dei, nec utilitatem subditorum: sed propriam utilitatẽ præcipiendo quærit. ¶ Et notandum, quòd prælatus in præcipiẽdo deberet esse minister Dei, & deferre mandatũ eius ad subditos, & mãdando deberet Deo seruire in subditis. unde Augustinus in libro de moribus ecclesiæ. ubi ostendit omnẽ uirtutem esse amorem Dei: dicit quòd iustitia est amor soli amato seruiens, & ideo rectè imperans.

¶ *Sex quæ debent prohibere prælatos a multitudine præceptorũ.*

SEX uero sunt, quæ deberent prælatos cohibere à multitudine præceptorum. ¶ Primum est hoc, quòd primis parentibus leguntur duo præcepta fuisse facta, Genesis 2. Ex omni ligno paradisi comedes: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas, & alterum eorũ transgressi sunt. ¶ Secundum est hoc, quòd nitimur in uetitum semper, cupimúsque negatum. Sicut impetus aquæ crescit obice inuento, sic desiderium crescit illis, qui non habent gratiam, propter prohibitionem. De nullo alio fructu

parad

paradisi leguntur primi parẽtes comedisse, nisi de fructu uetito. Vnde ad Rom. 7. Sine lege peccatum mortuum fuerat. & subditur pauló pòst: Sed cum uenisset mãdatum, peccatũ reuixit. Item eiusdẽ 5. Lex subintrauit, ut abundaret delictum. ¶ Tertiũ est hoc, quòd prælati potius deberent onera subditorũ portare quàm grauare. unde Bern. loquẽs prælatis: Quid iugum uestrũ super eos aggrauatis, quorum onera potius portare deberetis? & 4. Regum 2. dicit Eliseus ad Eliam: Pater mi, currus Israël & auriga eius. Prelatus debet esse ut auriga, ut subditos regat, & currus ut onera portet. ¶ Quartũ est hoc, ꝙ qui nimis emungit, elicit sanguinem: ut legitur Prouerbiorum 30. Prælati deberent esse ut matres, lac dulcis doctrinæ subditis propinando: sed aliqui hodie pro lacte propinant sanguinem peccati. ¶ Quintũ est exemplum Christi dicentis Matthæi 11. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Ipse etiam legem nouam dedit Matth. 5. non imperando, sed dulcedine præmii ad legis attrahendo amorẽ. Beati, inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorũ. ¶ Sextum est, quòd prælati adiutores debent esse salutis. Qui autem multa præcipiũt, potius salutem impediunt. ¶ Et notãdum quòd ualde impii sunt tales prælati. Ipsi enim iugulant filios proprios: quot enim præcepta eis faciunt, tot eis laqueos ponunt. Vnde accidit ꝙ quem non strangulat unus laqueus, alius strangulat: & quem non capit diabolus laqueo uno, capit alio. Ipsi occasiones mortis ponunt iuxta filios suos, qui quasi phrenetici sunt, quum deberent eos elongare ab eis. Ex morsu pomi uenenati sunt homines quasi phrenetici, nisi per gratiam Dei sanati sint: & ideo noxia appetunt. Tales etiã prælati adeò arctant uiam paradisi, quòd quãdo aliquis uult pedem ponere in uia, ipse ponit extra uiam. Ipsi etiam paruulos unius diei cõualescentes à magna infirmitate ita onerãt, quasi essent fortes & sani. Paruuli unius *diei* sunt, qui ad pœnitentiã ueniunt. Ipsi etiam cõualescunt à magna infirmitate. Nullus tyrannus tot iniungit sub pœna mortis temporalis, quot ipsi iniungunt sub pœna mortis æternæ.

¶ *Contra nimietatem præceptorum in claustro.*

SPECIALITER uerò reprehẽsibilis est nimietas præceptorũ in claustris. Hoc est unum illorum trium, quæ solent religionem destruere. Argumẽtum habemus de hoc Genesis 2. *in prima* religione quæ fuit in paradiso terrestri, in qua duo præcepta data fuerãt, & contra unum eorum factum est. ¶ Secundum est singularitas, de qua exemplum habemus Esaiæ 14. De religione superna, à qua Lucifer hoc peccato

cato eiectus est: Sedebo, inquit, in monte testamenti, &c. Alii ministrabant: iuxta illud: Millia millium ministrabant ei, &c. ¶ Tertium est, amor temporalium: de quo habemus exemplum Act. 5. de Anania & Saphira, qui de abbatia Petri occasione tēporalium perierunt. Sicut claustrales cauent ab aliis occasionibus peccandi, sicut à multiloquio, in quo non deerit peccatum, ut legitur Prou. 10. & à iuramento, ex quo sequitur frequenter periurium: sic deberent cauere à nimietate pręceptorum, ex qua frequenter sequitur transgressio.

¶ *Contra nimis facilè excommunicantes.*

SEQVITVR de peccato eorū, qui nimis de facili excommunicāt. A quo peccato deberēt cohibere specialiter ista quatuor, scilicet excommunicatio, quæ est abscissio membri à corpore ecclesiæ. Vnde omnia alia remedia deberent adhiberi antequam excommunicatio fieret, sicut membro infirmo adhibētur primo multa remedia, & si ualere non possunt remedia, rescinditur, ne pars una corrumpatur. ¶ Secūdum est nobilitas corporis, à quo per excommunicationem membrū rescinditur. Corpus enim illud corpus Christi est mysticum, scilicet ecclesia. Si rex Franciæ haberet infirmitatem in membro, non de facili abscinderetur membrū illud. Cum quanta igitur cautela abscindendum est membrū de corpore Christi? Totum corpus ecclesiæ contremiscere deberet, quando unum membrū deberet inde abscindi: sicut accidit in corpore humano, quod totū corpus contremiscit, si unum membrum sit amputandū. ¶ Tertium uerò hoc est, quòd quādo aliquis excōmunicatur, ipso gladio quo percutitur, satanæ traditur, sine consilio & auxilio relinquitur, ut prius ostensum est. Non debet autem parua causa esse, pro qua mater filiū gladio percutit, lupis infernalibus exponit, & infirmum ad mortē sine cōsilio & auxilio relinquit. ¶ Quartū uerò est hoc, quòd frequentius excōmunicationē nō sequitur utilitas, quam solebat cōsequi. Excōmunicatio enim ad hoc solebat fieri, ut illi qui excommunicabantur corriperentur, ne populus exemplo eorum corrumperetur: hodie autem contrarium accidit, & frequenter qui excommunicantur excommunicationē contemnūt, & ad peccata fræna relaxāt. Alii etiam corrumpuntur, quia communicant eis. Vnde remedium uersum est in uenenum. Ideo rarò essent faciendæ excommunicationes, præcipuè generales, & rarò essent constituendi canones latæ sententiæ.

¶ *De sententia iusta uel iniusta.*

ET notandum quòd ad hoc quòd sententia sit iusta, requiruntur tria, scilicet quòd fiat ex certa causa sufficiente, & zelo iustitiæ,

tiæ, & ordine iuris obseruato. Deficiēte uerò aliquo istorū iniusta est, tamē ligat ex quo lata est ab illo iudice, qui habet super hoc iurisdictionē canonicam. Et reseruāda est ab ecclesia militante. Fallit tamē hoc in duobus casibus. Vnus est, quādo lata est sententia post legitimā appellationē: alius est, quādo continet intolerabilē errorem. Intolerabilem errorem intelligo, cùm sic dixit excommunicās: Excōmunico te, quia credis in Deū, quia non fornicaris, quia obediens es prælatis tuis, & similia. Excōmunicatus uerò iniustè, sustinere debet patienter, & humiliter excommunicationē, & præsentare se excommunicatori offerens canonicam satisfactionem si in aliquo offendit, & sic instāter postulare absolutionem, si sic fecerit, erit ei ad meritū. Vnde August. Qui iustus est, & iniustè maledicitur, premiū illi redditur. Item Aug. Aliud est sella terrena, aliud est tribunal cæleste: ab inferiori accipit sententiam, à superiori coronam.

De peccato uanæ gloriæ.

CAP. XXXIX.

SEquitur de peccato uanæ gloriæ, de quo hoc modo agemus. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationē huius peccati. Secūdo ponemus diuisionem uanæ gloriæ. Tertiò uerò remedia contra illud peccatū. Est autē uana gloria secundum Augu. iudicium hominum de aliquo bene opinantium. secundum Tulliū uerò uana gloria est magni dicti uel facti frequens fama cum laude.

¶ *De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.*

AD detestationē uerò huius peccati possunt ualere uerba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent, ut est illud Prouerbior. 27. Ne glorieris in crastinū. Et illud Hieron. Non quæras gloriam, & non dolebis cum inglorius fueris. Qui laudē non appetit, cōtumelias non sentit. ¶ Secūdo uerò possunt ualere ad hoc exēpla. Inter quæ præcipuū est exemplū Christi. Exemplū uanæ gloriæ uitandæ dat Christus Matt. 10. ubi duobus cæcis, quibus oculos aperuerat, dixit: Videte ne quis sciat. & Matth. 8. dixit leproso curato: Vide nemini dixeris. Et eiusdem 14. ubi miraculo facto de quinque panibus & duobus piscibus, compulit discipulos statim ascendere nauiculam, ne uanam gloriā haberēt de aliquibus quę audierāt de miraculo illo. & Lucæ 10. ubi reprehendit discipulos suos, qui gloriabātur de miraculis factis. Videbā, inquit, satanā sicut fulgur de cælo cadentem. & Ioan. 8. Ego gloriā meam non quæro, &c. Multi etiā antiqui patres fatuos se simulauerunt, ut cauere sibi possent à uana gloria. Vnde cum quidam senex in spelūca sua requiescēs rogaretur multis precibus à quodā seculari sibi ministrāte, ut ueniret orationem facturus super filium

filium suum defunctū, & dum ille iret ad funus, occurrunt ei multi cum lampadibus suis in occursum eius, quia sanctus homo erat, & quum uideret senex, simulauit se stultum, expolians se uestimentis mittens ea in flumine, & stans nudus lauabat ea. Secularis autem qui ministrabat seni, erubuit, dicēs populo: Reuertimini, senex noster perdidit sensum suū: & ueniens ad senē quæsiuit quare hoc fecisset, quia omnes dicerent, Dæmoniū habet senex. Cui respōdit senex: Et ego uolebā hoc audire. ¶ Tertio potest ualere ad detestationē huius peccati uanitas, quæ in ea est. Tantæ autē uanitatis est peccatū istud, quòd licet omnia, quæ sub sole sunt, uanitas sint, tamē uana gloria quasi uanissima, hoc nomen sibi appropriauit. Potest autem dici uana gloria, & quia ualet nihilū, & quia uadit ad nihilū. Nihilū ualet, quia nec corpori, nec animæ ualet, imò plurimum animæ nocet. Naturale autē est, quòd apprehendens in re apprehensa delectetur, & non ecōuerso: ut uisus delectatur in uiridi colore, & nō color uiridis delectatur ex eo quòd uidetur: sic uidetur quòd aliquis non debeat delectari ex eo quòd creditur talis uel talis, sed potius illi qui uident eum bonū, debētin eo delectari. Præterea quæ utilitas est chimæræ, ex eo quòd est in opinione hominum? Vel montibus aureis, ex hoc quòd fingūtur uel imaginantur ex hominibus? Sic nulla utilitas uidetur esse homini ex hoc quòd magnus est in opinione hominū. Qui autē appetit quòd sit magnus uel bonus in opinione hominū, appetit, ut uidetur, quòd habeat tale esse, quale habet chimæra. Ad nihilū etiā uadit uana gloria. Citò enim fit ignominia superbi gloria, ut dicit Senec. Sicut potest apparere in domino Iesu Christo, qui in tanta gloria in Ramis palmarum in Ierusalē susceptus est, & pòst ab eodem populo in eodē loco, & in eodē tempore paucissimis dieb⁹ interpositis, crucifixus est. unde dicit Bern. Vbi prius dictū fuerat ei: Benedictus qui uenit in nomine domini. dictum est postea: Tolle, tolle, crucifige eū: & qui prius uocatus fuerat Rex Israël, postea audiuit: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Et cui prius uestimenta prosternebantur aliena, suis postea spoliatus est. ¶ Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati fatuitas magna, quæ est in ea: quā fatuitatē insinuat dominus Matt. 25. ubi per fatuas uirgines amatores uanæ gloriæ intelligūtur.

¶ *De octo uanitatibus quæ sunt in uanè gloriosis.*

ET possunt octo fatuitates assignari quæ inueniuntur in eo qui amat uanam gloriam. ¶ Prima est, quòd ipse permittit sibi illudi uilius, quàm illuderetur alicui cæco. Dicit enim diabolus ei: Aperi os tuum, & ego implebo

bo illud,& imponit ei diabolus, quum os desiderii aperuerit, uanam gloriam, quæ nihil est, iuxta illud uerbum domini Ioan. 8. Si ego gloriam meam quæro, gloria mea nihil est. & fatuus credit os desiderii sui posse impleri. ¶ Secunda fatuitas est, quòd uanam gloriam quę est ad instar puncti, gloriæ æternæ præponit. unde Gregorius: Stultum est inde trāsitoria quærere, unde æterna possumus habere. ¶ Tertia fatuitas est, quòd ipse ponit thesaurum suum in arca sine claue & sine sera, quum possit eam ponere in arca securissima, scilicet in arca conscientiæ. Bernard. Fidelissimus timet custos, non tutum arbitratur labiis hominum committere gloriam suam, arcæ sine claue & sine sera, nullæq; omnino clausuræ nocere uolenti. Non tutum planè, sed stultum est ibi thesaurum tuum recondere, ubi non ualeas resumere cum uolueris. Si ponis in os meum, non in tua, sed in mea potestate, cùm utique pro meo libitu uel te laudare possim, uel derogare tibi. Sanum uas & inconcussum est conscientia, & seruandis secretis idoneū, nullis patens insidiis, nulli uiolentiæ cedens, nullo quippe oculo uel manui accessibilis, excepto duntaxat spiritui, qui scrutatur etiam profunda Dei: quicquid ibi reposuero, securus sum, quia non perdam, seruabit uiuo, defuncto restituet. Nā quocunque uado, ipsa mecum iter facit, secum ferens depositum quod seruandum acceperat: uiuo adest, mortuum sequitur ubique gloria, uel confusio inseparabilis pro qualitate depositi. ¶ Quarta fatuitas est, quòd pretio illo quo potest emere regnū æternum, emit infernale patibulum. ¶ Quinta fatuitas est, quòd ipsa nō curat qualis sit, sed qualis dicatur. Chrysostom. Hypocrita, ut quid non uis esse laudabilis, qui uis ut lauderis? quòd si formosum est apparere, formosius est esse. ¶ Sexta fatuitas est, quòd ipse carè emit quod nihil scit ualere, scilicet quòd homines ferunt bonum testimonium, illud à Deo, qui est eius iudex, nō recipi. Bernard. Vt quid alieno uel meiipsius testimonio contentus sum, cuius nec uituperio reprobus, nec laude dignus inueniar? si ante tribunal uestrum iudicandus astarē, merito de laude uestra gloriarer: nunc autem cū solius Christi iudicio sim pręsentandus, quantæ insaniæ est mei uel alterius iudicio gloriari? sicut dicitur 1. Ioann. 5. Tres sunt qui dant testimoniū in cęlo, Pater, Verbū, & Spiritus sanctus, & horum testimonio stabitur in omnibus. ¶ Septima fatuitas est, quòd ipsi uolūt se regere secundum uerba eorum quos sciunt fatuos esse, scilicet histrionum & aliarum uilium personarum. ¶ Octaua fatuitas est, quòd amator uanæ glorię rem istam amat, quam

quam melius posset habere si nõ amaret: quia secundum uerbum philosophi, hoc solũ habet uana gloria, quod se appetẽtes fugit, & se fugientes appetit.

¶ Quomodo hoc peccatum sit contumeliosum Deo, *& nociuum proprio subiecto.*

QVINTO potest ualere ad detestationẽ huius uitii, si ostendatur quàm contumeliosum sit illud peccatum Deo, & quàm nociuum homini. Amator enim uanæ gloriæ cõtẽpto Deo, creaturam deificat, & se facit principium, dum de operibus factis gloriatur, quasi à se ea habuerit: & proximũ suum finẽ cõstituit, dum omnia opera sua facit ut uideatur ab hominibus: & sic idololatrat, cùm creaturã alpha & o cõstituat. Ioan. 5. Quomodo potestis in Deo credere, qui gloriam ab inuicẽ quæritis, & gloriã quę à Deo solo est, nõ uultis? Amator uanæ gloriæ de ribaldo uno iudicem suum facit, & gloriã quæ ab eo est, gloriæ Dei præponit: quod nõ est sine magna contumelia Dei. Amator etiã uanæ gloriæ ipsum puluerem uanæ glorię Deo præponit. Nocet autem hoc peccatum homini, quia aufert ei bona temporalia & spiritualia. De temporalibus autem patet, quum quotidie multi expẽdãt sua propter uanam gloriam: quãdoque etiam corpora sua propter hoc exponunt morti in bellis. Spiritualia etiam bona aufert. Licèt enim amator uanæ gloriæ habeat similitudinẽ bonorum, tamen non habet uera bona. Sapiens: Apud sapientes sunt honesta, apud uerò uulgus simulachra rerum honestarũ. Quidam senex in Vitis patrum: Sicut fieri nõ potest, ut herba simul nascatur & semen, ita impossibile est ut laudẽ, & gloriam secularium habentes simul & fructũ habeamus cælestem. Bonum etiam in mala cõuertit & in seruitute magna hominẽ ponit. Est enim seruus amator uanæ gloriæ omniũ illorum quorum iudicia timet, secũdum illud Apostoli 1. Cor. 4. Qui me iudicat, Dominus est. In potestate etiã est histrionũ. Fingunt enim eum talem, qualem uolunt: quandoque enim adnihilant eum, quandoque magnificant.: seruus etiam est eorundẽ, ita ut det eis censum: ueteres uestes super se, & redimat se ab eis. Membra etiã Dei, id est, pauperes, spoliat, ut tales qui sunt membra diaboli, induat. Ponit etiam hoc peccatum hominem in magna instabilitate. Bernard. Qui conscientias suas in alienis linguis posuerunt, modo parui, modo magni, modo nulli uidentur, prout linguis hominum eos laudare uel uituperare placuerit. Ipsi iuxta uerbum Psalm. Ascendunt usque ad cælum, & descendũt usque ad abyssos. Ipsi decidunt frequẽter à cogitationibus suis, & frequenter faciunt talem saltũ ad qualẽ uoluerunt

Iudæi cogere Christum. Lucæ 4. Ipsi sunt quasi galli in turribus ecclesiarum positi, & ad omnem uentum mouentur. Ecclesiast. 5. Non te uētiles in omnem uentum. Ipsi sunt arundo uento agitata. Ipsi sunt paleæ: iuxta illud Iob 21. Erunt sicut paleæ ante faciē uenti. Et Augustin. Adhibe oris iudiciū, & scies quid palea, quid granum. Istud uitiū magnas uires habet. Augustin. Quas uires nocendi habet uana gloria, non sentit, nisi qui bellum ei indixerit. Quod etsi cuiquam facile est laudē nō appetere cum negatur, difficile est tamen ea nō delectari, dum offertur. Gregor. Aliquantulum facile est humanam laudem non appetere, difficillimum oblatam respuere. Vana gloria illos uincit qui cætera uitia uincunt. Hieronym. Difficilius arrogantia caremus, quàm auro, uel argēto, & gēmis. Interdū enim his abiectis gloriosis tumemus sordibus. Augustin. Sunt qui de contēptu inanis gloriæ uanius gloriantur. Amator enim uanæ gloriæ maledictus est. Maledictus enim est, qui partem suam facit deteriorem, quod facit, cum uanam gloriam præ cæteris rebus eligit. Vana gloria est deterior cæteris possessionibus. Et quia breuior, unde Iob 20. Gaudium hypocritæ ad instar puncti. & quia multos dominos habet homo de possessione illa. Vnde ab uno aufertur, quum aliis conceditur: & ideo nunquam pacificè possidetur. Quando enim quis ab uno laudatur, ipse uituperatur à multis. Præterea nihil prodest ista possessio, & ultra modum constat: nec solū perditur, imo etiam perdit possessorē suum. Osee 4. Gloriam eorum in ignominiam conuertam. Et Apocal. 18. Quantum glorificauit se & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum. Hoc uitium post alia remanet. Vnde in libro Prosperi: Quum omnia uitia superauerit homo, manet periculum, ne mens bene sibi conscia potius in se, quàm in domino glorietur. Vitium illud inuadit res sacras, quum alia uitia eas fugiant. Committitur etiam hoc peccatum in ecclesia in seruitio diuino, & meliores in ecclesia nititur maculare, scilicet religiosos: succumbere etiam facit uiros religiosos spirituales in bello spirituali, sicut humilitas facit triumphare. Sicut enim Dominus uirtutem tribuit ei, qui de uictoria dat ei gloriam: sic uires non subministrat ei, qui furatur ei gloriam.

¶ *De diuersis, quibus uana gloria comparatur.*

VLTIMO possunt ualere ad detestationem huius peccati figuræ, quibus hoc peccatū figuratur in sacra scriptura. Notandum ergo ꝙ uana gloria quandoq; puluis uocatur. Hic est puluis qui adhæsit pedibus discipulorum, ut legitur Matth. 10. Ideo

autem

autem puluis uocatur, ut ostēdatur, ꝙ sicuti puluis minima pars terræ est: sic uana gloria minimū est inter temporalia bona. Et sicut puluis oculum corporis incidens grauat uel cæcat: sic uana gloria oculum intentionis. Vocatur etiā uana gloria uentus, ut insinuetur fatuos esse, qui eam esuriunt, uentus enim hominem inflando ei nocet, potius quam prosit. Osee 12. Ephraim pascit uentū. Ierem. 22. Omnes pastores eius pascet uentus. Ventus iste uidetur esse lenis, tamē trāsfert montes à regno Dei, ad regnum diaboli: uiros scilicet spirituales, qui dicuntur montes. Vnde, Leuaui oculos meos in mōtes. Vētus iste magnas naues submergit in mari huius mundi. Ventus iste ualde timendus est. Ducit enim in infernum, quasi imperceptibiliter eos qui uidentur ire in paradisum. Vana gloria etiam uocatur oleū, Matt. 25. ubi dicitur: Quinque fatuæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. In suauitate enim similis est oleo: in ueritate autem gladius est insensibiliter hominem occidēs. Vocatur etiā flos, in hoc quòd citò arescit. Esa. 28. Erit flos decidens gloriæ exultationis. Vocatur etiam uipera. Actuū 28. ubi legitur, quòd uipera manui Pauli adhæsit: ut ostendatur, quòd sicut uipera si manui adhæserit, citò excutitur: sic uana gloria si se immisceat bono operi, citò excutienda est.

¶ Figuratur etiam uana gloria per uxorem, quam dominus ipse sibi solam retinuerat: ut legitur Genesis 39. ut ostendatur, quòd Dominus de operibus nostris uult gloriam habere, sed utilitatem eorum nobis relinquit. Qui autē partem Dei sibi usurpat, scilicet gloriam, meritò partem suam amittet, scilicet utilitatem uel mercedem æternam. ¶ Figuratur etiam uana gloria Matthæi 14. per saltatricem, quæ caput Ioannis fecit amputari. Vnde posset multū timere ille, qui hanc saltatricem uidet ante se, præcipuè si cogitet quot millibus hominum caput amputari fecit, non caput asininū, neque caput sui corporis, sed caput nobilissimū, quod est Christus, amputat. Ideo specialiter timēdum est uitium istud, quia insidiatur oculo spirituali, scilicet intētioni: qui oculus si nequam fuerit, totum corpus cæcum erit, id est, tota congeries operum. Matt. 6.

¶ *De diuisione uanæ gloriæ.*

SEQVITVR de diuisione uanæ gloriæ. Notandum ergo quòd gloria primo diuiditur in uanam & ueram gloriam. Vera uero diuiditur in ueram simpliciter, & ueriorē, & uerissimam. Vera gloria est simpliciter bonum testimonium conscientiæ, quando scilicet aliquis nullius peccati cōscius sibi est. Vnde apostolus 2. ad Corint. Gloria nostra hæc est, testimonium consciētiæ nostræ. Verior uero gloria est,

quando dulcedo Spiritus sancti manifestè sentitur: quando scilicet Spiritus sanctus dat testimoniū spiritui nostro quòd filii Dei sumus. Verissima est gloria aeterna. ¶ Vana uero gloria diuiditur in gloriā diabolicam & humanam. ¶ Diabolica est, quando aliquis gloriatur de malitia. Vnde Dauid; Quid gloriaris in malitia, &c. Poëta: Gloria peccati nulla petenda sui est. ¶ Humana uerò diuiditur in carnalē & spiritualē. Carnalis est gloria mundanorum, quae est in decore uestium, & huiusmodi. Spiritualis uerò est, ut gloria hypocritarū.

¶ *De his quae ualent ad detestationem gloriae carnalis.*

NOTANDVM uerò est, quòd carnalis gloria comparatur lumini quod de nocte uidetur, in die uerò non: sicut quidam uermes, qui dicuntur noctilucae, & squamae pisciū, & ligna putrida; sic apparent diuites huius seculi, nunc lucidi & clari, dum nox est ignorantiae & culpae: in futuro uero tenebrosi erunt, quādo erit dies domini magnus, scilicet in die iudicii. Comparatur etiā gloria illa hirundini, quae auis picturata est, & uelociter uolat. Velociter enim transit mūdi huius gloria, & depicta esse uidetur. Vnde Tobiae 2. dicitur quòd de nido hirūdinum calida stercora ceciderunt, quae Tobiam excaecauerunt. Quod uerbū expositum est in tractatu de Auaritia in apostolo, in quo auaritia diuersis infirmitatibus comparatur. ¶ Gloria etiam carnalis est uelut puluis calens oculos hominum excaecans. Est etiam flos, qui à pueris huius mundi, uel potius à puerilibus colligitur. De hoc flore legitur Ierem. 48. Date flores Moab: quia florēs egredietur, &c. & Esa. 40. Omnis caro foenum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Gloria ista uerè inspicienti ignominia est. Vnde 1. Machabaeo. 2. Gloria hominis, stercus & uermis: hodie extollitur, & cras non inuenietur. Gloria peccatoris est caro eius, quae est stercus, id est, saccus stercorū: & uermis, id est, esca uermium: licet uana gloria ab omnibus hominibus sit timēda, praecipuè tamen claustralibus contemnenda est. Hieronymus; Prima uirtus monachi est, iudicia hominum contemnere. Non solum nō deberet laetari uel gloriari claustralis cum laudatur, imò deberet turbari. Vnde beata Virgo cum dixisset eam angelus gratia plenā, & benedictā in mulieribus, turbata est in eius sermone.

¶ *De octo remediis contra uanam gloriam.*

SEQVITVR de remediis contra hoc peccatū, & octo sunt remedia cōtra ipsum. ¶ Primum est absconsio. Vnde Esa. 32. Erit uir sicut qui absconditur à uento, & celat se à tempestate. Et in Vitis patrū; Sicut thesaurus manifestus citò minuitur, ita uirtus quęlibet deperit publicata. Nam sicut

ficut cera à facie ignis soluitur, ita & anima per laudem dissoluta, ab intētione sua perit. Hoc remediū figuratū est Exod. 4. in manu Moysi quæ leprosa erat, & cum missa esset in sinum eius, facta est sana. Gregorius: Ille debet publicare bonū quod agit, qui perfecta humilitate fundatur, & nulla elatione contingitur. ¶ Secundum remedium est demissio: scilicet ut homo descendat ad propriam infirmitatem. Sicut faciūt equitātes quando nimius uentus flat, & transeunt per pontem, qui descēdunt ne uentus eis noceat: sic qui laudatur, recurrere debet ad infirmitatem suam, & uidebit se falso laudari: & sic potius erubescat, quàm glorietur. Boëtius: Qui falso prædicantur, necesse est, ut suis laudibus erubescant. In Vitis patrum, quidam frater requisiuit abbatē Peremenem, si melius esset remotus, quàm cū aliis manere. Respondit Abbas: Homo si seipsum reprehendat, ubique potest consistere: si autem se magnificat, nusquam stat. ¶ Tertium remedium est, cōsideratio ignis infernalis, uel purgatorii. Hoc remedium insinuatur nobis Actuum 28. ubi Paulus uiperam manui adhærentem excussit in ignem: quod spiritualiter fit, quando consideratione pœnæ qua uana gloria punietur, homo uanam gloriam à se abiicit. ¶ Quartum remediū est, cōsideratio gloriæ æternæ: quia secundum Gregor. uilescūt temporalia, dum considerantur æterna. Et spiritualiter uilescit uana gloria, si cōsideretur gloria uera. ¶ Quintum remedium est, consideratio utilitatis uanæ gloriæ: quod patet ex hoc quòd uenalis est. quod notatur Matt. 25. ubi dicitur: Ne fortè non sufficiat nobis & uobis, ite potius ad uendentes, &c. Testimoniū uenale repellendum est. Apparet etiam uilitas uanæ gloriæ ex uilitate personarum, apud quas habetur. A uilibus etiam personis quomodo potest quis habere gloriam, nisi uilem? Præterea odiunt bonum, & diligunt malum. Et propter hoc testimoniū eorum repellendum est, & de bono, & de malo. De altero ratione amoris, de reliquo ratione odii. Amor autem uel odium ueritatis nescit iudicium, secundum Bernard. ¶ Sextum remedium est, cōsideratio magnæ infidelitatis quæ est in hoc peccato. Valde enim infidelis est, qui Deo aufert partem suam quam in bonis suis sibi retinuit. Bene deberet homini sufficere pars illa quam dominus ei concessit, cum domini sint omnia. Exemplum fidelitatis habemus 2. Regum 12. de Ioab principe militiæ, qui sic scripsit ad Dauid: Dimicaui aduersum Rabbath, & capienda est urbs aquarum. Nunc congrega reliquam partem populi, & obside ciuitatem, & cape eam, ne cum à me uastata fuerit

urbs,nomini meo adſcribatur ui ctoria.Bernar. Re uera fidelis famulus es, ſi de multa gloria domini tui, etſi non exeunte ex te, tamen tranſeunte per te,nil in manibus tuis adhærere contingat. Si quis ſuper pauca fidelis inueniretur, ipſe ſuper multa bona domini ſui cōſtitueretur. Gloria uel laus quædá probatio hominum eſt, utrum Deo ſint fideles uel infideles.unde Prouerbiorū. 27. Quomodo probatur in conflatorio aurum,& in fornace argentum: ſic probatur homo ore laudantis. ¶ Septimum remedium eſt, quòd quando offertur homini gloria, ipſe offerat eam regi gloriæ,cuius eſt,dicēs:Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.Et illud, Gloria in excelſis Deo. Si quis ita aſſueuerit, uana gloria non tātam uim habebit contra eum, quātá uim habebat prius.¶ Octauum remedium eſt, quòd homo opus illud, cui uana gloria adhæret, dimittat, cogitans illud opus eſſe amiſſum, & potius de illo eſſe flendum quàm gloriandum, quod remediū figuratum eſt Geneſ. 39. in hoc, quòd Ioſeph reliquit pallium, cui domina ſua adhæſerat.

De Hypocriſi. CAP. XL.

Dicto de peccato uanæ gloriæ,dicendum eſt de hypocriſi, quia hoc peccatū procedit propter hoc,ꝙ aliquis amat uanam gloriam,& in ſe ſimulat ſanctitatem. Agemus autē hoc modo de peccato iſto. Primo ponemus ea quę faciūt ad deteſtationē huius peccati. Secundo aſsignabimus diuerſas ſpecies hypocriſis.

¶ *De octo quæ faciunt ad deteſtationem hypocriſis.*

NOTANDVM ergo quòd octo ſunt quę poſſunt ualere ad deteſtationē huius peccati.¶ Primo uerba ſacræ ſcripturę, quæ illud diſſuadent:ut eſt illud Eccle. 1. Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum,& illud Deuter. 22. Non indueris ueſte quæ ex lana linóque contexta eſt. Per linum quod ſubtilius eſt, cogitationes intus ſubintelliguntur. Per lanā quæ alba eſt,opera exterius lucētia. Vnde in hypocrita ſub lanæ groſsitie linū latet : quia ſub puritatis imagine deprehēdi calliditas nō ualet:& ob hoc clauſtrales nō lineis induuntur ad carnē. Hæc diſſuadetur Matt. 6. ubi ſic legitur: Cum facis eleemoſynā, noli tuba canere ante te,ſicut hypocritæ faciunt.Et pòſt:Cum oratis,non eritis ſicut hypocritę triſtes. ¶ Secundo poteſt ualere ad deteſtationem huius peccati, ſi hypocrita diuerſis generibus rerum comparetur.

¶ *Quibus rebus aſsimiletur hypocrita.*

NOTANDVM quòd hypocrita eſt ſimia diaboli,uolēs imitari filios Dei. Quod filii Dei faciunt ad ſui decorem, ipſe facit ad ſui iugulationem:ſicut refertur de quadam ſimia, quæ cum uidiſſet quomodo quidam raſor

rasisset, postea uoluit imitari eum, & iugulauit se. Ipse etiã similis est sterquilinio niue cooperto, quod est exterius candidum, interius fœtidum. Ipse etiã est ut sepulchrũ exterius dealbatum, intus uerò plenum ossibus mortuorum, ut legitur Matthæi 23. Item similis est uasi exterius mũdo, interius sordido. Item est ut cygnus extrà candidus, intus habens carnes nigras. Item similis est struthioni, quæ similes pẽnas habet accipitri, ut dicitur Iob 39. Struthionis penna similis est pennę herodii & accipitris. Quãdo derelinquit oua sua in terra hypocrita, derelinquit in terra oua sua, dum de operibus suis solam mercedem terrenã quærit. Vnde peccatum hypocrisis prohibetur Leu. 11. ubi prohibemur comedere cygnum & struthionem, id est, assimilari eis. Itẽ hypocrita est lupus pelle ouina indutus. Vnde Matt. 5. Attendite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium: intrinsecus autẽ sunt lupi rapaces. Est etiã angelus tenebrarum transfigurans se in angelũ lucis, & dæmoniũ meridianum, & latro qui à sinistris cũ domino pepẽdit, & martyr diaboli: & sicut uiri sancti dicunt domino, Quoniã propter te tota die mortificamur: sic possũt dicere ei hypocritę, Quoniam contra te mortificamur tota die. Hypocrita est Simon Cyrenæus, crucem ferens alienam. unde Bern. Fructum faciunt, sed non suum. Hypocritę autẽ aliqui cum Simone Cyrenæo crucem ferunt, non suam, sed alienam: quia amore gloriæ, quod non amant, facere compelluntur. Hypocrita etiam est arundo uento agitata: iuxta illud Matt. 11. Quid existis uidere in desertum? arundinem uento agitatam? ¶ Hypocrita ad modũ arundinis non habens radicẽ intentionis fixam in solido, id est, in ęternis, lanuginẽ habet pro fructu. Sap. 5. Spes impii quasi lanugo. Lanugo hæc uana gloria est, quam hypocrita totis uiribus amplectitur. Sapiens: Virtutis fructum sapiens in conscientia, stultus autem in gloria ponit. Intus uacuus est, extrà lucet, omni uẽto tentationis agitatur. Manum innitentis sibi perforat, quia homines in eo cõfidentes decipit. Hypocrita est uulpes animal, scilicet fœtidum & dolosum, cuius pellis præualet carni. Vnde Ezech. 13. Quasi uulpes in deserto prophetæ tui Israël. Hypocrita etiam similis est Sichem, qui circuncidit se, ut Dinam in uxorẽ haberet: nõ tamen circuncisio illa seruauit eum à gladio Simeonis & Leui. Sic quidam ab aliquibus malis abstinet, ut ecclesias habeant. Non tamẽ propter hoc gladius uerbi diuini debet eis parcere, ubi homo uidet qđ prodesse possit, cum constet omnia mala esse quæ fiunt ambitiosa intentione. Hypocrita se mortuum simulat mũdo, cum in ueritate uiuus sit, donec habeat

unam magnam prælationem, in qua deliciis uacet, & tūc uerè patet quòd uiuus est. Sicut fabulosè dicitur de uulpe quæ mortuā se simulauit, donec posita fuit super quadrigam in qua erant aleca, & tunc comedens aleca se uiuam ostendit. Ipsi etiā sunt mercatores pellium anguillarū, dum exteriorem conuersationem hominibus uendunt. ¶ Tertio potest ualere ad detestationē huius peccati pœna quam scriptura eis minatur. Et est una pœna quòd non uidebunt Dominū nisi conuertantur. Iob 13. Non ueniet in conspectū eius omnis hypocrita. Nec mirum, cū Deus non sit ante faciem hypocritæ. Omnia enim opera sua facit ut uideatur ab hominibus. Hoc est unum quod multū placet Deo, quòd homo cor suū semper habeat ad Deū. Vnde super illud Psal. Firmabo super te oculos meos. dicit glos. in persona Dei: Non auferam oculos meos à te, quia tu semper leuas oculos tuos ad me. Alia pœna est uilificatio magna, quæ sequitur hoc peccatum, & in futuro, & sæpe in præsenti. Iob 20. Si ascenderit usque ad cęlos superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur. Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod hypocritæ uix cōuertuntur. Cuius rei triplex ratio potest assignari. ¶ Prima est, quia hypocrita ueniā uix petit à Deo. unde super illud Iob 36. Nō clamabunt cum uincti fuerint: dicit Gregor. Vincti non clamabunt, quia humanę laudis auiditate superati sanctos se esse, miseri etiā cum in peccatis moriuntur putant. ¶ Secunda est, quia Spiritus sanctus fugit eos, sine quo cōuerti non possunt. Sapient. 1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. id est, hypocritā, qui fingit se Dei amicum, cum sit inimicus. ¶ Tertia est, quia diabolus nescitur esse in eis: & ideo nō inquietatur ibi, & ideo dormit ibi diu. Iob 40. Sub umbra dormit in secreto calami. ¶ Quarta etiam ratio potest assignari, quod hypocritę defendūt se cùm arguūtur. unde Iudicum 1. dicitur: Fuit dominus cum Iuda, & montana possedit, nec potuit delere habitatores uallis, quia falcatis curribus abūdabant. Hoc est, in curribus eorū falces quæ erant sibi obuiantia & aduersantia secabant. Habitatores uallis sunt hypocritæ, qui reprehensores suos cōuiciis scindunt. Propter quod scirpo cōparatur hypocrita, Iob 8. Nunquid uirescere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua? Gloss. Scirpus est iuncus uacuus, carectum manum lædit. Sic hypocrita gratia uacuus est, & correctionem non recipit, sed ad dilaniandam uitam prorumpit: tanquam exprobratio alterius criminis, abstersio sit proprii. ¶ Quinto, potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quàm nociuum sit homini

homini. Ad quod signandum fermento comparatur, Lucæ 12. ubi legitur: Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. Modicũ enim fermenti, iuxta uerbũ Apostoli, totam massam corrumpit. sic peccatum istud hominis opera falsificat. unde opera hypocritę sunt uelut falsa moneta extrà deaurata. Sunt etiam uelut poma arborum, quæ inueniũtur in arboribus quæ sunt circa mare mortuũ, quę usq; ad maturitatem sunt uiridia: matura si incidas, fauillas intus inuenies. Videntur enim opera illorũ meritoria esse: sed in futuro erunt materia ignis infernalis. Hoc peccatum imperceptibiliter hominem occidit. Vnde hypocritæ uidentur uiuere uita animæ, cum mortui sint. Vnde Apocalyp. 3. Scio opera tua, quia nomen habes, ꝙ uiuas, & mortuus es. ¶ Sexto potest ualere ad detestationẽ huius peccati, si ostendatur magna fatuitas hypocritarum, qui carne & sanguine suo oculos hominũ pascunt. Exterminãt enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes: ut legitur Matt. 6. Ipsi enim quotidianis cruciatibus mercantur cruciatum æternum. Ipsi etiam aliis operantur. Opera enim illorũ, aliis per bonum exemplum prosunt, sibi uerò nocent, similes candelæ, quæ alios illuminat, & se consumit. ¶ Septimo, potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quòd toties dominus in Euangelio hypocritas reprehendit. Matthæi 7. Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo. Hypocritæ, bene de uobis prophetauit Esaias 15. & in multis aliis locis. ¶ Octauo uerò possunt ualere ad detestationem huius peccati, octo maledictiões, quas domin⁹ hypocritis facit, Matt. 23. quarũ prima est, Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritę, qui clauditis regnum cælorũ ante homines. Vos enim nõ intratis, nec introeuntes sinitis intrare. ¶ Secũda, Væ uobis Scribæ & pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos uiduarũ, orationes lõgas orantes, propter hoc amplius accipietis iudiciũ. ¶ Tertia, Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam ut faciatis unum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filiũ gehennæ duplo quàm uos. ¶ Quarta est, Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritę, qui decimatis mentã & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, misericordiam, & fidem. ¶ Quinta est, Væ uobis Scribę & Pharisæi hypocritæ, qui mũdatis quod deforis est calicis & paropsidis, intus autẽ pleni estis rapina & immunditia. ¶ Sexta, Vę uobis Scribę & Pharisæi hypocritę, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus uero plena sunt ossibus mortuorum. ¶ Septima, Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepul-

chra prophetarũ, & ornatis monumenta iustorũ, &c. ¶ Octaua, Væ uobis duces cæci, qui dicitis, Quicunque iurauerit per templum, nihil est, qui autem iurauerit in aurum templi, debitor est, &c.

¶ *Quare Dominus in Euangelio ita persequitur hypocritas.*

SED cùm hypocritæ uideantur utiles esse ecclesiæ bonum exemplum aliis præbendo, & hostes ecclesiæ terrẽdo, sicut formido terret aues in horto, & diabolum incarceratum teneãt, ne ad alios posſit transire: quæritur quare Dominus hypocritas ita persequitur. Præterea, dicit Hieronymus super Esa. 9. Prima tabula post naufragium est abscõdere peccatum suum, & non publicare. Item minus malus uidetur qui malus est interius tãtum, quàm qui malus est interius & exterius. Minus peccare uidetur qui tantùm peccat in Deum occultè peccãdo, quàm ille qui peccat apertè, cum peccet in Deum & in proximum. Ad quod dicendum est, quòd hoc habet locum, cum aliquis peccatum suum occultaret bona intentione, ne alios corrumperet: sed aliud est ubi peccatum occultat, ut ecclesiam decipiat, & quando sanctitas simulatur. Simulata enim æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas. Et sicut dicit Hieronymus super Esaiã. Leuius est de duobus malis, apertè peccare, quàm sanctitatẽ simulare. Causa autem quare Dominus ita persequitur hypocritas potest esse hęc: quia ipsi proditores sunt, simulãtes se esse ex parte Dei, & sunt ex parte diaboli. Videtur etiam esse amici, & sunt inimici: & ideo multũ ecclesiæ Dei nocere possunt. Vnde hæretici per hypocrisim homines decipiunt, & antichristus qui caput erit malorum, homines per hypocrisim decipiet. Sapiẽs: Nullæ sunt occultiores insidiæ, quàm quæ latent in similitudine officii. 1. ad Timotheũ 4. Spiritus sanctus manifestè dicit, ꝙ in nouissimis diebus discedent quidam à fide: attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorũ, in hypocrisi loquentium mendacium. Hier. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas.

¶ *De tribus speciebus hypocrisis.*

SEQVITVR de speciebus hypocrisis. Et possunt distingui tres species ipsius hypocrisis. ¶ Prima est, quando aliquis corã hominibus simulat se obedire Deo, & in occulto nõ timet offendere Deũ. ¶ Secunda est, quãdo in occulto & in aperto bona opera facit: ut sanctus ab hominibus uideatur. ¶ Tertia est, quãdo aliquis minorẽ hypocrisim relinquit, ut in maiori & in subtiliori hypocrisi permaneat: ut cum aliquis requisitus an ieiunet dicit, Deus scit: ut dicatur, hypocrita nõ est. In prima specie bonitas in operibus exterioribus tantũ apparet. In secũda uerò, & in occul-

tis

tis & in apertis: sed non in intentione. In tertia uero specie prætenditur bonitas intentionis. In prima multum occultatur diabolus, in secũda magis. In tertia uerò maxime.

De octo remedijs contra superbiam. PARS IIII.

POstquam posuimus ea quæ possunt ualere ad detestationẽ superbiæ in cõmuni, & posuimus diuisiones pertinẽtes ad hoc peccatũ, & membra prosecuti sumus: Vltimo tangemus aliquid de remediis contra superbiã. Et causa breuitatis ponemus octo. ¶ Remediũ primũ est, cõsideratio melioris. Greg. Sicut incẽtiuũ elationis est respectus deterioris: ita cautela humilitatis est consideratio melioris. ¶. Secũdum remediũ est, cohabitatio humiliũ. Sicut enim ille, qui communicauerit superbo, induet superbiam, ut dicitur Ecclesiast. 13. sic qui communicauerit humili, induet humilitatem. Episcopus Parisiensis Odo, despectiores pauperes semper ante se ponebat in mensa, & alios ex latere. Requisitus est autem quomodo posset hoc tolerare. Respondit, quòd quidam nobilis miles eum hoc docuerat, scilicet Iob quinto, qui dicit: Visitans speciẽ tuam non peccabis. ¶ Tertium remedium est, consideratio uilitatis corporis, quæ uilitas præcipuè apparet in conceptione. Tunc enim est sperma uile, & in fine tunc est cibus uermium, in medio autem uitæ est uas stercorũ. Vnde Michææ sexto: Humiliatio tua in medio tui est. Hieronymus: Quomodo superbit qui semper secum sentinam portat? Quartum remedium est, exemplum Christi. Bernardus: Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est ipse Deus. Intolerabilis est superbia, quòd miles sedeat super scamnum, cum rex iuxta eum sedeat ad terram. ¶ Quintum remedium est, consideratio uilis seruitutis, in qua homo est, si superbus est: quia ipse seruus est diaboli. Ipse enim est rex super omnes filios superbiæ: ut legitur Iob 41. ¶ Sextum remedium est, consideratio illius districti iudicii, quod specialiter erit ad humiliandum superbos. Vbi iudiciũ durissimum his qui præsunt fiet: ibi Dominus retribuet abundanter facientibus superbiam. Esaiæ 2. Dies Domini super omnem superbum & arrogantem. Et Esaiæ 28. Pedibus conculcabitur corona superbiæ. ¶ Septimum remedium est, miseria huius mundi. unde Iob 6. Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Spiritum, inquam, superbiæ. ¶ Octauum remedium est, consideratio infirmitatis, quæ in nobis est tam ex parte corporis, quàm ex parte animæ. Ex parte animæ adeò infirmi sumus, ut nec leui cogitationi possimus resistere, nec uer-

bum modicum sustinere, quin ab illo deiiciamur. Ad modicum etiam flatum suggestionis diabolicæ igne infernali toti succendimur, & cuncta bona quæ fecerimus, amittimus. Ex parte etiam corporis adeò infirmi sumus, ut nec pulicibus resistere possimus. Augustinus: Homo dicit tibi conuicium, & tumes & iratus es: pulicibus resiste, & dormias. Ad distemperantiam etiam febrilis caloris uel ad unum paruum apostema, in cinerem uel puluerem corpus nostrum resoluitur. unde quidã dicit: Ecce repentinæ modicæq; occasio febris, Dissoluit toto quodcũq; parauimus æuo.

TRACTATVS VII.
De Inuidia.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ ualere possunt ad detestationem Inuidiæ, PARS I.

OST peccatum superbiæ dicendũ est de Inuidia, quia ipsa est filia superbiæ. De hac hoc ordine dicemus. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationẽ huius uitii. ¶ Secũdo tangemus aliquid de speciebus eius. ¶ Tertio de remediis contra hoc uitium. ¶ Inuidia secundum Aug. est dolor felicitatis alienæ.

¶ *De his quæ ualent ad detestationem Inuidiæ.*

AD detestationẽ uerò huius uitii, Primò facit hoc, quòd uitiũ istud est peccatum in Spiritũ sanctum. Peccatum in Spiritum sanctum, secũdum unam acceptionem, dicitur peccatum quod est contra bonitatem Dei, quæ Spiritui sancto appropriatur, & sic omne peccatum quod est ex certa malitia, peccatum est in Spiritum sanctum. Quod etiam patet per diuisionem peccati in Spiritum sanctum, quod diuiditur in peccatum obstinationis & impugnationis. Obstinatus in Spiritũ sanctũ peccat, quia in bonitatem Dei quæ hominem ad pœnitentiam expectat, qui eum, quanuis eius hostis sit, pascit & uestit, & à dæmonibus defendit qui eum iugularent, & ipse sic ingratus bonitati Dei eam impugnat, & à bonitate Dei colligit malitiã, & ex misericordia Dei thesaurizat sibi iram. Impugnatio uerò diuiditur in impugnationem ueritatis agnitæ: quæ est in apostatis, & in impugnationem gratiæ, quæ est in inuidis, qui gratiam Dei, quæ est in hominibus, persequuntur & odiũt. Sic ergo manifestũ est, quòd inuidia est peccatũ in Spiritum sanctum, & ideo ualde magnum peccatum. Matth. 12. Qui dixerit contra Spiritum sanctum uerbum, non remittetur ei neq; in hoc seculo, neque in futuro: id est, uix remittetur. ¶ Secundo facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd ipsum est oppositum charitati. Vnde cum charitas sit uirtus excellẽtissima, inuidia erit pessim

pessimum uitium. Vnde uocatur fera pessima. Genesis trigesimo: Fera pessima deuorauit filium meũ Ioseph. Peior est inuidia quàm auaritia. Auarus enim etsi non uult communicare sua, tamen uult quòd alii sua communicent. Inuidus autem non uult cõmunicare bona sua, nec uult quòd alius ea communicet. Inuidus de ipsa bonitate Dei dolet, quòd ipsa non est auara hominibus, sibi tamen eam uellet esse largam, & omnibus aliis auaram. Immensitatem diuinæ bonitatis uellet ad se coarctari. Peior etiã est inuidia, quàm ira uel odium: quanuis enim homo iratus uel odiens alium, uelit malum proximi sui, cùm mala uoluntas ipsius ortũ habuerit à malitia proximi qui eum offendit, unde proximus culpabilis est. Sed malitia inuidi, qua uult malum proximi, ortum habet ex propria malitia: scilicet à superbia, qua uult illum non parificari sibi, & uult malum proximi sui omnino absq; culpa eius. ¶ Tertio facit ad detestationem huius uitii, quia hoc uitium purè malum est: quia quando diabolus capit homines aliis uitiis, ipse aliquam delectationẽ ponit tanquam escam: sed inuidos miseros capit, quia sine esca delectationis. Inuidia enim, dolor est & amaritudo. Vnde mirabiliter cæci sunt, qui dolorem istum præponunt gaudiis æternis, qui dolore & cruciatu quotidiano dolorem æternum merentur, & dolori, quasi esca sit, adhærent, donec perueniant ad dolorem æternum. ¶ Quarto facit ad detestationem huius uitii, quòd uitium istud diabolicum est, & diabolo assimilatur. Sapientiæ secundo: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius. Ad literam, diabolus ideo parentes nostros seducere uoluit, quia inuidebat eis regnum cælorũ quod ipse perdiderat. Et propter eandem causam adhuc homines impugnat. Vnde diabolus inuidens parentibus nostris, tentauit eos in forma serpentis. ¶ Quinto uero facit ad detestationem huius uitii, quòd uitium istud uenenatissimum est. Vnde super illud ad Galatas sexto: Non efficiamur inanis glorię cupidi, inuicẽ prouocantes, inuicem inuidentes. Ibi glossa Augustini: Sciendum quòd cum per omne uitium antiqui hostis uirus humano cordi infundatur: in zelo inuidiæ tota sua uiscera serpens concutit, & in hac imprimẽda quasi pestem uomit. Inuidi sunt quasi dracones. Iob 30. Frater fui draconum, & socius struthionum. Ipsi sunt genimina uiperarum. Lucæ 3. Et Matthæi tertio: Progenies uiperarum, quis demonstrauit uobis fugere à uentura ira? Imò serpentibus peiores uidentur esse. Serpens enim serpentem nõ persequitur. Homo uerò

inuid

inuidos alios homines persequitur. Inuidus est sicut ciconia, quæ uenenatis animalibus uescitur. Vnde Ouidius describit inuidiã comedentem uipereas carnes. ¶ Sexto facit ad detestationem huius uitii, quòd uitium istud magnæ potestatis est. Est enim sicut ignis Græcus, qui in aquis gratiarum accenditur. Ex quo hoc uitium cor alicuius occupauit, iam ipse nullum scelus abhorret. Non parcit nocenti, nec innocenti. Non timet homicidium, imò nec fratricidium uel patricidium. Non pepercit diabolus primis parentibus nostris, qui innocentes erant, quin mortem eorum procuraret. Inuidia excitatus Cain nõ pepercit Abel fratri suo innocenti, quin ex sola inuidia occideret eum, Genesis tertio. Non pepercerunt filii Iacob fratri suo Ioseph innocenti, quin eum uenderent, quia inuidebãt ei, imò uolebant eum occidere, Genesis tricesimo tertio. Nolebat etiam parcere Saul Dauid, qui ei ualde utilis erat, quia inuidebat ei. Noluerunt Iudæi parcere Christo, quin eum facerent occidi, sola inuidia excitati, Matthæi uicesimo septimo: Sciebat enim quòd per inuidiã tradidissent eum. ¶ Septimo facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd uitium istud non de facili curatur. Vnde Cyprianus super illud ad Galatas sexto, Non efficiamur inanis gloriæ cupidi &c. loquens de zelo inuidiæ dicit: Zelus iste modum non habet permanens iugiter sine fine, quum alia scelera finiantur: quantóque ille, cui inuidetur, successu meliori profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. Nec mirum, si curatur uix hoc peccatum, cum sit peccatum in Spiritum sanctum, & cum sit quasi ignis Græcus, qui non de facili extinguitur. Inuidia est quasi rubigo ferro adhærens, quæ uix à ferro recedit. Basilius: Sicut rubigo ferrum, sic inuidia animam in qua nascitur corrumpit. Prouerbiorũ 25. Aufer rubiginem de argento. ¶ Octauo facit ad detestationẽ huius uitii hoc, quòd uitiũ istud postquam est in aliquo, ita eum occupat, ut etiã exterius se ostendat. Vnde Cyprianus loquens de inuido dicit: Huic uultus minax, & toruus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, stridor in dentibus, uerba rabida & effrænata, conuicia & manus ad uiolentiam prompta. Vnde poëta describit inuidiam: Pallor in ore sedet, macies in corpore toto, Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes. Pectora felle uirent, lingua est suffusa ueneno. Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores. Nec fruitur somno uigilantibus excita curis: Sed uidet ingratos, intabescítque uidendo Successus hominum, carpítque & carpitur unà, Suppliciúmque suum est.

¶ Nono

¶Nono uerò facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd uitium istud infelicissimum uitium est, quia excæcatur unde illuminari debuit. Vnde de inuidis legitur Iob 5. Per diē incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie. ubi dicit Gregorius: Mens inuidi cū de alieno bono affligitur, de radio lucis obscuratur. Et subditur: Diues boni operis in proximo lucet exterius: sed quasi cæci nati palpant inuidi, quia liuore cæci aliqua quæ reprehendant inuenire satagunt. Ipsi sunt ut noctuæ lucem bonorum operum odientes, & tenebras malorum operum amantes. Bona opera proximi sunt uelut candelæ lucem boni exempli præbētes, sed inuidi de ipsis candelis sibi oculos eruūt. Et ipsi sunt sicut Heli, qui non poterat uidere lucernam donec extingueretur, ut legitur 1. Regum 3. Infelicitas etiam inuidorum patet ex hoc, quòd ipsi de profectu aliorum deficiunt, de melioratione deteriorātur. unde Gregorius: Inuidi debent perpendere quantæ sint cæcitatis, qui alieno profectu deficiunt, aliena lætitia contabescunt: quantæ etiam infelicitatis sunt, qui de melioratione proximi deteriorantur. Inuidus infelix fit de felicitate aliorum, & de pinguedine aliorum macrescit. unde: Inuidus alteri^9 rebus macresfit opimis. Inuidi colligunt de uitibus spinas, & de ficubus tribulos. Inuidi etiam ex bonitate Dei deteriores fiunt. Vnde Matthæi 20. dicit dominus inuido: An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Inuidi adeò sunt infelices, quòd ipsi amittunt etiam, ubi alii lucrantur. Ipsi de sanitate aliorum infirmantur, & de uita moriuntur. Et sicut diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: ita inuidis omnia cooperantur in malum. Inuidus morietur de bono odore, de quo alii uiuunt: sicut dicitur de Iuda super Ioan. 12. ubi Iudas murmurauit de effusione unguenti. Inuidus profectum aliorum reputat suum defectum. Vnde Iudæi inuidi dicūt, Ioan. 12. Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abiit. Inuidis sunt mala ipsa bona. ¶Decimo facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd uitium istud miserorum hominū est. unde Iob 5. Paruulum occidit inuidia. Omnis inuidus in eo quòd talis, minor est eo cui inuidet. Miser est inuidus, & miseria ei placet, unde soli miseriæ parcit inuidia. Hier. Difficile est in prosperis inuidia carere, sola miseria inuidia caret. Nobilium personarū est, liberalitas & communicatio suorum. unde dominus liberalissimus est, & desiderio largiendi sua & communicandi fecit quicquid fecit. Leonem etiam qui est rex animaliū, dicit Aristotel. esse animal communicatiuū. Econtrario inuidia ignob

ignobilium & uilium est personarum. ¶ Vndecimo quia inuidia cruciat dominum suum. Est enim sicut uermis in ligno nascens, qui post illud unde natus est consumit. Hieron. Inuidia est sui primùm mordax. Inuidia primum infestat. Isido. Inuidus medullitus animo æstuans, à semetipso liuoris proprii semper exigit pœnas. Socrates: Vtinam inuidi in omnibus ciuitatibus aures uel oculos haberent, ut de omnibus profectibus torquerentur. Idem: Quanta sunt felicium hominum gaudia, tanta sunt inuidorũ gemitus. Horatius: Inuidia Siculi non inuenere tyranni Maius tormentum. ¶ Duodecimo facit ad detestationẽ huius uitii, quòd ipsa est infirmitas & corruptio maxima. Adeò corruptus est inuidus, ut ei redolentia fœteant, & econuerso, amara sint ei dulcia, & dulcia amara. unde ad inuidos pertinere uidetur illa maledictio Esaiæ 5. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Hæc corruptio inuidiæ innuitur nobis Prouerb. 14. ubi dicitur, quòd putredo ossium est inuidia. Sicut uestis putrefacta non recipit ablutionem: sic peccatum inuidiæ non de facili abluitur. ¶ Decimotertio facit ad detestationẽ huius uitii, quia hoc uitium est magnæ peruersitatis. Cum enim omne bonum in commune deductũ pulchrius elucescat, secundum Boëtium, & secundum Senecam, nullius rei possessio iucunda sit sine socio: inuidus tamen potius uult carere bono, quàm habere sociũ in eo: potius uult habere sociũ in miseria, quàm in felicitate. Exemplum de quodam rege, qui concessit cuidam auaro, & cuidam inuido munus quod eligerent, ita tamen quòd munus eius qui posterior peteret, duplicaretur: & cum uterque differret, præcepit rex inuido ut prius peteret: qui petiit, ut erueretur sibi unus oculus, uolens quòd proximo eruerentur ambo. Noluit petere aliquod bonum, ne proximus eius acciperet duplicatum. ¶ Quartodecimo facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd cũ alia uitia uni bono tantum opponantur, ut incontinentiæ continẽtia, inuidia omni bono opponitur. Item cum alia uitia alicui malo opponantur, ut prodigalitas auaritiæ, inuidia nulli malo opponitur. ¶ Decimoquinto facit ad detestationẽ huius uitii hoc, quòd inuidia ualde periculosa est. Inuidum enim occidunt & bona & mala. Bona eum affligendo, mala uerò dando ei occasionem peccãdi. unde ad inuidũ pertinere uidetur illud uerbum quod dicit Cain Genesis quarto: Quicunque inuenerit me, occidet me. Videntur enim creaturæ esse contra inuidum. Et merito, quia degenerat

inuid

inuidus à creatore & à creaturis. Creator enim liberalis est, & uult cõmunicare bona sua. Creaturæ etiam adeò communicare nolunt bona sua, ut de hoc certamen uideatur habere. Ex hoc enim quòd ignis uult speciem suã communicare materię aquæ, ex hoc pugna est inter ignem & aquam: Similiter sol uult cõmunicare & lumen, & calorem suũ. Augustin. Indicium diuinæ maximæ bonitatis est, quòd quælibet res cogitur darę seipsam. Ab hac liberalitate degenerat inuidus, diuidens se à Deo & creaturis, & socians se diabolo, qui bona omnibus inuidet, & socios uult esse homines suæ miseriæ. Et ideo merito creaturæ persequuntur eum tanquam apostatam. ¶ Decimosexto facit ad detestationẽ huius uitii hoc, quòd inuidia ualde dãnosa est suo subiecto. Aufert enim homini societatem ecclesiæ. De qua societate dicit Dauid; Particeps ego sum omniũ timentiũ te, &c. Bona proximi, quę inuidi essent si ea diligeret, contra inuidum sunt. Augustin. Pensent inuidi, quantum bonum sit charitas, quæ sine labore nostro aliena bona nostra facit. Inuidia aufert homini proximum. Vnde magister Hugo de sancto Victore; Superbia mihi aufert Deum, inuidia proximum, ira meipsum. Inuidia etiam aufert homini sapientiam. unde Sapien. 6. Neq; cum inuidia tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapientiæ. Vnde Poëta describens domum inuidi dicit, quòd erat abdita, sole carens. Sol enim iustitiæ lumen sapientiæ abscondit ab inuidis. Inuidi etiam homines ad paupertatem & ignominiam sæpe perueniunt. unde Prouerbi. 28. Vir qui festinat ditari, & aliis inuidet, ignorat quòd egestas superueniet ei. Et Ecclesiast. 7. Improperium & contumeliam malus hęreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. ¶ Decimoseptimo facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd uitiũ istud est signum, quo diabolus discipulos suos cognoscit. Vnde sicut dominus dicit Ioann. 13. discipulis suis: In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem, Sic dicit diabolus discipulis suis: In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si inuidiam habueritis ad inuicem. ¶ Decimooctauo facit ad detestationem inuidiæ hoc, quòd fere omnes inuidi sunt proditores. Prouerbio. 23. Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius: quoniam in similitudinem arioli, & coniectoris, æstimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi, & mens eius non est tecum. ¶ Decimonono facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd frequenter mala morte moriuntur inuidi. Vnde Ecclesiast. 27. La-

queo peribunt, qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet eos antequam moriantur. Laqueo perit, qui improuise perit. Hieronymus: Non memini me uidisse mala morte mortuum, qui liberalem antea duxerat uitam. Econtrario sæpe accidit, quòd inuidus mala morte moritur, qui liberalem antè non duxit uitam. ¶ Vicesimo facit ad detestationem huius uitii hoc, quòd inuidi socii sunt diaboli, & in lucro, & in damno. Quando diabolus lucratur, gaudent, quasi lucrum ipsius lucri suum reputarent. ¶ Quãdo uero diabolus perdit, dolent, quasi dãnũ eius damnum suum reputarent. Speciales amici diaboli uidentur esse tales secundum descriptionem amicitiæ, quam ponit Tullius: Habẽt enim idem uelle & idem nolle cum diabolo. Idẽ enim uelle & idem nolle, uera amicitia est. Inuidia uermis est, qui arefecit hederam Ionæ. Ionas interpretatur donum colũbæ, & significat aliquem hominem gratiosum. Hedera uero prosperitas eius est, quam uermis inuidiæ uult consumere. Quàm citò enim uidet inuidus aliquem prosperari, ipse uellet eius prosperitati aduersari. Inuidia etiam uermis est dissoluens charitatem, siue charam unitatẽ ecclesiæ, pro qua filius Dei uoluit mori. Inuidia etiam est similis passioni illi, qua percussi sunt Sodomitæ, Gene. 19. quę dicitur auidentia aurisia uel acrisia. Et facit passio illa, non ut omnino nihil uideatur, sed ut non uideatur illud quod expedit non uidere. Et dicitur acrisia ab a, qđ est sine, & crisis, quod est iudicium. Inuidia uerò econuerso facit quòd illud non uideatur, quod expedit uidere. Inuidia enim sic excæcat hominem, quòd ipse non uidet in bono nisi malum. Ecclesiast. 14. Oculus malus ad mala tendit. Specialiter oculus inuidi malus est. Vnde in eodem capite, Nequam est oculus inuidi. Et Matthæ. 20. An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Inuidus plenus est malitia usque ad oculum.

De speciebus Inuidiæ. PARS II.

POssumus distinguere duas species Inuidiæ, scilicet exultationem in aduersis proximi, & tristitiam in prosperis. Et notandum quòd exultatio inuidi est quasi gaudium phreneticorum, qui de hoc gaudent, unde flendum esset, imò gaudium diabolicum est, quum sit de malo alterius. De hoc gaudio legitur Prouerbio. 17. Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus. & Iob 31. Si exultaui ad ruinam eius, qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum. supple, male mihi accidat. Mirum est, quòd inuidi gaudẽt de malo, quum enim gaudium debeat esse ex cõiunctione conuenientis cum conuenienti, & inuidi natura sunt boni, naturaliter

liter de bono gaudere deberēt: sed hoc accidit ꝙ malitia quodammodo in naturam est conuersa,& ideo de malitia gaudent,quũ charitatis sit gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus,ut legitur ad Rom.12. Vnde Apostolus 2.ad Corin.11. Quis infirmatur,& ego nõ infirmor?Inuidi etiã peiores sunt porcis. Porci enim porcis qui occiduntur compatiuntur.

De remedijs contra peccatum Inuidiæ. PARS III.

CONtra uitium inuidiæ, possunt esse quatuor remedia. ¶Primum remedium est, quòd homo amet bona quæ à multis haberi possunt, ita ꝙ ab unoquoque plene.Greg.Qui faucibus inuidiæ carere desiderat,illam hęreditatem appetat,quam numerus possidentium nõ angustat. Idem: Homo uir iustus per hoc quòd in terris nihil appetit, alienis profectibus inuidere nescit.¶Secundum remedium est,meditatio eorum,quæ suadent nobis fraternam dilectionem,quæ sunt quatuor.Primum est, fraternitas naturalis, quæ est inter homines. Omnes enim descenderunt ab uno patre & ab una matre. Omnes angelos creauit simul,omnes uerò uoluit descendere ex uno patre & ex una matre,ad commendationem dilectionis. Secundum est fraternitas spiritualis, quæ est inter Christianos, quia nati ex uno patre Deo,& una matre ecclesia,& eandem hæreditatē, scilicet cælestē diuisuri sunt:& quanto plures diuident eã,tanto maior portio erit uniuscuiusque eorum.Vix posset pleniter ostendi quantum aliquis habebit gaudium de gloria unius qui secum erit saluus. Tertium est,societas spiritualis,quæ est inter fideles,Socii enim sunt in lucro & in damno. Quartũ est, quòd ipsi sunt mēbra unius corporis, cuius corporis caput est Christus. Ad Ro.12.Sicut enim in uno corpore multa membra habemus,omnia autem mēbra non eundem actum habent:ita multi unũ corpus sumus in Christo.Et 1.ad Cor.12.Si quid patitur unum membrũ,compatiuntur cætera membra. ¶Tertium remedium est,meditatio eorum quæ ualent ad contemptũ propriæ excellentiæ. Inuidia enim nascitur ex amore propriæ excellentiæ. Vnde illa quæ dicta sunt in tracta.de Superbia,contra amorē propriæ excellentiæ, ualent cõtra inuidiam.¶Quartum remediũ est, consideratio amaritudinis,quæ inuidiã concomitatur,& damni multiplicitas quod ex ea prouenit.Ipsa amaritudo est sicut acetum, quo ignis Græcus extinguitur. Solet ignis Græcus cũ arena & aceto extingui.Sic inuidia ex consideratione infructuositatis quã habet, & aceto amaritudinis, quæ est cũ ea extinguitur.Dãnũ etiã quod ex ea prouenit, ualet

ad extinctionē eius. Et est unum dānū amisśio proximi, sicut dictum est prius. Aliud damnū est, quòd postquam inuidus dissolutus est à cæteris membris ecclesiæ, non uiuificatur à Spiritu sancto: sicut nec anima uiuificat membrum, quod à corpore separatum est, & humor nō ascendit ad ramū præcisum ab arbore. Præterea sicut inuidus non uult cōmunicare bona sua proximo: sic non est dignus quòd Deus cōmunicet sibi bona sua.

TRACTATVS VIII. de Ira.

De his quæ ualent ad detestationem Iræ, PARS I. *quæ habet quinque capitula.*

De ordine dicendorū in hoc tractatu. Et uerbis Sacræ scripturæ, quæ dißuadent Iram. Et quare Ira sit auferenda à corde. CAP. I.

POST superbiam & inuidiā, dicendū est de ira, quia tā superbia quàm inuidia frequēter occasio est iræ. De ira uero tractabim⁹ hoc modo. ¶ Primo ponemus ea quæ ualēt ad detestationem iræ. ¶ Secūdo ponemus diuersas diuisiones iræ. ¶ Tertio agemus de peccatis, quæ ex ira sequūtur. ¶ Vltimo de remediis contra iram. Iram uero hic intelligimus, appetitū uindictæ. ¶ Ad detestationē uero iræ ualere possunt uerba sacræ scripturæ, quæ nobis dissuadent illam. Gene. 45. Ne irascimini in uia. Vbi insinuatur causa quare fatuum sit irasci. Verbū est Ioseph ad fratres suos ituros ad patrē. Sic & nos sumus fratres in uia ad patrem nostrum cæleste̅ tendentes, & iudicem, qui iustitiam nobis plenarie exhibebit. Singulis diebus facimus unam dietā magnam ad iudicem magnum, & ideo debemus esse in pace. Matth. 5. Esto consentiens aduersario tuo, dum es in uia, ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amē dico tibi, nō exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem. Item Leuit. 19. Non quæras ultionem: nec memor eris iniuriæ ciuium tuorū. Et Iob 36. Non te superet ira, ut aliquem opprimas. Quo uerbo insinuatur ꝙ ira hostis sit nos impugnās. ¶ Magis timere debemus superari ab ira, quàm à quocunque homine. Quicquid enim potest inferre iniuriator, minus est quàm mors animæ, cuius causa est ira. Item Ecclesi. 7. Ne sis uelox ad iram. Et Iacobi 1. Sit omnis homo uelox ad audiēdum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad irā. Velox ad iram dicitur quis dupliciter. Vno modo, quia uelox est ad saliendum in ignem iræ. De facili enim irascitur. Alio modo dicitur aliquis uelox ad iram, sicut equus dicitur uelox ad calcaria, & bos ad stimulum,

sum. Multum uelox est ad iram, qui ira stimulatus trāsilit chaos magnum, quod est inter iram & pacem, & inter odium & amorem, quum ista maximè à se distent, contraria enim sunt. Multum uelox est ad iram, qui quasi in puncto transilit à porta paradisi, scilicet à gratia ad portam inferni, scilicet ad peccatū mortale. Peccatum mortale dicitur porta inferni. Matthæ.16. Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Quia nihil est inter peccatum mortale & infernum, nisi corpus, quia si anima discedit à corpore, citò est in inferno. Iob 21. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt. Bene uelox est ad iram, qui ira stimulatus prius salit quàm attendat quò saliat. Qui in odium cadit, in foueam cadit profundam. Item Ecclesiastic.12. Aufer iram à corde tuo. Auferēda est ira corde, quia est quasi tempestas, mentem quasi grando destruēs: sicut dicit Gregor. Vnde sicut tempestas timetur uineæ: sic ira timēdā est cordi. Auferenda est etiam ira à corde, quia est ignis infernalis bona animæ exurens. Prouerbiorum 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut uestimentum eius non ardeat? Ira etiam est de illis serpētibus ignitis neqssimis, de quibus legitur Nume.21. qui uexauerunt filios Israël in deserto, & hodie homines multos in deserto claustri. Est etiam hostis auferens homini seipsum, sicut superbia aufert homini Deum, & inuidia proximū, sicut dicit magister Hugo de sancto Victore. Auferenda etiam est ira à corde: quia ad modum trabis oculum cordis impedit: unde, Impedit ira animum, ne possit cernere uerum. Vnde cum festucam de oculo corporis festinemus auferre, mirum est quomodo trabem iræ non festinamus auferre de oculo cordis. Mirum est etiam quomodo qui trabem iræ habet in oculo, uult alios iudicare & corrigere. unde Matt.18. Hypocrita, eiice trabem primum de oculo tuo, & tunc uidebis eiicere festucam de oculo fratris tui. Item Ecclesiastic.10. Omnis iniuriæ proximi ne memineris. Ad Rom.12. Nolite esse prudentes apud uosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes, uult autem dominus amicos suos perfectæ bonitatis esse, & perfectæ nobilitatis, ut neq; malum, neq; rusticitas aliquo modo ex eis exeat. Curiales & nobiles huius mundi parum nobiles sunt, qui nulli malum faciunt, uel rusticitatem, nisi ipse prius eis simile fecerit. Quod cōstat nō perfectæ nobilitatis esse. Cum enim nō possit exire de sacco nisi qđ in illo est, & rusticitas ex eis exeat, rusticitas prius in eis erat. Spinā enim & nō liliū se esse ostēdit anima illa, quæ cōuitiis à proximo pū-

cta proximũ pungit. Non talis est amicitia Christi. unde Canti.2. Sicut liliũ inter spinas. Item ad Rom.12. Non uos defendentes charissimi, sed date locũ iræ. Cum ira ignis sit, ab iracundis debemus nos elongare, si non uolumus ab eis exuri. Item in eodem cap. Noli uinci à malo. A malo uincitur quis, quum malus efficitur, & malitiæ sit subiectus. ¶ Secundo ualet ad iræ detestationem hoc, quia multum displicet Deo, placet diabolo, nocet suo subiecto & proximo. Ad primum facit illud Ecclesia. 27. Ira & furor utraque execrabilia sunt. Et supplet glos. interlin. in conspectu Dei.

Quòd quinque de causis displiceat Ira Deo. CAP. II.

QVinque de causis displicet ira multũ Deo. ¶ Primo quia hospitium eius turbat. Vnde ad Ephe.4. Nolite contristare Spiritum sanctum. Greg. Dum ira animum pulsat, Spiritui sancto suam habitationem perturbat, imò quandoque Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum de hospitio suo expellit, & diabolum introducit. Sicut in pace factus est locus Dei: sic in ira factus est locus diaboli. ¶ Secundo imaginem Dei in templo eius dissipat, & imaginem diaboli ibi ponit. unde super illud Iob 5. Virum stultum interficit iracundia. dicit Grego. Mansuetudo imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: sed ira dissipat, quæ multis uirtutibus priuat, quæ dũ quietem mentis tollit, Spiritus sanctus non requiescit. Quòd autẽ multum displiceat Deo, quum imago eius in homine dissipatur, ostẽdi potest, per hoc quod dicit Augu. super Psalm. Domine, in ciuitate tua imaginẽ ipsorum ad nihilum rediges. Merito, inquit Augu. imaginem ipsorum ad nihilũ rediget Deus in cælesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginem eius ad nihilũ redegerũt. Et etiã per hoc, quòd tantũ peccatum reputaretur, si aliquis imaginẽ Crucifixi in ecclesia Dei dissiparet, & idolum alicuius dæmonis in loco eius poneret. ¶ Tertio displicet ira Deo, quia tẽpla Dei incendit. Psalm. Incenderũt igni sanctuarium tuũ. & 1. ad Cor.3. Nescitis quia templum Dei estis uos, & spiritus Dei habitat in uobis? Si quis autem templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus. ¶ Quarto, quia nullum uitium sic contemnit Deũ, quàm ira. Hoc uitium se erigit apertẽ contra Deum. Vnde ad hominẽ iratum uidetur pertinere illud Iob 15. Tetẽdit aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo. Homo iratus Deum cõtumelia afficit, & nititur expuere in faciẽ eius. Iob 30. Faciem meam conspuere non uerentur. ¶ Quinto displicet Deo, quia Deo aufert domi

dominium suum in homine, & diabolum ibi facit dominari. Homo iracundus quodammodo Deum se facit, dum uindictã usurpat sibi, quam Deus sibi retinuit, dicens: Mihi uindictam, & ego retribuam, ait dominus, ad Ro.12. & Deut.32. Mea est ultio. Vnde in Vitis patrũ, cũ quidam frater uenisset ad abbatem Philosium, & diceret ei, ꝙ uellet se uindicare de quodam fratre, qui dixerat ei cõtumeliam, incœpit orare Philosius in hũc modum: Deus, iam nõ est nobis necessarius ut pro nobis solicitus sis, quia nosipsi, sicut frater iste dicit, & possumus & uolumus nos uindicare. quod cum audisset frater, pœnituit.

¶ *Quòd quatuor de causis placeat ira diabolo.*

QVATVOR uerò de causis placet ira diabolo. Primo, qa ualde potens est ad impugnationem hominum, & destructionem boni, quia ira est ignis spiritualis. Vnde sicut ignis naturalis potẽtior est ad destructionem, quàm alia elemẽta, sic ira, quæ est ignis spiritualis, &c. Et ideo malitiosi homines, q multum uolũt destruere terram inimicorum suorũ, igne pugnant. Similiter & dæmones in inferno. Sic ignis iræ potens est ad destructionem bonorũ. Dominus etiam ignẽ amoris accẽdere uoluit in mundo isto, ad destructionem regni diaboli. De igne iræ specialiter potest intelligi illud Ioel.1. Ignis comedit speciosa deserti. Pulchriorem enim partem mundi magis exurit ignis iste infernalis: scilicet nobiles & diuites, unde Ecc.28. Secundum ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundũ uirtutem hominis, sic iracũdia illius erit: & secundũ substantiam suã exaltabit irã suã. Ira in exercitu diaboli incendiaria est. Ipsa enim causa est aliorũ incẽdiariorum. ¶ Secundo placet ira diabolo, quia cæcitatem facit in homine, quæ multũ diabolo placet. Sicut enim cælesti regi minister intelligens acceptus est, Prou.14. sic diabolo acceptus est minister cæcus. Ipse enim similis est coruo, q ueniẽs ad cadauer, primò currit ad oculũ. Sic diabolus primò uult hominẽ excæcare, sciẽs ꝙ postea poterit eũ præcipitare in foueam peccati ad uoluntatẽ suam. Exemplũ in Vitis patrum dixit quidã senex: Quãdo operiuntur oculi animalis, tunc circuit ad molẽdinũ: alioquin nõ ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus quãdo cooperuit oculos mentis, in omne peccatũ humiliat hominem. ¶ Tertio placet ira diabolo, quia per iram multũ dominatur diabolus homini. Homo enim iratus nõ timet facere quodcunq; diabolus præcipit sibi, quantũcunq; magnũ peccatũ sit: non enim parcit uxori, nõ parcit filio quin quandoq; proiiciat eũ in ignem. Ipsi Deo & matri eius non parcit,

quin contumeliis eos afficiat. unde ad ipſum ſpecialiter referri poteſt illud Prou.18. Expedit magis urſæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti in ſtultitia ſua. ¶ Quarto placet ira diabolo, qa hoc peccato nō lucratur diabolus unũ hominem tãtum, ſed totã domũ, uel uillã, uel patriã. Homo iracundus eſt, uelut ſerpēs ignem ore uomēs, exurens eos igne iræ: qui ſunt iuxta ſe. Vnde Prou.15. Vir iracundus prouocat rixas: qui autem patiens eſt, mitigat ſuſcitatas. Vnde iracundus rixas prouocat: more enim canis alios mordet, & latratu ſuo alios ad iram prouocat.

¶ Quòd ira multũ nocet proximo.

PROXIMO etiam multum nocet ira, quia ferè omnia mala, quæ inferũt homines ſibi inuicē, procedũt ex ira. Ideo multum deberet homo ſibi cauere ab ira: quia niſi hoc fecerit, intolerabilis eſt hominibus. Prou. 27. Graue eſt ſaxum & onerosa arena: ſed ira ſtulti utroq; grauior eſt. & in eodem capi. Impetum concitati ſpiritus ſuſtinere quis poterit? Eccl.22. Super plũbum quid grauabitur? & quod illi aliud nomen, quàm fatuus? Arenam & ſalem, & maſſam ferri facilius eſt ferre, quàm uirum imprudentem, & fatuum, & impium. Prouerbio. 18. Spiritum ad iraſcendum facilem quis poterit ſuſtinere? Homo iracundus præcipuè eſt onerosus amicis ſuis & familiaribus. unde Prou. 22. Noli eſſe amicus homini iracundo.

¶ Quòd tribus de cauſis cauenda eſt amicitia iracundi hominis.

TRIPLICI ratione non debet homo quærere amicitiã hominis iracũdi. ¶ Primo, quia parum durat talis amicitia. Ignis enim iræ comburit in eo uinculum amoris. ¶ Secũdo, quia homines iracundi ſunt uelut lignũ ignitum, qđ conſueuit exurere ea quę tãgit. ¶ Tertio, quia ſunt uelut lignum ſpinoſum, qđ pungit amplectentes ſe: ideo familiari amore complectendi non ſunt. Licet aliquis homo amet omnes arbores quas habet, *ſpinoſas* tamen libenter declinat. Sic licet omnes homines amandi ſunt, tamen familiaritas iracundorum declinanda eſt.

¶ Quòd proprio ſubiecto multum noceat ira.

IRA etiam proprio ſubiecto ualde nocet. Et hoc multis modis. ¶ Primo, nocet corpori. unde Eccle.30. Zelus & iracundia minuent dies. ¶ Secundo, nocet etiam poſſeſſionibus. unde Ecc. 20. Obiurgatio & iracũdia adnihilabunt ſubſtantiam. Homo iracundus pro una alapa amittit quãdoq; centũ libras. ¶ Tertio, nocet ira, & hoc multipliciter. ¶ Primo excæcãdo eum. unde Iob 17. Caligauit ad indignationem oculus meus. Et in Pſal. Supercecidit ignis, & non uiderunt ſolem. Ignis iræ non ſinit uidere

uidere solem iustitiæ. Psal. Turbatus est à furore oculus meus. Et philosophus: Duo sunt maxime contraria cõsilio, scilicet festinantia & ira. Psalm. Turbatus sum &c. ¶ Secũdo nocet ira animæ, ei omnia bona auferendo, Aufert enim misericordiã. unde Prou. 22. Ira non habet misericordiam, neq; irrumpens furor. Cuius causa est: quia ira inquirit uictoriam. Finis enim iræ est uictoria. Aufert etiam homini ira uerã iustitiã. unde Iaco. 1. Ira enim uiri iustitiã Dei non operatur. Vbi dicit glo. Qui iratus iudicat, etiã si iustitiam iudicat, tamẽ diuini examinis iustitiam, in quam perturbatio non cadit, non potest imitari. Sapiẽ. 12. Tu autem dominator uirtutũ cum tranquillitate iudicas. Et super illud Iob 16. Non te superet ira. dicit glo. Si ira correctionẽ superat, antè opprimit, quàm corrigat: & sub specie zeli iustitiæ, furor est. Zelus iustitiæ quasi ignis ardere debet oleo misericordiæ. Et sicut ignis lampadẽ destruit, nisi adsit oleũ: sic zelus iustitiæ cor hominis destruit, nisi assit oleum misericordiæ. Legitur de Christo Lucæ 20. ꝙ ipse destructionem Ierusalem, quam ex zelo iustitiæ facturus erat, prius fleuerit. ¶ Tertio ira nocet animæ omnia mala introducendo. unde super illud Prouerbio. 15. Vir iracundus prouocat rixam. dicit Greg. Ianua omnium uitiorum est iracũdia: qua clausa, uirtutibus intrinsecus datur quies aperta, ad omne facinus armabitur animus. Prou. 29. Qui ad indignãdum facilis est, ad peccata est procliuior. Damnum qđ facit ira homini, ostendit Salomon Prou. 19. Qui impatiens est, sustinebit damnum. Primum quod sustinet impatiens, est damnum perditæ patientiæ. Secundũ est, damnum eorũ qui lucrati essent, si patiẽter iniuriam sustinuissent: uelut enim lapidibus pretiosis obruimur, cũ iniuriæ nobis inferũtur. Tertium damnum, est amissio suiipsius. Impatiẽs seipsum perdit, sicut patiẽs seipsum seruat. Vnde dominus in Euangelio Lucæ 21. In patientia uestra possidebitis animas uestras.

Quibus rebus comparatur iracundus. CAP. III.

Tertio ualet ad detestationem iræ, si iracundus diuersis generibus rerum comparetur. Vnde notandũ, ꝙ iracundus est uelut homo habens domum ligneam, cui quandoque accidit, ꝙ in uespere diues est, in mane uerò nihil habet, quia sibi totum ignis subitò abstulit. Ita homo iracundus ad sibilum unius uerbi, gratiam, quam habebat, perdit, dum in iram uel odium cadit. Ideo dicitur Eccle. 2. Væ illis qui perdiderunt sustinentiam. Homo etiã iracundus est quasi dæmoniacus, uel arreptitiꝰ. Vnde figurari potest per dæmoniacum illum, de quo le-

gitur Marci 9. Magister, attuli tibi filium meum habētem spiritum mutum, qui ubicūq; eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus. Matthæi etiam 8. legitur ꝙ occurrerunt domino duo habētes dæmonia terribilia nimis, ita ut nemo posset transire per uiam illam. Quibus satis assimilatur homo iracundus. Item iracūdus est sicut olla nimium habens ignem, quæ ebuliendo emittit quod in ea erat. unde Prou. 15. Cor fatui ebullit stultitiam. Iracundus est homo insanus, licet non sit continua eius insania. Vnde Horatius: Ira furor breuis est. Item philosophus: Irrogata iniuria, eius est insania qui facit. Nunquid non insanus est, qui seipsum gladio iræ uel odii occidit? ¶ Homo iracundus est uelut rhamnus ignem ex se producens ad impetū uenti, secundum Iosephū. Sic iracūdus ad uentū superbiæ ignem iræ ex se producit. Homo etiam iracundus est uelut aper in gladiū iræ uel odii seipsum impingēs. Gladius diaboli est ira uel odium.

¶ *De stultitijs iracundi multiplicibus.* CAP. IIII.

Qvanto potest ualere ad detestationē iræ, si ostenditur quāta stultitia laborat homo iracūdus, qui non uult odiū dimittere, sed uult se uindicare. Et possunt assignari multæ stultitię ipsius. ¶ Prima stultitiā eius est, quòd ipse uult sanare uulnus suum de alieno uulnere, & sanitatem quærit de aliena infirmitate. In alieno malo quærit bonum suum: quod idem est ac si in igne quærat aquam, & in spinis uuas, & in tribulis ficus. Hāc stultitiam insinuat nobis Augu. dicēs: Læsus, & iniuriam passus uindicari uult, quasi cuiquā pœna possit prodesse aliena. De aliena pœna quærit sibi medicamentum, & acquirit grande tormentum. ¶ Secunda stultitia est, quòd ipse uult se uindicare cum periculo animæ suæ, & interdum corporis, & magno labore & expensis, & tamen non potest se uindicare plenè. Maior enim uindicta quam ipse potest sumere, est mors asini hostis sui, scilicet corporis. Prouerbiorum 20. Ne dicas, Reddam malum pro malo: expecta dominum, & liberabit te. Liberabit, inquam, à labore & expensis, & periculo animæ & corporis, & debito gehennæ, cui te obligares, uindicādo te. Mira insania, quòd homo uelit se occidere, ut asinum hostis sui occidat. Si autem expectaret dominū, dominus plenariè uindicaret eū, hostem suū infernali patibulo affigendo. Non oportet ergo sumere uindictā de hoste suo, qui sibi iniuriatus est: quia nisi ipse pœnituerit, Dominus tantā uindictam sumet de eo, ꝙ totus mūdus satiabitur inde. Vnde in fine Esaiæ: Vermis eorum non morietur, & ignis nō extinguetur,

& erunt usque ad satietatem uisionis omni carni. Nullus est ita immisericors, quin moueri posset ad compasſionē erga illos, qui cruciabuntur in inferno, si sciret qualis est cruciatus eorū. unde legitur Lucæ 16. de diuite illo qui sine misericordia fuerat, qui tamē compassus est suis fratribus, timens ne uenirent ad illum locum tormentorum. Expertus enim erat iam cruciatum infernalem. Si quis singulis horis mēbratim dilaniaretur, ipse non tantam pœnam sustineret, quātā ille qui cruciatur in igne infernali. ¶ Item si totus mūdus excogitaret quomodo puniret aliquem, & ille posset totū sustinere, ipse non posset eum tantū punire, quantum Dominus puniet uno uerbo, quando dicet, Ite maledicti in ignem æternū. Nisi sciret Dominus cruciatum illum ita grauem esse, nō sustinuisset cruciatum pasſionis, ut nos liberi esſemus à cruciatu illo. ¶ Tertia stultitia est, ꝙ ipse frangit pontem, per quem ipse necesse habet transire, alioquin peribit. Et ꝙ hæc stultitia ualde magna sit, sic potest ostēdi. Duo habentes capitales inimicitias adinuicem, transituri sunt per quendam pontem: qui autem prior uenit ad pontem, cogitat ꝙ destruat pōtem in odium sui hostis: sed ex alia parte uidet, quod si pontem destruxerit, ipse ex necesſitate peribit, hostis uero ipsius nihilominus transibit. Si post huiusmodi deliberationem pōtē destruit, nónne insanus reputādus est? Simili stultitia laborat, qui delinquēti in se non uult dimittere. Pons enim, per quem sumus de necesſitate trāsituri ad Deum ex quo peccauimus, est ipsa misericordia. Sed hunc pontem sibi frangit, qui misericordiā negat proximo, qui in eum deliquit. Iudiciū enim sine misericordia erit illi, qui nō fecit misericordiam. Iacobi 2. Proximus tamen nihilominus ad Deū perueniet, si fecerit quod in se est. ¶ Quarta stultitia est, quod ipse uult se occidere, ut tunicam hostis sui posſit dilaniare. Tunica hostis ipsius, caro est eius. Vñ Psal. Concidisti saccum meū, &c. Saccus uocatur ibi caro Christi. Si autē caro Christi saccus erat: id est, uestis humilis: multo fortius caro cuiuslibet pōt dici uestis. Vñ qui animam suā occidit ut corpus hostis sui lædat, prædicta stultitia laborat. Hanc stultitiam ostendit Augustinus super illud Psalm. Gladius eorum intret in corda eorum, dicens de persecutoribus qui ita insaniūt. Quasi quis per corpus suum gladiū mittit, ut tunicam alterius scindat. Gladius prius intrat in cor persecutoris, quam in corpus eius quē persequitur. ¶ Quinta stultitia est, ꝙ ipse de se faculā facit, unde ignē accendat in qua hostis eius comburatur, sed se prius comburit. Hanc stultitiam osten

ostendit Augustinus super illud Psal. In laqueū cadat in ipsum, sic dicens: Nemo malus est, qui sibi prius non noceat. Sic putato malitiam esse quasi ignem. Si incendere uis aliquid, illud qđ admoues igni prius ardēti, nisi ardeat, nō incendit aliud. Verbi gratia, Cum faculam apponis igni, prius ardet ut aliud possit incēdere: Ita ergo malitia quæ procedit ex te, quid uastat antē, quàm te? Qui profundum ramum lædit, ubi radicem habet, non lædit. Malitia tua ut alteri non noceat fieri potest: ꝙ autē tibi non noceat, fieri nō potest. Item impossibile est, ꝙ iniquitas prius lædat hominem iustū, in quem tendit, quàm cor iniustū unde procedit. ¶ Sexta stultitia est, ꝙ in ipsum, quem amauit sanum, desæuit, cū factus sit infirmus usq; ad mortem, quod nō solummodò stultitia est, sed etiam proditio & crudelitas magna: quia ille qui amatur sanus, tenerius amādus est, cum sit infirmus. Hāc stultitiam ostendit Boëtius in libro consolationū, dicens: Apud sapientes locus nullus odio prorsus relinquit. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? Malos autē odisse, ratione caret: Nam sicut corporis languor: ita uitiositas quasi quidam morbus est animarum. Cum ergo ægros corpore minimè dignos odio, sed potius miseratione iudicemus: multo magis tales miserendi sunt, non insequendi, quorum mentes improbitas omni languore atrocior urget. ¶ Septima stultitia est, ꝙ cum aliquis sibi abstulerit aliquid de suo, ipse in uindictā eius proiicit ea quæ sibi remanserūt. ¶ Fatuus esset cum aliquis abstulisset palliū, si ipse in uindictam & tunicam & supertunicale proiiceret in Rhodanum: uel cui aliquis uiginti libras abstulisset, si ipse quadraginta ꝓiiceret uel à tota sua hęreditate se exhęredaret. Sic fatuus est cui aliquis abstulit palliū, suæ famæ detrahendo, si ipse hac de causa proiicit illam pulchram & pretiosam uestem innocētiæ, quam in die iudicii toti mundo ostensurus est. Hanc stultitiam ostendit Seneca dicens: Ridiculū est odio nocentis innocentiā perdere. Et Psal. Custodi innocentiam &c. Fatuus est, qui illata sibi iniuria ob hoc à cælesti se hæreditate exheredat. ¶ Hostis abstulit tibi terram, & ipse aufert sibi cælum. Primo perdit sua, & modo perdit seipsum. ¶ Octaua stultitia est, ꝙ cum ipse dicit dominicam orationē, ipse maledicit sibi secūdùm cōmunem modū loquēdi, dicendo scilicet istud uerbū, Dimitte nobis debita nostra, &c. sicut aliquis sic dicens: Sic Deus me adiuuet, sicut uerū dico, maledicit sibi, secundū usum communē loquendi, nisi uerū dicat. Hanc stultitiā ostendit Anastasius, dicēs: Si nō dimittis iniuriam quæ tibi facta est,

est, non orationem pro te facis: sed maledictionem super te inducis, cum dicis, Sicut & nos dimittimus, &c. Vnde de tali potest dici istud Ecclesia.33. Vnus orans, & unus maledicẽs, cuius uocem exaudiet Dominus? Timendum est ne uocem maledicẽtis, nisi pœnituerit. Forsitã tamẽ si in persona ecclesiæ sic diceret, nõ peccaret: uel si sic simplex esset, ut uerba illa intelligeret. ¶ Nona stultitia est, ꝙ cum ipse sit oneratus multis debitis, pro quibus poneretur in carcerem horribilem, nisi ea hic soluerit, & aliquis uelit eum delere de tabulis creditoris, & se scribere, & pro eo respondere, ipse tamẽ renuit. Qui alicui facit iniuriã, Deo pro debitis eius respondet, si tamen ille patienter sustinet. unde Mat.6. Si dimiseritis hominibus peccata eorũ, dimittet & uobis Pater cælestis peccata uestra. Et Ecclesiast. 28. Dimitte proximo tuo nocẽti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Ibi dicit glossa interlin. Indignum est Deum ei esse propitium, qui crudelis est in proximum. Augustin. Vnusquisque talem indulgentiã accepturus est à Deo, qualẽ ipse dederit proximo suo. Via ualde cõgrua ad obtinẽdum à Deo remissionem peccatorum suorum, est remissio iniuriarum suarum. ꝙ significatum est 4. Reg. 4. in muliere illa quæ debita sua soluit de oleo sibi ab Eliseo multiplicato: In oleo enim misericordia intelligitur, qua iniuriæ illatæ remittũtur. Homini uero, ꝙ non uult dimittere alteri, non dimittitur aliquid, nec suis precibus, nec alienis. Vnde super illud Ecclesi.28. Quis exorabit pro delictis illius? Dicit Glos. interlin. Frustra quis pro illo orat qui fratri debitã charitatẽ negat. Et in principio eiusdem capituli, Qui uindicari uult, à Domino inueniet uindictam, & peccata eius seruans seruabit. Orationẽ illius, qui non uult fratri suo dimittere, despicit Dominus. Vnde in eodem cap. Homo homini seruat irã, & à Deo quęrit medelam? In hominem enim similem sibi nõ habet misericordiã, & pro peccatis suis deprecatur? Ipse cum caro sit, reseruat iram, & propitiationem petit à Deo? Nec solum oratio talium à Deo despicitur, imò etiam oblatio. Vnde Matth. 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, &c. Oratio autem eius qui sibi illatas iniurias dimittit, non solum ualet sibi, sed etiam aliis. unde Iere.15. Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: ubi dicit glossa. Quid est quòd Moyses & Samuel præ cæteris patribus in postulationem præferũtur, nisi quòd isti duo tantum in omni testamenti ueteris serie

etiam

etiam pro inimicis orasse legitur? Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus ille precatur. Alter ex principatu eiicitur, & ait: absit à me hoc peccatũ, ut cessem orare pro uobis. ¶ Decima stultitia est, quòd ipse similibus cõtra similem pugnat, cum potius contrariis sit pugnandum. Amore contra odium pugnandum est, sicut aqua pugnat cõtra ignem. unde Prouerbior. 23. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potũ da illi. Sic enim carbones cõgeres super caput eius. Patiẽtia contra impatientiã pugnandum est, bonitate cõtra malitiã, sapientia contra stultitiam. Prouer. 26. Ne respõdeas stulto secũdum stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Et ad Roma. 12. Noli uinci à malo, sed uince in bono malum. ¶ Vndecima stultitia est, quòd ipse occiso uno filio matris suæ ecclesiæ, uult ei aliũ occidere, luctum uolẽs ei addere super luctum. Ad hoc potest referri quod legitur 2. Regũ 14. de muliere instructa à Ioab, quę dixit Dauid regi, quòd cũ duos filios haberet, & alter alterũ interfecisset, ueneraт cognatio defuncti uolens interficere illũ qui remanserat, &c. ¶ Duodecima stultitia est, quòd ipse sæuire uult in mortuum: quod non solum stultitia est, imò etiã magna crudelitas. unde lancea quę Christum mortuum uulnerauit, dira uocatur, cum claui dicãtur dulces. Membrum Christi uiuũ est, homo existens in charitate. Quasi membrum Christi mortuum est, homo existẽs in mortali peccato. unde unguenta dulcis admonitionis parãda essent, & non esset sæuiendum in illũ qui iam mortuus est. De unguẽtis quæ præparauerunt sanctæ mulieres ad corpus Christi mortuum inungẽdum, legitur Marci ultimo. ¶ Decimatertia stultitia est, quòd ipse conqueritur de fratre suo hoc quod fecit sibi, uel dixit tẽpore insaniæ, & uult inde uindicari. Hanc insaniam insinuat nobis Seneca, dicens: Homines malè de te loquũtur? supple, ita tu dicis mihi. Et subdit, Moneor, si hoc iudicio facerent: uerè morbo faciunt. Et Lucę 23. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Si quis haberet fratrẽ insanũ qui ei cõuicium diceret, uel alapam daret, & ex alia parte seipsum gladio interficeret: ipse plus doleret de malo, quod frater insanus sibimet faceret, quàm de hoc quod ab eo sustineret. Sic qui iniuriã patitur, magis dolere debet de peccato iniuriãtis, quàm de iniuria sibi illata. Vnde Actuum 7. legitur de beato Stephano, quod positis genibus pro lapidatoribus suis exorauit. Quando autẽ orauit pro se, nõ legitur genua flexisse. Nõ debet aliquis admirari uel indignari, si cæcus in eũ impingat: sibi potius irasci debet, quia sibi ab eo nõ cauit. Velut

lut cæcus est homo iratus: ideo debet sibi cauere ille, qui iratus nõ est, ne ad eũ offendat. ¶ Decimaquarta stultitia est, quòd cũ ille qui habet aliquem odio, captus teneatur à diabolo, & sciat quòd diabolus mortẽ eius sitit: tamen ille nõ uult dimittere illud, quod nihil sibi ualet, imò ualde sibi noxium est, scilicet odium, ut à diabolo dimittatur. Odium tenere uelle, est retinere peccatum suũ. Non remittenti odium, nihil remittitur. Lucæ sexto: Dimittite, & dimittetur uobis. Imò retinere odiũ, est retinere diabolum. Mira insania iracundorum, qui odium, quod non habet nisi amaritudinem Deo & regno eius præponunt, qui de odio thesaurũ suũ faciũt, nec uolunt illum cõmutare pro thesauro Dei. ¶ Decimaquinta stultitia est, quòd ipsi odiunt & persequuntur illum, qui aurum & argẽtum & lapides pretiosos proiecit eis unde se redimant, & coronam æternam fabricent. De redẽptione ista legitur Prouerb. 13. Redemptio animæ uiri propriæ diuitiæ. ¶ Propriæ diuitię hominis sunt tribulatiões, quas sibi procurauit homo & non Deus. De fabricatione coronæ, dicit Psalmus, Supra dorsum meum fabricauerũt peccatores. Fabricauerunt, inquam, coronam perpetuam. Qui facit alicui malum, si patienter sustinet, lapidem unũ pretiosum in eius coronam ponit: ideo tales diligendi sunt tanquam benefici. Luc. 6. Diligite inimicos uestros, benefacite his qui uos oderunt, benedicite maledicẽtibus uobis. Et ad Roma. 12. Benedicite persequẽtibus uos: benedicite, & nolite maledicere. ¶ Duabus de causis benedicendi sunt persecutores, quia nobis benefaciunt, & quia aliã remunerationem non expectant. Ideo dicit Apostolus bis Benedicite. Qui se uindicant de persecutione, reddunt malum pro bono, & ideo malũ accidet eis. Prouerbio. 20. Qui reddit mala pro bono, non recedet malum de domo eius. Si quis dicat ꝙ illud bonum non facit ex bona intentione, & ideo non est diligendus: Respondeo, quòd spina quæ claudit uineã alicuius, pungens intrantes in eam, amatur ab eo cuius est uinea, licet illud bonum quod ei facit, ex intentione non faciat. ¶ Decimasexta stultitia est, quòd quũ iracundi amorem suum uenalem habeant, nolunt tamen uendere ei qui carius eum emeret, scilicet Deo. Quòd ipsi amorem suum uenalem habeãt, patet ex eo quòd nolunt amare nisi suos beneficos, & se amantes nolunt habere amorẽ uel aliquod beneficium, amoris sui pretiũ. Sed si ipsi pro Deo inimicos uellẽt diligere, Deus ualde carè emeret amorem eorum. Daret enim pro illo amorem suum & regnũ cælorum. ¶ Nota quãdo Dominus

nus in die iudicii ponet rationẽ de amore, de quo est maximum præceptum, & dixerit aliquis se amasse aliquẽ, quia ab eo amabatur, & quia beneficus suus erat: Respõdebit Dominus, De hoc amore nihil tibi debeo: de illo iam solutum est tibi. Cũ autem dixerint aliqui, se amasse propter eum illos, qui conuiciis & iniuriis offendebant se, ne amarentur. Tunc dicet Dominus: Istum amorẽ uobis debeo. Venite benedicti, percipite regnum. &c. Ad hoc pertinet illud Matth. 5. Si diligitis eos, qui nos diligũt, quam mercedem habebitis? Nónne & publicani hoc faciunt? Et Lucæ 6. Si diligitis eos qui nos diligunt, quæ uobis est gratia? Et póst: Veruntamen diligite inimicos uestros. Et sequitur: Et erit merces uestra multa. Et cum homines ita sitiãt lucrum, mirum est quomodo cũ Deo lucrari nolunt, & quomodo amorem suum nolunt Deo dare pro regno eius, quem darent alicui homini pro modico beneficio. ¶ Decimaseptima stultitia est, quód ipsi reputant honorem, quod in ueritate est uilitas, scilicet uindicare se. Diceret aliquis: Non possum sustinere tantum dedecus, quód de malo mihi illato me non uindicem, reputans uilitatem esse, nõ uindicare se, cum tamen uindicare se potius sit uilitas in multis casibus. Vnus casus est, quando stultus & insanus est, qui sibi conuiciatur. Alius casus est, quãdo est uilis persona, uel leprosus, uel loripes. Tunc enim homo magni cordis dedignatur uindicare se de illis, nolens manus suas ibi maculare. Seneca: Quibusdam libenter parcas, à quibus te uindicare fastidias. Ab his non aliter quàm ab animalibus paruis, & inquinãtibus reducenda est manus. Cum igitur nõ possis uindicare te absque spirituali inquinatione manuum, & cum ille qui infert tibi iniuriam in hoc insanus & stultus sit: non est uilitas, sed potius honor, si te non uindices. Seneca: Magni animi est iniurias in summa patiẽtia pati. Idẽ: Si magnanimus fueris, nũquam dicas tibi contumeliam fieri. De inimico dices, Non nocuit mihi, sed animum nocendi habuit. Et cum illum in potestate tua uideris, uindictam putabis uindicare potuisse. Scito enim, honestum & magnum & maius genus uindicandi esse, ignoscere. Prouerbiorum 20. Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis. Sicut honor est se separare à contentionibus: sic uilitas est in contentione os suum conuicio alicuius maculare. ¶ Decimaoctaua stultitia est, ꝙ ipsi odiunt illos qui sibi prosunt; cõtra Dei prohibitionem scilicet iniuriãtes: peccata uero odii, & alia peccata, quæ eis summè nocent,

quæ

quæ dominus præcipit odio haberi, nolunt odire. In Psalmo: Qui diligitis Deum, odite malum. De nocumento peccatorũ, dictũ est in principio tractatus. Hoc tamen additur, quòd peccatum est occasio omniũ miseriarum, quæ nobis accidunt. Fames enim & sitis, frigus, calor, labor, infirmitas, mors, sequelæ sunt peccati. Si enim homo nõ peccasset, non sensisset eius pœnas. Si quis interfecisset alicui fratrem suum, ipse odiret eum, pręcipuè si sine peccato hoc posset facere. Quare ergo non odimus peccatum, quod interfecit illos de parentela nostra, qui mortui sunt, & illos qui remanserunt occidet, & nosipsos? ¶ In omnibus miseriis quas in mundo isto uidemus, possemus odiũ peccati colligere. Quando aliquem mori uidemus, debemus cogitare quàm malum sit peccatum facere, ex quo talia stipendia sequuntur. Apostolus ad Roma. 6. Stipendia peccati mors. Legitur quòd Adã & Eua luxerunt centum annis, quando uiderunt mortuũ Abel, intelligentes illam mortem sequelam esse peccati. Mirũ est quomodo homines peccatũ amare possint, cum occasiõe illius tot miserias incessanter sustineant. Ad miserias enim huiusmodi odiũ peccati deberet in eis renouari.

¶ Quòd homo iracundus stultus sit iram recipiendo, conseruando & indicando.

HOMO qui aliũ odit, ualde stultus est. Amat enim societatẽ eius quem odit, & uult cum eo ire in infernum, quòd ualde mirum est. Mirum etiam est, quòd ipse malitiam, quam in hoste odit, in se diligit: propter unum delictũ quod uidet in homine, omnia bona quæ in ipso uidet odit: propter modicũ qđ diabolus habet in eo, odit quæ Deus habet ibi. In quo assimilatur illi, qui castrum patris sui odiret, propter domũ unam hostis sui, qui esset ibi: uel totum agrum unum odiret, propter unam urticam quæ esset ibi. Et breuiter dicam, homo uolens se uindicare, stultus est, iram recipiẽdo, conseruando, indicando. Iram recipiendo stultus est: quia cũ frater eius dicat ei uerbum durum, & ex alia parte diabolus gladio iræ uoluerit eum interficere, non curat de gladio diaboli, sed solũ de uerbo fratris. Hæc stultitia insinuatur Iob 5. Virum stultum interficit iracundia, quasi diceret, Ex stultitia est, quòd ab iracundia se permittit occidi. Stultus etiam est irã conseruando, cum ira sit ignis, quod innuit Salomon, dicens Ecclesiast. 7. Ira in sinu stulti requiescit. Quis non excuteret carbonem de sinu suo, nisi stultus sit? Prouerbiorum 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut uestimenta eius non ardeant? Stultus est etiam iram indicando, Prouerbio. 12.

Fatuus autẽ statim indicat iram suam hominibus, quum ira furor sit, est indicare se esse hominem insanum. Item qui indicat iram suam hominibus, succendit domos uicinorum suorum, eò quòd domus sua ardeat, cum potius cogitare deberet quomodo domui propriæ subueniret. Sicut non esset ferenda sententia, quam insanus dictaret: sic non est proferendus sermo quem ira dictat, cum ira sit furor. Homo iratus nisi taceat, ostendit se magis stultum quàm ipse sit. Multa enim comminatur quæ non faciet. Vnde Prouer. 14. Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.

De sex iniquitatibus iracundi uolentis se uindicare. CAP. V.

QVinto potest ualere ad detestationem iræ, si ostendatur multiplex iniquitas, quæ est in homine irato, qui se uult uindicare. ¶ Prima eius iniquitas est, ꝙ ipse authoritate sua constituit se iudicem inter se, & iniuriatorem suum. ¶ Secunda est, quòd ipse in eadem causa uult esse actor & iudex. ¶ Tertia est, quòd ipse uult uindicare se pendente die, quæ sibi assignata est, ut ei plenè iustitia fiat. Dies hæc dies iudicii est. Aposto. 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare. ¶ Quarta iniquitas est, quòd ipse impunitũ relinquit illum, à quo debuit incipere, scilicet seipsum, qui sibi magis nocuit, quàm alius. Quicquid alius potuit inferre ei, minus est odio quo ipse animam suam interficit. ¶ Quinta iniquitas est, quòd ipse iustitiã, quæ ex solo iudicio debet procedere, ex iniquitate uult elicere, quia ex ira & odio. ¶ Sexta iniquitas est, quòd ipse nõ reddit patientiam iniurianti quam ei debet, sicut iniurians debet ei innocentiam.

¶ *Exempla ad detestationem Iræ.*

SEXTO possunt ualere ad detestationem iræ exempla. Et præcipuè exẽplum Christi, quẽ uidemus patientissimum esse, qui ultimo faciet uindictam de inimicis suis. Bene deberet sufficere uermiculo, quòd ita citò uindicaretur de inimicis suis. Sicut dicit Augu. Summæ religionis est imitari quem colis. ¶ De beato Bernardo legitur, quòd appropinquante morte eius, cũ requireretur à fratribus, ꝙ doceret eos aliqua salubria, dixit eis: Alieno sensui magis quàm meo credidi. Læsus uindictam non expetii. Nulli scandalum facere uolui. Et si feci, sedaui ut potui. ¶ Septimo potest ualere ad detestationem iræ, quòd dominus ab eo, qui uult uindicare, uidetur etiam remissa repetere. Sicut patet de illo, qui noluit dimittere conseruo, à quo dominus eius repetiit uniuersum debitum prius sibi dimissum. Matth. 18.

De diuisionibus ad iram pertinentibus. PARS II.

Dicto

Dicto de his quæ pertinent ad detestationem iræ, consequenter ponendæ sunt diuisiones ad iram pertinẽtes. ¶ Notandum ergo, quòd est quædam ira quæ bona est, qua homo irascitur uitio. de qua Ecclesiast. 7. Melior est ira risu. Quasi diceret, per tristitiam uultus, corrigitur animus delinquentis. ¶ Est alia ira, quæ mala est, qua homo irascitur personæ. De qua intelligenda sunt prius dicta. Et hæc duas habet species. Quædam enim subita est, & sine deliberatione rationis, quæ uenialis est. Alia uerò cum deliberatione & consensu rationis, quæ mortalis est. Has duas species tangit Dauid, dicens: Irascimini, & nolite peccare &c. Si subita ira surgat in nobis, non consentiat ratio. Ira uero, quæ cum deliberatione est, si inueterascat, odium dicitur. Est enim odium ira inueterata. Quod uidetur prohibere Apostolus dicens ad Eph. 4. Sol non occidat super iracundiam uestram.

¶ *De his quæ ualere possunt ad detestationem odij.*

AD detestationem odii possunt ista specialiter ualere. ¶ Primo illud Gene. 49. Maledictus furor eius, quia pertinax, & indignatio eius, quia dura. ¶ Secundo illud 1. Ioan. 3, Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. ¶ Tertio, quia odium specialiter est charitati cõtrarium, quæ est maxima uirtus, maximè placens Deo, & maximè displicens diabolo. Quòd maximè displiceat diabolo, patet ex uerbis Gregorii dicẽtis: Non curat antiquus hostis ut terrena nobis tollat, sed ut charitatem in nobis feriat. De placẽtia uerò Dei manifestum potest esse per hoc quod dicit dominus Io. 15. Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem. ¶ Quarto, quia cũ torqueatur homo per quẽ peccat, & ille qui manet in odio iniurias sibi illatas nolit remittere, ipse punietur in hoc, quod nec peccata sibi remittentur. Fatuus est qui unam iniuriam non uult remitterè, ut mille uel plura peccata sibi remittantur. ¶ Quintum est hoc, quòd ira uel odiũ contra naturam uidentur esse in homine, cum homo sit animal mansuetum natura & misericors. unde Iob 31. Ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de utero matris meę egressa est mecum. Mãsuetudini uerò quæ est in homine, attestatur forma & dispositio exterior hominis. In omni enim specie animalis, figura corporis est, & membrorum naturæ corporis exteriori attestatur: sicut ungues acuti, fortes & magni, & adũcati dentes, & fissio oris magna attestatur rabiei, ut patet in leonibus. Cõtrarium uerò mansuetudini attestatur in hominibus. ¶ Sextum est hoc, quòd cùm cupiditas & alia uitia consistant in appetitu alicuius boni, sed inordinatè,

odiũ consistit in appetitu ipsius mali. Vnde maioris peruersitatis & malitię uidetur esse, quàm cupiditas & similia peccata.

¶ *Item diuisio Iræ.*

ITEM notandum quòd ira potest diuidi in iram occultam, quæ non prorumpit in exteriorem iniuriam, & iram prorumpẽtem in exteriorem iniuriam, siue sit iniuria uerbi uel facti. De prima ira dicit dominus Matthæ. 5. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Et pòst subdit de secunda ira: Qui dixerit fratri suo raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehẽnę ignis. Raca interiectio est indignantis, sed nominat aliquam specialẽ cõtumeliam. ¶ Item ira potest diuidi in iram, qua homo irascitur sibi, & in iram qua homo irascitur proximo, & in iram qua irascitur Deo. De prima ira dicit Socrates: Iracundus quum aliis irasci desierit, sibi irascitur. De secũda ira dictũ est prius. De ira uerò qua aliquis irascitur Deo, qualis est ira iniquè blasphemãtium Deũ, potest intelligi illud Eccl. 27. Qui in altũ mittit lapidem super caput eius cadet.

De peccatis prouenientibus ex Ira.

PARS III. *quæ habet tria capitula.*

De guerra, & de duodecim quæ homines à guerra cohibere deberent. CAP. I.

SEquitur de peccatis quæ proueniunt ex Ira. Prouenit autem ex ira, lis. Vnde Prouerb. 26. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: sic homo iracundus suscitat rixas. Item Ecclesia. 26. Homo iracundus incendit litem. Ex ira etiam sequuntur guerræ, incendia, homicidia, & alia iniectio manuum iniusta, & rapinæ, & similia. De lite nõ dicemus modò, quia de illa dicetur cum aliis peccatis linguę. De rapina uero dictum est in tractatu de Auaritia. De aliis uero hic dicemus. ¶ Et primo de guerra, quã habemus cũ hostibus. Duodecim uerò sunt quæ deberent homines cohibere à guerra.

¶ Primum est guerra, quam habemus cum hostibus inuisibilibus. Iob. 7. Militia est uita hominis super terrã. Item dictum est Gene. 3. ad serpentẽ: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen illius & semen tuũ. Guerra ista multum periculosa est. Et propter calliditatem dæmonũ. Gene. 3. Serpens callidior erat omnibus animantibus terræ. Et pter lõgum exercitium pugnæ. Pugna enim nõ cessauit ex quo Adam deiectus est in terram, & longus usus, & experientia multum uidetur docuisse eum. Et propter continuitatem pugnæ, Vnde Grego. Assidua tentatione diabolus tentat nos, ut saltem tædio uincat. Et propter malitiam dæmonum qui incessanter sitiunt sanguinem nostrum, unde diabolus sanguisuga uocatur, Prou. 30. Sanguisu-

gæ

gæ duæ sunt filiæ. Et quia dæmones inuisibiles sunt. Hiero. Tunc maximè impugnaris, si te impugnari nescis. Et quia magnum damnum est si quis uincitur. Regnum enim æternũ perdit, & patibulo infernali affigitur. Si autem uincit, multũ lucratur, quia remunerabitur regno æterno. Nõ accipitur redẽptio de guerra ista. Et, ut breuiter dicã, sicut diabolus peior est homine: ita guerra, quã habemus cũ diabolo, peior est quàm guerra, quam aliquis habet cũ hominibus. Sicut enim aliquis princeps quando habet aliquam guerram fortem & periculosam, studet pacificare alias guerras superemergentes: Sic debet homo cũ hominibus pacificari, ne à dæmonibus uincatur. Ad hoc uidetur ptinere illud Iob 40. Memento belli, & nõ addas amplius quicquam loqui. ubi dicit glo. Si oculti hostis bellũ cõtra te consideras, quicquid à me pateris, nõ accusas. Hieron. Gladium tenet hostis ut me perimat: mira insania, uerbum durũ sibi dictũ plãgere, & gladiũ capiti imminentem nõ timere. Mira etiã & magna fatuitas, ꝙ aliquis captum diabolo se tradat, ut præualet fratri suo, cũ scriptum sit, ꝙ crudelis est, & nõ miserebitur. Ideo reges & principes huius mundi de facili uincuntur à diabolo, quia habent alias guerras, & nõ sufficiunt resistere ubiq;. Habac. 1. Ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt. ¶ Secũdo deberet homines cohibere à guerra hoc, ꝙ dominus amat pacem, & per contrarium guerram odit.

¶ *De signis quòd dominus amet pacem.*

ET possumus multa signa ponere per quæ apparet, ꝙ dominus multum amet pacem. ¶ Primum signũ est, ꝙ dominus nasci uoluit tẽpore pacis, quæ durauit x11. annis. Tunc impletũ fuit illud Esa. 2. Tunc cõflabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in falces. Spiritualiter autem non uult Deus habitare alicubi, ubi non est pax, quia in pace factus est locus eius. ¶ Secundum signum, ꝙ dominus amat pacem, est hoc, ꝙ in natiuitate eius cõmendata est pax hominibus, multitudine angelorũ dicẽte, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonę uoluntatis. uti legitur Lucæ 2. ¶ Tertium signũ est, ꝙ ipse uocauit pacificos specialiter filios Dei, dicens Matthæi 5. Beati pacifici, quoniam filii Dei uocabuntur. ¶ Quartum signum est hoc, quòd ipse mittens apostolos, uoluit ut homines ad pacem hortarentur, dicẽs Matthæi 10. Intrantes autem domum saluta te eam dicentes, Pax huic domui. Mittens etiam discipulos suos dedit eis similiter mãdatũ de exhortatione ad pacem, dicens Lucæ 10. In quamcunq; domum intraueritis, primũ dicite,

Pax huic domui. ¶ Quintum signũ est hoc, quòd dominus relicturus discipulos suos, pacem specialiter tanquam hæreditatem eorum reliquit eis, dicens Ioan.14. Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis. Post resurrectionem etiam ueniens ad discipulos suos, pacem commendauit eis, dicens, Pax uobis. ut habetur Ioan.20. in duobus locis. ¶ Sextum signum est hoc, quòd dominus ita carè emere uoluit pacem nostram, mori enim uoluit, ut nos reconciliaret sibi: maritari uoluit filius Dei naturæ nostræ infirmæ, ut pax ista reformaretur. Adhuc etiam pacem peccatorum paratus est emere ualde carè, quia paratus est eis remittere omnẽ offensam, & emere pacem ipsorum regno æterno, si pœnituerint. Honorabilis est ista pax peccatorum. Si peccator haberet Deũ in carcere, non deberet partem honorabiliorẽ ab eo requirere. Et ut breuiter dicam, speciale officium filii Dei fuit, pacem reformare inter Deum & hominem. Hac de causa uenit ipse in mundum istum, & fuit ibi plus quàm triginta & duobus annis. Vnde ad Ephes.2. Ipse est pax nostra, qui fecit utraq; unũ. ¶ Tertio deberet homines cohibere à guerris propter mala quæ inde fiunt, & bona quæ inde omittũtur. Primum malum quod de guerra sequitur, est odium. De una guerra sunt quandoq; mille homines in peccato odii. Illi autem qui sunt in peccato odii, homicidæ sunt: iuxta uerbũ Io. in 1. Cano. sua. Sequuntur etiam inde homicidia: & frequẽter illi qui moriũtur in bellis, moriũtur morte ęterna, quod maximũ periculum est. hoc enim damnũ irrecuperabile est. Vnde Matt.2. Rachel plorãs filios suos, & noluit consolari, quia nõ sunt. Sequuntur etiam ex guerra incendia locorũ sacrorũ & nõ sacrorum, rapinæ & furta. Filii agricolarum fures efficiuntur, filiæ prostituuntur, omittuntur etiam infinitæ eleemosynæ, & infinita alia bona. ¶ Quarto deberet homines cohibere à guerris hoc, ꝙ in guerris præcipuè malum infertur his, qui non meruerũt. Si in guerris illi mala reciperent, qui in culpa sunt, hoc tolerabilius esset, sed illi parum aut nihil mali recipiunt. Innocentes uerò deprædantur, iuxta illud Esa.59. Qui recessit à malo, prędæ patuit. Horatius: Quicquid delirant reges, plectũtur Achiui. In hoc tyranni huius mundi peiores sunt diabolo, qui non nocet nisi his qui meruerũt. Tyrãni uerò in guerris suis potius nocent illis qui innocẽtes sunt, quod nõ est parua culpa, quum specialiter Deo adhæreãt, & in eo fiduciam habeant, & sunt in eius protectione. Psalm. Innocentes & recti adhæserũt mihi. Prouerbiorũ 2. Deus custodiet rectorum salutem, & proteget

gra

gradientes simpliciter. In guerris etiam infertur malum pauperibus: plus enim damnificatur aliqua pauper mulier, quando una gallina aufertur ei, quàm aliquis, qui multũ diues esset, damnificaretur in mille marcis. Sicut uidua paupercula, de qua loquitur dominus Luc. 21. Plus misit in gazophylacium, mittendo duo minuta, quàm omnes alii secundũ iudiciũ domini. ¶ Quinto deberet homines cohibere à guerris hoc, ꝙ uix est quin malum accidat eis, qui guerram faciunt. Aut enim malum infertur eis, & sic malum eis accidit. Aut ipsi inferunt malũ aliis, & tunc deterius eis accidit: melius est enim mala sustinere quàm mala facere. Vnde Prou. 16. Melius est humiliari cũ mitibus, quàm diuidere spolia cũ superbis. ¶ Sexto deberet homines cohibere à guerris, difficultas cõsulendi illis, qui guerris intersunt. Cum enim unus aliũ paratus sit iuuare ut fortiores sint, ex eo ꝙ sunt simul, unusquisque uidetur esse occasio quędã omniũ malorum quæ ibi fiunt. unde Iob 41. dicitur de corpore diaboli: Corpus eius quasi scuta fusilia, & compactum squamis se se premẽtibus. ¶ Septimo deberet cohibere homines à guerris hoc, quòd nulla uel parua utilitas inde sequitur, quando aliquis guerram, ut sua recuperet. Plus enim ualet quod ipse in guerra expendit, quàm quod ibi in guerra acquirit. Quando uerò aliquis guerram facit ut uindicet fratrem uel cognatum sibi occisum, nulla utilitas sequitur illi, qui mortuus est: melius esset defuncto, quòd procuraretur, ꝙ homicida pro anima eius iret ad partes transmarinas, uel ꝙ processio fieret à ministris Dei super interfectũ cum aqua benedicta, & cruce, quàm cũ igne maledicto, & lanceis & uexillis à ministris diaboli, sicut multoties fit. ¶ Octauo debet cohibere homines à guerris, fraternitas quę inter homines est. Omnes enim homines naturaliter sunt fratres, quia ex uno patre & una matre processerũt, scilicet Adam & Heua. Fideles uerò propter hoc quadã spirituali fraternitate fratres facti sunt, quia ex uno patre, scilicet Deo nati sunt, & ex una matre, scilicet ecclesia, & cęlestẽ hæreditatem diuisuri. Vnde inimicitia inter fideles, inimicitia Cain est: quia inter fratres lupi uel serpentes uidentur esse huiusmodi homines, qui bella mouent contra homines. Sene. Ferina rabies est ista, sanguine & uulneribus lætari: & hoc est, abiecto homine in syluestre animal transire. Inter serpentes & homines naturales sunt inimicitiæ. Vnde Genesis 3. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuũ, & semen illius. Vnde serpentes se esse ostendunt, qui ad homines inimicitias habent, imò etiam tales peiores

serpentibus & lupis uidentur esse. Serpens serpenti non nocet, uel lupus lupo, etsi animalibus alterius speciei noceant: homo uerò nocet homini. Seneca: Immitissimus est homo homini. Leo leoni non nocet, lupus lupum non lædit. Verè canes uidentur esse tales homines, qui adinuicem certant. ¶Nono debet cohibere homines à guerris hoc, ꝙ homines, qui guerras amant uel habent, speciales filii diaboli sunt, sicut pacifici speciales sunt filii Dei, sicut prius dictum est. ¶Decimo debet cohibere homines à guerris, miseria quam sustinent homines qui guerras faciũt. Ipsi enim de nocte uadũt armati, in fame & siti, & huiusmodi. Si tantum sustinerent pro Deo, quantũ sustinent pro diabolo, magni meriti essent apud Deum. uñ in Psalmis. Contritio & infelicitas in uiis eorum, & uiã pacis non cognouerunt. ¶Vndecimo debet cohibere homines dubius euētus belli, quãdoq; enim ille qui fortiorem se credit, deterius cadit in bello. Vnde 2. Regum 11. Varius est euentus belli, & nunc hunc, nunc illum consumit gladius. Si aliquis fortis est, inuenit aliquem æquè fortẽ ut ipse. Ieremiæ 47. Fortis impegit in fortem, & ambo corruerunt. Si aliquis malus est, uix erit quin aliquem æquè malum aliquãdo inueniat. Vnde Prouer. 17. Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum, uel post hanc uitã, quando diabolus ad eũ mittetur, ut eum deferat in infernum: uel in præsenti quando aliquis homo æquè malus mittetur ad reprimendam malitiam eius. Vulgariter dicitur, ꝙ canis bellicosus defert aures scaturientes uermibus. Et frequenter accidit, quòd qui amant bella, moriuntur gladio. unde 1. Re. 15. dicit Samuel ad Agag regem Amalech: Sicut fecit mulieres absq; liberis, gladius tuus, sic absq; liberis inter mulieres erit mater tua. ¶Duodecimo debet cohibere homines à guerris hoc, ꝙ sapientes tantum timent guerras & tantũ amant pacẽ. unde Salomon, qui legitur sapientissimus fuisse, regnum suũ in pace summa tenuit XL. annis: unde etiã ob hoc nomen habuit. Salomon enim interpretatur pacificus. Christus etiam uocatus est rex pacificus: & in ueritate nihil est, qđ tantũ noceat ecclesiæ Dei, quantum guerra. Lucæ 11. Omne regnum in se ipsum diuisum, desolabitur. Ambr. Paruæ res concordia crescũt, magnę uero res discordia dilabuntur. licet tantũ bonum sit pax, ꝙ etiã suo cõtrario quæratur, secundũ uerbũ Augu. tamen ualde rarò esset faciẽda guerra. Cũ enim guerra & pax maximè sunt cõtraria, maximè à se distãt. Et ideo ualde longa est uia quæ est per guerram ad pacem. Et quandoque prius homo

mo deficit, quàm ad pacem per uiam istam ueniat. Citius peruenit homo ad pacem patiendo, quàm bella faciendo. Et facilius acquirit homo largiẽdo, quàm auferendo.

De peccato incẽdiariorũ. CAP. II.

INcendiarius dicitur, qui propria authoritate incendit ciuitatem, uel uillam, uel domum aliquam, uel segetem, uel rem similẽ, malo studio aut pro uindicta. si autẽ hoc faceret authoritate illius, qui habet potestatẽ indicendi iustum bellum, non iudicaretur incẽdiarius, ex quo guerra esset iusta.

¶ *Octo quæ deberent cohibere à peccato incendij.*

OCTO uerò sunt quæ deberẽt cohibere hominem ab hoc peccato. Primũ est hoc, ꝙ istud peccatum diabolicum est. Diabolus enim in inferno igne impugnat homines: sic faciunt incendiarii in hoc mundo. unde cum ipsi diabolo assimilẽtur in facto, meritò assimilabuntur ei in tormento. ¶ Secundũ est, ꝙ peccatũ istud puræ malitiæ est, & nullius utilitatis est. Peccatũ rapinæ uel furti aliquid habet lucri uel utilitatis, sed peccatum incendii nihil. Nullius etiã strenuitatis est peccatum istud. Mulier enim aliqua posset facere idem. Præterea, quũ sufflatores ignis in seruitio hominum sint uiles personæ, quomodo non erunt uiles personæ sufflatores ignis in seruitio dæmonum? Sine culpa etiã sunt pauperes homines, quorum domus incẽduntur, sed propter solam superbiã dominorum fit. unde Psal. Dum superbit impius, incenditur pauper. Peccatum igitur incendiariorum, cũ sit puræ malitiæ, ideo etiam est peccatũ in Spiritũ sanctum. ¶ Tertio deberet cohibere hominem à peccato hoc, ꝙ peccatum istud ualde dãnosum est proximo. Pauper enim ille homo exhæredatur, cũ domum suam amittit, & oportet eum & uxorem suam & familiã ire mẽdicando per domos aliorũ, qđ ualde graue est homini insueto. unde Eccl. 29. Vita nequã est hospitandi de domo in domum. Interdum autẽ accidit, ꝙ nunquam redibit ad pristinum statum, & ꝙ filii eius hac de causa fures efficiuntur, & filiæ prostituũtur, & ille qui domũ incendit, reus est omnium peccatorũ qui occasione illius incendii fiunt. ¶ Quarto debet cohibere hominẽ ab hoc peccato, quòd peccatum istud ualde dãnosum est actori suo. Damnosius etiam est illi quàm proximo. unde refert Greg. in dialogo, ꝙ cũ quidam incendisset messem cuiusdam sancti uiri nomine Stephani, quidam uidens messem eius combustam: uenit ad illũ, dicens ꝙ messis sua esset cõbusta, adiungẽs, Væ uæ pater Stephane, quid contigit tibi? Cui ille placidè respondit: Væ quidem illi contigit, nam mihi quid conti-

git? Ille qui credit incendere domum alienam, incendit suam. Sua enim est domus illa quo ad emendã, & ibi amittitur. Sicuti miles, qui est in exercitu alicuius principis, equũ quem amittit, non sibi amittit, sed domino cum quo est. Incendiarius dum ponit ignẽ ad cõburendũ domum, sibi etiã præparat ignem æternum. Igne etiã peccati exurit seipsum. Aug. Sic putato malitiam esse, quomodo ignem.

¶ Quinto debet cohibere hominem ab hoc peccato hoc, ꝙ peccatum istud multũ impedit à salute autorẽ suum, & propter restitutionẽ domus incensę quã oportet eũ facere propter maledictiones, quæ fiunt eis. Quãdo enim pauper aliquẽ defensum habet occasione illius incendii, uel uidet filios suos lugentes in alieno hospitio, ipse maledicit ei qui domũ suam incendit. Quæ maledictio defert incẽdiarium in ignẽ æternum. unde Eccle. 4. Maledicentis tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. exaudiet autem illũ qui fecit eũ. Et eiusdem 35. Deprecationem læsi dominus exaudiet. Non despiciet preces pupilli: nec uiduã, si effundat loquelã gemitus. Nõne lacrymæ uiduæ ad maxillas descendunt, & exclamatio eius super deducentes eas? A maxilla enim ascendunt usq; ad cælos, & dominus exauditor non delectabitur in illis. De materia ista in tractatu de Rapina, dictum est. ¶ Sexto debet cohibere hominẽ à peccato isto, pœna magna qua in pręsenti puniuntur incendiarii. Pœna autẽ eorum secũdũ leges humanas est, Vt qui dolo ignem apposuerit, igne crẹmetur, aut capite puniatur: nec debet absolui, nisi damno restituto, & præstito iuramẽto, ꝙ ignem ulterius non apponat. A Deo etiã sæpe puniuntur in hoc, ꝙ mala morte moriũtur: sicut patet de Absalon, qui fecit succendi messem Ioab, qui postea suspẽsus est & occisus est tribus lanceis missis in cor eius: ut legitur 2. Reg. 14. Legitur etiã Iudi. 13. Quod Sampson fecit succendi segetes Philisthinorũ, qui postea captus est à Philisthæis, & exoculatus est, & à semetipso occisus. ¶ Septimo debet cohibere hominem à peccato isto, magna pœna, qua puniendi sunt incendiarii in futuro. Quod potest ostẽdi per hoc quod legitur Matt. 25. quod dominus dicturus est, Ite maledicti in ignẽ æternũ. Et subditur causa huius dãnationis: Hospes erã, & non collegistis me. Si dominus puniturus est igne æterno eos, qui in proprio hospitio nõ receperunt eũ, qualiter credẽdũ est illos esse puniendos qui hospitium domini, in quo ipsi nihil iuris habebant, cõbusserunt? Quot pauperes hospitati fuissent in domo, quam ipsi cõbusserunt, toties domino suum hospitium

spiritũ abstulerunt. Merito etiam in præsenti & in futuro crematur incendiarius, cùm ipse alios cremet, quia per quę peccat homo, per hæc & torquetur: &, nõ est lex æquior ulla, quàm necis artifices arte perire sua. ¶ Octauo debet cohibere homines ab hoc peccato, quia peccatũ istud multum displicet Deo. Quod patet per hoc, ꝑ hospitalitas tantum placet Deo, quam hospitalitatẽ hoc peccatũ destruit. Quòd hospitalitas multũ Deo placeat, patet ex eo qđ legitur ad Hebr. ulti. Hospitalitatẽ nolite obliuisci. Per hanc enim quidá placuerunt angelis hospitio receptis. & Orige. Domos hospitales ingressi sunt angeli. Domos uero hospitibus clausas, ignis & sulphur succẽdit. Domos quas angeli ingressi sunt, fuerũt domus Abrahã & domus Loth. Domus uerò succensæ, fuerunt domus Sodomorum & Gomorrhęorũ. Hospitalitas tãtum placet Deo, ꝙ ipse in propria persona legitur ad hospitales homines declinasse. Vnde refert Gregor. in quadam homilia, ꝙ quidam paterfamiliàs multum fuit hospitalis, & quadam die cum peregrinos susciperet, & aquam daret manibꝰ ex humilitate, unus fuit inter eos, in cuius manibus debuit aquam fundere, & cũ reuersus urnam accepisset, non inuenit eũ, in cuius manibus aquam debuit fundere: cúmq; ob hoc apud se miraretur, eadem nocte per uisionem dominus dixit ei: Cęteris diebus me mẽbris meis, hesterna autem die me in memetipso recepisti.

De peccato homicidij, & de his quæ deberent homines cohibere ab homicidio. CAP. III.

SEquitur de homicidio, à quo primo deberet homines cohibere hoc, ꝙ ipsum est contra naturã. Docuit enim natura, ꝙ animalia diligunt ea quæ sunt eiusdem speciei cum ipsis. unde Ecclesiast. 13. Omne animal diligit simile sibi. Vnde mirũ est, quomodo homo uult alium hominem occidere, cùm natura doceat unum lupum alium amare. ¶ Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd ipsum multum est contra rationem. Dictat enim ratio homini, quod non debet facere alii quod sibi odit fieri: ut legitur Tobiæ 4. Vnde cum ipse super omnia mortem odio habeat, ipse super omnia cauere debet nę mortem inferat. ¶. Tertio deberet homines cohibere ab hoc peccato, quòd istud peccatum diabolicum est, & diabolo assimilatur. unde Ioannis 8. Ille homicida erat ab initio. Diabolus fuit homicida suiipsius ab initio, & pòst parentum nostrorum. Vnde sanguisuga uocatur Prouerbiorum 30. ubi dicitur, Sanguisugæ duæ sunt filię. ¶ Quarto deberet cohibere homines ab hoc peccato, ꝙ uidetur ab homine degenerare & in

in bestiam transire, quæ sanguinem humanum sitit. unde Sene. Ferina rabies est ista, sanguine & uulnere lætari. Et hoc est abiecto homine in syluestre animal transire. ¶ Quinto deberet cohibere homines ab hoc peccato; pœna magna qua homicidæ puniũtur, & in pręsenti, & in futuro. De pœna eorum legitur Matt. 25. Omnes qui acceperint gladiũ, gladio peribũt. Et Apoc. 13. Qui in gladio occiderit, oportet eũ in gladio occidi. Et Gen. 9. Quicunque fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius. Et possunt hæc auferri ad mortẽ æternã, uel tẽporalem: utraque enim reus est, quia authoritate sua gladiũ accipit. Ad significãdũ quòd multũ punietur peccatũ homicidii, dictũ est Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Vox sanguinis potest dici uox consanguinitatis: ut sit sensus, generatio quæ ex Abel extitisset, nisi interfectus fuisset, requirit quòd uindictam sumã de te. Pœna etiam homicidæ ostẽditur, cũ subditur: Maledictus igitur eris super terram. Et fuit tãta maledictio illa, quòd etiã ipsam terrã tetigit. unde subditur: Cũ operatus fueris terram, non dabit fructus suos. Et subditur pòst: Vagus & profugus eris super terrã omnibus diebus uitæ tuæ. Et pòst factus est Cain tremulus. unde ait: Omnis qui inuenerit me, occidet me.

¶ *De quatuor peccatis clamantibus ad Deum.*

ET notandum quòd quatuor peccata dicuntur clamare ad Deum, scilicet oppręssio innocentium. Exodi 2. Ascendit clamor filiorum Israël ad Deum. Et peccatum Sodomiticum. unde Gene. 18. Clamor Sodomorum, & Gomorræorum multiplicatus est. Et detẽtio mercedis mercenariorũ. unde Iacobi ult. Ecce merces operariorum uestrorũ, quę fraudata est à uobis, clamat, & clamor eorũ in aures Domini sabaoth introiuit. Et peccatũ homicidii. unde Genesis 4. Vox sanguinis fratris tui, &c. Tria uerò de peccatis nominatis ideo dicũtur clamare ad Deum ad modum homicidii, quia sunt quasi homicidium. In peccato enim cõtra naturam effunditur illud quòd potuit esse materia corporis humani, & ideo est quasi homicidiũ. In oppressiõe uero innocentium & detentiõe mercedis aufertur pauperibus uita eorum, & ideo à Deo quasi homicidiũ reputatur. unde Ecclesiasti. 33. Panis egentium, uita pauperis est: qui defraudat illũ, homo sanguinis est. & ibidem: Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximũ suũ. Et ibidẽ: Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. Puniuntur etiam homicidæ irregularitate. Licet enim de peccato homicidii cõdignam pœnitentiã egerint:

rint, tamen nō possunt promoueri. Vnde 1. Paralippomen. 28. dicit Dominus ad Dauid: Non ædificabis domū nomini meo, sed quòd sis uir bellator, & sanguinē fuderis. ¶ Sexto deberet cohibere homines à peccato homicidii fraternitas quæ est inter Christianos. Omnes enim Christiani fratres sunt, & fraternitate naturali & spirituali. Ex uno enim patre & matre sunt omnes: ex Adam scilicet, & Heua. Fratres etiā sunt spiritualiter ex Deo patre & ecclesia matre. unde homicidiū inter Christianos est fratricidiū. Ad quod potest referri illud Gene. 27. Quid nobis proderit si occiderimus fratrem nostrū, & celauerimus sanguinem ipsius? melius est ut uenūdetur Ismaëlitis, & manus nostræ non polluantur. Frater enim & caro nostra est. ¶ Septimo deberet cohibere homines à peccato hoc, quòd fideles sunt filii Dei. Vnde Augustinus: Filii Dei sumus, unde hoc probamus? Mortuus est unicus, ne remaneret unicus. Et 1. Ioannis 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, ut filii eius nominemur & simus. Et in eodē: Filii Dei sumus, sed nōdum apparuit quid erimus: sed cū apparuerit, scimus quoniam similes ei erimus: & Matthæi 23. Patrem nolite uocare uobis super terram; unus enim est Pater uester qui in cælis est. Igitur qui aliquem fidelem occidit, filium Dei occidit: quod cōstat nimiæ temeritatis esse. Quomodo ante cōspectum Dei stare audebit, qui filium eius occidit? ¶ Octauo deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd quilibet homo angelum bonū habet deputatū sibi ad custodiā: cui contumeliam facit, qui hominem occidit, uel iniustè manus in eū iniicit. unde Matthæi 18. Videte ne cōtemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis quia angeli eorum semper uident faciē Patris mei qui in cælis est. Si quis uerberaret aliquē qui haberet militē de mēsa regis Frāciæ sibi ad custodiam deputatū, nō parū offenderetur rex: quātū ergo putandus est offendi rex cęlestis, quādo ille occiditur uel uerberatur, cui ipse unū de angelis suis ad custodiam deputauit: qui sunt quasi milites de mēsa eius. ¶ Nono deberet cohibere homines ab homicidio hoc, quòd homo ad similitudinem Dei creatus est. Mirū enim est quomodo aliquis audet destruere creaturam illam quam Deus ad similitudinem suā dignatus est creare. unde Gen. 9. postquam Dominus dixit, Quicunque fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius. Subditur causa ista: Ad imaginē quippe Dei factus est homo. Si aliquis artifex tātū habet amorē ad opus suum quod parui ualoris est, quòd non potest sustinere: ut & uerbo ei detrahatur, ut patet

patet in uersificatore, qui nõ põ test sustinere ut uersibus eius detrahatur: quantum putandus est Deus amare creaturam suá, quam creare uoluit ad similitudinem suam, & quantum offenditur in eius destructiõe? ¶ Decimo deberet cohibere homines ab homicidio hoc, ꝙ Dominus ita carè emit hominem: nõ parũ enim offenditur Deus, quando res illa quam ipse emit sanguine suo, ei aufertur. 1. Petr. 1. Non corruptibilibus auro uel argento redempti estis de uana uestra conuersatiõe: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati & incontaminati Iesu Christi, hoc pretio debemus hominẽ appẽdere, ne nobis uilescat. ¶ Vndecimo deberet homines cohibere ab homicidio hoc, quòd homo tẽplũ est Spiritussancti. unde templum Dei uiolat, qui hominẽ occidit uel uerberat. 1. ad Corinth. 3. Nescitis quia templum Dei estis uos, & Spiritus Dei habitat in uobis? Si quis autem templum Dei uiolauerit, disperdet illũ Deus. ¶ Duodecimo deberet cohibere homines ab homicidio hoc, ꝙ tota trinitas habitat in homine tãquam in hospitio suo. unde Io. 14. Ad eum ueniemus, & mansionem apud eũ faciemus. Vnde toti Trinitati contumeliã facit, qui uiro iusto, in quo ipse habitat, uiolentiam facit.

¶ *De occisione iustorum hominum.*

SED ista ratio non uidetur extendi ad mortem iniustorum hominũ, & in rei ueritate homicidiũ iniustorũ hominum quãtũ ad aliquid, periculosius est, quàm homicidium iustorum: cũ scriptum sit, Mors peccatorum pessima. De morte uero sanctorum scriptũ est, Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorũ eius. Mors peccatorum pessima est, quia est uelut quędam porta per quam in infernum intratur, & est quidam trãsitus ad mortẽ æternam. Mors uerò iustorum quædam porta est, per quam fit egressus de miseria huius uitæ. & ideò nõ solùm magnum peccatum est homicidium iustorũ, sed etiam impiorũ interfectio, nisi hoc fiat imperio Dei. Imperio autem Dei fit, quãdo fit authoritate legis diuinæ: aliter nõ placet Deo. Ezech. 18. Nunquid uoluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut conuertatur à uiis suis, & uiuat? Et eiusdem 33. Nolo mortẽ peccatoris, sed ut magis cõuertatur & uiuat. & Matt. 2. Rachel plorans filios suos, noluit consolari, quia nõ sunt. ubi dicit gl. Ecclesia plorat non tã morte trãslatos, quàm supplicio perẽptos. Supplicio inquàm infernali. De morte uero iustorum dicit Sapiẽs: Nõ est lugẽda mors, quam immortalitas sequitur. peccatũ homicidii est tãtũ ꝙ Cain ponderositatẽ eius nõ ualẽs sustinere, dixit uerbũ desperatiõis, Maior est iniquitas mea, quàm ut

ueniam

ueniam merear. Mirũ est, quòd postquam humana natura coniuncta fuit & unita diuinę, quomodo aliquis ausus fuit manum mittere in hominẽ, uel eũ occidẽdo, uel uerberãdo, nisi diuino imperio, quod fit authoritate legis diuinæ. Quando aliqua mulier nupsit alicui regi, omnes de regno illo deferũt etiã minimo de genere ipsius: quantum ergo deferẽdũ est hominibus, cũ humana natura maritata est filio Dei? Pręterea si cruci tãta reuerentia exhibetur, quia coniũcta fuit corpori Christi per modicum tempus: quanta reuerentia exhibenda est humanæ naturæ, quæ unita est diuinę, ita q̃ nunquã ab ea separabitur? & hæc sufficiãt de peccato homicidii. De alia uero iniectione manuũ iniusta, de qua uidebitur hic esse dicendum, nil dicetur: quia in magna parte sunt eadẽ, quę debẽt hominẽ cohibere à peccato isto, cum his quæ sunt dicta cõtra peccatum homicidii.

De remedijs contra iram propriã & alienam. PARS IIII.

NOtandum quòd cõtra irã alienam triplex potest esse remedium. Contra iram uerò propriã octo assignabimus remedia. ¶ Primum remediũ cõtra iram alienam, est mollis responsio. unde Prouer. 15. Mollis responsio frangit irã, sermo durus suscitat rixas. & Prouerb. 25. Lingua mollis cõfringet duritiem. & hoc est unũ de miraculis spiritualibus, quòd molle facit durum. unde legitur in Vitis patrum de abbate Machario, q̃ cum properaret ad quendã locum, discipulus eius præcedens ipsum obuiauit cuidã sacerdoti idolorum portanti lignum grãde. Cui dixit discipulus Macharii: Quò uadis dæmon? At ille iratus percussit eum ita q̃ ferè mortuũ reliquit. Cui postea obuians Abbas Macharius ait: Salueris laborator, salueris. At ille: Quid in me boni uidisti, ut ita me salutares? Cui senex, Quia uidi te laborantẽ. Cui sacerdos, Et ego ex tua salutatiõe cognoui te seruũ magni Dei. Sed quidam monachus male me salutauit, quẽ ego plagis affeci: & statim cõpunctus est sacerdos idolorum, petiitque ueniam: & duxerũt uulneratum usque ad cellam, & sacerdos idolorum monachus factus est. & dixit Hiero. Vide quid lenitas sermonis fecerit, & quid austeritas. Homo iratus est uelut olla bulliens. Prou. 15. Os fatuorũ ebullit stultitiam. Ideo aqua frigida mollis responsionis superfundẽda est. Eccl. 18. Nónne ardorẽ refrigerabit ros? Dulce uerbũ est uelut ros refrigerans ardorẽ iræ: & sicut ex ore exit flatus unde ignis materialis accẽditur, & sputum unde extinguitur: sic ab ore exit uerbum durum unde ignis iræ accenditur, & dulce uerbũ unde ignis iræ extinguitur. Ad quod uidetur pertinere illud Eccl. 28.

Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si spueris super illā, extinguetur. Vtraque ex ore proficiscuntur. Nec mirum si duris uerbis ignis irę accenditur, cum collisio durorum corporū ignē materialem producat. ¶ Secundum remedium contra irā alienam est silentium. unde Prouer. 26. Cū defecerint ligna extinguetur ignis. Velut ligna se habent uerba, quæ respondentur homini iracūdo, unde ignis irā nutritur. Eccle. 8. Ne litiges cum homine litigioso, & non struas ligna in igne eius. Securius etiā esset omnino recedere ab irato, sicut aliquis recedit ab igne, quādo nō uult cōburi, neque calefieri ab eo. unde ad Romanos 12. Nō uos defendētes charissimi, sed date locū irę. ¶ Tertium remediū contra iram alienā, uel odium, est beneficiū. Vnde Prouerbio. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illū: si sitit da illi aquā bibere. Prunas enim congeres super caput eius. Beneficia quæ inimico exhibentur, sunt uelut prunæ accendētes inimicos eorum ad amorē. unde legitur in Vitis patrum de quodā eremita homine Theon, q habebat gratiam sanandi ægros, & cum uenissent latrones putantes eum habere multum auri, ipse fecit stare eos foribus affixos, & mane cū incolæ uellēt eos cōburere pro furto, ipse ait: Sinite eos abire illęsos, alioquin à me effugiet gratia sanitatum; & statim ipsi latrones cōuersi sunt ad Dominū. Legitur etiā de quodā qui uocabatur Amon, qui in Aegypto in eremo morabatur, quòd latrones ei auferebāt panes qbus ipse uescebatur. Vnde Amō præcepit duobus draconibus ut custodirent ostiū cellæ. Et cū latrones uenissent ad ostiū cellæ, uidētes dracones obstupuerūt, quos inuenit Amon præ timore semimortuos, & fecit eis parari mensam, & compuncti facti sunt sancti homines.

¶ *De remedijs contra irā propriam.*

SEQVITVR de remediis contra iram propriam. ¶ Quorum primū est cōsideratio Dominicæ passiōis. Greg. Si passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil adeò durum quod nō ęquo animo toleretur. quod remediū nobis insinuatū est in libro Nume. 21. ubi legitur q filii Israël respiciētes serpētē in palo, sanabātur à morsibus serpētū ignitorum. Vnus de serpētibus ignitis est ira, à quo qs sanatur, si diligēter intēdat qd Christus pro eo in cruce passus sit. Tunc enim patiēter sustinebit quicqd oportebit eū pro amore Christi pati. ¶ Secundum est silentiū. unde super illud Prouer. 12. Fatuus statim indicat iram suam. dicit gl. Natura iræ est ut prolata magis ferueat, occultata languescat. & Prou. 26. Qui imponit stulto silētium, iras mitigat. Stultus est hō supbus, quasi stās altus, præcipuè si iracundus sit.

Homo

Homo enim iracundus non solum est stultus, sed etiã quasi insanus: Vnde si silentiũ ei imponatur, iræ mitigãtur. Ad hoc potest referri quod legitur in Vitis patrũ de abbate Isaac, qui requisitus à quodam fratre quare dæmones eum timerent. Respondit, ex quo factus sum monachus statui apud me, ut iracundia extra guttur meum non procederet, & ideo timẽt me ita dæmones. Legitur etiã de beato Achille, quòd quidam senex uenit ad eum, & uidit ipsum sanguinẽ expuentem, & requisiuit quid hoc esset. Cui Abbas Achilles respõdit: Sermo erat cuiusdam fratris qui me contristauerat, sed repugnaui, ut non illum dicerem, sed petii dominũ ut tolleretur à me, & factus est ille sermo sanguis in ore meo. Et postquam expui in eum, requieui, sed ipsam tristitiam & sermonem illum sum oblitus. Ad istud secundũ remediũ uidetur pertinere illud Psal. Posui ori meo custodiã. ¶ Tertium remedium est, cõsideratio diuinæ ordinatiõis. Nullũ malũ pœnæ potest inferri nobis, nisi diuina ordinatione, quod magnũ solatiũ debet esse fidelibus. Omnis enim tribulatio uelut oratio est, quam cælestis medicus qui discretissimus est, & fidelissimus, habet quasi in utre suo, iuxta illud Psal. Statuit aquas quasi in utre, & inde dispẽsat eam filiis suis prout uidet expedire. Ideo mansuetè & patienter toleranda est tribulatio. Istam rationem insinuat nobis dominus Ioan. 18. dicens: Calicem quem dedit mihi Pater, non uis ut bibam illum? Tribulatio etiam est quasi uirga in manu matris amantissimæ: quia in manu Dei, qui filios suos diligit super omnem matrẽ. Esa. 49. Nũquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamẽ nõ obliuiscar tui. Non est multũ timenda uirga, quæ est in manu matris amantissimæ, scilicet misericordiæ Dei, præcipuè quando aliquis sperat per uirgam huiusmodi à gladio pœnæ æternæ liberari. Ad hanc ordinationem respiciebat Dauid, de quo legitur 2. Regũ 16. quòd cum semel malediceret sibi, & Abisai comminaretur maledicenti, ait Dauid: Dimitte eum, ut maledicat iuxta præceptũ domini. ¶ Quartum remedium est, considerare utilitatẽ quam habet tribulatio, quæ toleratur tam in præsenti, quàm in futuro. Hanc utilitatem insinuat Dauid quando dicit de persecutoribus: Circundederũt me sicut apes. Apes aculeo pungunt, sed ex alia parte mel tribuũt, & licet timeatur quia pungunt, amantur quia mel tribuũt. Sic persecutores licet pungant, dum tribulationem inferunt: tamen amandi sunt, quia mel cælestis dulcedinis quodammodo conferũt. Materiam enim æternæ coronæ homini ministrant.

¶ Quintum remedium est, consideratio status, in quo est inimicus. Insanus enim est, sicut prius est ostensum. Irrogata enim iniuria, ipsius est infamia qui facit, ut dicit philosophus. Ideo compati debemus ei, potius quàm irasci. ¶ Sextum remedium est, consideratio propriorum defectuum. Facilius enim quis portat defectus alienos, quãdo ipse suos nouit, quos oportet ab aliis portari. Vnde Prouer. 19. Homo indigẽs misericors est. Ideo aliqui defectus aliorum ita de facili irascũtur, quia suos non agnoscunt. Seneca: Regũ animos induimus. Illi obliti suæ infirmitatis alienæ deseruiunt, quasi iniuriá acceperint. August. Irasceris seruo tuo ne peccet, irascere tibiipsi ne tu pecces. ¶ Septimum remedium est, consideratio finis nostri, mortis scilicet, & eorum quæ post mortẽ sequuntur. Vnde Eccle. 28. Memento nouissimorum, & desine inimicari. Et subditur: Memento timorẽ domini, & ne irascaris proximo. ¶ Octauum remedium est, consideratio propriæ impotentiæ. Multi sunt qui ideo iram seruãt contra proximum suum, quia reputant dedecus esse non uindicare se de eo qui eis iniuriatus est: qui attendere debent, quòd nec etiam potestatem habent defendendi se à muscis & à pulicibus. Vnde August. Homo tibi conuicium dicit, & tumes, & iratus es: pulicibus resiste ut dormias, &c.

TRACTATVS IX.

De peccato Linguæ.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ deberent mouere hominem ad diligẽtem custodiã linguæ. PARS I.

VLTIMO inter peccata dicendum est, de peccato linguę, quia istud peccatũ remanet post alia peccata. Multi cauẽt sibi ab aliis peccatis, qui non cauent à peccato linguæ. Agemus autem de peccato linguæ hoc modo. ¶ Primo agemus de custodia linguæ in cõmuni. ¶ Secundo, enumerabimus diuersa peccata linguæ, & de unoquoque eorum, secundum ordinẽ prosequemur. ¶ Tertio uerò tangemus de remediis cõtra peccatum linguæ. ¶ Multa uerò sunt quæ deberẽt homines mouere ad diligẽtem custodiam linguæ. ¶ Primũ est, quòd dominus hominem in lingua honorauit præ cæteris creaturis. Nulli enim creaturæ dedit Deus linguá materialẽ ad usum loquelæ, nisi homini: quod non paruus honor est, nec paruũ beneficium. Si uerò non credis beneficiũ istud esse magnũ, cogita si mutus es, quantũ beneficium putares, si redderetur tibi loquela. Plus enim amares hoc, quàm si daretur tibi infinita pecunia. Vnde ualde ingratus est homo qui Deum peccando inhonorat in mẽbro illo, in quo Deus hominem

minem præ cæteris creaturis honorauit. ¶ Secundum est hoc, quod lingua quantum ad usum loquelæ, organum est rationis: uerbum uero nuntius est rationis, sicut dicit August. & in solis habentibus ratione inuenitur naturaliter. Unde à ratione regi debet, & solum ad imperium rationis debet lingua exire ad actum loquelæ. Indecens est, ut rationis nuntius sine ratione mittatur. Ex quo secundum Psal. Comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, de iure posset ei à Deo auferri usus loquelæ. Ad iumentum enim non pertinet loquela. ¶ Tertium est, quod aues quæ non receperunt tantum beneficium in lingua, quantum homo, nec aliquam mercedem à Deo expectant, pro usu linguæ suæ laudant creatorem suum. Vnde multum potest Deus offendi, si homo ei in lingua contumeliam irrogat, ex quo congregatio auium eum laudat. ¶ Quartum est hoc, quod lingua est membrum ualde nobile, & in quo multum indecens est omnis immunditia. Nulla etiam immunditia maior est immunditia peccati, imo non reputatur corporalis immunditia comparatione ad peccatum. Vnde Matth. 15. Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Diligenter ergo custodienda est lingua, ne à peccato inquinetur: qui etiam non plus timet inquinare linguam suam peccato, quam cætera membra, porcus uidetur potius quam homo. Porcus enim rostrum in lutum ponit sicut & pedem, nec magis parcit ori, quam pedi. Homo qui non timet inquinare os suum peccato, uelut canis macelli est, qui labia solet habere sanguinolenta. Abominabilis etiam hominibus potest esse & Deo: quia permittit in os suum intrare ea quæ immundiora sunt muscis & pulicibus. Diabolum etiam permittit excreare sibi in gulam. Immunditia enim peccati sputum diaboli est. Potius tolerãda esset excreatio leprosi in ore, quam excreatio diaboli. Multum turpis est, qui diabolum qui immundissimus est, permittit nidificare in ore suo. ¶ Quintum quod deberet homines mouere ad diligentem custodiam linguæ, est officium ad quod lingua deputata est. Est enim deputata ad orandum, & ad Deum laudandum, à susceptione corporis & sanguinis Christi, & ad proferendum uerba sacra, quorum quodlibet linguæ sanctitatem magnam requirit. Oratio magnam sanctitatem linguæ requirit: quia secundum Greg. cum indignus ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Vnde lingua quæ toties Deum offendit, non de facili oratione exauditur. Laus etiam Dei similiter sanctitatem magnam requirit, quia non est speciosa laus in ore peccatoris, ut dicitur Eccl. 15. Dominicum etiam corpus quod in ore recipitur, sanctitatem magnam requirit: unde

sicut multū peccaret, qui in calice ubi corpus Christi recipitur, lutū immundū poneret: sic multum peccat qui os suum, in quo corpus Christi recipitur, per peccatū inquinat. Verba etiā sacra, quæ in ore hominis debent uersari, sanctitatē similiter oris requirūt, cum sint reliquiæ domini. Vnde Matt. 7. sanctum uocatur, ubi dominus ait: Nolite sanctum dare canibus. Si uestes quæ Dominicū corpus tetigerūt pro reliquijs habentur, multo plus uerba quæ ex ore eius processerunt. Quòd uerba domini reliquiæ sint, probant miracula spiritualia quæ per ea fiunt. Cæci enim spiritualiter per ea illuminantur. Vnde Psal. Præceptū domini lucidum illuminās oculos. Et mortui spiritualiter uiuificantur. Vnde Ioan. 5. Venit hora, & nunc est quādo mortui audient uocē filii Dei: & qui audierint uiuent. Inter alia membra os maximè uidetur esse deputatū diuino officio: & bene iustū esset cum Dominus omnia membra hominis fecerit, ut saltem unum membrorū sibi mundū seruaretur, unde seruiretur ei. ¶ Sextum est hoc, quod lingua custodita, anima custoditur. Vnde Prouer. 13. Qui custodit os suū, custodit animam suā. Homo, qui os suū non custodit, est quasi ciuitas absque muro. Vnde Prou. 25. Sicut urbs patēs & absque murorū ambitu: ita uir qui nō potest in loquēdo cohibere spiritū suū. Est etiā sicut castrū uel domus absque porta. Vnde legitur in Vitis patrum, quod quidā senex cum quibusdam fratribus ibat ad beatū Antonium, & audiuit multa ab illis in uia de sacra scriptura, & de operibus manuū suarū, sed ipse per omnia tacebat: & cum uenissent ad Antoniū, dicit Antonius seni: Bonos fratres habuisti comites itineris tui. At ille: Boni sunt quidē, sed habitatio eorū non habet ianuā. Qui uult, intrat in stabulū eorū, & soluit asinū. Qui uult custodire castrū aliquod, oportet quòd diligentiam habeat circa ostium portæ. Vnde ibi turres solēt fieri. Etiā in claustris ad portā custodes consueuerunt poni. Sic qui uult custodire animā suam, oportet quod diligētiam adhibeat circa custodiam oris. Homo etiam os non custodiens, est uas absque operculo: & ideo immūdus est, iuxta illud Num. 19. Vas non habens operculum, neque ligaturam desuper, immundū erit. Est etiā uelut equus absque fræno, & nauis sine gubernaculo. Vnde Iac. 3. Si equis fræna in ora mittimus, ad consentiendum nobis omne corpus eorū circumferimus. Et naues, quanuis magnæ sint, & à uentis ualidis minentur, circumferuntur tamē à modico gubernaculo, ubi impetus dirigētis uoluerit. Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat, id est, ad magna præmia uel tormēta ducit. ¶ Septimum est pronitas ad malum,

quæ

quæ in lingua est. Quã insinuat Iac.3. dicens: Omnis natura bestiarum, & uolucrum, & serpentum, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autẽ nullus hominum domare potest. Et subditur: Est enim inquietũ malum plena ueneno mortifero. Et in eodem 3. Lingua nostra ignis est, uniuersitas iniquitatis. ubi dicit Glossa. Vniuersitas, quia per eam ferè cuncta facinora aut cõcinnãtur, ut latrocinia & stupra: aut patrãtur, ut periuria, falsa testimonia: aut defendũtur, ut cum quilibet scelus suũ excusat quod cõmisit. Lingua enim in humido siue in lubrico est, & ideo de facili labitur. Ideo scriptum est Eccles.14. Beatus uir qui nõ est lapsus uerbo ex ore suo. Propter pronitatem ad malũ, quæ in lingua est, ponitur sal in ore paruulorũ qui baptizãtur, ad ostendendũ quòd mẽbrũ illud de facili putrefiat, & uermibus uitiorũ scaturiat. Propter eandẽ causam Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit, potius quàm in manibus uel aliis mẽbris, ut ostẽderetur ꝙ membrũ illud maximè inflammatum erat igne infernali. Vnde necessariũ erat multũ, ut igne cælesti inflãmaretur. Propter eandẽ causam, etiã quum manus, & cætera mẽbra in patulo sint, lingua tamen inclusa est quodammodo à natura. Et merito, cum propter falsitatẽ suã, & pronitatẽ ad malum, bene conclusione indigeat.

¶ Octauũ, quod deberet homines mouere ad diligentem custodiam linguæ est hoc, quòd lingua multũ potens est ad nocendum. Quam potestatẽ nocendi uult ostẽdere Iacobus, quando linguam ignẽ uocat. Iac.3. Ignis enim inter omnia elementa potentior est ad destruẽdum. Eandem etiam potestatem insinuat, quãdo dicit quòd lingua inflammat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna, id est, suggestione diaboli, ut dicit Glossa interlin. Rota autẽ natiuitatis uocatur uitæ præsentis cursus. Potestas nocẽdi quæ est in lingua, apparebit si ostẽdatur quòd noceat, & quantũ noceat, quàm uelociter, & quot modis. ¶ Nocet autẽ lingua & ipsi loquenti, & ei cui loquitur, & ei, de quo loquitur. Ipsi loquẽti nocet multipliciter. Primo, gratiam Dei auferendo. Vnde Bern. Leuis res sermo: sed grauiter uulnerat, aptissimum euacuandis cordibus instrumentũ. Aufert etiã gratiã hominum. Vnde Eccl.20. Sapiẽs in uerbis amabilem se facit: gratia autem fatuorũ effundetur. Prou. 10. Os stulti confusioni proximũ est. Eccl.5. Honor & gloria in sermone sensati: lingua imprudentis subuersio illius. Nulla enim bestia adeò nocet hominibus, sicut lingua si nõ custodiatur. Os unius mali cõsiliarii uel suggestoris quãdoque destruit unã totam patriam, quod non facerent centũ lupi. Centum etiam tem-

pla spiritualia uel plura periram accendit lingua una. Lingua etiã unius aduocati destruit abbatiã unam, uel archiepiscopatũ unũ, dum facit illum poni in manus alicuius qui ex parte diaboli est. Vnde Eccl. 28. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem. Ciuitates munitas diuitum destruxit. Nocumentum uero quod facit lingua, ualde magnum est. Vnde Ecclesiast. 28. Multi ceciderũt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierũt per linguã. Qui enim intereunt per linguã, morte animæ intereunt: illi autẽ qui gladio, corpore intereunt. Item in eodem: Flagelli plaga liuorem fecit: plaga autem linguæ comminuet ossa. Cordi enim letale uulnus infligit. Multis etiã modis nocet. Nocet enim occulte: & ideo comparatur serpẽti. Vnde Psalm. Acuerunt linguas suas sicut serpentes, uenenum aspidum sub labiis eorum. Nocet etiã à remotis, ideo sagittæ comparatur Ierem. 9. ubi dicitur: Sagitta uulnerans, lingua eorum. Item ibidem 9. Extenderunt linguam suam arcum mendacii & ueritatis. Lingua eius qui est in Gallia, nocet ei qui est ultra mare, dum eum infamat. Item existens in terra nocet ei qui est in cælo, dum Deũ & sanctos blasphemat. Vnde Psalm. Posuerunt in cælum os suum, & lingua eorum transiuit in terra. Nocet etiã lingua proximo: & ideo gladio comparatur. Vnde Psalm. Exacuerũt ut gladium linguas suas. Et iterum: Lingua eorum gladius acutus. Velociter etiam nocet lingua. Vnde Bern. loquens de illo uerbo, ueloces pedes eorum ad effundendum sanguinẽ, dicit: Vtique tam ueloces quàm uelociter currit sermo. Vnus est qui loquitur, & tantũ unum uerbum profert, & tamen unũ uerbum uno momento multitudinis audientium, dum aures inficit, animas interficit. ¶ Nonum, quod deberet mouere homines ad diligentem custodiam linguæ, est hoc, quòd nisi lingua diligenter custodiatur, primo sequit in dominum suũ. Vnde Prouerb. 18. Os stulti contritio eius. Et 26. Os lubricũ operatur ruinas. ¶ Decimum est cruciatus linguæ, quem sacra scriptura commemorat Lucæ 16. ubi dicit diues, qui erat in inferno: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aqua: ut refrigeret linguam meam. Gloss. Cruciatus linguæ specialiter exprimitur, ut peccatũ linguæ specialiter declinetur. Similiter cruciatos linguæ exprimitur Apocaly. 16. ubi sic legitur: Commanducauerunt linguas suas præ dolore, & blasphemauerunt Deũ cæli præ doloribus & uulneribus suis. Non dicit quòd manducauerunt manus suas, sed linguas suas. Eadem de causa qua prius. ¶ Vndecimum, est difficultas custodiendi

…diendi linguam. Propter quam difficultatem legitur in Vitis patrum de quodã sancto, qui clamabat incessanter: Domine Deus meus, libera me à lingua. Eccles. 22. sic legitur: Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certũ, ut non cadã ab ipsis, & lingua mea perdat me? Et Psalm. Domine labia mea aperies, &c. Et iterũ, Pone domine custodiã ori meo: & Prou. 16. Hominis est præparare animũ, & domini est gubernare linguã. ¶ Duodecimum est, utilitas magna quæ sequitur ex custodia linguę, quę utilitas insinuatur Prou. 12. ubi sic legitur: Vnusquisque de fructu oris sui replebitur bonis. Non est autẽ aliquis ita pauper, qui in breui non possit ditari de fructibus oris sui, si illud diligenter excoleret. De his fructibus dictũ est in tractatu de Accedia, in capitulo de Otio. Vtilitas bonæ linguæ innuitur Prouerbiorum 10. ubi sic legitur: Vena uitæ os iusti. Propter utilitatem huius membri potius apparuit Spiritus sanctus in linguis, quàm in manibus, uel in aliis membris. Membrũ enim utilius uoluit sibi eligere. ¶ Tertiumdecimum est, periculum quod accidit nisi lingua custodiatur. Sine custodia enim linguæ non potest homo bonus fieri, & si bonus est, fit malus. Ad primum uidetur pertinere illud Iob 11. Nunquid uerbosus iustificabitur? Et Grego. Vera sententia est quæ legitur, Cultus iustitiæ, silentium. & Eccli. 19. Vir qui patitur fluxum sanguinis immundus est. Ideo dicitur Iac. 1. Si quis putat se religiosum esse, nõ refrænans linguam suam à malo, sed seducens cor suum, huius uana est religio, quia uadit in nihilum. & in Psal. Quis est homo qui uult uitam? quasi aliquis respondisset, Ego, subditur, Prohibe linguã tuam à malo. Et Prou. 18. Mors & uita in manibus linguæ. Et Matt. 12. Ex uerbis tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis. Ad periculum illud ostendendum ualet quod legitur de Secundo philosopho, qui cum redisset à studio Atheniẽsi, & mater eius interpellaret eum de turpitudine, & instaret, ipse dixit: Non intrabo unde exiui. Quod intelligens mater, dolore mortua est. & tũc dixit ille: Quid est optimum, & quid est pessimum uerbum? & perpetuo silentio se damnauit. Si etiam aliquis est in bono statu, nisi linguam suam custodiat, citò corruet. Vnde Prouerb. 12. Propter peccata labiorum ruina proximat malo. Ideo dicitur Eccle. 28. Beatus est qui tectus est à lingua nequam. ¶ Decimumquartum est, quod magna pars nostræ bonitatis est in custodia linguæ. Vnde Iac. 3. Si quis in uerbo nõ offendit, hic perfectus est uir. ¶ Decimumquintũ est hoc, quòd magna pars sapientię in moderatione ipsius linguę consistit, unde Prouerbiorum 17. Qui moderatur sermones suos,

 doct

doctus & prudens est. & eiusdem 10. Qui moderatur labia sua prudentissimus est. Non solum prudens est uel prudentior, sed etiã prudentissimus. Prudens est, qui loquitur quando loquẽdum est. Vnde Eccle. 20. Homo sapiens tacebit usq; ad tempus. Prudentior est, qui loquitur talia, qualia debet loqui, ut qui loquitur uerba pura à falsitate, & à proximi nocumento, & à cõtumelia Dei. unde Prou. 15. Sermo purus pulcherrimus est. Prudẽtissimus uerò est ille, qui modum seruat in uerbis: qui scilicet dulciter loquitur absq; clamore & asperitate, quod non parum est utile. unde Prou. 16. Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis est eloquio, maiora reperiet. Magis enim proficiunt qui habent dulcedinem linguæ, quàm qui habẽt sapiẽtiã magnam in corde. Sed uidetur ꝙ potius Salomõ debuerit dicere, Qui moderatur cor suũ, prudentior est, quàm qui moderatur, &c. Ad qđ respondendũ est, ꝙ non potest esse sermonis moderatio absq; cordis moderatione. Folia enim non possunt se habere moderatè radice cõmota. Et ille maximè dominatur animo suo, qui adeò habet suũ in potestate sua, quòd non licet ei uti armis suis etiam paratissimis in sua defensione, quę sunt uerba. Verbis quasi sagittis hostes de longe percutimus.

¶ *Quòd in moderatione prædicationis habẽdus est respectus ad quinq;.*

NOTANDVM quòd in moderatione prædicationis habendus est respectus ad quinq;. Specialiter autem ad personam quæ loquitur. Vnde Prouerb. 17. Non decent stultum uerba composita, & ad materiam de qua homo loquitur. unde Hieronymus: Materias grandes ingenia parua non sustinent. & ad personã cui homo loquitur: quia sicut dicit Greg. secundum capacitatem auditorum, formandus est sermo doctorum, & hoc quantum ad prolixitatem sermonis, & quantũ ad sublimitatem, sunt qui minus capacibus tot & tanta dicere uolunt, ꝙ ipsi nihil retinent. Isti uolunt mittere dolium unum uini in lagenã unam, uel in scyphum unũ. ¶ Quarto respectus est habendus ad tẽporis opportunitatem. Vnde Eccl. 20. Ex ore fatui reprobatur parabola, quia non dicit eam in tempore suo. Et Prouerb. 15. Sermo opportunus optimus est. ¶ Quinto, habẽdus est respectus ad feruorẽ. unde Eccle. 7. Noli esse iustus multum. Sunt qui quærunt ensem ad muscam occidẽdam, & securim ad ouum frangendum: qui scilicet ad minimam negligentiam cum tanto feruore mouentur, sicut si esset magnũ peccatũ quod rarò expedit fieri, & si in casu multum conandum sit, etiã contra paruas negligentias, quando aliter corrigi nõ possunt. Greg. super Ezechie. Obsecro disce qualiter unumquenque alloqui debeas

debeas quem corrigi uis: & noli in parte ista ambulare in sensu suo, imò in furore tuo. ¶ Decimo sexto, debet mouere ad custodiã linguæ exhortatio sacræ scripturæ: ut est illud Ecclesi. 28. Ori tuo facito ostia. & ibidem: Verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in lingua. & Ecclesi. 5. Ne temerè quid loquaris, ne cor tuum sit uelox ad proferendum sermonem coram Deo. & Prouerbior. 4. Remoue à te os prauum. ¶ Decimoseptimo debet mouere ad custodiam linguæ exempla, ut est illud 1. Reg. 3. Creuit Samuel, & Dominus erat cum eo: & non cecidit ex omnibus uerbis eius in terram, & in descriptione uiri iusti dicitur in Psal. Et foliũ eius non defluet. Et alibi in Psalmis: Dixi custodiam uias meas, ut nõ delinquam in lingua mea. ¶ Decimooctauo debet hominẽ mouere ad custodiam linguæ hoc, quòd oportebit uerba nostra transire per districtum iudicium Dei. Ideo debent hæc uerba nostra saltem transire per iudicium nostrum. unde in Psal. dicitur de lingua iusti, quòd loquitur iudicium, id est, sententiam examinatam, & ut breuiter dicam, sicut per loquelam perpenditur utrum aliquis sit Gallicus, uel Theutonicus, uel alterius nationis. unde in Euangelio, Verè tu ex illis es: nã & loquela tua manifestum te facit. sic per loquelam perpẽditur in aliquo utrum sit bonus uel malus. Unde Ecclesi. 4. In lingua sapientia dinoscitur. Item Ecclesiastici uigesimo septimo: Ante sermonem non laudes uirum. Hæc enim tentatio est hominum. Hieronymus: In pondere uerborum probatio existit humanæ uitæ.

De uigintiquatuor peccatis lingua, PARS II. *quæ habet* XXIIII. *cap.*

De ordine dicendorũ in ista parte. Et primo de Blasphemia.

CAP. I.

Dicto de custodia linguæ in communi, consequenter enumeranda sunt diuersa peccata linguæ, ut de his prosequamur. Ex quibus 24. enumerare sufficiat, quæ sunt blasphemia, peccatum murmuris, peccati defensio, periurium, mendacium, detractio, adulatio, maledictio, conuicium, contentio, bonorum derisio, prauum consilium, peccatum seminantium discordias, peccatum bilinguium, rumor, iactãtia, secreti reuelatio, indiscreta comminatio, indiscreta promissio, otiosum uerbum, multiloquium, turpiloquium, scurrilitas, & indiscreta taciturnitas. ¶ Et primo prosequamur de quatuor primis, quia illis directè peccatur in Deum. Inter quę incipiemus de peccato blasphemiæ, quia maius est. De quo peccato hoc modo agemus. Primo notificabimus istud peccatum. Secundo ponemus ea quę ualere possunt ad detestationem huius pec

cati. Tertio, dicemus de personis, quæ uidentur esse cõsentientes blasphemãtibus. Quarto, tangemus aliquid specialiter de spirituali blasphemia. ¶ Notandum ergo secundũ Augustinum: Blasphemia est, quãdo aliquid attribuitur Deo, quod Dei nõ est, uel quando negatur de Deo quod ipsius est, uel quando aliquis sibi usurpat quod Dei est. Nos autẽ hic blasphemiã intelligimus uerbum in contumeliam Dei prolatum, ut cum aliquis iratus uindicare se uolens de Deo, aliqua membra de ipso nominat, quæ nominanda non sunt.

¶ *De his, quæ ualent ad detestationem huius peccati, & de pœnis blasphemorum.*

MVLTA uerò sunt quę possunt ualere ad detestationem huius peccati. ¶ Primum est, pœna qua legitur dominus punisse blasphemos: de qua legitur Leuit. 24. Ecce egressus filius mulieris Israelitidis, quę pepererat de uiro Aegyptio, iurgatus est cũ uiro Israelita. Cumq; blasphemasset nomen domini, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen, miseruntq; eũ in carcerem, donec noscerent quid iuberet dominus: qui locutus est ad Moysen: Educ blasphemũ extra castra, & ponent omnes qui audierunt manus super caput eius, & lapidabit eum populus uniuersus, & deinde promulgauit legẽ de pœna blasphemorũ, dicens: Loquere ad filios Israel. Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatũ suum: & qui blasphemauerit nomẽ domini morte moriatur: lapidibus obruet eũ omnis multitudo populi. De pœna etiã blasphemiæ exẽplũ refert Greg. in dialogo, q quidam Romæ tenerè dilexit quendam puerum quinq; annorũ, qui cõsuetus erat blasphemare nomen domini statim quãdo animo eius aliquid obstitisset: quadam autẽ die cum pater eius teneret eũ in brachiis: clamauit puer, Nigri homines ueniũt qui me tollere uolunt. qui cũ hoc dixisset, nomẽ domini blasphemauit, & animam reddidit. Si Deus in puero quinq; annorum peccatum illud sic uindicauit, nũquid parcet adultis, & discretis qui hoc peccatũ cõmittunt? Peccatũ istud punitur etiam frequenter à Deo in presenti, uel spiritualiter, uel corporaliter. Spiritualiter, quia multoties subitanea morte moriuntur homines blasphemiis assueti. unde Prou. 20. Qui maledicit patri uel matri, extinguetur lumen eius in mediis tenebris. Patri maledicit blasphemus, dum domino maledicit. Matri etiam maledicit, dum triumphantẽ ecclesiam blasphemat; quæ mater nostra est, & ideo lux in mediis tenebris ei extinguetur, quia in peccatis suis morietur. Peccatũ istud non remittitur: iuxta illud Matt. 12. Spiritus blasphemiæ nõ remittetur, id est, uix remittetur. unde peccatum ad mortẽ uel in mortem dicitur. Eccle. 23. Est alia

loquela

loquela contraria morti, non inueniatur in hereditate Iacob. Promiserat author de loquela iuramenti, & subdit, Est alia loquela contraria, &c. Blasphemia cõtraria dicitur esse iuramento, quia in iuramento nominatur Deus: in blasphemia diabolus. In iuramento quando fit eo modo quo debet, honoratur Deus, quando nomẽ eius ad confirmationẽ ueritatis assumitur. In hoc enim Deus ostenditur ueritatis cultor & author. In morte uero blasphemia dicitur esse, quia frequenter moriũtur blasphemantes in peccato. Vnde blasphemi multũ deberent rogare uiros sanctos, ut orarent Deum quod sibi dimitteretur peccatum istud. Non enim impetrat quicunq; remissionem huius peccati: imo oportet hominem esse magni meriti ad hoc, quod impetret alteri remissionẽ huius peccati. unde 1. Ioan. ultim. Est peccatum ad mortẽ: non pro illo dico ut roget quis, id est, quicunque. Poena etiam corporali punitur peccatũ blasphemiæ frequentius quàm aliud peccatum, unde accidit quod lusoribus qui Deum blasphemant, facies quandoq; præposteratur. Cuidam etiã militi dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. ¶ Secundo potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostẽdatur ingratitudo magna quę est in eo qui blasphemat. Dupliciter uero ingratus est blasphemans, & quia in membro illo Deum inhonorat, in quo Deus præ cæteris creaturis honorauit homines, scilicet in lingua: & quia membra illa infirmitatis humanæ quæ propter salutẽ ipsius Deus assumpsit, ipse ad contumeliã Dei nominat, & ingratus est de beneficio incarnationis, & quasi Deus non satis fuerit affectus cõtumeliis à Iudæis pro amore ipsius, ipse adhuc cõtumelias supra contumelias addit. In hoc deterior Iudæis, quia ipsi affecerũt eũ contumeliis mortalem & infirmum, & in statu humilitatis, sed blasphemus Deũ contumeliis afficit immortalẽ & regnantẽ in cælis. Iudæi aliquantulum per ignorantiã excusantur. Nesciebant enim Deum esse quẽ contumeliis afficiebãt. Si enim cognouissent, nunquã dominũ gloriæ crucifixissent. 1. ad Cor. 2. Blasphemus uero eũ contumeliis afficit, quem credit esse Deũ. ¶ Tertio debet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemus uidetur esse deterior omnibus creaturis. Aliæ enim creaturę Deũ laudant & benedicũt, ostẽdendo eius potentiã, bonitatẽ, & sapientiam. Nec solũ Deum laudãt, & benedicũt, imo etiã ad eũ laudandum homines inuitãt. unde Greg. Mirũ est qualiter homo Deũ semper non laudat, cum omnis creatura semper ad eum laudandum inuitet. Vnde ualde miser est homo blasphemus, qui specialiter propter hoc linguã accepit ut Deum laud

laudaret, qui Deũ nõ laudat, sed contra admonitionem aliarum creaturarum eum blasphemat.

¶ *Quibus circumstantijs pateat huius peccati magnitudo.*

QVARTO debet cohibere à peccato isto, magnitudo huius peccati, quæ multis circũstantiis potest manifestari. ¶ Primo ex hoc, quòd in isto peccato infertur contumelia Deo in propria persona, cui alii peccatores contumeliam inferunt in rebus suis. Fur uel raptor contumeliam inferũt Deo in possessionibus seruorum eius: homicidæ enim in seruis eius. sed blasphemus infert ei contumeliam in propria persona: & ideo non parũ displicet Deo peccatum blasphemiæ. Multum displicet Principi, quando infertur ei cõtumelia in subditis eius, sed amplius displicet, quando in eo qui est de propria familia: sed longe magis quando in filio, uel in filia: sed super omnia ista quando infertur ei contumelia in propria persona. ¶ Secũdo potest ostendi magnitudo huius peccati per sublimitatem personæ cui blasphemia infertur. Secundum enim sublimitatem personæ, cui infertur aliqua offensa, augmentatur culpa. Offensa magna est cum conuiciũ dicitur alicui burgensi, sed maior si dicatur militi, sed longe maior si dicatur principi, ergo in infinitũ maior est, si in infinitum maiori dicatur, unde cum in peccato blasphemiæ conuicium dicatur Deo, qui in infinitum maior est omni domino terreno, peccatum illud nimis magnum est. ¶ Tertio facit ad magnitudinem huius peccati hoc, quòd in peccato isto Dei contumelia principaliter intẽditur. Alii peccatores etsi contumeliã Deo inferant, tamen præter intentionem & uoluntatẽ illorũ est contumelia illa, & bene uellent abstinere à contumelia illa, si possent habere delectationẽ quam quærunt absque contumelia illa. Sed blasphemus in contemptum & cõtumeliã Dei blasphemat, uolẽs se uindicare de Deo, quum tamẽ Deus sine culpa sit. ¶ Quarto facit ad detestationẽ huius peccati, peruersitas magna quæ est in peccato isto. Multum enim peruersi sunt homines blasphemi, qui bona quæ agunt sibi attribuũt, mala uerò Deo adscribunt: quum ècõtrario mala propter culpas eorum eis eueniant, bona uero ex gratia Dei recipiant. ¶ Quinto facit ad detestationem huius peccati, magnus contemptus qui est in blasphemantibus, qui potest manifestari ex hoc quòd ipsi dicunt quòd nõ possint se à blasphemia cohibere. Si autem quæratur ab eis utrũ aliquando conuicium dixerint episcopo uel archiepiscopo, uel alicui principi: ipsi respondent quòd non. Imò multi sunt qui dicerent se nunquam dixisse conuicium alicui garcioni, nisi ipse prius dixerit eis: & tamen non

possunt

possunt abstinere, sicut ipsi dicunt, ne Deo contumeliã dicant. Mira insania, potest aliquis abstinere ne dicat contumeliam gartioni nisi ipse meruerit, tamẽ dicit se non posse abstinere quin regi gloriæ contumeliam dicat, quum tamẽ ipse nunquã ei conuicium dixerit, nec aliquid mali meruerit: magis proculdubio uidetur talis contemnere Deum, quàm gartionem unum. ¶ Sexto facit ad magnitudinẽ huius peccati hoc, quòd istud peccatũ est in patrem cælestem, & ideo morte dignum est. unde Matthæi 15. Qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Blasphemi sunt illa generatio, de qua legitur Prouerb. 30. Est generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit. Blasphemi etiam assimilantur Cham filio Noë, qui uerẽda patris fratribus suis ostẽdit. Propter quod filius eius maledictionẽ suscepit, ut legitur Genesis 9. ¶ Quinto deberet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemia peccatũ diabolicum est, & quasi loquela infernalis, cuius signum est horripilatio, quam facit istud peccatũ in audientibus, unde Ecclesi. 27. Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius obturatio auriũ. Vnde satis uidetur ꝙ diabolus in blasphemis loquatur, quando ex hoc audiens horripilationem habet. Sicut aliquis à Theutonica lingua Theutonicus perpenditur: sic blasphemus ex loquela ista de familia diaboli esse dignoscitur, & ad infernum uidetur pertinere. Vnde sicut dictum est Petro Matthæi 26. Verè tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum te facit, Sic potest dici de blasphemo. Verè tu de inferno es: nam & loquela tua manifestum te facit. Illi qui in inferno erunt, blasphemabũt Deum propter magnitudinẽ doloris. unde Apocaly. 16. Blasphemauerunt Deum cæli præ doloribus & uulneribus suis. Sicut filii Dei assuescunt hoc benedictioni & laudi diuinæ, uolentes addiscere officiũ in terris quod facturi sunt in cælis: sic filii diaboli assuescunt blasphemiis addiscentes in mũdo isto officium, quod facturi sunt in inferno. ¶ Sexto deberet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemia Dei conuiciũ est dictum ei à proprio seruo illius, & ideo non de facili consequitur homo remissionem huiusmodi peccati, unde Eccl. 22. Mittens lapidem in uolatilia, deiiciet illa: sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. Ad amicũ etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, ne metuas: est enim cõcordatio excepto conuicio & improperio, & superbia, & mysterii reuelatione. Ad literam, nobiles post magnas guerras postquam in bello se læserint, amici efficiuntur. Si quis autẽ conuiciũ aliquod

aliquod dixerit eis, toto tēpore uitæ suæ memores sunt conuicii illius. Si conuicium unum dictum alicui cū tanta difficultate à corde illius recedit, quantum timere possunt illi qui regi gloriæ toties conuiciati sunt? Qui delectantur Deum blasphemādo Iudæis deteriores uidentur, qui in consuetudine habebant quod audita blasphemia aures obstruebant sibi. unde super illud Act. 7. Continuerunt aures suas, dicit interlin. ne blasphemiam audirent. In signum etiam doloris scindebant uestimenta sua. unde super illud Matth. 26. Tunc princeps sacerdotū scidit uestimenta sua, dicit glos. Mos est Iudæorum, cum aliquid blasphemiæ audiunt, scindere uestimēta sua. Canibus etiam peiores uidētur. Canis enim nō mordet dominum suum, nec dilacerat. Ipsi uerò dilacerant dominum, dum Deum blasphemāt. Ipsi eodem ore quo uinū à Deo creatum biberunt, incontinenti eum mordent, & contumeliis afficiunt, similes canibus rabidis, qui manum quæ sibi panem porrigit, mordent. Maius etiam peccatum uidetur esse blasphemia, quàm heresis. Hæreticus enim ea loquitur de Deo, quæ credit esse uera: blasphemus uerò contra conscientiam suam de Deo dicit, quæ scit non esse dicenda.

¶ *Quàm culpabiles sint, qui blasphemos tolerant, cùm possint prohibere.*

NEC solùm blasphemi culpabiles sunt apud Deū, sed etiā illi qui tolerant peccatum istud, cùm prohibere possint: ut pater & mater, qui non corrigunt filios suos blasphemātes, & quandoq; hac de causa amittunt eos. Dominus enim eos interficit: ut patet exēplo Gregorii prius posito in eodem cap. Similiter illi culpabiles sunt qui permittunt contumeliam Deo fieri in domibus suis, cùm prohibere possint. Nullus homo timens Deū permitteret alicui, quem sanctū crederet, contumeliā inferri in domo sua, ex quo posset hoc prohibere. Quāto magis tolerare nō debet, ut cōtumelia creatori suo inferatur in domo sua, ex quo potest prohibere? Vix possunt homines sustinere quod coram eis conuicium dicatur patri suo uel domino terreno. Quomodo ergo possunt hoc sustinere de patre suo cælesti? Nonne ille culpabilis esset, qui permitteret in cellario suo templū alicui dæmoni fieri, & in ipso sacrificari? Nonne taberna in qua luditur & blasphematur: uerè diaboli templum est, in quo Deus inhonoratur & diabolus honoratur? Quomodo ergo potest sustinere hoc qui fidē ueram habet? Domini etiam culpabiles sunt, qui in terra sua talia permittūt fieri. Sicut illi culpabiles sunt, qui in terra sua paganorū idololatriā tolerant. Blasphemia etiā idololatria deterior esse uidetur in hoc, quòd idololatria honorem suum aufert Deo: sed

blasphe

blasphemia non solũ honorẽ aufert, sed etiã cõtumeliam infert. ¶Magna peruersitas est principũ, qui bona subditorũ suorũ accipiunt; quãdo Deus hoc prohibet: quãdo uerò possunt accipere ad honorem Dei, & salutẽ animarũ nolunt. Domini enim possent pœnã pecuniariã imponere mentoriè illis qui blasphemant. Nõ sunt etiã sine culpa qui locãt eis taxillos, & similia, & qui assistunt ludentibus uel blasphemantibus, quasi uelint habere de sorte blasphemãtium, Iudæis deteriores; in hoc quòd Iudæi obturant aures suas audita blasphemia, & signa doloris ostendunt. Et, ut breuiter dicã, in hoc distingui possunt filii Dei à filiis diaboli, quòd filii Dei possunt tolerare q̃ pater eorum à blasphemãtibus sagittetur. Filii uerò diaboli non curant quando uident Deum ita sagittari. Quod tali exemplo potest ostẽdi. Fuit quidam uxorẽ habens, & ex ea tres filios, secundum opinionẽ suam. Cui uxor eius cùm quadam die litigaret cum eo, obiecit, quòd ipse credebat habere tres filios, sed unus tantũ erat suus. Requisiuit uerò ab ea quis suus esset, noluit ei indicare. Deinde cùm pater infirmaretur ad mortem & uxor defuncta esset, ipse faciens testamentum omnia dimisit illi qui filius suus erat. Post mortẽ uerò eius contentio facta est inter illos tres, quos ipse tanquã filios suos nutrierat, cuius esset hæreditas. Quilibet enim dicebat q̃ ipse filius erat, & quòd sua debebat esse hæreditas, unde cũ delatum esset ad iudicẽ, præcepit iudex ut pater mortuus alligaretur ad arborẽ, & ille qui directius sagittã in eum mitteret, hæreditatem haberet: Vnde alligato patre ad arborẽ, duo ex illis sagittauerunt eum. Tertius uerò uidẽns patrẽ suum sagittari, offensus est ultra modum cõtra alios duos, & dixit quòd patrẽ suum nullo modo sagittaret. Ex quo cognitũ uerè est, quòd ipse filius erat ipsius, & data est ei hæreditas. Simile iudiciũ fecit Salomõ. 3. Reg. 3. de duabus mulieribus quæ litigabãt de puero uno. Illã enim perpendit esse matrẽ, quæ non potuit tolerare pueri interfectionem. Sic filii Dei non possunt tolerare quòd blasphemantes patrem eorum sagittent.

¶*De duplici blasphemia, scilicet oris & cordis.*

ET notandũ quòd duplex est blasphemia. Quædam est oris, & quædam est cordis. De blasphemia cordis legitur in Vitis patrũ, quòd quidam frater impugnabatur spiritu blasphemiæ, & cùm sæpe pergeret ad senes, & ad abbatẽ Parmenem pro curã illius, & nõ aperiret causam, abbas Parmenes uidẽs eũ habere cogitationes blasphemiæ, dixit, Quid habes? At ille aperuit quòd impugnaret eum spiritus blasphemię. Et statim ut aperuit, apparuit impugnatio leuior. Cui abbas

abbas Parmenes. Quando hæc cögitatio te arripuerit, dic: Ego causam non habeo, blasphemia tua sit super te, ô satan. Hãc enim causam anima non uult. Et innuitur in uerbis duplex causa, propter quam non sit tantum periculum in hac blasphemia, sicut multi credunt: non enim habet delectationem cogitatio blasphemię propter quam ipsa placeat homini, sed uehemens timor offensæ diuinæ adducit cogitationes istas. Sicut homini timido in tenebris existenti & solitario, uelit nolit adducit timor terribilia ad cor suum, & nimius amor quem habuit mater ad filium, adducit ei memoriam ipsius quando defunctus est, licet etiam ipsa nolit. Preterea diabolus, quia scit quod displicet uiro iusto conuicium, & contumelia Dei, interdum loquitur conuicia Dei in homine, ipso homine audiente: & blasphemia illa diaboli est, non hominis, & meretur homo in hoc, quod displicet illi blasphemia illa, & hęc duo insinuãtur exẽplo prædicto, cùm dicitur blasphemia tua: & cum dicitur, hãc enim causam anima non uult. Summũ autem remedium contra uitium hoc, est occupatio quæ animum impleat, & contemptus blasphemiæ talis. Debet enim homo parũ appretiare cogitationes tales.

De peccato murmuris, & ordine dicendorũ de eo, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.

CAP. II.

SEquitur de peccato murmuris: Est autẽ murmur, oblocutio indebito modo facta contra Deum uel factũ alicuius. Specialiter autem dicemus de murmure quod fit cõtra Deum, uel contra eum qui est loco ipsius. Dicemus autem hoc modo de hoc peccato. ¶Primo ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationem ipsius. ¶Secundo tangemus diuersas diuisiones murmuris. ¶Tertio uerò specialiter agemus de murmure claustraliũ. ¶Quarto uerò de remediis contra peccatũ murmuris. ¶Ad detestationẽ uerò huius peccati possunt ualere uerba sacræ scripturæ quę dissuadent nobis hoc peccatũ, ut est illud Sap. 1. Custodite uos à murmuratione quæ nihil prodest. Murmur quod fit cõtra ea quę De⁹ facit, nihil prodest homini, imò plurimũ nocet. Nõ enim propter murmur cessat tribulatio: sed quod potuit esse meritoriũ, propter murmur fit demeritorium. Inquinatur homo unde debuit mundari, & destruitur unde debuit emendari. unde; Destruxisti eum ab emũdatione, uel emẽdatione. Itẽ Iob 6. Nolite murmurare inuicem. & 1. Cor. 10. Neque murmuraueritis. & ad Philip. 2. Omnia facite sine murmurationibus. & 1. Pet. 4 Hospitales inuicem sine murmuratione. ¶Secũdo possunt ualere ad detestationem huius peccati, exempla. Vt est exemplũ Christi, de quo Esa. 53. Quasi agnus coram

ram

ram tondente se, obmutescet. & exẽpla sanctorũ, de quibus cantat ecclesia, Non murmur resonat, non querimonia. & iterum, Ecce homo sine querela. & Sap. 18. Properans homo sine querela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutũ orationem, & per incensum deprecationẽ allegãs, restitit iræ. & Lucæ 1. legitur de Zacharia & uxore sua, quòd erant iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mãdatis & iustificationibus Domini sine querela. ¶ Tertio potest ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, quòd murmurationes maledicti sunt. Vnde Eccles. 28. Susurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit, pacẽ habẽtes. ¶ Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quòd murmuratores odibiles sunt Deo. Vnde ad Rom. 1. Susurrones & detractores Deo odibiles. ¶ Quinto potest ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, quòd nescimus quid nobis magis expediat. Alicui enim magis expedit aduersitas quàm prosperitas: ideo nullus de aduersitate murmurare debet. Vnde Eccl. 39. Non est dicere, hoc melius illo est. Omnia enim tẽpore suo cõprobabũtur. ¶ Sexto potest ualere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ quum simus filii Dei, & ratione creationis & redemptionis, ideo non debemus murmurare quicquid placeat sibi facere de nobis. Bernard. Iustè sibi uendicat meam uitã, qui pro mea posuit suã. Apostolus Rom. 14. Siue morimur, siue uiuimus, domini sumus. Idem: Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deũ in corpore uestro. 1. ad Corint. 6. Aug. Scit cælestis medicus quid nobis daturus sit ad cõsolationẽ, & quid subtracturus ad exercitationẽ. Non enim homo sine causa iumẽto suo cibaria detrahit. & Esa. 45. Væ qui contradicit factori suo. & post, Nunquid dicit lutum figulo suo, quid facis? & 29. Peruersa est hæc cogitatio, quasi lutũ cõtra figulum cogitet, & dicat opus factori suo, Quid fecisti me? ¶ Septimo potest ualere ad detestationem huius peccati uindicta quã Dominus legitur sumpsisse de peccato isto. legitur Num. 12. ꝙ Maria soror Moysi lepra percussa est, propter peccatũ murmuris. Propter peccatum istud Dathan & Abiron à terra sunt absorpti, ut legitur Num. 16. & Core igne consumptus est: ut legitur ibidẽ. Propter peccatũ etiam istud misit dominus ignitos serpentes in filios Israël. Propter peccatum istud maior pars filiorum Israël in deserto periit. unde Num. 14. Omnes qui numerati estis à xv. annis & supra, & murmurastis contra me, nõ intrabitis terram super quam leuaui manũ meam ut habitare uos facerem, præter Caleb filium Iephone, & Iosue filium Nun. Murmurante etiam populo contra dominum de labore,

bore, ignis Domini deuorauit extremam castrorum partem, ut legitur Num. Et, uti breuiter dicam, sicut dicit authoritas, Nulla re Deũ magis offendisse dictus est populus ille, quàm murmurando. De pœna etiam murmurantium in futuro, dicit Iud. in epistola sua: Hi sunt murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulátes. Et præmittit pœnam, dicens: Quibus procella tenebrarũ seruata est. Gregor. Regnũ cælorum nemo qui murmurat, accipit: nemo qui accipit, murmurare potest.

¶ *De tribus diuisionibus murmuris.*

SEQVITVR de diuisionibus murmuris. Quarum tres ponere sufficiat. ¶ Prima talis est. Est murmur inuidiæ, murmur superbiæ, murmur auaritiæ, murmur impatientiæ, murmur sanæ conscientiæ. De primo sic legitur Matth. 20. Et accipiétes murmurabant aduersus patremfamiliàs, dicentes: Hi nouissimi una hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus. De secundo legitur Lucæ 7. Videns Pharisæus, qui uocauerat eum, ait intra se: Hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tãgit eum, quia peccatrix est. De tertio legitur Ioann. 12. Quare hoc unguentũ non uenditur trecẽtis denariis? De quarto Num. 11. Ortum est murmur populi, quasi dolentiũ pro labore, cõtra dominum. Quintũ murmur est, quãdo aliquis murmurat de hoc quòd aliquis iniustè uult cogere eum ad hoc quod contra Deum est. Et illud murmur uidetur esse significatum per murmur asinæ murmurãtis contra Balaam. De qua legitur Numeri 22. Aperuit dominus os asinæ, & locuta est, Quid feci tibi? cur percutis me? Ecce iam tertiò uolebat cogere Balaam asinam ad id quod erat cõtra domini uoluntatem. Ad hanc speciem pertinet murmur conscientiæ murmurantis contra peccatum. ¶ Item potest diuidi murmur in murmur de bonis quæ conferimus, & murmur de illis quæ sustinemus. Primum murmur dissuadetur Eccl. 18. ubi legitur, In bonis ne des querelã, & in omni dato ne des tristitiã mali uerbi. De alio murmure legitur Eccl. 10. Vir prudẽs & disciplinatus nõ murmurabit correptus. Prudens est qui futura præuidet, scilicet præmia & tormenta, & talis non murmurat de flagello. Libenter enim uirgã tolerat, quę à gladio pœnæ æternæ eum conseruat. Patiẽter etiã ab eo sustinet flagellari, à quo cælestem hæreditatem expectat. Disciplinatus etiã qui circa utilitates tribulationũ est instructus, similiter non murmurat de correctione. ¶ Tertia diuisio murmuris est in murmur cõtra Deũ, & murmur cõtra proximũ. Murmur uero contra Deũ multiplex potest esse: uel de infirmitate, uel de paupertate, uel de temporis

poris importunitate, uel de prosperitate malorũ, & de aduersitate bonorũ, & similibus. Valde fatuum est murmurare de infirmitate, cum utilior sit frequẽtius infirmitas, quàm sanitas. Vnde in Vitis patrum cum quidam peteret à Ioanne eremita, ut à tertiana sanaretur: ipse respõdit, Rem necessariam tibi cupis abiicere. Vt enim corpora intus, ita animæ languoribus purificantur & castigationibus, & tamen postea dedit ei oleum benedictũ, & sanatus est. Item quidam miles rogauit quendam sanctũ uirum, ut à morbo liberaret eum precibus suis. Sed audito ab eodẽ quòd melior esset in ægritudine quàm in sanitate: dixit uir sanctus, Oro dominum ut seruet te in statu, in quo magis humilieris. ¶ Fatuum etiam est de paupertate murmurare, cum sciamus pauperes electos esse ad regnũ æternũ. Iac. 2. Nónne Deus elegit pauperes in hoc mũdo, diuites in fide, & hæredes regni? ¶ De importunitate etiam temporis fatuũ est murmurare. Et propter hoc qui facit, nunquã pacẽ habebit. Vnde Iob 9. Quis restitit ei, & pacẽ habuit? & propter hoc quia Deus scit melius quid expediat mundo, quẽ ipse habet regere, quàm alius, & quãdoque expedire uidentur quæ non expediunt. Vnde quidam eremita seminauerat olera, & uisum est sibi pluuiam necessariam esse oleribus suis, & petiit à Deo, & obtinuit. Deinde uisum est ei serenitatẽ necessariam esse oleribus suis, & petiit, & obtinuit: &, ut breuiter dicam, tale tempus dedit ei dominus quale uoluit, & tamẽ nec unum olus de terra exiuit: qui credens uniuersalem defectum olerũ in anno illo, patienter sustinuit. Sed cum declinasset ad domũ eremitæ alterius, & pulcherrima olera ibi uidisset, multum admiratus est. Et enarrauit eremitæ illi quæ ei acciderant. Cui eremita respondit: Meritò hoc aduenit tibi: putabas te sapientiorem Deo, qui ei indicabas quid facere deberet. Econtrario uerò magnæ pacis occasio esset, & quandoque etiã magnæ abũdantiæ bonorũ temporaliũ, si quis uoluntatem suam in talibus uoluntati diuinæ conformaret. Vnde refertur de quodã agricola, qui semper habebat in agris & uineis suis uberiores fructus quàm alii. Et cum requireretur à uicinis quare hoc esset: respondit, nõ esse hoc mirũ, si fructus uberiores haberet, cum semper haberet tale tempus, qualẽ ipse uellet. Super quo cum alii mirarentur, & inquirerent quomodo hoc esset: Respõdit, Ego nunquam uolo aliud tempus habere quàm Deus uelit. unde cum tale sit tempus, quale Deus uult, semper habeo tale quale ego uolo. In pace magna erat uir ille, quia uoluntatẽ suã cõformauerat uoluntati diuinæ. Et propter hoc bonorũ temporaliũ habe-

bat abundantiam. Cum artifices ita offendi soleant, quando instruuntur in operibus in quibus ipsi periti sunt; non est mirum si multũ Deus offendatur, quãdo de operibus suis ita à quibuscunque diiudicatur. Non est aliquis artifex, qui non offenderetur ultra modum, si de operibus suis tantũ diiudicaretur, sicut iudicatur de operibus Dei. ¶ De prosperitate uerò malorũ & aduersitate bonorũ, multũ uidẽtur murmurasse sancti. Vnde Iob 21. Quare impii uiuunt, sublimati sunt, confortatique sunt diuitiis, &c. Ierem. 12. Quare uia impiorũ prosperatur, bene est omnibus qui præuaricantur, & iniquè agunt? Et in Psal. Mei autẽ penè moti sunt pedes, quia zelaui super iniquos pacem peccatorum uidẽs. Et Habacuc 1. Quare respicis contẽptores, & taces conculcante impio iustiorẽ se. Et in Psal. Vsquequo peccatores Domine, usquequo peccatores gloriabũtur? Et Malach. 3. Vanus est, qui seruit Deo; & quod emolumentũ, quia custodiuimus præcepta eius? Sed cessat murmur illud, si quis respiciat causam quare hæc fiant. Fidelis medicus ægro desperato uniuersa cõcedit quæ ipse appetit. Aegro uerò, de cuius salute spes habetur, multa negat. Sic dominus reprobis abundantiã bonorũ tẽporaliũ tribuit, ut si qua bona egerũt, in mundo isto mercedẽ recipiãt. Et secundũ Grego. Iste successus bonorum temporaliũ signũ est æternæ reprobationis. Similiter secũdum Gregor. mactãdi uituli in liberis pascuis relinquuntur, seruãdus iugo premitur: ita mali per amœna prata ad foueam, bonus per aspera ad patriã uenit. Omnia mala pœnæ sine murmure toleranda sunt, quia iusto Dei iudicio & ordinatione eueniunt. Eccles. 8. Non iudices contra iudicem, quoniam secũdum quod iustum est iudicat.

¶ De *murmure claustralium.*

SEQVITVR de murmure claustralium. De quo specialiter tãgemus, quia hoc peccatũ multum infestat claustrales. Peccatũ murmuris quandoq; fuit Iudæorũ, sed modo dicitur esse monachorũ. Notandum ergo quod claustralis murmurãs de cibo uel potu, deficit in ipso principio belli spiritualis. Principiũ belli spiritualis est cõtra gulam. Vnde super Matt. 4. dicit Gloss. In pugna Christi prius contra gulam agitur: quia nisi hæc prius refrænetur, frustra contra alia uitia laboratur. Talis claustralis in primo conflictu dicit ultimũ uerbũ siue malum uerbum, ab ancilla deuictus, carne scilicet. Quod magna uilitas est. Hieron. Nihil uilius quàm à carne uinci. Cum de uiro iusto cantetur; Ecce homo sine querela, uerus Dei cultor. De tali claustrali dici potest: Ecce homo plenus querela uẽtris sui cultor. Tales enim non domino Iesu Christo, sed uentri suo seruiunt.

niunt, secundum uerbum Apostoli ad Roma.16. Ipsi de uentre suo Deum fecerunt. iuxta illud Philip.3. Quorũ Deus uẽter est. Dum uerò murmur proferunt, quasi Pater noster Dei sui, scilicet uentris, dicunt. Ipsi etiã uasa uacua à gratia Dei se ostendunt, dum murmur in eis resonat, & dum ad ignẽ tribulationis crepant, satis apparet quòd aqua diuinæ gratiæ in eis non sit. Ad literã: olla uacua ad ignẽ crepat, & doliũ uacuum multũ resonat, plenũ uerò non sic. Isti enim debent domino escam apponere cum grata salsa hilaritatis. Hilarem enim datorẽ diligit Deus, iuxta uerbũ apostoli 2.ad Cor.9. Ipsi fel murmuris in escam eius ponunt pro salsa, ut uerè dominus possit de eis dicere: Dederunt in escam meã fel, quasi non legerint de domino, quòd cùm gustasset acetum felle mistum, noluit bibere. Tales respiciunt retro sicut uxor Lot, & in statuã salis uertuntur. Statua uidetur esse homo, & non est sic. Tales uidentur monachi esse, & non sunt. Vnde Pastor in Vitis patrũ: Qui querulosus est, monachus non est. Claustralis murmurans, est rota non bene uncta unctione gratiæ: & ideo murmurat sicut rota carri. Vnde Ecclesi.33. Præcordia fatui quasi rota carri. Claustralis etiam murmurans omne bonũ claustri dat pro modico fœni ad opus iumenti sui. Omne bonum claustralium est pax. Vnde super illud, Pax super Israël. dicit expositor, Omne bonum uno uerbo dixit. Claustralis etiam murmurans intromittit se de hoc quod ad ipsum non pertinet. Ipse enim iam suus nõ est, sed Dei uel abbatis sui. Nec solum Dei est ratione creationis uel redemptionis: sed etiã ratione suæ redditionis. Vnde quãdo se intromittit de se, de re aliena se intromittit. Vnde Bernar. Qui curam uestri semel nobis cõmisistis, quid adhuc uos de uobis intromittitis? Claustrali murmuranti dicit dominus illud Ioan. ult. Quid ad te? tu me sequere. ¶ Claustralis etiam murmurans, authoritate propria uult dispensare sibimet de cruce religionis, quam assumpsit, contra omnia iura. Bernard. Suspecta est mihi, fateor, tua ipsius dispensatio, & uereor tibi illudi sub tegmine & nomine discretionis à carnis prudentia. Claustralis etiam murmurans Christo postposito, discipulus factus est Galeni. Vnde Bernardus: Dominus docet perdere animas, Galenus & Hypocrates saluare: cuius cõsilio potius acquiesces? aut cuius uis esse discipulus? Idem: Puta te quæso monachum, non medicum, nec de complexione iudicãdum, sed de professione. Claustralis etiã murmurans, quendam cæcum qui eum in foueam multoties præcipitauit, ducem sibi constituit. Iste cæcus est proprius sensus, qui in foueam peccati multoties

toties præcipitauit, quem tamen adhuc uult sequi. Talis claustralis ad Deum tergum uertit, & ad iumentum suum faciem, potius eligens uoluntatē facere sui corporis, quàm Dei. Ipse etiam uult ęquè abundanter uictum & uestitum habere in præsenti, sicut illi qui nullam aliam retributionem expectant in futuro, quasi pro nihilo reputet terram desiderabilē quæ ei pro mercede danda est, cum tamen consuetudo communis habeat, ꝙ operariis, quibus magna merces soluitur, in uespere de uictu nō prouideatur: aliis autem, quibus alia merces in uespere non soluitur, prouidetur. Mirari debent qui uident claustralem murmurantem, quasi si uiderent iumentum loqui, cum claustralis iumentum debeat esse, iuxta illud, Vt iumentum factus sum apud te. Vnde cum quidam uolens ingredi religionē, quęreret à beato Bernardo, quid sibi maximè esset necessarium: ipse dixit ei, Vis esse asinus? Illo quærente, quomodo posset hoc esse: respondit, Qui uult esse in religione, debet quodlibet opus sibi iniunctum facere, indifferénter comedere: & is est modus asini. Sed in quibusdam claustris adeò assueti sunt huic monstruositati, quòd non pauent cum audiunt claustrales murmurare. Sicut dicitur de Balaam, quòd adeò assuetus erat monstris, ꝙ non expauit ad uocem asinæ. In uno casu uidetur claustrali licitum murmurare, quando scilicet præcipitur ei aliquid uoluntati diuinę contrarium. In simili etenim casu asina Balaam murmurauit. Item cū murmur sit loquela ueteris hominis, uetus autem homo mortuus debet esse in claustro: mirandum est de murmure claustralium, ac si mortui homines loquerentur. Claustralis debet esse mortuus mundo, & iam habet sudarium indutū. Habitus enim claustralium sudarium eorum est, cum in eo sepeliantur. Monachi etiam cum benedicuntur, non debēt loqui per nouem dies, in signum quòd mortui sunt: ideo murmur omnino longe deberet esse à claustralibus, quicquid eis fieret, sicut à mortuis hominibus.

¶ *De quatuor remediis contra peccatum murmuris.*

SEQVITVR de remediis contra peccatum murmuris. Et possumus cōtra hoc peccatū quatuor remedia assignare. ¶ Primum est exemplum Christi. Vnde August. Omnia terrena contempsit homo Deus, ut ab omnibus contemnenda monstraret, & omnia aduersa sustinuit, ut sustinenda doceret, ut nec in *illis* quereretur felicitas, nec in *istis* timeretur aduersitas. ¶ Secundū remedium est, quod homo cogitet murmur quod fit de malo pœnæ alicui illato, murmur esse contra Deum, cùm omne malum pœnæ à Deo sit. Vnde Exod. 16. Non cōtra me murmur est istud,

sed

sed contra Dominum. Et Numeri 14. Vsquoque multitudo pessima murmurat contra dominum? Ideo quicquid infertur à persecutoribus, patienter tolerãdum est,& potius debet homo habere oculum ad Deum,qui habet persecutorem in manu sua, quàm ad ipsum persecutorẽ.Cuius formam dedit nobis Dominus in cruce,quãdo dimissis persecutoribus dixit: Deus meus, Deus meus,ut quid dereliquisti me?Matth.27. Vnde super illud, Timeat dominum omnis terra. dicit Augu. Si creaturæ sæuiant, Deum time,nõ illas,quia omnia sub ipso sunt.Item glo. Cupiditatem nocendi per te habes,potestatem autem nocẽdi, si ille non dat,non habes.Ideo Deus homo ante hominem stans ait Ioan.19. Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper. Nec etiam ipse diabolus uel unã ouiculam potuit tollere uiro sancto Iob,nisi prius diceret, Mitte manum tuam:hoc est,da potestatem. ¶ Tertium remediũ est, ꝙ homo cogitet intentionem,quã Deus permittit filios suos aduersitatibus flagellari. Qui enim magnum amorẽ cogitaret, ex quo dominus filios suos flagellat, ipse non murmuraret. Vnde Gregorius:Ille solus de flagello murmurat, qui causam percussoris ignorat.Et Apocal. 3. Ego quos amo,arguo & castigo. ¶ Quartũ remedium & præcipuum est gratia Dei.Cùm enim murmur prouenit ex defectu cælestis unctionis in corde hominis, summũ remedium est postulare unctionẽ cælestis gratiæ,ut faciat murmur istud cessare, & non unctionem carnalis uoluptatis,quæ licet ad tempus murmur cessare faciat,tamẽ in posterũ magis reddit querulosum.unde ad Heb.ulti.Optimum est gratia stabilire cor, nõ escis,quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Aequè de facili posset homo impetrare à Deo gratiam per quam talia contẽnerentur,si quis ex corde eam peteret, sicut ab homine ea pro quibus murmurat.Senec.Quare potius impetrem à fortuna quod det,quàm à me ne petam?

De defensione proprij peccati, & de his quæ possunt ualere ad eius detestationem.

CAP. III.

SEquitur de tertio peccato linguæ, scilicet de defensione proprii peccati, quo uitio multũ laborat humanum genus, quod figuratum est Genesis 3. ubi legitur de parentibus nostris, quod cũ cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerũt sibi perizomata. ¶ Ad detestationem huius peccati, Primo possunt ualere uerba sacræ scripturæ dissuadentia illud ad Romanos 12. Non uosmetipsos defendẽtes charissimi. Et super illud, Nolite exaltare cornu.dicit Glo. Si iam fecistis iniquitatem per cupiditatem,non defendatis per elationem. ¶ Secundo possunt

facere ad hoc exempla sanctorum, qui culpabiles se agnoscũt, ubi etiam culpabiles non sunt. Gregorius: Piarum mentium est, ibi culpam agnoscere, ubi culpa non est. Prouerbiorum 18. Iustus prior est sui accusator. Et Genesis 27. Iacob qui lenis erat, nuda colli & manus pellibus hœdinis texit: in signum, quòd uir iustus etsi innocens sit, peccatorem tamen se debet reputare. Et Genesis 44. Scypho inuento in sacco Beniamin, Iudas qui tenet figuram confessionis, accusauit se, licet sine culpa esset de illa re, dicens ita: Quid respõdebimus domino nostro, &c. & subdit: Deus inuenit iniquitatem seruorum suorum. Ille etiam qui peccatum nõ fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, signa peccati habere uoluit. Voluit enim circuncidi, & cum iniquis reputari. ¶ Tertio potest ualere ad hoc, si ostendatur quanti meriti sit humilis confessio & accusatoria. Vnde Gregorius: Non minus admiror humillimam confessionem peccatorum, quàm sublimia gesta uirtutum. Item in Psal. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Prouerbiorũ 15. Responsio mollis frangit iram. Mollis responsio, est suiipsius accusatio, quæ multum frangit iram Dei. Item super illud, Iniustitias meas non abscondi, &c. dicit glo. Quando homo detegit, Deus tegit: cum homo tegit, Deus nudat: cum homo agnoscit, Deus ignoscit. Itẽ latro regnum in cruce meruit, quia se accusauit. Vnde Augustinus loquens de illo uerbo, Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. dicit: Latro in cruce quare meruit? quia illam uiam tenuit, ubi ostẽditur salutare Dei, à qua tibi pes non exeat. In eo enim ꝙ se accusauit, Deum laudauit. & super illud: Veritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit. dicit Augustinus, quasi diceret Deus, Parcamus ei, quia non parcit sibi: ignoscamus ei, quia nõ ignoscit sibi. ¶ Quarto, potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quòd peccatum istud multum impedit peccatorem: non enim uult Deus à peccatis suis liberare illum qui defendit ea. unde Augustinus: Tu factus es peccati tui defensor, quomodo erit Deus liberator? Vt sit ipse liberator, & tu esto accusator.

¶ *De stultitia illius, qui peccatum suum defendit.*

QVINTO potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur multiplex eius stultitia, qua peccatũ suũ defendit. Et primo stultus est talis, quia ipse defendit pessimum hostem quẽ habet. ¶ Peccatum ostenditur esse pessimus hostis, quem homo habeat, ex hoc quòd nullus alius hostis, nec homo, nec diabolus potest nocere homini, si ab

hoc

hoc hoste sibi cauerit. Gregorius: Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. ¶ Secundo uerò stultus est, qui defendit peccatũ suum: quia cum abyssus miseriç abyssum inuocet misericordiæ, ipse debuit miseriam suam plenè exprimere, ut amplius misericordiam Dei posset mouere: ipse uerò miseriã attenuat, quasi nolit quòd miseria sua misericordiam Dei moueat. Non sic faciunt pauperes qui eleemosynas uolunt impetrare, imò paupertatẽ & infirmitatem, si quam habent, hominibus denudãt. ¶ Tertio, stultus est, quia non uult manifestare in curia misericordiæ peccatum suum, & reseruat illud in foro iustitię, ubi manifestabitur ad pœnam quod non uult manifestare ad ueniam. ¶ Sexto, potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur in illis magna peruersitas qui peccata sua defendunt. Peruersitas uerò eorum patet ex hoc, ꝙ illud quod Deus persecutus est usque ad mortem propriam, scilicet peccatum, sicut ostẽsum est in principio Summæ, ipsi defendere uolunt ad lęsionem propriæ conscientiæ, & usque ad offensam, cum tamen omnes creaturæ peccatum debeant persequi tanquam opus diaboli, & tanquam illud quod solum indecens est, in mundo isto. ¶ Septimo, potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur ingratitudo eorum, qui peccatum suum defendunt. Ingrati uero omnes tales sunt Dei misericordiæ & bonitati, dum beneficium ipsius uolunt attenuare. Bonitatis diuinæ beneficium attenuat, qui culpam suam diminuendo beneficium remissionis quodammodo diminuit. Vnde in Spiritum sanctum uidetur peccare, cui bonitas attribuitur. Ad detestationem etiam huius peccati potest facere hoc, quòd illi, qui peccata sua defendunt, in culpa sua ipsum Deum inuoluere uolunt. unde super illud Genesis 3. Vocem tuam audiui in paradiso. dicit Gregorius: Proprium est, peccantibus Deo uelle attribuere. unde accusantur, quod inde est, quia sic peccauit homo, cum uellet esse par Deo, liber scilicet sicut ille ab omni dominio: quoniam ergo illi in maiestate par esse non potuit, in peccato sibi parẽ eum facere contendit: imò uult eum ostendere nocentem, se autem innocentem. & super illud: Nolite inique agere. dicit glossa: Malum est peccare, & peius est perseuerare, perniciosius est, in Deum defendẽdo culpam suam proiicere. Ad detestationem etiã huius peccati uidetur facere, ꝙ Dauid uidetur specialiter petere custodiam ori suo, propter peccatum istud. unde in Psalmo: Pone custodiam ori meo, & subdit: Non declines cor meum in uerba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Non

declines, id est, declinare non permittas. Excusationes uero in peccatis dicuntur uerba malitię: uel quia sunt contra bonitatem Dei, dum beneficiũ Dei uolũt attenuare: uel quia ille qui excusat se, Deum uult infamare, dum culpam suam in Deum nititur refundere: ut Adam Genes. 3. quando dixit domino: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. & quia ipse defendit quod omnes persequi deberent, peccatum scilicet.

¶ *De diuersis modis excusandi peccatum.*

ET notandum quòd multis modis solēt homines peccatum suum excusare uel defendere. Alii propter infirmitatẽ carnis, contra illud Ecclesia. 5. Ne dederis os tuum, ut peccare facias carnem tuam. Alii multitudine peccantium, iuxta illud Eccles. 32. Peccator homo uitabit correctionem, & secũdum uoluntatem suam inueniet comparationem. Illis uerò, qui se excusant in multitudine peccantium, dici potest illud: Non minus ardebunt qui cum multis ardebunt. Imo maior ignis erit secundum quod plura ligna erunt in igne: quia secundum ligna syluæ exardescet ignis, ut legitur Ecclesiastici 28. Contra hunc modum excusationis est illud Exodi 33. Non sequeris turbam ad faciendum malum. Turbam sequitur qui eam imitatur. Et Ecclesiast. septimo: Ne pecces in multitudine ciuitatis. Alii uerò excusant se per nobilitatem suam, qui magnum dedecus faciunt nobilitati suæ, quando rei uilissimæ & immundissimæ de ea scutum faciunt. Immundissima res est peccatum. Turpius est nobilitate sua peccatum defendere, quàm si aliquis miles clypeo suo uile sterquilinium protegeret. Alii uero excusant se per iuuẽtutem suam, qui uidentur dicere, quòd iuuentutem suam à diabolo teneant, cum credant diabolo in iuuentute esse seruiendum.

De peccato periurij, & de duabus specicbus eius. CAP. IIII.

SEquitur de peccato periurii. Et notandum quòd duæ sunt species periurii. Vna est iuratio peruersa, alia est iuramenti liciti transgressio. Ad detestationem uerò secundę speciei periurii notandum est, quòd ille qui iuramentum licitum facit, ipse quasi laqueum ad collum suum ponit. iuxta illud Prouerbiorum 6. Illaqueatus es uerbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Quando uero iuramentum licitum transgredietur, ipse laqueo illo quasi propriis manibus se strangulat. Potius expediret ei quòd solummodo contritus esset, & quòd laqueo ad collum suum posito ipse strangularetur, quàm quòd iuramentum licitum transgrederetur.

¶ *De duodecim quæ debent retrahere hominem à peccato periurij.*

De alia uerò specie iuramenti. notandum est, quòd XII. sunt quæ deberent homines cohibere à peccato illo. ¶ Primum est, quòd ille qui scienter peierat, in primo periurio suo manum illam diabolo dat, qua ipse tangit Euangelium, uel qua tangit manum illius cui iurat, & donec ipse pœniteat de periurio illo, manus illa diaboli est, & quandocunque se manu ista signat, hoc facit manu diabolica, & cibus, quem manu illa signat, manu diaboli signatur. ¶ Secūdum est hoc, quia cum alia peccata fugiant, & quasi timeāt res sacras, peccatum periurii nō timet eas, sed illis appropinquat. Si quis uult fornicari, si est intra ecclesiā, ipse exit inde, si est in cœmeterio, ipse exit inde, si propinquus est cœmeterio, uel ecclesię, elongat se ab eis. Ille uero qui uult peierare, intrat ecclesiam, si ipse erat extra, intrat ad altare & committit peccatum periurii, quandoque super altare, quandoque super Euangelium, quandoque super ipsum corpus Christi, quod horrēdum est dictu Mirum est quomodo ipsa terra eum non absorbet, uel quomodo angeli qui assistunt circa corpus Christi eum non perimunt. Ipse etiam diabolus timet res sacras, & quasi reueretur, quod non facit ille qui periurat. ¶ Tertiū est hoc, quòd ille qui peierat, fur & sacrilegus esse uidetur. Contrectat enim rem alienā inuito domino, & rem sacram, quia nomen domini sanctū assumit contra prohibitionē illā. Exodi 20. Non assumes nomen Dei tui in uanum. ¶ Quartū est hoc, quòd ipse falsarius est. Si quis sigillo alicuius domini sibi commisso ad confirmandam aliquam ueritatem, uteretur ad aliud confirmandum, ipse falsarius iudicaretur. Et si faceret hoc de sigillo domini Papæ, ipse esset excōmunicatus ipso iure, nec posset absolui ab episcopo suo. Sic quum Deus permiserit hominibus ut assumant nomen suum ad confirmationē ueritatis, si utātur nomine ipsius ad confirmationem falsitatis, ipsi falsarii sunt, & quo ad Deum excommunicati excōmunicatione illa quæ dicitur 1. ad Corint. 16. Si quis non amat dominum Iesum Christum, anathema sit. ¶ Quintum est hoc, quòd ille qui scienter peierat, ipse præter morem aliorum peccantium uult Deum inuoluere in peccato suo. Cum enim iurare, secundum Augustinum, sit Deum in testem adducere, cum ipse iurat falsum, ipse uult adducere Deū ad testificandum falsum. Talis inquantum in se est, uult maius malum facere Christo, ut uidetur, quàm eius crucifixores. Ipsi enim intulerunt Christo tantùm malum pœnæ. Ipse uerò uult eum inuoluere in malum culpæ, quod deterius est. Ipse uult facere reputari Deum deceptorem, dū in nomine eius quasi per manum

num eius, uult homines seducere, quod genus peccati nõ legimus cõmissum fuisse etiã à diabolo, licet diabolus mẽdax sit, & pater eius, & per mendacium homines seducat: non tamen legimus quòd ipse iuramentũ mendacio addat, ut melius possit seducere, sicut faciunt illi qui peierant. ¶ Sextũ est hoc, quòd cum in nomine Iesu flectatur omne genu cælestium, terrestriũ, & infernorum: ut legitur ad Philip. 2. ille qui peierat, quum in nomine Iesu Christi contumeliã Deo faciat, deterior uidetur esse illis, qui in inferno sunt, qui in nomine eius genu flectere dicuntur. ¶ Septimũ est hoc, quòd cum homo per hæc torqueatur per quæ peccat, & talis in nomine domini peccet, ipse in nomine domini merito punietur: ut cum illud inuocauerit, non exaudiatur, & cum ad illud fugerit, nõ protegatur, quum aliis hominibus nomẽ domini refugium sit: iuxta illud Prouer. 18. Turris fortissima, nomen domini: ad ipsam currit iustus, & saluabitur. ¶ Octauum est hoc, quòd periurium enumeratur inter ea, quæ dominus odit, Zachariç 8. ubi sic legitur: Vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus uestris, & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit dominus. ¶ Nonum est maledictio, quç est super periuros, & in præsenti, & in futuro. unde Zach. 5. Vidi hominem, &c. Et subditur: Et dixit ad me dominus. Hæc est maledictio quç egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Et omnis iurans ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud, dicit dominus exercituum, & ueniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius & lapides. ¶ Decimum est hoc, quòd peccatũ istud replet hominẽ iniquitate. unde Eccl. 23. Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. In fine huius uerbi tangitur pœna periurorum in præsenti. ¶ Vndecimũ est hoc, quòd periurus perdit Deum, dum iurat. Perdit etiam iustitiam siue fidem suam. Repellitur enim post periurium à testimonio: claudit etiã sibi ingressum regni cælestis. Vnde in Psalmo: Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Et subditur: Qui nõ iurauit in dolo proximo suo. Ibi per contrarium innuitur, quòd ille qui iurat in dolo proximo suo, nõ intret. ¶ Duodecimũ est hoc, quòd Sacra scriptura propter magnum periculum periurii, adeo dissuadet iuramentum, quòd quibusdã uisum est, quòd iuramẽtum omnino prohibeat. unde Matth. 5. Ego autem dico uobis non iurare, neque per cælum neque per terram, &c.

Septem

¶ *Septem quæ sacra scriptura dissuadet circa iuramentum.*

ET notandum quòd circa iuramentum septem dissuadentur in sacra scriptura. ¶ Primum est, appetitus iurandi, siue affectio. unde Iac. 5. Ante omnia fratres mei nolite iurare, neq; per cælũ, neq; per terram, neq; per aliud quodcunque iuramẽtum. Sit autem sermo uester, est, est, non, non, ut non sub iudicio decidatis. Secundũ est assiduitas iurandi. unde Ecclesiastici 23. Iurationi non assuescat os tuum. Multi sunt casus in illa. Et iterum: Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo. ¶ Tertium est, iurare ex leui causa uel nulla. Vnde Deuteron. 5. Non usurpabis nomen Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re uana illud assumpserit. ¶ Tria alia, quæ dissuadentur circa iuramentum sunt, falsitas eius quod iuratur, subita iuratio, & iuratio iniusta, qua per oppositum innuitur Ierem. 4. ubi sic legitur: Iurabis, Viuit dominus in ueritate, & in iudicio, & in iustitia. ¶ Septimum est, iurare per creaturas. unde Matthæi quinto, Ego autem dico uobis non iurare omnino: neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum eius est. Ideo autem dissuadetur iurare per creaturas, ne asiduitate sic iurandi labantur homines in idololatriam.

De peccato mendacij. CAP. V.

SEquitur de peccato mẽdacii. De quo hoc ordine dicemus. Primo dicemus quid sit mendacium, & ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationem huius peccati. Secundo tangemus aliquid de diuersis diuisionibus mendacii.

¶ *Quid sit mendacium secũdum Aug. & de his quæ faciunt ad eius detestationem.*

EST autem mendacium secundum Augu. falsa significatio uocis cum intentione fallendi. ¶ Ad detestationẽ huius peccati, Primo possunt ualere uerba sacræ scripturæ quæ dissuadẽt nobis mẽdacium. Vt est illud Eccle. 4. Ne accipias faciẽ aduersus faciem tuam, nec aduersus animã tuam mendacium. Faciem aduersus faciẽ suam accipit, qui in ueritate exclusa à corde suo, quæ est Dei similitudo, falsitatẽ, quæ diaboli est facies, assumit. & Eccles. 7. Noli amare mendaciũ. & pòst in eodem capit. Nolli uelle mentiri omne mẽdacium. ¶ Secundo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quòd peccatum istud est diabolicũ. Primum enim mendaciũ dixit diabolus, Genes. 3. Nequaquam moriemini. unde Ioan. 8. legitur de diabolo: Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax est & pater eius. Ipse est pater mendacii, quia primus inuentor est, & pater eius, scilicet hominis mendacis. Homo enim mend

mendax, filius est diaboli imitatione. Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris uestri uultis facere. ¶ Tertio potest ualere ad detestationē huius peccati hoc, quòd peccatum istud membrū inquinat, in quo magis est indecens immunditia, scilicet os. Reddit enim illud abominabile Deo. Vnde Prou. 12. Abominatio est domino labia mēdacia. Si quis os suum apertū haberet muscis & aliis rebus immundis quæcunq; uellent ibi intrare, & permitteret ea ibi nidificare, os eius abominabile esset hominibus. Sic os mēdax est abominabile Deo, cum immunditia mendacii multo amplius displiceat Deo, quàm immūditia muscarum uel similiū rerum. ¶ Quarto potest ualere ad detestationē huius peccati hoc, quòd peccatum istud hominem falsum reddit: quātum præualet bonus denarius denario falso, tantū præualet homo uerax homini falso & mendaci. Vnus bonus denarius ualet centum falsos, & unus homo uerax centum mendaces. Vnde multum melioraret se aliquis, si remoto peccato mēdacii uera de cætero loqueretur: quia cui non displiceat si aliquem de denariis suis inueniret falsum? quis est qui non potius uelit habere denarios bonos, quàm falsos? Sed de seipsis non dolēt miseri homines, quādo seipsos falsos inueniunt, & potius se uolūt esse falsos, quàm ueros. In quo apparet cæcitas eorum qui amplius amāt denariū unum quàm seipsos. ¶ Quinto potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quòd mendacium est quasi quoddam uenenum, quod tantæ efficaciæ est, quòd in ipso ore existēs hominem interficit: iuxta illud Sap. 1. Os quod mentitur, occidit animam. Vnde mirū est quomodo miseri homines non timent quin uenenū istud in ore sentiunt. Peius est uenenū istud ueneno materiali: sicut causa deterior solet esse suo effectu. Mendacium enim quod fuit in ore serpentis, occasio uidetur fuisse ueneni quod in ore habet serpēs. ¶ Sexto potest ualere ad detestationē huius peccati hoc, quòd omnis mentiens proditor est. Vult enim quòd ille cui mentitur, fidem sibi adhibeat: fidem tamen ei non seruat, imò uult eū decipere. ¶ Septimo potest ualere ad detestationem huius peccati magnitudo ipsius, quæ insinuatur nobis Eccles. 20. ubi sic legitur: Potior est fur, quàm assiduitas uiri mendacis: perditionē autem ambo hæreditabūt. Ideo uidetur esse peior qui assuetus est mendaciis, quàm fur: quia fur nocet corpori: ille autē qui mentitur, nocet animæ, dum eam in errorem inducit. Item appetitus malus qui est in furore, quo ipse appetit rem alienam, est appetitus rei bonæ: sed appetitus eius qui mentitur, est appetitus rei malę. Fur enim suum bonū temporale

porale quærit, sed metiens alienum malum, scilicet errorẽ proximi. Vnde peccatum mendacii, peccatum diabolicum est, & peccatũ malitiæ: & numeratur à Salomone inter peccata quæ odit dominus, Prouerbior. 6. ubi sic legitur: Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes, linguam mendacem &c. Si ergo qui in furto deprehenderetur, erubesceret, sic erubescere deberet, si mendacium eius deprehẽderetur. Hoc autem quod dictum est, quod & fur & mendax perditionem hæreditabunt: non est intelligẽdum de quocunq; mendace, sed de illo qui dicit mendacium perniciosum & nociuũ, & ad eandem speciem mendacii referendum est quod dictum est prius. Os quod mentitur, occidit animam. & illud Psal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. ¶ Octauo potest ualere ad detestationem huius peccati, pœna qua punitur peccatũ istud. De qua habetur Prouerbior. 20. Suauis est homini panis mendacii, & os eius implebitur calculo. De pœna etiam mendacii habetur Act. 5. de Anania, ubi sic ait Petrus: Non es mentitus hominibus, sed Deo. Audiens autem Ananias hæc uerba, cecidit & expirauit. ¶ Nono potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod peccatum istud ualde nociuũ est ecclesię Dei. Facit enim ut uix alicui fides adhibeatur. Hieronymus: Mendaces faciunt ut uera dicentibus non credatur: unde propter mendacia hominum multiplicantur iuramenta & periuria. Lingua hominis mendacis est uelut arcus diaboli, oculos interiores filiorum Dei sagittans. unde Ierem. 9. Extenderũt linguã suam quasi arcum mendacii, & non ueritatis. & ibidem: Sagitta uulnerans lingua eorum. ¶ Decimo potest ualere ad detestationẽ huius peccati, si ostendatur quanti meriti sit abstinere ab hoc peccato: ad quod ptinet quod in Vitis patrũ legitur de quodam eremita, qui uisitatus est ab aliis eremitis delatis illuc per fluuium ministerio angelorũ: qui dixit illis quærentibus aliquid de eius conuersatione: Hoc custodiui ex quo conuersus sum, quòd nunquam mendaciũ de ore meo procederet, nec postposui amorem cælestiũ terreno amori: sed nec gratia domini in his mihi defuit: quicquid petii à domino, sine mora cõsecutus sum, & infra triduum, sicut ipsi præuiderunt, mortuus est, & anima eius ab angelis, ipsis uidentibus, recepta est. Magni meriti sciebat Salomon esse à mẽdacio cauere, cum hoc petiit Prouerb. 30. Vanitatem & uerba mẽdacii lõge fac à me. ¶ Vndecimo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quòd homines assueti huic peccato in opprobrio magno sunt. unde Ecclesiastici uigesimo: Opprobriũ magnum

magnum in homine, mendaciũ. & post ibidem: Mores hominum mendacium sine honore, & confusio illorum cum ipsis sine intermissione. & Ecclesiast. 4. Non contradicas uerbo ueritatis ullo modo & de mendacio inerudi- tionis tuæ confundere. ¶ Duodecimo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quòd grauiter uulneratur, qui cadit in peccato isto. unde Ecclesiast. 20. Lapsus falsæ linguæ quasi qui in pauimento cadit. Multum uidetur esse corruptus mentiens, cui potius placet quod nõ est, quàm quod est: & multum uidetur habere oculos cordis infirmos, cũ tenebræ falsitatis ei placeant, & lumẽ ueritatis ei displiceat. Corruptionẽ hominis mendacis insinuat August. super illud Psalm. Perdes omnes qui loquũtur mendacium, sic dicens: Merito perditur mentiens, quia declinat ab eo quod est ad id quod non est.

¶ *De diuisionibus mendacij.*

SEQVITVR de diuisionibus mẽdacii, quæ multæ sunt. Prima est in octo mẽbra siue octo species, quas ponit Augu. in lib. de mendacio. ¶ Prima species est, mendacium in doctrina religionis, quod est cõtra fidem uel bonos mores. Hoc summè fugiendum est, ad hoc nulla causa quisquam debet adduci. Secunda est, quòd nulli prodest, & alicui obest. Tertia est, quòd uni prodest, & alii obest. Quarta est, quòd fit sola mentiendi fallendique libidine: quod est merum mendaciũ, sicut dicit beatus Augu. Quinta, quòd fit cupiditate placẽdi de suaui eloquio. Sexta ꝙ nulli obest & alicui prodest ad pecuniã eius seruandã. Septima, ꝙ nulli nocet, & alicui prodest ad uitã corporis seruãdam. Octaua est, quòd nulli obest, & ad hoc prodest ut ab immũditia corporis aliquem tueatur. Tres primæ species mẽdacii sunt mortalia peccata, si cum deliberatione dicãtur. Quinq; aliæ uenialia sunt peccata, nisi assit aliqua circunstãtia quæ ea mortalia faciat. ¶ Alia autẽ diuisio mẽdacii diuiditur in três species, scilicet mendaciũ perniciosum, & iocosum, & officiosum siue benignũ. Primũ membrũ huius secũdæ diuisionis cõtinet tria prima mẽbra primæ diuisionis. Secundũ uero membrũ cõtinet quartũ & quintũ. Tertiũ autẽ membrũ huius diuisionis cõtinet ultima tria mẽbra primæ diuisionis. ¶ Tertia autẽ diuisio mendacii est, in mendacium principalis assertionis, & mendacium falsi testimonii.

¶ *De his quæ possunt ualere contra falsum testimonium.*

AD detestationem uero falsi testimonii aliqua addere possumus, licet ea quę priùs dicta sunt ad detestationẽ mendacii, ad idẽ possint referri. Notandum ergo quòd contra peccatum falsi testimonii, Primo possunt ualere uerba sacræ scripturę quæ istud dissuadent: ut est illud Exodi 29. Non

Non loqueris cõtra proximum tuũ falsum testimoniũ. Et eiusdẽ 23. Nõ iunges manũ tuã, ut pro impio dicas falsum testimoniũ. ¶ Secũdo possunt ualere ad idẽ cõminationes, quas Sacra scriptura facit falsis testibus: ut est illud Prou. 19. Testis falsus non erit impunitus, & qui loquitur mẽdacia peribit. & Prou. 21. Testis mẽdax peribit. ¶ Tertiũ est hoc peccatũ quod multũ nociuũ est. Nocet enim Deo, nocet iudici, nocet ei contra quẽ testimoniũ fertur. Vnde Aug. Falsus testis tribus personis est obnoxius. Primũ Deo, cuius præsentiã cõtemnit. Deinde iudici, quẽ mentiendo fallit. Postremo innocenti, quẽ falso testimonio lædit. unde falsus testis licet septennẽ pœnitentiã egerit de falso testimonio, nondũ tamen liberatus est, donec ipsi satisfecerint pro posse suo, qui rem suã pro falso testimonio amisit. Testis iniquus deridet iudiciũ: ut legitur Prou. 19. & ideo in extremo iudicio merito deridebitur: quia per quæ peccat homo, per hec & torquetur. Sap. 11. ¶ Quartũ est hoc, ꝙ ipse uendit dominũ. unde super illud Matth. 26. Tunc abiit Iudas, &c. dicit gloss. Multi hodie sunt qui factũ Iude execrãtur, & idẽ faciunt. nam cũ pro munere falsum testimoniũ dicunt, quia ueritatẽ negãt, Deũ qui ueritas est, uendũt. Et notãdum ꝙ qui uult à peccato mendacii cauere, oportet, ꝙ peccatũ cupiditatis à se repellat: ex peccato enim cupiditatis mẽdacia procedũt, ut patet in mercatoribus. Vnde Cain qui inter homines primus legitur mendaciũ dixisse. Gene. 4. Nescio domine: nunquid custos fratris mei sum &c. interpretatur possessio. Cupiditas etiam causa fuit, ꝙ Ananias & Saphira Petro mentiti sunt. Timorem etiam humanũ oportet remouere, qui uult cauere à mendacio. Hac de causa Petrus dominum negauit.

De *peccato detractiõis. Et de duodecim quæ possunt ualere ad eius detestationẽ.* CAP. VI.

PRimo dicemus de peccato eorũ qui detractiones proferũt. Secundo de peccato eorũ qui libenter eas audiũt. Tertio uero tangemus aliquid de impatientia eorum quibus detrahitur. Circa primũ primo ponemus ea quæ possunt ualere ad detestationẽ detractionis. Secũdo tangemus de diuersis speciebus detractionũ. ¶ Notandũ ergo ꝙ duodecim sunt quæ possunt ualere ad hæc uerba Sacræ scripturę, quæ nobis hoc uitium dissuadent. De quibus pauca ponemus. Dissuadetur autẽ nobis hoc uitiũ Leuit. 19. ubi sic legitur: Nõ maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum: sed timebis dominũ Deũ tuum. Ad literam, ualde impiũ est surdo maledicere, quũ ipse nõ audiat: nec contra obiecta aliquid possit respondere. Valde etiam

impiū est corā cæco ponere offendiculū, quum ille nō uideat nec posſit ſibi cauere. Sed ſecundum gloſ. ſurdo maledicit, qui abſenti detrahit. Homo abſens minus poteſt audire detrahētē, quàm ſi ſurdus eſſet. Surdus enim quandoq; audit, quādo altè ſibi clamatur: abſens uerò qui quādoq; per duas leucas diſtat, uel amplius, nō audit detrahentem quantumcunq; clamet. Detrahens etiam ponit offendiculum corā cæco, dū illi, qui eum auſcultat, qui cæcus eſt, uel quia ſimplex eſt, uel quia non cognoſcit perſonā cui detrahitur, narrat alienū factū, unde ipſe ſcandalizatur. unde detractor impiè agit & proditioſe tam in eū cui detrahit, quàm in eū coram quo detrahit. Itē diſſuadetur hoc uitiū poſt eodem cap. ubi ſic legitur. Non eris criminator, nec ſuſurro in populis. Criminator idē eſt ꝙ detractor, quia in alieno crimine delectatur. Item Leuit. 7. Sanguinē omnis animalis nō ſumetis in cibū. Item Leui. 3. Nec ſanguinē, nec adipē omnino comedetis. Sanguinē comedit detractor, qui in peccato alterius delectatur. Deute. 12. Caue ne ſanguinē comedas. & Eccleſia. 5. Non appelleris ſuſurro in uita tua, & lingua tua ne capiaris. & Iac. 4. Nolite detrahere, &c. Bern. Noli eſſe alienæ uitæ, aut temerarius iudex, aut curioſus explorator. ¶ Secūdo poteſt ualere ad deteſtationē huius peccati, ſi diuerſis generibus rerum detractor comparetur.

¶ *Quibus comparetur detractor.*

NOTANDVM ꝙ detractor comparatur cani. unde Matthæ. 7. Nolite ſanctum dare canibus, &c. & Eccle. 19. Sagitta infixa femori canis, ſic uerbū in corde ſtulti. Canis ſagittam habens infixam femori, nō quieſcit donec remouerit: nec ſtultus quieſcere poteſt, donec uerbū malū quod de proximo audiuit, alii retulit. Detractores etiam ſunt canes gregem diaboli cuſtodiētes, nō permittentes etiam unā ouiculam inde auferri quin latrent, uel deridendo, uel aliter oſtendendo. Canes iſti non ſolū carnes comedunt, ſed etiā oſſa rodūt: quia nō ſolum carnalibus hominibus detrahūt, ſed etiam ſpiritualibus. Specialiter autem detractores ſimiles ſunt canibus qui in macello morantur, qui ſanguini inſidiantur & ſanguinolenta habent labia. Vnde ad eos pertinet illud Prouer. 1. Inſidiemur ſanguini. Detractor etiā porco cōparatur, quia ad modū porci ori ſuo non parcit ab immunditia, ſicut nec pedi ſuo, nō aduertēs illud quod dicitur Sapientiæ 1. A detractione parcite linguæ. Qui non uult parcere ei cui detrahit, ſaltem deberet parcere propriæ linguæ quam inquinat, dum per immunditias aliorum peccatorum eā trahit. Porcus ſi hortum intret ubi ex una parte flores uideat, & ex

alia stercora, floribus neglectis ad stercora currit, & ea in ore suo ponit. Sic detractor si uideat in aliquo aliqua imitatiōe digna, quæ uelut flores sunt, & ex alia parte aliqua reprehensibilia, ipse uersat in ore suo reprehensibilia: de his uerò quæ sunt imitatione digna, quæ uelut flores sunt, nō curat. Propter hanc immunditiam quæ est in detractoribus, uoluit eos excludere Aug. à mensa sua. Vnde legitur habuisse hos duos uersus scriptos in mēsa sua, sicut habetur in glos. super illud Prouerbio. 24. Cum detractoribus ne cōmiscearis, &c. Quisquis amat dictis absentum carpere uitam, Hanc mensam indignam nouerit esse sibi. Multū immunda iudicauit ora detractorum Augu. qui præ cæteris peccatoribus eos exclusit à mensa sua. Detractor etiam comparatur serpēti. Vnde Ecclesi. 10. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. Assimilatur detractor serpēti in his proprietatibus. Serpens est animal proditiosum, silentio mordens, tortuose incedens, terram comedens. Sic detractor proditor est. Illos enim mordet retro, quos dum sunt præsentes, amare se simulat, nec detrahit nisi ubi de silentio confidit: & sicut ad literā serpentes uerbis & tumultibus hominū deterrentur: sic detractor timet, quando uidet uenire eum, cui detrahit. Tortuose etiam incedit detractor, dū à laude eius incipit, cui uult detrahere. Rectitudinē etiā suæ attentionis prætēdit, dicēs: Non dico hoc animo detrahendi. Et, ut ei fides adhibeatur, dicit se multam amare eū, cui detrahit. Terram etiam ad modū serpentis comedit: quia quod terrenum & infirmum est in homine, hoc in ore suo uersat. De his serpentibus legitur Deutero. 32. Dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram atque serpentium. & Iere. 8. Ecce ego mittam uobis serpentes pessimos, quibus non est incantatio. Itē homines assueti detractioni, uix corriguntur. Vnde Ecclesia. 23. Homo assuetus uerbis improperii, omnibus diebus uitæ suæ non erudietur. Bern. Nunquid uipera est lingua quæ tres interficit flatu uno? Lingua detractoris tres interficit simul uno uerbo, scilicet se, & eū qui audit quando consentit ei: quādoq; etiam eum cui detrahitur, quādo peruenit ad eius notitiam. ¶ Detractor etiam monstrum est, in ore gladios habens. Vnde ad detractorem pertinet illud Prouerbio. 30. Est generatio quæ pro dentibus gladios habet. & illud Psal. Filii hominū dentes eorū, arma & sagittæ, & lingua eorū gladius acutus. & iterū, Gladius in labiis eorum, quoniam quis audiuit. Bernar. Gladius triceps lingua detractoris. Nec huius-

modi linguã mucrone illo, quo Dominicum latus cõfossum est, crudeliorẽ dicere uerearis. Fodit etiam hoc corpus, nec iam exanime facit. Ipsis etiam spinis & clauis nocentior est, quos ei Iudæus infixit: nisi enim corporis sui uita uitam istius corporis pertulisset, nunquam illud pro isto mortis injuriæ tradidisset. ¶ Detractor figuratus est per illam bestiam, de qua legitur Daniel. 7. quæ similis erat urso, & habebat tres ordines dentium. Vrsus etsi homini similis sit, tamen homo non est. Sic detractor etsi exterius uideatur esse homo, tamen uerè homo non est, quum sanguine humano pascatur. In tribus uerò ordinibus dentium figurari possunt tres modi, quibus detractor proximũ lacerat. Lacerat enim eum bona opera aperta minuẽdo, occulta negando, falsa crimina imponendo. ¶ Detractor etiam comparatur sepulchro patenti, de quo fœtor incessanter exhalat, unde in Psal. Sepulchrũ patens est guttur eorum. Nullũ sepulchrum ita fœtet in conspectu hominum, sicut os detractoris in conspectu Dei. Sapiens; Non refert his gartionibus, an à superiori an ab inferiori intonent, quia non minus à superiori quàm ab inferiori fœtẽt. Tantus est fœtor in ore detractorũ, ut ex fœtore illo multi moriantur. Aliqui tamen adeo fœtidi sunt, quòd fœtorem istũ non sentiunt. Bern. Vbi omnes fœtidi sunt, unius fœtor minimè sentitur. ¶ Detractor etiã comparatur mulieri prægnanti, quæ cum dolore conatur ad emissionem partus. unde Ecclesi. 19. A facie uerbi parturit fatuus, tãquam gemitus partus infantis. Videretur detractori ꝙ dirũperetur, nisi uerbũ malũ auditũ de proximo emitteret. Contra hoc quod dicitur Ecclesi. 19. Audisti uerbũ aduersus proximũ tuum? commoriatur in te, fidens quoniã non te dirumpet. Ad detractorem uidetur pertinere illud Job 32. En uenter meus quasi mustum absq; spiraculo, quod lagunculas nouas dirũpit. Detractor etiam similis est noctuę, cuius oculos nox illuminat, & lux excæcat. Detractores etiam sunt ut ciconiæ, quæ uenenatis animalibus pascuntur. Sic detractores alienum peccatum, quod quasi uenenũ est, in ore deferunt. Os etiam detractoris uas est aquã maledictã diaboli continens, iuxta illud Psalm. Quorũ os maledictione plenũ est. Detractor etiam est peior furibus illis qui uestes & alia bona temporalia furantur. unde Ambro. Tolerabiliores sunt fures, qui uestes & alia bona nostra diripiunt, quàm fures qui famã nostram lacerant. Cuius ratio est hoc quod dicit Salomon Prouer. 22. Quòd melius est nomen bonũ, quàm diuitiæ multæ. unde qui nomen bonũ alicui aufert magis

magis nocet ei, quàm si ei multas diuitias furaretur. Præterea furtum tale uix aut nunquã potest restitui. Itẽ detractores dapiferi diaboli sunt, qui carnes humanas hominibus comedendas apponunt. Vnde super illud Prouerb. 23. Noli esse in conuiuiis potatorum, neq; in comessationibus eorũ, qui carnes conferunt ad uescendum. dicit Glo. Carnes ad uescendum conferre, est in collocutione derogationis uicissim uitia proximorum dicere. Itẽ detractores diabolo thurificant, & in cœtu diaboli quasi thuribulum deferũt, in quo pro suaui odore fœtorẽ alienorum peccatorũ hominibus ingerũt. Detractores etiam sunt testes iniqui, qui nec rogati nec examinati testimoniũ ferunt absente eo contra quẽ testificantur. Sene. Loquens de proximo tuo, scito te pro eo uel contra eum testimoniũ dicere. Psalm. Insurrexerunt in me testes iniqui, &c. Item uidẽtur esse aduocati diaboli. Ipsi enim conantur ad hoc, ut quod est Dei, cedat in partem diaboli. Quid enim aliud est dicere, Iste est fornicator uel usurarius: quàm dicere, Ipse debet esse diaboli? Detractores figurati sunt per Amon, qui rasit dimidias barbas nũtiis Dauid, & curtauit uestes eorum usque ad nates, ut legitur 2. Reg. 10. Dimidiã barbã radit detractor nuntiis ueri Dauid, id est, Christi, dũ medietatẽ uiriditatis eis aufert. Dicit enim quòd bona faciunt, sed intentione mala. Detractio enim, sicut dicit authoritas, filia liuoris est, quæ ubi bene facta negare non possit, quocunq; modo peruertere tentat. Detrũcat uestes usq; ad nates: quia si quid est pudibũdum in eis detegit. ¶ Tertio potest ualere ad detestationem huius peccati, scilicet detractionis, si ostendatur quantæ crudelitatis peccatum sit istud. Notandum autem ꝙ detractor adeò crudelis est, ꝙ se primo lædit, ut pòst alios lædere possit. Se enim prius accusat, ut aliis possit detrahere. Crudelitas etiam detractoris ex eo patet, ꝙ carnes humanas comedit, & sanguinẽ humanum bibit. Vnde Iob 19. Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini? Detractor hominẽ persequitur: quia de occultis uult iudicare, ac si esset Deus. Grego. Qui aliena detractione pascitur, proculdubio alienis carnibus saturatur. ad Gal. 5. Si inuicẽ mordetis, uidete ne inuicẽ consumamini. Detractor comedit quandoque patrẽ suũ, uel matrẽ spiritualem, uel carnalẽ, dum ei detrahit. Nulli parcit, nec amico nec inimico. Vnde Ezech. 5. dicit dominus Ierusalem, id est, ecclesiæ: Patres comedẽt filios suos in medio tui, & filii comedẽt patres suos. Et Iere. 19. Vnusquisq; carnes amici sui comedet. Detractores uno morsello comedũt

Papam uel unum archiepiscopum, uel episcopum. Detractor etiam in Quadragesima carnes comedit. unde quidã Abbas in Vitis patrum: Melius est comedere carnes, & bibere uinum, quàm comedere in uituperatione carnales fratrum. Detractor nõ parcit etiã mortuis. Dissepelit enim homines mortuos in peccatis, quod est unũ opus contrarium illi operi misericordię, de quo habetur Tob. 2. Detractor etiã crudelior esse uidetur lupis & leonibus, & cæteris bestiis. Leo enim leoni parcit, lupus lupo, & cæteræ bæstiæ parcunt bestiis sui generis. Detractor uero non parcit carnibus humanis. Detractoris lingua peior uidetur esse inferno. Infernus enim solos malos deuorat. Lingua detractoris amplectitur & bonos & malos. Vnde legitur Eccl. 28. de lingua tertia, quæ est lingua detractoris, potius utilis est infernus, quàm illa. ¶ Quarto potest ualere ad detestationẽ huius peccati, si ostẽdatur quantæ immũditiæ est peccatũ istud. Notãdum est, ꝙ detractor crabroni cõparatur, qui nõ quiescit nisi in stercoribus: sic detractor in alienis peccatis. De crabronibus legitur Exod. 23. Cunctorũ inimicorum tuorũ corã te terga uertã: emittens crabrones prius, &c. Lingua detractoris uelut rotabulum est, nõ cessans uoluere & reuoluere sordes uitiorum. ¶ Quinto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantæ iniquitatis sit detractor. Notandũ ergo ꝙ detractor iniquus est in seipsum, in proximũ, & in Deũ. In seipsum, quia ipse quærit festucas unde oculos sibi eruat, quando deberet quærere lumẽ alicuius boni exempli, ipse sufflat in pulucrem, unde oculi eius excęcantur. Greg. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi ꝙ in puluerem sufflant, & in oculos suos terrã excutiũt, ut unde plus detractores perflant, inde magis ueritatis nihil habeant. Iniquus etiam est detractor in proximũ, quem fœtore peccatorũ uult corrumpere. Iniquus est etiã in Deum, cui iudiciũ suum aufert: contra illud Lucę 6. Nolite iudicare, & nõ iudicabimini. Detractor uult usurpare sibi quod ipse Deus pater sibi non usurpat, scilicet iudicium. Pater enim non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Io. 5. Iniquus etiã est in Deũ, cuius partẽ quantũ potest conatur minuere. Bonos enim qui ex parte Dei sunt, asserit esse diaboli, quando eos malos dicit. ¶ Sexto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostẽdatur detractor exosus esse Deo & hominibus. Ad qđ pertinet illud Ecclesiast. 21. Susurro coinquinabit animã suã, & in omnibus odietur. & Eccl. 5. Susurroni odium inimicitia & contumelia. Odium cordis inimicitia operis, contumelia uerbi.

bi. & ad Ro. 1. Detractores Deo odibiles. ¶ Septimo potest ualere ad detestationē huius peccati hoc quòd detractor maledictus est à Deo, & abominabilis hominibus. De primo legitur Ecclesiast. 28. Susurro bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacē habentes. De secundo legitur Prouerbio. 24. Abominatio hominū detractor. ¶ Octauo potest ualere ad detestationē huius peccati, pœna qua dominus punit detractores. De pœna ista legitur Num. 12. de Maria sorore Moysi, quæ leprosa facta est, quia detraxit Moysi. De pœna etiā ista legitur Leui. 7. Qui comederit sanguinem, peribit de populis suis. Leuitici 17. Homo quilibet de domo Israël, & de populis qui peregrinantur inter uos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animā illius, & disperdam eā de populo suo. Delectari in sanguine peccati diabolicum uidetur esse. Vnde detractores specialiter filii diaboli sunt, qui sanguisuga uocatur Prouer. 30. Sitiunt enim detractores sanguinem peccati, sicut & diabolus. ¶ Nono potest ualere ad detestationē huius peccati, si ostendatur quanta stultitia peccator laborat. De stultitia ipsius dicit Philosophus, ꝙ proprium stultitiæ est aliena uitia cernere, & sua obliuisci. Legit etiam in Vitis patrum, ꝙ quidā frater inuentus est culpabilis, & adductus est Abbas Moyses uehemētia precum, qui tollens secum sportam uetustissimam, impleuit eam arena, & portauit eam retro. Illis uero admirantibus quid hoc esset, dixit: Peccata mea sunt post me currētia, & non uideo illa, & ueni ego hodie aliena iudicare peccata. *Sic* detractor facit. Peccata enim sua, quibus totus plenus est, non uidet: peccata autem aliena ante oculos suos habet. ¶ Decimo potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostēdatur quàm damnosum sit ecclesię Dei. Notandum ergo, ꝙ detractor est uentus urens uineam domini, præcipuè in flore. Illi enim qui sunt in initio bonæ uitæ, nō possunt morsus detractionum sustinere, sed desistūt à bono incœpto. Et sicut poma debilium caudarum deiiciūtur ab arboribus uento: sic uentus detractionis illos à Deo separat, qui nōdum ei firmè adhæserunt. Detractor, quantum in se est, uniuersales tenebras facere nititur in mundo isto, sicut leguntur factæ in passiōe domini in uniuersa terra. Lucernas etiā conatur detractor extinguere, dū sanctos uiros nititur infamare. Cū ecclesia tenebras suas faciat tantū ter in anno, detractor continuè tenebras suas uellet facere: detractor tenebras amat, & ideo in tenebras ibit. ¶ Vndecimo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quòd peccatum

istud est in Spiritum sanctum. Detractor enim impugnat gratiam Spiritussancti, dum conatur eam diminuere, uel totā suffocare in hominibus: ideo uix dimittitur peccatum istud à Spiritusancto, ad quē pertinet remissio peccatorum. ¶Duodecimo potest ualere ad detestationem huius peccati hoc, quod dicit Glossa de peccato isto super illud Prouer. 24. Cum detractoribus ne commisceaeris. Hoc specialiter periclitatur uitio totum penè genus humanum. ¶Et notandum, q licet quilibet debeat cauere à detractione quarumlibet personarum, pręcipuè tamē à detractione patris uel carnalis, uel spiritualis. Vnde Exo. 22. Diis non detrahes, & principi populi tui nō maledices. & Gene. 9. legitur de Cham filio Noë, q patris sui uerenda detexit, & ideo in semine suo maledictionem recepit. unde legitur ibi: Maledict⁹ Chanaā puer, seruus seruorum erit fratribus suis. Legitur etiā 2. Reg. 6. de Oza, q à domino percussus est, qa manum suā ad arcam Dei extēdit. Per arcam, in qua continebatur manna, & uirga Aarō, & tabulæ testamēti, figuratur prælatus, in quo cōtineri debet manna dulcis consolationis, & uirga correctionis, & sciētia discretionis. Ad quam arcā si detractor manum extenderit illi detrahēdo, à domino percutietur. Gregori. Multi dum plus uitam sacerdotum quàm suam discutiunt, in erroris foueam dilabuntur, minus considerantes, q non eos uita sacerdotum læderet, si humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent.

¶De *diuersis speciebus detractionum.*

POSITIS speciebus illis quę possunt ualere contra peccatum detrahentiū, consequens est ut aliquid tangamus de diuersis speciebus detractionum. Notandum, q super illud Psal. detrahentem secreto proximo suo, hūc persequebar. distinguitur triplex genus detractionis. ¶Primum est, malum dicere de alio. ¶Secundū, audita mala cū augmento referre. ¶Tertiū est, libenter illud audire. Nos autē possumus diuidere detractionē in sex species. Quarum prima est, occulta mala proximi publicare. Secūda est, audita mala cū augmēto referre. Tertia, crimina falsa imponere. Quarta, bona occulta negare. Quinta, manifesta bona minuere. Sexta, bona in mala conuertere.

¶De *peccato libenter audientium detractionem.*

SEQVITVR de peccato eorum qui libenter detractores audiunt. Contra quod peccatū, Primò ualere possunt uerba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent, ut est illud Prou. 4. Labia detrahētium sint procul à te. Et illud Prou. 23. Noli esse in con-

niuiis potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad uescendum conferunt. Et illud 24. Cum detractoribus ne cōmiscearis. Et illud Eccl. 28. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequā. Contra hoc peccatum etiā potest ualere illud Ber. Detrahere uel detrahentē audire, quid horū damnabilius sit, non facilè dixerim. Sunt autem reprehēsibiles illi, qui libenter detractiones audiunt multis de causis. Primo propter hoc, q̄ uident fratres suos à canibus dilacerari, & non exterrent canes saltem clamoribus, præcipuè cū sperent se proficere posse, imò canibus applaudunt. In quo potius se canes quàm homines ostendunt. Eccl. 13. Quæ communicatio sancti hominis ad canē? Cū detractor serpēs sit, ut prius ostensum est, non uidentur homines esse, sed potius genimina uiperarum qui eos non exhorrent, qui lapides durarū increpationum non proiiciūt, quādo uidēt fratres suos ab eis morderi.

¶ *Multis causis sunt reprehēsibiles, qui libenter audiunt detractores.*

REPREHENSIBILES etiam sunt qui libenter audiunt detractores, q̄a illis qui fratres suos comedūt, salsam ministrāt, ad quam eos comedāt, hilarem eis uultum ostendendo, sine qua salsa morsus quasi insipidus esset detractoribus. Hierony. Nemo inuito auditori libēter narrat. Prou. 25. Ventus aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem. Reprehensibilis etiā est ille qui detractori cōsentit, quia testi deceptione pleno, non iurato, neq; examinato contra absentē credit, & frequenter testi unico, contra illud legis diuinæ, Matth. 18. In ore duorū uel triū testium stat omne uerbum. Imò, quod plus est, si unus ribaldus detraxerit uni uiro sancto, & decem boni uiri dicerent contrariū, potius creditur illi ribaldo simplici uerbo testificanti contra uirū sanctum, quàm decē bonis uiris iurantibus pro ipso. Reprehensibilis etiam est talis, quia iuxta se pulchrum patēs, unde fœtor incessanter exhalat, potius eligit esse contra Dei uoluntatē, & ad suam damnationem, quàm recedēdo inde, obmutescere faciat os detractoris. Si enim deesset auditor, deesset & detractor. Reprehensibilis est etiā talis, quia noctuę credit testificanti contra lucem, quam naturaliter odit.

¶ *De peccato eorum, qui impatienter tolerant detractiones.*

SEQVITVR de peccato eorum qui impatienter tolerāt eos qui sibi detrahunt, qui ualde fatui sunt. Valde enim utiliter seruiunt eis, si ipsi patienter sustinent. Detractores enim sunt spinæ uiam inferni obstruentes uiris sanctis. Vnde Osee 2. Ecce ego sepiam uitem tuam spinis. Ipsi etiam sunt uigiles ciuitatum ecclesiæ custodientes ad

NN 5 mo

modum uigilum, quasi cõtinuè mentiẽtes. Ipsi etiam depascunt segetes domini, ne in paleas luxuriẽt, & pauca grana habeant, Ipsi sunt limæ à uasis gloriȩ rubiginem auferentes. Sed sunt quædam uasa maledicta, quæ à limis istis assumunt rubiginem, unde deberẽt recipere pulchritudinem. Detractores à filiis Dei quasi quodã rasorio peccatum elationis eradunt. unde Gregorius: Idcirco laxat dominus linguas detractorũ in electos, ut si quid in eis elationis surrexerit, lingua detractoris eradat.

De peccato Adulationis. Et de his quæ faciunt ad eius detestationem. CAP. VII.

DE peccato Adulatiõis, hoc modo dicemus. Primo ponemus ea quæ ad detestationẽ huius peccati possunt ualere. Secundò, tãgemus de remediis contra peccatum istud. ¶ Notandum ergo quòd adulatio, sicut quidam dixit, est peruersa laudatio. Vnde nomen laudationis & adulationis eisdem literis constat, sed non eodem modo ordinatis. secundum Tullium uerò nomen à sono sumptum. Canes enim quorum est mira adulatio, ferè exprimunt istum sonum. ¶ Ad detestationem uero huius peccati, Primo possunt ualere uerba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadẽt. Vt est illud Exo. 30. Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes uestras. Caro hominis non ungetur ex eo. Et subditur paulò pòst: Homo quicunq; tale cõpo suerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo. Oleum istud laus est, quæ debet Deo dari, nõ homini uiuẽti. Itẽ Leui. 2. Nihil mellis adolebitur in sacrificio domini. In melle dulcedo adulatiõis intelligitur. Item dissuadetur hoc uitiũ, Exo. 23. Non coques hœdũ in lacte matris. Adulator hominẽ durũ, quem diabolus frangere nõ potest, in lacte adulationis coquit, ut diabolo comestibilis fiat. Itẽ Prou. 24. Nec lactes quenquam labiis tuis. Et Eccl. 11. Ante mortem non laudes quẽquam. ¶ Secundo possunt ualere ad detestationem huius peccati exempla, præcipuè exemplum Christi, de quo dicit glossa super illud Matthæi 21. Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem, quia pauper erat nulli adulatus, nullum in tanta urbe inuenit hospitem, sed apud Lazarum receptus est. Paulus etiam dicit de se 1. ad Thess. 2. Neque aliquando fuimus in sermonibus adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritiæ. Deus testis est.

¶ *Quòd adulatores diuersis generibus rerum comparentur.*

TERTIO potest ualere ad detestationem huius peccati, si adulatorẽ uel adulationẽ diuersis generibus rerũ cõparemus. ¶ Notandum ergo quòd adulator nutrix diaboli est filios diaboli lactans lacte adulationis.

unde

unde Prouer.1. Si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Itē Prou.16. Vir iniquus lactat amicū suum, & ducit eū per uiā non bonā. Et Thren.4. Lamiæ nudauerūt māmas, lactauerūt catulos suos. Lamia est bestia suis fœtibus crudelior, quàm cæteræ bestiæ. Vnde lamia quasi lania appellatur, quia catulos suos creditur laniare. Vnde bene signat adulatorē, qui in ueritate eos laniat quos uidetur lactare. Ideo autē cōparatur adulatio lacti, ut ostēdatur uerecūdū esse homini adulto adulationē amare, sicut uerecūdū esset homini barbato ad mamillas maternas pēdere. Adulator ad modū nutricis filios diaboli obdormire facit in peccatis suis. Et sicut nutrix casum paruuli ad eius consolationē saltū interpretatur: sic adulator eius peccatū cui adulatur, quod in ueritate casus est, asserit esse opus magnificum. Adulatores Aegyptiæ mulieres sunt quarū mamillas Moyses respuit. ¶ Item adulatores locustæ sunt comedētes residuū grādinis. Exo.10. Locusta æstate canit, hyeme silet. Vnde rectè significat adulatores, qui eos laudant, qui habēt æstatē prosperitatis: à laude uerò eorū silēt, qui habēt hyemē aduersitatis. Vnde Eccle. 13. Diues locutus est, & omnes tacuerūt, & uerbum eius usque ad nubes perducūt. In grādine uerò persecutor intelligitur: locusta ergo residuum grādinis comedit: quia secūdū Greg. quem persecutio frāgens non uincit, multoties adulatio ꝑmit. ¶ Adulatio deterior uidetur esse detractiōe, quia detractio hominē humiliat, sed adulatio extollit. ¶ Adulatores etiā sunt ranæ ꝓpter loquacitatē suā. Vnde Psal. Edidit contra eorū ranas in penetralibus regū ipsorū. Adulatores etiā sunt Sirenæ usque in exitiū dulces, secūdum Boët. Itē sunt ioculatores diaboli, non permittentes diabolū in aliquo cōtristari. Vnde Osee 7. In malitia sua lætificauerunt regē. Ipsi etiā sunt sacerdotes diaboli, homines uiuos sepelientes. Vnde Matth. 8. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. De quo loquēs Greg. dicit: Tunc mortuus mortuū sepelit, cū peccator peccatorē aggere adulatiōis ꝑmit. Adulator est Echo cōformās se ei cui adulatur. Si enim riserit, ridet: si fleuerit, flet. Sapiē.7. Resonans in altissimis montibus Echo. Ipsi sunt quasi chamæleō, quod secūdū Solinū animal est de aëre uiuens, quod colorē habet uariū & in momēto mutabilē, ita ut cui rei se iūgit, eius cōcolor fiat. Item sunt incātatores diaboli, qui faciunt hominibus de se credere quæ ipsi uolūt. Terētius: Adulator homines prorsus insanos ex stultis facit. Vnde quidā: Nihil est quod nō possit de se credere, cū laudatur æqua potestas. Itē adulator quasi sub prætextu decorādi & ornādi ho-

minem

minem iugulat. Vnde ad eũ potest dici, Sicut nouacula acuta fecisti dolũ. Adulator etiã proditor est. sub specie enim osculi ad modum Iudæ hominem tradit hostibus suis, & sub specie amicitiæ hominẽ interficit. Vnde rectè significatur per Ioab: qui, sicut legitur 2. Regũ 20. dixit ad Amasam: Salue mi frater. & tenuit manu dextera mẽtum Amasæ quasi osculãs eũ, & percussit eum in latere, & mortuus est. Adulatio oleo comparatur. Vnde in Psal. Oleũ autẽ peccatoris nõ impinguet caput meũ. De quo oleo diabolus ungit suos, qui in extremis laborant. Hoc oleo etiam ungit diabolus homines quos flectere non potest, ut ad malũ eos molliat. unde Augustinus: Oleum est falsa laus adulatoris, quæ mẽtes à rigore ueritatis emollit ad noxia. Adulatio etiam mel est, sed toxicatum. Etiã est sagitta aurea, & ideo aliqui non curant, si ab ipsa lædantur. Est etiam uentus, qui lenis uidetur: transfert tamẽ montes de regno Dei in regnũ diaboli. Itẽ est rete diaboli inuisibile. Vnde Prouerb. 29. Qui blãdis fictisque sermonibus loquitur, rete expandit proximo suo. ¶ Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quãtum sit nocumẽtũ homini istud uitiũ. Ad quod pertinent uerba sacræ scripturæ quæ sequũtur super illud, Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suę. dicit Augustinus: Hæc est ira Dei magna, ut desit correctio, & assit adulatio. Adulantium linguæ alligãt homines in peccatis. Delectat enim hominẽ ea facere, in quibus non solùm nõ metuitur reprehẽsor, sed etiã auditur adulator. Et super illud Lucæ 6. Væ uobis cũ benedixerint. &c. dicit glo. Magna pars pœnæ est peccatori sua scelera nõ solùm nõ argui, sed insuper quasi bene gesta laudari. Et super illud, Deus in adiutorium meum intẽde, &c. dicit Augustinus: Plus nocet lingua adulatoris, quàm manus persecutoris. & Prouer. 27. Meliora sunt uulnera diligẽtis, quàm fraudulenta oscula odientis. & Ecclesiast. 7. Melius est à sapiẽte corripi, quàm stultorum adulatione decipi. & Esa. 3. Popule meus, qui te beatũ dicunt, ipsi te decipiunt. Item Esa. 9. Erunt qui beatificãt populum istum seducentes, & qui beatificãtur præcipitati. Adulator ducit eũ, cui adulatur, quasi ad supercilium mõtis, ut inde præcipitetur, sicut Iudæi dicuntur fecisse de Domino, Luc. 4. Item Prouerb. 11. Simulator ore decipit amicũ suũ. ¶ Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostendatur adulator esse maledictus, abominabilis & detestabilis. Ad primum pertinet illud Esaiæ 5. Væ qui dicitis bonum malũ. Alia litera habet, Væ qui dicitis malo, bonũ

es.

es. Et in eodē, Væ qui iustificatis impiū pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Et subditur pœna propter hoc: Sicut stipulam deuorat flāma ignis, & & calor flammæ exurit: sic radix eorum fauilla erit. Item Ezech. 13. Væ qui consumunt puluillos sub omni cubitu manus, & faciunt ceruicalia sub capite uniuersæ ætatis. Quādoque diabolus in aliquo peccatore fatigatus est, & uult corruere in eo: sed uenit maledictus adulator, ut appodiet eum exēplis malis cōfirmādo. Ille qui peccat, quasi parietē facit inter se & Deū, sed absque temperamēto est: & citò corruet, sed adulator linit eū ut fortior sit; unde Ezech. 13. Ipsi ædificabant parietem, illi autē liniebant eū luto absque paleis. Dic ad eos qui liniunt absq; tēperameto, quòd casurus sit. Ad hoc uerò ꝙ adulator detestabilis sit, pertinet illud Prouerbio. 24. Qui dicunt impio, Iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus. Ad hoc ꝙ abominabilis sit, pertinet illud Prou. 17. Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, uterque abominabilis est apud Deū. Ad idē pertinet quod dicit glo. super Lucæ 16. ubi agitur de diuite & de Lazaro, quod potest in lingua canum, lingua adulātium intelligi, qui uulnera lingūt, dum mala, quæ in nobis reprehendimus, improbo fauore laudant. Lingua enim ista, quæ uulnera lingit, indubitāter abominabilis est. ¶ Sexto potest ualere ad detestationē huius peccati, si ostēdatur magna stultitia qua laborat adulator. Est autem una stultitia ipsius, ꝙ ipse laudat hominē sibiipsi, quasi uellet eum uendere. unde quidam dixit adulanti sibi: Quid me mihi laudas? nunquid mihi uendere me uis? Alia stultitia eius est, ꝙ ipse homini adulatur, ut gratiā eius acquirat, quam tamen melius inueniret, si ueritatē ei diceret. unde Prouer. 18. Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eū magis, quàm ille qui per linguæ blandimenta decipit. Et eiusdem 24. Labia deosculabitur, qui recta respōdet. & ibidem: Qui arguūt, laudabūtur, & super eos ueniet benedictio. Hoc est illud quod præcipuè deest diuitibus & potentibus, uidelicet qui uerū eis dicat. Vnde Seneca: Mōstrabo tibi quid omnia possidentibus desit: scilicet qui uerum dicat, & hominem inter mentientes stupentem & pro rectis blāda audiētem ad uerum perducat. Idē: Dic illis, non quod uelint audire, sed quod uelint semper audisse.

¶ *De quatuor remedijs contra peccatum adulationis.*

SEQVITVR de remediis contra peccatū istud. Et possunt esse quatuor cōtra istud uitium. ¶ Primum est, ut quando uētus adulatiōis flat, homo ad terram descen

descendat, ut quod infimum est & infirmũ ipse in se consideret, & dicat: Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine Deus meus, illumina tenebras meas. ¶ Aliud remediũ est, memoria mortis, quod remedium figuratũ est Exo. 10. ubi legitur, quòd orauit Moyses Dominum, qui flare fecit uẽtũ ab occidẽte uehentissimum, & arreptam locustam proiecit in mare rubrũ. In locustis adulatores intelliguntur, quos uentus ueniens ab occidẽte proiicit in mare, dũ memoria mortis eos fugat: quia uanas hominum laudes cõtemnit, qui de morte cogitat, quando ueritas apertè patebit. ¶ Tertiũ remedium est, ut homo subtiliter discernat adulatorẽ esse eum qui sibi loquitur. Verecundabitur enim cũ cognoscet se puerilem reputari ab eo qui sibi lac adulationis propinat. unde Socrates cuidam sibi adulãti dixit: Nihil proficis adulator, cũ te intelligam. ¶ Quartum remediũ est, quòd homo tristem faciem adulãtibus ostẽdat. Tristis enim facies eos fugat, sicut hilaris facies eos multiplicat. Vnde Prouerbio. 25. Princeps qui libenter audit uerba mendacii, omnes ministros habet impios. Renuere uerò lac adulatiõis, multum est acceptum patri cælesti. Quod figuratum est Genesis 21. ubi legitur Abrahã fecisse grãde cõuiuium in die ablactationis Isaac.

De peccato maledictionis, & de his quæ faciunt ad detestationem eius. CAP. VIII.

Sequitur de peccato maledictionis. Maledictionem uerò hic intelligo mali imprecationẽ. Contra quod peccatũ, ¶ Primo possunt ualere uerba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent. Vt est illud ad Roman. 12. Benedicite, & nolite maledicere. Et illud 2. Pet. 3. Non reddentes malum pro malo, uel maledictum pro maledicto. ¶ Secũdo ualere possunt ad hoc exempla. Sicut est illud quod legitur de Domino Iesu Christo 1. Petri 2. Qui cũ malediceretur, nõ maledicebat. Et illud Apostoli 1. ad Corinth. 4. Maledicimur, & benedicimus. ¶ Tertio potest ualere contra hoc peccatũ, si ostẽdatur multiplex malũ quod sequitur ex eo. Primum malum est amissio regni ęterni. Vnde 1. ad Corinth. 6. Neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Aliud malum est, quòd maledictio quã aliquis facit, super caput maledicentis reuertitur. Vnde Prouerbior. 26. Sicut auis ad alta transuolans, & passer quolibet uadẽs: sic maledictũ frustra prolatũ in quẽpiã superueniet. Ideo aũt dicitur, frustra prolatũ: quia est maledictũ iuxta diuinã iustitiã prolatũ: ut est illud Act. 8. Pecunia tua tecũ sit in perditionẽ. Et tale maledictum uenit super illũ cui maledicitur. Maledictum uerò sine

causa

causa prolatũ uenit super eũ qui maledicit. unde Ecclesi. 27. Qui in altum mittit lapidẽ, super caput eius cadet. & Gene. 27. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus. Et in Psal. Maledicent illi, & tu benedices. & Matth. quinto: Beati estis, cũ maledixerint uobis homines &c. ¶ Quarto potest ualere ad detestationem huius peccati, si ostẽdatur peruersitas eorum, qui male agentibus maledicunt. Cum enim illi qui male agunt infirmi sint, cõpatiendum esset eis, & pro eis orãdum. Non esset malum imprecandum eis, cum plus malum habeant quàm expediat. ¶ Quinto potest ualere contra peccatum hoc, quòd maledicere adeò est illicitum, quòd non est licitum maledicere diabolo. unde Ecclesiasti. 21. Dum maledicit impius diabolum: maledicit ipse animam suam. Et dupliciter intelligi potest. Vno modo sic, Cum impius maledicit diabolum: id est, cum dicit eum maledictũ & cõdemnatum, ipse maledicit animam suam: id est, damnatam & maledictam ostẽdit, cum maledictum imitetur. unde ad Roman. 2. Inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alium, teipsum condemnas. Alio modo sic intelligitur, Cũ impius maledicit diabolo: id est, malum optat diabolo, ipse maledicit animam suam: id est, maledicto culpæ & pœnę subiicit. Cũ enim diabolus sit creatura Dei, peccatum est malum optare ei. Vnde in Canonica Iudæ, ubi legitur, quod cum Michaël archangelus cũ diabolo disputãs altercaretur de Moysi corpore, non est ausus inferre iudicium blasphemiæ, sed dixit: Imperet tibi Dominus. dicit glos. ubicunque uel quandocunque hęc altercatio angeli facta fuit cum diabolo sibi aduersanti, blasphemiam dicere noluit, sed modesto cum sermone coërcuit: quãto magis hominibus omnis blasphemia est cauenda? Item gloss. Diabolus in substãtia est bonus, sed in uoluntate est malus. Et ideo ab angelo non blasphematur, quia aliquid proferre aduersus bonã naturam, blasphemiã reputat archangelus. Simile habetur Zachariæ 3. ubi sic legitur: Ostẽdit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini, & satã stabat à dextris eius ut aduersaretur ei. Et dixit Dominus ad satan: Increpet in te Dominus satan, & increpet in te Dominus, qui elegit Ierusalem. Præcipuè uerò cauendum est parentibus à maledictione filiorum: quoniam illæ maledictiones magis nociuæ solent esse. Ecclesiastici 3. Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris, eradicat fundamẽta. Valde impium est, quòd mater optat malum filio, quod nõ licet ei diabolo optare.

De

De peccato conuicii, & de his quæ cohibent homines ab hoc peccato. CAP. IX.

SEquitur de peccato cōuicii, à quo peccato, ¶Primo deberet cohibere hoc, quod conuiciū multū uulnerat cor eius, cui dicitur Ecclesiast.28. Flagelli plaga liuorē facit: plaga autē linguę comminuet ossa. Hieronym. Sicut homo cauet ne percutiat aliquem cum baculo: sic cauere debet ne percutiat eum cōuicio. ¶Secūdo deberet cohibere homines à cōuicio hoc, quòd cōuicium charitatem seu amicitiā destruit, quæ est uia excellentior. Vnde Ecclesiast. 22. Mittēs lapidē in uolatilia, deiiciet illa: sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiā. ¶Tertio deberet cohibere à uitio hoc, quòd non de facili fit concordatio post cōuicium dictum. Vnde Ecclesiast.21. Ad amicum etsi produxeris gladiū, non desperes. Est enim regressus ad amicum. Si aperuit os triste, nō timeas: est enim cōcordatio: excepto conuicio, & improperio & superbia & mysterii reuelatione, & plaga dolosa. ¶Quarto deberet homines cohibere à peccato conuicii, ꝙ homo assuetus huic peccato uix corrigitur. Vnde Ecclesiast.23. Homo assuetus uerbis improperii, in omnibus diebus suis non erudietur. ¶Quinto deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd illi qui cōuicia dicūt, frequenter conuicia audiunt. Vnde Sapiens: Qui pergit dicere quæ uult, audiet quæ non uult. Prouerbior. decimotertio: Impius confundit & confundetur. Prou.26. Qui uoluit lapidē, reuertetur ad eum. ¶Sexto deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd conuicium dignū facit hominē morte æterna. unde Matthęi quinto: Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehēnæ ignis. ¶Septimo deberet cohibere homines à cōuicio hoc, quia dicere conuicium libenter homini, signum est impietatis & magnæ peruersitatis. unde Prouerbio.10. Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa. Cū ex abundātia cordis os loquatur. Matt.12. Vitiosum est cor unde frequēter exit conuicium: & in ueritate rusticus est, qui rusticitatem libēter dicit. Quòd ualde peruersus sit qui conuicium dicit, ex hoc potest patere: quia aut conuicium quod ipse dicit est malū pœnæ, aut malum culpę. Si malum pœnæ est, cum malum pœnę à Deo sit, ipse dicendo opprobriū homini, exprobrat creatori eius. Prouerbiorum 17. Qui despicit pauperē, exprobrat factori eius. Si uerò est malū culpæ, diabolicum est gaudere de hoc quòd aliquis illud commiserit. Leuit. 19. Si habitauerit aduena in terra uestra, & moratus fuerit inter uos, non exprobretis ei, sed sit inter uos quasi indigena.

na. Aduena est homo, q magnus peccator fuit, cui peccatũ suum exprobrandũ nõ est. Vnde Eccl. 8. Ne despicias hominẽ auertentem se à peccato, neq; impropetes ei: memento quoniã omnes in corruptione sumus. Specialiter autẽ cauendũ est ne conuitiũ correctiõi admisceatur: sicut faciunt quidã qui sub specie correctionis cõuiciantur hominibus. unde Eccl. 19. Est correctio mẽdax in ore cõtumeliosi. Verè mẽdax est talis correctio. Mẽtitur enim talẽ correctionem, cũ potius sit cõuiciatio. Tullius in tracta. de Amicitia: Monere & moneri est officiũ ueræ amicitiæ, ita tamen q adulatione careat admonitio, & contumelia obiurgatio. & Prou. 12. Qui suauis est, uiuit in moderationibus, in suis admonitionibus relinqt contumeliã. Homo mansuetus moderatè corripit, & sic uitã animæ suæ seruat: homo iracundus immoderatè corripiẽdo ipsam perdit uitã. Cauẽdũ est ab immoderata & immãsueta correptione. Nisi enim homo caueat sibi, ipse ignẽ incẽdit quẽ debuit extinguere, & occidit quẽ debuit sanare, & tenetur de dãno quod uerbũ incautè ab eo prolatũ fecerit. Ad primum pertinet illud Eccle. 8. Nõ incendas carbones peccatorũ arguẽs eos. Ad secundũ pertinet illud Prou. 15. Lingua placabilis lignũ uitæ: quæ autẽ immoderata est, conteret spiritũ. Lingua mãsueta lignum seu arbor uitę est. Occasio enim uitæ spiritualis est illis quos corripit: sed lingua immoderata cõteret spiritũ tam corripiẽtis, quàm eius qui corripitur. Ad tertiũ pertinet illud Exod. 22. Si egressus ignis inuenerit spicas, & cõprehenderit aceruos frugũ, siue stantes segetes in agris, reddet damnũ qui ignem succẽderit, quod de igne iræ potest intelligi, cuius damnum tenetur reddere, qui uerbo incauto illud succenderit.

De peccato contẽtionis, & de eius prohibitione, CAP. X.

Sequitur de peccato contentionis. A quo peccato, Primò deberet cohibere homines, qa Augu. Nihil est similius actibus dæmonum, quàm litigare, unde seruos diaboli nõ Dei se ostendunt, qui litigant. 2. ad Timo. 2. Seruũ domini non oportet litigare, sed mansuetũ esse ad omnes. Item Apost. 1. Corint, 11, Si quis uult contentiosus esse, nos talẽ consuetudinẽ nõ habemus. ¶ Secundo deberet homines cohibere à cõtentione hoc, quod separare se à cõtentione, nobile est. unde Prou. 20, Honor est homini, qui separat se à cõtentione. Contẽdere autẽ ignominiosum est. Sene. Muliebre est litigare, ¶ Tertio deberet cohibere homines à contentione hoc, q litigare signũ est stultitiæ seu superbiæ, & peruersitatis, & malitiæ. Ad primum pertinet illud Prouer. 18. Labia stulti miscent

se rixis,& illud 20. Omnes autẽ stulti miscentur contumeliis. In uerbo miscẽdi, quia commistio est inseparabilis unio, intelligitur quòd stulti à cõtentione separari nõ possunt. Ad secũdum pertinet illud Prouer. 16. Homo peruersus suscitat lites. & 26. Sicut qui apprehẽdit auribus canẽ, sic pertransit impatiẽs, & cõmiscetur rixæ alterius. Ad tertiũ pertinet illud Prou. 17. Semper iurgia quærit malus: angelus autẽ crudelis mittetur cõtra eum. Hoc erit in morte, quãdo angelus malus ad eũ uenerit, ut eum deferat in infernũ. Vel angelus malus potest intelligi aliqs malus homo ad eum missus: ut dicitur uulgariter, iste est malus, sed quandoque inueniet parẽ suũ. ¶ Quarto deberet cohibere homines à cõtentione hoc, ꝙ multa mala inde proueniunt. Vnde Eccl. 22. Ante ignem camini uapor & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem maledicta, & cõtumeliæ, & minæ. Et eiusd. 11. A scintilla una augetur ignis. Et 28. Certamen festinatũ incendit ignem: lis festinans effundit sanguinem. ¶ Quinto deberet cohibere homines à contentione hoc, ꝙ abstinere à lite magni meriti est, unde legitur in Vitis patrum, ꝙ orante Machario uox insonuit ad eum, dicẽs: Nõdum ad mensuram duarum mulierũ peruenisti quæ habitãt in proxima ciuitate. Cũmque Macharius intrans ciuitatem quæsiuisset conuersationẽ earũ ab ipsis, dixerunt ꝙ erant uxores duorũ fratrum, & per xv. annos simul fuerant, & nũquã aliqua earum aliam dicto uel facto contristauerat, & statuerãt in corde suo, ut usque ad mortem uerbũ inter se seculare non loquerẽtur: & libenter intrassent religionẽ, si uiri earum permisissent. Vnũ eorũ, in quibus consistebat meritum harum mulierũ, erat hoc, quòd litem nõ habuerant adinuicem. Animus uerè innocens nescit litigare. Vnde legitur in Vitis patrum, quòd duo senes erant in una cella, qui nunquam habuerant litem inter se. Dixit ergo unus, Faciamus litem inter nos, & ponamus laterẽ in medio, & uterq; dicat, ꝙ suus sit, quia nescimus quid sit cõtẽtio. Cum positus fuisset later, & unus diceret, Meus est. Alter respondit, Ego spero ꝙ meus est. Cũ autẽ primus diceret, Nõ est tuus, sed meus. Alter respondit, Si tuus est, tolle eũ. Et sic nõ inuenerunt materiam litigandi.

¶ *Quod maximè cum quinq; personis cauenda sit contentio.*

ET licet uniuersaliter declinanda sit cõtentio, præcipuè tamen cũ quinque personis, scilicet cum homine potente. unde Eccl. 8. Nõ litiges cum homine potente, ne fortè incidas in manus illius. Et cum homine locuplete. Ibidem: Non cõtendas cũ homine locuplete, ne fortè contra te constituat litem tibi. Mul-

dos enim perdidit aurum & argẽtum. Et cũ homine linguato. unde Eccle. 7. Non litiges cum homine linguato, neq; struas in igne illius ligna. Et cum homine iracundo. unde in eodem: Cum iracundo nõ facias rixam. Item cum propria uxore. Ex quo enim aliquis litem habere cœperit cum uxore, nunquam habebit quietẽ. Prouerb. 19. Tecta iugiter perstillãtia, litigiosa mulier. Qui in domo perstillãti est, quãdo uult declinare unum stillicidiũ in uno loco, inuenit illud in alio, & ita nõ inuenit ibi quietem. Sic uir & uxor quietẽ nõ inueniunt, ex quo cœperint litigiosi esse, & ualde male est eis, quantascunque delicias habeant. unde Prouer. 27. Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena uictimis cũ iurgio. & licet de nulla re litigandum sit, præcipue tamen nõ est litigandum de re, quæ hominem nõ molestat. Vnde Eccl. 11. De illa re quæ te non molestat, ne certaueris.

De peccato derisionis. CAP. XI.

DE derisione quam mali faciunt bonis, breuiter pertransimus, cum de ea dictũ sit in tract. de ornatu, in cap. de uerecundia. Hoc solũ addẽtes quod legitur Neemias dixisse 2. Esdr. 4. quũ Tobias Ammonites irrideret Iudæos ædificantes, dicẽs: Si ascenderit uulpes, transiliet murũ eorum lapideũ: audi, inquit, Deus noster, quia facti sumus despectui: cõuerte opprobriũ super caput eorũ. & paulò pòst subditur. Ne operias iniquitatẽ eorũ coram facie tua, & peccata eorũ nõ deleantur: quia irriserunt ædificantes.

De peccato praui cõsilij, & de his quæ deberẽt cohibere homines ab hoc peccato. CAP. XII.

SEquitur de peccato praui cõsilii. A quo peccato deberet cohibere homines. Primò quòd prauus cõsiliarius proditor est. Decipit enim eũ qui in eo cõfidit: scilicet eũ qui ab eo consiliũ petit: quod nõ est paruũ peccatũ. unde Prou. 26. Sicut noxius est qui mittit lanceas & sagittas in mortẽ: ita uir qui fraudulẽter nocet amico suo. ¶ Secũdo deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd praui cõsiliarii quasi omnia mala faciũt: sic tamen ut nihil mali fecisse uideantur. Ipsi dant palmas in faciem Christi & in mẽbris eius, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? ut legitur factũ fuisse Matth. 26. Cum dominus captus teneretur: quasi dominus ignorare posset astutias eorum, cum scriptum sit Iob 12. Ipse nouit decipientẽ, & eũ qui decipitur. ¶ Tertio deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd consiliarius prauus illud consilium, quod ipse uult dare contra aliquos, primo dat cõtra seipsum. Istud enim habet iustitię omnis iniustitia, quòd quicunque uult nocere alii, primo noceat sibi.

Omnis laqueus deceptiōis primò capit eum qui tetendit:Omnis gladius persecutionis spiritualiter primo transuerberat eū qui eo utitur,unde Eccle.27. Qui fodit foueā, incidet in eā: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo;& qui laqueū alii ponit,peribit in illo. Facienti consiliū nequissimū super illum deuoluetur,& nō agnoscet unde hoc ueniat illi.Vnde Prouer. 26.Qui fodit foueā, incidet in eā:qui uoluit lapidē, reuertetur ad eū.Et Psalm.Lacū aperuit & effodit &c.Hoc est figuratum 1. Reg.17.In hoc ꝙ Goliath proprio gladio decapitatus est.Et Esther 7.In hoc quòd Amā suspēsus est in patibulo quod parauerat Mardochæo. Praui consiliarii de rapinis & exactionibus quas fieri faciunt, habēt peccatum,& ad restitutionē tenentur,cùm alii habeant lucrū.Consilio eorum bene acquiescitur in malis faciendis,in bonis uerò minimè.Quandoque modico tempore plus mali faciunt, quàm toto tēpore uitæ suæ possint emendare,unde nullū peccatū est qđ magis impediat homines à salute,q̄ istud. ¶Quarto, deberet cohibere homines ab hoc peccato,ꝙ peccatū istud multū nociuū est ecclesiæ Dei. Vnus enim malus consiliarius destruit quandoq; totam unam patriam.Ad magnā malitiā praui consiliarii,referri potest illud Eccl.31.Nequius oculo quid creatum est? Consiliarius enim alicuius oculus dicitur. unde Matth.5.Si oculus tuus scandalizat te,&c.Si consiliarius alicuius principis malus est, negotia eius malè disponentur. Vnde Matth.6.Si oculus tuus nequam fuerit,totū corpus tuū tenebrosum erit. ¶Quinto deberet cohibere homines ab hoc peccato,quod quandoq; illi qui astuti sunt ad dandum consilia nociua aliis,in cōsulendo sibiipsis iusto Dei consilio fatui inueniuntur.unde Iob 12. legitur ꝙ Deus adducit cōsiliarios in stultum finem. Legitur etiā Iob 5. de domino:Qui apprehēdit sapientes in astutia eorū,& consilium prauorū dissipat. Sic enim cauendum est homini,ne prauo cōsilio acquiescat.unde Eccl.6. Multi pacifici sint tibi,sed cōsiliarius unus de mille.& Eccl.37. A consiliario malo serua animā tuā:prius scito quæ sit illius necessitas,& quid ipse cogitabit, ne fortè mittat sudem in terrā,& dicat tibi,Bona est uia tua.

¶ *A quibus personis consilium sumendum est.*

CAVENDVM etiā est homini ne consilium quærat à iuuenibus.Hac enim de causa Roboam partē regni amisit;quia acquieuit consilio iuuenū,relicto consilio senum;ut legitur 3. Reg.12.Item cauendū est homini,ne amatores huius mūdi consulat de salute animæ suæ. unde Eccle.37.Noli consiliari cū so-

cero

cero tuo. Socer est mũdus iste, qui quodammodo est pater carnis, quę uxor spiritus est, cũ quo consilium habendum nõ est de salute animæ. Quod figuratum est Genes. 31. In hoc quòd Iacob recessit à Laban, ipso nesciente. Bernard. Angelus magni consilii uocat te, & alienum cõsilium præstolare. Idem: Amicos consulat, qui non legit quod inimici homines domestici eius. Esa. 19. Sapientes consiliarii Pharaonis dederunt consiliũ insipiens. Cauẽdum est etiam homini ne consiliũ cum stulto habeat. Vnde Eccle. 8. Cum fatuis cõsilium nõ habeas: non enim poterunt diligere, nisi quæ placent eis.

De seminantibus discordias, & de his quæ cohibent ab hoc peccato. CAP. XIII.

A Peccato eorum, qui seminãt discordias, primò deberet homines cohibere hoc, quòd illud peccatum adeò est exosum Deo. Vnde Prouerb. 6. Sex sunt quę odit dominus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes, &c. Et numerat Salomon 7. loco, eum qui seminat inter fratres discordias: tãquam magis exosum Deo, quàm alios peccatores. Nec mirum, si Deus odiat eos qui seminant discordias in ecclesia. Magis enim uidentur nocere ei qui hoc faciũt, quàm qui proprium corpus eius crucifixerunt. Plus enim dilexit Christus corpus ecclesiæ, quàm corpus proprium, quum pro corpore ecclesiæ, corpus propriũ morti exposuerit. unde qui fodiũt corpus ecclesiæ, unitatem eius diuidendo, magis uidentur nocere ei, quàm qui corpus eius proprium foderũt, continuitatem in eo diuidendo. Ad ostendendum quod nullo modo uolebat scindi corpus ecclesiæ per discordias, uoluit ipse tunicam inconsutilem indiuisam manere. Ioan. 19. ¶ Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, quòd nihil magis nociuum est corpori humano, quàm diuisio continuitatis, nec magis nociuũ est ecclesiæ Dei, quàm diuisio unitatis. Ex uno uerbo quod dicit ille qui discordiam seminat, quandoque nascitur discordia tãta, ex qua destruitur patria una. unde magnæ malitiæ est seminare semen tale, cum ex uno [illegible]du illius, talis messis surgat. ¶ Tertio deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, quòd opus illud diabolicum est, & contrarium operi Christi. undę de diabolo scriptum est, Ioann. 10. quòd dispergit oues. Christus uerò de se dicit Matthæ. 12. Qui non colligit mecũ, dispergit. Ad Christum & ad seruos eius pertinet unire & pacificare. Matthæi 5. Beati pacifici, quoniã filii Dei uocabuntur. Hac de causa filius Dei uenit in mundum, ut pacem reformaret in mundo. Ad diabolum uerò pertinet dispergere.

De peccato bilingulum, & de his quæ deberet hominē cohibere ab hoc peccato. CAP. XIIII.

SEquitur de peccato bilinguium. Bilingues autem dicuntur, qui mala loquuntur de hominibus in absentia, & bona in præsentia: uel qui prætendūt quod bona intentione dicant, uel causa ioci illud quod proferunt, cùm malam habeant intentionem. ¶ A quo peccato primò deberet homines cohibere hoc, ꝙ multum displicet Deo. Vnde Prou. 8. dicit sapientia increata, quæ est filius Dei: Arrogantiā & superbiā, & uitam prauam, & os bilingue detestor. Nec mirum si Deꝰ detestatur os bilingue, cùm monstrū sit. Nullum animal bilingue inuenitur, excepto serpēte, qui bilinguis est, iuxta uulgi opinionē, quia propter uelocē motum linguæ sic apparet. ¶ Secundo deberet cohibere homines à peccato hoc, ꝙ ualde nociuū est proximo. Vnde Prouer. 18. Verba bilinguis quasi simplicia, & ipsa perueniunt usque ad inferiora uentris: id est, ad interiora mentis. Dicuntur autē uerba bilinguis quasi simplicia, qa sub prætextu ioci uel bonæ intentionis ea dicit: tamen cor audientis multum lędunt. unde de ipsis potest intelligi illud Psal. Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. ¶ Tertio deberet cohibere homines à peccato hoc, ꝙ multum nocet proprio subiecto. ¶ Primo quia ponit illud in magno periculo: si enim est in magno periculo qui unicā linguam habet, in quāto periculo est ille, ꝗ bilinguis est? uix sufficit aliquis unicā linguā regere. ¶ Secundo nocet: quia ponit hominem in opprobrio & fama mala. unde Eccl. 5. Denotatio pessima super bilinguem. Denotatio est digiti ostensio confusione plena. Item Eccle. 6. Improperium & contumeliā malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. ¶ Tertio nocet, quia hominem reddit maledictum. Vnde Ecclesia. 28. Susurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. Bilingues sunt pseudoapostoli uariis linguis loquentes. A peccato uerò isto præcipuè cauendum est illis qui legem Dei habent alios docere. unde 1. Timo. 3. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo, &c.

De peccato amantium rumores.

CAP. XV.

AB hoc peccato præcipuè cauendum est claustralibus. unde Bern. rumorē in claustro enumerat inter XII. abusiones claustri. Duodecim uero abusiones claustri hę sunt. Pręlatus negligens, discipulus inobediens, iuuenis otiosus, senex obstinatus, monachus curialis, religiosus causidicus, pānus pretiosus, cibus exquisitus, rumor in claustro, lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerentia circa altare.

De

De peccato iactantiæ, & de his quæ ualent contra illud.

CAP. XVI.

PEccatum iactantiæ dissuadetur Prou.27. ubi legitur, Laudet te alienus, & non os tuum. possunt autē ualere contra peccatum istud, Primo exempla: ut est illud, qđ legitur Daniel.4. de Nabuchodonosor, ꝙ uerba iactantię proferebat in fine, dicēs: Hæc est Babylō ciuitas magna, quam ego ędificaui in domū regni, in robore fortitudinis meę, & in gloria decoris mei. Et cum adhuc sermo esset in ore regis, uox de cælo ruit, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, Regnum tuum transit à te. Legitur etiā in Vitis patrū, de quodā eremita, qui pollēs omnibus animi uirtutibus cœpit iactare se, & diabolus in specie mulieris uenit ad speluncam eius, dicēs ꝙ à bestiis nocte esset deuorādus, nisi susciperetur eius hospitio: quæ suscepta diuersis blādimētis inducit eum ad hoc ꝙ mēbra eius singulatim tangeret: & cū inclinaret se ut eā fœdè amplecteretur, ipsa euanuit, deridēs eū: & multitudo dæmonū clamauit: O monache, qui te usq; ad stellas extollebas, quomodo demersus es in infernū? Disce, Qui se exaltat, humiliabitur. Tūc ille desperās & fugiēs præ cōfusione à cōspectu omniū religiosorū, reuersus est ad seculū tradēs se omni impudicitiæ, ne quis eū salubribus monitis de præcipitio reuocaret. Item in regione Thebaide manente quodā eremita Apollonio, uitæ probatissimæ, dixit ei uox de cælo, Apolloni, per te perdam sapiētiam sapientum, & etiam in Aegypto omnē culturam dæmonum subrues. At ille ait: Aufer à me iactātiā, ne fortè elatus super fratres meos cadā ab omnibus bonis, & dixit uox: Mitte manus tuas ad ceruices tuas: & qđ comprehēderis, constringe, & sub arena subrue. & continuò apposita manu ad ceruices apprehēdit paruū Aethiopem clamātē & dicētē: Ego sum superbiæ dæmon. Et iterū uox ait: Perge nūc quocunq; uolueris in Deo securus. ¶ Secūdo potest ualere contra peccatū iactātiæ, si manifestetur stultitia eius qui hoc uitio laborat. Notandū ergo, ꝙ ille qui iactat se ore ꝓprio, seipsum quādoq; occidit. unde Prou.18. Os stulti cōtritio illius. Filios aūt suos ore ꝓprio comedit, dum bona opera se iactando de illis amittit. Ipse etiā Dei gratiam effundit. unde Ecc.20. Gratiæ fatuorū effundentur. Ipse laudē, quā amat, in loco ponit ubi sordeat: scilicet in ore proprio. omnis enim laus in ore proprio sordescit. Ipse etiā testimonium fert de seipso. Io.8. Tu de teipso testimoniū perhibes: testimonium tuū non est uerū. Hoc de Christo nō habet locū, quum se solus cognoscat, & ipsi soli credēdum est, iuxta uerbum Hilarii: Soli Deo de se creden-

dum est, qui se solus nouit. Sed in aliis uerũ est quod dicitur 1. Corin.10. Nõ qui seipsum commẽdat, ille probatus est, sed quẽ Deus commẽdat. Ille qui iactat se, est idolũ seipsum colẽs, & de seipso cantans. Ipse similis est gallinæ, quæ postquã fecit ouũ, non cessat clamare donec perpenditur, ꝙ ouum fecit: & sic ouum amittit. Sic ille qui iactat se, tacere non potest, donec bonum opus, quod fecit amiserit. ¶ Tertio potest ualere contra hoc peccatũ, si ostẽdantur mala quæ ex eo sequũtur. Notandum ergo ꝙ ex hoc peccato sequuntur iurgia. Vnde Prou.28. Qui se iactat & dilatat, iurgia cõcitat. Sequuntur etiã inde odiũ. unde Sapiẽs: Vitiosa iactatio est, affertq; audiẽtibus non tantũmodo fastidiũ, sed plerunq; odiũ. Hoc tamẽ sciendũ est, ꝙ licet uiris bonis opera sua bona quandoq; dicere ad Dei gloriã. Vnde 2. ad Corinth.11. dicit Paulus: Aestimo enim me nihil minus fecisse à magnis apostolis. Licet etiam ea dicere ad reuelationẽ spei. Vnde Esaiæ 38. dicit Ezechias: Meméto quæso domine quomodo ambulauerim coram te in ueritate.

De secretorum reuelatione.

CAP. XVII.

A Secretorum reuelatione debent hominẽ cobibere, tria. ¶ Primum est, hoc quod legitur Eccl.27. Qui denudat arcana amici, perdit fidem. ¶ Secundum est, quod legitur Eccl. 22. Est concordatio ad amicum, excepto conuicio & improperio, & superbia, & mysterii reuelatione, & plaga dolosa. unde reuelatio secreti est unũ eorum, de quibus uix fit concordatio. ¶ Tertium est hoc, ꝙ si aliquis infamatus fuerit illa reuelatione, uix potest ei restitui damnũ quod suscepit. Vnde Prou.28. Quæ uiderũt oculi tui, ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non possis cum dehonestaueris amicum tuum.

De peccato indiscretæ comminationis. CAP. XVIII.

PEccatum indiscretæ comminationis fugere debemus. ¶ Primo exẽplo Christi, de quo legitur 1. Petri secũdo. Qui cum pateretur, non cõminabat. ¶ Secundo debet cohibere ab eo ꝙ demus locum timori Dei. Vnde Eccl.19. Corripe amicum antequam cõmineris, & da locũ timori Altissimi. Altissimi timori dat locũ, qui potius uult ꝙ homines dimittãt peccare timore Dei, quàm timore humano. ¶ Tertio, quia comminationes multùm offendunt hominẽ, & multa mala inde sequũtur. Eccl. 22. Ante sanguinẽ maledicta, & contumeliæ, & minæ. ¶ Quarto cauendum est à comminationibus, ne stultiores nos ostendamus quàm simus. Homo qui cõminari consueuit, ostẽdit se stultiorem quàm sit, quia multa cõminatur quę nunquam facturus sit.

sit. Vnde Prouer. 14. Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.

De peccato indiscretæ promissionis. CAP. XIX.

INdiscretæ promissionis peccatum fugere debent homines, propter tria mala quæ inde sequuntur. ¶ Primum est, remorsio propriæ conscientiæ. Vnde Prouer. 12. Est qui promittit, & quasi gladio pungitur cōscientiæ. Hoc fit quando non soluit, quod promisit. Secundū malum est, ꝙ inimicitias eius incurrit cui promisit, & nō soluit. unde Eccl. 20. Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicū gratis. ¶ Tertium malum est, ꝙ tenetur soluere qđ promittit. Vnde Ecc. 8. Ne respōdeas supra uirtutē tuā: ꝙ si spoponderis, quasi restituēs cogita. Specialiter autem cauere debemus à uoto indiscreto, ne scilicet uoueamus, qđ implere nolumus. In quo multū peccant aliq claustrales, qui uouēt ea quę sciunt se nō impleturos: in quo etiam aliqui multū peccāt, qui suscipiēdo sacros ordines cōtinētiā promittūt, quā tamē nō proponūt seruare, qđ ualde periculosum est. Vnde Prou. 20. Ruina est homini deuorare sanctos, id est, de uoto suo honorare sanctos, & post uotum retractare. & Ec. 5. Meli⁹ est nō uouere, quàm post uotū promissa nō reddere. Itē in eodē: Si quid uouisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim infidelis, & stulta ꝓmissio.

De uerbo otioso, & de his quæ deberent hominem ab his cohibere. CAP. XX.

NOtandum, quòd uerbum otiosum secūdū Hiero. est qđ sine utilitate loquētis dicit̄, aut audiētis. Verba uero scurrilia & turpia nō sunt cōputanda inter otiosa. Vnde Hieron. Qui scurrilitatem replicat, & cachinnis ora dissoluit, uel aliqđ profert turpitudinis, nō otiosi sermonis, sed criminosi reus tenetur. ¶ Multa uero sunt quę deberent hominē cohibere à uerbis otiosis. ¶ Primū est hoc, ꝙ cum uir iustus cælū sit, os eius porta cęli est. Et ideo aperiēdum non est absq; magna causa. Legimus enim cælū ad literam multoties apertum fuisse: sed nunquam legitur quin aliquod mirū subsecutū sit. legitur in Psal. Et ianuas cæli aperuit, & subditur: Et pluit illis manna ad mādūcandū. Legitur etiam Luc. 3. ꝙ Iesu baptizato & orante, apertum est cælum. Et subditur, ꝙ descēdit spiritus sanctus. Vox etiā patris audita est. Item cū beatus Stephanus lapidaretur, aperti sunt cæli, & uidit Iesum stantē à dextris Dei & gloriā ipsius. & sic quando porta cæli spiritualis aperitur, scilicet os uiri iusti, debet inde exire māna, uel uerbū dulcis cōsolationis, uel uerbū quo Spiritus sanctus datur, uel uerbum quo Spiritus sanctus uel ipsius gratia hominibus ostenditur. Sed de quibusdam cum

expectatur ut exeat manna, exit potius rana, aliquid scilicet garrulitatis. ¶ Secundo deberet homines cohibere ab otiosis uerbis hoc, quòd lingua calamus est Spiritus sancti. unde Psalm. Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis. Solent offendi scriptores quãdo calamo eorum aliquid inutile scriptitatur, & illum proiiciunt: sic Spiritus sanctus quandoq; linguam illã repellit, quę uerbis otiosis se exponit. ¶ Tertio deberet cohibere homines à uerbis otiosis hoc, quòd loquela naturaliter in solis rationem habẽtibus inuenitur. unde per se data est loquela rationi, & ideo sine ratione fieri nõ debet. ¶ Quarto deberet cohibere homines à uerbo otioso hoc, ꝙ omnia uerba ad examen Dei uenient. unde Mat. 12. De omni uerbo otioso quod locuti fuerint homines, reddẽt in die iudicii rationẽ. & Eccl. ulti. Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, &c. & dicit gloss. quòd etiam de uerbo ignoranter prolato hoc intelligitur. Vnde debemus uerba nostra hic examinare, ut per examen illud possint transire. ¶ Quinto deberet cohibere homines à uerbo otioso hoc, ꝙ homo est uelut castrum obsessum undiq;. unde Psal. Inimici mei animam meam circundederũt, &c. Os uero hominis porta est, per quam sæpe hoc castrum captum est: ideo porta ista diligenter est custodienda, & non ad uerba inutilia aperienda. ¶ Sexto deberet cohibere homines à uerbo otioso hoc, quòd thesaurus magnus est in homine. unde Apostolus 2. ad Corin. 4. Thesaurum habemus in uasis fictilibus. Ideo qui thesaurum suum non uult amittere, os suũ clausum diligenter debet custodire. ¶ Septimo utilitas magna quę ex uerbis potest prouenire. Verbo enim uno potest homo in oratione regnum æternum mereri. Item uno uerbo potest dari occasio salutis pluribus animabus. Vnde ex magna corruptione prouenit hoc, quòd homo otiosa & inutilia loquitur libenter, ex quo potest adeò utilia loqui. Hoc autẽ præcipuè reprehensibile est in sacerdotibus. Vnde Bern. Inter seculares nugæ sunt, in ore sacerdotis blasphemiæ. Interdũ si incidãt, ferendæ forsitan, referẽdę nunquam. Consecrasti os tuũ Euangelio: talibus iam aperire illicitum est, assuescere sacrilegium. Labia sacerdotũ custodiũt scientiam, & legẽ requirent ex ore eius, nõ nugas uel fabulas. Verbum scurrilitatis, quod faceti urbaniue nomine colorant, non sufficit ab ore peregrinari, procul ab ore est relegandum: fœdè ad cachinnos moueris, fœdius moues. Hierony. Beata lingua, quę nõ nouit nisi de diuinis texere sermonem. Aliqui uero sunt qui non multũ curant cauere à uerbis

bis otiosis, uel ab aliis uenialibus peccatis, eò quòd talia peccata sibi parua uidentur.

¶ *De quinque timendis circa uenialia peccata.*

IDEO notādū, quòd quinq; sunt, quæ debet homo timere circa uenialia peccata. ¶ Primū est multitudo eorū. Vnde Aug. Ista leuia contēnere noli. Si cōtēnis quādo appēdis, expauesce quādo cōnumeras. ¶ Secūdū est hoc, ꝙ pro talibus ad iudicium Dei sumus trahēdi. Vnde super illud Iob 31. Nónne uias meas ipse considerat? dicit gloss. Sic Deus uniuscuiusque uias considerat, sic gressus dinumerat, ut nec minutissimæ cogitationes ac tenuissima uerba quæ apud nos usu uiluerunt, eius iudicio indiscussa remaneant. Sed quæ ratio poterit reddi de uerbis otiosis, cum ipsa sine ratiōe dicantur? Vnde Bernar. Si præterea uerbū otiosum est quod nullam rationabilē causam habeat, quam rationē reddere poterimus de eo quod est præter rationem? licet cōfabulari, aiunt, donec prętereat hora, quam tibi ad agendam pœnitētiam, ad obtinendam ueniam, ad acquirēdam gratiam, ad promerendam gloriam, miseratio conditoris indulserat. ¶ Tertio timēdum est ne inter multa uenialia aliquod mortale incidat homine ignorāte. unde Osee 7. Alieni comederūt robur eius, & ipse nesciuit. ¶ Quarto timendū est, ne per uenialia homo ita debilitetur, quod in aliquod manifestum mortale cadat. Eccle. 39. Qui modica spernit, paulatim decidet. Greg. Vitasti grandia, caue ne obruaris arena. Idē: Si ista parua negligimus, insensibiliter seducti, audacter maiora perpetramus. Et si stupa & claui in nauibus sint minima, tamen defectus eorū occasio submersionis possit esse his, qui in nauibus sunt. Pręsentia enim eorū occasio est euasionis. Legitur ꝙ Absalon occasione crinium interfectus sit. 2. Reg. 8. In crinibus parua peccata possunt intelligi, sicut & ibi, Capilli capitis uestri oēs numerati sunt. Quæ parua peccata multis sunt occasio mortis. Legitur etiam Iudicum 16. ꝙ Sāpson abscisis crinibus debilis factus sit. In quo figuratū est, quòd aliquis debilitatur, quādo modica bona negligit facere. Econtra Nazaræi nutriebāt comā: ut legitur Num. 6. ¶ Quinto timēda sunt uenialia, quia profectò impediūt: quādo enim aliqs Deo ingratus est, & non uult facere pro eo nisi id ad quod tenetur, Deus nō ita abūdāter largitur gratiā ei ut proficere possit. Pręterea unicus pilus cibū alicui reddit abominabilē, & modicū pulueris oculū multū obnubilat: sic uenialia seruitiū alicuius min' gratū uidenť Deo reddere, & oculos cordis obnubilant.

De multiloquio, & de his quæ ab eo cohibent. CAP. XXI.

Multil

MVltiloquiũ peccatum est, à quo Primo debet cohibere hoc, ꝙ signum est imbecillitatis. Hierony. Inter canes qui infirmior est, magis latrat. ¶ Secundo uerò hoc, ꝙ multiloquiũ hominem odiosum reddit, pauciloquium uero amabilẽ. unde quidam philosophus interrogatus quomodo quis hominibus posset placere, inquit: Si gesseris optima, & locutus fueris pauca. Et Eccl. 9. Terribilis in ciuitate sua homo linguosus: & temerarius in uerbo suo odibilis erit. ¶ Tertio hoc, ꝙ multiloquium impedit conuersionem. unde Iob 11. Nũquid uir uerbosus iustificabitur? Leui. 15. Vir qui patitur fluxũ seminis, immundus erit. ¶ Quarto uerò hoc, ꝙ in multiloquio non deerit peccatum, ut legitur Prou. 10. Et Eccl. 20. Qui multis utitur uerbis, lędit animam suã. Et Ecc. 5. In multis sermonibus inuenietur stultitia. ¶ Quinto hoc, ꝙ multiloquium signum est stultitiæ. Vnde Eccl. 10. Stultus uerba multiplicat. Et Prou. 29. Totũ spiritũ suum profert stultus. ¶ Sextum uero est hoc, quod dicitur in Psalmi. Vir linguosus non dirigetur in terra. ¶ Septimum est hoc, quod frequenter accidit, ꝙ ubi est multitudo uerborũ, ibi est indigentia operũ. Sicut ubi multum est de paleis, ibi sæpe parum est de grano. Prouer. 14. Vbi uerba plurima, ibi frequenter egestas. & 19. Qui tantum uerba sectatur, nihil habebit. ¶ Octauo magna utilitas, quæ est in cauendo multiloquio. Vnde Eccl. 19. Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Prou. 12. De fructu oris sui replebitur unusquisq; bonis. Legitur in Vitis patrum, quòd quidam portauit lapidem tribus annis in ore, ut uitaret multiloquium.

De Turpiloquio. CAP. XXII.

TVrpiloquium, peccatum est, à quo dissuadet nos Apostolus ad Ephes. 5. dicens: Fornicatio autem & omnis immunditia aut auaritia nõ nominetur in uobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, &c. Ab hoc peccato multum debemus cauere: quia hoc peccatum est turpitudo in ore, ubi multum indecens est immunditia. Præterea turpiloquiũ proximum corrumpit. Vnde 1. ad Corinthios 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. & 2. ad Timo. 2. Quorum sermo serpit ut cancer. Corrumpit etiam ipsum qui turpiter loquitur, ut tandem turpia opera non abhorreat. Seneca: Turpia ne dixeris: paulatim enim per uerba pudor deiicitur, ut à uerborũ dicacitate abstineamus, & potissimùm à turpibus. Natura linguã in medio capite collocauit, quam dentiũ multitudo, & labia circunstant, ad insinuandum, quòd tacendũ est, uel iuste loquendum: secus est de auribus quas patulas reliquit, & ita de aliis sensibus.

Insup

Insuper à multitudine actuali loquendi habitus emergit, qui uirum ita propensum ad illa te loquendum reddit, quòd abstinere ægerrimè pôt. Propterea habitus ne generetur, à principio obuiandum est: secundum quod dicit metrista: Pincipiis obsta, sero medicina paratur.

De scurrilitate, & de his quæ ualere possunt contra hoc peccatum. CAP. XXIII.

SCurrilitas, quæ à stultis curialitas dicitur, est iocu'aritas, sicut dicit glo. super epistolã ad Ephes. 5. ¶ Cõtra quod peccatum, Primo possunt ualere uerba sacrę scripturę quę illud dissuadent: ut est illud ad Ephesios 5. Fornicatio autẽ & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in nobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas. Et 2. ad Thessa. 3. Audiuimus quosdam inter uos ambulare inquietè, nihil operãtes, sed curiose agẽtes. His autem qui huiusmodi sunt denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silẽtio operãtes panem suũ manducẽt. ¶ Secũdo potest ualerę contra hoc peccatũ, si scurras diuersis generibus rerũ cõparemus. ¶ Notãdũ ergo quòd scurra est uelut capra, uel simia, cũ quibus ludit diabolus, & homines excitat ad risum. Capra animal fœtidum est. Simia animal deforme. Sic tales ualde fœtidi sunt & ualde deformes. Ipsi etiam sunt fures dãnosissimi. ¶ Tempus enim, quo nihil est pretiosius in uita ista, inter transitoria hominibus furantur. ¶ Ipsi consolatores sunt eorum qui laborant in seruitio diaboli. Ipsi releuant falsis recreationibus labores eorum qui uadũt in infernum, ne deficiant in uia. Ipsi faciunt etiã obdormire homines in peccatis, ut à diabolo deferantur in infernum, & non excitẽtur. ¶ Tertio potest ualere cõtra hoc peccatum, si ponãtur ea, quæ sacra scriptura dicit de risu huius temporis, ad quẽ uerba scurrilia excitant.

¶ *De risu huius temporis.*

NOTANDVM ergo ꝙ risus huius tẽporis error est. Vnde Ecclesiasti. 2. Risum reputaui errorem. Est etiam uelut quædã ebullitio stultitię. Vnde Prouer. 15. Os fatuorum ebullit stultitiã. Fit autem hæc ebullitio ad ignẽ prauæ concupiscẽtię, scurra sufflante illum ignem uento uanitatis incluso. Risus autẽ talis, est uelut sonitus spinarum ardẽtiũ sub olla crepitantium. unde Eccle. 7. sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. ¶ Item risus talis, est uelut quidam nuntius stultitiã cordis exterius insinuans. Vnde Eccle. 19. Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enũtiant de illo. Item risus talis maledictus est. Vñ Luc. 6. Vę uobis, qui nũc ridetis, quia lugebitis.

¶ *Quòd multiplex risus malus sit.*

EX

EX his satis manifestum est quãta sit fatuitas scurrarum, qui ad risum talem excitant. ¶ Item notandum quòd est risus inuidiæ, risus perfidiæ, risus insaniç, risus uanitatis purç, & risus prudẽtiæ. De risu inuidiæ loquitur Poëta describẽs inuidam: Risus adest nunquam, nisi quem fecere dolores. De risu perfidiæ legitur Prou.10. Quasi per risum stultus operatur scelus. De risu insaniæ legitur Prouer.15. quòd stultitia est gaudium stulto. Vnde Augustinus: Malunt sapiẽtes se habere sanos lugentes, quàm phreneticos ridentes. Item Augustinus dicit: Gaudium mũdanorũ, gaudiũ est phreneticorũ. Risus uero puræ uanitatis est, cùm aliquis ex sola leuitate ridet. Ad quẽ risum possumus referre quod legitur in Vitis patrum de quodam sene, qui uidit quendam ridentem, & dixit ei: Corã cæli & terræ Domino rationem totius uitç nostrç reddituri sumus, & tu rides. Risus uero prudẽtiæ est risus rarus & tacitus. Vnde Ecclesiast.21. Fatuus in risu exaltat uocem suã: uir autem sapiẽs uix tacitè ridebit. Et Iob.29. Si quando ridebam ad eos, non credebant. Gregorius: Prælatus debet se taliter habere ad subiectos, ut ridens timeri, & iratus possit amari: ne nimia lçtitia uilem, uel immoderata seueritas reddat odiosum. ¶ Item notandum, quòd sicut risus prçsentis uitæ debet esset rarus & modicus: sic luctus frequens & multus. Monemur autẽ ad hoc exemplo Christi, quem ter legimus fleuisse, risisse uero nũquã legimus. Fleuit Iesus super ciuitatis destructionem Ierusalem. Luc.19. & ad Lazari suscitationẽ, Ioannis 11. & in agonia quando prolixius orauit. de quo fletu habetur ad Heb.5. Monet etiã nos ad hoc multiplex materia luctus, quam in mundo isto uidemus, & hoc ꝙ lacrymæ nostræ in suo ualore sunt. De hac materia require in tractatu de Luxuria, in cap. de choreis.

De indiscreta taciturnitate.

CAP. XXIIII.

SEquitur de indiscreta taciturnitate. Et notãdũ quòd sicut uitiosa est loquacitas, sic etiam uitiosum est semper tacere. unde Ecc.3. Tempus tacendi, & tẽpus loquendi. Isidor. Seruanda est lingua, non insolubiliter liganda. Bernardus. Mors & uita in manibus linguæ. Ideo ori ponenda est custodia, ut nec uitalẽ ædificationem clausura damnet, nec letalis pernicies liberũ sortiatur egressum.

¶ *Quòd tacere in prælatis malũ sit, & maximè à uerbo prædicatiõis.*

TACITVRNITAS uerò præcipuè est reprehensibilis in prçlatis, qui docere habent populum. Illis enim tacere à uerbo prædicationis, mors est. unde Exo.28. præceptum est quòd in extremis partibus uestiũ sacerdotaliũ fierẽt tintinabula aurea,

mista malis punicis, ut audiretur sonitus, qñ Aarõ ingrederetur & egrederetur Sanctuariũ in cõspectu Dñi, & nõ moreretur. De quo uerbo loquẽs Greg. dicit: Sacerdos ingrediẽs & egrediẽs moritur, si de eo sonitus nõ auditur: quia cõtra se irã æterni iudicis prouocat, si de eo sonitus prædicatiõis non procedat. Ad idẽ pertinet illud quod legitur Ezech. 33. Si speculator uiderit gladiũ uenientẽ, & nõ insonuerit buccina, & populus se nõ custodierit, ueneritque gladius, & tulerit de eis animas: ille quidem iniquitate sua captus est, sanguinẽ autẽ eius de manu speculatoris requirã. Apostolus 1. ad Cor. 9. Væ mihi si nõ euangelizauero. Ad prælatũ specialiter pertinet illud Esa. 58. Clama ne cesses. & illud Osee 8. In gutture tuo sit tuba. & illud Esa. 6. Væ mihi, quia tacui. Si propter taciturnitatem prælati aliquis pereat, simile est ac si ipse eũ interficiat. unde Paulus Act. 20. Mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi quo minus annũtiarẽ omne cõsiliũ Dei in uobis. Innuẽs per oppositum ꝙ reus esset sanguinis eorũ, si ipse eis nõ annũtiasset. Indiscreta taciturnitas dissuadetur Ecc. 4. Vbi legitur: Ne retineas uerbum in tẽpore salutis.

De octo remediis contra pecatum linguæ. PARS III.

POstquam dictum est de peccato linguæ & custodia in communi, & specialiter de 24. peccatis linguæ, cõsequẽter tãgẽdum est aliquid de remediis contra peccatum istud. Et ponemus octo remedia contra peccatum illud. ¶ Primum remediũ est consideratio periculi, qđ est in loquẽdo. Tũc porta alicuius castri cautius aperitur, quando notum est domino castri, quòd hostes portæ insidiantur. Vnde cũ hostes inuisibiles portæ eius specialiter insidientur, cum cautela magna aperienda est. Ad hoc remedium potest referri illud Iob 40. Memẽto belli, & ne addas amplius loqui quicquã. ¶ Secundum remedium est cõsideratio tam nobilitatis quàm utilitatis huius membri. De qua nobilitate & utilitate, habitum est in principio huius tractatus, ubi dictum est, ꝙ in lingua pręcipuè indecens sit immunditia, & quòd diuino officio præ cæteris mẽbris deputata sit. ¶ Tertium remedium est, quòd homo cõtra portam oris quasi quasdã barras facit. Barrę istę sunt proposita firma declinandi personas, illas cũ quibus peccare solet per linguam, uel loca illa in quibus solet habere occasionẽ per linguam peccandi, uel silẽtium tenẽdi horis, in quibus facilius homo per linguã labitur, ut hora post cibum, & alia similia proposita, quę custodiũt hominẽ ne offendat in lingua. De barris istis legitur Prouerbiorũ 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi

quasi ciuitas firma: & iudicia quasi uectes urbiũ. Proposita ex iudicio rationis facta de custodia sensuum, quasi uectes: id est, quasi barræ urbiũ sunt. ¶ Quartum remedium est, quòd homo raro loquatur. Exemplũ de hoc habemus in beata Virgine, cuius septem uerba tantum legũtur in Euangeliis. unde Ecclesi. 19. Qui odit loquacitatẽ, extinguit malitiam. ¶ Quintũ remedium est, quòd homo pauca loquatur. Sicut enim in multiloquio non deerit peccatum, Prouerbior. 10. sic breuiter loqui ad hoc ualet ut homo caueat à peccato. De quarto & quinto remediis dicit philosophus: Ad summam perfectionis uolo te esse breuiloquum, & rariloquũ & submissa uoce loquentẽ. Ad rariloquiũ monet Seneca, dicens: Auribus frequentius quàm lingua utere. Idem: In hoc incumbe, ut libẽtius audias, quàm loquaris. ¶ Sextum remedium est, tarditas in loquendo, ut homo non exeat in loquẽdo, nisi præcedente deliberatiõe. Ad quod pertinent uerba sacræ scripturæ quæ sequuntur. Hierony. Prius ueniat sermo ad limã, quàm ad linguam. Ecclesi. 4. Noli citatus esse in lingua. & Ecclesiast. 5. Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit uelox ad proferendum sermonẽ corã Deo. Innuitur causa quare non debeat homo loqui absque deliberatiõe: quod enim homo loquitur, coram Deo loquitur. Ecclesiast. 21. Verba prudentium statera põderabũtur. Seneca: Tardiloquũ te esse iubeo, & propè erit tibi Deus. Prouerbior. 13. Qui incõsideratus est ad loquẽdum, sentiet mala. Qui enim nõ uult loqui absque deliberatione, clauẽ oris habeat in arca cordis, unde quãtum ad hoc securus est. Eccl. 21. In ore fatui cor illius, & in corde sapiẽtum os illorũ. ¶ Septimum remedium est, quòd inter omnia præcipuũ uidetur esse, ut homo orãdo linguam suã Deo commẽdet. Domini enim est gubernare linguam, ut legitur Prou. 16. unde Dauid: Pone Domine custodiam ori meo.

¶ *De silentio claustralium, & eius commendatione.*

OCTAVVM remediũ est silentium claustralium. Hieron. Linguam maledicam indictum emẽdat silẽtium. & sicut in sexto clauis oris ponitur in arca cordis, in septimo uerò ponitur in manu Dei: sic in octauo ista clauis oris ponitur in manu prçlati. Qui autem nesciente prçlato & nolẽte, portã oris aperuerit, postquam ei clauẽ tradidit, fractor uidetur esse tẽpli spiritualis, & cum clauem faciat contra clauem, uidetur esse latro.

¶ *Quæ ualeant ad commendationẽ silentij claustralis.*

AD commendationem uero claustralis silẽtii, Primo possunt ualere exẽpla, & præcipue exẽplum Christi. De quo dicit Glo.

super

super illud Esa.2. Quasi agnus coram tondēte se obmutescet, & non aperiet os suum. Herodi uel Pilato pauca respōdit, ne differretur salus humani generis. ¶ Legitur etiā quòd abbas Agathon lapidē in ore suo per triēnium portābat, donec taciturnitatem disceret. ¶ Legitur etiam de abbate Pambo, quòd fratres dixerunt ei, ut diceret aliquem sermonem Alexandrino episcopo ad se uenienti. Qui ait: Si in taciturnitate mea non ædificatur, nec in sermone meo ædificabitur. Inuenitur etiam de quodam milite potente qui uoluit intrare religionē, & misit quendam uasallum suum ad abbatē, iniungens ei quòd diceret abbati se uelle intrare istam religionē. Addidit etiā ꝙ diceret se esse mutū, paratum tamen in omnibus se obedire, quod ideo fecit, quia sæpe in lingua offenderat, & cogitauit ꝙ nisi caueret sibi, lingua sibi auferret bona quæ ibi faceret, & receptus est miles in religione illa, & credebatur mutus. Exiēs autē quadā uice cū abbate ad quendam militē qui laborabat in extremis, uidit animā eius quū moreretur mirabiliter à dæmonibus trahi, & cōpatiens fleuit, & descendentes inde obuium habuerunt quēdam aliū militem, qui promisit abbati quòd renūtiaret seculo, & cum eum præcederet in quodam ponte tentaturus uiam coram abbate, decidēs de pōte submersus est: cuius animam uidit miles ab angelis in specie monachi in cælum deferri, & solutus est in gaudiū. Cū autē abbas uenisset ad claustrum, adiurauit militem in uirtute obediētiæ ut sibi diceret si loqui posset, & cur in morte illorū duorū se taliter habuisset. Cui miles, Male fecisti, quia contra propositum meū me loqui fecisti, sed tamen tibi indicabo, & narrauit ei omnia per ordinem. Audiēs abbas cecidit ad pedes eius. Miles autem renuēs, petiit ut in aliquo recluderetur loco, ubi taciturnitatis suæ propositū posset seruare. ¶ Secundo possunt ualere ad commendationē silentii sacra uerba quæ illud dissuadēt: ut est illud Aug. super, Domine exaudi. Loquela sit in necessitate, taciturnitas in iocūditate. Et Arsenio cum discederet à palatio ut monachus fieret, facta est uox, dicens: Arseni, fuge, tace, quiesce. Hæc enim sunt radices non peccandi. Hier. Multo melius est de duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere, quàm eloquentiam peccatricem. ¶ Tertio potest ualere ad commendationem silentii, si ostendantur bona quæ ex silentio proueniunt.

¶ *De utilitatibus silentij & eius commendatione.*

NOTANDVM ergo quòd silentiū hominem fortem efficit. unde Esa.30. In silētio & spe erit fortitudo uestra. Abbas pa-

ſtor: Omnis labor qui euenerit tibi ex taciturnitate, ſeparabitur. Sicut uix uel nunquã pugil uincitur, niſi malum uerbum dixerit: ſic uix uincitur à diabolo, qui à malis uerbis ſibi cauerit. Item ſilẽtium pacem facit. Vnde Eſa. 32. Erit opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilentium. Silentium eſt quaſi quædam cultura iuſtitię. Sicut enim ex nimia loquela frequenter ſequitur iniuria tam Dei, quàm proximi: ſic ex ſilentio iuſtitia nutritur, ex quo uelut ex quadã arbore fructus pacis colligitur: unde cum clauſtralibus pax ſummè neceſſaria ſit, ualde neceſſariũ eſt eis ſilentiũ, unde pax ſequitur. Multæ lites & iræ remouẽtur ex obſeruatione ſilentii. Prouerb. 26. Qui imponit ſtulto ſilentium, iras mitigat. ¶ Item ſilentiũ eſt ſignum ſapiẽtiæ. Senec. Taciturnitas homini ſtulto pro ſapientia eſt. Quidã philoſophus cuidã ruſtico in cõuiuio tacenti, Et docti, inquit, hoc ſolum habes. Prouerb. 18. Stultus ſi tacuerit, ſapiẽs reputabitur. Et Iob 13. Vtinã taceretis, ut putaremini ſapiẽtes. Sapiẽs: Nemo ſtultus tacere poteſt. ¶ Item ſilentiũ etiam eſt ſpiritualis profectus. unde Thre. 3. Sedebit ſolitarius, & tacebit, qa leuauit ſe ſuper ſe. Homo qui iã leuauit ſe ſupra ſtatum hominũ, qui habet Deum conſolatorem & collocutorẽ poteſt eſſe ſolitarius, & tacere. Ex quo enim habet Deum pro ſocio, non curat de conſortio humano. Sene. Primum argumentũ cõpoſitæ mentis exiſtimo poſſe ſecum conſiſtere, & ſecum morari. Bernard. Cum quo Deus eſt, nũquam eſt minus ſolus, quàm cum ipſe eſt ſolus: quod ideo dicitur, quia tũc liberius habet ſuum uerum ſocium, ſcilicet Deũ. Homo etiã cui Deus interius loquitur, non curat multũ de loquela exteriori. Greg. Non ſufficit proficere homo ad utrũque diuiſus: quia ſi exterius auditũ aperit, interius ſurdeſcit. ¶ Item ſilentium præparat hominem colloquio diuino. unde Thren. 3. Bonũ eſt præſtolari cũ ſilentio ſalutare Dei. Filius Dei uerbum eſt: ideo auditũ & auſcultationẽ requirit. Eccl. 32. Vbi nõ eſt auditus, non effundetur ſermo. Et I. Reg. 3. Loquere domine, qa audit ſeruus tuus. Silentiũ ſeruare eſt os unde exit ignis & flamma obſtruere. ¶ Item ſilẽtiũ ſeruare eſt beſtiã indomabilẽ clauſam tenere. Iac. Omnis natura beſtiarum, & uolucrũ, & ſerpẽtũ, & cæterorũ domãtur & domita ſunt à natura humana: linguam autẽ nullus hominũ domare poteſt. ¶ Item ſilentium ſeruare, eſt gladium penetrantiſsimum in uagina abſcondere. Pſalm. Lingua eorũ gladius acutus. Item ſilentium ſeruare eſt foueã obſtruere, per quam homo ſæpe cecidit, & collum cadendo ſibi fregit. Eccle. 14. Beatus uir qui non eſt lapſus uerbo ex ore ſuo.

¶ Quòd

¶ *Quòd diligenter eßet obturanda fouea illa, quæ toties fuit homini occasio ruinæ & talis ruinæ.*

SILENTIVM est frænũ uiri claustralis. Vnde claustralis sine silẽtio est quasi equus sine fræno. Silentium etiã clauis religionis est. unde claustrum absq; silentio, proprie claustrum non est, cum sit absque clausura: sed est uelut urbs parens & absque murorũ ambitu. Vnde Prou. 25. Sicut urbs patens & absque murorum ambitu: sic uir qui nõ potest in loquendo cohibere spiritum suum. Claustrum absque silentio est uelut uinea absq; sepe, quæ direptioni exposita est. Eccl. 36. Vbi non est sepes, diripietur possessio. Ecclesi. 10. Qui dissipat sepem, mordebit eũ coluber. Matth. 21. legitur de sepe ista: Homo erat paterfamilias qui plantauit uineam, & sepem circundedit ei. & Prouerb. 24. Per agrũ hominis pigri trãsiui, & per uineam uiri stulti: & ecce totũ repleuerant urticæ, & operuerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Item hic per materiã intelligitur, quod prius per sepem. Et innuitur quòd negligẽtia & pigritia prælatorũ, causa sit, quòd silentium & aliæ claustrales obseruantiæ in claustris nõ obseruẽtur. Sicut solet obstrui uas, in quo sit uinum ferratum, ut uinũ fortius sit: sic oportet quòd claustralis districtio obseruet silentium, ut feruor deuotionis sit in eo. Alioquin si os eius ad loquacitatem fuerit apertũ, quicquid deuotionis in eo est, exhalat. Itẽ silentium in claustro suffocatio malitiæ est: quia iuxta uerbum prius positum, qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. ¶ Silentium etiam signum est, mortis ueteris hominis: loquacitas in claustrali qui debet esse mortuus, stupenda est, sicut si uideremus hominem mortuum loquentem. Religio uero ubi non obseruatur silentium, potest dicere illud Iob 30. Quasi rupto muro & aperta ianua irruerunt super me. ¶ Vltimo ad commendationem silentii potest ualere illud Sapiẽtis: Locutum esse aliquãdo pœnituit me: tacere uerò, nunquam. ¶ Item Chusi, qui interpretatur silentium, erat amicus Dauid. Vnde, Posui ori meo custodiam &c.

SVMMAE VITIORVM.
FINIS.

INDEX RERVM SINGVLARIVM QVAE IN hac Vitiorum Summa continentur.

Homo

Oris

Prodi

FINIS.

SVMMAE VIRTVTVM, AC VITIORVM, PER FIGVRAS, SVMMARIVM.

*

Tituli Summarij Summæ Virtutum & Vitiorum.

FINIS.

SVMMAE VIRTVTVM, ET VITIORVM PER FIGVRAS, SVMMARIVM.

*

FIDES generat { Victoriam, Iustitiam, Gloriam.

¶De primo, 1.Ioann.5. Hæc est uictoria quæ uincit mundum, fides nostra. Sed nota quòd omne quod est in mundo, aut est concupiscentia,&c. 1.Ioan.2. Ista tria uincuntur fide incarnationis, paßionis, ascensionis. De secundo, Genes.15. Credidit Abraham Deo,& reputatum est,&c. De tertio, Apocaly.2. Esto fidelis usque ad mortem. Hæc notantur, ad Hebr.11. ibi, Sancti per fidem uicerunt,&c.

Item Fides { A peccato purgat, Animam saluat, In tentatione confortat.

¶De primo, Act.5. Fide purificās corda eorum. De secundo, Luc.17. Fides tua te saluam fecit. De tertio, Hebræor.11. Fortes facti sunt in bello. Est enim sicut clypeus & lorica. 1.Thes.5. Induti loricam fidei. Eph.6. In omnibus sumentes scutum fidei. Hebræorum 11, Fide muri Iericho corru.

Item Fides { Mentem illuminat, Tentationes mitigat, Filios Dei parit.

¶De primo, Luc.18. Respice, fides tua te saluum fecit. De secundo, Hebr.11. Fide transierunt mare rubrum. De tertio, Ioan.1. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei,&c.

Item Fides { Virtutes generat, Confusionem deuitat. Christum ad orandum incitat.

¶De primo, Aug. Fides bonorum operum fundamentum. Fides humanæ salutis est indicium. Matt.7. Fundata enim erat supra firmam petram. Hac ratione dicitur mater & radix uirtutum: & hoc intellige quo ad motus, non quo ad habitus. De secundo, Rom.10. Qui credit in illum, non confundetur. De tertio, Ioan.17. Non pro his rogo tantum: sed & pro his qui credituri sunt per uerbum eorum in me.

Item fides est { Miraculorum, Sacramentorum, Scripturarum.

¶De primo, Mar.17. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. Item: Omnia possibilia sunt credenti, Eiusdem 9. De secundo, Greg. Fides non habet meritum cui, &c. De tertio, Hebr, 11, Credere oportet accedentem ad Deum.

Item fides { Vitam tribuit, Beatum reddit, Terrena contemnit.

¶De primo, Apostolus Rom.1. Iustus ex fide uiuit. Ioan.11. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet. Intellige de uita gratiæ. Item gloriæ, Marc.16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c. De secũdo, Ioan.20. Beati qui non uiderunt, & crediderũt. De tertio, Hier. Qui ueram fidem de Deo habet, non quærit in his miseriis fieri diues. Nota quòd iste cõtemnit diuitias, delitias, & honores. Quæ tria notantur Hebr, 11. Fide Moyses grandis factus,

Item fides debet esse { Charitate formata, Constantia fundata. Humilitate subiecta.

¶De primo, Iac.2. Fides sine operibus mortua est. De secundo, Mat, 17. Si habueritis fidẽ sicut granũ sinapis. Licet modicum sit, tamẽ est acerbũ & feruidum; sic fuerũt martyres qui sua corpora tradiderũt. De tertio, Apostolus 2. Cor.10. In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, Fides super omnem sensum est, & naturam, & intellectum,

Spes operatur { A peccato liberationem, A diabolo protectionem, Orationis exauditionem.

¶De his tribus in Psal. Quoniam in me sperauit, &c. August. Dulcis Iesus, sub quo nemini desperandum.

Item est spes { Veniæ, Gratiæ, Gloriæ,

¶De primo, Aug. O breue uerbũ, peccaui, O tres syllabæ quæ portas aperiũt paradisi. De secũdo Iob, 14. Lignũ habet spem si præcisum fuerit. De tertio, Augu, Nos cũ illo per spem in cælo, ipse nobiscũ in terra p charitatẽ. Gre. Spes sine meritis nõ est spes, sed præsumptio,

Item spes confert { Gratitudinem. Agilitatem, Dei inhabitationem.

¶De

¶De primo, Psalm. Beatus uir cuius est nomen domini spes eius. De secundo, Esaiæ 40. Qui autem sperant in domino, mutabunt fortitudinem. De tertio Psal. Lætentur omnes qui sperant in te, in æternum exultabis, & habitabis in eis.

Diligere Deum est { Vtile, Delectabile, Honestum.

¶De primo 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate. De secundo, August. Solus sine molestia animatur, cum iucunditate amplectitur, cum securitate desideratur. De tertio, Augustin. Suaue mihi factum est, &c. unde uestis nuptialis dicitur.

Item Charitas { Rationabilem illuminat, Concupiscibilem inebriat, Irascibilem confortat.

¶De Primo, Anselm. O immarcessibilis decor, & purus. De secundo, August. Quis mihi det, ut uenias in cor meum, &c. Est enim charitas uinum Cypri. De tertio, Cantic. 8. Fortis est ut mors dilectio. Hæc inseparabilem separauit, immortalem occidit, Laurentiū assauit, Bartholomæum excoriauit.

Item Charitas { Incipientes mundat, Proficientes ditat, Perfectos glorificat.

¶De primo, Luc. 7. Dimissa sunt ei, &c. De secundo, August. Sectamini charitatem, sine qua diues pauper est, & cum qua pauper diues. De tertio, Iudic. 5. Domine, qui diligūt te, quasi sol in ortu suo splendet, ita rutilant.

Item diligitur Deus { Intellectu sine errore, Memoria sine obliuione, Voluntate sine contradictione.

¶De primo, Apostolus 1. Corinth. 12. Adhuc excellentiorem uiam uobis demonstro. De secundo, Prouerb. 17. Omni tempore diligit qui amicus est, quia amore Dei delectatur iugiter. De tertio, Augu. Gratis ametur, & opus quo ministratur ei merces sit cum illo.

Item Charitas { Opera facit utilia & aurea, Restituit amissa, Aliena facit propria.

¶De primo, Greg. Non habet aliquid uiriditatis ramus boni operis, &c. Apostolus 1. Co. 13. Si linguis hō. loquar. Honorabilis esset lapis, quo si quicquam tangeretur, totū aureū esset. De secūdo, nota quòd charitas est annus Iubileus in quo redibūt possessiones ad proprios possessores. De tertio, Aug. Quicquid in alio diligo, mea facio.

Item Charitas { Mentem accendit, / Securum reddit, / Peccata operit.

¶De primo, Luc. 12. Ignem ueni mittere, &c. Augu. O amor qui semper ardes. De secundo, August. Habe charitatem, & fac quod uis. De tertio, 1. Pet. 4. Charitas operit multitudinē peccatorum. est enim quasi cappa quæ reddit inuisibilem: hanc si haberet aliquis captus, multum gauderet.

Item Charitas { Deo unit, / Mansiones in cælo desiungit, / Christi discipulos ostendit.

¶De primo, Osee 11. In funiculis Adam traham eos, &c. Est enim quasi bitumen quo linita fuit arca. De secundo, not. quod significata est per auream uirgam, qua mensurauit angelus longitudinem & latitudinem Ierusalem. Apoc. 21. De tertio, 13. Ioan. 13. In hoc cognoscent omnes, quia mei dis. &c.

Item Charitas { Fessos alleuiat, / Legem obseruat, / Mœstos lætificat.

¶De primo, Matt. 11. Iugum enim meū suaue est. De secundo, greg. Charitas operatur magna, si est. Item Rom. 13. Qui diligit proximū, legem impleuit. De tertio, Aug. Infunde domine dilectionem tuam.

Item Charitas impedit { Inhæsionem temporalium. / Obliuionem Christi beneficiorum, / Tentationes affligentium.

¶De primo, Augusti. Tanto quisque à superno amore disiungitur, quanto inferius delectatur. De secundo, Bern. Vis scire homo quare Deum non diligis? Idem: Super omnia te mihi reddit amabilem calix. De tertio, exemplum: quia sicut magnus ignis per uentū augetur, sic paruus extingitur: Ita dilectionē modicā tentationes annihilant.

Item in charitate habes { Finem, / Modum, / Ordinem.

¶De primo, nota exēplum de beato Frācisco, de quo legitur, quòd quicquid in rebus reperit delectamenti, redegit ad gloriam Dei. De secundo, Bern. Causa diligendi Deum, Deus est, modus sine modo. De tertio, Cantic. 2. Ordinauit in me charitatem, scilicet ut primo Deum, deinde nos, pòst proximum.

Dilectio proximi debet esse { Munda, / Vera, / Gratuita.

Primum

¶Primum est, quòd homo non ad malũ diligatur: ut Herodes & Pilatus, qui facti sunt amici, ut dicitur Luc. 23. De secundo, 2. Io. Quos ego diligo in ueritate, &c. quia tunc cor cōcordat cũ ore. sic nō fecit Iudas, nec ille 1. Reg. 20. qui dixit ad Amasam, Salue mi frater, tenẽs mentum eius, &c. De tertio, Matt. 5. Si diligitis tantũ eos qui uos diligunt, quam mercedem, &c. Eccle. 6. Est amicus socius mensæ. Hæc est amicitia Laban ad Iac. Sic sequitur musca mẽsam, cadauera lupi.

Item diligendus est proximus, quia est { Hæres regni, Imago Dei, Socius prælii.

¶De primo, Psalm. Dedisti hæreditatem ti. &c. Apostolus Roma. 8. Si filii, & hæredes. De secundo, 1. Io. secundo: Qui diligit fratrem suum, &c. De tertio, Prou. 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. Sed de quibusdam dicitur, cùm fueris felix. Christus autem dilexit inimicos, dicens, Pater, ignosce illis, quia &c. Luc. 23.

Item diligendus est proximus, ut { Ius naturale impleatur, Charitas Dei habeatur, Ad diligendum prouocetur.

¶De Primo, Matth. 7. Quæcunque uultis ut faciant uobis homines. Etiam naturaliter, simile simili congaudet. De secundo, 1. Io. 3. Qui uiderit fratrem suum necessitatem habere, &c. Idem, Filioli mei non diligamus uerbo, neque lingua, &c. De tertio, Apostolus Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illũ: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

PRVDENTIA { Beatum constituit, Claritatem tribuit, Omnia bona adiicit.

¶De primo, Eccle. 12. Beatus uir qui in sapientia morabitur. De secundo, Daniel. 12. Docti fulgebunt sicut stellæ, &c. De tertio, Sapient. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, &c.

Item prudentia { Virtutes dirigit, Iras compescit, Insidias non metuit.

¶De primo, Leuit. 2. In omni sacrificio sal. off. De secundo, Prouerb. 15. Stultus suscitat rixas, sapiens autem mitigat suscitatas. De tertio, Sapient. 7. Et proposui pro luce habere illam. Prouerbiorum 7. Dic sapientiæ, Soror mea es, & prudentiam uoca amicam tuam. Sic non fecit Sampson, Amasa, Nabal.

Item prudentia acquiritur. { Studio scripturarum, Contemptu deliciarum, Exemplo creaturarum.

¶De primo, Psalm. Præceptum domini lucidum, illuminans oculos. Item de septem artibus. De secundo, Apostolus 1. Cor. 3. Si quis uult sapiens fieri, stultus fiat. scilicet terrena contemnendo, ut sit sapiens. Non enim inuenitur in terra suauiter uiuentium. Iob 28. De tertio, Matth. 10. Estote prudentes sicut serpentes. Prouerb. 6. Vade ad formicam, ô piger.

Item prudens considerat { Præterita, Præsentia, Futura.

¶De primo, Apoc. 4. & Ezech. 1. Animalia erant plena oculis antè & retro. De secundo, Naum 3. loquens de uoluptate mundi: Omnis qui uiderit te, à te resiliet: est enim transitoria amaritudine permistà & nociua. De tertio, Prouer. 4. Palpebræ tuæ gressus tuos præcedant. de his tribus Bern. Vide homo unde ueneris, & erubesce &c. Item Deuteron. 32. Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

Item habet prudentiam { Pugnatoris, Mercatoris, Nauigatoris.

¶De primo, August. Arma uirtutis non deseras, aduersarium tuum atteras. Apostolus ad Ephes. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem. De secundo, Aug. Vis esse optimus mercator &c. Matthæi 25. Domine quinque talenta tradidisti mihi. De tertio, August. Stude habere remos charitatis Dei & proximi, & haustorium confortationis, & uelum crucis, & cùm uentos tribulationis uideris, ad litus tende perpetuæ beatitudinis. Psalm. Hoc mare magnum, &c.

Item sis prudens contra deceptionem { Mundi, Carnis, Diaboli.

¶Mundus enim decipit sicut calamus qui trahitur ante catum, & sicut lignum putridum de nocte lucens, & sicut somnium. Caro autem decipit, sicut papelardus, qui dicit se infirmum & pauperem, cùm non sit, & sicut uinum inebrians potantem, & sicut latro qui se socium simulat in uia, donec decipiat. Diabolus uerò decipit ut cuculus arundineus, & sicut uenalis, & sicut ille qui uult canem submergere.

Item prudenter cognosce { Interiora ut custodias, Superiora ut diligas, Inferiora ut timeas.

¶De primo, Bern. Multi multa sciunt, &c. Idem: Integritatis sis curiosus explor. De secundo, Iere. 2. Si obliuisci potest mulier ornamenti

menti sui. De tertio, Psalm. Descendunt in inferiora terræ. Bernard. Ne descendant morientes.

TEMPERANTIA { Beatum ostendit, Decorem tribuit, Gloriæ coniungit.

¶De primo, Medium tenuere beati. Bernard. Tene medium, si non uis perdere modum. De secundo, nota quòd sol qui est decentissimus planetarum, est medius inter illos. De tertio, nota quòd comparatur ligno uitæ, quod est in medio paradisi, ferens fructus uberes.

Item temperantia { Afflictiones temperat, Vitia refrenat, Medium seruat.

¶De primo, Apostolus Rom. 12. Rationabile obsequium uestrum. Nota quòd modus in omnibus commendatur, & sæpe plus quàm actio. Item forma dignior est materia. De secundo, nota quòd Temperantia comparatur ferro limæ, quæ tollit superfluum. De tertio, Medio tutissimus ibis. Hoc medium seruauit Dominus, quando fecit Euam, non de manu uel de pede, sed de costa: & quando fecit hominem partim corporalem, partim spiritualem, & etiam posuit eum inter creaturas partim spirituales, & partim corporales.

IVSTITIA { Hominem beatum facit, Floridum ante Deum constituit, Suum unicuique tribuit.

¶De primo, Eccle. 14. Beatus uir qui in sapientia mor. & qui in iustitia medit. De secundo, Psalm. Iustus germinabit sicut lilium. Item, iustus ut palma flor. &c. Tertium patet, quia reddit Deo honorem, proximo compassionem, sibi sustentationem. Vnde hæc uia regia, nec ad sinistram, nec ad dexteram declinabit.

Item iustus { A Domino deducitur, Christo in cælis iungitur, De angusthis liberatur.

¶De primo, Sap. 10. Iustum deduxit Dominus per uias rectas. De secundo, Psalm. Innocentes & recti adhæserunt mihi. Et nota quòd lilium habet rectum stipitem, in summo florem, sic rectus per iustitiam Christum habebit florem. De tertio, Prouerb. 11. Iustus de angustia liberatus est.

Item iustus { Viuet æternaliter, Epulabitur delectabiliter, Securus erit finaliter.

¶De primo, Psalm. Iusti autem in perpetuum uiuent. De secundo,

Psalm. Iusti epulentur, &c. De tertio, Prouer. 28. Iustus quasi leo confidit hoc & in morte.

Item Iustus { Seruat rectitudinem, Induet pulchritudinem, Recipiet benedictionem.

¶ De primo, Psalm. Lætamini in domino & exultate iusti. Rectum autem est, cuius medium non exit ab extremis. De secundo, Sap. 3. Fulgebunt iusti, &c. Psalm. Lux orta est iusto. De tertio, Prouerb. 10. Benedictio domini super caput iusti.

Item iustitia corrumpitur { Amore, Timore, Rancore.

¶ De primo, Esaiæ 5. Qui iustificatis impium pro muneribus. Nota quòd duplex amor corrumpit iustitiam, scilicet personæ & pecuniæ. De secundo Matth. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus. Item Ioannes Baptista potius uoluit occidi, quàm non ueritatem dicere. Item exemplum in Eleazaro. 1. Machab. 7. De tertio, Matth. 27. Sicens quód per inuidiam tradidissent eum.

Item in iustificatione impii concurrunt { Infusio gratiæ, Dimissio culpæ, Remissio pœnæ æternæ, Dolor pœnitentiæ.

¶ Vltimum est ex parte nostri, alia ex parte Dei. De primo, Apostolus 1. ad Corint. 15. Gratia Dei sum id quod sum. De secundo, Esaiæ 43. Ego sum qui deleo iniquitatem propter me. De tertio, Sapient. 3. Iustorum animæ in manu Dei sunt. De quarto Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio & fletu.

FORTITVDO consistit { In aggressione arduorum. In contemptu prosperorum, In perpessione aduersorum.

¶ De primo, Psal. Viriliter age, & cōfortetur cor tuum. Aug. Libenter debet facere immortalis futurus. De secundo, Luc. 14. Qui non odit patrē & matrem. De tertio, Cant. 8. Fortis est ut mors dilectio. Apostolus ad Ro. 8. Quis nos separabit à charitate Christi, &c.

Item fortitudo { Mentem protegit, Perseuerantiam adducit, Regnum cælorum tribuit.

¶ De primo, nota quód protegit, sicut uestis à pluuia. Prouerbiorum ultim. Fortitudo & decor indumentum eius. Item sicut arma. Boëtius: Talia contuleramus arma, &c. Item sicut custos castrum. Lucæ 11. Cùm fortis armatus, &c. De secundo, nota quód

quòd est sicut cæmentum tenens lapides ne soluantur, & quasi bonum fundamentum. Matthæi 7. Venerunt flumina,& flauerunt uenti. De tertio, Matth.11. Regnum cælorum uim patitur,& uiolenti,&c. Prouerb.31. Mulierem fortem quis inueniet?

Item firmi simus contra { Mundum, ut diuitias contemnamus. Corpus, ut delitias respuamus. Diabolum, ut honores non appetamus.

¶De primo nota, quòd Sampson uicit Philisthæos in mãdibula asini, id est, amore paupertatis. Prouer.30. Leo fortissimus bestiarum. Sis ergo leo. De secundo, Apostolus ad Galat.5. Caro concupiscit aduersus spiritum. Vnde nota, Si ea quæ nobis uicina sunt, non prosternimus, inaniter ad ea quæ longè sunt à nobis, impugnãda transimus. Sed in his tene modũ: quia si carnẽ multũ affligis, ciuem tuum occidis. Si plus debito reficis, hostem nutris. De tertio, 1. Regum, 17. Qualiter Dauid Goliam uicit, sic & tu diabolũ baculo crucis, & funda orationis. Item nota, quòd cibus & potus confortat, tertio Regum, decimonono. Elias ambulauit in fortitudine cibi illius, & Petrus potatus gratia Spiritussancti, dixit Actuum 5. Oportet magis obedire Deo, quàm hominibus. qui prius dixit, Non noui hominem. Matth.26.

Victoria { Hominem in cælo collocat, Fortitudinem incorruptionis præparat, Ferculis æternis cibat.

¶De primo, Apoc. 3. Qui uicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. De secundo, Apocal.3. Qui uicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius. De tertio, Apocalip.2. Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod est in paradiso Dei mei.

Item uictori dabitur { Gloria ineffabilis, Corona admirabilis, Laus interminabilis.

¶De primo, Apoca.2. Vincenti dabo manna absconditũ, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptũ, quod nemo scit, nisi qui accipit. In hoc quod dicit absconditũ, notatur ineffabilitas, de qua Apostolus 1.Cor.2. Quod oculus non uidit, nec auris audiuit. De secundo, Apostolus 2. Tim.2. Nemo coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Nota quòd uictores olim coronabãtur lauro. Item cantica de ipsis fiebant, sicut 1. Reg.18. Saul percussit mille, & Dauid decem millia. Adapta de tertio Apocal.3. Qui uicerit, non delebo nomen eius de libro uitæ, & confitebor nomen eius coram Patre meo & angelis eius. Item Ambro. Lauda ducis uirtutem, sed

cùm

cùm uenerit ad triumphum, lauda nauigantis facilitatem, sed cùm peruenerit ad portum.

Item uictoria { A morte gehennæ liberat.
Claritatem æternam expectat.
Vestitu regio decorat. }

¶De primo, Apoc. 2. Qui uicerit, non lædetur à morte secūda. Item de secundo, ibidem, Qui uicerit, dabo illi stellam matutinā. De tertio, Apoc. 3. Qui uicerit, uestietur uestimentis albis.

PATIENTIA { Christo assimilat,
Iocunditatem expectat,
Sustinendo coronat. }

¶De primo, Lucæ 13. Pater ignosce illis. Bernard. Vtrunque es mihi domine Deus, & speculum patiendi, & præmium patientis. Sed quidam dicunt se non metuisse dolorem. Tales potius uolunt assimilari latroni qui propter culpam passus est, quàm Christo. De secundo Ecclesiast. 1. Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis. De tertio, Ioan. 12. Qui odit animam suam in hoc mundo. Item malum in bono conuertit, de felle fauum elicit, de mœrore gaudium facit. Deuteronom. 33. Inundationes maris quasi lac suget.

Item patiens { Martyr probabitur,
Beatus ostenditur.
Miraculis decoratur. }

¶De primo, Gregorius: Sine ferro martyres esse possumus, si patientiam in animo ueraciter cōseruamus. De secundo, Matt. 5. Beati qui persecutionem patiuntur. De tertio Gregorius. Ego uirtutem patientiæ maiorem puto signis & miraculis.

Item patientia { Iram temperat,
Linguam refrenat,
Mentem gubernat. }

¶De primo, Apostolus Roman. 12. Noli uinci à malo. De secundo, Prouerb. 26. Non respondeas stulto. De tertio, Lucæ 21. In patientia uestra possidebitis animas uestras.

Item patientia debet esse in { Iniuria uerborum,
Molestia uerberum,
Ablatione rerum. }

¶De primo, 1. Petri 2. Qui cùm malediceretur, non maledicebat. Exemplum in Vitis patrum, qui munera dedit iniuriantibus. De secundo, Iob 2. Si bona suscepimus, &c. Vnde patiens assimilatur adamanti. De tertio, Matthæi 5. Si quis aufert tibi tunicam, dimitte ei & pallium. Exemplum in Vitis patrum de senibus qui nesciebant litigare

nigare pariter.

SPECIES martyrii spiritualis sunt,	Abstinentia in abundantia, Abiectio in gloria, Mansuetudo in iniuria.

¶De primo, Hieronymus: Duplex est species martyrii. Vna quando quis pro Christo occiditur. Alia quando caro pro Deo maceratur. Primo martyrio dabitur corona de rosis, Secundo, de liliis. Congaudēdum est tali, qui in aqua non submergitur, sicut Ionas & filii Israël in mari rubro. Et inter spinas non suffocatur, & in luto non coinquinatur. De secundo, Apostolus 2. Corinth. 8. Cùm esset diues, propter uos egenus factus est. Exemplum in Balaan de quatuor gladiis. De tertio, Matth. 5. Si quis te percusserit in maxillam, &c. Iste est quasi scorpius, qui sub lapide non frangitur.

Item species martyrii sunt	Continentia in iuuentute, Largitas in paupertate, Gaudium in aduersitate.

¶De primo, Matth. 19. Sunt eunuchi qui seipsos castrauerūt propter reg. cæ. De secundo, exemplum in muliere quæ misit duo minuta. Marc. 12. De tertio, Act. 5. Ibant Apostoli gaudentes, &c.

Item species martyrii sunt,	Charitas cum litigiosis, Iustitia cum peruersis, Obedientia in contrariis.

¶De primo, Matth. 5. Diligite inimicos uestros. Psalm. Cum his qui oderunt pacem, &c. Isti cùm sint inter bestias, non dilacerantur sicut Daniel. De secundo, Psalm. Cum sancto sanctus eris. Sed iste licet picem tangat, non inquinatur: licet in rota sit, non moritur, & hoc mirabile est. De tertio, Gregorius: Obedientia quæ habet aliquid de suo, nulla est.

TRIBVLATIO	Viam ad cælum parat, Lætificat, Coronat,

¶De primo, Actuū decimoquarto, Per multas tribulationes opor. &c. Exod. 13. De columna ignis in nocte, &c. Item filiis Israël erant aquæ pro muro. De secundo, Iacob. 1. Omne gaudium existimate fratres, &c. glos. ne indignemini, &c. Actuum 5. Ibant apostoli gaud. &c. De tertio, Iacob. 1. Beatus uir qui suffert tentat, &c. Item in Vitis patrum de VII. coronis, quas meruit quidam nocte una. Iob 2. Pellem pro pelle.

Item tribulatio	Erudit, Vestit, Deum attrahit.

De

¶De primo,Esa.28. Vexatio dabit intellectum auditui.De secundo, Apoc.7.Isti sunt qui uenerunt ex magna trib.De tertio,Psalm. Cum ipso sum in tribulatione.Sicut cum Susanna.Dan.13.

Item tribulatio { Probat, Roborat, Refrigerat.

¶De primo,Tob.12.Qui acceptus eras Deo. Ecclesiast. 27. Vasa figuli probat fornax. nota de illo in Vitis patrum, qui furi dixit,Ecce oblitus es.De secundo,Apostolus 2.Corint.12. Quando enim infirmor,tunc potens sum. Sicut testa in igne:sic nobilis lapis cùm sculpitur, non frangitur.De tertio, Psalm. Transiuimus per ignem & aquam.

Item tribulatio { A peccato conuertit, Peccata tollit, Pœnam peccati soluit.

¶De primo,Psal.Conuersus sum in ærumna,&c.De secundo,exemplum in tribus pueris quibus ignis soluit tantum uincula, unde tribulatio est quasi rosarium, uel scopa, uel pecten tollens immunditiam.De tertio, Apoc.21.Absterget Deus omnem lacry.3. Reg.6.Sonus malleorum non audiebatur in temp.

Item tribulatio { Stimulat, Humiliat, Glorificat.

¶De primo, Psalm.Imple facies eo.ign. &c. Vnde est quasi uentus pellens nauem,& quasi calcar.De secundo,Apostolus 2. Corint.12. Ne magnitudo reuelationum.Exemplum in marina.De tertio,Roman.8.Non sunt condignæ passiones huius temp.id est,id quod in præsenti est.Greg.Considerato præ.v.f.

Item tribulatio { Consolationem tribuit, Virtutes perficit, Acceptum Deo reddit.

¶De primo,Psal.Virga tua,& baculus tuus,&c.Apostolus 2. Corin. 1.Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.De secũdo,Apostolus 2.Corinthior.12.Virtus in infirmit.perficitur. De tertio, Tob. 12.Quia acceptus eras Deo.Apocal.3.Ego quos amo arg.

Item tribulatio { Beatum constituit, Filium Dei ostendit, In tentatione defendit.

¶De primo,Iob 5.Beatus homo qui corripitur à domino.De secundo,Apostolus Hebr.12. Flagellat omnem fi, &c. Exemplum de illo qui fleuit,quia cum dominus uno anno per infirmitatem non uisitauit.

uit. De tertio, Osee 2. Sæpiam uias spinis,

Item tribulatio { Conuiuium in cælo præparat, Inimicum debilitat, Charitatem inflammat.

¶De primo, Matthæi 20. Voca operarios, &c. Nota quòd canis libenter uult proiici cum carnibus quas comedat. De secundo, Ecclesiast. 33. Virga & onus & cibus asino. De tertio Augusti. Accendebas nos ualide. Nota quòd paruus ignis extinguitur, sed magnus accẽditur uento. Quidam in Vitis patrum osculabatur cuidam furi manus in morte.

Item tribulatio { Paradisum reserat, Conscientiam seruat, Virtutes augmentat.

¶De primo, Actuum 7. Ecce uideo cælos apertos. unde comparatur flammeo gladio. August. Hic ure, hic seca, &c. De secundo, Tob. 3. Post tempestatem tranquillũ facis. Item dominus mutauit aquam in uinum. Ioan. 2. De tertio, Exo. 1. Quanto magis opprimebant eos, tanto magis crescebant.

PAVPERTAS meretur { Curam Dei in exilio, Iudicandi potestatem in iudicio, Laudem perpetuam in cælo.

¶De primo, Psalm. Mendicus sum & pauper, & dominus solicitus est mei, sicut pater de filio, magister de discipulo, medicus de infirmo, aduocatus de clientulo, speculator de castro, agricola de agro. De secundo, Iob 36. Pauperi iudicium tribuit, De tertio, Psalm. Pauper & inops lau. &c.

Item pauperes { Orantes exaudiuntur, Venientes recipiuntur, Morientes ad patriam reducuntur.

¶De primo, Psalm. Desiderium paup. &c. De secundo, Psalm. Factus est mihi dominus in refugium, De tertio, Luc. 16. Factum est ut moreretur mend.

Item pauperes { Imitatores Christi se esse ostendunt, Diaboli manum effugiunt, Obliuionem dei non incurrunt.

¶De primo, Apostolus secundo Corinth. 8. Cùm esset diues, propter uos egenus, &c. Item Matth. 8. Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet. De secundo, Psal. Tibi derelictus est pauper tanquam paruulus proiectus à matre. Psalm. Pater meus, & mater mea dereliquerunt me. De tertio, Psalm. Quoniam non in fi. ob. er. pau.

Item

Item paupertas { Hominem perfectum facit, Beatum ostendit, Pondus deponit.

¶De primo, Matthæi 19. Si uis perfectus esse, uade &c. De secundo Matth.5. Beati pauperes spiritu. De tertio, Luc. 18. Facilius est camelum transire &c. Vnde Socrates proiecit thesaurum suum in aquam, dicens, Mergam te, ne mergas me.

Item paupertas { Securum efficit, Regnum tribuit, Iudicem lenit.

¶De primo, Poëta: Cantabit uacuus coram latrone uiator. De secundo, August. Paupertate comparatur regnum, labore requies, dolore gaudium, ignominia gloria. De tertio. Matth. 11. Venite ad me omnes qui labo, & one. estis. Nota exemplum de stipendiis, quòd non dantur libenter his qui prius acceperunt.

HVMILITAS meretur { Dei memoriam, Spiritussancti gratiam, Cælestem gloriam.

¶De primo, Psam. In humilitate nostra memor f. n. De secundo, Psalm. Inter medium montium pertrans. aquæ. & 1. Pet. 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. De tertio Prouer. 29. Humilem spiritu suscip. gloria.

Item humilitas meretur { Spiritussancti inhabitationem, Honorabilem exaltationem, Ostii cælestis apertionem.

¶Primum datur in exilio. Secundum in iudicio. Tertium in cælo. De primo, Esa. 66. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super hu. Itē Cant. 2. Ego flos campi, & lil. conual. De secundo, Luc. 14. Qui se humiliat, exal. Item: Amice, ascende superius. De tertio, Apocal. 3. Quia modicam habes uirtutem &c.

Item in humilitate { Præceptum Dei seruatur, Christus imitatur, Orationis efficacia habetur.

¶De primo, Eccle. 7. Humilia ualde spiritum tuum. De secundo, Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. nota Christus asinum equitauit, Iudę pedes lauit. De tertio, Ecclesiast. 35. Oratio humiliantis se &c.

Item humilitas { Erudit, Vestit, Deo iungit.

¶De primo, Prouerb. 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Psalm. Declaratio

claratio sermo. tuorum ill. & intellectum dat &c. De secundo, Esa. 28. Pallium breue utrunque oper. De tertio, Marci 10. Sinite paruulos uenire ad me. Hæc est præcursor charitatis & socia.

Item humilitas { Liberat, Saluat, Virtutes seruat.

¶ De primo, Psalm. Humiliatus sum, & libe. me. Exemplum de laqueis quos uidit beatus Antonius per totum mundum. De secundo, Psal. Quoniam tu populum hu. sal. fa. De tertio, Greg. Qui uirtutes sine hu. congre. quasi pul. in uen. por. Bern. In ueritate didici. Vnde ipsa est mater uirtutum, & cinis conseruans ignem. Quid autem humiliare debeat, require de miseria uitæ præsentis.

OBEDIENTIA { Christo assimilat, Victimas superat, Victoriam parat.

¶ De primo, Apostolus ad Phili. 2. Christus factus est pro no. obe. Imo ei cuncta obediunt. Iob 38. Stellæ uocatæ dixerunt, Assumus. De secundo, 1. Reg. 15. Melior est obedientia &c. glo. quia dũ alienæ uoci hic subditur, nosipsos superamus: quasi diceret propriam carnem mactamus, sed ibi alienã. De tertio, Prouerb. 21. Vir obediens loquitur uictoriam. quia Adam fuit inobediens, uictus est.

Item obedientia { Deo est grata, Angelis iucunda, Sibi fructuosa.

¶ De his Bernardus: Nihil angelis charius, nihil Deo acceptius, nihil hominibus fructuosius, quàm in suscepta conuersatione subsistere.

Item obedientia debet esse { Parata, Ordinata, Ardua.

¶ De primo, Bernard. Illum optimum obedientiæ dixit &c. Augus. Verus obediens mandatum non procrastinat, aures parat auditui, linguam uoci, manus operi, pedes itineri &c. De secundo, Actuum 5. Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus. De tertio, Bernard. Ille tuus minister est domine, qui non intuetur audire quod uoluerit, sed uelle quod audierit. Talis fuit Abraham Gene. 12. Egredere de terra. Item 22. Tentauit Deus Abraham.

Item obedientia debet esse { Vniuersalis, Lætabilis, Rationabilis.

¶ De primo, dixit beata Virgo ministris in nuptiis, Ioan. 2. Omnia

quæ dixerit uobis,facite.De secundo,Psalmista:Paratus sum,& nõ sum turbatus.De tertio,Gregorius:Scito quòd propter obedientiam malum nunquam debet fieri,sed bonum quandoque potest intermitti.Iosue 1.Qui cunctis non obedierit ser.

Item est obedientia { Sufficiens, Abundans, Superabundans.

¶Prima est, quando obeditur maiori. Secunda, quando æquali. Tertia,quando minori. De primo, Apostolus ad Hebræos 13. Obedite præpositis uestris.post, Non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Apostolus Rom.13. Qui potestati contradicit, Dei ordinationi contradicit.Vnde quia Adam nõ obediuit suo superiori,inobediens ei factum est suum inferius. De secundo, exemplum de duobus fratribus in Vitis patrum, quorum unus iussit alterum accendere toties lucernam &c. De tertio, Lucæ 2. Et erat subditus illis.

TIMOR alius est { Seruilis, Initialis, Finalis.

¶De primo,Eccles.1. Timor domini expellit peccatum.De secundo,Psalm.Beatus uir qui timet dominum. De tertio, Actuū 10. In ueritate comperi &c.

Item timor { Peccatum pellit, Beatum ostendit, Acceptabilem reddit.

¶De primo,Eccles.1. Timor domini expellit peccatum.De secundo,Psalm. Beatus uir qui timet dominum.De tertio, Actuum 10. In ueritate comperi.

Item timor { Sapientiam generat, Mentem roborat, In fine remunerat.

¶De primo,Ecclesi.1.Radix sapientiæ est timere Deum.De secundo,Eccle.27.Nisi in timore domini tenueris te.De tertio, Eccles.1. Timenti Deum bene erit in extremis.

Item Timor domini { Animam ditat, Peccatum deuitat, Gratiam conseruat.

¶De primo,Psalm.Non est inopia timentibus eum. De secundo, Prouerb.15. Timore domini declinat omnis à malo,& per consequens à malo pœnæ.unde Matthæ.10.Nolite timere eos qui corpus occi.De tertio,Ecclesi.15. Qui timet Deum,faciet bona.

Item

Item timor domini { Cor delectat, Negligentiam fugat. Vitam prolongat.

¶De primo, Ecclesiast. 1. Timor domini delectabit cor, & dabit gaudium, & lætitiam, long. dierum. De secundo, Ecclesiast. 7. Qui timet Deum, nihil negli. De tertio, Prouerbiorum 10. Timor domini apponet dies.

Item timens Deum { Iustitiam exequitur, Respectum Dei meretur, Fonte uitæ irrigatur.

¶De primo, Malach. 1. Si ego dominus, ubi est ti. meus? De secundo, Esaiæ 66. Ad quem autem respiciam, nisi ad pau. & contri. spiritu? De tertio, Prouerbi. 14. Timor domini fons uitæ, ut declinet à ruina mortis.

PAX { Consilium Dei firmat, Pœnam deuitat, Inimicos reconciliat.

¶De primo, Ioann. 14. Pacem relinquo uobis. Hanc non habuit Cain & Ioab. De secundo Apostolus Hebræ. 12. Pacem sequimini, & sanctimo. sine qua nemo uidebit Deum. Aug. Qui in pace non fuerit inuentus, abdicatur à Patre, exhæredatur à Filio, & à Spiritusancto alienus efficitur. De tertio, Apostolus Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus. & sequitur, Hoc enim faciens, carbo. Psalm. Cum his qui oderunt pacem.

Item est pax { Temporis, Pectoris, Aeternitatis.

¶De primo, Augustinus: Tantum bonum est pax, quòd etiam in suo contrario quæritur. Gene. 13. Diuisi sunt alter ab altero. De secundo, Lucæ 2. Et in terra pax hominibus bonæ uolūtatis. Hoc dicitur sabbatum delicatum. De tertio, Esaiæ 32. Sedebit populus meus in pul. pa. Hæc in cælo ordinat hierarchias.

Item pacificus { Dei filius ostenditur, Angelis associatur, Christo assimilatur.

¶De primo, Matth. 5. Beati pacifici, quoniam filii Dei uoc. De secundo, Basilius: Pacificus homo consortium angelorum merebitur. De tertio, Patet: quia Christus propter mansuetudinem agno comparatur. Si ieiunas uel uigilas, diabolus his non terretur, quia his non utitur. Sed si pacem habeas, expauesce: quia hoc seruas in terris, quod ille noluit in cælis.

CONTINENTIA alia est { Coniugalis, Vidualis, Virginalis.

¶De primo, Augustinus loquens de Abrahā: O uirum factis utentem uiriliter, uxore temperanter, ancilla obtemperanter, nullo intemperanter. De secundo, 1. ad Timoth. 5. Quæ uerè uidua est & desolata, speret in Deo, & instet orationibus & obsecrationibus nocte & die. De tertio, Apostolus 2. ad Corinth. 11. Despondi uos uni uiro uirginem cast. &c.

Item uirginitas { Mandatum custodit, Decorem tribuit, Hominem beatum ostendit.

¶De primo, Lucæ 12. Sint lumbi uestri præcin. De secundo, Psalm. Audi filia, & uide &c. Hæc est arca deaurata intus & foris: hæc est sol inter planetas. De tertio, Matth. 5. Beati mundo corde.

Item uirginitas { Deum loco parat, Pretium de longe portat, Dignitatem angelorum ministrat.

¶De primo, Canti. 2. Qui pascitur inter lilia. De secundo, Prouerbio. 31. Mulierem for. quis inueniet? De tertio, Ecclesi. 26. Non est condigna ponderatio continentis animæ. Propter hoc errat Aug. dicens: Da quod iubes &c.

Item hæc est hortus qui { Floribus ornatur, Fontibus irrigatur, A iuuenculis inhabitatur.

¶De primo, Cant. 2. Sicut lilium inter spinas. De secundo, Cant. 4. Fons hortorum. De tertio, Canti. 2. Sonet uox tua in aur.

VIRGINITAS { In cælo se Deo iungit, Canticum nouum instruit, Aureolam imponit.

¶De primo, Sapient. 6. Incorruptio proximum facit esse Deo. De secundo, Apocal. 14. Et nemo poterat dicere canticum. De tertio, Canti. 4. Veni de libano &c.

Item { Amissa non recuperatur, Christum in cælo sequitur, In oratione exauditur.

¶De primo, Hierony. Cùm Deus possit omnia &c. bene ergo custodientibus est flos iste ne marcescat. De secundo, Apocalyp. 14. Sequuntur agnum quocunque &c. De tertio, Cantic. 2. Sonet uox tua in aur. m. Vnde de sancta Catharina cantatur, Vox de cælis intonuit.

Item

Item per hanc { Consilium Dei seruatur, Anima pulchrè uestitur, A Deo uirgo iuuatur. }

¶De primo, Matth.19. Sunt eunuchi qui seipsos &c. De secundo, Prouerbio.3. Purpura & byssus &c. Psalm. Astitit regina à dex. &c. De tertio, Psalm. Adiuuabit eam &c.

Item uirgo { Honestè contrahit, Delectabiliter parit, Viriliter diligit. }

¶Primum patet, quia sponsum accipit pulchrum, diuitem, fortem, uirtuosum. Secundum patet, quia proles sunt opera bona, de quibus Psalm. Vt uideas filios filiorum tuorum. id est, mercedem quæ sequatur operationem. Cantic.7. Vmbilicus tuus crater, &c. uallatus liliis. De tertio, nota quòd in his nuptiis dos est uita æterna, thalamus cordis munditia, amplexus gratia. Cantico.5. Læua eius sub capite meo.

MVNDITIA cordis { Beatificat, Vitam præstat, Mentem decorat. }

¶De primo, Matthæi 5. Beati mundo corde. De secundo, Prouerbio.4. Omni custodia serua cor tuum. De tertio, Apocal.1. Præcinctum ad mammillas. Nota cum florent uineæ fugiunt serpentes, decorat ergo sicut flores campum, sicut arbores hortum, sicut carbunculus annulum. Gene.2. Plantauerat autem dominus Deus paradisum uoluptatis.

Item { Domum Deo præparat, Sedem illi collocat, Deum pro sigillo seruat. }

¶De primo, 3. Reg.7. Fecit rex Salomon thronum & templum, ubi fuit mensa & candelabra. De secundo, 3. Reg.22. Vidi dominũ sedentem super sol. Vnde similis est ordini thronorum. De tertio, Cantic.8. Pone me sicut signaculum super cor tuum.

Item mentem { Ordinat, Sanat, Irrigat. }

¶Propter primum comparatur claustro. Vnde distingue in mente officina. Propter secundum comparatur theriacæ, quæ morsus serpentis & uenena curat radicis: immunda uero cogitatio morsus serpentis, & mala radix est. Propter tertium, comparatur fonti. unde Ezech.36. Effundam super uos aquam mundam. Gene.2. Fons egrediebatur de loco uol.

Item { Hostem interficit, Mortem excludit, Turpia fugit.

¶ De primo, Hieronym. Non est timendus hostis qui &c. Gene. 3. Ipsa conteret caput. De secundo, Ierem. 9. Mors intrauit per fenestras. De tertio, Ecclesiast. 13. Qui tangit picem &c. Sed illas cogitationes quas diabolus immittit contra uoluntatem hominis, ipse diabolus confiteatur & satisfaciat, & non homo.

Item gratiæ fructum { Producit, Colligit, Custodit.

¶ Propter primum comparatur ficulneæ. Propter secundum, similis est apothecæ. Sed nota, Vbi est thesaurus tuus, ibi &c. Matth. 6. Hoc patet in statera: quia illuc ponderat, ubi magis grauatur. Propter tertium comparatur castro. Lucæ 10. Intrauit Iesus in quoddam castellum. Expone tropologicè.

Misericordia, siue compassio { Vincit sacrificium, Efficit beatum, Pauperum est refugium.

¶ De primo, Oseæ 6. Misericordiā uolui, & non sacrificium. De 2. Mat. 5. Beati misericordes. De tertio, Psal. Et fact⁹ est Dñs ref. pau.

Item { Præceptum naturæ seruat, Charitatem manifestat, Regnum cæli comparat.

¶ De primo, Matt. 7. Quæcunque uultis ut faciāt uobis, &c. Apostolus Roma. 12. Gaudete cum gaudentibus &c. De secundo, 1. Ioannis 3. Qui uiderit fratrem suum necessitatem pati. Nota sex opera misericordiæ, quibus charitas ostenditur. unde Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi &c. De tertio, Apostolus 2. ad Timoth. 2. Si compatimur, & conregnabimus.

Item { Vocem Christi audit, Martyrem spiritualem facit, Duritiam emollit.

¶ De primo, Cantic. 5. Anima mea liquefacta est &c. De secundo, Grego. Qui dolorem excipit in aliena necessitate, crucem portat in mente. Apostolus 1. Corint. 12. Si dolet unum membrorum &c. De tertio, Ezechiel. 11. Auferam à uobis cor lapideum. Vnde comparatur oleo, cuius est emollire.

Item { Amicum probat, Vitam prolongat, In iudicio commendat.

¶De primo, Lucæ 10. Quis horum tibi uidetur proximus fuisse illi? De secundo, Apostolus 1. ad Timoth. 4. Pietas ad omnia ualet. De tertio, Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi &c.

Item opera misericordiæ spiritualia sunt { Peccantem corripere, Ignorantem instruere, Delinquenti ignoscere.

¶De primo, Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus. De secundo, Iab. 5. Qui conuerti fecerit pe. De tertio, Luc. 6. Dimittite & dimit. &c. Grego. Districtio debetur uitiis, compassio naturæ.

Actiua uita meretur { Retributionem, Exultationem, Dei commendationem.

¶De primo, Matth. 20. Voca operarios &c. De secundo, Psal. Qui seminant in lacrymis &c. De tertio, Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi &c.

Item actiua uita { Merita multiplicat, Tentationem declinat, Charitatem propalat.

¶De primo, Cantic. 7. Venter tuus sicut aceruus. Psal. Vt uideas filios filiorum. Filii sunt: opera filiorum sunt præmia quæ debentur operibus. De secundo, Hiere. Semper aliquid operis facito. De tertio, 3. Ioan. 3. Qui uiderit fratrem suum neces. pati. Et de operibus misericordiæ.

Item { Meretur beatitudinem, Implet Dei ordinationem, Imperat ad contemplationem.

¶De primo, Psal. Labores manuum tuarum &c. De secundo, Gene. 3. In sudore uultus tui. De tertio. Gene. trigesimosecũdo: Quia prius uocatus est Iacob, sed pòst Israël. Item primo Iacob duxit Liam, pòst Rachel. Item Beniamin primò uocatus est Bennòn. Item prius sumus uiatores quàm comprehensores.

Item uita actiua { Meretur exaltationem, Expectat satietatem, Euadit mendicitatem.

¶De primò, Lucæ ulti. Nónne oportuit Christum pati? De secundo, Aposto. 2. ad Thess. 3. Qui non laborat, non manducet. ergo econtra. De tertio, Pruerbi. 20. Propter frigus piger arare noluit. Eiusdem 6. Vade ad for. &c.

Contemplationis species sunt { Lectio, Meditatio, Oratio.

¶Primo modo non solum fit contemplatio in libro uitæ uel creatore, sed etiam creaturæ: quia inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspicit. Roma.1. De secundo Apostolus ad Philip.3. Nostra conuersatio in cælis est. Sapien. Stans in terra, scilicet corpore: cælum tangebat, scilicet mente. De tertio, Apostolus ad Philip.4. In omni oratione peti. uestræ inno.

Item contemplatio operatur { Vitiorum eiectionem, Virtutum irrigationem, Conscientiæ decorem.

¶De primo, August. Suaue mihi factum est &c. De secundo, Esaiæ 58. Eris quasi hortus irriguus. Cogitatio enim de Deo quasi canalis est positus ad fontem uitę. Gen.2. Fluuius egrediebatur &c. De tertio. Can.1. Lectulus noster florid⁹. Eiusdē 2. Fulcite me floribus.

Item contemplatione conuersandum est in cælo, ut { Dulcedo hauriatur, Idioma angelicum discatur, Familiaritas acquiratur.

¶De primo, August. Infunde Deo dilectionem tuam. Vnde contemplatiuus quasi apes uolat in horto cælesti supra flores gaudiorum. De secundo, Apostolus 1. Corinth. 13. Si linguis hominum loquar. Sed qui de terra est, de terra loquitur. Ioannis 3. De tertio, Apostolus Ephes.2. Iam nō estis hospites, quasi dicat, etiam hoc prius fuistis. Sed heu quibusdam dicitur: Amen dico uobis, nescio uos. Matth.25.

Item contemplatiuus à Deo { Diligitur, Exauditur, Cibatur.

¶De primo, Cantic.2. Ne suscitetis dilect. &c. nam contemplatio somnus est. eiusdem 5. Ego dormio, & cor meum uigilat. De secundo, Psal. Delectare in domino &c. De tertio, Eccle.15. Cibauit illum pane uitę &c.

Item contemplatio { Illuminat intellectum, Accendit affectum, Præparat Deo domum.

¶De primo, Eccles.11. Dulce lumen & delectabile &c. unde scimus quòd aquila irreuerberatis oculis intuetur solem, & proprium pullum eiicit, qui non idem facit. De secundo, Augusti. Accendebas nos tam ualide. De tertio, Prouerbiorum 11. Sapientia ædificauit sibi domum.

Item { Temporalia contemnit, Secreta petit, Finiri nescit.

¶De primo, Psalm. Renuit consola.ani. Bernardus: Delicata est diuina consolatio, nec facile &c. Gregorius: Tanto quisque à superno amore dis.quanto inferius delec.De secundo, Tren.tertio: Sedebit solitarius,& tacebit. Hoc ideo facit,quia qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.Prouerbiorum 13.Exemplum in topazio. De tertio, Lucæ 10.Maria optimam partem elegit &c.

Item mentem { Eleuat, Lætificat, Inebriat.

¶De primo, Apocal.12.Luna sub pedibus eius. De secundo, Psal. Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, propter hoc lætatum est cor meum.De tertio,Cant.5. Comedi fauum &c.Aug. Quis mihi det ut uen.&c.

Item { Angelicum officium assumit, Dilectionem ingerit, Secreta pandit.

¶De primo, patet: quia angeli semper uident faciem Patris, & speculum æternitatis intuentur: sic & iste. Apocal. 4. Plena oculis antè & retro. De secundo, Augustinus: Memoria tua super mel dulcis: unde tales quandoque rapiuntur in iubilum. est autem iubilus, gaudium quod pro sui dulcedine uel maguitudine taceri non potest, & tamen propter immensitatem rei non potest exprimi: & sic quatuor de causis uel ad insinuandam nostram infirmitatem, uel desiderii immensionem, uel rei quam expectamus immensitatem, uel ad causandam nimiam rei dilationem. De tertio, Aposto.2. Corinth.12. Scio hominem raptum. talis in secreto sit loco. Canti.6. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi &c.

Item contemplatiuus gaudium cæli iam inchoat, habens { Dei præsentiam, Societatem angelicam, Dotum quandam gloriam.

¶De primo, 1.Ioannis 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, sed sicut dicitur, Vbi Papa, ibi Roma: ita potest dici, Vbi Deus, ibi uita æterna. Lucæ 17. Regnum Dei intra uos est. De secundo, Mat. 18. Angeli eorum semper uident faciem. Tertium patet: quia iam habet quandam cognitionem dilectionum, claritatem conscientiæ, agilitatem in bono opere. Aug. Ducis me in quandam inconsuetam dulcedinem.

Item adhæret anima Deo per contemplationem } sicut { Ramus trunco, Cera sigillo, Nauis plato.

¶De primo, Io.15. Sicut palmes nō potest facere fructum à semet-

ipso, nisi manserit in ui. &c. Secundum patet: quia sicut cera recipit imaginem sigilli, sic anima uirtutum similitudinem. Apostolus Ephe. 5. Imitatores Dei estote, sicut filii chariss. De tertio, Psal. Mihi autem adhærere Deo bonum est: quia in procellis trubulationum non mouetur animus in Deo fixus. unde cum diabolus læsisset Iob in corpore, rebus, & pueris, anima non metuit, quia illam in cælo fixit, ubi diabolus non habet agere.

Perseuerantia { Viam rectam custodit, Maledictionem euadit, Opera ad perfectionem perducit.

¶ De primo, 2. Pet. 2. Melius est uiam ueritatis non agnoscere. De secundo, Hebr. 6. Terra sæpe uenientem super se bibens imbrem. Sic Paulus euasit, quod Iudas incurrit. De tertio, illud philosophi: Cuius finis bonus est, ipsum to. bo. Item: Hic homo cœpit ædificare. Lucæ 14. Item una manus ædificans.

Item { Saluat, Coronat, Damnationem declinat.

¶ De primo, Mat. 10. Qui perseuerauerit usque in finem. Nota, in uespere laudatur serenitas. De secundo, Apoc. 2. Esto fidelis usque ad mortem. Apost. 2. Tim. 2. Nemo coronabitur, nisi qui legitime certa. De tertio, nota exemplum Dan. 2. ubi statua quæ incœpit ab aureo capite, consummata est in fictili, & contrita est per lapidem præcisum de monte sine manib.

Item { Animam uestit, Ianuam cæli aperit, Instabilitatem contemnit.

¶ De primo, nota quod hęc est tunica talaris, qua filii regum indui solebant. De secundo, Lucæ 11. Si perseuerauerit pulsans &c. De tertio, Thren. 1. Peccatum peccauit Ierusalem. Nota exemplum in Vitis patrum, de dæmone qui gloriabatur quòd intra 40. annos deiecit unum monachum.

Item { Christum imitatur, Claritate remuneratur, Laude digna monstratur.

¶ De primo, Ioan. 13. Cùm dilexerit suos, usque in fin. dilexit eos. unde dum clamarent Iudæi, Matth. 27. Si rex Israël est, descendat de cruce, perseuerauit pendens. De secundo, Apocaly. 2. Qui uicerit, dabo illi stellam matut. De tertio, Gregorius: Lauda nauigantis felicitatem, cùm uenerit ad portum: lauda ducis uirtutem, cùm peruenerit ad triumphum.

Item

Item { Brauium percipit, Acceptum Deo reddit, Virtutes ad maturitatem ducit.

¶De primo, Apost.1. Cor.9. Omnes quidem currunt: sed unus, id est, perseuerans, accipit brauium. De secundo, Leuit.22. Hostia sine cauda non offertur. imo ouis sine cauda monstruosa res non esset. De tertio, nota si fons irrigans hortum deficeret, herbæ perirent. Propter ista Psalm. dicit, Mihi adhærere Deo bonum est.

Item { Amicum Dei uerum ostendit, Insidias diaboli non metuit, Stultitiam expellit.

¶De primo, Ecclesiast.6. Est amicus socius mensæ, & non permanet. Item Prouerbiorum 17. Omni tempore dili. qui amicus est. sic non fuit Petrus, dicens Luc. 22. Non noui illum. Sed nota quòd turpius eiicitur quàm non admittitur hospes. August. Peccatum est spreto incommutabili bono &c. Genes.3. Insidiaberis calc. eius, & ipsa conteret caput tuum. Sciendum quòd diabolus interdum suadet bonum homini instabili, ut per residiuum grauius peccet. unde facit illud Gen.19. Noli respicere retro &c. De tertio, 2. Pet.2. Canis reuersus ad uomitum &c. Item stultus esset, qui agrum bene seminaret, & non meteret, uel thesaurum diu collectum disspergeret, uel clypeum in fine certaminis proiiceret.

Verbum Dei { Mundat, Illuminat, Cibat.

¶De primo, Ioan. Iam uos mundi estis. De secundo. Psalm. Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Psal. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos &c. De tertio, Matth.4. Non in solo pane uiuit homo &c. Can.2. Qui pascitur inter li. &c.

Item { Sanat, Irrigat, Dulcorat.

¶De primo, Sapien. 16. Neque herba, neque malagma &c. Psal. Misit uerbum suum, & sa. eos. De secundo, Genes.2. Fons egre. de loco &c. De tertio, Apoc.10. Comedit librum. Psalm. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua.

Item { Ab bonum incitat, Tentationes mitigat, Dæmones fugat.

¶De primo, Eccles.12. Verba sapientium sicut stimuli. De secundo, Psalm. Dixit, & stetit spiritus procellarum. unde comparatur uerbum

bum Dei incantatoribus serpentum. De tertio, Marc.16. In nomine meo dæmonia eiici.

Item { Iustificat, Beatificat, Confortat.

¶De primo Iaco.1. Non auditores tantum. De secundo, Lucæ 11. Beati qui audiunt uerbum Dei &c. De tertio, Psal. Verbo Domini cæli firmati sunt.

Item { Vias demonstrat, Mentem penetrat, Deum homini reconciliat.

¶De primo, Mat. secundo, Stellam quam uiderant Magi in oriente &c. De secundo, Ezech. tertio: Qui audit, scilicet foris, audiat intus. Apostolus Hebræ. quarto: Viuus est sermo Dei & efficax &c. De tertio, Prouerb. uicesimoprimo: Qui obturat aurem suam. Similiter exponit illud Esaiæ 20. Manda remanda &c.

Item { Mortuos uiuificat, Filios Dei generat, Mala extirpat.

¶De primo, Ioan. quinto: Venit hora, & nunc est. Psalm. Dabit uoci suæ uocem uirtutis. glos. suscitandi mortuos. Sed hoc erit in die iudicii. De secundo, Iacobi primo: Genuit nos uerbo ueritatis. ¶Nota, tria habent uirtutem, scilicet herbæ, lapides & uerba. De tertio, Iere.1. Ecce constitui te &c.

Item { Conuertit, Erudit, Præmunit.

¶De primo, Psalm. Lex Domini immaculata conuertens animas &c. De secundo, Psal. Testimonium Domini fidele, sapien. præstans &c. De tertio, Ezec. tertio: Speculatorem dedi te &c.

Item { Vitia secat, Gratiam initiat, Affectum inflammat.

¶De primo, Apostolus Eph.6. Gladium spiritus, quod est uerbum &c. Apoc.1. Ex ore eius gladius ex utraque parte acutus. Propter secundum comparatur semini, quod est initium fructuum. Lucæ 8. Semen est uerbum Dei &c. De tertio, Lucæ uicesimoquarto: Nónne cor nostrum &c. Actu.2. Apparuerunt illis dispertitæ linguæ.

Item { Animum emollit, De peccato extrahit, Omnia bona adducit.

¶De pri

¶De primo, Cantic.5. Anima mea liquefacta est. Ierem.23. Nônne uerba mea quasi malleus &c. De secundo, Lucæ 5. In uerbo autem tuo laxa.&c. De tertio, Sapien.7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.

Item generat { Admirationem, Correctionem, Cognitionem.

¶De primo, Psal. Mirabilia testimonia tua Domine, ideo scru.&c. De secundo, Psalm. In quo corrigit adoleſ. uiam suam? De tertio, Iac. 1. Qui auditor est uerbi, & non factor, hic comparabitur. Psalm, Tunc non confundar cum perspe.&c.

Prælatus debet habere ætatem ut per hoc { Christo conformetur, Maledictio declinetur, Grex uiriliter custodiatur.

¶De primo, Lucæ 3. Et ipse Iesus erat annorum 30. De secundo, Eccle.40. Væ terræ cuius rex puer est. De tertio, Iudic.8. Iuxta ætatem robur est hominis. Sed heu hodie committitur cura animarum homini, cui non committeretur cura porcorum uel pomorum. Item: Quomodo arcebit puer lupum à grege?

Item solicitus sit { Ne de illo querimonia moueatur, Vt Christi patrimo. deseruiatur, Ne uelut infidelis condemnetur.

¶De primo, Ecclesiastici quadragesimoprimo: De patre impio conquerentur filii. Sed Dominus fecit sententiam Genesis quadragesimotertio: Non uidebitis faciem meam, donec adduc. fratrem uestrum minimum. De secundo, Bernard. Lucrantur cantando, reddent flendo. De tertio, Apostolus 1. ad Timotheum 5. Qui suorum, maximè domesticorum curam non habet &c. Sed hodie maxima cura est de lana & lacte: sicut dicitur Ezechi.34. minima de animabus.

Item solicitus sit { In sui ordinis executione, In subditorum cognitione, In uitiorum extirpatione.

¶De primo nota, quòd magis iam student in schaco, quàm in antiphonario. Vnde officium uel ex toto negligunt, uel differunt, uel more fœminæ faciunt, aut malo modo. De secundo, Prouerbiorum uigesimoseptimo: Diligenter cognosce uultum pecoris tui. De tertio, Ieremiæ primo: Ecce constitui te super gent. & reg. ut euellas. Sed magis laborant in euacuandis bursis, quàm peccatis.

¶Item semper sit solicitus qualiter respondeat Deo in die iudicii facienti has quæstiones:

Quæstio

Quæstiones, { Quomodo intrasti, Quomodo uixisti, Quomodo rexisti, Quomodo expendisti.

¶De primo, Ioan. 10. Qui non intrat per ostium &c. de secundo 1. Machab. 6. Refulsit sol in clypeos aureos. Debet autem uita prælati quasi regula esse subditi: sed modo incorrecta, & furati sunt eam sicut Achior. De tertio, Prouer. 6. Fili, si spoponderis pro amico tuo &c. Item Esa. 62. Super muros tuos Ierusalem consti. custo. die & nocte. Sic ergo præsit ut prosit. De quarto, exemplum in filio prodigo.

Continens sit prælatus, { Vt in hoc mandatum Dei seruetur, Ne pœna incurratur, Ne irreuerenter Christus tractetur.

¶De primo, Lucæ 12. Sint lumbi &c. De secundo, exemplum in Oza, qui tangens arcam, percussus est. 2. Reg. 6. Psalm. Fiat mensa eorum &c. De tertio, Esaiæ 52. Mundamini qui fertis uasa Domini. in huius signum albam induunt.

Item hæc continentia { In lege præfiguratur, In scripturis commendatur, A Domino remuneratur.

¶De primo, exemplum Exod. 12. ubi comedentes agnum renes accingebant. Item sacerdos ministraturus utebatur femoralibus Exod. 28. De tertio, Cant. 3. Lectulum Salomonis ambiunt.

Constans sit { Bonos defendendo, Malos puniendo, Tentationes uitando.

¶De primo, Io. 10. Bonus pastor animam suam &c. Gl. super illud 2. ad Cor. 11. Dimissus sum in sporta per murum. dicit quod quando persona quæritur, fugere potest prælatus. Sed quando commune bonum periclitatur, tunc non debet fugere: sed animam ponere. De secundo, Gene. 1. Vt præsit uolatilibus, id est superbis, & piscibus, id est luxuriosis, & bestiis, id est auaris. Nam subditi inquantum boni sunt, similes sunt prælatis. De tertio, Ezech. 3. Vt adamantem posui te.

Item constans sit { Iustitiæ rectitudine, Fortitudinis magnitudine, Perseuerantiæ longanimitate.

¶De primo, Greg. Misericordia & iustitia multum destituuntur, si una sine altera teneatur. unde gigas non est occidendus cum acu, & pulex cum securi, De tertio Greg. Non hunc prospera eleuent

nec

aduersa perturbent. unde mulier non suscipit characterem ordinum. De tertio, dicit Bern. quod noui sacerdotes primo anno sunt angeli, secundo homines, tertio dæmones, unde comparantur statuæ, Dan. 2. quæ caput habuit aureum, tandem terminabatur in fictili. sed stola datur eis in signum perseuerantiæ.

BONA uita prælati { Affectum subditorum inflammat, Exemplo intellectum illuminat, Scandalum infirmorum declinat.

¶De primo, Luc. 12. Lucernæ ardentes in man. Sed heu, sol conuertitur in tenebras & luna in s. Item secundum notatur in acolitatu. Item superiora per influxum uirtutis suæ regunt inferiora. Tertium patet: quia dolente capite, dolent omnia membra. & sequitur: Qui scandalizat unum &c.

Item per bonam uitam { Subditos sanctitate præcellat, Alios curans se non negligat, Maledictionem euadat.

¶De primo, secundi Regum quarto: Saul ab humero sur. Gregor. Tantum eminere debet prælatus subditis, quantum gregem præcedere solet uita pastoris. De secundo: Apostolus primo ad Corinthios nono: Castigo corpus meum. Vnde portat superhumerale. De tertio, Matthæi uigesimotertio: Væ qui decimatis mentham, & prætermittitis &c.

Item prælatus { Virtute decoretur, Doctrinæ propriæ conformetur, Laudabilis comprobetur.

¶De primo, Psal. Sacerdotes tui induantur iusti. De secundo, Esa. 1. Super montē excelsum. &c. Gen. 27. Vox quidē uox Iacob est. Mat. 23. Super cathedrā Moysi. De tertio, 1. Petri. 2. Vos estis genus electū, reg. sacerdot. Sed hæc omnia modo possunt legi per cōtrariū.

Item sint bonæ uitæ propter { Efficaciam prædicationis, Euasionem diuinæ correptionis, Honorem sacerdotalis dignitatis.

¶De primo, Aggæi 1. Factum est uerbum Domini &c. unde Gallus cantans, primo alis percutit se. De secundo, Iere. 11. Quid est quod dilectus meus in domo &c. De tertio, Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem. Item datum est eis quod non angelis: scilicet cōsecrare corpus Christi. Item corona traditur eis in signum regalis dignitatis.

Item sit bonæ uitæ, ne { Famam perdat, Exemplo corrumpat, Indignus prælaturam teneat.

¶De

¶De primo, Apostolus 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo. unde consecratur chrisma, in quo ponitur balsamus. De secundo, Osee 5. Facti estis laqueus uenationi siue speculationi. unde comparatur gladio uersatili quo clauditur paradisus. Gene. 3. quia nec ipsi intrant, nec alios sinunt intrare. Mat. 24. De tertio, Psalm. Quis ascendet in montem Domini?

Item uiuat { Sobriè sibi, Iustè proximo, Piè Deo.

¶De primo, Apostolus ad Timot. 3. Oportet episcopum irreprehensibilẽ esse. Sed incrassatus est, dilatatus: unde potest dici prælatus quasi præ aliis latus: scilicet in crassitudine & in uitiis. Nam modo aliqui plus terunt tabernas quàm ecclesias, & diem expendunt in ebrietate, & noctem in luxuria. De secundo, Prou. 22. Pondus & põdus &c. De tertio legitur Num. 18. ꝙ Leuitæ nõ habebãt hæreditatẽ inter tribus, quia pars illorũ Deus. Sed modo prælati possũt dici præelati: & ministri Christi sunt, sed seruiũt antichristo.

CONTEMPLATIVVS fit prælatus per { Studii lectionem, Sanctam meditationem, Deuotam orationem.

¶De primo, Apoca. 10. Comedi librum &c. Item animal quod non ruminat immundum est. Leuit. 10. De secundo, Apostolus ad Phili. 3. Nostra conuersatio in cælis est. Quare ut hauriret in contemplatione quod effunderet in prædicatione, dico uobis cum fiducia, quòd uos qui claues Petri geritis, & clauos Christi non respicitis, dæmonium incurretis. De tertio, Eccles. 44. In tempore iracundiæ factus est reconciliatio.

SCIENTIAM prælatus habeat. { Ianuam cæli aperiat, Fidem defendere sciat, Sibi commissos puniat.

¶De primo, Mat. 16. Tibi dabo claues reg. cæl. sed istas modo resignauerunt & assumpserunt claues mortis & inferni; quia nec ipsi cælum intrant, nec alios intrare permittunt. De secundo, 1. Pet. 2. Vt sciant rationem reddere omni poscenti de ea quæ in uobis est spe. Malach. 2. Legem requirent de ore eius. Quia officium eorum esset ad eam scire respondere, & scire Articulos fidei implicitè & explicitè. De tertio, Luc. 6. Si cæcus cæcum ducit. Talis facit sicut medicus impius qui cauterizat cornua.

Item scientia prælati { Fulgore clarificat, Maledictionem declinat, Salubriter fructificat.

¶De primo, nota quòd clarificat in futuro per gloriam. Danielis duodecimo, Qui docti fuerint. In præsenti per gratiam. Exodi uigesimooctauo: Pones in rationali iudicii doctrinam & ueritatem, quæ erunt in pectore Aaron. Deuteronom. uigesimosecundo: Maledictus qui errare fecerit cæcum in uia. Et dicet omnis populus, amen. Sint ergo prælati animalia plena oculis, non loculis. De tertio, Psalm. Erit tanquam lignum quod plantatum est. Sapient. octauo: Venerunt mihi omnia bona, &c. sed econtrà dicitur de ignorantia, quia tu scientiam repulisti. Oseæ. 4.

PRAEDICATOR debet esse prælatus, { Ne pro subditis damnetur. Vt incautus præmuniatur, Vt iussio diuina seruetur.

¶De primo, Exodi 28. Tintinnabula audiri debent Aaron, ingrediente ad ministerium in sancta sanctorum. Gregor. Sunt nonnulli, qui magni uideri uolunt: & tamen magni non sunt. De secundo, nota quòd tubis utebantur & in bellis, cōuiuiis, & tabernaculorum eleuatione. De tertio, Io. 21. Pasce oues meas.

Item doceat { Verbo prædicationis, Exemplo bonæ operationis, Fama sanctæ opinionis.

¶De primo, 2. ad Timoth. quarto: Prædica uerbum, insta, &c. Item Ioan. uigesimoprimo: Pasce oues meas. De secundo, Ioan. primo: Ego uox clamantis in deserto. Et hoc ne una manus sit ædificās, alia destruens. Bernard. Multi sunt catholici prædicando, qui hæretici sunt operando: & tanto grauiores sunt, quanto præualent opera. Iob. 19. Arcus meus in manu mea. Vnde os prophetæ calculo nudabatur. Esaiæ 6. De tertio, 1. ad Corint. 4. Sic nos existimet homo. sed heu dispensatores modo sunt dissipatores.

Item prælatus prædicando { Affectum subditorum irrigat, Intellectum illuminat, Fidelem se demonstrat.

¶De primo, Gen. 2. Sed ipsi sunt canalis quo aqua fontis egrediens de loco uoluitur, transit, & uacuus tandem remanet, & lixiuia alios lauans ipsa sordidatur. De secundo, Psalm. Lucerna pedibus meis uerbum tuum. sed modo prælati comparātur faci, quæ lucens hominibus seipsam consumit. De tertio, Matth. 24. Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, &c.

BENIGNITAS, & misericordia prælati { Bonitati diuinæ se conformat, Seueritatem iudicii declinat, Humilitatis indicia demonstrat.

¶De primo, Chrysosto. Si dominus largus, &c. Item, Deus semper

punit citra condignum. Confitemur enim in tribus personis, potentiam, sapientiam, bonitatem, quæ signantur per tria quæ fuerũt in arca. De secundo, Iac. 2. Iudiciũ sine misericordia illi qui non facit misericordiam: sit ergo flos per pietatem, non rhamnus. De tertio, Matth. 7. Quid uides festucã in oculo fratris tui. Non ergo camelum glutiat, & culicem excol. Ibidem 23. Sic fecit Dauid cùm dixit ad angelum percutientem. Vertatur obsecro manus, &c. 2. Reg. 24. Gregor. Quare dominus Petrum negantem cadere permisit? scilicet ut sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset.

Item mansuetus sit prælatus { Per misericordiæ compassionem, Per patientiæ lenitatem, Correctionis moderationem.

¶De primo, Iere. 9. Quis dabit capiti meo, &c. Apostolus, ad Ro. 12. Flete cum flentibus, &c. Sed sic nõ sunt modo: quia pastores mutati sunt in tonsores, imo excoriatores. De secũdo, 2. Reg. 23. Quasi tenerrimus ligni uermiculus, ex eis manus inungantur in consecratione. De tertio, nota quòd stultus esset qui persequeretur pulicem cum securi. Mat. 13. Imponunt onera, &c, sed non quòd in subcinando strictior pars ad proprium subiectum conuertitur.

AMBITIONEM dignitatum fugiat propter { Christi conformitatem, Pœnarum declinationem, Humilitatis probationem.

¶De primo, exemplum in Christo, qui fuit raptus in regem. Ioan. 6. sed econuerso rhamnus ingessit se prælationi lignorum cæterorum. Iudic 9. Item inclinato capite quasi fugit titulum, ubi scriptum fuit, Rex Iudæorũ. Ioan. 19. De secundo, Luc. 14. Ne fortè ueniat, qui te inuita. & incip. cum rubric. nouiss. locum tenere. Item Numer. 16. Dathan & Abiron absorpti sunt, Giezi leprosus factus est, 4. Reg. 5. De tertio, Apostolus ad Hebr. 5. Nemo assumat sibi hono. &c. Item Ierem. 1. A, a, a, domine Deus, nescio loqui. Matth. uigesimotertio: Amant primos recubitus.

VNICO beneficio sit contentus, ut { Ordinatio apostolica seruetur, Res figuræ conformetur, Stultitia declinetur.

¶De primo, Apostolus 2, ad Timoth. tertio, Vnius uxoris uirum. Psal. Vnam petii à domino, hanc requiram, &c, Canticorum sexto: Vna est columba mea. De secundo, Gene. sexto: In uno cubito consummabis eam: scilicet arcam. Tertiũ patet: quia stultus est qui uni ecclesiæ regendæ non sufficit, quòd se de pluribus intromittit. Item quia ad imposibilia se obligat, quia in utraque ecclesia debet horas dicere, missas celebrare, & onus importabile sibi est impositũ

SIMONIACE non intret, ne { Lepra inquinetur, / Perditione damnetur, / Cælo priuetur. }

¶De primo, exemplum in Giezi, 4. Regum 5. De secũdo, Actuum octauo. Pecunia tua tecum sit in perditionem. De tertio, Matth. 21. Christus eiecit ementes & uendentes.

Item simonia { Maledictionem inducit, / Fures discernit, / Iussa diuina contemnit. }

¶De primo, Amos 6. Væ qui ingredimini pompaticè in domum domini. Item Michææ tertio, Væ qui ædificatis Sion in sanguini. De secundo, Ioan. decimo: Qui non intrat per ostium, &c. De tertio, Matth. 11. Gratis accepistis, gratis date.

DOTES animæ erunt { Cognitio primæ ueritatis, / Dilectio summæ bonitatis, / Fruitio diuinæ maiestatis. }

¶De primo, Esaiæ sexagesimo: Tunc uidebis, & afflues, &c. Matthæi 5. Beati mundo corde, &c. Ioannis decimoseptimo: Hæc est uita æterna, &c. De secundo, Esaiæ trigesimoprimo: Cuius ignis in Sion, &c. Genes. sexto: Arca linita fuit bitumine. Item propter charitatem, quod proprium est singulorum, commune est omnium. De tertio, Ans. Anteueniat oro tempus. Item nota circa primam, docentur animæ scilicet cognitionẽ, quòd illa uisio cognitio erit matutina, uespertina, meridiana. Prima in uerbo. Secunda in proprio genere. Tertia in aperta Dei uisione. De primo, Genes. primo: Factum est uespere & mane, &c. Nam sicut modo creaturæ sunt speculum creatoris: sic erunt tunc econuerso. De secundo, Greg. Quid est quod non uidet qui uidet omnia? Bern. Fili ad scholas propera. De tertio, August. Videbimus tuæ maiestatis &c. Esa. 33. Videbunt oculi tui regem in decore suo.

DOTES corporis erunt { Claritatis pulchritudo, / Agilitatis promptitudo, / Subtilitatis aptitudo, / Impassibilitatis fortitudo. }

¶De primo, Matthæi decimotertio: Fulgebunt iusti, &c. Psalm. Renouabitur, ut aquilæ, &c. Nota quòd pulchritudo Absalonis est ibi fœditas. De secundo, Esaiæ quadragesimo: Assument pennas, ut Aquilæ. Aug. Protinus ubi uoluerit spiritus, &c. Nota quòd agilitas Azaëlis esset ibi claudicatio. De tertio, Sapien. 3. Tanquam scintillæ in. &c. Ioann. decimo: Intrauit Iesus ianuis clausis. Exemplum de sole qui uitrum transit. De quarto, Esaiæ uigesimoquinto: Præcipi-

tabit in sempiternũ. Nota quòd fortitudo Sampsonis esset ibi infirmitas, Moysi sanitas esset ibi uilitas, Saulis strenuitas esset ibi debilitas, Dauid & Ionathæ amicitia ibi esset peruersitas, Absalonis formositas ibi esset deformitas, Salomonis sapientia ibi esset stoliditas, Assueri diuitiæ ibi essent mendicitas, Augusti libertas ibi esset illibertas.

In uita æterna erit { Affluentia diuitiarum, Influentia delitiarum, Confluentia bonorum.

¶De primo, Genes. decimoquinto: Ego ero merces tua magna nimis. De secundo, Leuit. uigesimo: Dabo tibi terram fluentem lacte & melle. De tertio, Psal. Gloria & honore coronasti, &c. Esaiæ 61. Vt darem eis coronam pro cinere.

Item ibi erit Deus { Speculum uisui, Cithara auditui, Mel gustui, Flos tactui, Balsamus olfactui.

¶De primo, Sapient. septimo: Candor lucis æternæ, speculum sine macula. De secundo, Esa. 16. Venter meus quasi cithara. Item exemplum de cithara eremitæ. De tertio, Eccle. 24. Spiritus meus super mel dulcis. Psal. Quàm magna multi. dulce, tuæ. Augusti. Ducis me in quãdam dulce. De tertio, Cant. 2. Ego flos campi, &c. De quinto, Eccl. 24. Sicut cinnamomum & balsamum aromat. &c.

Item ibi erit gloria sine { Contrarii permistione, Finis terminatione, Fastidii abominatione.

¶De primo, Esa. 1. Excoquam ad purum, &c. De secundo, Sapien. 5. Iusti autem in perpetuũ, &c. Nota quòd uita Mathusalem esset ibi mors, De tertio, Eccles. 24. Qui edunt me, adhuc esurient.

Item ibi gaudebimus de { Periculorum euasione, Mansionum ordinatione, Felicitatis communitate.

¶De primo, Psalm. Misericordias domini in æternum cantabo. De secundo, ibi, Locabuntur omnes secundum ordinem primogenituræ. De tertio, Augusti. Bonum singulorum erit omnium, & quod quisque non habet in se, habebit in alio.

Item ibi erit { Conuiuium iocunditatis, Pax tranquillitatis, Facultas libertatis.

¶De primo, exemplum in conuiuio Assueri. Esther 1. Bernard. Angelorum

gelorum & hominum unum conuiuium. Item actor seruitor. De secundo, Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine. De tertio, Cessabit omnis prælatio.

Item ibi erit { Gaudium in corde, Melos in ore, Redolentia in corpore.

¶De primo, Esaiæ nono: Lætabuntur coram te sicut, &c. De secundo, Esa. quinquagesimoprimo: Gaudium & lætitia audietur in ea. Exemplum de auicula quæ CCC. annis cantauit. De tertio, Eccl. 24. Sicut cinnamomum, &c.

Item gaudebimus { Supra, de diuina consolatione, Infra, de loci amœnitate, Iuxta, de amicabili societate.

¶De primo, Apocal. 21. Absterget Deus omnem lacrymam, &c. De secundo, Apoc. 21. Plateæ & muri eius, &c. De tertio, Bernard. Angelorum & hominum unum erit conuiuium. Item de corporis & animæ glorificatione, Esa. 35. Fugiet dolor & gemitus, &c. Lucæ 6. Mensuram bonam & confertam.

Item ibi erit { Amœnitas uernalis. Lux æstiualis, Vbertas autumnalis, Quies hyemalis.

¶De primo, Ansel. O immarcessibilis decor. Ibi igitur rosæ, lilia, & uiolæ. De secundo, Apoc. 22. Ciuitas illa non eget Sole & Luna. De tertio, Psal. Promptuaria eorum plena, &c. De quarto, Esa. 32. Sedebit populus meus in pulchritudine, &c. Idem: Sedebit unusquisque sub ficu sua. Michææ 4.

Item implebitur { Rationalis sapientiæ illustratione. Concupiscibilis desiderabilium adoptione, Irascibilis triumphi decoratione.

¶De primo, Bernard. Fili, ad scholas propera, &c. De secũdo, Psal. Qui replet in bonis desideriũ &c. De tertio, de Dauid de quo cantabant 1. Regum 29. Et Dauid decem millia in millibus suis.

GENERALITER omne peccatum fugiendum est, quia { Dæmonibus placet, Deo displicet, Homini nocet.

¶Primum patet per hoc, quòd diabolus semper homines tentat, ut in peccatum præcipitet. Gregor. Nihil se fecisse æstimat, cum animas non sauciat. Idem: Assidua tentatione diabolus tentat, ut saltem tædio uincat. Secundum patet per hoc quòd Deus semper est paratus peccata destruere, sicut dicit Ezechiel. 18. Quacunque hora

peccator ingemuerit,&c. Item patet per hoc quòd nullum tantum amat,quem non pro peccato mortali damnaret,si id faceret. Item per hoc quòd filium tradidit ut peccata destrueret, & similiter matrem pati permisit, sicut dicitur,Luc.secundo: Tuam ipsius animam pertransibit gladius.De tertio,Gregorius: Quicquid patimur, peccata nostra meruerunt. ¶Nota,peccatum mortale est contemptus Dei,fuga angeli,odium sanctorũ,clausura regni Dei, perditio uirtutum,obtenebratio animæ,conformitas satanæ,meritum gehennæ. Veniale peccatum est, distractio sensuum, impedimentum feruoris charitatis, obstaculum diuinæ cõsolationis, uia peccati mortalis,dilatio futuræ retributionis.

Item peccatũ fugiendum est, } quia { Benignitatem furibundam reddit. Angelũ custodiæ ab homine repellit. Corpus & animam occidit.

¶De primo,Psalm.Domine,ne in furore tuo arguas me,&c.De secundo, Exemplum in Vitis patrum,quòd quando loquebantur mala, dæmones in specie porcorum uolutabãt se coram illis gaudentes, & angeli à longe stabant. De tertio, exemplum 1.Regum 31. De Saul qui occidit se gladio proprio: sic quilibet peccato proprio.Item peccatum etiam occidit quasi uenenum. Item quasi serpen.Item quasi sagitta diaboli.

Item peccatũ fugiendum est, } quia { Mala præterita reuocat; Vitam temporalem breuiat, A Deo elongat.

¶De primo, Matthæi decimooctauo : Serue nequam,omne debitum,&c.De secundo,Psal. Viri sanguinum & dolosi,&c.Exemplum in Sodomis,in Dathan & Abiron,in mari Rubro, in Adam & Eua. De tertio,exemplum in filio prodigo qui abiit in regionem longinquam diss.Luc.15.

Item peccatum { Excæcat rationabilem, Excæcat concupiscibilem, Debilitat irascibilem.

¶De primo,exemplum Tob.2. De secundo, Psal. Anima mea sicut terra, sina aqua,&c. unde tales æterno incendio præparantur. De tertio,exemplũ in Sampsone qui post abscisionẽ crinium,id est,donorum Spiritussancti,non potuit aduersariis resistere.Iudic.16.

Item peccatũ fugiendum est, } quia { In naturalibus uulnerat, Gratuitis spoliat, Maculando deturpat.

¶De primo, Esa.1. A planta pedis usq; ad uerticem capi. Thren.4. Quomodo obscuratum est aurum.

Item

Item peccatum { Hominem captiuat.
Conscientiam amaricat,
Premendo grauat.

¶De primo, Psalm. Educ de carc. &c. Idem : Anima nostra erepta est, &c. Peccatum autem ligat omnia membra ; ut ad Christi obsequium sint inhabilia. De secundo. Ierem. 2. Vide quàm malum & amarum est dereliquisse te, &c. Psalm. Conuersus sum in ærum. &c. Esaiæ 66. Vermis eorum non morietur. De tertio, Psalm. Sicut onus graue grauatæ, &c. nota quòd omnes montes non possent hominem premere tam profundè, sicut unum mortale peccatum. Est enim mortale peccatum sicut lapis suspensus in collo canis, qui submergi debet. Et sicut canis primo sentit ponderositatem lapidis, quando de manu proiicitur, sic anima primo sentit grauitatem peccati, cùm exierit de corpore.

Item peccatum { Apostasiam inducit,
Insensibilem reddit,
Ad plura peccata trahit.

¶De primo, exemplum in filio prodigo qui abiit, Lucæ 15. Facit autem peccator contra illud promissum baptismale. Abrenuntio satanæ, &c. & quia talis non soluit Deo promissionem suam, nec Deus soluet ei suam. De secundo, Psalm. Aures habent, & non aud. Satis insensibilis est, qui non audit tonitruum prædicationis, & tubæ nouissimæ, & clamoris Christi in cruce. Item qui iacens in igne concupiscentiarum mundi non sentit. Item qui captiuus tenetur, & quotidie moritur, non sentit. De tertio, Gregor. Peccatũ quod per pœnitentiã non di. &c. & hoc ideo est, quia per peccatum iste efficitur minus potens resistere, quia naturalia uulnerantur, & armis suis, id est, uirtutibus spoliatus adiutorem suum amisit.

Item peccatum { Deum damnificat,
Angelum defraudat,
Hominem contristat.

¶Primum patet : quia animam aufert, quàm proprio sanguine redemit, & Deum de domo propria expellit. Secundum patet : quia angelus fraudatur illo gaudio, quod de gloria istius habiturus esset, sicut dicit Augu. quòd unusquisque tantum ibi gaudet de bono alterius, sicut si esset in seips. De tertio, nota ꝙ peccatum iustius nocet hominibus in mundo per unius adiutoris amissionẽ. Ecclesia enim est ut castrorũ acies ordinata. Canti. 6. Itẽ nocet his qui sunt in purgatorio per suffragiorum diminutionem. Item illis qui sunt in inferno per ignis augmentationem : quia non minus ardet, qui cum multis ardet : imò plus, quia materia ignis augmmentatur.

Item peccatum { In præterito de paradiso expulit, In præsenti omnia mala inducit, In futuro iudicio hominem confundit.

¶De primo, patet Genes. tertio. De secundo, Gregor. Quicquid patimur, peccata nostra merue. Igitur si odimus illum qui interficit patrem nostrum, magis est odiendum peccatum quod mortalitatem inducit, & omnes parentes nostros interfecit. Genes. secundo: Quacunq; hora comede. morie. Imò Christum occidit peccatum. Vnde 1. Petr. 2. Qui peccata nostra pertulit in corpore, scilicet super. De tertio, Apostolus Hebræ. 4. Omnia nuda & aperta sunt. Dan. 7. Antiquus dierum sedit.

GVLA fugienda est } quia { Deiicit, Idololatriam inducit; Spiritualia bona contemnit.

¶De primo, exemplum in Adam qui propter cibum uetitum deiectus est de paradiso. Genes. 3. De secundo, Exod. 32. Sedit populus mandu. &c. Apostolus Philip. 3. Quorum Deus uenter est. De tertio, exemplum in Esau. Genes. 25.

Item gula { Diabolo domum præparat, Spiritum grauat, Seruum contra se armat.

¶De primo, Matthæi 8. Mitte nos in porcos. Item exemplum in dialogo de illa quæ comedit dæmonem in lactuca. De secundo, Lucæ 21. Videte ne grauentur corda uestra crapu. & ebre. De tertio, Prouerb. 29. Qui delicatè nutrit seruum suum. Ecclesi. 33. Virga & cibus & onus asino, &c.

Item gula { Luxuriam inducit, Homicidia & Acediam malam facit, Bursam uacuam reddit.

¶De primo, Apostolus Eph. quinto: Nolite inebriari uino in quo est luxuria. Exemplum in Loth Genes. 19. De secundo, Exemplum in Ioanne Baptista, & filiis Iob, & Aman, qui omnes in conuiuiis perierunt. De tertio, Salomon Prouerb. 21. Qui amat pinguia, non ditabitur.

Item gula inducit mortem { Naturæ, Culpæ, Gehennæ.

¶De primo, Genes. 2. Quacunque hora come. mori. De secundo, Apostolus 1. Tim. 5. Vidua uiuens in deli. mor. est. De tertio, Genes. 41. Septem boues, septem anni sunt, &c. Esa. 17. Auferetur gloria Iacob, & ping. car. eius mar. Vnde quidam in Vitis patrum affixit se

xit se in sole propter cucumerem quem concupiuit. Species huius quinque sunt. Vnde uersus, Præ, propriè, lautè, nimis ardenter, studiose.

EBRIETAS { Hominem maledicit, / Aeternam sitim inducit, / Apostatare facit.

¶De primo, Esa. 5. Væ qui mane sur. &c. De secundo, Luc 16. Mitte Lazarum ut inting. &c. De tertio, Eccle. 19. Vinum & mulieres apostatare faciunt.

REMEDIA Gulæ { Spiritualium ciborum frequens sumptio, / Futuræ carnis consideratio, / Aeternæ cœnæ meditatio.

¶De primo, Deuteron. 8. Non in solo pane uiuit homo. Vnde quidam in Vitis patrum propter diuina colloquia ciborum sunt obliti sumptionē. De secundo, Ecclesiasti. decimo: Cùm moritur homo, hæreditabit serpentes, bestias & uermes. Peccator enim tres habet hæredes. Amici nanque auferunt res, diabolus animam, uermes corpus. De tertio, Lucæ decimoquarto, Quidam homo fecit cœnam magnam.

LVXVRIA fugienda est } quia { Placet dæmonibus, / Displicet angelis, / Deo est contumeliosa, / Proximo iniuriosa.

¶De primo, Iob 40. Behemoth dormit in locis humentibus. De secundo, exēplum in angelo qui obstruxit aures. De tertio, quia templū Dei inquinat. Apostolus 1. Cor. 6. Qui autē fornicatur, in corpus &c. Item quia sponsam Christi uiolat. Apostolus 2. Cor. 11. Despōdi uos uni ui. uirg. &c. De quarto, quia proximū scandalizat. Osee 5. Facti estis quasi laquens speculationi, & quasi rete spansum subter montem Thabor. 2. Reg. 12. Non recedet gladius meus de domo tua. Hoc dicitur ad Dauid propter Bersabee.

Item luxuriosis { Pars uilissima datur, / Mens infatuatur, / Christus de corde repellitur.

¶De primo, Genes. 3. Quia obedisti uoci uxoris tuæ plus quàm meæ, maledicta terra, &c. De secundo, Osee 4. Vinum & ebrietas auferunt cor. De tertio, exemplum de monacho qui filiam sacerdotis idolorum uoluit accipere uxorem. Matthæi sexto: Non potestis Deo seruire & mammonæ. Item: Vulpes foueas habent. ibidem octauo. ¶Item in peccato luxuriæ delinquitur tripliciter, Corde, ore, & opere.

Corde, per { Cognitionem, Delectationem, Consensum.

¶Hæc tria signata sunt Gene.3. per serpentem, mulierem, & uirum. De primo, Iob 31. Pepigi fœdus cum oculis meis. Et quidam dixit in Vitis patrum mulieri roganti, quòd haberet sui memoriam, rogo Deum ut auferat memoriam tui à me. De secundo, Gen.3. Ipsa conteret caput tuum. De tertio, Iere.9. Intrauit mors per fenestras, &c.

Item ore tripliciter delinquitur, scilicet { Turpiter, Cum turpibus, De turpibus.

¶De primo, Psal. Pone Domine custod. ori meo. De secundo, Eccl. 9. Colloquiũ eius sicut ignis exar. Exẽplum Gen. 39. de Ioseph. De tertio, Psal. Qui loqtur iniqua, nõ dir. in cõspectu oculorũ meorũ. Talis similis est scrophæ, quæ semper rostrum ponit in stercore.

Item opere delinquitur { Ipso facto, Intuitu incauto, Tactu inordinato.

¶De primo, Exod.20. Non mœchaberis. De secundo, exemplum in Dauid, Bersabee, & Ioseph, Iudith, & Susana. De tertio, Ecclesia. 23. Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Eiusdem 26. Qui tenet eam, quasi qui apprehendit scorpionem.

REMEDIA huius peccati sunt { Mortis extrema cogitare, Occasiones fugere, De se non nimis præsumere.

¶De primo, Ecclesiastic.7. Fili mi, memorare nouissima tua, & in æternum non pecca. Hieronymus: Facilè contemnit omnia, qui se semper cogitat moriturum. De secũdo, Apostolus 1. ad Corinthios 6. Fugite fornicationem, &c. nam contra alia uitia pugnandum est, istud tantùm fugiendum est. De tertio, nota quomodo Dauid cecidit sanctissimus, Salomon sapientissimus, Sampson fortissimus.

Item remedia sunt { Frequens occupatio, Carnis mortificatio, Tentationis repugnatio.

¶De primo, Ecclesiastic. undecimo: Malitia unius horæ obli. Item de secundo, 2. Regum 11. Factum est eo tempore quo reges solent ad bella procedere, &c. Matth. 17. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in oratione, & ieiu. Hieron. Non sanat oculum quod sanat calcaneum. De tertio, Iac.4. Resistite diabolo, & fugiet à uobis. de hoc nota exemplum in Vitis patrum, de illo qui impugnabatur à spiritu fornicationis, & sæpius ueniens ad senem non est liberatus.

liberatus. Tandem ſeni oſtenſa eſt illius negligentia: quia quando dæmones ludebant coram ipſo in ſpecie diuerſarum mulierum, ipſis condelectabatur plus debito. Item de illo qui accepit carnes putridas illius mulieris de qua tentabatur, & poſuit in cella ſua. Item de monacho qui fecit limoſam mulierem & filiam.

Per choream { Deum offendimus, Idololatriam introducimus, Feſtis iniuriam facimus.

¶De primo, Exod. 32. qualiter multa milia interfecta, & tabulæ teſtamenti fractæ, quando coram uitulo cœperunt ludere. Secundum patet, quia proceſsiones ſoli Deo exhibendæ ſunt, & iſti diabolo faciunt, uel hirco pro quo chorizant. De tertio, Augu. dicit, Melius eſt in dominicis diebus arare, quàm chorizare, uel choreas ducere: Exodi 20. Memento ut diem ſabbati ſanctifices, id eſt, te ſanctum facias in eo, ſcilicet orando, bonis operibus uacando, non Deum impugnando.

Item per choream { Exercitus diaboli contra Deum cõgregatur, Proximus ſcandalizatur, Miſeria præſens non attenditur.

¶De primo, 1. Machab. 9. Congregati ſunt inimi. noſtri, & gloriantur, tot autem gladii ſunt ibi, quot mulieres ornatæ. Hieronym. Species mulieris gladius igneus eſt. De ſecundo, Matth. 18. Qui ſcandalizauerit, ſcilicet uana audiendo, ſtulta loquẽdo, nociua tangendo. De tertio, Eccleſiaſt. 11. In die bonorum ne immemor ſis malorum. ſcilicet præteritorum quæ recolimus, præſentium quæ ſentimus, futurorum quæ timemus.

Item chorizatores { Mendaces ſe oſtendunt, Impios ſe faciunt, Sacramenta eccleſiæ contemnunt.

¶Primum patet: quia contra illam promiſsionem faciunt, Abrenuntio ſatanæ, &c. De ſecundo, Pſalm. In circuitu impii ambulant. Tertium patet, quia baptiſmalem innocentiam amittunt, confirmationis ſignum deponunt, Euchariſtiam quam ſumpſerunt pauló antè contemnunt, & ſic de aliis ſacramentis, ſcilicet pœnitentia, extrema unctione, &c.

Item iſtorum { Paſſus omnes numerantur, Gaudium in triſtitiam uertetur, Vita temporalis breuiabitur.

¶De primo, Iob 13. Veſtigia pedũ me. conſidera. De ſecundo, Lucę 6. Væ qui ridetis, quia flebitis. Eſa. 3. Erit pro zona funiculus. De tertio, Apoſtolus 1. ad Corinth. 11. propter quod dormiunt multi, &c.

Auarus

AVARVS { Naturæ contrariatur. A Domino maledicitur, Scelestus demonstratur.

¶Primum patet: quia creaturæ se communicant, quod ipse non facit. Item terram super omnia diligit quam natura infimam ordinauit. De secundo, Esa. 5. Væ qui cōiungitis domum ad domum. Augustinus: Maledictus dispensator auarus, cuius largus est Dominus. De tertio, Eccl. 10. Auaro nihil est scelestius: dat enim Christum pro denario. Vnde quantum ad hoc, peior est Iudá.

Item auarus est iniquus { In Deum, In seipsum, In proximum.

¶Primum patet: quia Deum suis donis impugnat. Secundum patet: quia transeundo maria & Alpes seipsum euiscerat. Tertium patet: quia proximum pro eleemosynarum subtractione iugulat. De primo, Psalm. Retribuant mihi mala pro bonis. De secundo, Ioann. 4. Impii laborauerunt, & alii in labores eorum intro. scilicet raptores uel mali filii. unde diuitias quas ipsi acquirunt cum labore, possident cum timore, amittunt cum dolore. Isti similes sunt araneæ quæ faciendo telam ut muscas capiat, seipsam euiscerat. De tertio, Ambrosius: Pasce fame moriētem: quòd si non pauisti, occidisti: & hoc ideo, quia in necessitate omnia sunt communia.

Item auaritia { Introitum paradisi claudit, In inferum demergit, Idololatram hominem constituit.

¶De primo, Matthæi 19. Facilius est camelum per fora. &c. De secundo, Augustinus, Naufragium fugies, & plumbum amplecteris. Vnde Socrates magnam massam pecuniæ proiecit in fluuium, dicens: Mergam te, ne demergas me. Item tertium patet: quia dat fidem auarus, spem & charitatem pecuniæ, quibus in Deum debemus moueri. Apostolus Ephesior. 5. Auaritia est idolorum seruitus.

Item amor pecuniæ. { Dominum interficit, Doctrinam contemnit, Cæcitatem spiritualem inducit.

¶De primo, habemus exemplum in Iuda. De secundo, nota quòd Christus docuit nos auaritiam declinare uerbo, & exemplo. Verbo, Matth. 5 Beati pauperes spiritu. Item exemplo, Matthæi 8. Vulpes foueas habent. Lucæ 2. Inuenietis infantem pannis inuolutum. De tertio, exemplum Tob. 2.

Item

Item auaritia { Hominem captiuat, / Hominem inquinat, / In homine omnia uitia parat.

¶De primo, glos. super lætatus sum, Amor temporalium fastus est pennarum cælestium siue æternarum. Apostolus 1. ad Tim. 6. Qui uolunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli. De secundo, Osee 2. Vt quid aggrauant contra se densum lutum? Exod. 1. In luto & latere. De tertio, primo ad Timoth. 6. Radix omniũ malorum &c. Ex hac enim sequuntur oppresiones. Sen. Quietissimè uiuerent homines, si hęc duo pronomina tollerentur, meum & tuum. Item sequuntur lites. Exemplum habes in Abraham & Loth. Genes. 13. Item ex hac sequuntur gula, luxuria, inuidia, superbia &c.

Item auaritia { In seruitutem redigit, / In terram mentem figit, / Insatiabilem facit.

¶De primo, Eccle. 10. Pecuniæ obediunt omnia. Sed difficile est tali dominæ seruire, quæ facit famulam mori fame. Si quis seruit auaritiæ, non audet ad sufficientiam comedere. De secundo, Gen. 3. Supra pectus tuum gradieris. Talis comparatur talpæ. Sed nota, leuia tendunt sursum. unde pauperum est cælum: quia in ultima sponda dabitur illis, quibus primo non fuit datum. De tertio, Ecclesiast. 5. Auarus non implebitur pecunia. unde comparatur hydropico, & sacco pertuso, & inferno qui nunquam dicit Sufficit. & mari, cui omnia influunt. & tamen non redundat. Hierony. Auaro tam deest quod habet, quàm quod non habet. Vnde accidet ei sicut cani, qui uoluit in aqua umbrã carnis capere, & illam quam habuit amisit.

Vsurarius { Rem mortiferam sitit, / Magnum pretium negligit. / Expensas super nobile pignus recipit.

¶De primò, Iob 20. Diuitias quas deuorauit euomet. unde comparatur sanguisugæ. De secundo, Augustinus: Fœnerare, & centuplum accipies. Idem: Vis esse optimus mercator, egregius fœnerator? da quod non potes retinere, ut consequaris quod non potes amittere. Ber. Optimus mercator qui nil suorum sibi præferendum putat. Item tertium patet, quia recipitur super animam.

Item usurarius { Viam paradisi sibi obstruit, / De aqua ignem accendit, / Proprios filios occidit.

¶Primum patet: quia cùm arcta sit uia quæ ducit ad uitam, Matth. 7. Ipse tamen magnum pondus super se ponit. De secundo, Ec-

clesia

clesiastici tertio: Aqua extinguit ignẽ. ita eleemosyna. Igitur cum quo deberet ignem extinguere:ignem accendit.De tertio,Osee 9. Ephraim ad occisionem filios suos ducit.Vnde in inferno pater filio maledicit,& econuerso:quia uterq; potest alteri causam damnationis imponere.Ecclesiastici 41. De patre impio conqueruntur filii,quoniam propter illum sunt in opprobrio.

Item usurarius { Naturæ ordinem peruertit,
Requiem & lucem uendit,
Festa sanctorum contemnit.

¶Primum patet, quia natura est uis insita rebus, ex simil. similia procreans:ipse autem ex auena facit triticum, & sui numi frumentum pariunt,& hoc singulis diebus.De secundo,Ezec.7. Qui uẽdit ad id quod uendidit non reuertetur,ergo usurarius luce perpetua carebit. Non ergo cantetur ei Requiem æternam. Vẽdit & tempus quod commune est omnibus.De tertio,habemus quod colligens ligna sabbato mortuus est.Num.15. Præterea omnes sancti derelinquent eum in die iudicii,quorum dies uendidit.

Item usurarius { Legem triplicem transgreditur,
Vix ab hoc uitio compescitur,
Diabolo assimilatur.

¶De primo, Genes.3. In sudore uultus tui,&c. Sed iste sine labore uult comedere.Psal.In labore hominũ non sunt. Item facit contra illud Deut.23. Non fœneraberis fratri tuo,sed alieno.unde quantum ad hoc, peior est Iudæo. Secundum patet, quia uix restituit: unde peior est inferno,qui aliena in passione domini restituit.Iste autem passioni domini nil restituit,imò prædicationem eius fugit, sicut buso odorem floris uinearũ.Item ipse peior est Iuda, qui xxx. denarios restituit.Tertium patet: quia sicut diabolus non dormit, ita nec iste, quãtum ad lucrum. Ex quo igitur usurarius nocte & die ad infernum tẽdit,non est mirum si citius peruenit. Item diabolus aliena rapit,& est astutus in lucro animarum,sic & ille.

Itẽ usurarius { Plura peccata simul in diuersis locis perpetrat,
Plus quàm latro spoliat,
Stultum se esse demonstrat.

¶Propter primum comparatur grandini, quæ propter suam dilationem simul in diuersis locis nocet:unde quantum ad hoc peior est aliis peccatorib. Ex quo ergo rustici pulsant cõtra grandinem, multò fortius pulsare deberẽt adueniẽte usurario. Quia cũ grãdo percutit fructus in campo,percutit & fruges:iste uero pertulit ex arca frumentum,denarium de bursa,lectum de dorso, palliũ de collo.Secundũ patet,quia lacrymas & sanguinem pauperum deuorat.
Esa.9.

Esa.9. Vestimentum mistum sanguine erit in cõbust.& cibus ignis. Econtra dixit Dauid 2.Reg.23. Viuit Dominus, non bibam sanguinem uirorum qui cum periculo hauserunt aquam. unde peior est lupo: quia lupo sufficeret una capra, isti nõ sex porcæ. Præterea lupus tantum dentib. sed quicquid iste habet comedit, imò & homines. unde Esa.33. Væ qui prædaris, nónne & ipse prædaberis? Item usurarius spoliabitur cælo, terra, & omnib. bonis. quò ergo deueniet cum diuidetur? quia datur caro uermib. anima dæmonibus, res parẽtibus. De tertio, nota quòd stultus esset qui asino suo uel iumẽto diuitias congregaret: sic iste facit corpori, non animæ. Item stultus apparet: quia Deum decipere putat, cum usuram diuersis nominib. palliet. sed nónne est ita sicut asinus qui diuersimodè nominatur, & tamen semper est asinus?

Raptores { In oratione non exaudiuntur,
Preces pro eis factæ frustrabuntur,
Pro spoliatis damnabuntur.

¶ De primo, Esa.1. Cum multiplicaueritis orationes uest. non exau. Secundum patet, quia lacrymæ pauperum obsistunt. Eccl.35. Non despicit Deus preces pupillorum, imò lacrymæ uiduarum per maxillam descẽdunt. & exclamatio super deducẽtem eas, scilicet super raptorem. Eiusdem 34. Vnus orans, & alter maledicens, cuius uocem exaudiet Dominus? Nihil potest obtinere in curia regum, qui ibi multos habet aduersarios. De tertio, Sap.5. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum.

Item raptores { Homicidæ iudicantur,
In iudicio damnabuntur,
Diabolo assimilantur.

¶ De primo, Eccles.34. Qui aufert in sudore panem, quasi qui fratrem suum occidit. De secundo, Esaiæ 33. Væ qui prædaris &c. Gregor. Qui mihi uisibiliter rapit urgente exitu, inuisibiliter rapietur: & certe rapietur ut fur, cuius collo imponitur furtũ. Thren.1. Iniquitates meæ circunuolutæ sunt & ligatæ collo. Hæc attendẽs quidã in Vitis patruũ, qui cũ cucumerẽ rapere uoluit, in sole se afflixit. Tertium patet, quia diabolus in cælo rapere uoluit, & in paradiso, & adhuc facit. Item diabolus affligit malos, isti autem bonos & malos. Esa.59. Qui recessit à malo, prædę patuit. Itẽ deferũt angelo ad custodiã deputato, iste nõ: unde quãtũ ad hoc peiores sunt diabolo.

Item rapina. { Deo est odibilis,
Proximo detestabilis,
Sibi dampnabilis,

¶ De pri

¶De primo, Esa.61. Ego Dominus amans iudicium, & odio habens rapinam. Eccl.34. Qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui uic.fil.in consp.pat. Secundum patet, quòd plus nocet proximo, quàm fur uel usurarius: nocet enim manifestè & uiolenter. Item lupo comparatur qui semper uiuit de alieno, imo sibi quandoque sufficit capra una, isti non. Item sunt nuntii diaboli, quia perimunt homines in mundo, sicut ille in inferno, unde eis Matth.25. dicitur, Ite maledicti in ignem æternum. & sequitur, qui paratus est diabolo & angelis eius. De tertio, Aug. Lucrum in arca, damnum in anima. Item si damnabuntur qui sua non dant, quando saluabuntur qui aliena rapiunt? Vnde potest Dominus dicere: Esuriui, & nō solum non dedistis mihi manducare, sed quod comedere debui mihi abstulistis. & sic de aliis operibus misericordiæ.

Monachus proprietarius. { Furtum committit, Vilem se ostendit, Damnationem incurrit.

¶De primo, Ios.7. Achor furatus est chlamydem coccineam & regulam auream contra prohibitionem Domini, propter quod multi sunt puniti. Item Genes.31. Rachel furata est idola patris. Ananias & Sapphira fraudantes de pretio agri, mortui sunt. Act.5. de secundo, Hier. Monachus habens obolum, non ualet obolum: imo comparantur tales Iudæ qui loculos habuit. De tertio, Act.8. Pecunia tua tecum sit in perditionem. ita dixerunt sancti patres ad quēdam sepeliendum, sicut legitur in dialogo Grego. Vnde de porta cæli facit portam inferni: claustrum enim porta cæli est. Genes.38. Vidit Iacob scalam &c. & quia huiusmodi furtum est, meritò talis sicut fur suspenditur, imò ut gallus gallinaceus.

Item { Sacrilegium committit, Apostasiam incurrit, Stultum se ostendit.

¶Primum patet: quia sacrū de sacro tollit, animas quoque fraudat, propter quas eleemosynæ datæ sunt. Secundum patet: quia non magis habere propriū potest, quàm non ire de claustro. Item molā asinariam amotam de collo iterum alligat, & in spinas quas euaserat iterato se proiicit: & luto quod proiecerat, secundario se inquinat, ut sus lota, & canis reuersus ad uomitum, & uxor Loth respiciens retro. Luc.9. Nemo mittens manum ad aratrum. Tertium patet: quia cum in naui sit, guttam haurit, ut in mari se ipsum submergat. Cùm sit in horto, sal spargit, ne herba gratiæ sibi crescat: & fontem pietatis obstruit, ne sibi fluat. Item cùm mortuus sit mundo, timet sine mori. Item facit sua pretiosiora seipso.

Luxur

Lusor { Idololatriam incurrit, / Proximum corrumpit, / Multa bona perdit.

¶Primum patet: quia Haſchart dominum appellat,& ipſum inuocat, & plus obedit taxillis, quàm ſanctus Martinus domino: quia ille dedit tantum dimidium pallium, iſte totum. Secũdum ſimiliter patet, quia conuenientes ad ludum ad ſimilia incitantur. Perſonæ quæ locant taxillos,aſſerem, & lumen, omnes peccant,imò porrigunt illis gladium,ut ſe interficiant. Tertiũ patet:quia perdit tempus,gratiam & gloriam, diabolus autem nunquam perdit. Ad minus enim lucratur duas animas.

Item luſor { Maledictionem incurrit, / Plura peccata committit, / Stultum ſe oſtendit.

¶De primo,Eſa.65.Maledictus puer centum annorum.Secundum patet:quia ibi ſunt periuria, uituperia, maledictiones,iræ,rixæ,homicidia, mendacia, auaritia,furta,ſcandala,blaſphemiæ. Vnde tales quandoque puniuntur,ſicut quidam qui iurauit per oculos Dei, & ſuus exiliit. Item quidã uoluit ſagittare Deum, & cruentata ſagitta rediit. Tertium patet,quia illum ordinem peruertit. Eccleſ.3. Eſt tempus flendi, & tempus ridendi. Nota exemplum in Barlaam de quatuor gladiis.

Acedia fugienda eſt,ne { Præceptum domini negligamus, / Maledictionem incurramus, / A creaturis cæteris diſcrepemus.

¶De primo,Geneſ.3.In ſudore uultus tui.De ſecundo,exemplũ de ficu quam dominus maledixit,quia folia tantum habuit. De tertio, nota quòd exemplum debemus ſumere in corporibus inanimatis, ſicut in herbis & arboribus,quæ licet in hyeme ſint nuda,tamẽ uirtutem ſuam ſeruant, & tempore ſuo redeunt ad conſueta. Item in corporibus ſenſibilibus. Prouer.ſexto:Vade ad formicam ò piger. Item in rationabilibus. Aug.O ſi tales eſſemus amatores uitæ permanentis,quales illi ſunt uitæ fugientis. Idem: Inquietum eſt cor noſtrum,donec requieſcat in te.

Item acedia fugienda eſt { Vt denarius diurnus recipiatur, / Ne tempus amittatur, / Ne uita temporalis ſuccidatur.

¶De primo, Matthæi 10.Itẽ & uos in uineam meam. De ſecundo, Ber.Nihil pretioſius tẽpore.hoc ideo dicit, quia breui hora poteſt quis acquirere ueniam,gloriam,& gratiam,& ſequitur in authoritate. Sed heu nihil vilius reputatur.Dicunt homines, Venite,duca-

mus tempus,cum breue sit. De tertio, Luc.13.Succide illam,ut qu etiam terram occupat? Dignum est,ut inutiliter uitam expenden uitam amittat.

Item acedia fugienda est { Vt futuram famem præueniamus, Ne expectantem Deum cõtemnamus, Ne cæli gloriam negligamus. }

¶De primo,Apostolus 2.Corin.9,Qui parcè seminat,parcè & metet,Prouerb.20.Propter frigus piger arare noluit.De secundo,Esa. quinto:Expectaui ut faceret uuas,& fecit labruscas.De tertio,exemplum in fatuis uirginibus. Matt.25.Item,qui non mercatur in nundinis,postea non habebit. Item qui propter pigritiam non extendit manum ad recipiendam gratiam, postea non habebit gloriam.

Item acedia { Deo displicet, Diabolo placet, Homini nocet. }

¶De primo,Apocalypsis tertio,Vtinam frigidus esses,aut calidus: sed quia tepidus es,&c. displicet autem Deo, quòd in luto iacens propter pigritiam non uult surgere, & in igne concupiscentiæ, & in stillicidio præsentis miseriæ,De secundo, Matthæi octauo:Mitte nos in porcos; & quum porcus mactandus est, permittitur in quiete pinguescere. Sed stultus est, qui propter pulchram uiam tendit ad mortem. Exemplum de duobus sociis in Barlaam. De tertio, Prouerbiorum uigesimoquarto: Per agrum pigri hominis transiui,& per uineam uiri stulti,& ecce totum repleuerat,&c. Nota quòd aqua corrumpitur ex quiete,& ferrum rubiginem contrahit.Augustinus, Differebam uerè in te, & non differebam in me mori.

Item acediosus { Hostem contra se armat, Diabolo locum parat, Tentandi fiduciam præstat. }

¶Primum patet: qui corpus per quietem nutrit, lasciuire facit. 1.Petri quinto: Sobrii estote, & uigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquam leo &c.De secundo,Hieronym.Semper aliquid operis facito ut te diabolus inueniat occupatum. Est puluinar diaboli otiosus homo.Nota quòd patellam uacantem libēter petunt uicini non occupatam: sic & diabolus. Item muscæ libenter incidunt ollæ tepidæ, non feruidæ. De tertio, dixerunt sancti in Vitis patrum, quòd monachum operantē unus dæmon impulsat, otiosum innumeri.Est enim otiosus homo quasi urbs absque murorum ambitu,& sicut signum positum ad sagittam,& quasi cera subitò liquescens ad ignem.

Item

Item { Deum à se elongat, / Dæmonum pœnis se sociat, / Stultum se esse demonstrat. }

¶De primo, Iob 28. Non inuenitur in terra suauiter ui. De secundo, Psal. In labore hominum non sunt. Tertium patet, quia metere uult, & non seminare. Item languens & paralyticus, & claudicans non quærit medicum, sciens se esse in aquis, non mouet manum: uincula non uult per pigritiam soluere.

Item nimis est acediosus qui { Furē fodientē parietē nō repellit. / Se receptaculum sordium facit, / Tonitrua audiens non surgit. }

¶De primo, Matt. 24. Si sciret paterfamiliàs qua hora fur ueniret. Mors fur quotidie tollit unum asserem, id est, unum diem. Exemplum in Baalaam de unicorne. Sen. Incertum est quo loco te mors expectet, ideo tu illam in omni loco expecta. De secundo, Bernar. Omnium tentationum sentina est otium: nam occasio est luxuriæ. 2. Reg. 11. Factum est eo tempore quo solent reges ad bella procedere, &c. Item nugarū. Athenienses ad nihil uacabant, nisi &c. Item curiositatis. 1. ad Timotheum 5. Discunt circuire domos. De tertio, Cantic. 5. Vocaui, & non respondit mihi. Tonuit autem Christus in prædicatione, & tonabit etiam in die iudicii.

Item piger est qui { Ad cælum non scandit, / Stercora de oculo non eiicit, / Iaculum de uulnere non extrahit. }

¶De primo, Matthæi undecimo: Regnum cælorū uim patitur, sed tardè perueniret ad locum mouens unum pedem hodie, per annum alterum: sic & illi quorum motus est pes intellectus, sed non affectus. De secundo, exemplum in Tob. 2. Matthæi septimo: Eiice primum trabem de oculo. De tertio, cantamus: Peccata mea do. sicut sangui. Stultus est qui uulnera non præcauet arma sumendo. Boëtius: Talia tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses inuicta de infirmitate tuerentur.

Indeuotio nascitur ex { Remorsu conscientiæ, / Cibi spiritualis esurie, / Vitio superbiæ. }

¶De primo, Aug. Palato non sano pœna est pa. qui sano, &c. & oculis ægris odiosa lux, quæ puris, &c. De secundo, Psal. Aruit cor meū, quia oblitus sum comedere, &c. Isti semper sunt in pascuis & macilenti manent. & hoc ideo: quia tædium habent terere aromata, & applicare olfactui. De tertio, 2. Reg. 1. Montes Gelboë, nec ros, nec pluuia ue. Isti semper iuxta ignem frigidi manent: quia inter ipsos,

& solem iustitiæ ponitur mons superbiæ.

Item indeuotio nascitur ex defectu { Timoris, Amoris, Occupationis.

¶De primo, Ecclesiast. 7. Qui timet Deum, nihil negligit. Est enim timor domini, quasi stimulus agitans. De secundo, Gregorius: Qui amat ardentius, currit uelocius, & peruenit citius. Charitas est ignis mobilis, & anima spiritualis subleuans hominem, & reddens agilem. Tertium patet, quia aqua ex quiete putrescit, & ferrum rubiginem contrahit.

Desperatio { Deo displicet, Dæmonibus placet, Homini nocet.

¶De primo, Hieron. Magis offendit Iudas quòd se suspẽdit, quàm quòd Deum tradidit. Secundum patet; quia homo per desperationem efficitur similis diabolo. De tertio, Prouerb. 24. Si desperaueris lapsus, in die angustię minuetur fortitudo tua. Nota, nimis arctũ haberet cor, qui timeret mori fame, si mũdus plenus esset panibus. Sic qui desperat, cũ misericordia domini plena sit terra. secũdũ Psa.

Item talis { Infinito finem ponit, Fontem misericordiæ Dei obstruit, Deum mutabilem credit.

¶De primo, Augu. Deus est inter omnia non inclusus, extra omnia non exclusus: quanta autẽ Dei est maiestas, tanta & bonitas. Vnde idem, Ingenti libertate atque ubertate replet omnes creaturas pro capacitate earum. De secundo, Ans. O æternum & incessabile clarum & dulce profluuiũ, cuius unda sine ortu, profundum sine fundo, cuius altitudo incircunscriptibilis, cuius puritas imperturbabilis. Cant. 4. Fons hortorum, puteus aquarum. De tertio, nota quòd iste credit Deum nunc crudeliorem, quàm quando latronem saluauit, Mariã Magdal. Paulum, Petrũ, & deprehensam in adulterio.

Item remediũ desperationis est cõsideratio { Dominicæ passionis, Diuinæ ueritatis, Misericordiæ uirtutis.

¶De primo, Bernard, Duplici ratione debetur uita æterna, scilicet filiali hæreditate, & meriti uirtute; ideo unũ sufficit, aliud mihi reliquit. Sic respondit diabolo uolenti eum in desperationem ducere. Item desperans uilipendit passionem Christi, quasi non sufficiat delere peccata. De secundo, Ezechiel. 33. Quacunque ho. pecc. &c. Item: Viuo ego, dicit dominus, nolo mor, Not. quòd peccator dicitur magnus propter peccatorũ magnitudinẽ uel multitudinẽ. Contra

tra hoc misericordia Dei magna est, & multa. Psalm. Miserere mei Deus, secũdum magnam misericordiam tuam, &c. Tanta uerò Dei est misericordia, quòd geometrici nequeunt mensurare eius magnitudinem, nec arithmetici possent numerare eius multitudinẽ. Ansel. Quantò Deus maior est homine, tanto mea malitia inferior est bonitate eius. De tertio, Dixit beatus Martinus ad diabolum, Si adhuc ageres pœnitentiam, consequereris ueniam.

FERVOR indiscretus aufert { Corpori boni operis effectum, / Spiritui affectum, / Deo honorem diuinum.

¶Primum patet: quia arcus nimis tensus frangitur. Exemplum de illo qui propter nimiam festinantiã fregit ollas. De secundo, Prou. 10. Qui festinus est pedibus, offendet. Nota quòd periculosa est infirmitas, quæ est ex calore. Item peius est equũ habere inter hostes sine calcaribus, quàm cum calcaribus. Tertiũ patet, quia aufert Deo debitum sacrificiũ, quia sine sale. Item quia magistrũ scilicet Christum, uolunt excedere: & eius obsequium fuit rationabile. Rom. 12. Rationabile obsequium uestrũ. sis ergo animal findens ungulam.

Item tales { Diurnum bonum breuiter destruunt, / Arma nimis ponderosa sumunt, / Vanam gloriam in se nutriunt.

¶De primo, Psal. Fortitudinem meam ad te cu. &c. Nota, cum equo subtrahitur auena, facit malam dietam. Ecclesi. 33. Virga, & onus, & cibus asino. De secundo, exemplum de Dauid quando debuit pugnare. Nota nauis nimis onerata submergitur. De tertio, Bernard. Quæ maior superbia, quàm quòd unus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam solus habeat spiritum Dei.

IRA { Imaginem Dei dissipat, / Hospitium Spiritussancti turbat, / Execrabilem se demonstrat.

¶De primo, August. Mansuetudo imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: sed ira dissipat, & multis uirtutibus priuat. De secundo, Gregor. Dum ira animum pulsat, Spiritui sancto hospitium suum turbat. Ecclesi. 27. Furor & ira utraque execrabilia sunt. & dicit gloss. interlin. in conspectu Dei.

Item ira { Diabolum introducit, / Se Deum ostendit, / Templum Dei incendit.

¶Primum patet, quia sicut in pace factus est locus Dei: sic ira locus diaboli. Secundum patet, quia uindictam quæ Deo seruanda est, sibi usurpat. Romanor. 12. Mihi uindictam, & ego retribuam. Vnde

quidam in Vitis patrum. Domine, non es nobis necessarius. De tertio, Psal. Incenderunt igne sanctuarium tuum. Ioëlis 1. Ignis comedit speciosa deserti. Isti sunt similes draconi qui uomit ignem.

Item ira { Excæcat, Captiuat, Mortificat. }

¶De primo, act. 7. Domine, ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt, &c. Idem dixit Christus. De secundo, Luc 6. Dimittite, & dimittemini, &c. De tertio, Iob 5. Virum iniustum interficit iracundia, & furiosi solent se occidere. de his Augustinus: Qui per corpus suũ mittit gladium ut lædat tunicam alterius: talis primo deberet uindicare in seipsō, quia se occidit.

Item talis { Iudicium extremum præuenit, Aures Dei sibi claudit, Infirmum se esse ostendit. }

¶De primo, Apostolus 1. Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare talis uult esse actor & iudex in eadem causa. August. Dicit malus, domine occide malum. Respondet tibi Deus, Quem uestrum: imò sic orando facis te iudicem, & Deum uis esse tortorem, quod est officium diaboli. De secundo, Eccle. 28. Homo homini reseruat iram, & à Deo quærit medelam. Item Luc. 7. Duo debitores erant cuidam fœneratori, &c. Tertium patet, quia ira tremere facit hominẽ, sicut febris mouẽs hominem decies in die. Vnde talibus infirmis potius est miserandum, quàm irascendum. Vnde ungendi sunt consolationibus, & non mortui lacerandi, sicut domus.

Item iracundus { Seipsum perdit, Stultum se ostendit, Bonum sibi malum facit. }

¶De Primo, Luc, 21. In patientia uestra pos. &c. Prou. 16. Melior est patiens uiro forti. Ibidem: Melior est patiens expugnatore urbium. Sancti temporalem pœnam lucrum putant, quia per hanc æternam euadere non ignorant. Secundum patet, Qui aufert tibi palliũ bonæ famæ, da tunicam innocentiæ. Tertium patet, quia talis auro tribulationis obruitur, & fornace tribulationis annihilatur.

Per guerras { Fraternitas uiolatur, Maius periculum non præcauetur, Regnum animæ desolatur. }

¶Primũ patet, quia sumus omnes fratres, & Deus pater noster est. De secundo, nota quòd minores guerræ sedeant propter maiores quæ imminent, scilicet propter mundum, carnem, & diabolum. De tertio, Matth. 12. Omne regnum in se diuisum desolabitur.

Item

Item per has { Beatitudo amittitur, Peccatum incurritur, Diabolus in extremis inuitatur.

¶De primo, Matth. 5. Beati pacifici. De secundo, nota quòd ex talibus sequuntur rapinæ & incendia. Innocentes opprimuntur, & pauperes. De tertio, Prou. 7. Semper iurgia quærit malus, angelus autem crudelis mittetur contra eum.

Peccatum incendii { Spirituisancto contrariatur, Diabolo assimilatur, Stultum monstratur.

¶Primum patet, quia puræ malitiæ est, nec quicquã excusationis habebunt in iudicio: cùm enim Dominus improperabit in iudicio quibusdam, Hospes fui, & collegistis me: tunc istis dicet, qui non solum non collegerunt eum, sed & expulerunt. Secundum patet, quia diabolus nunc incendit per concupiscentiã, & in inferno per pœnam. Tertium patet, quia seipsum incendit, tenetur enim ad restitutionem. Item parat sibi ignem æternum.

Homicida { Filium Dei occidit, Gladio peribit, Angelo contumeliam facit.

¶De primo, Matthæi uigesimotertio: Vnus est pater uester, Deus. De secundo, Matth. 26. Omnis qui accipit gladium, gladio peribit. illo inquam gladio, de quo Apoc. 1. Et gladius ex utraque parte acutus exibat. Tertium patet, quia occidit eum, cui angelus est ad custodiam deputatus.

Item homicidium { Ad Deum clamat, Diabolo se assimilat, Christum inhonorat.

¶De primo, Genes. 4. Ecce uox sanguinis, &c. De secundo, Ioann. octauo: Ille homicida erat. Tertium patet ex eo, quòd naturam quam Christus assumpsit iugulat, & imaginem ad quam homo factus est, dissipat.

Remedia iræ sunt { Silentii obseruatio, Mollis responsio, Dominicæ passionis recordatio.

¶De primo, Prou. 26. Cùm defecerint ligna, ignis extinguetur. Nota ꝙ ex collisione duorũ lapidum elicitur ignis, sic ex amaris uerbis duorũ ira. De secũdo, Prou. 15. Responsio mollis frangit irã. Eiusdem 26. Quasi qui canẽ auribus apprehendit, sic &c. Ro. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. De tertio, Greg. Si passio domini ducitur ad memoriam. Vnde respicientes serpentem æneum.

Inuidus { Per lumen excæcatur,
De uita moritur,
Diabolo aſsimilatur.

¶Primum patet, quia ad bona proximi torquetur, unde comparatur noctuæ, quæ lumen diei non poteſt ſuſtinere. Secundum patet: quia ſicut omnia munda mundis, ſic omnia iſtis nociua, ſicut febricitanti boni cibi ſunt contrarii. De tertio, Sap. 2. Inuidia diaboli intrauit mors. Nimis eſſet inuidus qui uellet erui oculum, ut alii ſic fieret: ſic facit diabolus, & iſti per hoc quod aliis inuident, ſibi magis nocent. Vnde nota exemplum de inuido & auaro. Sicut ergo dicit Dominus Ioan. 13. In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis: ſic poteſt diabolus dicere de inuido.

Item inuidia { Proximum occidit,
De uuis ſpinas colligit,
Senſus corrumpit.

¶De primo, Geneſ. 27. Fera peſsima deuorauit filium meum, hæc etiam occidit Abel, & Ioſeph uendidit, nec domino Ieſu Chriſto pepercit. unde Mar. 15. Sciens ꝙ per inuidiam tradidiſſent eum. De ſecundo, Sen. Vtinam inuidi omnium oculos & aures haberent, ut de omnium profectibus torquerentur. Tertium patet, quia amara dulcia facit, & econuerſo. Eſa. 5. Væ qui dicitis bonum malum.

Item contrariatur { Spiritui ſancto,
Tollit bona proximi,
Morem gerit perfidi.

¶Primum patet, quia diuinitas omnia bona cõmunicat, & bonum hominis ſibi placet, mala uerò diſplicent. De ſecũdo, Hugo de ſancto Victore, Superbia aufert mihi Deum, inuidia proximũ, ira meipſum. Augu. Quicquid in alio diligo, meum facio, bonum uel malum. Tertium patet, quia facit ut canis mordens à tergo, cum cauda blanditur in facie, & ſicut fur qui ſubtrahit occultè, & ſicut perfidus homo qui lædit alium, qui non contradicit ei prius, & talis magis nocet. Gregor. Iacula quæ præuidentur, minus feriunt.

Superbia { Dabolo aſsimilatur,
Gloriam Dei uſurpat,
Perfectos impugnat.

¶De primo, Iob. 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Vnde eſt ſignum per quod diabolus ſuos cognoſcit, ſicut Chriſtus ſuos per charitatem. De ſecundo Eſa. 42. Gloriam meam alteri non dabo. De tertio, Auguſt. Superbia etiam bonis operibus inſidiatur ut pereant, unde eſt quaſi turris Babel, ad cœlum, id eſt, cæleſtes uiros, pertingens, inexpugnabilis ut caſtrum in alto ſitum.

Item

Item superbia { Deo odibilis, Proximo detestabilis, Sibi damnabilis.

¶De primo, Eccl. 25. Tres species odiuit anima mea, &c. Pauper superbus est homo respectu angeli. Secundum patet, quia subueniendũ esset pauperibus de talibus quibus mulieres ornatæ sunt, quasi laqueus, & rete, & hamus & gladius & sagitta diaboli. De tertio, Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum. Item amittit quod expendit in huiusmodi.

Item superbia { Bona expellit præsentia, Excludit absentia, Falsificat omnia.

¶De primo, Gregor. Superbia uirtutes destruit. De secundo, 2. Reg. 1. Montes Gelboë, nec &c. De tertio, Eccle. 13. Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Est autem superbia quasi cuprum diaboli, quo falsificatur moneta Christi. August. Superbia etiam bonis operibus insidiatur, ut pereant.

Item superbia { Auxilium Dei subtrahit, Alia uitia parit, Hominem deiicit.

¶De primo, Hugo de sancto Victore: Superbia aufert mihi Deum. De secundo, Eccle. 10. Initium omnis peccati est superbia, scilicet hæresis, contentionis, rapinæ &c. unde non uenit sola, sed cum exercitu quasi regina uitiorum. De tertio, exemplum in Lucifero, & Adam. Luc. 14. Qui se exaltat, humiliabitur. Scandentes libenter cadunt, & qui se eleuant, sub ostio humili lædunt caput.

Item superbia { Memoriam hominis annihilat, A Deo elongat, Deum impugnat.

¶De primo, Eccle. 10. Memoriam superborum. Psal. Vt perdat de terra memoriam eorum. De secundo, nota quòd elongatio à Deo est dissimilitudo. Christus autem fugit ne fieret rex. De tertio, nota quòd quando alia cauentur, tunc istam præcipuè exercent homines, scilicet sacro loco, & sacro tempore.

Item superbia { Hominem confundit, Apostatam facit, Ordinem Dei peruertit.

¶De primo, Esa. 3. Erit pro zona, &c. De secundo, Eccle. 10. Initium superbiæ hominis, apostatare à Deo, quia uotum istud transgreditur, Abrenuntio satanæ. De tertio, Ecclesiasti. 33. Est tempus flendi, & tempus ridendi. Prçtereà isti ancillam ornant, dominam nudant.

Prętereà mulieres cōtra naturę ordinem cornua sibi faciunt,& caudas. In Vitis patrū, quomodo diabolus equitauit super cauda talis.

Item superbia { Hominem decipit, Scandala tendit, Stultitiam facit. }

¶De primo, Matth. 23. sepulchra dealbata. De secundo, nota mulieres uidentes hoc, inuident,& quærūt similia,& maritis suis sunt molestæ, ut uestiantur, permittentes eos fieri usurarios. Psalm. Iuxta iter scandalum posuerunt mihi. Tertiū patet, quia magna pro paruis uendunt, scilicet laude. Item stultus esset qui iudicaret equum suum ornatum felle. Item tales plus laborāt ut oculos hominum reficiant, quàm suum uentrem.

Item superbia { Inflat, Captiuat, Damnat. }

¶De primo, Sap. quarto: Dirumpet illos inflatos. Nota, inflati non possunt currere: ita nec isti ad regnum cælorum. De secundo, nota, quòd aues cum magnis pedibus capiuntur de facili cum laqueis. Item isti capillos nutriunt, & uestes multiplicant, ut teneri possint à diabolo.

Item isti offendunt { Deum, Sanctos, Angelos. }

¶Primum patet, quia templū Dei incendunt, id est, corda intuentium. Psalm. Incenderunt igne sanctuarium tuum. Item uexillum inimici sui, id est, diaboli, ponūt in castro suo, & deponitur signum Christi, id est, crucis. Secundum patet, quia in festis sanctorum se ornant. Esaiæ 3. In die illa auferet,&c. Tertium patet, quia clientulos angelorum mortificant.

Superbia uestium reprehenditur { Pretiositate, Mollitie, Superfluitate. }

¶De primo, Luc. 16. Induebatur purpura & bysso. Contra secundum, est consideratio uestium infernalium. Esa. 14. Subter te sternetur tinea. De tertio, Iac. 5. Vestimenta uestra à tineis comesta sunt, unde perticæ clamare possunt in die iudicii, quia nimis onerabantur. Nota quòd pellis catti comburitur ne aliquis furetur, propter pulchritudinem ergo prædicantur uestes.

Item uestis reprehenditur ex { Colore, Forma, Ostensione. }

De primo,

¶De primo, Esa. 13. Facies cōbustæ uultus eorū. Eiusdem 3. Erit pro zona funiculus, &c. De secūdo, Gen. 3. Fecit eis tunicas pelliceas. nota ꝙ artifex dolet cuius forma alteratur, sic dominus indignari potest nobis. Contra tertium, quia in Christo apparuit humanitas, latuit quod nobilius fuit, scilicet diuinitas. Nota ꝙ circulus est signū uenditionis uini, & frondes in capite signum uenditionis equi.

Hypocrita { Homines decipit, Duplicitate uiuit, Diabolum se facit.

¶De primo, nota quòd assimilatur uulpi, & falsæ monetæ, & simulacro in horto. De secundo, Deute. 22. Non iudueris ueste, &c. talis comparatur simiæ, quæ imitatur actus humanos, non tamen est homo. De tertio, 2. Corinth. 11. Angelus satanæ transfigurat se in angelum lucis. unde est quasi dæmonium meridianum.

Item hypocrisis { Animam deturpat, Spiritum sanctum fugat, Conspectu Dei se priuat.

¶Propter primum comparatur sepulchro dealbato, & mirum est, quia omnia sua sunt mūda, ipse autem turpis. Tales lauant de foris quod calic. &c. De secundo, Sap. 1. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum. De tertio, Iob 13. Non ueniet in conspectu eius omnis hypocrita.

Item hypocrita { A Deo maledicetur, In iudicio confundetur, Martyr diaboli efficitur.

¶De primo, Matthæi Vigesimotertio: Væ uobis hypocritæ. Nota de secundo, quòd accidet ei sicut coruo qui acommodauit pennas ab omnibus auibus: quibus ablatis, confusus stetit. De tertio, nota quòd isti portant crucem sicut Simon Cyreneus. unde propter te mor. tota die.

Item { Virtutes in se corrumpit, In infernum se demergit, Lupum se constituit.

¶De primo, Luc. 12. Attendite à fermento Pharis. Isti sunt quasi arbores cum foliis sine fructu. De secundo, Apoc. 6. Ioannes uidit equum pallidum, & infernus sequebatur eum, & qui sedebat super eum, nomen illi mors. Sic isti sunt equus pallidus per sanctitatem quam prætendunt. Matt. 5. Exterminant enim facies suas, ut appareāt hominibus ieiunātes, & mors, id est, diabolus equitat eos, infernus autem sequitur, id est, æterna damnatio. De tertio, Matthæi 7. Veniunt in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces

rapaces: quia hypocritæ spoliant homines.

Mala locutio { Angelos fugat, Pixidem Christi deturpat, A gratia cor euacuat. }

¶De primo, exemplum in Vitis patrum, de porcis qui uenerunt &c. Secundum patet, cùm enim homo communicat os suum, quasi pixis Christi est. De tertio, Eccl. 20. Gratiæ stultorum effundentur.

Item mala locutio { Nocet loquenti, Nocet audienti, Et illi de quo fit sermo. }

¶Primum patet, quia talis aperit inimicis suis portas castri sui. Ieremiæ nono: Intrauit mors per fenestras. De secundo, Iacob. tertio: Lingua inquietum malum est. Propter tertium comparatur gladio & sagittæ, quia nocet à remotis. Psalm. Acuerunt linguas suas sicut serpentes.

Item { Vagum reddit, In iudicio confundit, In inferno punit. }

¶De primo, exemplum in equo sine freno, & naui sine gubernaculo, & momento in statera, quod inclinatur ubi maius est pondus: sic qui de terra est, de terra loquitur. De secundo, Matt. 12. De omni uerbo otioso, &c. ergo & de nociuo. De tertio, Lucæ 16. Mitte Lazarum ut intingat, &c. Apocalypsis decimosexto: Cõmanducauerunt linguas suas præ dolore. Propter hæc omnia tribus annis quidam portauit lapidem in ore, ne uerbis excederet. Nota etiã exemplum de duabus mulieribus in Vitis patrum, quæ disponebant non loqui secularia.

BLASPHEMIA { Essentialiter damnat, Subito mortificat, Insanum demonstrat. }

¶De primo, Matth. 12. Spiritus blasphemiæ non remittetur. De secundo, patet, quia sæpe uidetur quòd uel exilit oculus, uel lingua punitur. Exemplum de illo qui uoluit sagittare Deum, & sagitta rediit cruentata. Tertium patet, quia canis non mordet dominum suum nisi sit rabidus.

Item talis { Iudæos superat, Deum sine causa inhonorat, Mala pro bonis donat. }

¶Primum patet: quia Iudæi blasphemant tantùm mortalẽ & ignoranter, iste immortalẽ & scienter. Item peior est bufone & serpente. quia omnis creatura Deum laudat suo modo: iste autem uituperat.

tuperat. De secundo, Ierem. 2. Quid inuenerunt in me patres uestri? Item Michææ 6. Popule meus, quid feci tibi,&c. unde homo facit Deo quod non faceret gartioni. De tertio, Psalm. Retribuebant mihi mala pro bonis.

Item talis { In statuam salis se conuertit,
Ordinem diuinum peruertit,
De alieno se intromittit.

¶De primo, in Vitis patrum, Qui querulosus est, monachus non est, quasi dicat, idolum est, siue statua, & simulacrum. Secundum patet, quia plus ponderat pabulum quàm pacem: mirum esset si mortuus loqueretur uel iumentum. Ipsi autem tales sunt. Psalm. ut iumentum factus sum. Sed isti assueti monstris, ut Balaam, non curant. De tertio, Bern. Qui curam uestri semel nobis commisisis,&c.

MVRMVRATORES in claustro { Fel in escam Dei ponunt,
Vacuos gratia se ostendunt,
De alieno se intromittunt.

¶De primo, Psalm. Dederunt in escam meam fel. Secundum patet: quia crepant ad ignem tribulationis, sicut uasa uacua. Item ut currus non unctus murmurant. Ecclesiastici trigesimotertio: Præcordia fatui quasi rota carri. de hoc potest dici, Ecce homo plenus querela, falsus Dei cultor. De tertio, Bernard. Dominus docet animas in hoc mundo perdere, hypocritas saluare, cuius consilio acquiesces, cuius uis esse discipulus. Idem, Puta te quæso esse monachum, non medicum.

PERIVRVS { Manum diabolo porrigit,
Sigillum domini corrumpit,
Peiorem diabolo se ostendit.

¶Primum patet, quia manum contra Deum extendit, unde quando talis se benedicit, hoc manu diaboli facit. Secundum patet, quia scripturam sanctam uel reliquias ducit in testimonium de falso. Vnde excommunicatus est, sicut qui bullam domini papæ falsificat. Tertium patet similiter: quia licet diabolus sit mēdax & pater eius, non tamen periurus est.

MENDAX { Deum contemnit,
Proximum fallit,
Seipsum lædit.

¶Primum patet, quia ueritatem necat, Deus autem est ueritas. Secundum patet, quia est uelut denarius falsus: maximè enim fallit in mercationibus. Vnde Cain legitur primus mendax, qui interpretatur maledictionem passus. De tertio, Act. 5. de Anania,&c. Sapien. 1. Os quod mentitur occidit animam.

Item

Item { Diabolo assimilatur,
Filius diaboli ostenditur,
In lingua punietur.

¶De primo, Ioan. 8. Mēdax est, & pater eius. Genes. 3. Nequaquam moriemini, &c. De secundo, Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis. De tertio, Sapien. 11. Per quæ quis peccat, per hæc & punietur.

BILINGVIS est { Deo odiosus,
Sibi damnosus,
Proximo monstruosus.

¶De primo, Prouerbio. 8. Os bilingue detestor, &c. quia tales sunt apostoli diaboli, loquuntur enim uariis linguis. De secundo, Eccle. 28. Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. Iste est similis serpenti qui tortuosum habet incessum, quia modo mouetur huc amicabiliter loquendo, modo illuc detrahendo uel deridendo. Tertium patet, quia duplicem uidetur habere linguam. unde exemplum in Auiano, de illo qui propter duplicem flatum expulsus est. Genes. 27. Vox quidem uox Iacob. unde uersus, Si Deus elinguem faceret quemcunque bilinguem, Vnaquaque die multi fierent Zachariæ.

SEMINATOR discordię est { Odibilis Deo,
Similis diabolo,
Damnandus in iudicio.

¶De primo, Prouerbior. 6. Septimum detestatur anima eius, &c. Et est ratio: quia ipse pro concordia uoluit mori, & uidetur peccatum in spiritum sanctum. De secundo, Ioan. 10. Lupus rapit, & dispergit oues. De tertio, Apostolus Galat. 6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet.

DERISOR { Deo exprobrat,
Se damnat,
Proximum irritat.

¶De primo, Prouerbiorū 14. Qui deridet pauperē, exprobrat &c. Hi sunt uulpeculæ quæ demoliuntur uineas, id est bonos: imò quasi bufones non sustinent odorem florentis uineæ. De secundo, Mat thæi quinto: Qui dixerit fratri suo, fatue. De tertio, Exo. 22. Si egressus ignis inuenerit spicas, &c. Et pòst: Reddet damnum, qui ignem succenderit: sed iste cor proximi incendit. Isti etiam quasi noctuæ lucē odiunt: & ut Pharao, & Herodes paruulos, id est, nouiter conuersos occidunt.

MALEDICVS { Regnum cælorum amittit,
Seipsum interficit,
Vacuum gratia se ostendit.

De

¶De primo, 1. ad Corinth. 6. neque maledici regnum Dei possidebunt. De secundo, Prouerbior. 26. Qui uoluit lapidem, reuertetur ad eum. Augustinus: Dicit malus, domine, occide me. Vilis esset sagitta, quæ emissa perimeret sagittantem. Tertium patet; quia quod est in uase, de uase egreditur. unde sicut facit, sic fiet ei in iudicio. Genes. 27. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus. ¶Detractionis tria distinguntur genera super illud Psalm. Detrahentem secretò proximo suo.

Gaudent { Malum de aliquo dicere, / Audita mala cum augmento referre, / Detractiones libenter audire.

¶De primo, Leuit. 19. Non maledices surdo. Talis est ut canis rabidus mordens retro. Ecclesiast. 19. Sicut sagitta in femore canis. De secundo, Leui. 19. Carnē cum sanguine non comedetis. De tertio, dicit Bern. Nescio utrum maius peccatum sit, detrahere uel detrahentem audire.

Item detractor crudelis est { Sibi, / Deo, / Proximo.

¶Primum patet, quia os inquinat, Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. unde comparatur porco, qui rostrum ponit in stercore, & ciconiæ quæ uenenosis animalibus pascitur. Secundum patet, quia bonos qui Dei sunt, malos esse dicunt: unde peiores sunt inferno, qui tantùm malos deuorant. De tertio, Ecclesiast. 10. Si mordeat serpens in silen. &c. in sexta feria comedunt carnes: imò uno morcello hominem deuorant, dicentes: Ille nullus est.

Item detractor { A domino maledicitur, / Furi comparatur, / Stultus ostenditur.

¶De primo, Genesis 4. Maledictus Cain. talis urso comparatur, Daniel. 7. qui habebat tres ordines dentium: quia iste sibi nocet, & auditori, & ei cui detrahit. De secundo, Ambro. Tolerabiliores sunt qui uestes diripiunt, quàm qui famam nostram lacerant: imò quasi lupi qui oues errantes inuadunt, quæ potius essent reducendæ. De tertio, Matth. 7. Eiice primum trabem de oculo tuo. Item nota quòd unius hominis testimonium, uel uilis non est accipiēdum. Senec. Non refert de his garsionibus aut superioribus, quia nō minus à superiori, quàm ab inferiori ferent.

Adulator { Deum gloria sua priuat, / Proximum in peccato ligat, / Contra se maledictionem congregat.

De

¶De primo, Apostolus primo ad Timoth. 1. Soli Deo honor, & gloria. Secundum patet: quia est quasi cæmētum quo peccator linitur, ut fortior sit in malo. Esaiæ 3. Popule meus qui te beatum, &c. De tertio, Esaiæ quinto: Væ qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Ex isto patet, quòd sunt incantatores diaboli: quia dicunt bonum malum, & econuerso. Sed nota quòd qui laudem non habet, laudare non potest.

Item talis { Nutritor diaboli dicitur,
Sacerdos eiusdem ostenditur,
Proditor esse probatur.

¶De primo, Prouerb. 1. Fili, si te lactauerint peccato, &c. De secundo, Greg. Tunc mortuus mortuum sepelit, cùm peccator peccatorem aggere adulationis premit. Inungitur etiam oleo in extremis. Psal. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. De tertio, Lucæ 22. Osculo filium hominis tradis? Prouerbior. 27. Meliora sunt uulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula.

PER iactantiam homo { Proprios filios occidit,
Gratiam Dei effundit,
Idolum seipsum facit.

¶Primum patet: quia bona opera sunt filii Dei, quæ per iactantiam amittimus. De secundo, Ecclesiast. 20. Gratiæ stultorum offundentur. istis contingit sicut gallinæ, quæ cùm facit ouum, cantat, & sic amittit. Tertium patet: quia seipsum colit per iactātiam. Nota quòd duo sunt in bono opere, gratia uidelicet & utilitas. Vnum Deus sibi tenuit, & aliud nobis dedit. Si ergo Deum fraudamus in parte sua, ipse fraudabit nos in parte nostra.

MVLTILOQVIVM { Iustificationem impedit,
Peccatum inducit,
In iudicio punit.

¶De primo, Iob undecimo. Nunquid uerbosus iustificabitur? quia ubi multum est de palea, parum est de grano. De secundo, Eccles. 10. In multiloquio peccatum non deerit. De tertio, Matthæi 12. De omni uerbo otioso, &c. propter ista, equo est frenum iungendum, & uineæ sepes.

Item multiloquium { Pacem dissipat,
Hominem præcipitat,
Diabolo uiam parat.

¶De primo, Prouerbior. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. Vnde gladius acutus in uagina seruādus est. Psal. Lingua eorum gla. acu. Et fera crudelis incarceranda est. Iaco. 3, Linguam nullus hominum domare potest. Secundum patet, quia fouea cauenda est

est in qua sæpe cadens collum fregit. De tertio, Iob 30. Quasi rupto muro &c.

FRACTIO silentii { Contemplationem impedit,
Furem facit,
Tempus amittit.

¶De primo, Thren. 3. Sedebit solitarius, & tace. & leua. Nota, foramina obstruenda sunt, ne uirtus uini euaporet. Secundum patet, quia lingua religiosi prælato est tradita: unde si loquatur sine licentia, uiolator templi uidetur, uel fur. Nota, si brutum animal loquatur, mirum uidetur. Psalm. Vt iumentum factus sum. De tertio, Grego. Licet fabulari, aiunt, donec hora pertranseat, quam sibi ad pœnitentiam agendam, ad obtinendam ueniam, ad quærendam gratiam, ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulserat. Nota, quòd lingua religiosi est calamus Spiritussancti, quo non debemus inutiliter uti. Psalm. Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis.

SINGVLARITAS { Deo priuat,
Mentem sordidat,
Animam mortificat.

¶De primo, Thren. 1. Quomodo sedet sola ciuitas. De secundo, Bernar. Vbi angulus, ibi sordes. De tertio, August. Vbi singularitas, ibi angulus.

Item { Lucem fugat,
Maledictionem ostendit,
Exemplum bonorum destruit.

¶De primo, Ioann. 3. Qui male agit, odit lucem. Numeri 11. Extrema castrorum consumpsit ignis: talis comparatur uespertilioni. De secundo, Ecclesiast. 3. Væ soli. econuerso, Ecce quàm bonum & quàm iucundum &c. Bernard. Arbitror quòd tu qui in congregatione es &c. De tertio Apostolus 1. ad Corinthios 9. Omnibus omnia factus sum &c.

Suspicio { Iudicium contra se prouocat,
Officium diuinum usurpat,
Plus alios, quàm se, curat.

¶De primo, Matthæ. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Secundum patet, quòd solus Deus nouit intentionē hominis. De tertio, Bernard. Integritatis tuæ &c. talis alienum hortum colit, suum relinquit.

Item { Spirituisancto detrahit,
Tempus iudicii præuenit,
Stultum se ostendit.

VV ¶De

¶De primo, Ambrosius: Nescit tarda molimina Spiritussancti gratia. Actuum 2. Factus est repente de cæl. sonus. Gregorius: Qui uidetur malè facere, subitò potest bonus esse. De secundo, Apostolus 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare. Tertium patet: quia stultus est qui trabem habens in oculo &c. Item qui glutiens camelum &c.

FINIS.

NE *aliquot pagellæ uacarent,* Lector *beneuole, ea quæ sequuntur tibi exhibere uoluimus, tum quòd eiusdem planè argumenti cum postremo capite,* De *uitio linguæ, uiderentur, tum quòd tibi summopere profutura fore prospeximus.*

Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium.

EXOD. XX.

HOC *præcepto nominatim uetatur omne mendacium perniciosum, siue dum uocaris ad testimonium ferendum, siue extra iudicium in uulgari & communi locutione.* Implicitè *etiam omnia peccata ad locutionem pertinentia, quibus saltem infertur nocumentum proximo: ut sunt detractiones, calumniæ, irrisiones, & huiusmodi.* Proximus *autem est omni homini omnis homo: nihilque est tam proximum, quàm homo & homo.* Attendamus *enim* Adam *&* Heuam, *iam omnes fratres sumus.* Quòd *si fratres sumus, secundum quòd homines sumus, quanto magis secundùm quòd Christiani sumus, quibus unus est pater* IESVS *Christus, & una mater sancta* Ecclesia?

Contra hoc præceptum sic peccatur.

Accuso *falsè, derideo, detraho, diras*
Imprecor, *& mecum malè iudico, concito rixas,*
Aßentor, *simulo, mea sunt mendacia, damno.*

Peccant contra hoc præceptum.

Qui *mala uoluntate, aut sine sufficientis causæ apparentia, alte-*

ri falsum crimen intendunt. In quo peccato peccari potest ex parte iudicis, ex parte accusatoris, ex parte rei, ex parte causidici, ex parte cognitoris ipsius causæ.

Qui etiam ueri criminis (occulti tamen) sine sufficienti necessitate & càusa rationabili alterum palàm accusant aut reuelant, non seruato ordine diuini iuris.

Qui alterius bona opera & benefacta, conantur ostendere mala, aut fictè facta, ut eum hypocritam ostendant, aut aliorum ipsi concilient inuidiam.

Qui in iudicio ad interrogata cum dolo malo respondent.

Qui rei cum sint, fateri uerum nolunt in casu, in quo tenentur ueritatem fateri.

Qui uerbis, aut cachinnis, aut naso corrugato alios irrident, aut gestus & corporis habitus figmento illudunt: quod peccatum tanto est grauius, quanto maior debetur reuerentia ijs qui irridentur.

Qui beneficium quod in alterum contulerunt tempore indigentiæ, eidem coram multis exprobrant, in dispendium honoris eius.

Qui animo inferendi iniuriam, aliquid criminosum, aut animæ corporisue uitium exprobrant.

Qui etiam sine animo inferendi iniuriam, ea dicunt, si proximo ea iniuria damno est.

Qui absentis famam denigrant, uoluntate famam lædendi: siue fiat dicendo uerum, siue falsum, siue asserendo, siue referendo, siue addendo, siue minuendo, siue interpretando, siue alio quouis modo: & tales tenentur ad restitutionem famæ, si illa detractio importat infamiam. Auferunt enim homini famam, quod melius bonum est, quàm diuitiæ multæ. Vnde Hieronymus contra detractores: Si uis me corrigere delinquentem, apertè increpa: tantum ne occultè mordeas. Quid enim mihi prodest, si alijs mala mea referas: si me nesciente peccatis meis imò detractio-

nibus tuis alium uulneres, & certatim omnibus narres: si singulis loquaris, quasi nulli alteri dixeris? Hoc *enim non est emendare me, sed uitio tuo satisfacere.*

Qui ex loquacitate, & non animo alterius famam lædendi, aliena peccata commemorant, non tam grauiter peccant.

Qui ex uoluptate, quam in audienda proximi infamia percipiunt, delatoribus aures arrigunt. Bernardus: *Porrò detrahere an detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim.* Hieronymus: *Si hilari uultu audias detrahentem, tu illi das fomitem detrahendi: si uerò tristi uultu hæc audias, discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri.*

Qui non defendunt famam proximi iniustè diffamati, quando & possunt & debent, & propterea læsa est proximi fama. Ho*mini enim Christiano parum esse debet amicitias aliorum non excitare, uel augere male loquendo, nisi etiam eas extinguere studeat bene loquendo.*

Qui sibiipsis detrahunt, & seipsos diffamant.

Qui aut sibi aut alijs diras imprecantur.

Qui alijs damnum animæ, corporis, famæ aut bonorum precantur. Hæc *enim charitati proximi contraria sunt.*

Qui aut suæ, aut alterius natiuitatis diem maledicunt: detestando hominem natum, uolentésque aut male natum, aut non natum.

Qui uerba turpia, ut nomen cacodæmonis, aut similia identidem in ore habent ex consuetudine.

Qui creaturis irrationabilibus maledicunt, quia alterius res sunt: ut qui agro alicuius sterilitatem imprecantur, aut mortem eius pecudibus.

FINIS.